

F. TURRIANUS

DE EUCHARISTIA

FRANCISCI
TVRRIANI
SOCIET. IESV

CONTRA ANDREAM

Volanum Polonum Caluini

Discipulum.

DE SANCTISSIMA
EVCHARISTIA TRACTATVS.

AD REVERENDISS. D. D.

VALERIANVM EPISCOPVM

Vilnensem.

*Eiusdem contra eundem Volanum, & omnes Metonymicos
alter tractatus de eadem sanctissima Eucharistia.*

AD ILLVSTRISSIMVM, ET
REVERENDISSIMVM D. D.
Georgium Radibilium.

PARISIIS,
Apud Sebastianum Nicellium sub Ciconiis,
via Iacobza.

M. D. LXXVII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

FACULTAD
DE
TEOLOGIA
Univ. de Deusto
BILBAO

PRIVILEGII SVMMA.

Carolus I X. Francorum Rex, suo diploma-
te sanxit, ne quis *Francisci Turriani Societ. Iesu*
contra Andream Volanum Polonum Caluini discipu-
lum de sanctissima Eucharistia tractatus, inter decē-
nium, à die primæ editionis numerandum præ-
ter Sebastianum Niuellium bibliopolam, ad e-
ius castigationis exemplum imprimat, néve ali-
bi impressa diuendat in Galliis. Secus qui faxit,
mulcta fisco applicanda, aliisque pœnis indictis
damnabitur, vt latius continetur in literis Pri-
uilegij, indultis Lutetiæ 5. Nouembris, 1570.

Absolutum hoc opus est 28. mensis Iunij,
1577.

REVERENDISSIMO
D. D. VALERIANO
EPISCOPO VILNENSI.

Franciscus Turrianus Societatis Iesu.

NON est mirādum Re-
uerendissime D. si Vo-
lanus Polonus librum
sectæ suæ blasphemum,
& pestiferum D. V.
Reuerendissimæ ausus est dedicare, cum
sit è numero eorum, quos beatus Petrus
dicit audaces, sibi placentes, sectas non
metuentes introducere blasphemātes. imi-
tatus est Calvinum magistrum suum, qui
Institutiones suas pestilentes, & hæreti-
cas, de quibus idem Volanus hausit, Chri-
stianissimo regi Gallorū simili audacia,
& impudentia dedicauit. non D. V. Re-

uerendissima, sed Christo iniuriam fecit
iste contumeliosa libri sui heretici dedi-
catione, ex qua non gratiam à D. V. inire
sperauit, cuius hostile in omnes istas se-
ctas odium ignorare non poterat, sed po-
tius, id quod Apostolus in epist. ad Rom.
de iis, qui dissensiones præter doctrinam,
quam Catholici didicerunt, faciunt, scri-
psit, sperabat per dulces sermones & be-
nedictiones seducere corda innocentium.
dulcis enim sermo videtur, & benedictio
quædam salutatio per epistolam, cum li-
bri nuncupatione, qua Volanus apud il-
los, qui eum audiunt, & quorū minister
est, auctoritatē sibi conciliare voluit, ut
maiore pondere resisteret veritati, sicut
Iannes, & Mambres restiterunt Moysi.
sed ut Apostolus de aliis similibus dicit,
ultra non proficiet. insipientia enim eiu-
manifesta erit omnibus, sicut & illorum
fuit, immo iam patefacta, & cōuicta est,
non à me solū, sed ab infinitis, qui de san-

ctissima Eucharistia cōtra Calvinū scri-
pserunt. Quin potius ista ipsa Ecclesia
Vilnensis auctoritatē, & testimonio apo-
stolicæ traditionis grauiissimo, sectā istam
deorū conuincit. Siquidem ea, quæ ab ini-
tio tradita ei sunt, & (ut Apostolus ait)
per multos testes audita, & fidelibus ho-
minibus, qui idonei essent alios eadē do-
cere, commēdata, per successionē Episco-
porū Catholicorū, tanquā depositū apo-
stolicū, & diuinum vsque in hodiernum
diem fidelissime seruat, quod D. V. Reuer.
vigilantissime vice sua curat: & in futu-
rū Ecclesiæ suæ prospiciens, cōcilium sa-
lutare, quod omnes vehementer laudant,
prouidenter iniuit deligēdi, & adhibendi
sibi nunc coadiutorē, postea vero futurū
successorem talem, ac tantum, ut nesciā,
utri magis gratulari debeam, Reuer. D.
Valeriano, qui tam illustri laude religio-
nis Catholicæ, & virtutum omnium, &
tanta generis claritate commendatum in

Ecclesia sua successorem relicturus est, an Ill. & Reuer. D. Georgio Radibilio, qui tam Catholico, & pio, ac tam prouidenti Episcopo est successurus, cuius aures optamus ut iam nunc illis vocibus circunsonent, quæ de Iosue successore Moysis scriptæ sunt, Sicut fui cū Moyse, dicit dominus, ita ero tecum: non dimittam, neque derelinquam te. Confortare, & esto robustus: tu enim sorte diuides populo huic terram, pro qua iuravi patribus tuis, ut traderem eam illis. Patres dico nunc Episcopos Catholicos, qui in Ecclesia Vilnensi semper fuerunt, quos ille deinceps patres suos, quibus succedet, appellaturus est. Confortare, inquit, & esto robustus valde, ut custodias, & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moyses seruus meus. & iterum paulo post, Confortare & esto robustus: noli timere, & noli metuere, quia dominus tecum est in omnibus, ad quæcunque per-

rexeris. & quæ sequuntur, quæ non sunt propter Iosuem tantum scripta, sed propter omnes Episcopos, qui sunt duces parochiarum, qui per parochias suas presbyteris ceu sortes quasdam ecclesias diuidunt, quos ita fortes, & robustos esse oportet, ut si vel Apostolus, vel Angelus de celo euangelizauerit præter id, quod à sanctis Apostolis ab initio euangelizatum est, & Ecclesiæ Catholicæ traditum, continuo anathema sine ullo timore, aut dissimulatione fiat. Accedit etiam altera causa gratulationis meæ, præter eam quæ dixi, quod Volanus Polonus, in quē hunc librum, quem ad D. V. Reuer. mitto, scripsi, D. Palatini patrui D. Georgij minister, vel potius deceptor est, qui (quātum audio) numquam euangelium audiuit: nec enim euangelium est, in quod Lutherus, & Calvinus Euangelium Christi, quod ecclesia Vilnensis cum reliquis cuncti orbis ecclesiis Catholicis habet, con-
ā iij

uertere, vel potius dicam peruertere vo-
luerunt, qui Poloniam cum nonnullis a-
liis regnis & prouinciis conturbarunt.
nunc vero in spem venio, auditurum es-
se Volanum euangelium: aut certe D. Pa-
latinum ministerium, et synagogam Vo-
lani repudiaturum. in quam curam, ut
Ill. D. Georgius incumbat, ipsa quoque
nobilitas generis, quo iuncti sunt, nō me-
diocriter incitare debet: dignitas enim
antiqui, & clari generis splendorem à
fide, & religione accipit, et vicissim red-
dit. Si enim ad honorem fidei, & ad Phi-
lippensium, qui in Christum crediderant,
gratulationem pertinebat salus missa ab
iis Christianis, qui de domo Caesaris erāt,
quanto magis pertinuisset, si non solum
ex domo, sed ex ipso genere, & familia
gentilitia Neronis fuissent: & fortassis
erant, ut quidem fuit Clemens Ecclesie
Rom. Episcopus, & beati Petri succes-
sor. quo Pontifice nobilissimi Romani,

& nobilissimæ matronæ, ut memoria
proditum est, ad fidem Christi venerunt:
quæ fuit vera, et cælestis nobilitas. Quā-
obrem & si propter stirpis claritatem,
confidentiam in carne, sicut Apost. ait,
habeat, si quis alius videtur considerare,
magis tamen in Christo gloriari potest,
quod fides Apostolica Ecclesie Romanæ
habitat in eo, et habitauit semper in ma-
ioribus eius, auis, proauis, attauis. Cuius
fidei, & virtutibus præclarū sempiternæ
laudis testimonium D. V. Reuerendissima
dedit. cum eum, coadiutorem sibi elegit.
Hortetur ergo eū ut Paulus Timotheū
etiam adolescentē, ut sit exemplū fidelium
in verbo, in conuersatione, in charitate,
in fide, in castitate, ut collaboret Euan-
gelio, & Episcopo, cui successurus est, se-
cundum virtutem Dei, & bonum de-
positum custodiat per spiritum Sanctum
qui habitat in eo. admoneat eum D. V.
Reuerend. ut utramque Epistolam ad

Timotheum ad se ab Apostolo scriptam cogitet: eas meditetur, in eis sit. hoc enim si fecerit, nemo adolescentiam eius contemnet, quod idem Paulus Timotheum ut daret operam monuit. Sic enim seipsum saluum faciet, & eos, qui eum audient, & cum gaudio D.V. Reuerendissimam in euangelio adiuuabit. Societas vero nostra, quæ istic tanquam in statione à D.V. Reuer. collocata est, ut ei, sicut par est, omni tēpore præsto est, sic illi nūc coadiutori, & postea successori semper in Christo præsto erit. Dominus Iesus conterat cito Satanam sub pedibus vestris. Amen.

Auctores in his libris citati.

A drianus Papa.	Gregorius Nyssenus.
Adrianus siue Andronicus auctor Ecclesiasticus.	Gregorius Nazianzenus.
Ambrosius.	Gregorius vii.
Anastasius Patriarcha Antioch.	Herodus Britannus.
Andreas Cæsariensis.	Hesychius presbyt. Hiero.
Andronicus Philosophus.	Hilarius.
Aristoteles.	Hieronymus.
Athanasius.	Hippolytus martyr.
Augustinus.	Ignatius.
Basilus Magnus.	Ionas Aurelianus. Episcopus.
Basilus Seleucia Episcopus.	Iosephus Iudeus.
Bernardus Abbas.	Irenæus.
Cæsarius frater Gregorij Nazian.	Isidorus Pelusiota.
Chrysostomus.	Iustinus.
Clemens Romanus.	Leo primus.
Clemens Alexandrinus.	Leontius Aetholius.
Cyprianus.	Macarius Aegyptius.
Cyrillus Alexandrinus.	Macarius Episcopus.
Cyrillus Hierosolymitanus.	Magnetes.
Damasceus.	Marcus Anachoreta.
Diadochus Episcopus Phocinensis.	Maximus.
Dionysius Arcopagita.	Methodius Martyr.
Dionysius Alexandrinus.	Missæ B. Petri.
Ephræm Syrus.	Missæ B. Iacobi.
Eusebius Cæsariensis.	Missæ B. Marci.
Eusebius Emisenus.	Nicephorus.
Eutychius Patriarcha Constantinop.	Niceta Coniater.
S. Franciscus.	Nilus Monachus.
Fulgencius.	Origenes.
Gaudérius Episcopus Brixiensis.	Paschasius Corbetensis.
	Philastrius.
	Philo Alexandrinus.
	Photius Constantinopol.
	Rabannus Maurus.
	Remigius Episcopus Antiochod.

Seuerianus Gabalonen.
Siricius Pont.
Theodorus Meliten, Episcopus.
Theodorus Patriarcha Antioche.
Tertullianus.
Thodoretus.
Theolept^{us} Episcopus Philadelp.
Theophilus Alexandrinus.

Theophylactus.
Thomas Aquinas.
Timotheus Archiep. Alexandrin.
Titus Bostrenius.
Concilium Florentinum.
Nicenum.
Romana tria.
Vercellense.
Turonense.

CAPITA PRIORIS TRACTATVS.

CAP. 1.

Quomodo & quibus exemplis Metonymia Volani heretici redarguitur; & quomodo qua licentia negat proprietatem verborum Christi in sacramento Eucharistiae, eadem cogatur negare in sacramento baptismi; aut in utroque confiteri: & quomodo baptismus, & S. Eucharistia sunt duae radices nouae creaturae secundum Dionysium: & quomodo Dominus cum aliud intelligendum erat quam quod dicebat, ut in parabolis ipse, ne errarent, quibus loquebatur, interpret erat; & quod hoc in sacramento S. Eucharistiae non fecit, & quare.

Cap. 2. Quomodo intelligendum sit quod Apostolus ait, Petra autem erat Christus: & quomodo is locus non adiuuet Metonymiam Caluini, sed potius refellat; & quomodo Volanus Caluinista ex Christiano se Iudaeum sua Metonymia facit: & quomodo ex supplicio, quod Deus minatur S. Eucharistiae contemptoribus, colligitur esse verum corpus Christi in sacramento; & quomodo id plane Apostolus ibidem dicit: & de loco Pauli ad Hebraeos de veritate corporis Christi in sacramento, & qui sint auctores ex antiquis Patribus.

Cap. 3. Acuta interpretatio loci Pauli, quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, & eorum quae sequuntur, auctore Photio: & quomodo intelligendum sit factos nos esse concorporales in Christo, quod Apostolus dicit, & de argumento Petri Martyris contra veritatem corporis Christi in sacramento à lege na-

ture petito, quibus exemplis scriptura S. coarguatur: & quomodo quod Aug. dixit in libro 3. de doctrina Christiana de figurata locutione, nisi manducaueritis carnem filij hominis, contra Caluimianos, qui hoc obiciunt, sit ipso Aug. interprete.

Cap. 4. Quomodo Metonymiam Volani heretici redarguit titulus psalmi 33. & de interpretatione Eusebij Cesariensis: quomodo quod Volanus ait, nusquam apud auctores antiquos legi accidentia sine subiecto in sacramento, falsum est: & quomodo Volanus ignorat, quid nomen species significet Latine: & quomodo in heresi Pauli Samosatensis, & Theodori Mopsuestie incidit Volanus imprudens & nolens, dum suam Metonymiam defendit, male Cyprianum interpretando; & de repugnantibus Volani.

Cap. 5. Quomodo Volanus Philosophia contra veritatem corporis Christi in sacramento vitur, & quid Hilarius, & Tertullianus de Philosophis scripserint: & quomodo traditio Apostolica Ecclesie Catholice leges naturae, & philosophiae definitiones non sequitur in diuini mysterii Eucharistiae; & de anathemate decreto in Concilio Florentino contra eos, qui secundum philosophos contra dogmata ecclesiastica disputant, & docent.

Cap. 6. Quomodo ex Euangelio Ioannis colligitur miraculum esse in S. Eucharistia, quod Volanus negat: & quomodo dominus duobus miraculis in Euangelio Ioannis narratis mutationis aquae in vinum, & multiplicationis panum fidem miraculi, quod in S. Eucharistia fit, praemuniat, & quid dominus dixerit in nuptiis illis Cana Galilae, intuens in miraculum gloriosae mutationis panis in corpus Christi, & in nuptias mysticas, in quibus per communionem corporis Christi sum-

ma unione cum Christo unimur carne, & spiritu; & de iis, quae Ioannes Euangelista ante lauationem pedum, & post cenam mysticam scribit ad sacramentum S. Eucharistiae pertinentia: & quomodo inde Volanus cum Metonymia sua redarguitur: & de ratione institutionis huius sacramenti ex Dionysio, & lauationis summorum digitorum sacerdotis, cum S. Eucharistiam consecraturus est.

Cap. 7. Adhuc de miraculo S. Eucharistiae, quomodo illud dominus docuerit conferens cum miraculo ascensus sui in caelum, & quomodo quod dominus dixit post cenam mysticam egresso Iuda, nunc clarificatus est filius hominis, ad gloriosam mutationem panis in corpus Christi pertinebat, & unde id probatur: & quomodo Christum hac gloria priuare conantur Zuingliani & Caluimiani, & de duplici herese vetusta in sacramento S. Eucharistiae: & quomodo heresis Caluini tertio loco ad illas accessit: & de duplici glorificatione Christi per sacramentum S. Eucharistiae & per passionem notata distincte in euangelio Ioannis verbis Christi: & de miraculo in panibus multiplicatis comparato à Christo cum miraculo dandi carnem suam ad manducandum.

Cap. 8. Quomodo Caluimiani & Zuingliani similes sunt in errore suo Arianorum: & quomodo, quibus argumentis ex veritate corporis Christi in sacramento sumptis confutati sunt Ariani ab Hilario & Cyrillo, eisdem confutantur & reuincuntur à nobis Caluimiani: & quomodo Caluimiani negantes carnem Christi in sacramento, coguntur cum Arianis negare patrem & filium esse unum naturam.

Cap. 9. Quomodo quod Caluimiani tradunt, Christum fide tantum accipi in sacramento, Cyrillus eisdem

argumentis resellit, quibus Arianos negantes unitatem naturalem patris & filii; & quomodo probat duplicem unionem cum Christo; corporalem, per participationem carnis in sacramento nobiscum corporaliter communicata; & unionem alteram spirituales, per spiritum S. secundum habitudinem fidei & charitatis.

Cap. 10. De duplici dilectione Christi erga nos, & de duplici communione, una natura nostra, & altera corporis eius in sacramento: & quomodo utriusque rationem diuine Dionysius explicat: & quomodo secunda dilectione priorem ad summum perduxit, & secunda item communione priorem; & quomodo hinc intelligitur quod Ioan. ait, cum dilexisset suos, in finem dilexit eos: & quomodo Caluini hunc gradum dilectionis, & unionis per suam Metonymiam tollunt contra scripturam: item de heresi Pauli Samosatensis, qui sanguinem Christi in sacramento corruptibilem esse tradebat: & quomodo eum confutauerit Dionysius Alex. & quomodo hac heresis renouata postea fuit, & quando, & à quo, & quibus patrum testimonio damnata sit in synodo: & quomodo heresi Pauli Samosatensis, de sanguine Christi corruptibili in sacramento minus absurda erat quam heresis Caluini.

Cap. 11. De duplici exinanitione Christi in sacramento, & in cruce: & quæ Dionysius Alexand. de illa priore exinanitione diuine scripserit interpretans locum Pauli ad Philipp. & quomodo Volanus hanc exinanitionem, qua Christus etiam glorificatus est, tollat contra scripturam per suam Metonymiam: & qui auctores meminerint exinanitionis Christi in sacramento, quæ omnino conuincit, ibi esse Christum vere & realiter: & quomodo qui ista exinanitione Christum priuant, gloria

gloria etiam eam secuta eundem priuant: & quomodo non sit hyperbole, ut heretici dicunt, quod præ nimio in Christum amore carnem eius manducare dicimur, sed res ipsa, & miraculum obstupendi beneficii: & quomodo locus ille Euangelij Ioannis, sicut misit me viuens pater, & ego uiuo propter patrem &c. hereticam esse Metonymiam Caluini conuincit.

Cap. 12. Responso ad id quod Volanus obiecit, Christum quod de manducatione corporis sui in Euangelio Ioannis prolixè disseruit, ad fidem retulisse, quia dixerat prius, Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam. explicatur ratio exemplis scripturæ, quare de fide prius meminit Christus, quam de sacramento Eucharistiae disserteret. item responso ad id, quod secundo loco obiecit ex Aug. ut quid paras dentes, & ventrem; crede, & manducaſti: & ibi de duplici cibo fidei & operum fidei, & de cibo ex carne Christi. item responso ad tertiam obiectionem ex libro 3. Aug. de doctrina Christiana, carnem Christi edere, & sanguinem eius bibere idem esse, quod passioni Christi per fidem communicare. item responso ad alia quæ quarto loco obiecit.

Cap. 13. Responso ad illud quod ex Aug. contra Maximum Arianum obiecit Volanus, in sacramentis, non quid sint, sed quid ostendant, attenditur: & ibi de duplici genere sacramentorum. item responso ad illud quod ex Irenæo obiecit: & quomodo ex eo, quod ait Irenæus Eucharistiam constare ex re terrena & celesti, Volanus à suo teste redarguitur: & de panibus propositionis comparatis cum pane sacramentali hereticorum ad redarguendum eos. item responso ad id quod obiecit ex libro institutionum Rabani: & quomodo testimonium pro-

ductum in Volanum retorquetur, & alio testimonio eiusdem testis reuincitur: & quomodo qui a philosophia naturali argumenta contra transubstantiationem petit, ab eade philosophia redarguitur: & quomodo transubstantiatio, nō est metamorphosis, sicut Protestātes dicunt.

Cap. 14. Responso ad id, quod Volanus obiecit, non posse locum habere similitudinem illam mutue communionis inter membra Christi, de qua Apost. loquitur, cum ait, quoniam unus panis, multi unum corpus sumus, si nullus panis in sacramento percipitur: & ibi quomodo intelligendus sit Apostoli locus cum Apostolica constitutione collatus; & de vocabulo speciei; & quid in eo Volanus ignorauerit. item responso ad locum Aug. ex libro sententiarum Prosperi obiectum, & collatio interpretationis Volani cum verbis Augustini, qua collatione ipsa interpretatio plane conuelliatur: & quomodo conuincitur ignorasse Volanum, quae Philosophus de sensibilibus per se, & per acciden. tradit.

Cap. 15. Responso ad locum epistola Augustini obiectum de nominibus rerum, quae accipiunt sacramenta propter similitudinem: & confutatio quatuor exemplorum, quae ex scripturis per ignorantiam ab haereticis obiciuntur.

Cap. 16. Responso ad id quod ex epist. Aug. contra Adimantum obiecit, ubi sacramentum vocat signum corporis sui: & quomodo Aug. signum pro sacramento accepit: & quomodo conuincitur transubstantiatio panis in corpus Christi, verbis illis quae Volanus dissimulauit: & quomodo auctoritate Ambrosij lib. 4. de sacramentis, & auctoritate Cypriani rursus redarguatur Volanus.

Cap. 17. Responso ad id quod ex Cypriano obiecerat Vo-

lanus: & quomodo conuincitur non intellexisse locū Cypriani obiectum: & de analogia siue similitudine panis communis corpus nutriendi cum pane viuifico nutriendi animam; & qui veterum patrum vsi sint ista analogia: & locus diuinus Magneti ecclesiastici, & vetusti auctoris de S. Eucharistia.

Cap. 18. Responso ad illa, quae ex Chrysostomi epistola scripta ad Caesarium, & ex psal. 22. male conuerso haeretici obieciunt: & locus insignis eiusdem beati Chrysostomi ex homilia in nouam dominicam, & in Thomam Apostolum, cuius verba eludere non poterit unquam Volanus. item de auctoritate celebri Eusebij Emisemi, quem Volanus audet impudenter contemnere, & reicere: & de locis Cyrilli Alexandrini, & Gregorij Nysseni, & alterius Cyrilli Hierosolymitani obiectis Volano, & ab eo dissimulatis.

Cap. 19. Responso ad locum ex Theophylacto nobis a Volano contra se obiectum: & quomodo propriis verbis Theophilacti redarguitur Volanus; & de Leontij Aetholij & Seueriani Gabalonensis confirmatione: responso item ad aliam rursus obiectionem ex Theophylacto: & de corruptela loci Theophilacti in Volano deprehensa. item locus insignis ex libro eiusdem Theophyl. de corpore Christi.

Cap. 20. Responso ad illa quae contra Concilium Lateranense Volanus obiecit: & quomodo probetur rem transubstantiationis in sacramento Eucharistiae non nouam esse, ut haeretici fingunt, sed antiquam, & veram: & de octuaginta quatuor interpretationibus horum verborum, Hoc est corpus meum, quae in libris Haeticorum feruntur.

Cap. 21. Responso ad illud blasphemū mēdaciū Volani,
c ij

post Concilium Lateranense cepisse adorari sanctam Eucharistiam: & quomodo Volanus ignoret, esse corpus Christi in multis & infinitis altaribus, non esse operationem propriam carnis Christi, sed diuinitatis per carnem sub specie sensibili panis & vini: & qua Hyppolicus Martyr contra Bironem hereticum scripserit, quod Volanus redarguunt somniantem confusionem naturarum in Christo in multis altaribus posito: & de insigni interpretatione illius loci Ioannis, Quid? si videritis ascendentem in calum, ex Theodoro Melitenensi.

Cap. 22. Responsio de testimonio Bertrami; & quomodo à suo teste mendacii conuincitur Volanus: & de testimonio Ionomachorum, & Catholici regis Galliarum Caroli, & Adriani, ac Nicenæ Synodi contra Caluini de sacramento Eucharistiae hæresim: & de Berengario à 5. Conciliis & 4. Pontificibus damnato: & quam multi illis temporibus contra eum scripserint, item responsio ad id, quod Petrus Martyr ex Tertull. obiecit, & quomodo in se ipse testem citauerit, & locum Tertulliani os hereticorum obstruat, & Caluinus cum Marcione cogatur dicere non impleuisse dominum legem, sed destruxisse, cum sic interpretatur, Hoc est corpus meum, id est, figura corporis mei.

Cap. 23. De loco Apostoli, qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit non diuidens corpus Domini, quid responderit Petrus Martyr magister Volani, ut negaret malos sumere corpus Christi & sacramento: & quomodo responsio eius redarguitur, item de loco Augustini expresso contra eundem errorem, quomodo conatur Volanus eludere eum, sed non potest vlllo modo, ipso Augustino interprete: & quomodo non distinguit hereticus corpus Christi sumere, & fieri

participem Christi, sicut neque distinguit sumere solum sacramentum, & sumere corpus Christi sacramento tenus: & de hæresi quorundam veterum, qui aiebant simul esse in corde spiritum gratia, & spiritum peccati.

Cap. 24. De interpretatione loci Aug. ab hereticis obiecti ab ipso Aug. facta; & quis dicatur ab eo vere manducare corpus Christi: & quomodo idem corpus Christi aliis est odor vite in vitam, aliis odor mortis in mortem: & quomodo ratione philosophica theologiae ex Paulo demonstretur, malos corpus Christi sumere in sacramento; & quomodo sacramentum absolute, nunquam nisi proprie, & sine figura vlla pro toto sacramento, & non pro parte accipitur, ut volunt heretici: & quomodo intelligendus locus August. ex sententia Prosperi.

Cap. 25. Vbi, & quomodo dominus Iesus verbis suis declarauit, & aperte dixit, non se loqui figurate, sed proprie de sacramento corporis sui, præuidens futuras Metonymicas: & quam inepta & periculosa sit Metonymia ad tradendum dogmata: & quomodo in pane, cum accidentia tantum substantia panis significat, non sit Metonymia, sed homonymia: & quomodo hanc homonymiam dominus docuerit, id est, panem, esse & vocari accidentia panis sine substantia: & quare dominus salua esse voluerit; & quare nomen panis carni suæ imposuerit, cum dixit, Panis, quem ego dabo, caro mea est: & de synecdoche figura in pane visibili pro toto sacramento ex specie sensibili panis & re insensibili constante: & quomodo heretici Metonymiam adamanthic, & synecdochen oderunt.

CAPITA POSTERIORIS TRACTATVS.

C A P. 1.

Quomodo fidem summi miraculi, quod in sancta Eucharistia fit, dominus in veteri testamento contra haereticos, qui illud negant, praeuenerit: & cur omnia in figura veteribus contingebant; & eorum exempla varia: & quare facturus sermonem dominus in euangelio Ioannis de mysterio Eucharistiae semel & iterum de Manna veteri meminuit; & de comparatione eorum quae à Moysi scripta sunt de Manna, cum S. Eucharistia: & quomodo lex euangelica habet secundum Apostolum ipsam imaginem bonorum praesentium, ut habebat lex vetus umbram futurorum.

Cap. 2. Quare in psal. 77. vocatum sit Manna panis Angelorum; & quomodo hoc ad S. Eucharistiam spectaret; & de descensu Angelorum ad ecclesiam cum sacrificium Missae fit: & quomodo eiusmodi descensus Metonymicos redarguat. item de mirabilibus in libro Sapientiae in Manna propter S. Eucharistiam notatis.

Cap. 3. Quomodo quod scriptum est in euang. Lucae, Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, de Pascha mystico corporis Christi in sacramento dictum sit: & de loco epistolae prioris ad Corinthios, Pascha nostrum immolatus est Christus, ad idem Pascha mysticum pertinente; & qui auctores, qui sic intellexerint; & quomodo ex ipsis verbis, quibus vsus est Apostolus, eli-

citur de Pascha mystico dixisse, Pascha nostrum immolatus est Christus.

Cap. 4. Quod Metonymici facientes panem figuram corporis Christi, & Num panem facere deberent: & quomodo positum est illis sacramentum corporis Christi in signum, cui contradicunt: & quomodo ex eorum disciplina sicut ex disciplina Marcionis sequatur panem esse crucifixum, non corpus Christi, & posse etiam demoni corpus Christi participare, ac proinde pro eis passum esse Christum, qui fuit error Origenis.

Cap. 5. Quomodo concludatur ex loco epistolae ad Cor. cap. 5. unio corporalis cum Christo, quae nisi per carnem eius in sacramento communicari fieri non possit: & de duplici unione ibidem à Paulo notata, spirituali tantum, & spirituali simul & corporali in sacramento, utraque à Dionysio diuine explicata, & post eum à Cyrillo: & quomodo aliud sit, esse unum spiritum cum Christo, & aliud unum corpus, contra Metonymicos, qui haec distinguere non possunt.

Cap. 6. Disputatio aduersus eosdem ex epistola ad Ephesios cap. 2. & 5. & quomodo quod Apostolus ibi dicat factos esse concorporales in Christo, non possit ab haereticis alio detorqueri, sed necessario intelligendum sit de participatione corporis Christi in sacramento: & quomodo Christus nutriat Ecclesiam, & ipso nutriente efficiamur nos membra corporis eius, de carne eius, & ossibus eius: & de coniugio Christi, & Ecclesiae mystico, quomodo per communionem corporis eius in sacramento consummetur.

Cap. 7. Quae Methodius martyr scripserit ad explanationem loci Pauli de sacramento magno in Christo & in Ecclesia; & quae alij Patres de eodem magno
c. iij

sacramento coniugij mystici per communionem corporis Christi in sacramento participati scripserint: & de dote sponsæ Christi à beato Chrysostomo descripta: & quomodo Metonymici sponsam, quod in ipsis est, dote spoliunt, & fame ac siti enecent: & quomodo ex verbis Pauli concludatur, alimentum, quo Christus Ecclesiam sponsam nutrit, ore etiam corporali capi.

Cap. 8. Disputatio contra Metonymicos ex Epist. ad Coloss. cap. 3. quod per communionem corporis Christi in sacramento vocati sumus in pacem in uno corpore: & explicatio Dionysij de osculo mystico in sacrificio Missæ ad locum Pauli pertinente: & quid differat induere Christum ab eo quod est fieri corpus Christi: & quomodo Metonymici non possunt esse grati, quod Apost. præcipit hic, dicens, Grati estote. quomodo comedere corpus Christi sine ore, sine dentibus, sine palato, sine stomacho, quod Metonymici in suo sacramentali pane introducunt, ad hæresin Manichæorum pertinet, & ad hæresin illorum, qui aiebant; Angelos qui Abrahæ apparuerunt, vere prafos esse.

Cap. 9. Ex Epistola ad Thessal. de loco, in quo Thessal. obtestatur Apost. per nostram congregationem in Christum: quomodo per participationem carnis Christi in sacramento communicata congregamur in unum corpus Christi indiuisibile; & quod ex eo dicta sit communio, & synaxis: & quomodo secundum Metonymicos non plus coniunctionis cum Christo efficiat Eucharistia quam baptismus: & unde intelligi possit quantam vim habeat contactus carnis Christi viuificæ: & quare obtestatus est Thessalon. per congregationem istam in Christum, id est, per sacram communionem.

Cap. 10. Disputatio contra Metonymicos ex Epistola Pauli ad Hebræos cap. 10. & quomodo necesse fuit, ut in ea Paulus, de corpore Christi, quod in sacramento est, & immolatur, meminisset: & quare reliquit se nobis Christus in sacramento, & quis inde fructus: & qui auctores viam nouam & viuientem, qua sit fiducia ad ingrediendum in celum, de sancta Eucharistia à Paulo dictum esse interpretati sint: & quomodo hic locus Apostoli redarguat & conuincat hæresin istam Metonymicam: & de vocabulo via, quo vsus est in Eucharistia Paulus: & quomodo inde rursus redarguitur Metonymia hereticorum. item de preparatione accedendi ad Eucharistiam cum vero corde, & plenitudine fidei.

Cap. 11. Quam apposite præceptum dederit hoc loco Apostolus de non deferenda Ecclesia: & explicatio de hostia, quæ non relinquitur voluntarie peccantibus, quomodo de hostia mystica accipiantur; & qui dicantur hic voluntarie peccantes; & quomodo hunc locum constitutio Apostolica declarat, & consuetudo Ecclesiæ: & quare Apostolus de mystica hostia post illam cruentam meminit: & de ratione institutionis hostiæ mysticæ, ex Dionysio: & quid sit, quod Ecclesia in oratione quadam dicit, opus redemptionis in Missa exerceri, & de minis supplicij ei propositis, qui indigne communicat.

Cap. 12. De alio loco eiusdem Epist. ad Hebr. cap. 12. quomodo Christum esse in Ecclesia vere, & corporaliter concluditur: & de Ecclesia, quomodo sit una in celo, & in terra secundum Apostolum; & quomodo hoc Metonymici ignorant: & de argumentatione Petri Martyris ad probandum esse Christum in calo tan-

tum. item quomodo communione corporis Christi in sacramento, ecclesia quæ in terra est, cum caelesti copulatur, & efficitur una: & quæ sit communio sanctorum, quæ in symbolo fidei profitemur: & quomodo hanc negare cogantur Metonymici, sicut etiam unam ecclesiam in celo, & in terra: & quomodo quod Apostolus ait, accessisse nos ad sanguinis asperersionem melius loquentem, quam Abel, Metonymiam hæreticorum evertat.

Cap. 13. Quomodo qui Christum in sacramento esse negant, de calis loquentem contra Apostolum recusant quos horribile supplicium manet: & quomodo quod Apostolus ait hic, habere nos gratiam, per quam seruiamus Deo placentes, de S. Eucharistia, quæ est gratia per se subsistens, intelligendum sit, & unde hoc constet: & quomodo hic etiam locus Metonymicos redarguat: quid significent in loco epistola, metus, & reuerentia, cum quibus præcipit adhibere cultum Deo per sanctam Eucharistiam: & quomodo ex isto loco conuincitur esse Metonymicos idololatrias, aut panem eorum sacramentalem non esse Eucharistiam, ut ipsi putant, & tradunt.

Cap. 14. Disputatio contra eosdem Metonymicos ex alio loco eiusdem epistola ad Hebr. cap. 13. quomodo huius auctoritate Pauli conuincatur, habere nos in altari ad sacrificandum, & comedendum, quod Christus immolauit in cæna, & discipulis ad comedendum dedit, id est, corpus Christi: & quomodo si illud, quod dedit, non fuit corpus suum, sed figura corporis, plane sequatur, non præstare Christum. Aaroni qui figuras etiam immolabat. Quomodo Apostolus doceat hic Christum esse hostiam, & eundem cibum & quomodo Metonymici nullam hostiam laudis habeant ad offerendum in altari

ri contra auctoritatem Apostoli: & quomodo hostia laudis, de qua hic loquitur Apostolus, non possit referri ad preces, siue orationes, ut nec altare, de quo ibidem fit mentio, non potest referri ad altare spirituale cordis, sed ad externum.

Cap. 15. Disputatio ex cap. 7. eiusdem epistola ad Hebr. aduersus eosdem Metonymicos, & responsio ad id quod obiciunt, quare non meminerit de pane, & vino, quæ Melchisedec obtulit Abraæ, si figura fuerunt S. Eucharistia: & quomodo quæ Melchisedec protulit, tanquam sacerdos, & non tanquam rex protulit, teste scriptura, & idcirco vim verbi offerendi, quod hæretici requirunt, in verbo proferendi ibi positi contineri. item de antiquis auctoribus, qui testantur oblationem Melchisedec figuram fuisse oblationis Christi in cæna: & quomodo teste & interprete Cyrillo in benedictione, quæ Melchisedec benedixit Abraæ præbens & panem & vinum, continetur mentio panis, & vini; & quare Apostolus non iudicauit opus esse, ut expresse meminisset: & quomodo sequatur frustra fuisse sacerdotem Melchisedec, si in illo loco Genesis non sacrificauit, cum nusquam alias metio de eius sacerdotio in scriptura fiat: & quomodo non esset Christus factus sacerdos secundum scripturam ad similitudinem Melchisedec nisi appareret similitudo oblationis Christi, & oblationis Melchisedec: & demum, quomodo ex similitudine sacerdotij Christi cum sacerdotio Melchisedec, concludatur esse corpus Christi verum in sacramento sub specie panis & vini.

Cap. 16. Disputatio ex epistola priore beati Petri contra Metonymicos, quomodo demonstratur ex verbis eius, Christum esse præsentem in sacramento, licet

oculis corporis non videamus: & quomodo qui hoc credunt, à petro laudentur: & quomodo s. quoque Thomas sic intellexit hunc locum, loqui scilicet beatum Petrum hic de presentia corporis Christi in sacramento, tametsi non videmus: & quomodo videre per speculum in enigmate est videre Christum in sacramento Theodoret interpreti: & quomodo heretici Metonymici non vident nunc per speculum in enigmate contra auctoritatem Apostoli: & quomodo lex evangelica non potest habere ipsam imaginem rerum in sacramentis, sicut Apost. docuit nisi sint res presentes: & quomodo qui videt per speculum, ipsam imaginem rerum presentium videt: & quomodo Metonymici cum panem suum sacramentalem figuram corporis absentis faciunt, presentiam rei separant ab imagine, & imaginem ab speculo: & quod isti quia nunc non vident Christum presentem per speculum, nec in futuro per speciem videbunt.

Cap. 17. Continuatio interpretationis loci propositi ex Epistola beati Petri: & quomodo magis adhuc patet loqui beatum Petrum de presentia Christi in sacramento: & quomodo Dionysius interpretatur, quod beatus Petrus ait, reportare nos nunc finem fidei nostrae salutem animarum nostrarum. item diuina explicatio eiusdem Dionysii de mysterio incarnationis, & de sacramento S. Eucharistiae: & quomodo aperte dicit presentem esse Christum in sacramento: & quomodo salus, siue vita animarum nostrarum, quam praestat nunc digna participatio Christi in sacramento, finis est nunc fidei nostrae, idque testimonio etiam S. Maximi, & beati Cyrilli.

Cap. 18. Quomodo de salute ista, siue vita animarum, quam S. Eucharistia tribuit, prophetae praedixerunt:

& exemplum ex prophetia Ezechielis de sacramento sanctissimae Eucharistiae: & quomodo in disciplina Metonymicorum locum prophetia ista non habeat: & quomodo quod beatus Petrus ait, In qua Angeli desiderant videre, de corpore, & sanguine in sacramentis dixerit; & qui sint auctores, & testes ex veteribus.

Cap. 19. Quomodo hoc, quod de Angelis in Epist. B. Petri in sacramenta corporis, & sanguinis profferre desideratibus tot patrum testimonio confirmatum est, Metonymicos plane redarguit: & quomodo ipsa rerum, & verborum consequentia, & connexio interpretationem comprobet: & quomodo carimoniam comedendi agnum veterem accinctis renibus transferat Petrus allegorice ad corpus Christi, quod in sacramento comeditur: & quomodo, quod beatus Petrus iubet, perfecte sperare in gratia, de qua loquitur, non possit intelligi nisi de S. Eucharistia, quae est gratia substantialis, ac per se subsistens, quae *αὐτὸς ὅστις* est, & dicitur: & quod Metonymici non habent nec habere possunt gratiam, in qua perfecte sperare possint, quandiu Christum in sacramento negant.

Cap. 20. Continuatio epist. B. Petri contra Metonymiam hereticorum, de preparatione ad communionem sacram: & quomodo S. Eucharistiam vocauerit lac rationale, & quare: & quomodo consuetudo Ecclesiae orientis hoc confirmet: & de communione infantum in Ecclesia illa: & de communione grandiorum in nostra: & quomodo lac non potest hic accipi de doctrina rudis, & inchoata, sicut in alio loco epist. ad Hebr. accepit Apostolus: & quare vocetur lac sine dolo sancta Eucharistia: & quomodo idem Petrus hoc ibide docet. item de versiculo Propheta, Gustate & videte, quem Petrus

hoc loco citat, qui auctores ad sacramentum S. Eucharistiae retulerint: & de lacte, & melle olim in symbolum Eucharistiae dari solitis: & quomodo in panem sacramentalem hereticorum non potest conuenire esse sine dolo, cum non sit uinus, & rationalis, sed figura tantum, nec conuenire illud propheticum, Gustate & uidete quam suauis dominus.

Cap. 21. Quomodo in loco epistolae beati Petri sancta Eucharistia, quae dicta est prius, lac rationale sine dolo, dicitur nunc lapis uinus, sicut etiam dicitur in euangelio panis uinus: & quomodo quod Petrus uocauit lac rationale, & lapidem uinum, clarius iam uocet hostias spirituales; & quare sic, & quis auctor: & quomodo ex ipsis uerbis beati Petri hoc colligatur: & de duplici sacerdotio in uetere testamento; & item de duplici in noua: & quomodo beatus Petrus de hostia proprii corporis cuiusque, & de hostia corporis & sanguinis domini in hoc loco meminerit; & quod illa prior sit preparatio ad hanc secundam: & quomodo locus epistolae beati Petri de hostiis spiritualibus ad disciplinam Metonymicam hereticorum nullo modo accommodari potest: ex quo fit, ut aliena sit à scriptura sancta.

Cap. 22. Disputatio aduersus Metonymicos ex scriptura uetere collata cum noua, ac primum de iugi sacrificio ueteris testamenti collato cum iugi sacrificio nouae legis, quod est sancta Eucharistia, cuius typus erat sacrificium uetus: & quomodo quae de iugi sacrificio scripta, in nostro iugi sacrificio tanquam in ueritate impleta sunt, in panem sacramentalem Metonymicorum non possint conuenire, nec in eo impleri: & quomodo secundum Metonymicos non est secundum Euangelium gra-

tia, & ueritas per Iesum Christum facta, sed figura in figuram mutata: & quomodo quod dixit dominus, Ego uobiscum sum usque ad consummationem saeculi, de corpore suo quod in sacramento usque ad consummationem saeculi habemus intelligendum esse, ex eo quod de iugi sacrificio uetere scriptum est, cognoscitur, tanquam ex typo ueritas: quomodo item caro Christi dicitur in scriptura tabernaculum, & altare, quae nos habemus, & non Metonymici: item collatio loci Apocalypsis cum euangelio Ioannis, & cum eo, quod de iugi sacrificio, & de lege agni Paschalis scriptum est: & explicatio loci Apocalypsis de Hierusalem sancta ciuitate noua descendente de caelo: & quomodo Metonymici uisionem beati Ioannis frustrantur negantes esse corpus Christi in sacramento: & de loco prophetico Danielis de iugi sacrificio corporis Christi in sacramento.

Cap. 23. Loci Leuitici cap. 16. de duobus hircis collatis cum sacrificio nostro mystico uiuo: item de duobus passeribus ex Leuitico cap. 14. & quomodo secundum Metonymicos typicum sacrificium hirci uiui, & passeris item uiui, non est in Euangelio impletum, si dominus figuram corporis sui dedit discipulis: & quomodo Metonymici, quamuis ad naturam diuinam, quae neque pati, neque mori potuit, confugiant, elabi non possunt.

Cap. 24. De interpretatione legis Leuitici de panibus propositionis, ut consonet Euangelio de sancta Eucharistia: & quomodo panis sacramentalis hereticorum non potest esse sanctus sanctorum Deo, qui non est aliud, quam figura Christi, qui est sanctus sanctorum: & quomodo hoc loco redarguitur Metonymia hereticorum.

Cap. 25. De loco Deuteronomij cap. 15. collato cum Euangelio, qui Metonymicos redarguit, & errare conuincit: & quomodo eum beatus Cyrillus interpretatus sit: & quomodo rursus non possint Metonymici interpretari eum, ut Euangelio consonet: & de duobus locis illustribus Cesarij fratris Gregorij, Nax, contra eosdem Metonymicos.

Cap. 26. De psalmo 115. collato cum Euangelio ad redarguendum Metonymiam hereticorum: & quomodo prophetaturus Dauid de corpore Christi in sacramento, prius de fide admonuit, sicut dominus postea in euangelio Ioannis fecit: & quomodo Ecclesia Catholica semper fuit fixa, & immobilis in fide Eucharistie contra omnes hereticos: & quomodo heretici nolunt in excessu mentis, id est abducti, & seuocati a consuetudine sensus, contemplari corpus Christi sub specie panis, sed malunt potius excessum mentis, id est, amentiam incurtere, & Simonem Magum imitari: & de excessu mentis, qui cecidit super Petrum in Actis Apostolorum, & de eo, qui cecidit super Abraham.

Cap. 27. De loco psalmi 115. qui est proprius S. Eucharistie, Calicem salutaris accipiam; & de simili loco Ione prophete: & quomodo illa prophetie non pertinent ad panem, aut calicem sacramentalem Metonymicorum: & quod ecclesiastica mystagogia testis sit pertinere ad sacramentum S. Eucharistie, quod Dauid dixit, Calicem salutaris accipiam; & de versiculo, qui statim sequitur, Pretiosa in conspectu domini mors sanctorum eius, quomodo ad commemorationem sanctorum, qua fit in sacrificio Missae, interprete Dionysio, pertineat: & quomodo redarguatur amentia Metonymi-

corum, qui faciunt sua Metonymia, nihil melius neque maius à Deo nos accepisse quod ei pro omnibus beneficiis retribuamus, quam figuram corporis, & sanguinis, quo nihil amentius.

Cap. 28. De insigni prophetia corporis Christi in sacramento ex psal. 21. & quomodo consonet psalmus Euangelio, & de interpretatione 70. quid Eusebius in comment. huius psalmi senserit; & de iis, qui Iudaeos commentarios in exponendis prophetis sequuntur: & quomodo hic psalmus Metonymiam hereticorum evertat: & quomodo dominus usus fuerit proprie, & non translate verbo comedendi in Manna; & in corpore suo, de quo in Euangelio differebat: & quomodo qua ad dogmata fidei pertinet, à prophetis propriis verbis praedicta sint: & de interpretatione illius versiculi, Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terrae: quomodo hac prophetia Dauid de cibo viuisifico comedendo, impleta sit comedendo proprie ore carnis corpus Christi in sacramento.

Cap. 29. Locus Esaiæ ex cap. 56. de S. Eucharistia: & quomodo ex eo concludatur corpus Christi esse in sacramento: & quomodo hostias altaris, de quibus prophetat Esaias hic, comedendas esse ore corporali, Paulus interpretatus est contra futuros hereticos: & quomodo Metonymici participatione diuinæ naturæ se spoliāt negantes corpus Christi in sacramento: & quomodo in sacra communione duas Christi naturas participamus interprete Cyrillo & Damasceno.

Cap. 30. Altera prophetia Esaiæ de corpore Christi in sacramento, & qui sancti patres sic intellexerint: & de interpretatione beati Cyrilli: & de latitia, qua

sancte communicantes afficiuntur, quomodo eam pradi-
xerit Esaias; & quomodo prophetia epistola Petri con-
sonet: & quid illud sit, quod Esaias continuo post pro-
phetiam de S. Eucharistia, subiunxit; Caelum enim
nouum, & terra noua erit: & quomodo hoc contra he-
reticos Metonymicos, & figuratores valeat: & quomo-
do parum differant isti à Iudeis, & de loco Neemia de
duabus placentis: & de loco prophetico, Lupus, & agnus
pascuntur simul, quomodo Metonymici prophetiam Es-
aiæ ridiculam faciunt sua Metonymia, & figura.

Cap. 31. Explanatio loci prophetici ad nouum tes-
tamentum pertinentis, ex cap. 24. Esaiæ, collatis locis
Pauli, Apocalypsis, & Euangelij: & quomodo quod
ibi est de glorificatione domini in conspectu presbytero-
rum, expressa prophetia sit de corpore Christi in sacra-
mento: & quomodo heretici non possint an eo tergiuer-
sari: & quod prophetans Esaias de nouo testamento, sa-
cerdotes vocauit presbyteros; & quare in scriptura no-
ui testamenti presbyteri non fuerint vocati à principis
sacerdotes, & quando ceperunt vocari: & quomodo
res admirabiles vocauit Esa. quas dominus in nouo tes-
tamento operatus est; & quæ illæ sint: & quomodo
in illis rebus admirabilibus posuit glorificari dominum
in conspectu presbyterorum, & bibere vinum in letitia
in monte: & quomodo hæc ad corpus & sanguinem
Christi in sacramento referenda sunt secundum prophe-
tiam Euangelio consonantem: & quomodo consequen-
tia in loco prophetico mirifice conueniunt cum iis, quæ
in Euangelio de S. Eucharistia scripta sunt.

Cap. 32. De loco prophetico eiusdem Esaiæ ad nouum
testamentum pertinente ex cap. 33. & quomodo panis

fidelis, qui in eo promittitur, corpus Christi sit in sa-
cramento & cur fidelis dicitur: & quare cibus & po-
tus viniſicus sancta Eucharistia vocetur in scriptura
panis, aqua, mel, lac: & quomodo hæc prophetia Me-
tonymiam hereticorum redarguat, & conuincat non
habere eos Eucharistiam: & quomodo panis, & aqua
fidelis, quæ hic promittuntur populo Christiano, non
possint, accipi de doctrina vlllo modo: & quomodo qui
nolunt videre hic Christum vili specie panis velatum,
non videbunt eum in gloria & decore suo in celo, iux-
ta prophetiam Esaiæ, item de capite 55. eiusdem pro-
pheta Esaiæ, quomodo in eo prophetet de corpore Chri-
sti in sacramento, cum inuitat ad emendum sine ar-
gento, & comedendum: & quomodo ipse idem Pro-
pheta hoc exposuerit, cum subiungit, Et disponam vo-
bis testamentum æternum sancta Dauid fidelia: & quo-
modo hoc intelligendum sit, Paulo, & euangelio cum hoc
loco collatis.

Cap. 33. De loco Osee propheta ex cap. 14. de eo-
dem sacramento corporis Christi, cum prophetans de no-
uo testamento, & de bonis eius, promittit victuros siue
roborandos esse in eo fideles frumento, & quales esse o-
porteat, secundum prophetam, qui hoc pane mystico ro-
borandi sunt: & quomodo hæc in panem sacramenta-
lem hereticorum conuenire nequeant: & de loco Greg.
Nysseni de corpore Christi in sacramento: & quomodo
admiratio Osee propheta, cum ait, Quis sapiens, & in-
telliget hæc? ad illud de frumento, quo dixerat victu-
ros esse, & roborandos fideles in nouo testamento retu-
lerit.

Cap. 34. De loco Malachie, In omni loco offer-
i ij

tur nomini meo sacrificium mundum, quomodo quod
ibidem prophetauit glorificandum esse ab ortu solis us-
que ad occasum nomen Dei, in hoc sacrificio impleatur.
Et quomodo Evangelio Ioannis mirifice hoc consonet.
Et quæ sint illa quæ in sacramento sanctæ Eucharistiæ
testificamur de gloria Dei: Et de duplici glorificatione
Christi secundum Evangelium in passione, Et in sanctæ
Eucharistiæ.

FRANCISCI

FRANCISCI TURRI-
NI SOCIETATIS IESV
PROOEMIUM IN TRA-
ctatus duos de sanctis.
Eucharistia.

PROOEMIUM.

Qui produxit à principio lignum
vitæ in medio paradisi (ex quo,
sicut scriptura testatur, si Adam
post peccatum comederet, vi-
ueret etiam in æternum, licet
miseret & æternose, ne e-
nim hoc contingeret, per misericordiam Dei
eiectus fuit ex paradiso) idem novissimis diebus
instaurans omnia cumulate, in medio Ecclesiæ;
quæ est quidam cælestis paradysus, posuit li-
gnum vitæ, id est, Crucem Christi, quæ fructum
tulit, qui dat vitam mundo. hæc est caro eius,
quæ in sacramento S. Eucharistiæ ad recorda-
tionem mortis, quam in carne sustinuit, in Ec-
clesia comeditur, de fructu huius ligni, de quo
Hieremias prænuñtiauérat, inquiens, Mitta-
mus lignum in panem eius, dixit dominus Ie-

PROOEMIUM.

Lib. 8. de Reg.
pub.

sus, Qui manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum. & Esaias, Secundum dies ligni vitæ erunt, inquit, dies populi mei, sic enim est apud LXX. Lignum enim vitæ produxerat dominus Deus, ut Adam non quidem voluptate aspectus, & amœnitatis, aut suauitate cibi caperetur, sed ut eo cibo vitam immortalem uiuens, totus in contemplatione Dei versaretur: & sic tandem ad vitam traduceretur beatam, sic est populus Dei, habet enim, sicut dominus dixit, in Paradiso Ecclesiæ vitam æternam comedens digne ex fructu mystico ligni vitæ, quod est Christus sapientia Patris, de qua ait Salomon, Lignum vitæ est omnibus, qui apprehenderint eam. æternitatem enim vocauit hic lignum vitæ, habet inquam, in hoc fructu & alimento, ut B. Ignatius in epist. ad Ephes. ait, pharmacum immortalitatis, & antidotum incorruptionis, habet, dico, in cibo cælesti ad nutriendam animam, quod habet ad nutriendum corpus in cibo tetreno. cuius usus duplici de causa, inquit Plato, necessarius est, quia sine ipso vita non subsistit, & quia utilis, & discipulus eius Aristoteles de alimento differens, Conseruat, inquit, substantiam, & est eo usque profecto, quousque nutritur. Item, Alimento, inquit, ad operandum præparare videtur, quapropter animal alimento priuatum esse non potest. hæc ille in libro de Anima 3. Dionysius verò Apostolicus Philosophus, cibum solidum Apostoli Pauli ad mensam illam, quam sapientia proposuit pertinentem, ut diuina contemplatione explicaretur,

PROOEMIUM.

2

explanatius & vberius usum alimenti in epist. ad Titum exposuit, Omne, inquit, alimentum perficit ea, quæ aluntur, & quod in eis est imperfectum, & quod deficit, complet. Item, Debilitati eorum remedium adfert, eorumque vitam conseruat; & ut reuirescant, ac renouentur, facit, ac voluptatē eis vitālē præbet; & denique dolorem ac defectum eximit, & lætitiā ac perfectionem tribuit. Hæc igitur omnia, quæ in humano alimēto natura insunt, cum ad carnē domini, quæ in sancta Eucharistia editur, ἀναλόγως, id est, proportionē scilicet spirituali referimus, facilius ea, quæ hic cibus cælestis in anima efficit; intelligimus, ab hoc enim cibo spiritum, quo uiuit anima, haurit. Hic cibus in bello intestino, & domestico natura innato, carnis contra spiritum, & spiritus contra carnis vires animæ ad superandum suppeditat. contra vero absque cibo isto, spiritus in nobis non elucet; neque semens vegetam, & acrem præbet ad pugnam cum gigantibus, ut quidam antiquus pater dixit, qui in mundo sunt, superbia, libidine, auaritia; quin potius otio, languore, desidia & cessatione torpet. hic cibus pulsa lassitudine, spirituales vires redintegrat in pugna. Ut enim Marcus Anachoreta in libro de melchisedec scripsit, Sicut melchisedec redeuntibus ex bello, deuictis quinq; Regibus Allophyllis, obtulit panē & vinū; sic Christus redeuntibus ex bello spirituali & superato aduersario, dat panē sanctificatū, dicens, Comedite ex eo omnes. rursum, Sicut abraham, qui panem obtulit, decimas soluit; sic, inquit,

P R O O E M I V M.

qui fidem & obedientiam Abræ imitantur, & à Christo verò Melchisedec hunc panem vitæ, qui est ipse Christus in sancta Eucharistia accipiunt, quinque sensus exteriores, & totidem interiores tanquam decimas naturæ nostræ, quæ olim fuerat ab Allophylis, id est, à dæmonibus capta, offerunt. Denique hunc multiplicem usum cælestis huius alimenti paucis quidem verbis, sed altis sententiis Apostolica doctrina diuine complexa est. Sic enim lib. 8. Clem. de constitut. Apost. post sumptam Eucharistiam precari præcipit, & docet, vt proficiat scilicet ad salutem animæ & corporis, ad custodiam pietatis, ad remissionem peccatorum, ad vitam sæculi futuri. Huius ergo ligni vitæ, id est, Crucis fructum, qui est Christus crucifixus, qui in sancta Eucharistia efficitur cibus populi Dei tam necessarius ac tam utilis, cum tantopere diabolus oderit, horreat, pertimescat, quis miretur, si tot hæreses in eum excitauerit, ac tot machinas fallaciarum variis temporibus diuersis modis adhibuerit? Quin potius, quis non miretur, quod tam pauci ex antiquis hæreticis, atque adeo illius Apostolicæ ætatis nulli, quod sciam, Eucharistiam penitus sustulerint? id est, ab ea corpus Christi excluderint? Ignatius enim martyr in epist. ad Smirneneses eorum tantum meminit, qui in Eucharistia carnem Christi non passam ponebant; discipulos, credo, dicit Basilidis, qui non Christum passum, sed pro Christo Simonem Cyrenæum crucifixum esse tradebat. Paulus Samotatenus corpus Christi in Eucha-

P R O O E M I V M.

3

ristia esse ferebatur, sed sanguine corruptibili præditum. auctor est Dionysius Alexandrinus, qui cum in epistola illa mirabili, quam B. Hieronymus laudat, & adhuc extat, eruditissime confutat. Manichæi, vt beatus Athanasius testatur, corpus Christi non carneum in Eucharistia fingebant, quale Christus eorum opinione induisset: negabant enim carnem Christi, cum sanguinem eius negabant; siquidem nullius corporis sanguis esse potest, nisi carnis, vt Tertullianus lib. 4. contra Marcionem disputans ait. ob hanc enim causam cum ad sumendam Eucharistiam inter Christianos dissimulanter accedebant, calicem respuebant, vt ex sermone 4. Leonis primi de Quadragesima perspicui potest. istos namque notare præcipit. Igitur quod aduersarius noster diabolus nullis superiorum temporum hæreticis aperte ante Berengarium suadere potuerat, hoc potuit Berengario; sic aptum cum & idoneum, cuius menti hoc venenum mortiferum instillaret, nactus est. Ergo præter quatuor synodos, quæ quatuor Pontificibus ordine succedentibus hanc hæresim & auctorem eius damnant, quàm multi & fere innumerabiles viri docti & graues illius sæculi, & deinceps in hanc hæresim stilo inuecti, verum corpus domini in sancta Eucharistia defenderint, ex lib. Garetij cognosci potest, qui ex Bibliothecis vtriusque Germaniæ & Galliæ illorum libros summo studio & diligentia conquisitos, & mira felicitate inuentos protulit, & eorum testimonia nobis descripsit, & recitauit. Hac industria, studio, &

PROOEMIUM.

cura factum est, ut pestifera ista hæresis tum auctoris sui confessione conuicta, tum conciliorum auctoritate damnata & explosa, tum etiam libris infinitis confutata & conuulsa tot sæculis conticesceret, donec ille idem aduersarius diabolus Martinum Lutherum maledictionis filium, quem omni furore, audacia, elatione, libidine & ignorantia ad hæreses tum nouas introducendas, tum veteres reuocandas impleuerat, tentauit, ut ad negandum corpus Christi in sancta Eucharistia eliceret. quod quidem tamen Lutherus vehementer cupiebat, ut in epist. sua ad Argentinenses sponte fateretur, tamen nunquam ausus est, quia nunquam hoc ei, ut idem testatur, persuadere potuit Carlstadius. Cum enim verbū Dei semper iactaret, & in ore haberet, non audebat tam expressum verbū Dei negare, aut vlllo modo eludere, cum aperte diceret veritas & sapiētia, ac virtus Dei, Hoc est corpus meū. Nactus vero postea est satanas Zuuingliū, & Oecolampadium ex disciplina Lutheri profectos, qui panem suum Sacramentale, sic enim isti vocant, qui panis tantum natura est, quo corpus tantum alitur, figuram corporis Christi facerent, & hanc esse dicerent Eucharistiam. Zuuinglius spatio trium annorum quadragies sententiam suam de Sacramento Eucharistiae variavit, ut Ioannes Faber in libro, quem de retractatione Balthazaris Pacimontani composuit, testatur, qui se dicit librum ducentarum paginarum aduersus Zuuinglium scripsisse. Oecolampadius ea ratione negabat panem in corpus Christi mutari posse, qua negabat ingres-

PROOEMIUM.

4

sum Christi ad discipulos ianuis clausis. Narrat enim idem Ioannes Faber, cum ad disputationem Vualdensem ventum esset, quærereturque in ea, quomodo Christus ad discipulos ianuis clausis ingressus fuisset, & id Oecolampadius suo intellectu, inquit Ioannes Faber, quomodo fieri potuisset, non inueniret, patuisse ianuam apertam respondit, & tunc primum, cum Iesus ingressus esset, clausam fuisse. Eodem tempore Ioannes Calvinus mirus artifex fallendi, instinctu diaboli genus sacramentarium adinuenit, & introduxit, quod speciem quidem nouum videretur, re tamē idem & vnum esset. tradebat enim esse corpus Christi per spiritū & efficaciam fidei in Eucharistia, sed corporaliter non esse præsens; in quorum altero cum Lutheranis, in altero cum Zuinglianis facere videbatur, ut utrosque sibi adiungeret. Vnde magna pars Lutheranorum ad Calvinum defecit, si deficere est à satana ad angelum eius transire. In causa vero est, quod qui ad Calvinum sectam se transferunt, dum credunt esse in Eucharistia corpus Christi præsens per efficaciam fidei, & non esse re & veritate præsens, in priore quidem, fidei, cui tantam vim tribuunt, ut quod absens sit, adesse faciat, satisfacere videntur: in posteriore vero, satisfacere iudicio sensus, cui tanquam animales homines & elementis mundi huius affixi, repugnare nolunt. Contra hanc igitur hæresim inter cæteras omnes omnium sæculorum hæreses maxime pestilentem permulti doctæ & grauiter alius alio melius, sed nō

vno modo scripserunt. alij enim subtiliter & presse acutis rationibus disputant: alij testimonia verustatis & inferiorum temporum producant, & recitāt, quod vberissime & copiosissime fecit Garetius: alij aduersariorum argumenta & testimonia tātum refellunt, quod vno volumine Stephanus Vintoniensis Episcopus neque concise, neque diffuse, sed temperate & erudite executus est. Postremo reuerēdis. D. Claudius de Sainctes Episcopus Ebroicensis, diuturnis vigiliis & lucubrationibus studio scribendi de S. Eucharistia ex voto consecratis, ingens opus in libros decem digestum, ita ex optimis quibusque suis, tum alienis miro ingenio & industria ac pari labore cōpositum nuper emisit, vt nihil reliquerit, quod vel in aliorum de eadem re libris, qui erant fere infiniti, quærere opus sit, vel in multiplici rei quæstione desiderari possit. Ego vero aliam rationem scribendi contra eandem hæresim institui, non quidem ab alijs, qui ante me scripserunt, neglectam, aut vsquequaque prætermittam, sed non præcipuo studio susceptā. Ea vero est, vt auctoritate scripturæ sanctæ ita nostra defendamus, vt ex defensione ipsa sponte sua sequatur causam aduersariorum victam esse. idcirco enim solum verbum Dei in hac disputatione aduersus istos premo, & urgeo; vt ex verbo Dei, quod solū hæretici iactāt, cōstet, non esse verbum Dei, quo illi corpus Christi à sacramento exclusum cælo includunt. Dei autem verbum prius ex noua scriptura in priore, & posteriore tractatu petimus; in posteriore vero etiam ex vetere, veterē cum

noua conferentes, & vtramque, vt altera alteri consonet, interpretantes, interpretatione locorum altius interdum repetita, vt ipsa linea interpretationis à principio tanquam perpendiculū ducta ad propositum nobis, dirigat lēctorem. Et quādo isti huius quæstionis, immo omnium iudicem esse volunt Dei sermonem, in singulis locis scripturæ, id quod in altero tractatu studiosius facimus, cum finita & perorata est cuiusque pertractatio, aduersarios veluti in iudicium vocamus, & sic argumētis sententiam cōcludimus, vt quemadmodum eos sermo Dei iudicet, nisi cæci & surdi esse velint, facile intelligant. Sed hic mihi in mentem venit, cauere à quibusdam, qui non existimant licere vnquam sententias ex locis scripturæ sanctæ elicere, quas ipsi apud alios bonos auctores non legerint. in quo quidem, vt quod sentio libere dicam, non videntur mihi satis alte & magnifice de altitudine scripturæ sanctæ existimare, quasi fons sit, qui exhaustiri possit, aut tantum inde hauriri queat, vt metus sit, ne de facibus tādem sit hauriendum, si quis etiam atque etiam haurire pergat. quanto magnificentius ille sanctissimus auctor Chrysostomus sentiebat, qui de studio scripturam sanctam perferutādi in homilia de oratione Annæ differens, Omnia, inquit, exhaustire non est possibile; fons enim, vnde diuini sensus iugiter manant, virtus diuina est, quæ nūquam deficit, nunquam consumitur. Deinde si ij, qui in manibus omnium vulgo ferūtur, probi alioqui auctores, & docti, non sic hunc, aut illum Pauli aut Petri locum interpretentur, non con-

tinuo efficitur, ut nulli antiqui interpretes sic intellexerint. id enim affirmare qui possumus, cum tam paucos eorum habeamus, & tam multos fuisse in Eusebio & Hieronymo, ut de aliis taceam, legamus? In illud potius volo istos intentos esse, si in primis interpretatio loci cum proposito scripturæ convenit; deinde cum proprietate verborum, item figurarum & troporum, & quod potissimum est, cum ea, quæ à Græcis ἀπολογία dicitur, cum scilicet antecedentia & consequentia omnia apte coherens, & tanquam filium quoddam à principio usque ad exitum ducitur, quod non sinit à proposito aberrare. hæc enim sunt præcipua signa recte interpretandi, quæ is, qui hoc agit, animadversa & nota habere debet, quæ Hadrianus siue Andronicus, non ille Philosophus, sed alius auctor ecclesiasticus, cuius Photius in Bibliotheca sua meminit, & adhuc extat, in Isagoge diuinarum scripturarum, quam composuit, notat. Præterea cum ad hæc accedit, quod eiusmodi interpretatio ad dogma catholicum proficit defendendum, quis iam dicere audeat, contra consensum Patrum eam esse, quia non sic alij, sed aliter alioqui non male interpretantur? Non enim eò spectat synodi Tridentinæ decretum, ne quis erret, ut in interpretanda scriptura nihil dicatur, sicut quidam Comicus dixit, quin prius dictum sit: sed ne quid præterquam quod à sanctis Apostolis Ecclesiæ traditum est, doceatur. Ille igitur contra eum sensum quem tenuit, & tener sancta mater Ecclesiæ, cuius est iudicare de vero sensu & interpretatione, & cōtra vnanimē consensum Pa-

trum scripturæ sacram audeat interpretari, quod totidem verbis synodus Tridēna decreto suo verat, qui sensum elicere conatur verę doctrinę, quā Ecclesiā proficitur, repugnāte. quod quidē qui minime facit, nequaquā is contra normam & legem interpretandi hoc decreto sancitam facere existimāus est. Si quos ergo locos in epistolis Petri & Pauli, quos alij propter obscuritatem aliter expedierunt; nos de sancta Eucharistia, non sine multa obseruatione & perscrutatione, neque sine vestigiis veterum interpretamur, si id scienter & apte fiat (quod ab aliis est iudicandum) gratulandum potius est, quàm reprehendendum, præsertim cum contra eos scribamus, qui, ut in schola Lutheri, unde orti sunt, didicerunt, ne in scripturis sanctis interpretandis laborandum esset, & earum sensus verus, studio & sudore eruendus, non esse eas obscuras tradiderūt: & qui, quod omne scelus & impietatem superat, summum donum sanctæ Eucharistiæ, quod ut ait diuinus Dionysius, solum est natura sua gratiarum actione dignum, unde proprie & diuine nomen ei inditum est, quo Deus omnia dona & beneficia in Ecclesiā collata ita cumulauit, ut in eo eorū omnium virtus, commemoratio, confessio & laudatio contineatur, usque adeo contempserūt, ut iam sacramentum Eucharistiæ non nihil esse dicant. Sic enim confessio Ecclesiarū Heluetiæ cap. 21. de cœna docens de sacramentali mādicatione, Præter mādicationem, inquit, spiritualem, qui etiam accedit foris ad mensam Domini, accipit visibile corporis & sanguinis domini sacramentū; prius

quidem dum credidit fidelis, viuificum alimentum percepit, & ipso fruitur adhuc; sed ideò dum sacramentum quoque accipit, nōnihil accipit. Hactenus confessio ista nefaria. En, quod euasit istorum Eucharistia, verius dicam achariſtia, diuinæ enim Eucharistię sacramentū, id est, immensum munus celeste in nonnihil testimonio confessionis suę cōmutauerunt, mercedem erroris sui, sicut Apostolus de aliis in reprobos sensum traditis dixit, in semetipsis recipientes; siquidem gloriam tanti sacramenti, in quo Dominus & Rex gloriæ latet alioqui præsens, in figuram corruptibilem corporis Christi absentis mutauerunt, pro carne Christi viuifica, qua se priuant, panem animæ & corpori pestiferum comedentes. è quorū numero est Andreas quidam cognomēto Volanus Polonus, qui nuper, vt hæresim istam in regno Poloniae seminaret, & seminaram propagaret, librum pestilentem, & blasphemum contra sanctissimam Eucharistiam vomuit: quem ego priore tractatu, quem ad te Reuer. D. Valerione mitto, ita confuto, vt prius nostra probem, & confirmem: deinde quæcunque obiecit, & omnia eius argumenta refello, & redarguo. altero deinde tractatu, quæ ad Reuer. D. Giorg. Radibilium coadiutorem meum merito etiam mitto, eūdem Volanum & omnes eius socios, & hæreticę Metonymiæ cōsortes, & defensores persequimur, gladio spiritus, quod est verbū Dei Goliath istos iugulantes. Sed vt ordiamur iam sacri argumenti tractationem, conuertam me ad Volanum hæreticum, qui occasionem præbuit scribendi.

FRANCISCI TVR-
RIANI SOCIET. IESV,

CONTRA VOLANVM PO-
LONVM CALVINI
discipulum

DE SANCTISSIMA EVCHA-
RISTIA TRACTATVS.

Quomodo & quibus exemplis Metonymia Volani hæretici redarguitur, & quomodo, qua licentia negat proprietatem verborum Christi in sacramento Eucharistiæ, eadem cogatur negare in sacramento baptismi, aut in vtroque confiteri: & quomodo baptismus, & S. Eucharistia sunt duæ radices nouæ creature secundum Dionysium: & quomodo Dominus cum aliud intelligendum erat, quàm quod dicebat, vt in parabola, ipse, ne errarent, quibus loquebatur, interpret erat, & quod hoc in sacramento S. Eucharistiæ non fecit, & quare.

FRANCISCI TURRIANI
CAP. I.

SI tui solum habenda esset ratio, qui iam diuturna cōtumacia obduruisse videris, dissimulari poterat, & si cum dolore, libellus tuus Volane venenatus, & pestifer ad Petrum Scargam de sacramento Eucharistiae inscriptus. Sed quia non satis tibi esse videbatur, si ad ea priuatim responderes, quæ ad te ille priuatim, & docte, & amice prius scripserat, quin potius libellum edere & peruulgare, ac in manus omnium venire maluisti, & contra omne fas, ac sine vilo pudore Episcopo cum primis Catholico, & sectæ tuæ contestato inimico dicasti, id est pastori lupum pro agno obtulisti, operæ pretium mihi visum est tanquam vni ex numero Ecclesiæ, publicè respondere. faciet hoc etiam ille, ad quem scripsisti, si è re tuæ esse iudicabit; nisi iam forte fecit. Ego enim nō, ut nomine eius respondeam, cui alterius operæ vicaria non opus est, contra te scribo; sed quia communis aduersarius cum sis, qui fidem Catholicam oppugnas, officium & studium respondendi commune cum eo mihi & omnibus Catholicis esse existimaui. Emittere ille, ut spero, & opto, epistolam tuam repugnantiis, & inconstantia plenam, ac librum suum paruum quidem, sed eruditum, & grauem, quo tunc ad epistolam tuam respondit: ut omnes, quos celerat, immo fallere cogitasti, legere possint. Cur enim si tuæ causæ tantopere confidebas, nō vnà cum

DE SACRAM. EUCCHARISTIAE. 3
tuis illius argumenta, & testimonia edebas, ut utroque audito, causam cum causa, ij, quos iudices esse volebas, facile conferre possent: dices fortasse, te iam hoc in libello tuo fecisse. tu ergo iudex, & testis esse volebas? quid enim aliud est, reum testes aduersarij arbitrio suo interrogare? aut testimonia eorū ita recitare, ut si quid nocet, taceat; si quid sperat posse eludere, id nō taceat? & quod aduersarius interim vrget, hoc rursus dissimulet? sed de hoc postea suo loco videro, cum te ad rationes reuocabo. Nunc vero, quia video te in defensione causæ tuæ ita versari, ut totum eius præsidium in metonymia, & figurato sermone constituas, & hoc tanquam propugnaculum, & muros firmos nobis oppositos, & obiectos existimas, necesse est ut arcem istam tuam primum oppugnemus; præsertim cum nescio quæ aucupia, & tendiculas verborum (sic enim loqueris) nobis Catholicis in libro tuo temere obicias. Quis enim tendiculas solicite sectari, ut tu ais, potius existimandus, aut dicendus est, is ne, qui verborum proprietatem sectatur, an qui figuras? tu, si grammatici metonymiā non obseruassent, & te docuissent, causa cecideras. Causam enim tuam tuo iudicio figura defendit: nostram veritas testimonio scripturæ sanctæ, & iudicio Ecclesiæ Catholice, quæ tot cōciliis vos iam olim damnavit. Vnde inter eos es referendus, qui ut beatus Basilius in homilia ix. in examerō ait, Aquā non aquam dicunt, sed aliam quandam naturam; & piscem interpretantur, ut eis videtur: &

De proprietate verborum in scripturis ex Basilio, & Ambro.

FRANCISCI TVRRIANI

De proprietate verborum in sacramento Eucharistia collata cum proprietate verborum in sacramento baptismi.

ortum serpentum, ac bestiarum peruerse ad ea, quæ suspicantur, referunt, sicut cōiectores somniorum, quæ in somnis viderunt, ad propositam sibi rationem interpretantur; ego verò, inquit magnus Basilius, cum sanum audio, sanum intelligo, & arborem, & piscem, & bestiam, hæc ut dicta sunt, ita accipio. & beatus Ambrosius hunc locum, ut cætera eiusdem operis partim ut interpres, partim ut auctor imitatus; Ego, inquit, simplices naturas vniuscuiusque generis accipio. age verò nunc, cur credis domino dicenti, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non potest introire in regnum cælorum? cur inquam, cum aquam hic audis, aquam intelligis? & rursus cum dominum audis dicere, sumpto pane in manus, Hoc est corpus meum, non credis? cur, inquam, cum hic corpus similiter audis, non item corpus intelligis? rogabo iterum, cur, cum aquam hic audis, si tātopere tropis delectaris, non sapientiam scripturæ diuinæ intelligis, sicut scriptum est in sap. Sirach, cap. 15. Aqua sapientiæ salutaris potabit illum, ut hic nouum genus baptismi per doctrinam repurgantem instar aquæ peccata introducas? aut nō intelligis spiritum sanctum, sicut ait Ioan. 7. Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, hoc autem dixit de spiritu sancto, quem accepturi erant credentes in eum: sic enim ait Esai. 44. Effundam aquas super sitientem, & continuo interpretans illas aquas, effundam, inquit, spiritum meum super semē tuum. Cur ergo nō audes

DE SACRAM. EUCCHARISTIAE. 9 Quomodo bap-
tismus, & Eucharistia
radices dicuntur? & sunt
noua creatura
secundū Dionysium, qui in
eccl. Hier. 1. de communio-
ne, Ioannem
ait contradi-
casse theologiā
Euangelij sui
sacra & diui-
na anagoge
sacramentorū.
hoc enim
dixit, quia in
Euangelio
Ioannis domi-
nus Iesus de
baptismo cum
Nicodemis, et
de sancta Eucharistia cum
discipulis, qui
non credebāt,
epiōse disse-
ruit, & nobis
cauēte & di-
uinam intelli-
gentiam de his
duobus sacra-
mentis tradidit.
Quomodo do-
minus, cum o-
pus fuit, para-
bolas interpre-
tatus est, ne er-
raret audientes,
b

audes negare per metonymiam tuam veram aquam baptismi, sicut Seleucus, & Hermias Galatæ, quos Aug. & Philaster narrant? fortasse prohibet, ne de spiritu sancto accipias, quia addidit ex aqua, & spiritu sancto: at rogabo rursus, cur cum audis hic spiritum sanctum, non intelligis nubem? ut in hoc quoque sacramento eadem regula vtaris, quam te iactas ex Augustino didicisse? scilicet, ut signum nomen rei, quam propter aliquam similitudinem significat, induat. Sic enim scriptum est ab Apostolo, omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari. Typus, inquit Theodor. hunc locum interpretans, erant illa nosteratrum rerum; mare aquæ baptimi; nubes spiritus sancti; Moyses sacerdotis; virga, qua mare percussum est, crucis; Israel traiciens mare, figura baptizatorum. hæc duo Sacramenta, baptismus, & sacra Eucharistia, duæ radices sunt nouæ creaturæ, illa ortus, & initij eius: hæc alimēti. neque enim quod natum est ex Deo, sine diuino alimento viuere potest; nec alimentum capere, quod non cepit ortum, aut igitur proprietatem verborum in utroque sacramento serua; aut in neutro. cur enim dominus in vnius institutione aquam cum audiremus, aquam à nobis intelligi voluisset; in alterius vero, cum corpus audiremus, non reuera corpus, sed aliud? id est signum? erat ne hoc eius, qui aiebat discipulis, Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, ut videntes non intelligant? Si enim pertinet ad parabolam, cum non id, quod dicitur, intel-

FRANCISCI TURRIANI

ligendum est, sed aliud propter similitudinem, ut cum verbum Dei dicitur semē propter similitudinem, quam habet cum semine: pertinebit igitur similiter ad parabolam, si panis dicatur corpus Christi propter similitudinem, cum reuera nō sit: vbi ergo dominus interpretatus est discipulis in Euangelio, quæ esset hæc parabola? sicut illam de semine interpretatus est: dic tu Volane, si nosti? nunquid Zuinglio, aut Caluino datum est nosse hoc mysteriū? & nobis dominus, quasi foris essemus, in parabola tradidit summum omnium sacramentorum, ut vidētes, non videremus, & audientes audiremus, & non intelligeremus? cur saltem non dixit illud, videte, quid audiatis, quod aliās fecit, cum loqueretur parabolas? aut illud, qui habet aures audiendi, audiat? ut de spiritali intelligentia admoneret? sanē quidem, cum discipuli interrogabāt, quæ esset hæc parabola de semine, & dominus edisserens dixit, Est autem hæc parabola, semen est verbum Dei, ipse iam interpretatus est, non esse reuera semen verbum Dei, sed significatione: perinde enim erat hoc, ac si diceret, semen est verbum Dei significatione, siue, semen significat verbum Dei: at in cœna nulli aderant ex iis, qui foris erant, quibus, ut ait Marcus Euangelista cap. 14. in parabolis loquebatur dominus; neque discipuli interrogarunt: neque dominus, ut dixi, admonuit, sicut, solebat in parabolis, ut viderent, quid audirent: vnde ergo intellexerunt, perinde esse quod dominus tunc dixit, hoc est corpus meum, ut fidiceret, hic pa-

DE SACRAM. EVCHARISTIE. 10

nis corpus meum significat, & illud ipsum corpus exhibet per fidem, & in spiritu, an facilia hæc erant ad intelligendum, quæ vsque ad Berengarium in quinque conciliis damnatum, & deinde nostra ætate vsque ad Oecolampadium, Zuinglium, & Calvinum nemini in mentem venerunt? Sed dicit fortasse Volanus, non opus fuisse, ut dominus interpretaretur; neque rursus, ut admoneret de figura sermonis; sic enim dixisse de pane, hoc est corpus meum, sicut Paulus postea dixit eum imitatus de petra, petra autem erat Christus.

Quomodo intelligendum sit, quod Apost. ait, Petra autem erat Christus: & quomodo is locus non adiuvet metonymiam Caluini, sed potius refellat; & quomodo Volanus Calvinista ex Christiano se Iudæū sua metonymia facit: & quomodo ex supplicio, quod Deus minatur. S. Eucharistie contemptoribus, colligitur esse verum corpus Christi in sacramento; & quomodo id plane. Apostolus ibidē dicit: & de loco Pauli ad Hebræos de veritate corporis Christi in sacramento; & qui sint auctores ex antiquis patribus.

CAP. 2.

Quomodo Paulus ad. admonuit figurate intelligendum esse quod idē dixit, petra autē erat Christus.
Sed videamus prius utrum admonuerit Paulus, quomodo intelligendum esset, Petra autem erat Christus, quod eō accuratius faciendum est, tum quod in hoc loco in primis se iactat tuus presbyter, & doctor Bertramus, quem Christi.

b ij

tu sequi voluisti cæcus cæcum, vt pariter cum eo in foueam inferni caderes; tum quod ex loco Pauli à capite repetito planum fiet, vt spero, esse Eucharistiam verum, & viuum Christi corpus. Nolo ergo, inquit, vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt; & omnes mare transierunt: & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari. Paulo ante interpretationem Theodoriti apposui, ne eadē repetam. Sequitur, Omnes eandem escam spiritualement manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualement biberunt; bibebant autem de spirituali consequente eos petra; petra autem erat Christus. Quia illud vetus Manna, quod pluit dominus de cælo, non erat re, & veritate corpus Christi, sed in ænigmate, & parabola opertam rationem cōtemplationis habente, vt Dionysius de omnibus typis veteris testamenti in eccles. hier. cap. 4. dicit, idcirco Paulus escam spiritualement vocat: similiter potum illius aquæ, quæ ex petra fluxit, spiritualement appellat, quia in spiritu, id est, secundum mentis intelligentiam, & non, vt secundum sensum extrinsecus apparet, significabat potum sanguinis Christi: & petra item spiritualis eadem ratione vocata est, quia Christum secundum sensum spiritualement, repræsentabat. dixit itaque hic Paulus escam spiritualement, ac petram spiritualement, sicut dixit in epist. ad Rom. cap. 7. Scimus autem, quoniam lex spiritualis est. quem locum interpretans doctus Tertull. lib. 5. contra Marcionem, Si autem, inquit, legem spiritualement confirmat,

vtique & prophetiam esse, vtique & figuratam. debeo enim hic constituere Christum figurate prædicatum. Similiter dicendum est nunc, Si Paulus Manna escam spiritualement, & potum illius aquæ ex petra, potum spiritualement dicit, vtique & prophetiam esse cibi veri, & veri potus: debemus enim Christum ipsum in illis vmbis escæ, & aquæ, & petræ figurate prædicatum constituere. Sequitur, Sed non in pluribus eorum bene placitū est Deo, nam prostrati sunt in deserto. hæc autem in figura facta sunt nostri, vt non simus cōcupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt. Cum dixit, hæc autem in figura facta sunt nostri; & rursus paulopost, hæc omnia in figura cōtingebant illis, illa omnia dicit, quæ paulo ante cōmemorauerat, quæ sūt mare, maris traiectio cū Moyse, & nube; item esca illa spiritualis, & potus aquæ ex petra; & ipsa petra, & supplicium eorum, qui post illa beneficia accepra tam grauiter peccauerunt. An non vides Volane, cum Paulus dixit, & quidem bis, hæc in figura contigisse illis, interpretatum esse, petram illam fuisse Christum figurate? ac sic planè accipiendum esse, quod dixit, petra autem erat Christus, vt si diceret, & si non dicit, quia non opus est, petra autem significabat Christum? aliquid ergo simile præmuniendum erat, cum dominus dixit, Hoc est corpus meū, vt cunctus orbis profiteretur, quod vos pauci tenetis. sed quia nihil de figura præceptor noster Iesus præmuniuit, cum audimus, Hoc est corpus meum, profecto corpus intelligimus, ac veram car-

FRANCISCI TURRIANI

nem ibi esse credimus. aut dic tu Volane, rationem, quare dominus non admonuit, in figura hoc fieri, ne vniuersa Ecclesia, quacunque subter cælū patet, exceptis vobis, errore laberetur, idque in potissimo, & omnium maximo sacramento? Sed redeo ad prosequendum locū Pauli propositum, vt quod paulo ante promisi, prestem; ac primum quidem, interrogabo te hic, & reliquos tuæ sectæ, quomodo fuit illa esca antiquis illis figura nostri, item potus ille aquæ ex petra? sanè quidem responderi aliud non potest præterquam, fuisse veterem illam escam, hoc est Manna de cælo, figuram veræ escæ nostræ, quæ de cælo descendit: Lex enim, inquit Ioannes, per Moysen data est, gratia, & veritas per Iesum Christum facta est. Interrogabo ergo te iterum Volane, quomodo si veram escam vos præsentem re, & veritate non habetis, illa tunc verus esca figura illis vestri fuit? aut si illa verus esca, id est Manna esca spiritualis erat, quia veram escam, quæ Christus est, figurate prædicabat, & qui illam escam manducabant, Christum tunc futurum iam spiritualiter per fidem manducabant, habebant enim eundem spiritum fidei, sicut scriptū est in Psal. 115. Credidi propter quod locutus sum, sicut Apost. 1. Cor. 4. interpretatus est; Cum vos veram escam, id est, Christum, cuius illa verus erat figura, per fidem tantum, ac secundum spiritum, non re, & veritate ore manducatis, quid inter vos, & Iudæos illos interest? aut quid magnificentius, & amplius quam illi re ipsa præter signum tantum, quod

Quomodo in
sacramēto suo
Calvinus &
discipul^{us} eius
Volanus nihil
plus habeant
quā habuerūt
Iudæi in Mā
nā.

DE SACRAM. EVCHARISTIÆ. 12

illi etiam habebant, in hoc sacramento habetis? sic enim est apud vos Christus in sacramento, tanquam in signo tantum, sicut apud Iudæos in Manna: & sicut ille typus vetus ex Manna, & Christo solum significato constabat, sic tuum sacramentum ex pane, & corpore Christi solum significato constat; & sola fide percipi tradis, quam Iudæi quoque adhibebant. Vide, quemadmodum te cum tuis, quos à Satana decipiendo suscepisti, ex Christiano Iudæum facias, & pro sacramento merum signum re vacuum colas. Dices fortasse Volane, hoc tuum panem, id est signum tantum, ab illo vetere Manna signo item tantum differre, quod tuus panis cum sua metonymica significatione Christi carnem tibi per fidem exhibet; illis vero antiquis Manna cum sua typica significatione, quanquam eandem fidem, quam nos haberent, exhibere non poterat, quia nondum Christus venerat; ergo hoc saltem concedis, quod vt illis Manna, Manna tantum erat, sic vobis panis in altari verbis domini consecratus re ipsa panis tantum est: quare vt modo dicebam, tuum sacramentum merum signum est re vacuum, instar Manna Mosaiici, quem illi cibum leuissimum, siue secundum 70. *Αἰσχροπὸν* id est, vacuum dicebant, qualis est vester cibus vacuus re, vt dixi; ita sit, vt secundum sectam vestram nihil in se plus habeat veritas, quā in se habebat figura veritatis. Sed pergamus ad ea, quæ sequuntur, quia enim erant aliqui, qui facti participes communionis corporis Christi, postea esu idolo-

*De gravi sup-
plicio propo-
situm est. prio-
re ad Cor. &
in epist. ad
Hebr. con-
tempnibus
veri corporis
Christi in Sa-
cramento.*

FRANCISCI TURRIANI.

thyti se polluebant, comparat peccatum, & sup-
plicium illorum, qui contempserant Manna fi-
guram corporis Christi, quod in Sacramento
manducatur, cum peccato, & supplicio eorum,
qui rem ipsam, id est cibum cœlestem, cuius
Manna fuit figura, contemnebant; ut tanto gra-
uius peccatum ac supplicium horum esse crede-
rent, quanto res ipsa typo illo atque figura ve-
tere præstat, Neque murmuraueritis, inquit, si-
cut quidam eorum murmurauerunt, & perie-
runt ab exterminatore, sic autem scriptum est in
libro Num. de murmuracione ista, locutusque
est populus contra Deum, & Moysen, cur edu-
xisti nos de Aegypto, ut moreremur in solitudi-
ne: deest nobis panis, & non sunt aquæ, & ani-
ma nostra nauscat super cibo isto leuissimo,
quam obrem, misit, inquit, dominus serpentes
interficientes. Quod si Deus tam graui suppli-
cio affecit eos, qui panes, quos de cœlo, sicut ait
scriptura, pluit Deus, qui erant typus, & umbra
panis vini, & veri, contemnebant; quanto sup-
plicio digni iudicandi erant, qui ita contemne-
bant panem verum de cœlo, id est, verum cor-
pus Christi sub specie panis, ut cum scandalo a-
liorum idolothyto vescerentur? quod erat fieri
participes mensæ demoniorum, & idololatriæ?
illos ipsos, quibus scribit, cōstituit iudices, pru-
dentibus, inquit, loquor, vos ipsi iudicate, quod
dico. Quæso te Volane, si illud de supplicio eo-
rum, qui Manna typum veri, & viuifici nostri
Manna contempserant, in figura nostri conti-
gerat illis, & ad correctionem nostram, sicut

DE SACRAM. EUCHARISTIE. 13

Apost. ait, scriptum erat, quomodo, quibus hoc
scribebat Apostolus, grauius supplicium, vel
ipsis iudicibus, pertimescendum erat, si nihil re-
vera præter figuram, & signum in nostro cibo
altaris erat? at esse in hoc signo, id est Sacra-
mento, aliam rem præter quam signum, & figu-
ram, nempe veram, & gloriosam carnem Chri-
sti affirmat illis Apostolus; in qua re, ut dixi, vel
ipsorum testimonium, & iudicium requirit;
postquam enim dixit, vos ipsi iudicate, quod
dico, quærit, Calix benedictionis, cui benedici-
mus, non ne communicatio sanguinis est? & pa-
nis, quem frangimus, non ne participatio cor-
poris domini est? non dixit, non ne communi-
catio sanguinis est per fidem tantum, & secun-
dum spiritum? sed simplicitet, communicatio
sanguinis, & participatio corporis domini, ut
veram sumptionem corporis cum signo panis,
& veram sanguinis cum signo vini intelliga-
mus, & nō metonymicam, ac figuratam, ut Vo-
lanus dicit: si quæris Volane, unde hoc scimus?
respondemus, quia dominus, cui credimus, di-
xit sine parabola loquens, sumpto pane in ma-
nus, Hoc est corpus meum; & sumpto calice,
Hic est sanguis meus noui testamenti. Similiter,
& adhuc apertius minatus est grauius suppli-
cium sacræ Eucharistiæ contempnitoribus in e-
pist. ad Hebr. cum ait, irritam quis faciens legem
Moysis, sine vlla miseratione duobus, vel tribus
testibus moritur; quanto magis putatis deterio-
ra mereri supplicia, qui filium Dei conculcaue-
rit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit,

Heb. 10.

FRANCISCI TURRIANI

*Interpretatio
loci Pauli in
epist. ad Heb.
de veritate
corporis Chri-
sti in sacra-
mento aucto-
ritas Diony-
sio Alexand.
Cyrillo Ale-
xand. Chrys.
Theophyl.*

in quo sanctificatus est? de sacramento enim sanguinis Christi interpretatus est Cyrill. Alexand. in 4. libro Pentabibli contra Nestorium, sic enim inscripsit, & beatus Chrysost. ac Theophylactus, & ante hos Dionys. Alex. in epist. contra Paulum Samosatensem: idcirco addidit Apost. in quo sanctificatus est, sanguine enim in cruce effuso redempti sumus: sacramenta autem sanguinis testamenti, de quo dominus in illa cœna dixit, Hic est sanguis meus novi testamenti, quotidie sanctificamur; quod magis adhuc declarat Apost. subiungens, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit, non enim dixit gratiæ spiritus contumeliam fecerit, ut quidem dicendum erat, si de gratia, quam spiritus sanctus tribuit, & donum eius est, loqueretur; & non potius de gratia substantiali, id est, de sacra Eucharistia, quæ est *εὐρώχρεια*, cuius spiritui, id est, diuinitati, quæ in hoc sacramento cum carne unita est, contumeliam facit, qui indigne manducat, & bibit, non diiudicans corpus, & sanguinem domini. Si non esset in sacramento sanctæ Eucharistiæ verè, & substantialiter diuinitas unita cum carne, & sanguine, non dixisset de indigne sumente sacramentum, sanguinem testamenti pollutum ducere; non enim pollutus sanguis duceretur, si in sacramento, quod sumitur, non esset re, & veritate: aut si propter signum tantum, quod ore sumitur, duceretur pollutus ab indigne communicante, saltem non magis putandus esset iste, qui indigne bibit, deteriora mereri supplicia, sicut Apost. ait, quàm ille, qui

DE SACRAM EVCHARISTIE. 14

Manna Moyſis contemnebat; cum æque hoc atque illud re significata vacuū esset; & utrumque signum tantum, præsertim cum tu dicas, malos non sumere sacramentum.

Acuta interpretatio loci Pauli, quoniam vnus panis, vnum corpus multi sumus, & eorum quæ sequuntur, auctore Photio: & quomodo intelligendum sit factos nos esse concorporales in Christo, quod Apost. dicit, & de argumēto Petri Martyris cōtra veritatem corporis Christi; in sacramento à lege nature petito, quibus exemplis scripturæ s. coarguatur: & quomodo quod Aug. dixit in libro 3. de doctrina Christiana de figurata locutione, nisi manducaueritis carnem filij hominis, contra Calvinianos, qui hoc obiciunt, sit ipso Aug. interprete.

C A P. 3.

REdeo ad locum epist. ad Cor. quem tu Volane in libello tuo vrges, & interpretationem Aug. quam nō intelligis, producis, sed ut intelligas, modo velis, audi Photij Const. acutissimi interpretis, & infinitæ lectionis & eruditionis interpretationem. Quoniam vnus panis, vnum corpus multi sumus, demonstratio, inquit Photius, est eorum, quæ dixerat prius; vnde enim, inquit, manifestum sit, quod panis, quem frangimus, participatio corporis Christi est? hoc est, nos in communionem corporis Christi copulat: vnde inquā hoc patet? nempe,

Quia vnum corpus sumus, & vocamur omnes, qui cum Christo tanquam cum capite communis corporis vniur. Si ergo nō corpore, & sanguine eius in communione copularemur, quo alio vnum corpus essemus, & vocaremur? Quoniam vnus panis, vnum corpus multi sumus. Quia dixerat, panis, quem frangimus, non ne participatio corporis domini est? quod autem participat, aliud videtur esse præter id, quod participatur, vult nunc demonstrare, quod non participamus, sed potius ipsum idē vnum corpus Christi (scilicet in sacramento, quod vnum est) sumus omnes, sicut reuera corpus capitis est reliquum corpus. vt enim, inquit, panis ex multis granis vnus panis efficitur, sic & nos, inquit, multi cum sumus, vnum corpus Christi efficiamur; si quidem omnes ex vno pane participamus. Postea subiungit rationem, quomodo efficiamur corpus Christi. quid enim, inquit, est panis? sanē corpus Christi: quid efficiuntur, qui participant? nempe corpus Christi. participant enim corpus Christi, & nos illud efficiamur, quando quidem vnus panis Christus. ad exemplum enim panis, qui ex multis granis fit, nos etiam multi ex ipso vno pane participantes efficiamur vnum corpus Christi. quia caro nostra vetus corrupta fuit à peccato, opus nobis fuit noua carne. hætenus Photius. En quemadmodum secundum Apostoli sententiam, nisi corporaliter corpus, & sanguinem Christi participemus, nō possemus effici corporaliter vnum corpus Christi mysticē per sacramentum; non

Quod cōcorporales Christi, sicut apost. in epist. ad Eph. c. 2. nos falsos dicit, fieri non possumus, nisi per participatio nem spiritualē simul & corporalē corporis Christi in sacramento.

essemus, inquam, concorporales ei, sicut Paulus in epist. ad Eph. esse dicit, quod beatus Cyrill. in cōment. Esa. & in Ioan. lib. 11. cap. 17. per communionē corporalem corporis Christi fieri docet. Si enim non corporaliter, sed solum spiritualiter, vt vos dicitis, corpus Christi participaretur, non debuit Paulus dicere, multi vnum corpus sumus, sed vnus spiritus: siue vnum sumus spiritualiter. cum enim dixit, vnum corpus sumus, vnū nos esse dixit corporaliter, alioqui illud exemplum panis non conueniret, sicut ex multis granis fit vnus panis, sic nos multos vnū corpus fieri; ex multis enim granis fit vnus panis corporaliter; quare, & nos multi vnum corpus efficiamur corporaliter, hoc autē fieri nō potest nisi per cōmunionem corporale vnius corporis. Sed hic tu Volane, quia Apostolus hoc loco panem vocat, & idētidem repetit, obicies mihi fortasse, quod ego tibi ex Basilio in figuram tuam obiciebam, ego cum fœnum audio, fœnum intelligo, sic tu, ergo, inquires, cum panem hic audio, panem intelligo. rectē quidem, nisi dominum haberes interpretem. Paulus enim de sacramento sanctæ Euch. hic loquitur, vt vos etiam conceditis, quod tunc nobis tradidit dominus, cum dixit sumpto pane in sanctas, ac venerabiles manus suas, hoc est corpus meum, cui tu si crederes, vt cuncta Ecclesia Catholica credit, consequens necessario esset, vt cum panē hic in epist. Pauli audis, nō panem intelligeres, sed speciē panis cum corpore domini, in quod panis substantiam, quam in

Quare cum panē audimus in euangelio, & Paulo, ubi de sacramento altaris fit sermo, nō panem sed speciē panis necesse est intelligere.

FRANCISCI TYRRIANI

manus accepit, verbo omnipotentiae suae mutauit. sed quia non credis, Apostolum ais mendacij coargui ab iis, qui panem esse negant in hoc sacramento: & contra auctoritatem scripturae, & veterum patrum esse, quod à nobis de accidentibus sine subiecto hic traditur, violarique à nobis communis naturae legem, neque Augustinum taciturnum de re hac fuisse, id est, de qualitatibus saluis absque corpore, si miraculum hoc agnouisset. Hactenus nugae tuae, qui ex Petro Martyre didicisti argumēta à naturae legibus contra veritatem corporis in sancta Eucharistia petere. Sic enim ille obiicit, in tota scriptura nihil reperiri credendum, ita contrarium sensibus, ut experientia sensuum affirmet, aliquid esse, cuius contrarium doceat fides, ut in transubstantiatione; sic iste Martyr. in transubstantiatione enim experientia sensus affirmat panem esse, quod sensus corporis percipit, fides tamē nostra non esse panem docet, sed speciem tantum. sed pulchre Stephanus Vintoniēsis Episcopus ignorantiam magistri tui redarguit auctoritate Pauli, cum hortans ad hospitalitatem, per hanc, inquit, latuerūt quidam angelis hospitio receptis, de Lot enim, & Abraam dicit, qui angelos, tanquam essent homines, quia sensui, corporis homines esse videbantur, ad ea inuitarunt, ad quae ipsi alios homines solemus, fidem vero scripturae sanctae negaret, qui diceret, non fuisse angelos, licet specie hominum apparerent. Sit alius locus ad redarguendam istius philosophiam, & inanem fallaciam in Euangelio Ioan. cum ait,

*Quomodo
obiectio Pe-
tri Martyris
ducta ex Phi-
losophia per
inanem falla-
ciam contra
accidentia si-
ne subiecto in
sacramento
exemplis scri-
pturae & coar-
guitur.*

DE SACRAM. EVCHARISTIAE. 16

„surgit à cœna, & ponit vestimenta sua, & cum
„accepisset linteam, praecinxit se; deinde misit
„aquam in peluim, & coepit lauare pedes disci-
pulorum. En Volane, iudicio sensus seruus esse
videbatur Iesus, cum specie tantum, & habitu
seruus esset; fides vero doceret, natura esse do-
minam. Addamus adhuc alium locum scriptu-
rae maximè ad id de quo agimus appositum, ut
illius & tuam philosophiam, & inanem falla-
ciam amplius adhuc redarguamus, ne per eam
„alios decipias, sicut Apostolus monet, videte, *Colos. 2.*
„inquiens, ne quis vos decipiat per philosophiam,
„& inanem fallaciam, secundum traditionem ho-
„minum secundum elementa mundi, & non se-
cundum Christum. titulus ergo psal. 33. hic est
Dauidi, cum immutauit vultum suum coram
Abimelech, & dimisit eum, & abiit. ita Dauid, ut
ex lib. 1. Reg. cap. 21. apparet, coram Achis immu-
tauit vultu suu, ut gestu, & habitu corporis iu-
dicio sensus insanus esse videretur, cū esset alio-
qui sapientis. Cui testimoniū perhibens dixit,
„inueni Dauid filiū Iesse secundū cor meum, qui *1. Reg. 13.*
„faciet omnes volūtates meas. quod multi qua-
runt, ubi scriptum sit, est autem scriptū non to-
tidem verbis, sed pati sententia in lib. 2. Reg. in
principio cap. 7. ut etiam ab antiquis obseruatū
reperi. itaque quod simulabat insaniam, & sa-
pientiam tegebat, sapientissimè faciebat. hic igitur
fides scripturae sanctae planè docet contrariū
eius credere, quod sensui oculorum apparebat.
quod ipsum in hoc sacramento euenire, ipse
idem psalmus, & interpret eius August. quem

FRANCISCI TURRIANI

tu iudicem ex pacto, & conuenio cum Petro Scarga delegisti, docent. Aug. enim affirmat, David figurate hic sacramentum dominicum ostēdisse, & de Christo in iminuratione vultus David figurato interpretatur illud, dedisse carnem suam ad manducandum, & sanguinem suum ad bibendum; quæ res infania & furor illis videbatur, qui iuxta interpretationem verbi Achis (quod significat, quomodo?) aiebant & ipsi, quomodo potest hic dare carnem suam ad manducandum? hoc quoque ipse psalmus conuenienter titulo, eodem Augustino interprete, testatur; cum enim ad illum versiculum accedit, gustate, & videte, quoniam suavis dominus, aperte, inquit, modo de ipso sacramento vult dicere, quod ferebatur in manibus suis, gustate, & videte, quoniam suavis est dominus. Lege Volane vtramque August. concionem in ps. 33. fortasse domino adiuuante cedes Augustino; vel saltem nunc tandem intelliges, quod in 3. eius libro de doctrina Christiana non intellexisti, illam locutionem, nisi manducaueritis, carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, non esse figuratam, si de manducatione carnis Christi in sacramento accipiatur, vt idem Aug. in hoc psal. accepit, & accipiendum esse docet; sed si intelligatur, vt quidam ex discipulis Christi male intelligebant, de comedendo scilicet carnem eius in specie propria carnis; sic enim flagitium, & facinus est. Immo ex ipso loco euangelij, nisi te anticipatio erroris excæcaret, intelligere posses

Quomodo, & ubi docuerit Augustinus, quando illa locutio, nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c. figurata sit: quando non sit.

DE SACRAM. EVCHARISTIE. 17

» ses Volane, litigabant ergo inquit, adinuicem Quomodo ex
» Iudæi, quomodo potest hic nobis carnē suam disceptatione
» dare ad manducandum? at dominus docens Iudæi, quomodo
» (ait Photius Const. in scholiis in Ioannem) non modo possit
» esse impossibile, immo necessarium, subiungit, dominus dare
» Amen amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem suam
» carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, ad manducandum necessa-
» nem, non habebitis vitam in vobis. Age nunc, rio conclusum
» Volane, si disceptarūt Iudæi, quomodo possit tur, non de
» dominus dare carnem suam ad manducandum, disputatione per
» & hoc docuit dominus non esse impossibile, solam fidem,
» immo necessarium, inquit, Amen amen, consequens necessario est, vt non hoc responderit, vt Calvinus
» dominus, scilicet, posse dare se carnem suam ad tradit, intelli-
» manducandum spiritualiter, ac per fidem tantum, sed de veritate
» hoc enim non cadebat in disceptatione; realiter per os
» nec id mirum visum esset, ne dum impossibile: carnis nostræ,
» quare necessario consequens est, vt de carne sua
» vera, & propria verè, & ore sensibili in sacramen-
» to manducanda responderit. Sed recitemus Augustinum, Quando loquebatur, inquit, dominus
» noster Iesus Christus, de corpore suo ait, noster Iesus Christus,
» Nisi quis manducauerit carnē meam, & biberit
» sanguinem meum, non habebit in se vitam æternam;
» nam; caro enim mea vere est esca, & sanguis
» meus verè potus est: & discipuli eius, qui eum
» sequebantur, expauerunt, exhorruerunt sermonem,
» & non intelligentes putauerunt, nescio
» quid durum dicere dominum nostrum Iesum
» Christum, quod carnem eius, quem videbant,
» manducaturi erant, & sanguinem bibituri, &
» non potuerunt tolerare, dicentes, quomodo

FRANCISCI TVRRIANI

est: Audi Volane, cum dicit, putauerunt, quod
carnem eius, quem videbant, māducaturi erāt;
id est in propria specie. in propria enim specie
carnis eum videbāt; nunc autem non videmus,
sicut beatus Petrus ait de eo, In quem nunc nō
videntes, creditis. Sequitur deinde, error enim,
& ignorantia, & stulticia erat in persona Achis.
Vbi enim dicitur, quomodo est? non intelligi-
tur; vbi autem non intelligitur, tenebræ ignorā-
tiæ sunt, erat ergo in illis regnum ignorantia;
quasi rex Achis; id est, regnum erroris eis domi-
nabatur. ille autem dicebat, nisi quis manduca-
uerit carnem meam, & biberit sanguinem meū,
quia mutauerat vultum suum, quasi furor iste,
& insania videbatur dare carnem suam ad mā-
ducandum hominibus. Vides Volane, quomo-
do dominus, interprete tuo, & nostro Augusti-
no, de manducando carnem suam vultu immu-
rato, id est, in sacramento loquebatur? ibi enim
vultum suum immutat, quia sub specie panis,
& vini se dat. meministi enim, quod paulo an-
te dixit idem Aug. Aperte modo de ipso sacra-
mento vult dicere, quod ferebatur in manibus
suis, gustate, & videre; Et quæ sequuntur. Se-
quitur postea, Ideo, quasi insanus putatus est
Dauid, quando dixit ipse Achis, arreptitiū hunc
mihi adduxistis; nonne videtur insania, mandu-
cate carnem meam, & bibite sanguinē meum,
& quicumque non māducaverit carnem meam,
& biberit sanguinem meum, non habebit in se
vitam? quasi insanire videbatur; sed regi Achis
insanire videbatur, id est, stultis, & ignorantibus

DE SACRAM. EVCHARISTIÆ. 18

bus, ideo dimisit eos, & abiit; fugit à corde eo-
rum intellectus, ne eum possent comprehende-
re. Hactenus Augustinus, qui tecum locutus
est Volane, & cum Calvinianis tuis: tu enim es
Achis iuxta nominis interpretationē, qui dicis,
quomodo? quomodo, inquis, accidentia sine
subiecto? quomodo leges naturæ violantur?
tibi igitur in persona Achis Augustinus insaniā,
furorem, & tenebras ignorantia exprobrat; &
ideo dimisit te Iesus de semine Dauid, & à cor-
de tuo fugit intellectus, ne hoc sacramentum
corporis Christi, qui vultum suum immuta-
uit sub specie panis, & vini, comprehendere
posses, quia non credis; scriptum est enim in
Esaia, Nisi credideritis, non intelligetis. Redi
ergo ad eum, qui te dimisit, & abiit: redi, in-
quam, vt ad te redeat, quem prior dimisisti.
Potes ne, Volane, ad ea, quæ hactenus ex Aug.
audisti accommodare istam tuam metony-
miam, aut adiunctionem corporis signo exter-
no per fidem, aut spiritum, aut alias huiusmo-
di insanas verborum formas, quas in schola
Achis ex Satana didicisti? responde nobis, Vo-
lane, quem habes tu, qui in sacramento tuo im-
mutet vultum suum? an qui est extra signum
tuum, in eo ipso signo immutat vultum? si sub
specie vel facie panis tui substantia tantum pa-
nis est, quomodo ibi vultum immutat, qui ibi
non est? sed hæc paulopost adhuc vrgebo: nūc,
quia in titulo psalmi non est, quando mutauit
vultum suum corā Achis, sed corā Abimelech,
qui fuit non rex, sed sacerdos, qui panes pro-

*Conarguitur
Volani Cal-
viniani com-
mentū de spi-
rituali cōmu-
nionē corporis
Christi per so-
lam fidem in-
terpretatione
Aug. in tithu-
lum psal. 37.*

FRANCISCI TURRIANI

positionis dedit David, cum fugiens Saulem, simulavit venire missum se à Saule cum mādatis, quia hæc quoque in figura contigerunt omnia, sicut apost. Paul. in epist. ad Cor. priore nos admonet, de his quoque dicendum est.

Quomodo metonymiam Volani hæretici redarguit titulus psalmi 33. & de interpretatione Eusebii Cæsariensis. quomodo quod Volanus ait, nusquam apud auctores antiquos legi accidentis sine subiecto in sacramento, falsum est: & quomodo Volanus ignorat, quid nomen speciei significet Latine. & quomodo in hæresim Pauli Samosatensis, & Theodori Mopsuestiæ incidit Volanus imprudens, & nolens, dum suam metonymiam defendit, male Cyprianum interpretando, & de repugnantibus Volani.

C A P. 4.

De interpretatione tituli psalmi 33. auctore Eusebio Cæsariensi. accommodata ad sacramentum Eucharistiæ contra Calvinianum.

AC primum quidem, ait Eusebius in commentariis suis in psal. eruditissimis (interpretabor Latine) videri sibi facinus audax, & temerarium, pronunciare erratum esse in scriptura, & quidem, inquit, graue erratum, ut pro viro alienigena sacerdos Dei suppositus fuerit: præsertim cum lectio Hebraica, inquit, & reliqui omnes interpretes habeant Abimelech. ait deinde, vertisse Aquilam titulum psalmi sic, ὅταν ἡλλοίωσεν τὸ γούμα αὐτοῦ εἰς πρόσωπον ἀβιμελὲξ, id est, Quando immutauit gustum suum corā Abimelech, fortasse, inquit Euseb. immu-

DE SACRAM. EUCHARISTIAE. 19
tasse gustum dicitur, quia comedit panes sacerdotales, quos alioqui nō licebat nisi solis sacerdotibus comedere. Symmachum, dicit, vertisse, ὅταν μεταμόρφωσεν τὸν τρόπον αὐτοῦ, Quando modum, siue morem suum transformauit, quia rogatus ab Abimelech David, ad quid veniret, non dixit rem ipsam, quod erat à suo more alienum. Ex his, inquit Eusebius, translationibus, & ex translatione lxx. poteris accommodare ad historiam Abimelech inscriptionem psalmi, quæ dicit, immutasse faciē suam David coram Abimelech, quia non nunciauit ei veritatē fugæ suæ à Saule, sed potius aliud pro alio dixit, & Abimelech fefellit. Nunc ad rem, si hæc in figura contigerunt, & David, qui faciem immutauit, cum panes propositionis accepit ab Abimelech, figura fuit Christi, sicut panes propositionis figura S. Eucharistiæ, & illis figuris, quæ in lege per Moysen data, fuerunt vmbrae, successit gratia, & veritas, quæ, ut ait Ioannes euangelista, per Iesum Christum facta est; necesse est, verum esse, Christum, cuius figura fuit David, faciem suam immutasse in sacramento Eucharistiæ coram Abimelech, id est, iuxta interpretationē nominis, in regno patris, quod est Ecclesia Christi, immutauit, inquam, faciem, quia, sicut David dicebat, venire se à rege Saule missum, cum tamen nō esset, sic Christus dicebat se esse panem è cælo missum, cum alioqui non sic esset panis è cælo, sicut erat Manna: & in sacramento Eucharistiæ faciem habet panis, & tamen non est panis: ac gustum fallit per speciem panis; Vi-
c iij

FRANCISCI TYRRIANI

Quomodo in-
tulus psal. 33.
cogit Volan-
Caluiniannum
confiteri pra-
sentiam cor-
poris Christi
in sacramento.

demur enim gustare substantiam panis, quam tamen non gustamus, nisi solas qualitates. Cum hac historia de Abimelech, & panibus propositionis sacerdotalibus, & cum inscriptione psalmi diuinè conuenit versiculus psalmi, quem Dauid intuens prophetice in sacramentum sanctæ Eucharistiæ, dixit, gustate, & videte, quoniam suauis est dominus; Quem versiculum Dionysius Areop. in eccles. hierarc. cap. de comunione, de sancta Eucharistia accepit, beatum Petrum in epist. 1. cap. 2. secutus interpretem. Agnū, Volane, si es tu scriba doctus in regno cælorū, interpretare nobis, quomodo Dauid, qui faciem immutauit corā Abimelech, & comedit panes propositionis, typus erat Christi: & quomodo Christus faciem immutauit, ut aliud pro alio diceret, & ostēderet; nisi quia panē se dicebat, nō tamen erat: & panis faciē, siue speciē ostēdebat, cum nō esset panis, sed corpus verū, & caro verā cum diuinitate vnita. Audebisne dicere ad interpretandum ista, quæ in figura cōtigisse, confitearis necesse est, aliud pro alio dixisse, id est, corpus pro figura corporis? Si ita interpreteris, fuerūt igitur illi panes ppositionis figura figure, siue figura signi re, & veritate vacui; atque ita mendacem facis euangelistam, qui dixit, lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christū facta est; & Paulum, qui ait, Vmbram habebat lex futurorū bonorū, non ipsam imaginem rerū. Apostolus enim cum imagine dicit esse rem; tu ex re facis imaginem, & signū. Hoc ne est, esse scribam doctū in regno cælorū, pro-

DE SACRAM. EVCHARISTIAE. 20

ferentem noua, & vetera, id est, Euangelium interpretari, ut consonet legi, & Prophetis? & legem, ac Prophetas, ut consonent Euangelio, sicut Apostolica doctrina lib. 2. de constitutionibus Apost. præcipit: Disce igitur Volane, & crede, priusquam doceas.

Sed redeamus ad Epist. Pauli ad Cor. ut veniamus iam ad species sine subiecto, quas in sacramento Eucharistiæ negas, ac primum quæro abs te, si, cum panem hic in Apostoli Epistola audis, panem omnino intelligis, tamen si erras, cur in Euangelio, cum hoc est corpus meum audis, non item corpus intelligis, ne erres? quod si dicis, te, cum corpus audis, signum, & figuram corporis accipere, quia ita legis apud Aug. contra Adim. cap. 12. Non dubitauit dicere, "Hoc est corpus meum, cum signum corporis sui daret; Et in præfatione Psal. 3. figuram corporis sui discipulis commendauit; accidentia vero panis sine subiecto panis nusquam legis; Quid si legas non solum apud Aug. sed apud alios patres & quidem Augustino antiquiores, & æque graues, & celebres; Ex libro igitur sententiarum Prosperi, Nos autem inquit Aug. in "specie panis, & vini cum videmus res visibiles, "carnem, & sanguinem, honoramus: neque "similiter comprehendimus duas has species, "quemadmodum ante consecrationem com- "prehendebamus, cum fideliter fateamur, an- "te consecrationem esse panem, & vinum, post "consecrationem vero carnem Christi, & sanguinem esse, quod benedictio consecrauit:

Quomodo
probeur spe-
cies sine sub-
iecto in sacra-
mento, quas
haeretici ne-
gant.

Qui veteres
patres testes
sunt de specie
panis, & vini
in sacramento,
sine subiecto,
id est, sine sub-
stantia panis
& vini.

FRANCISCI TURRIANI

*Species panis.**Effigies p. 1.*
W. S.

Tu, Volane, nihil hic interesse putas inter species panis, & vini, & panem, ac vinum: miror profecto, virum Latinitatis non ignarum, & cuius oratio speciem quandam elegantiae interdum habere videtur, non didicisse, aut observasse, significare frequentissime speciem figuram, & faciem, & quam verbo non tam Latino quam trito vocare solemus apparentiam veritati oppositam; ut cum Cicero in libro de Nat. Deor. 2. ait, Veritas auspiciorum spreta est, species tantum reſerta: sed non opus est exemplis; perſulgatum est hoc verbi huius significatum, similiter ut in Graeco ἡ ἄρα, quod verbum frequenter quoque id quod extrinsecus apparet, significat. putabas ne Augustinum temere variasse verbum, ut post consecrationem bis species panis, & vini diceret; & ante consecrationem panem, & vinum? minime Volane, non temere variauit, sed necessaria ratione; ut te doceret, post consecrationem similitudinē tantum panis, & vini saluā esse; cū ante consecrationem, panis, & vinum essent: ex quo cōtinuo sequebatur, debere esse nos simul admonitos, ut, cum panem, & vinum post consecrationē legeremus, siue in scripturis sanctis, siue in scriptis veterum patrum, species panis, & vini intelligeremus. Sed producāmus alium testem ad species, panis, & vini, id est, solas qualitates sine natura panis, & vini, post consecrationem probādas, sit is Cyprianus, quē tu Volane, quā belle interpreteris, mox videbimus; Panis iste, inquit, quē dominus Apostolis porrigebat, nō effigie, sed natura mutatus, omnipo-

DE SACRAM. EVCHARISTIAE. 21

“ tētia verbi factus est caro: Effigiem panis vocat,
“ quam Augustinus in sententiis suis ex libro Pro-
“ spero paulo ante vocabat speciem panis, quā in
“ sacramento sanctae Eucharistiae salua remanet,
“ mutata natura, id est, substantia panis: in dogma-
“ tibus enim ecclesiasticis, ut ait magnus Basilus
“ in epist. ad Amphilochem, idem est natura, &
“ substantia. Idem observauit Anastasius Antio-
“ chenus in libro, quē appellauit ὁ ὁμοῦς, cum de-
“ finitiones quorundam verborum ecclesiasti-
“ corū tractat, ac citata epistola Basilij, notationē
“ hāc apposit; cum inquit, pater Basilus in dog-
“ matibus ecclesiasticis, significauit, in dogmati-
“ bus philosophorum non esse idem. Sequitur in
“ Cypriano, & sicut in persona Christi latebat di-
“ uinitas, ita in sacramento visibili ineffabiliter di-
“ uina se insudit essentia: Ex his Cypriani verbis
“ concludebat Petrus Scarga, ut tu in libello tuo
“ narras, substantiā panis in substantiam corporis
“ Christi mutari; concludebat ille quidem rectē,
“ ac necessario; sed videamus, quomodo tu oc-
“ curras argumento conclusae transubstantiationis
“ (utendum est hoc verbo iam in ecclesia Ca-
“ tholica Latinorum trito) sic enim ais, Sed simi-
“ litudo, quam Cyprianus assert, ad rem illustran-
“ dam, rite expōsa, diuersum clamat: dicit enim,
“ sicut in persona Christi sola humanitas videba-
“ tur, diuinitate inuisibili, & vere tamen illi assi-
“ stente, ita sacramenta, siue externa signa, sola
“ quidem videntur, ipsa tamen diuinitas, hoc est,
“ verum corpus Christi, quamuis inuisibile, si-
“ gnis ipsis cohæret, dum verē ad manducandum

*Quod in dog-
matibus eccle-
siasticis idem
sit natura &
substantia, no-
tatum à Ba-
silio & Ana-
stasio Antio-
cheno.*

FRANCISCI TYRRIANI

Quomodo Volant, dum secundum Caluini sectam figuram suam in Sacramento Eucharistiae defendit, ad haeresim Pauli Samosatensis, & Theodori Mopsuestiensis adhibetur imprudens.

nobis exhibetur: Haecenus Volanus; dum dogma tuum peruersum vis defendere, non intelligens quid loquaris, neque de quo affirmes (ut de aliis tui similibus Apost. ait) in haeresim Pauli Samosatensis, & Theodori Mopsuestiae nesciens ruis; cum inuisibilem diuinitatem personae Christi assistentem dicis, sicque corpus Christi sacramento Eucharistiae coherere. Paulus Samosatensis Episcopus Antiochiae in Syria, eiusdem aetatis cum Manete, Christum, hominem tantum esse aiebat, & in eo verbum habitasse, ut in quouis Propheta, esseque in Christo duas naturas diuisas; ita, ut alius esset Christus, aliud verbum, unde orti Monophysitae, & Dyophysitae. Theodorus Mopsuestiae Cilix, Christum aiebat esse hominem, in quo Deus habitaret *ἡ ἁγία τὸ πνεῦμα ἐν σὺν ὁμοῦ*, communicatamque esse cum eo diuinam dignitatem, & adorationem: itaque duas in eo naturas sola habitudine beneplaciti, & dignitatis inter se coagmentatas ponebat. Dogma vero Catholicum est duas naturas in Christo esse, vnione hypostatica substantialiter unitas, & non secundum aliquam habitudinem, qualis est ista tua assistentia diuinitatis in Christo, cui similem facis coherentiam corporis Christi, quod extra sacramentum ponis. Quare, si te à lapsu, & quidem periculossimo iam nunc reuocas, & non vis esse Paulianista, aut Mopsuestienensis, aliter accipienda tibi est Cypriani similitudo; scilicet, ut sicut in persona Christi latebat diuinitas, latebat autem unita cum carne vnione hypostatica, substantiali, & non *σχηματικῇ*, id est, non ha-

DE SACRAM. EVCHARISTIAE. 22

bente rationem habitudinis, ut habet qui assistit cum eo, cui assistit; ita ait Cyprianus, Sacramento visibili ineffabiliter diuina se infudit essentia; id est, ita in visibili sacramento diuina essentia lateret, scilicet unita cum carne, de qua idem Cyprianus proxime dixerat, Non effigie, sed natura mutatus panis, omnipotentia verbi factus est caro. Nescio, an sis tam hebes & tardus, ut non intelligas, hoc velle Cyprianum; an tam litiosus, ut, quod intelligis, dissimules. Sed non contentus, pergis interpretationem similitudinis, errore alio cumulare, cum ais, Sequitur ergo, sicut in Christo sunt duae naturae integræ, una quidem visibilis, altera inuisibilis: ita & in sacramento duae sunt, una externa, nempe visibile elementum; altera caelestis, & inuisibilis, nempe corpus Christi. Quæro abs te, Volane, si duae naturae integræ in Christo sunt unitae, & quidem vnione hypostatica, & substantiali, ut modo dicebam, quod necesse est, confitearis, & non est corpus Christi, in quo sunt istae duae naturae, humanitas, & diuinitas unitae, in sacramento, quod videtur, sicut humanitas Christi videbatur, quæ ista similitudo, quam ex Cypriano colligis, sacramenti, & personae Christi? tu corpus Christi extra sacramentum ponis, quam igitur similitudinem cum Christo relinquis? sentisne, quàm sint ista absurda, & rationi repugnantia? Deinde, illud Cypriani de pane non effigie, sed natura mutato, sic interpretaris, Mutatur, inquis, natura sua, siue conditione, ut sublimiorem acquirat digni-

FRANCISCI TVRRIANI

tatem, id est, ut fiat corporis Christi sacramentum. At quomodo mutatur natura panis, si remanet salua eadem natura, quæ prius erat, id est, si remanet panis? acquirere enim dignitatem non est mutare naturam, sed ornare eam: quid ergo hoc monstri est, mutari naturam salua natura? aut saluam esse naturam, & mutatam? si Oedipus es, interpretare Sphingem. Si singulas libelli tui repugnantias & absurditates persequi vellem, ingens volumen conficiendum esset. Ad iungamus iam tertium testem de specie panis, & vini sine substantia: Cyrillus Hierosolymitanus in 4. cathechesi mystagogica, In typo, inquit, panis datur tibi corpus Christi, & in typo vini datur sanguis, ut participato corpore, & sanguine Christi has *σώσωμεν, καὶ σωθῶμεν* Christi, id est, concorporalis, & consanguis Christi; Non dixit, in pane datur tibi corpus Christi, & in vino sanguis, sed, in typo, siue figura panis, & in typo vini; typum enim panis, & typum vini vocat quam Cyprianus effigiem, August. ac nos species panis, & vini vocamus. Ut has, inquit, concorporalis, & consanguis Christi; Ergo, qui non participat Christum corporaliter in sacramento, id est, in typo, siue specie, & effigie panis, non efficitur concorporalis, & consanguis Christi, & paulo post, *ὁ φαίνόμενος ἄρτος οὐκ ἄρτος ἐστὶν ἀλλὰ σώμα χριστοῦ*, id est, qui habet speciem panis (hanc vulgo vocant apparentiam) non est panis, inquit, sed corpus Christi. τὸν φαίνόμενον ἄρτον vocat, quem paulo ante vocauerat typum, siue figuram panis. Sic quoque

Figura panis.

DE SACRAM. EYCHARISTIÆ. 23

Macarius Aegyptius in homilia 27. καὶ μέλα-
λα μυσάγοντες ἐκ τῆ φαίνουμένης ἁρτου, πνευμα-
τικῶς ἡμεῖς σὰρχα τῆ κυρίου ἐσθίουσι, id est qui su-
munt de eo, qui videtur esse panis, carnem Chri-
sti comedunt spiritualiter, id est, inuisibiliter,
πνευματικῶς enim dixit pro eo, quod est, *ἄρτος*,
quia solum species panis apparet. habes igitur in testimonio Cyrilli Hierosolymitani testi-
monium ecclesiæ Hierosolymitanæ, cui præ-
fuit, quæ sic accepit per prædicationem aposto-
licæ traditionis, scilicet, in sacramento corpo-
ris, & sanguinis Christi non panem, & vinum,
sed figuram panis, & vini esse: idem acceperunt
reliquæ totius mundi ecclesiæ, egressæ inde apo-
stolica prædicatione, sicut scriptum est in Esaia
propheta, ex Sion exhibit lex, & verbum domini
de Hierusalem. Item Cyrillus Alexandr. in ho-
milia de cæna dominica & lauatione pedum,
τὸ ἐαυτῷ σώμα ὡς ἄρτον διανέμει, καὶ τὸ ζω-
πιὸν ἐαυτῷ αἷμα ὡς οἶνον ἐκτενίσσων, corpus,
inquit, suum distribuit, ὡς ἄρτον, id est veluti
panem; nemo ignorat, qui Græcè norit, signifi-
care hic similitudinem ὡς, in similitudine igitur
panis, & vini, corpus & sanguinem dedit, ait
Cyrill. Alexand. Habes igitur testes veteres pa-
tres, & in eis ecclesiam Hierosolymitanam,
Hipponensem, & Charthaginensem, atque A-
lexandrinam; siquidem, ut ait beatus Cypria-
nus, in ecclesia est episcopus, & in episcopo ec-
clesia, qui tibi restantur, dari corpus in sacra-
mento in figura panis. Cita tu vnum auctori-
tate, antiquitate, & doctrina ac sanctitate istis

Similitudo
panis.

De testimonio
ecclesiæ Hie-
rosoly. Ale-
xandrinae,
Hipponensis,
& Charthagi-
nensis in epis-
copis suis,
quod Christi
corpus sit in
sacramento
Eucharistiæ
sub figura pa-
nis.

FRANCISCI TURRIANI
parem, qui dicat, dari in substantia panis.

Quomodo Volanus Philosophia contra Veritatem corporis Christi in sacramento vitur, & quid Hilarius, & Tertullianus de Philosophis scripserint: & quomodo traditio apostolica ecclesiae catholicae leges naturae, & philosophiae definitiones non sequitur in diuinis mysteriis Eucharistiae; & de anathemate decreto in Concilio Florentino contra eos, qui secundum philosophos contra dogmata ecclesiastica disputant, & docent.

C A P. 5.

Quomodo sit Volanus secundum Calvinum scilicet patronus naturae contra scripturam.

SED hic ais sine vilo pudore, nos contra ipsum naturae ordinem sophistice, & impudenter garrite, & communis naturae legem violare; Natura enim rerum, ita inquis, fert à domino ordinata, vt accidentia sine subiecto vi sua consistere non possint; & si auferantur substantiae, ipsa quoque accidentia deperire, & in nihilum redigi oporteat: Hanc querelam, & accusacionem affert Volanus, melior naturae patronus, quam scripturae. Sed contra te, & tui similes admonuit Paulus in epist. ad Coloss. cap. 2. Videte, inquit, ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum; quia in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Hunc locum interpretans beatus Hilar. in lib. 1. de Trinitate, captiosas, inquit, & inanes philosophias

DE SACRAM. EUCHARISTIAE. 24

„quaestiones respuit fides constans, nec humana-
„rum ineptiarum fallaciis succumbens, spoliū
„se praebet veritas falsitati, non secundum sen-
„sum communis intelligentiae Deum retinens,
„neque de Christo secundum elementa
„decernens, in quo plenitudo diuinitatis corpo-
„raliter inhabitat; Haecenus Hilar. Hoc igitur tu
Volane conaris, cum naturae ordinem, & leges
opponis, vt per philosophiam fidem constantē
de corpore, & sanguine Christi sub specie pa-
nis, & vini apud simplices de vulgo labefactes.
Disce ergo Volane ex Tertulliano incredibilis
eruditionis auctore, esse philosophos Patriar-
„chas haereticorum; & in libro de Praescrip. ha-
„ret. plerasque haereses ex philosophia, ait, duxisse
„ortum; Inde, inquit, Acones, & formae nescio
„quae, & trinitas hominis apud Valentinum: hic
„Platonius fuit; Marcion Stoicus, qui Deum
„introducebat de tranquillitate meliorem; inte-
„rire animam, ab Epicureis venit; negari resurre-
„ctionem, ab vna omniū philosophorum scho-
„la; materiam cum Deo aequari, Zenonis fuit di-
„sciplina; Deum ponere ignem, Heracliti: caedē,
„inquit, materiae apud haereticos, & philosophos
„voluntur: Haecenus Tert. Non accusamus
Volane philosophiam, quae Dei donum est; &
non mediocre adiumentum pietati afferre po-
test, si quis ea rectē, & sobrie vtatur; sed illam,
quam tu adhibes tanquam ministrā, ad tol-
lendum fidem mutationis substantiae panis in
corpus & sanguinem Christi, saluis qualitati-
bus sensibilibus tantum panis, & vini; idque

*Quid de phi-
losophis Hila-
rius & Ter-
tullianus con-
tra haereticos
admonuerint:
quod ad vna-
nimium Calui-
ni sectatorem,
& patronum
elementorum
pertinet.*

FRANCISCI TYRRIANI

ne contra ordinem, & legem naturæ, vt tu ais, accidentia sine subiecto reperiantur; nullum enim miraculum hic pateris. Sic enim scribis, Quod, si Aug. in sacramento Eucharistiæ naturæ cursum immutari sentiret, & hic saltem miraculo locum concederet, procul dubio rem tam stupendam silentio non præteriret; & à perpetua naturæ lege hoc saltem miraculum, quod in sacramento effecit dominus, exciperet: Hæc tu. Audi nunc Anastasium Antiochenum, quem paulo ante meministi: Ante omnia, inquit, scire oportet, quoddam traditio catholice ecclesiæ non sequitur vsquequaque definitiones Gentilium philosophorum; nec in eis insistit, ac maxime in mysterio Christi, & in doctrina de Trinitate; quin potius in propria quadam euangelica doctrina, & apostolica regula Deum decente insistit: Supra naturales enim definitiones, & leges est mysterium diuinitatis; quod quidem hæretici cum non distinguerent, sed potius communibus notionibus, & physicis rationibus de Deo docerent, ad errores prolapsi sunt; idcirco aiebat Paulus, non se in persuasibilibus sapientiæ huius sæculi verbis Christum prædicare; quoniam stultitia est apud Deum circularis philosophia. Prima itaque huius sententia est, quæ natura sunt sibi contraria, fieri non posse, vt in vnum conueniant; vt ignis non potest cum fœno copulati, quin fœnum intereat: At qui prima salutis nostræ sententia primam sententiam philosophorum euerit, cum prædicat, virginis tatis cum partu, & ignis diuini cum carne con-

traria

DE SACRAM. EVCHARISTIÆ. 25

traria copulationem: Hactenus Anastasius. Supersedeo reliquis Anastasij exemplis, ne longæ fiant, quæ sunt perspicua: tu veto Volane, si nõ pateris in ecclesiastico dogmate leges naturæ violari, cur ista, quæ modo dixi, credis aut quid tum, si nusquam diceret tibi scriptura, miraculum esse Deum fieri hominem? nam de partu virginis, scis quod in Esaia scriptum est, Propter hoc dabit vobis dominus ipse signum, ecce virgo concipiet, & pariet filium. An non satis dicit scriptura miraculum esse, vbi res ipsa loquitur? Sic nunc mutato pane, & vino in corpus, & sanguinem Christi, vt ecclesia catholica secundum verbum domini credit, saluis interim qualitatibus panis, & vini, quas sensus percipit, si res ipsa clamat, miraculum esse in istis accidentibus sine subiecto, quid testimonium Augustini requiris? vt si non exceperit, vt tu ais, à perpetua naturæ lege hoc miraculum, continuo id neges, idque, vt saluæ sint leges naturæ, quas fidei tanti sacramenti anteponis. Sed interim Volane, ne ignores, scias ad te, & tui similes philosophicos pertinere anathemata ix, quæ in Ioannē Italum philosophum multa secundum philosophos contra ecclesiastica dogmata docentem, in concilio Florentino ex ecclesia Græcorum & Latinorum congregato, decreta sunt, ex quibus sextum est, recitabo enim totidem verbis; iis, inquit, qui fide pura, & simplici, ac toto corde miracula stupenda Saluatoris nostri, ac matris Dei, quæ cum incorrupte peperit, ac reliquorum

d

De anathemate decreto in Concilio Florentino contra Ioannem Italum, multa secundum philosophos aduersus dogmata ecclesiastica docentem, ad Caluinum, & fœtorem eius Volanum pertinente.

De dogmatibus ecclesiasticis supra naturales philosophorum definitiones.

FRANCISCI TYRRIANI

sanctorum non recipiunt, sed potius argumen-
tis, & sophisticis rationibus conantur, tanquam
impossibilia criminari, aut, ut ipsis videtur, male
interpretari, anathema. Ex istorum numero est
Volanus, qui sophistica ratione conatur fidem
euertere de mutatione naturæ panis, & vini in
corpus, & sanguinem Christi saluis accidenti-
bus, quia Augu inquit, Tolle ipsa corpora; qua-
litate corporum non erit, ubi sint: & ideo ne-
cesse est, ut non sint. At de vi naturæ hoc tradit
Aug nō de potestate auctoris naturæ: de elemē-
tis mūdi decernit, nō de dogmatibus ecclesiast.

Quomodo ex euangelio Ioannis colligitur, miracu-
lum esse in S. Eucharistia, quod Volanus negat:
& quomodo dominus duobus miraculis in
Euangelio Ioannis narratis mutationis aquæ
in vinum, & multiplicationis panum fidem
miraculi, quod in S. Eucharistia sit, præmunie-
rit; & quid dominus dixerit in nuptiis illis Ca-
na Galilææ, intues in miraculum gloriose mu-
tationis panis in corpus Christi, & in nuptiis
mysticas, in quibus per communionem corporis
Christi summa vnione cum Christo vniuntur
carne, & spiritu, & de iis, quæ Ioannes euan-
gelista ante lauationem pedum, & post cœnam
mysticam scribit ad sacramentum S. Eucharis-
tiæ pertinētia: & quomodo inde Volanus cum
metonymia sua redarguitur: & de ratione in-
stitutionis huius sacramenti ex Dionysio, &

DE SACRAM. EUCHARISTIÆ. 26
lauationis summorum digitorum sacerdotis
cum S. Eucharistiam consecraturus est.

C A P. 6.

Sed quia cupis fortasse odorari aliquid de hoc
miraculo, videamus num quod vestigium
sit in euangelio. Ac primum quidem illud occu-
rit, quod dominus dixit iis, qui post miraculum
illud in panibus & piscibus pridie eius diei ædi-
tum, cum quærebant; Amen amen dico vobis,
quæritis me, non quia vidistis signa (miracula
vocat signa) sed quia manducastis ex panibus,
& saturati estis: operamini non cibum, qui pe-
rit, sed qui permanet in vitam æternam, quem
filius hominis dabit vobis. En Volane, illud mi-
raculum in panibus, & piscibus ad alendū cor-
pus, & explendam famem æditum comparat
cum alio longe maiore, multoque magis stupē-
do miraculo, quod promittit, dandi cibum, qui
non perit, id est, qui non vadit in ventrem, nec
in secessum emittitur; ut de cibis terrenis dixit
dominus in euangelio Matth. sed qui permanet,
inquit, in vitam æternam. hic cibus est, de quo
dixit postea, Accipite, & māducate, hoc est enim
corpus meum: Quod in hoc loco euāgelij Ioan-
nis daturum se promittit, inquit, Quem filius
hominis dabit vobis: Probat autem, posse face-
re, quod promittit, quia sit Deus Dei filius, hoc
enim significat, quod subiūgit, Hūc enim pater
signauit Deus. Dixerat enim supra, sicut pater
haberet vitā in semetipso, ita dedisse habendam
d ij

Quomodo ex
euangelio col-
ligitur, in eo,
quod dominus
dicebat de d. i.
da carne sua
ad manducā-
dum, miracu-
lum esse, quod
Volanus ne-
gat.

FRANCISCI TYRRIANI

filio: signauit enim, ait Hilari⁹ lib. viij. de Trinit.
huc locū interpretans, per sacramentū natiuita-
tis eiusdem naturæ vnitatem. hæc est enim, in-
quit, natura sigillorum, vt omnem in se impres-
sa speciei exprimant formam: Immo hunc sen-
sum, ait idem Hilar. accepisse Paulum, cum di-
xit, qui cum in forma Dei esset, & quæ sequun-
tur in epist. ad Philip. eodem pertinet, quod di-
xit de eodem filio, cum sit splendor, & charac-
ter, siue figura substantiæ eius, hunc caracte-
rem pater signauit secundum euāgelium. Ergo
quia miraculum, & quidem longē illo in pani-
bus factō maius promittebat, necesse erat, de
omnipotentia sua admonere, ne dubitarent,
quibus promittebat: quare si miraculum est, cur
Volane de mutatione panis in corpus Christi
specie sine subiecto salua dubitas? Rursus quia
illi miraculum de Manna, quod pluit, Moyti as-
signabant, dominus autem aliud maius miracu-
lum promittebat de corpore suo vero Manna
ad manducandum dando, dicit, non Moysen,
sed potius se miraculum illud de Manna ædidi-
se. Sic enim aiebant, cum cuperent elicere à do-
mino aliud simile miraculum, vt illud, quod
pridie illius diei in panibus, & piscibus fecerat,
Quod ergo tu signum facis, vt videamus, & cre-
damus tibi quid operaris: patres nostri mandu-
cauerunt Manna in deserto, sicut scriptum est,
panem de cælo dedit eis manducare; dixit ergo
eis Iesus, amen amen dico vobis, non Moyses
dedit vobis panem de cælo, sed pater meus dat
vobis panem de cælo verum; proxime vero di-

DE SACRAM. EUCCHARISIA. 27

ixerat, filiū hominis, quem pater signauit Deum,
id est, filium hominis, & Dei, hominē inquam,
& Deum daturum panem, qui non periret, sed
permaneret in vitam æternam; & paulo post
patres vestri manducauerunt Manna in deser-
to, & mortui sunt; hic est panis de cælo descen-
dens, vt si quis ex ipso manducauerit, non mo-
riatur; ergo cum miraculo de Manna, quod
pluit, rursus comparat aliud infinito intervallo
excellētius, scilicet de vero corpore suo dando
ad manducandum, illud enim Manna non præ-
bebat, ait Photius in scholiis in Ioannem, *ἐὼς ἔσται*
τὸ τοῦτο ἕως τοῦ id est, vsum aliquem inusitatum, at
hic panis, inquit, non sinit mori addidit vero in
deserto, vt doceret, ait idem Photius, non esse
hunc qualis erat ille cibus, qui in terram pro-
missionis non est introctus, neque diu durauit;
at hic cibus, inquit, æternus est, quo qui nu-
triantur, in patriam cælestem admittuntur. Si
igitur miraculum est, & quidem quod omnem
admiratorem superat, in sacramento altaris, vt
ex comparatione eius cum Manna perspicitur,
cur de speciebus sine subiecto ambigis? & ad
naturæ leges pronocas? Sin vero panis tantum
est in sacramento, quid istud miraculi est, quod
in eo ponis secundum euāgelium? aut quomo-
do cum illo in panibus, & piscibus ædito, & cū
Manna de cælo tanquam maius miraculum cum
minore comparas, si salua est panis substantia
cum sua specie, neque quicquam aliud ibi est
præter merum panem? illud enim quod fingis
manducare non ore, sed spiritu, & quæ erant,
d iij

*Quomodo
miraculum
carnis Christi
in sacramento
cum aliis mi-
raculis in euā-
gelio conferta-
tur.*

FRANCISCI TURRIANI

Quomodo in
sacramento
volani secun-
dum sectam
Calvini non
miraculum,
sed ludifica-
tio sit.

De duobus
miraculis à
Ioanne Evan-
gelista descri-
ptis ante mi-
raculum con-
versionis pa-
nis, & vini
in carnem, &
sanguinem
Christi ad præ-
fulciendam fi-
dem sacra-
menti.

ut tu ais, simplicia, & profana elementa, acce-
dente verbo Dei fieri sacramenta, id est, rerum
sacratum signa, quid miraculi est? quis ordo na-
tura in ea re mutatur? potes enim videri tibi ca-
pere cibum ore, cum minime capias, sicut qui
somniaut, & potes facere, quasunque res vo-
lueris, esse tibi aliarum rerum etiam sacrarum
signa: immo potius ludificatio est nō manduca-
tes corpus Christi corporaliter, sed tantū per fidē
secundum spiritū, concorporales tamen ei effi-
ci sicut Apost. in epist. ad Eph. ait. in tuo igitur
sacramento non miraculum, sed somnium, &
ludificatio est: in nostro miraculum ingens pa-
nis in corpus Christi sola verbi sui virtute mu-
tati non ad alendum carnem, sed ad pascendum,
& roborandum animas, salvis interim qualita-
tibus siue accidentibus panis, & vini. Sed præ-
mamus adhuc contra istum euangelium Ioan-
nis, qui cum scripturus esset, quæ dominus sex-
to capite prolixè disseruit de corpore suo eden-
do, & sanguine bibendo, in quæ panis, & vinum
mystica benedictione sacerdotali vertuntur,
duo miracula ad præfulciendam fidem huius
sacramenti, & miraculi, quod in eo sit, accom-
modatissima prius diuino artificio descripsit, al-
terum est de aqua in vinum mutata in Cana
Galilææ in nuptiis, de quo miraculo dixit euan-
gelista, hoc fecit initium signorum Iesus in Ca-
na Galilææ, & manifestauit gloriam suam,
& crediderunt in eum; quod vero hoc mira-
culum ad præmuniendam fidem illius summi
miraculi conuertendi vinum in sanguinem

DE SACRAM. EUCHARISTIAE. 28

Christi ad bibendum illum sub specie vini per-
tineret, admonuit dominus licet obscure more
scripturæ sanctæ, ut studium inquirendi, & in-
telligendi excitaret, cum matri miraculum vini
in nuptiis desideranti respondit; Quid mihi &
tibi mulier? nondum venit hora mea. signifi-
cabat enim, cum veniret hora sua, id est, cum
mors instaret, hoc enim significat in euangelio
venire horam, ut cum dixit, venit hora, clausit
filium tuum, v. annotauit Basilius Seleuciæ in
explanatione hebdomadam Danielis, significa-
bat inquam, cum mors instaret, in alio excellen-
tiore conuiuio nuptiali, & præstantiore zelo,
zelum enim significat Cana, daturum se aliud
vinum præstantius, mysticum scilicet, hoc est
sanguinem suum in specie vini; quo vino ma-
gis opus esset hominibus, quàm illo, quod ma-
ter tunc requirebat, & desiderabat; & in quo
maior gloria domini appareret; quid enim in-
quit, mihi, & tibi mulier? quasi diceret, quid
me, aut te de vino isto materiali, quod in his
nuptiis carnalibus desideratur, sollicitos esse
oportet? nondum venit hora mea; id est, veniet
tempus mortis meæ, cum huiusmodi vinum,
quale hic desideratur, conuertam in vinum my-
sticum ad celebrandas nuptias spirituales, ad
copulandum, inquam, in ecclesia summa co-
pulatione hominem cum Christo. hanc enim
summam vñionem significabat dominus, cum
disserens paulo post de hoc sacramento, aiebat,
Qui manducat meam carnem; & bibit meum
sanguinē, in me manet, & ego in eo; quod qui-
d iiiij

Interpretatio
illius loci in
euang. Ioan.
Quid mihi,
& tibi mu-
lier? nondum
venit hora
mea.

FRANCISCI TURRIANI

De loco Pauli ad Eph. ad sacramentum Eucharistiae, peruenit auctoritate apostolica.

Quod summa viro per communionem corporis & sanguinis Christi unionem perficit, & gratiam spiritus & consummat.

dem perinde esse, ut si dixisset, erunt duo in carne una, sicut de coniugio corporali scriptum est, Paulus interpretatus est, cum illud in epist. ad Eph. ad hoc sacramentum mystice retulit. cum enim dixisset, quia membra sumus de corpore eius, de carne eius, de ossibus eius, propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne una, subiunxit statim, sacramentum hoc magnum est, ego autem dico, in Christo, & in ecclesia, quod beatus Methodius martyr in libro, quem inscripsit Symposium decem virginum, de sacramento sacrae communionis corporis, & sanguinis domini interpretatur; sed de hoc loco disserem postea in altero tractatu. haec summa vnio per communionem corporis, & sanguinis in sacramento, vnionem illam per fidem, & gratiam spiritus cum Deo, consummat, & ad perfectum adducit instar coniunctionis corporum, quae coniugium carnale consummat, & perficit. Ad hanc autem interpretationem excitauit nos Volane, ne à me excogitata esse suspiceris, ipse idem Ioannes euangelista, qui hoc miraculum aquae in vinum conuersae scripsit; quia enim scripserat dixisse dominum Iesum in illo conuiuio, cum desiderabat mater, ut aquam in vinum verteret, non dum venit hora mea, quod, ut dixi, ad illud tempus spectabat; cum dandum erat illud mysticum vinum. id est, faciendum miraculum mutandi vinum in sanguinem Christi, intuens in hoc Ioannes, cum vellet narrare lauationem illam pedum discipulorum post cenam agni ty-

DE SACRAM. EVCHARISTIAE. 29

picam, cum datum est hoc sacramentum, & si de eo copiosius, quam reliqui euangelistae cap. 6. euangelij sui narrauerat, tamen ne omnino loco proprio silentio illud praeteriret, voluit saltem, quantum satis visum est, attingere, admonens venisse tunc horam illam, quam dominus Iesus in miraculo illo mutationis aquae in vinum dixerat. Itaque sciens, inquit, Iesus, quia venit hora, ut transeat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexisset suos, qui in hoc mundo erant, in finem dilexit eos: dilectionem dicit illam, qua Christus voluit pro nobis omnibus impiis, & peccatoribus mori, sicut idem Ioannes dixit, sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum vnigenitum daret: & Paulus, commendat autem charitatem suam Deus, quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus Christus pro nobis mortuus est. Sed quia passus est pro nobis, sicut beatus Petrus ait, nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia eius, qui peccatum non fecit nec inuentus est dolus in ore eius, qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur; & paulo post, ut peccatis mortui, iustitiae viuamus; sic autem passionem, & exemplum vitae eius imitari non poteramus, ait Dionysius Areop. in cap. de communione, nisi memoria semper operum diuinorum sacris sacerdotum lectionibus, & consecrationibus renouaretur, sicut ait scriptura, hoc facite in meam commemorationem, idcirco illam, quam dixi, dilectionem alia summa cumulauit dando nobis sub speciebus panis, & vini corpus

De causa sacramentis Eucharistiae instituti auctoritate Dionysio.

Idem significasse in enigmate lauare dominum Iesum pedes discipulorum, antequam daret eis sacramentum, & lauare nunc sacerdos summos digitos ante consecrationem auctore Dionysio.

suum ad manducandum, & sanguinem suum ad bibendum in commemoratione vite, & mortis, ac resurrectionis eius, hanc ergo summam, & cumulatam dilectionem significauit, cum dixit, in finem dilexit eos, Græce est εἰς τέλος, quod significat in finem, siue in summum: ut autem de hac dilectione quam dixi, acciperemus, statim narrat lauationem pedum, quæ erat præparatio quædam illius magni sacramenti, quod dare volebat Christus; idem enim significabat lauare tunc pedes, quod significat nunc lauare summos digitos, cum sacerdos vult accedere ad consecrationem, ut diuinus Dionysius interpretatus est; sic enim ait, lauat sacerdos manus, quia ut euangelium dicit, qui lotus est, non indiget, nisi ut lauet summa, hoc est extrema sua; & paulo post, lauare inquit manus episcopum, & sacerdotes significat in enigmate, oportere eos, qui ad purissimam consecrationem accedunt, vel extremas etiam animæ imaginationes purgas habere. Deinde, ut nos excitaret euangelista ad contemplandum omnipotentiam Dei, qua Christus sacramentum corporis, & sanguinis sui nobis ad manducandum, & bibendum operari volebat, subiungit, & cœna facta (typicæ cœnæ agni Mosaici dicit, quam secuta est lautio pedum, & mystica ac dominica cœna) cum diabolus iam misisset in cor, ut traderet eum Iudas Iscariotes, sciens, quia omnia dedit ei pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit, surgit à cœna, & ponit vestimenta sua, & cum accepisset linteum, præ-

cinxit se, &c. his verbis, sciens Iesus, quia omnia dedit ei pater in manus, excitauit nos, ut iterum dicam, euangelista ad contemplandum potestatem Iesu, qua fecit omnia cum patre, utpote Deus, Dei filius; qua potestate sacramentum corporis, & sanguinis sui post lauationem pedum operaturus erat. Responde nobis Volane, quid hoc loco opus erat de omnipotentia Iesu admonere, si non erat ingens aliquod miraculum facturus? quorsum illud proœmium, quod omnipotentiam Dei declarat? an opus erat omnipotentia ad deponendum vestimenta, & accipendum linteum, & præcingendum se, ut eiusmodi forma, & habitu serui indutus pedes discipulorum lauaret? aut opus erat omnipotentia ad dandum signum, & figuram tantum corporis & sanguinis sui? Si tu nullum miraculum ibi pateris, ne ordo naturæ, cuius es studiosus patronus, mutetur, & leges eius violeretur, quid igitur isto proœmio opus erat, sciens Iesus, quia omnia dedit ei pater in manus? significat enim ut dixi, hoc, omnia, quæcunque vellet, facere posse, sicut Deus pater, siquidem manus est symbolum potestatis. huc pertinet, quod per Apostolicam traditionem accepit ecclesia catholica, ut dicat sacerdos ad altare operaturus verbo domini idem sacramentum, qui pridie quam pateretur, accepit panem in sanctas, ac venerabiles manus suas, & eleuatis oculis in cælum ad te Deum patrem omnipotentem: quod quidem eadem mente, & proposito dicit, qua euangelista dixit hic, sciens Iesus, quia omnia dedit ei pater in

Quid sibi voluit euangelista Ioannes, cum ait, sciens Iesus, quia omnia dedit ei pater in manus. Et quomodo huc negantes miraculum in sacramento Eucharistiae conueniunt.

Quomodo facit hoc opus, ut verbis Dei sacramentum, eadem mente, & proposito dicat, accepit panem in sanctas, ac venerabiles manus, sicut dixit Ioannes, sciens Iesus, quia omnia dedit ei pater in manus. &c.

FRANCISCI TURRIANI

manus. Præterea etiam; quod ibidem addidit idem Euangelista Ioannes, & sciens, quia à Deo exiit, & ad Deum vadit, causam significat, cui dominus Iesus sacramentum corporis & sanguinis sui nobis relinqueret; ut scilicet, quia ascensurus esset in cælum, præsentem eum usque ad consummationem sæculi nobiscum in sacramento sanctæ Eucharistiæ haberemus.

Adhuc de miraculo S. Eucharistiæ, quomodo illud dominus docuerit conferens cum miraculo ascensus sui in cælum, & quomodo quod dominus dixit post cænam mysticam egresso Iudas, nunc clarificatus est filius hominis, ad gloriosam mutationem panis in corpus Christi pertinebat, & unde id probatur: & quomodo Christum hac gloria priuare conantur Zuingliani & Caluimiani, & de duplici hærese vetusta in Sacramento S. Eucharistiæ, & quomodo hæresis Caluini tertio loco ad illas accessit, & de duplici glorificatione Christi per sacramentum S. Eucharistiæ, & per passionem notata distincte in Euangelio Ioannis Verbis Christi: & de miraculo in panibus multiplicatis comparato à Christo cum miraculo dandi carnem suam ad manducandum.

CAP. 7.

Præterea, nonne plane dominus docuit miraculum esse hoc, & quidem ingens, quod

DE SACRAM. EUCHARISTIÆ. 31

de carne sua manducanda, & vitam afferente dicebat, ac proinde fidem postulare, cum comparans hoc, quod illis incredibile videbatur, cū ascensu suo ad cælos virtute propria, ait, hoc vos scandalizati: Si ergo videritis filium hominis ascendentem, ubi erat prius? quod perinde erat, ut si dixisset, si putatis non posse me dare vobis carnem meam viuificam ad manducandum, quomodo credetis posse me per aerem penetrare ascendentem tanquam volucrem in cælum? in hanc sententiam Cyrillus; hoc verò Volane, de ascensu domini in cælos, quin miraculum esset, tu quidem non dubitas, igitur nec illud prius negare vllō modo potes, nisi domino vtrumque comparanti contradicas; comparatio enim, ut Philosophi, & Theologi tradunt, *gar.*

Quomodo comparatio sacramenti cum ascensu domini in cælum conuincat miraculū esse in sacramento, quod Volanos secundū scilicet Caluini ne-
Tunc quod quæ est, id est, eorum, quæ sunt eiusdem naturæ, & conditionis, ut miracula, quæ sunt omnia diuinæ potestatis ac supra naturæ, & elementorum leges. at in tua figura Volane, quod miraculum est? Aliud præterea notauit hic Euangelista Ioannes, quod ad illud gloriosum corporis, & sanguinis Christi sacramentum post lauationem pedum discipulorum retulit, illud scilicet, quod cum exisset Iudas, dixit Iesus, nunc clarificatus est filius hominis, & Deus clarificatus est in eo: & Deus clarificabit eum in semetipso; & continuo clarificabit eum, quia enim scripserat Ioannes de illo miraculo mutationis aquæ in vinum, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum, & illud, quod illic dominus Iesus dixerat, nondum venit hora mea,

FRANCISCI TURRIANI

ad tempus instantis mortis eius, quando vinum in sanguinem eius mutandum erat, retulerat dominus, ut iam explicatum, & obseruatum est; idcirco ratio diuini spiritus, quo Ioannes scribebat, postulabat ut gloriam quoque huius summi miraculi mutationis vini in sanguinem Christi vinum notaret; quæ tanto maior illa gloria aquæ in vinum mutationis fuit, quanto Deus creatura sua maior, & præstantior est. Itaque siue statim, ut exiuit Iudas, istud mirabile, & omnium maximum sacramentum dedit, ut Clemens Rom. in 3. libro de Constit. Apostol. & Dionys. Areopag. in cap. de communione, & Hilarius in comment. Matthæi affirmant, siue continuo ut dedit, exiuit Iudas, ut alij sentiunt, utroque modo ad gloriosum sacramentum corporis Christi, in quod panem mutauit Iesus, pertinet hoc, quod ait, nunc clarificatus, siue glorificatus est filius hominis; & Deus clarificatus est in eo. in hoc enim sacramento carnem suam pro nobis passam, impassibiliter nobis dedit. De hac gloria siue claritate, dixit idem in eodem Euang. Ioan. cap. 17. & ego claritatem siue gloriam, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint vnum, sicut & nos vnum sumus; ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in vnum; hoc autem fit per corporalem, siue substantialem summptionem corporis Christi, ut beatus Hilarius, & Cyrillus Alexand. contra Arrianos disputantes demonstrant; ut paulo post docebo. Tu ergo Volane cū tuis Zuinglianis, & Calvinianis clarificatione ista Christum priuas, dum in sacra-

*Quomodo glorificatione
Chr. si ex sa-
cramento, quā
dicit Euāge-
lium, Christū
priuant, qui
eum in ipso sa-
cramento ne-
gant.*

DE SACRAM. EUCHARISTIE. 32

mento carnem eius corporaliter habere nō vis, & nos item priuas vnitatem per carnem eius, quā dicit Euangelium. Nescio, an leuius quā vos peccaret illi, qui, ut ait beatus Ignatius in Epist. ad Smirneneses, ut Theodoretus quoque in tertio dialogo Polymorphi testatur, non confitebatur Eucharistiam esse carnem Saluatoris nostri Iesu Christi pro peccatis nostris passam, quā pater suscitauit. Deinde subiungit Ignatius, qui igitur contradicunt domino Dei, οὐκ ὡμῶς ἀπερνῶμεν, id est, in quæstione versantes intereunt: sic vobis accidit. Illi igitur carnem passam negabant in sacramento; Paulus Samosat. corrumptibilem in eo sanguinem ponebat, ut Dionys. Alexand. testatur, qui eum in Epistola sua confutatur; tertium decrat, ut essent scilicet non qui carnem in Eucharistia non passam, neque qui corruptibilem, sed qui nullam dicerent. Sed age nunc Volane, si illa aquæ in vinum in nuptiis illis mutatio fuit vera mutatio, qua gloria Iesu tunc manifestata est, & crediderunt in eum, quomodo non fuerit facta hic vera mutatio panis, & vini in verum corpus, & sanguinem Christi, sicut ipse suis verbis propriis declarauit, inquit, Hoc est corpus meum; siquidē magis hic quā illuc gloria Iesu manifestata est, quod non credo, negare audebis. An gloriosior, & admirabilior est mutatio panis in corpus Christi secundum fidem, & per spiritum, quā vera mutatio secundum substantiam panis? cur igitur quod gloriosius est, & verbis domini proprie acceptis significatur, non concedis; & quod minus

*Hic est in ex-
emplari vetustis-
simo Biblio-
theca Floren-
tina Medicæ
sicut Theodo-
retus citat.*

*De duplici
herese vetusta
in sacramento,
ad quam ac-
cessit atque no-
stra tertia Cal-
uini.*

FRANCISCI TURRIANI

gloriosum est, & verbis figurate acceptis significari dicis, concedis? Sed dices fortasse, in loco isto Ioannis non de glorificatione, siue manifestatione gloriæ Iesu per sacramentum sanctæ Eucharistiæ, sed per passionem sermonem esse, sicut Apost. in Epist. ad Heb. ait, videmus Iesum per passionem mortis gloria & honore coronatum: verum ne hoc modo tantum, intelligeremus, hanc glorificationem per passionem ab illa per admirabile mysterium panis, & vini in corpus, & sanguinem viuum, & viuificum mutati ibidem Euangelista distinxit; de illa enim priore dixit in præterito, nunc clarificatus, siue glorificatus est filius hominis, & Deus clarificatus est in eo; & de posteriore adiunxit in futuro, & Deus clarificabit eum in semetipso: & continuo clarificabit eum. Ergo quia Ioannes, vt ante dixi, de carne domini Iesu in sacramento edenda, & de sanguine eius bibendo, copiose cap. 6. scripserat, & cœnam dominicam reliqui tres Euangelistæ narrauerant, istis, quæ exposui, ad illud ipsum sacramentum spectantibus contentus fuit in eo loco Euangelij sui, vbi lauationem pedum in ea cœna factam ab alijs Euangelistis prætermittam narrauit, quæ omnia tuâ frigidam, & prophanam metonymiam plane coarguunt. Cur enim non credis primum domino dicenti post acceptum panem in manus, Hoc est corpus meum, & post acceptum calicem, Hic est sanguis meus? deinde Ioâni Euangelistæ, qui intuens in hoc sacramentum, de omnipotentia filij Deo patri, consubstantialis, vt antea

*De duplici
glorificatione
Christi notata
in Euang.
Ioannis.*

DE SACRAM. EUCHARISTIE. 33

antea dixi, admonuit; quia panem non edendo, digerendo, & modificando, in corpus suum naturaliter mutaturus erat, sed immutato cursu naturæ solo verbo. Præterea vt architriclino credis, qui gustauit aquam vinum factam, crede infinitis, qui gustantes carnem domini in hoc venerabili sacramento, mirabiliter in omni genere continetia, ac virtutis proficiunt: vestrum vero panem qui comedunt pro sacramento, quomodo proficiunt: an perseverant in doctrina, quam Ecclesia patrum, ac maiorum ab initio accepit, & eis tradidit? an potius quotidie sectas mutant, & ex Lutheranis Calviniani; aut rursus ex Calvinianis Lutherani fiunt? Sed veniamus iam ad alterum miraculum de panibus, & piscibus multiplicatis, quo etiam Euangelista fidem sacramenti Eucharistiæ præfulcendam esse diuinitus iudicauit, antequam ea, quæ dominus de eo disseruisset, narraret. ait igitur, "accepit ergo Iesus panes, & cum gratias egisset, distribuit discumbentibus, similiter, & ex piscibus, quantum volebant. Matthæus Euangelista ait, benedixit, & fregit, &c. rogo te Volane, si credis factum esse hic miraculum à domino in panibus benedictione eius multiplicatis, cur non credis factum item miraculum à domino in pane accepto in manus, & benedictione in corpus eius mutato? cum ita dixerit in cœna, corpus suum esse, quod dabat discipulis, & non signum, sicut dixit panes esse, quos dabat discipulis turbæ distribuendos, & non figuras panum? Cur pateris fieri ex improviso benedi-

*De miraculo
in panibus, &
piscibus multiplicatis: et cœ-
parato cum
miraculo in
mutatione pa-
nis in corpus
Christi.*

FACULTAD
DE
TEOLOGIA
Univ. de Deusto
BILBAO

ctione Dei omnipotentis tantam multitudinem panum ex quinque panibus sine terra, sine aqua, sine aratione, sine sattu, sine semente contra naturam, quae cernitur, leges, & non pateris eiusdem Dei omnipotentis benedictione species panis saluas, mutata panis natura in corpus Christi, illud, ut saturarentur corpora, hoc, ut saturarentur animae? Aliud praeterea miraculum de Manna in deserto commemorauit Euangelista post illud superius de panibus, cum quo dominus comparauit tanquam maius cum minore, quod ipse pane uiuo, & uiuifico corporis sui facturus erat, de quo erat à domino paulopost in eodem capite Euangelij differendum: sed de miraculo Manna, & de eius comparatione cum miraculo ueti Manna in sacramento dixi supra, ne eadem repetatur. Dominus aperiat tibi sensum Volane, ut intelligas, Euangelij scripturam te negare, cum miraculum panis in carne Christi mutati, & uini in sanguinem negas.

Quomodo Calviniani & Zuingliani similes sunt in errore suo Arianorum: & quomodo, quibus argumentis ex veritate corporis Christi in sacramento sumptis confutati sunt Arianus ab Hilario, & Cyrillo, eisdem confutantur, & reuincuntur à nobis Calviniani: & quomodo Calviniani negantes carnem Christi in sacramento coguntur cum Arianis negare patrem & filium esse unum naturam.

Sed age iam, quia saepe in libro tuo audes dicere, sic omnes veteres patres de sacramento Eucharistiae, ut tu cum Caluino magistro tuo, sensisse, videamus, quomodo ecclesia Catholica Occidentalis in persona Hilarij clarissimi, & eruditissimi patris, & Orientalis in persona Cyrilli grauissimi, & illustri laude synodi Ephesinae celebrati ex vera carne Christi in sacramento Eucharistiae participata firmissima argumenta aduersus Arianos duxerint. illi enim sic patrem, & filium unum esse ponebant non per naturam, sed per habitudinem consensus, & unitatem voluntatis, sicut ipsi ponitis, unum corpus Christi vos fieri in sacramento per habitudinem fidei, & spiritus, non autem per veritatem carnis in sacramento manducatae. ut intelligas Volane, sectam istam tuam munire Arianis, & telum grauissimum in eos ab utraque ecclesia coniectum conari de manibus extorquere. audi ergo iam Hilarium in Arianos argumentantem; Si verè, inquit, verbum caro factum est, & nos verè verbum carnem cibo dominico sumimus, quomodo non naturaliter manere in nobis existimandus est, qui, & naturam carnis nostrae inseparabilem sibi homo natus assumpsit, & naturam carnis suae ad naturam aeternitatis sub sacramento nobis communicandae carnis admiscuit? quod beatus Petrus dixit, ut efficeremur diuinæ naturae còsortes, dixit hic Hilarij, ad naturam aeternitatis admiscuisse

nobis carnem suam sub sacramento. Subiungit
deinde, ita enim omnes vnum sumus, quia, & in
Christo pater est, & Christus in nobis est, Quis-
quis ergo naturaliter patrem in Christo nega-
bit, neget prius, non naturaliter (id est, non se-
cundum veritatem naturæ carnis) vel se in Chri-
sto, vel Christum sibi inesse, quia in Christo pa-
ter, & Christus in nobis vnum in his esse nos fa-
ciunt. Si verè igitur carnem corporis nostri Chri-
stus assumpsit, & verè homo ille, qui ex Maria
natus fuit, Christus est, nosque verè sub myste-
rio carnem corporis sui sumimus, & per hoc v-
num erimus, quia pater in eo est, & ille in nobis,
quomodo voluntatis unitas asseritur, cum na-
turalis per sacramentum proprietates, perfectæ
sacramentum sit unitatis? similiter nos in te Vo-
lane nunc, & in Zuinglianos, ac Calvinianos
condiscipulos tuos argumentamur, si vnum su-
mus in Christo secundum veritatem carnis in
sacramento nobiscum communicare, ut eccle-
sia Catholica Occidentalis in persona Hilarii
aduersus Arrianos disputans prædicat, quomo-
do vultis, esse nos vnum in Christo per fidem
tantum, in sacramento Eucharistiæ communi-
cato? Subiungit ergo Hilarius, non est humano
aut sæculi sensu in Dei rebus loquendum; ne-
que per violentiam, atque impudentem prædi-
cationem, cælestium dictorum sanitati, aliena,
atque impiæ intelligentiæ extorquenda peruer-
sitas est. Quæ scripta sunt, legamus; & quæ le-
gerimus, intelligamus: & tunc perfectæ fidei
officio fungemur. de naturali enim in nobis

» Christi veritate quæ dicimus, nisi ab eo disci-
» mus, stulte atque impie dicimus: non dixit Hi-
» larius de spiritali, ut tu Volane, sed de natura-
» li, id est, corporali in nobis Christi veritate. Se-
» quitur, ipse enim ait, caro mea verè est esca, &
» sanguis meus verè est potus. qui manducat meam
» carnem, & bibit meum sanguinem, in me ma-
» net, & ego in eo; de veritate carnis, & sanguinis
» non est relictus ambigendi locus. nunc enim,
» & ipsius domini professione, & fide nostra ve-
» re caro est, & verè sanguis est, & hæc accepta,
» atque hausta id efficiunt, ut & nos in Christo, &
» Christus in nobis sit. an ne hoc veritas non est?
» contingat planè his verum non esse, qui Chri-
» stum Iesum verum esse Deum negant. est ergo
» in nobis ipse per carnem, & sumus in eo, dum
» secundum hoc, quod nos sumus, in Deo est. V-
» bique dicit Hilarius Evangelium sequens, esse
» in nobis Christum in hoc sacramento per car-
» nem naturalem, id est, veram, & nusquam per
» spiritum, & secundum fidem tantum, ut tu Vo-
» lane cum tua metonymia. Sequitur in Hilario,
» quod autem in eo per sacramentum commu-
» nicatæ carnis, & sanguinis sumus, ipse testatur
» dicens, & hic mundus me iam non videbit, vos
» autem me videbitis, quoniam ego vivo, & vos
» viuetis; quoniam ego in patre meo, & vos in
» me, & ego in vobis. si voluntatis tantum unita-
» tem intelligi vellent, cur gradum quandam, at-
» que ordinem consummandæ unitatis exposuit,
» nisi ut cum ille in patre per naturam diuinitatis
» esset, nos contra in eo per corporalem eius na-

FRANCISCI TYRRIANI

ciuitatem, & ille rursus in nobis per sacramen-
torum inesse mysterium crederetur? ne autem
Volane extremum hoc, quod adiunxit, & ille
rursus in nobis per sacramentorum inesse my-
sterium crederetur, more tuo arripas, & ad fi-
dem tuam solam, & spiritualementantum, carnis
per sacramentum manducationem referas, au-
di, & intellige, quæ sequuntur; ac sic perfecta
per mediatorem vnitas doceretur, cum nobis in
se manentibus, ipse maneret in patre, & in patre
manens, ipse maneret in nobis; & ita ad vnita-
tem patris proficeremus; cum qui in eo natu-
raliter secundum natiuitatem inest, nos quoque
naturaliter inessemus, ipso in nobis naturaliter
permanente. Deinde subiungit, quod autem in
nobis naturalis hæc vnitas sit, ipse ita testatus
est, qui māducat meam carnem, & bibit meum
sanguinem, in me manet, & ego in eo; nō enim
quis in eo erit, nisi in quo ipse facit, quod sic
intelligendum est Volane, ne quid hic per insci-
tiam vel malitiam calumnieris, nisi in quo ipse
fuerit, scilicet secundum carnem, & spiritum;
non autem secundum carnem solum, quæ ni-
hil prodest, vt est in indigne manducantibus: se-
quitur, perfectæ autem huius vnitatis sacramen-
tum superius iam docuerat, dicens, sicut milit
me viuens pater, & ego viuo propter patrem,
& qui manducat me, & ipse viuet propter me;
viuit ergo propter patrem, & quomodo per pa-
trem viuit, eodem modo, & nos per carnē Chri-
sti viuemus, ne autē hoc Volane ad figuratū sex-
monem tuū, & spiritualementuam per fidem solā

DE SACRAM. EYCHARISTIÆ. 36

manducationem accommodare posses, subiun-
git; omnis enim comparatio ad intelligentiæ
formam præsumitur, vt id, de quo agitur, secun-
dum propositum exemplum assequamur. hæc
ergo vitæ nostræ causa est, quod in nobis carna-
libus manentem per carnem Christum habe-
mus victuris nobis per eam ea conditione, qua
viuit ille per patrem. & paulo post, hæc autem
idcirco à nobis commemorata sunt, quia vo-
luntatis tantum inter patrem, & filium vnita-
tem hæretici mentientes, vnitatis nostræ ad
Deum vrebantur exemplo, tanquam nobis ad
filium, & per filium, ad patrē obsequio, ac vo-
luntate religionis vnitis, nulla per sacramentū
carnis & sanguinis naturalis communionis pro-
prietas indulgeretur. Cum, & per honorē nobis
datum Dei filij, & permanentē in nobis carnali-
ter filium, & in eo nobis corporaliter, & insepa-
rabiliter vnitis mysterium veræ, ac naturalis v-
nitatis sit prædicandū. Hæc Hilarius in Arianos;
quæ, vt antea dixi, in Zuinglianos, & Caluinia-
nos, & in te Volane eorū condiscipulū valēt, qui
vnitatem nostram cum Deo per carnem Eucha-
ristiæ nobiscum corporaliter vnitam tollitis.
vos enim traditis, nō per carnem Christi viuifi-
cam vniri nos vere cum eo, & vnū effici corpo-
raliter, sed per fidem tantū, & secundum spiritū,
quasi nō corporaliter in sacramēto, sed per fidē
tantū, & per spiritū à nobis caro Christi mād-
ucetur: ex quo fit, vt secundū Arianos, vna hæresi
aliā trahente, negare quoque vos cogamini,
patrem, & filiū esse vnum, & per naturā patrē in-
e iij

*Quomodo
Caluiniani cū
Arianis fa-
ciunt, cum
Christi carnē
in sacramen-
to negant.*

*Quomodo
Caluiniani co-
guntur nega-
re patrem,*

Et filium esse
vnum natura
negantes fieri
nos vnum cu
Christo per sa
cramentum
carnis corpo
raliter nobis
cum commu
nicata.

FRANCISCI TVRRIANI

Christo, & Christum in patre esse; sicut negatis
per sacramentum veræ, & viuificæ carnis nobis
corporaliter communicatæ fieri nos vnum cum
Christo, & per Christum cum patre. atque ita;
quod dominus dixit in euangelio de vnitæ
naturæ suæ cum patre; & de consortio, siue par
ticipatione corporali eiusdem naturæ per sacra
mentum carnis, non de vnitæ vera, & corpo
rali per corpus eius viuificum, sed de vnitæ
spirituali per fidem tantum accipiendum erit:
vt iam per sacramentum neque concorporales
Christo simus, sicut Paulus ait: neque diuinæ
naturæ consortes, sicut beatus Petrus; neque
Arianos reuincere possumus. contra vnita
tem naturæ diuinæ illud in euang. Ioannis
interpretantes, vt sint vnum, sicut, & nos v
num sumus. Hilarij vero quanta fuerit apud
Augustinum, cuius tu testimonijs abuteris,
auctoritas, vel ex eo intelligi potest, quod sæpe
eius testimonio, & auctoritate in libris suis
vritur.

Quomodo quod Calviniani tradunt, Christum, fide
tantum accipi in sacramento, Cyrillus eisdem
argumentis refellit, quibus Arianos negantes
vnitatem naturalem patris & filij. & quomo
do probat duplicem vñionem cum Christo cor
poralem per participationem carnis in sacra
mento nobiscum corporaliter communicatæ,
& vñionem alteram spiritualem per spiritum
& secundum habitudinem fidei & charitatæ.

DE SACRAM. EUCCHARISTIAE. 37
CAP. 9.

Videamus deinceps, quemadmodum beatus
Cyrillus Alexand. similiter contra Arianos
disputans hoc ipsum auctoritate scripturæ san
ctæ refellat, quod vos dicitis, Christum in san
cta Eucharistia fide solum accipi per spiritum,
& non per carnem ipsam. Sic enim ait lib. 10. in
Ioan. cap. 15. Non negamus recta nos fide chari
tatæque sincera Christo spiritualiter coniungi;
sed nullam nobis coniunctionis rationem le
cundum carnem cum illo esse, id profecto per
negamus; idque à diuinis scripturis omnino a
lienum esse dicimus. Quis enim dubitauit Chri
stum etiam sic vitam esse, nos vero palmites, qui
vitam inde nobis acquiritimus? iam hic Volane,
plane refellit Cyrillus doctrinā tuā, quā in prin
cipio libelli tui tanquam fundamentum causæ
tuæ posuisti: postquam enim vim huius para
bolæ, siue similitudinis, vt tu vocas, explicasti,
subiunxisti: non dissimili figura, & inuolucro
coniunctionem secum nostram in alio quoque
loco demonstrat, nisi, inquit, manducaueritis
carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinē,
non habebitis vitam in vobis; qui manducat
meam carnem, & bibit meum sanguinem, ha
bet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in
nouissimo die. caro enim mea est verè cibus, &
sanguis meus verè est potus. qui manducat
meam carnem, & bibit meum sanguinem, in
me manet, & ego in eo; & paulopost. Porro ais,
quis sit modus, & quæ ratio tam salutaris cibi

Quomodo
Cyrill. Alex.
similiter vt
Hilarius dis
putans contra
Arianos, per
euangelium
refellat, quod
Calviniani
tradunt, Chri
stum in Eu
charistia fide
solum accipi
& non per
carnem ipsam.
Quomodo
fundamentum
doctrina, quod
Volanus in
principio sui
libelli hæretici
iecit, à Cyrillo
auctoritate eu
angelij con
uelliatur.

FRANCISCI TVRRIANI

Locos scripturæ de unitate cum Christo per fidem & spiritum charitatis, cum locis de unitate corporali per carnem Christi in sacramento participatam, contra scripturam confundit pp. laurus.

manducandi, Apostolus diserte testatur inquiens; Viuo ego, non iam ego, sed viuit in me Christus: vitam autem, quam nunc viuo in carne, per fidem viuo filij Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Ioannes autem, ex hoc cognoscimus, inquit, quod in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis. hæc tu. paulo ante respondit Cyrillus tibi, quod Arianis idem atque tu, contententibus, licet alio proposito. Non negamus, dixit Cyrillus, recta nos fide, charitatēque syn- cera Christo spiritualiter coniungi; sed nullam nobis coniunctionis rationem secundum carnem cum illo esse, hoc profecto pernegamus; idque à diuinis scripturis omnino alienum esse dicimus. tu igitur Volane, locos scripturæ de unitate cum Christo per fidem, & spiritum charitatis cum locis de unitate corporali per veram Christi carnem in vnum contra scripturam confundis, & Arianis faues. Sed redeo ad Cyrillum, audi, inquit, Paulum dicentem, quia omnes vnum corpus sumus cum Christo: quia, & si multi sumus, vnum tamen in eo corpus sumus: omnes enim de vno pane participamus, an fortasse putat, ignotam nobis mysticæ benedictionis virtutem esse? quæ cum in nobis fiat, nonne corporaliter quoque facit communicatione carnis Christi Christum in nobis habitare? cur enim membra fidelium membra Christi sunt? nescitis, inquit, quia membra vestra sunt Christi: membra igitur Christi, meretricis faciam membra? absit. Saluator etiam, qui manducat meam car-

DE SACRAM. EVCHARISTIÆ. 38

nem, ait, & bibit meum sanguinē, in me manet, & ego in eo. vnde considerandum est, non habitudine solum, quæ per charitatē intelligitur, Christum in nobis esse, verum etiam, & participatione naturali (naturalem vocat hic pater Cyrillus, sicut Hilarius, participationem corporalem per veram sumptionē corporis Christi) deinde subiungit, nam quemadmodum si quis igne liquefactam ceram aliæ ceræ similiter liquefactæ ita immiscuerit, vt vnū quid ex vtrisque factum esse videatur, sic communicatione corporis, & sanguinis Christi ipse in nobis est, & nos in eo. Age nunc Volane, potes ne accommodare huc tropū tuæ metonymiæ? commiscetur ne Christi caro cum carne nostra instar ceræ cum cera, per solem fidem, & in spiritu? an potius necessarius est contactus corporis in Sacramēto? quod quidem Christi corpus non in nostrum corpus manducando mutatur, sed cum eo per contactum vnitur. Cum contactum corporis Christi in Sacramento, siue corpus Christi in Sacramento tangi dico, ad species, sub quibus est corpus & sanguis Christi, referri volo contactum, & tangi; id est species ipsas proprie tangi, non autem ipsum corpus, & sanguinem Christi. Pergit Cyrillus, non poterat enim aliter corruptibilis hæc natura corporis ad incorruptibilitatem, & vitam traduci, nisi naturalis vitæ corpus ei coniungeretur. Deinde quasi alloquēs te, & tui similes, vt illum Arianū, cum quo disserebat, non credis, inquit, mihi hæc dicenti? Christo, te obsecro, fidē præ-

beꝛamen, amen, inquit, dico vobis, nisi mandu-
 caueritis carnem filij hominis, & biberitis eius
 sanguinem, non habebitis vitam in vobis: qui
 manducat meam carnem, & bibit meum san-
 guinem, habet vitam æternam, & ego resuscita-
 bo eum in nouissimo die; in vobis dicit, id est,
 in corpore vestro; vita autem iure ipsa vitæ caro
 intelligi potest; hæc enim nos in nouissimo die
 suscitabit, & quomodo dicere nõ grauabor: caro
 vitæ facta vnigeniti caro ad virtutē vitæ tradu-
 cta est: nõ potest igitur morte superari; ppter
 in nobis facta, interitū à nobis expellit. Idē rur-
 sus lib. 11. cap. 17. probans aduersus Arianos esse
 nos vnū in patre, & in filio, secundū euangeliū,
 non solū spiritualiter, id est, secundū habitudi-
 nem fidei, & charitatis, sed etiam naturaliter, id
 est, per naturā suę substantiā carnis dominicę
 nobiscum in sacramento corporaliter cōmuni-
 cata, sicut pater, & filius vnum sunt natura. age
 igitur, inquit, cum trinitas vnum natura sit, cō-
 sideremus, quomodo etiam nos ipsi inter nos
 corporaliter, & cum Deo spiritualiter vnum si-
 mus; ex Dei patris substantia vnigenitus pro-
 diens, & totum in sua natura genitorem possi-
 dens caro factus est; seque ipsum naturæ nostræ
 ineffabiliter coniunxit, atque vniuit; sic quæ in-
 ter se plurimum natura distant, in se ipso vno
 coniunxit: & naturæ diuinæ participes nos ef-
 fecit. communicatio enim spiritus, & vt ita di-
 cam, mansio primum in Christo fuit, & ab eo
 in nos pertrauit: ipse templum suum proprio
 spiritu perunxit, atq; sanctificauit. Origo igitur,

» & via, qua spiritum sanctum participamus, &
 » Deo vniti sumus, Christi mysterium est; omnes
 » enim in illo sanctificamur. Vt igitur inter nos,
 » & Deum singulos vniret, quamuis corpore si-
 » mul, & anima distemus, modum tamen adin-
 » uenit consilio patris, & sapientiæ suæ congruē-
 » tem; suo enim corpore, credentes per commu-
 » nionem mysticam benedicens, & secum, & in-
 » ter nos, vnū nos corpus efficit. Hic fortasse Vo-
 » lanus noster putabit se aliquid, quod secum fa-
 » ciat, habere, quia dicat Cyrillus, credentes per
 » communionem mysticam vnum effici, quasi
 » per fidem dicat communicari carnem Christi
 » nobiscum. At vide Volane, quid sequitur, quod
 » istam tuam fidem, per quam externo signo di-
 » cis adiungi corpus Christi, & ita nobis exhibe-
 » ri, excludit; quis enim, inquit, eos, qui vnus san-
 » cti corporis vnione in vno Christo vniti sunt,
 » ab hac naturali vnione alienos putabit? audis
 » naturalem vnionē, id est, substantialem, & cor-
 » poralem fieri in nobis vnione vnus sancti cor-
 » poris Christi? Sequitur, nam si omnes vnum
 » panem manducamus, vnum omnes corpus effi-
 » cimur, diuidi enim atque seiungi Christus non
 » patitur, idcirco etiā ecclesia, Christi corpus est
 » facta, & nos singuli membra Christi secundum
 » Paulum; vni enim Christo per corpus suum cō-
 » iuncti, quoniam in nobis illum, qui est indiuisi-
 » bilis, accepimus, ipsi potius, quam nobis mem-
 » bra nostra accommodantur. & paulopost,
 » quod autem corporalis hæc vnio ad Christum,
 » participatione carnis eius acquiritur, ipse rur-

FRANCISCI TVERRIANI

sus Paulus de mysterio pietatis disserēs testatur, cum ait. quod aliis generationibus nō est agn-
tum filiis hominum, sicut nunc revelatum est sanctis apostolis eius, & prophetis in spiritu, esse gentes cohæredes, & concorporales, & participes promissionis in Christo. Si autem omnes inter nos in Christum vnum sumus corpus, nec inter nos solum, verum etiam cum eo, qui per carnem suam ad nos transiit, quomodo vniuersi, & inter nos, & in Christo vnū non erimus? Christus enim est huius vnionis vinculum, qui Deus simul, & homo est. Cyrillus ecclesiae orientis lumen, & in eo ecclesia Alexandria, cui præfuit, dicit Christum Deum, & hominem esse vinculū huius vnionis, qua vniuersi inter nos, & cum Christo vnum sumus, & Volanus tradit vinculum eius esse spiritum sanctū, sic enim dicit Volane, ac propterea spirituales hanc corporis, & sanguinis Christi in sacramento, siue visibili signo à domino instituto vocamus mādicationem, nostrāque cum Christo in vnum corpus coniūctionem, quia solus spiritus sanctus est, cuius vinculo res ipsæ tam procul disiunctæ mutuo connectuntur, & conglutinantur; hæc tu, sed vtri potius credendum erit? es ne tu cum magno Cyrillo comparandus? aut probas ne per scripturas, aut sanctos patres hoc, quod ais, vt beatus Cyrillus per tot locos euangelij, & Pauli demonstrauit, & sententiam suam conclusit? Sed pergamus recitare, quæ in Cyrillo sequuntur, sed de vnione, inquit, corporali, satis. de spirituali autē eandem viam sequentes,

DE SACRAM. EYCHARISTIÆ. 30

dicimus, quod spiritu sancto recepto, & inter nos quodam modo, & cum Deo vnimur; nam quamuis vnicuique nostrū patris, & suum spiritum Christus distribuit, indiuisibilis tamen spiritus est, & distributus singulis spiritus, in se ipso vnit; & omnes, quib⁹ distributio facta est, vnum in seipso efficit, & sicut virtus sanctissime Christi carnis vnum corpus efficit participātes, eodem arbitror pacto, in quibus indiuisibilis Dei spiritus habitauit, eos omnes ad vnitatem spiritualem conducit. ideo rursus Paulus nobis scripsit, supportantes inuicē in charitate liciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, vnum corpus, & vnus spiritus: cum autem vnus in nobis habitet spiritus, vnus verus, & pater omnium per filiū suum in nobis habitat, adinuicem, & secum sui participes spiritus, vnians, quod autem spiritui S. sic vniamur, etiā hac ratione modo quodam percipitur; nam si animalem vitam contempsimus, & legi nos spirituali subiecimus, nostri dominum in omnibus spiritum facientes, perspicuum est ad aliam quasi naturam nos transformari, cum viuendi animalitatis nostræ modum fugientes, conformationem habitantis in nobis spiritus mirabilem susceperimus, non solum homines, verum etiam Dei filij, cœlestesque homines participatione diuinæ naturæ vnum effecti. ergo in patre, & filio, & spiritu sancto omnes sumus vnum: vnum autem dico habitudine, atq; effectū, vt principio dicebamus; vnum pietatis consensu; vnum sanctæ carnis Christi communio-

FRANCISCI TURRIANI

ne; vnum vnius sancti Spiritus participationem; haecenus Cyrillus, qui idem prorsus cum beato Hilario sentiens, & eisdem aduersarios, id est, Arianos auctoritate scripturae sanctae refellens, locum euangelij Ioannis, sicut tu pater in me, & ego in te, & ipsi in nobis vnum sint, quem Arianus ad negandum homousion patris, & filij obstinatis animis obieiebant, interpretatus est de summa vnione naturali siue corporali nostra inter nos, & simul cum patre, & filio per dignam communionem carnis eius in sacramento Eucharistiae, quam quidem vnionem per naturam carnis Christi inter nos, & cum patre, & filio, & Spiritui sancto conflaturam dum vos Caluiniani negatis. Arianos homousion negantes defenditis: illi enim patrem, & filium vnum esse dicunt, sicut nos vnum sumus in eis; vos vero non per naturam carnis nobiscum in sacramento communicatae, sed secundum habitudinem adiunctionis corporis Christi signo externo per fidem tantum, & secundum spiritum vnionem nostram cum carne Christi ponitis.

De duplici dilectione Christi erga nos, & de duplici communione, vna naturae nostrae, & altera corporis eius in sacramento: & quomodo vtriusque rationem diuine Dionysius explicat: & quomodo secunda dilectione priorem ad summum perduxit, & secunda item communionem priorem; & quomodo hinc intelligitur quod Ioan. ait, cum dilexisset suos in finem dilexit

DE SACRAM. EUCHARISTIAE. 41
lexit eos: & quomodo Caluiniani hoc gradus dilectionis, & vnionis per suam metonymiam tollunt contra scripturam: item de haeresi Pauli Samosatensis, qui sanguinem Christi in sacramento corruptibilem esse tradebat: & quomodo eum confutauerit Dionysius Alex. & quomodo haec haeresis renouata postea fuit, & quando, & a quo, & de quibus patrum testimonij damnata sit in synodo: & quomodo haeresis Pauli Samos. de sanguine Christi corruptibili in sacramento minus absurda erat quam haeresis Caluini.

CAP. 10.

Hanc nostram cum Deo summam vnionem per communionem carnis Christi in sacramento communicatae longe ante Cyrillum, & Hilarium, ac ceteros Dionysius Areopagita explicauit, sic enim ait in ecclesiastica Hierarchia, cum interpretatur, quid in enigmate significet illa hostiae in Missa ostensio, & partitio, illud enim vnum, inquit, & simplex, & occultum diuinitatis Iesu verbi summi Dei, cum factum est homo nostrae naturae, egressum est bonitate, ac charitate sua erga homines, ut fieret sine mutatione sui compositum, & visibile; haecenus Dionysius. haec est illa charitas, de qua ait Ioan. sic Deus dilexit mundum, ut filium suum vnigenitum daret, ut omnis, qui credit in eum, non pereat; sed habeat vitam aeternam. non enim

Quomodo
Caluiniani
negantes par-
ticipationem
corporalem
carnis Chri-
sti in sacra-
mento Aria-
nos homou-
sion negantes
defendunt.

Quomodo
Dionysius
Areop. ante
alios ecclesia-
sticos scripto-
res summam
vnionem no-
stram per co-
munionem car-
nis Christi in
sacramento ex-
plicauit.

misit Deus filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. hæc, inquam, est charitas illa Dei in genus humanum, quod creauerat; qui voluit fieri homo, ut quia nos communicauimus carni, & sanguini, ipse similiter participaret eisdem, ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolus. verum non contentus ista communione nature nostre, ut mori pro nobis posset, & moreretur, negotium etiam communionis, inquit, idem Dionysius, benefice confecit, quo genere communionis suam in nos charitatem filius Dei ita cumulauit, ut eam ad summum perduceret, quod Ioannes euangelista significauit, cum dixit, ante diem paschæ sciens Iesus, quia venit hora, ut transeat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos. dilexit quidem eos, qui in mundo erant, quos suos vocat ratione creationis, sicut in principio euangelij sui idem Ioan. dixerat, in propria venit, & sui eum non receperunt, quia propter eos missus erat à patre, ut fieret homo, ut homo factus, pro eorum postea salute moreretur, de qua dilectione dixerat idem Ioan. ut supra iterum dixi, sic Deus dilexit mundum, ut vnigenitum suum daret, ut omnis, qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam; ubi non solum aduentum eius in carne significauit Ioannes, sed mortem quoque. non enim Deus filium suum vnigenitum ob eam causam solum dedit, ut homo fieret, sed ut pro mundi vita moreretur. quare cum dilectio hæc Iesu non so-

lum incarnationem, sed etiam mortem incarnationi verbi pro nobis impiis, & peccatoribus, contineat, qua dilectione nulla secundum humanitatem, ut Paulus in epist. ad Rom. cap. 5. docet, maior esse potest, & de hac ipsa dilectione dixerat, sciens, quia venit hora, ut transeat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexisset suos, qui erant in mundo, restat, ut sciamus, quid illud sit, quod statim subiungit, in finem dilexit eos. hic enim accessio, & cumulus dilectionis omnino significatur, siquidem qui factus erat propter nos homo, sicut nos, ex ossibus nostris, & ex carne nostra, cum esset pro nobis moriturus, & iam instaret mors pro nobis subeunda, hanc dilectionem alia adhuc cumulare voluit; etenim quia dilectionem eius, & vitam, & passionem imitari, ut ait Dionysius, non poteramus, nisi memoria eorum nobis renouaretur, sicut ipse dixit, hoc facite in meam commemorationem, confecit nobis, ut antea dixi, communionem, qua nos *ἁγιστοῦ* ut ait idem Dionysius Areopagita id est, ad summum cum diuinissima carne, & membris suis, propter bonitatem suam vniret. Si tamen, inquit, & nos tanquam membra corpori, similitudine, & imitatione sanctitatis, & innocentie eius ipsi coagmentemur, & coniungamur; ac non potius mortiferis passionibus extincti, neque vitæ, nec adglutinationis ad diuina, & sanctissima membra participes efficiamur. hætenus Dionysius. quod ergo dixit Ioannes, *εἰς τὸν κόσμον*, id est, ad finem di-

Quomodo in eo, quod ait Ioan. in finem dilexit eos, accessio, & cumulus dilectionis significatur supra illam, de qua proxime dixerat, cum dilexisset suos, qui in hoc mundo erant, &c.

lexit eos, Dionysius tanquam eius loci interpres, dixit, vnisse nos *καὶ ἄλλοις*, id est, ad summum, quod in sacramento corporis sui fecit, quod fuit beneficium cōsummatæ dilectionis perpetuo vsque ad cōsummationem sæculi durantis; nam hoc quoque significat illud, in finē, vt cum Apost. ait, 1. Thess. cap. 2. peruenit enim in eos ira Dei vsque in finē; & David, vt quid Deus repulisti in finem? quod quidem significat, vt veteres interpretes annotant, τὴν μόνιμον ἀποστάτησιν, id est, indignationem stabilem, ac permanentem. Sic dominus ad perpetuam mortis suæ memoriam hoc magnum sacramentum nobis reliquit; & ad commemorationem illius in cruce mortis, quam semel passus est, voluit vsque ad finem sæculi quotidie mori sine morte, & pari sine passione *καὶ ἀνάμνησιν*, id est secundum cōmemorationem. hæc quoque notio subiecta est illi verbo, vsque in finem; est enim in verbis scripturæ sanctæ *βαθὺ πᾶν*, id est altitudo, siue profundū sermonis, vnde proph. Es. cap. 33. dominum Iesum vocauit *βαθὺ πᾶν*. ad hanc vero *βαθὺ πᾶν* non licet penetrare Volane sine fide, studio, sobrietate, & in primis Dei gratia adiutrice, quæ vos, vt apparet, omnia negligitis, vel parum curatis. Quomodo ergo tu Volane hos gradus dilectionis, & vnionis distinguis? quomodo, inquam, in finem dilexit nos, & in finem vnuit, id est, summe, siue ad summū, si per fidem tantum in sacramento cum corpore Christi vnimur? an non sic vniti sunt extra sacramentū, quicunque

Quomodo
Calumnians
gradus dile
ctionis Christi
erga nos, &
vnionis cum
eo cōtra euā
gelium Ioan.
tollit suam
conymia &
figuram.

in Christū pro nobis passum fide viuā credunt? Sicut enim paulo ante Cyrillus aiebat, cum Christus vnique nostrum patris, & suum spiritum distribuit, quia indiuisibilis spiritus est, distributus singulis in seipso vnit, & in patre, qui est in spiritu, & in Christo, qui est in patre, vnit dico vnione spirituali. tu igitur velis, nolis, cogeris Volane nō distinguere gradus dilectionis, & vnionis Christi cōtra hunc locum euangelij Ioannis, cum nullam aliam vnionem nisi spiritualem cum Christo ponis. quare quātum in te est, ecclesiam prius isto cumulo dilectionis Christi, & ista vnione eius spirituali simul, & corporali. sed hic occurrit Petrus Martyr magister tuus, si verum, inquit, corpus est in sacramento, non secundum commemorationem, ac mysticē, sed verē, pati necesse erit, cum scriptura dicat, hoc est corpus meum, quod pro vobis patitur. hic sanguis meus, qui pro vobis effunditur. respondemus hic Petro Martyri, quod ante annos 1300. Dionysius ille magnus Alexandrinus Paulo Samosateni in epistola sua ad eum, quæ adhuc apud nos extat, respondit. aiebat enim ille hæresiarcha esse sanguinem Iesu corruptibilem, qui est, inquit Dionys. Deus Israel liberās ab omni corruptione, passione, ac morte, qui redemit nos à seruitute corruptionis, aiebat inquam, esse sanguinē mortalis, & passibilis hominis, quia dominus gloriæ discipulis dixit, accipite hoc, & diuidite: nouum testamentum est in meo sanguine, hoc facite, &c. & quia dixit de sanguine, qui pro vobis effunditur. Sed

Quomodo
Calumnians
gradus vnionis
spiritualis cō
Christo, quā
tum in se est,
ecclesiam ca
tholicam cu
mulo dilectio
nis Christi in
eam, & cu
mulo vnionis
ecclesie cum
Christo pri
uam.
De hæresi.
Pauli Samo
sateni de sa
guine corru
ptibili, quem
in sacramen
to ponebat, &
quomodo Dio
nysius Alex.
respondendo
Paulo Samo
sateni argu
mentū Petri
Mar. 13. ne
gatis carnem
Christi in sa
cramento re
ferat.

cum hæc dicit Paulus Samof. ignorat. inquit, Dionys. quod Apostolus dixit in epist. ad Hebr. quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? conculcauit, inquit, eum Iudas, & nunc Paulus Samofatenis, ut placeret Satanæ, qui eum delegit. in sanguinem viuificū, & in spiritum S. insurrexit, eum cōculcans. Etenim si sanguis Christi est corruptibilis: quia diuiditur, & effunditur, reperietur quoque spiritus S. corruptibilis, ut sanguis vitæ: siquidem scribit Lucas in actis Apost. Cum complerentur dies Pentecostes, & quæ sequuntur. & paulopost subiungit, & apparuerunt illis linguæ dispartitæ: tãquam ignis, sederuntq; supra singulos eorum. & paulopost, hoc est, quod dictum est per prophetam Ioel, effundam de spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri, &c. Ecce, inquit Dionys. dispartitur supra singulos Apostolos spiritus S. & effunditur super omnem carnem, non tamen quia effunditur spiritus sanctus, dixerit quis corruptibilem esse, absit. idem est in sanguine viuifico, hæcenus Dionys. Alexand. Error de sanguine corruptibili in sancta Euch. quidam etiam Michael cognomento Sicidites astrologus tempore Manuelis Commeni defendebat, ut proditum memoriæ est in libro 27. historiarum Nicetæ Coniatis. fuit autem hic damnatus in synodo tunc habita multis sanctorum patrum testimoniis recitatis, Athanasii,

Hæresis Pauli Samofat. de sanguine corruptibili in sacramento Eucharistia tempore Manuelis Commeni renouata, & in synodo episcoporum damnata, in qua simul damnata, & hæresis Caluini.

Basilij, Isidori Pelusiota, Theodoret, Eutychie Patriarchæ Const. Theodoti Patriarchæ Antiocheni, Seueriani Gabal. & aliorum, ne omnes enumerem; ista quoque synodus tuam Volane sententiæ simul damnauit. Redeo ad Paulum Samof. quãto minus absurdum apparebat, quod is, qui Christum hominem tantum, alioqui sanctum sine diuinitate esse putabat, ne hominem sanctum mendacem facere videretur, qui dixisset, hic est sanguis meus, sanguinem verum, in sacramento esse confitebatur, licet corruptibilem esse diceret. At Petrus Martyr, & tu Volane cum reliquis Calvinianis, cum Christum alioqui Deum esse fateamini, mendacem tamen facere non dubitatis, dum in sacramento Eucharistiæ neque corpus, neque sanguinem, sed figuram esse dicitis corporis, & sanguinis eius, qui dixit, Hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus, quasi falsum dixerit. Eo enim spectat, & euadit vestra figura, & metonymia, cum dominus verbis propriis vsus fuerit, quæ vos negatis vera esse. illud quoque obseruandum est hic aduersus te, & sodales tuos, quod hic tantus, & tam verus auctor Dionys. Alexand. auctoritate Pauli probauit esse in sacramento Eucharistiæ sanguinem diuinum Christi incorruptibilem, qui non esset velut sanguis communis aliorum hominum. sanguinem autem testamenti vocauit Apostolus sanguinem in sacramento Eucharistiæ, sicut dominus dixit, in cœnâ dominica, hic est sanguis meus noui testamenti. idem quoque in Epist. ad Cor. 1.

Quomodo hæresis Caluini de sacramento Euch. magis absurda sit, quam hæresis Pauli Samofatenis.

Caluinus à Paulo Samofateni damnatus.

cap. 11. docuit, cum loquens de communione veri corporis Christi dixit, eum, qui indigne communicaret, reū esse corporis, & sanguinis, quia non diiudicaret corpus domini, id est, quia illud duceret corpus commune; quod perinde erat, quasi putaret, non corpus Christi esse, sed vnus cuiuslibet hominis; aut nullum corpus, vt vos dicitis, qui signum tantū corporis Christi esse vultis. Audisti Volane paulo ante, nisi aspidem iuxta Prophetam imitatus es, quemadmodum cum negas in sacramento Eucharistiæ verum corpus, & sanguinem Iesu Christi, gradus dilectionis eius, quos Ioannes Euangelista notauit, & distinxit, & gradus vnionis ex illis nexos contra Euangelium tollas.

De duplici exinanitione Christi in sacramento, & in cruce; & que Dionysius Alexand. de illa priore exinanitione diuine scripserit interpretans locum Pauli ad Philipp. & quomodo Volanus hanc exinanitionem, qua Christus etiam glorificatus est, tollat contra scripturam per suam metonymiam: & qui auctores meminerint exinanitionis Christi in sacramento, que omnino cōvincit ibi esse Christum vere & realiter: & quomodo qui ista exinanitione Christum priuant, gloria etiam eam secuta eundem priuant: & quomodo non sit hyperbole, vt heretici dicunt, quod pre nimio in Christum amore carnem eius manducare dicimur, sed res ipsa, & miraculum obstupendi beneficij: & qua-

DE SACRAM. EVCHARISTIAE. 45
modo locus ille Euangelij Ioannis, sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem &c. hereticam esse metonymiam Caluini conuincit.

CAP. 11.

AVdi nunc, quemadmodum ex duplici exinanitione Christi ab Apostolo Paulo notata alteram similiter, & ex duplici glorificatione consecuta item alteram contra scripturam delectas. dicamus prius de exinanitione; idem Dionys. Alexand. in illa sua ad Paulum Samos. admirabili Epistola, sic enim eam vocat beatus Hieronymus, cum de hoc magno auctore in scriptorib⁹ ecclesiasticis meminit, probat Christum esse *ὑποεικένωτο*, quod Paulus Samosat. negabat, qui asserbat Christum non fuisse ante Matiam; interpretabor ad verbum, Ait (inquit) Apostolus de Christo, quod cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, se esse æqualem Deo, id est, non sic quemadmodum qui per studium virtutis, & labores, ac certamina, regnum Dei rapiunt, sicut scriptum est, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud, non sic inquam, Christus laboribus, & studiis virtutum cōparauit, vt esset æqualis Deo; quin potius operuit cælos virtus eius, & laudis eius plena est terra; splendor eius, vt lux erit, vt testatur ipse, qui verè est semper in patre, in-quiens, ego lux mundi, id est dominus mundi, habens in se ipso patrem, & viuificum, ac dominum spiritum, & tamen seipsum exinani-

Quomodo ex duplici exinanitione a Paulo Apostolo notata altera tollat, qui carnem Christi in sacramento tollit: itè ex duplici glorificatione consecuta altera quæ tollit.

uit. vnde sacramentum inenarrabile sic ab eo
appellatur nouum testamentum, dare seipsum
in mystica cœna, non sicut secundum legem sa-
cerdotij Aaronicæ carnes pecudum aræ olim
imponerant: scribit enim Moyſes inquit,
carnes sanctæ imponentur altari, & comeder
populus, & quicunque immundus eas tetigerit,
peribit. nunc autem non sic; quin potius ipse
dominus dicit, qui māducat me, ipse uiuet pro-
pter me. Deus ergo est, qui habitat in nobis se-
cundum testamentum, quod disposuit dicens
nobis. accipite hoc, & diuidite inter vos, nouū
testamentum est, hoc facite; hæc est Dei ad
nos exinanitio, vt admittamur ad capiendum
eum: hoc enim tremendum sacramentum di-
cit Apostolus, cum ait, quod seipsum exinani-
uit, non relinquens patrem, vt à nobis capia-
tur, absit; immo ipsius verba proferam, ego,
inquit, & pater ad eum veniemus, & mansiōem
apud eum faciemus. hæc Dionysius. Deinde
subiungit, videte quā limatē agit mystago-
gus veritatis, vas electionis, dicens paulopost,
formam serui accipiēs, & in similitudinem ho-
minum factus. vt enim antea dixi, exinanitio-
nem dicit factam ad nos ad capiendum sacra-
mentum vitæ per puras, & incorruptibiles, ac
diuinas ipsius manus, vt possimus, fideles eius
capere ipsum, ac fieri mansio Dei accipientes
eum totum. Age vero nunc Volane, quæ exi-
nanitio esse poterat in dando signum corporis
sui, vt per fidem, sicut vos dicitis, panē vestrum
comedenti exhiberetur? an ad eam dignitatem

panem alioqui communem transferre secun-
dum disciplinam vestram, hæc erat exinanitio
Dei: an potius latere sub specie panis, & vini
carnem propriam verbi Dei viuificā, vt sic eam
sine horrore vllō manducādo, cum ea ad vitam
eius participādam vniri possemus, hoc fuit exi-
nanire se Christum Deum Dei filium? prosequi-
tur Dionysius, atque hoc, inquit, erat, quod o-
lim à Moyſe præfigurabatur in agno absq; ma-
cula, & anniculo, vt eum mactatum vniuersa
multitudo filiorum Israel comederet, cum age-
rent phasē, id est, pascha: iubebatur illis, vt car-
nes agni igne assas, & caput cum pedibus, & in-
testinis cum festinatione vorarent. at illi non
poterant caput cum pedibus vorare. quomodo
enim caput agni in pascha apud Iudæos vora-
retur, cum lex iuberet, os ex eo non comminue-
re? atqui prohibebatur illis hoc propter crude-
litatem, & duritiam cordis eorum, vt nec toto
irrationali vesci eis permetteretur. at vero, qui
se ipsum exinaniuit Christus Iesus habens in se
caput patrem, caput enim Christi Deus est, fecit
potentiam in brachio suo, & exaltauit humiles,
vt in eis capi posset altissimus, & habitare in no-
bis propter suā, qua nos dilexit, benignitatem,
ac bonitatem. hæc illa exinanitio dexteræ altis-
simi. quare exinanitio non mutationem in eo
factam significat, apage, sed potius renouatio-
nem in nobis per exinanitionem, quam dona-
uit nobis, qui se exinaniuit. Spiritus sanctus ef-
fusus super omnem carnem manet plenus; &
sanguis item sanctus, ac viuificus ex profundo

diuini lateris effusus manet plenus; & Christus
item, qui se exinanauit, & sanguinem suum in-
corruptibilem, & viuum, ac viuificum nobis ef-
fudit. haecenus Dionysius. Dic Volane, quomo-
do fecit Christus potentiam in brachio suo in
hac exinanitione facta in sacramento corporis
sui, vt eum capere possemus, de qua Dionysius
nunc disserit, & locum Apostoli ad Philipp. in-
terpretatur, si nullum miraculum ibi sit, vt vos,
quia non creditis, iactatis impie: Rursus, si prae-
ter panem ibi nihil est, excepta, nescio qua di-
gnitate panis ad exhibitionem corporis Christi
per fidem sumentium illum secundum disciplinam
vestram, vt qui eam fidem habeat, etsi ore non
manducet in sacramento carnem Christi, spiri-
tu tamen manducet, si ita est, quae leges naturae
cedunt hic, vt potentia diuini brachij opus sit,
sicut magnus auctor Dionys. contra haereticum
Samosatensem disputans ait: quia enim
aiebat Paulus Samos. Christum hominem tan-
tum esse, obijcit illi Dionys. hoc, quod Apost.
dicit, exinanauit semetipsum, formam serui ac-
cipiens, etenim si exinanauit se, non erat igitur
inquit, natura vilis, & seruus, sed natura domi-
nus; qui enim dominatur, seruiendo facit exi-
nanitionem sui. Vrgebo ergo iterum, quod paulo
ante, si tuum sacramentum natura panis est, vt
est, & dignitatem istam tuam, quam dicis, ac-
quirat, vt fiat sacramentum: Christus vero ipse
nullam formam, siue speciem vilem induit, sed
manet extra sacramentum in sua specie, quo-
modo in eo exinanauit se? quomodo Aposto-

DE SACRAM. EUCCHARISTIAE. 47
lum mendacem facis? negabis fortasse istam exi-
nanitionem, quam dicimus, & locum Apostoli
de sola exinanitione in cruce expones. non re-
prehendo eos, qui sic interpretati sunt, qui sunt
fortasse non pauci Catholici, quos laudo, & pro-
bo; qui cum exinanitionem istam in sacramen-
to Eucharistiae factam catholice confiteantur,
nihil refert, si de ea locum Apostoli non inter-
pretantur: contra te vero, & ceteros Calvinia-
nos, qui eam negatis, locum Apostoli sic esse in-
terpretandum contendendo, non solum auctorita-
te Dionysij contra haereticum disputantis, quae
maxima est, & beati Hieronymi grauissimi au-
ctoris, qui nunquam hanc Dionysij epistolam
admirabilem vocasset, nisi perlegisset; neque
tantae laudis praconio affecisset, nisi huius loci
interpretationem, quae insignis, & illustris in ea
est, cum ceteris probasset: sed quod plus est, ipsa
vis verborum, quam Dionysius obseruauit hic,
& ipsa antecedentium, ac consequentium ratio
hoc suadet, immo efficit. interpretemur ergo,
quae paulo post subiungit idem Dionysius Ale-
xand. interpretationem loci prosequens, formam
igitur, inquit, serui accipiens Christus Iesus do-
minus, & Deus Apostolorum, cœna facta surgit
ad cœnam, & ponit vestimenta sua: & cum accipis-
set linteam, praecinxit se; hæc est forma serui,
qui erat natura dominus, non natura seruus, qui
sumpsit habitum serui in similitudine hominū;
hoc dicit, quia non est vnus solus in mūdo, qui
lauat pedes domini, sed multi: ne igitur existi-
maretur assumpsisse personam serui, subiungit

De interpre-
tatione loci
Apostoli epist.
ad Philipp. de
exinanitione
Christi in sa-
cramento
Euch. contra
Paulum Sa-
mos. & Cal-
uinianos.

numero multitudinis, in similitudine hominū factus; & paulo post, deinde, inquit, subiungit. Apostolus, humiliavit semetipsum: vides, quomodo humiliat se? seruus non humiliat se, sed dominari in seruū facit, vt seruiat; sicut Pharaō Israelē seruire coēgit. hic dicit, quod seipsum humiliavit: quare non relinquitur via blasphemis ad negandum hoc dictū; reuincit enim eos qui humiliavit semetipsum vsque ad mortē, factus ὑπὸ κρούσας vsque ad mortem. se enim flexit Deus, & exaudiuit preces supplicum suorum, & inclinavit cēlos, & descendit, vt liberaret nos tanquam Deus, & dominus gloriæ Iesus Christus; quia exaudiuit sanctos suos, & vsq; ad mortē descendit, vt saluaret nos. hactenus Dionysius diuinus interpret scripturæ sanctæ. Itaque quia Apostolus Philipenses hortabatur, vt nihil per contentionem, & inanem gloriam facerent, sed in humilitate superiores sibi inuicē arbitrarentur, non quæ sua essent singuli considerātes, sed quæ aliorum, ad contemnendam inanem gloriam, & amplectēdam humilitatem, & nō suam sed aliorum vtilitatē procurandam, duo admiranda, & stupenda exempla proposuit Apostolus duplicis exinanitionis Christi postquam factus est homo; vna est, cum se dedit sub vili specie panis, & vini manducandum, cum qua coniunctum fuit officium serui, & exemplum laudandi pedes, & illud, quod dixit, si ergo ego laui pedes dominus, & magister vester, debetis & vos alter alterius lauare pedes; quod satis cū eo cōuenit, quod ibidem dixit Apostolus, sed in hu-

militer superiores sibi inuicem arbitantes. altera exinanitio fuit, quod in cruce pro nobis mori voluit, de qua statim subiungit idem Apostolus. & in similitudine hominum factus humiliavit semetipsum factus obediēs vsque ad mortem, mortem autem crucis. Illius exinanitionis prioris in mystica cœna Methodius quoque martyr auctor grauissimus meminit in symposio decem virginum, veram ē Græcorum non enim inquit, potest ecclesia aliter cōcipere credentes, & per lauacrum regenerationis regenerare, nisi etiā propter ipsos Christus seipsum exinaniens, vt capi possit, rursus κατὰ ἀνακαταστάσιν, τῆ παύσεως, id est, secundum commemorationem passionis patiat̃ur descendēs ē cælo; & suæ uxori adhærescens, præbeat se, vt ex ipsius latere virtus hauriatur; vt in eo crescant, quicunque in eo edificati sunt, qui sunt per lauacrum regenerationis geniti. de hac exinanitione ait beatus Augustinus 1. 3. nisi humilis esset, neque manducaretur, neque biberetur. hanc quoque exinanitionem beatus Franciscus in quadam sua ad fratres exhortatione vocat humiliationem: ecce inquit, quotidie humiliat se, sicut quando à regalibus sedibus venit in vterum virginis: quotidie venit ad nos ipse humilis apparens, quotidie descendit de sinu patris super altare in manibus sacerdotis. Cyrillus Alexand. hanc exinanitionē vocat συγκατάστασιν, id est, condescensum in sermone suo eruditissimo de cœna dominica, & lauatione pedum. Sic enim ait, sapientia, quæ per se subsistit, corpus suum veluti panē distribuit, cise.

De exinanitione Christi in sacramento meminerunt præter Dionysium Alex. Methodius martyr, Augustinus, Cyrillus Alex. & Frā.

FRANCISCI TURRIANI

Secundum di-
sciplinam Cal-
vini Christi
non exinan-
tur in Sacra-
mento Eu-
charistiae scri-
pturam, &
sanctum pa-
trum auctori-
tatem.

Calviniani
quomodo phan-
tasma pro sa-
cramento ha-
beant.

Christus
per passionem
in cruce glori-
ficatus est, &
per exinan-
tionem in sa-
cramento.

& sanguinem suum vivificum velut vinum, &
deinde subiungit, ὁ μυστήριος φθέρου, ὁ οἰκονο-
μικός ἀφροδίου, ὁ συγκρίσιμος ἀνὰ τὴν ἀνάγκην, ὁ
ἐν ὑπὸ λαγχνίας ἀνεξιχνίασθαι, ὁ tremendous, in-
quit, sacramentum, ὁ dispensatio inexplicabilis, &
ὁ condescensus, qui comprehendere non potest. &
ὁ misericordia non vestigabilis. ergo in cœna
dominica Volane, non potest esse figura tan-
tum corporis, & sanguinis Christi, in signo co-
nim, & figura tantum, non exinanitur Christus
manens alioqui plenus; neque condescensus
est, ubi non est humiliatio; neque rursus humi-
liatio, ubi non est exinanitio. in tuo ergo signo
siue figura Volane, non se exinaniuit Christus,
sed euauit potius, atque ita phantasma habes
pro sacramento, & velut nouus Iudæus vmbra
pro veritate, age, cur ecclesiæ inuidens tantum
Dei misericordiam, dispensationem, & condes-
censum, ut paulo ante aiebat Cyrillus? immo
cur inuides Christo ipsi gloriam ex ista exina-
nitione? ut enim per exinanitionem in morte
crucis factam gloria, & honore, sicut Apostolus
ait, coronatus est à Deo patre: sic etiam glori-
ficatus est à Deo per exinanitionem in sacramen-
to Eucharistiae, ubi est ἀνακεφαλαιώσις τῆς πλε-
θους, id est, recapitulatio, ut ita dicam, passionis,
ut Methodius martyr paulo ante dixit, siue ἀνά-
μνησις, ut vocat euangelium, id est, rememora-
tio. dixi supra, vtramque glorificationem ex v-
traque exinanitione à Paulo notata secutam,
notasse Ioannem in euangelio suo, cum cele-
brato illo sacramento corporis sui, & egresso Iu-
da

DE SACRAM. EUCHARISTIAE. 49

da ad perficiendum opus suum dominicæ pro-
dictionis, narrat cōtinuo dixisse dominum, nunc
clarificatus est filius hominis, & Deus clarifica-
tus est in eo; deinde subiungit in futuro, &
Deus clarificabit eum in semetipso, & cōtinuo
clarificabit eum. Vos ergo dum Christum ne-
gatis dedisse nobis πραγματικῶς, id est, realiter
carnem suam in sacramento Eucharistiae sub
specie panis, & vini ad verè manducandum, &
verè bibendum in salutem animæ, Christum
gloria sua spoliatis, & inexplicabili misericor-
dia, ac diuinæ, & obstupēdæ dispensationis pro-
videntia, ac condescensu supra omnem intel-
ligentiam, quæ beatus Cyrillus paulo ante in
hoc magno sacramento admiratus est. Dices for-
tasse hyperboles esse, qui tantam Dei misericor-
diam, & in nos charitatem ferre non potes, ne
leges naturæ, ut dicis, violentur. Sed videamus
de hyperbole. erat quidem in ancillis Iob hyper-
bole amoris erga eum, cum aiebant, quis daret
nobis de carnibus eius saturari? valde me utili
existente, sic enim est apud 70. Significat enim
hyperbolice, id est, superlate nimium amorem,
estque sumptum ab iis, qui deosculando quem
amant, ita infigunt ei labra, & os, quasi carnem
eius manducare velint. at manducare præ nimio
amore carnem vivificam eius, qui eam potuit
dare nobis, & pro nimia sua in nos charitate, ac
bonitate dedit, non est hyperbole, sed miracu-
lum, quod omnem admirationem superat. Si
concedis potuisse dare, & hoc propriis verbis
dixit, inquit, nisi manducaueritis carnem filij

Job. 32.

Quomodo
Calviniani
negantes car-
nem Christi

in sacramento
gloriam Christi
suo, & huma-
no generi be-
neficium sin-
gulare satani-
ce invident.

Quomodo se-
ntia Calvini
auctoritate e-
uangelij Ioan-
nis arguitur, &
vincitur.

FRANCISCI TURRIANI

hominis, & biberitis eius sanguinem, non habe-
bitis vitam in vobis, cur negas miraculum tanti,
& tam stupendi beneficii, unde tam illustris glo-
ria ad Christum redundat, & tanta ad genus huma-
num utilitas? & quid aliud est hoc, nisi inuidia: sa-
tanæ ministrare? dices fortasse carnem istam viuifi-
cari sine miraculo ullo, id est, saluis legibus natu-
ræ, & elementorum, vobis per fidem, sumpto ve-
stro sacramento, id est, pane communi, exhiberi
per spiritualem adiunctionem Christi ad signum
externum, ita enim in tuo mysterio philosopharis:
et si hoc sæpe in superioribus confutatum est,
redarguamus tamen adhuc auctoritate euange-
lij; sicut, inquit, misit me viuens pater, & ego vi-
uo propter patrem, & qui manducat me, & ipse
viuet propter me. id est, sicut à Deo factus sum
homo, sicut scriptum est, spiritus S. superueniet
in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, non e-
nim sunt operationes patris, & filij, & spiritus
S. diuinae, & factus homo, viuo propter patrem,
non tanquam factus particeps vitæ, sicut nos,
sed tanquam proprietate patris, ut ait Cyrillus.
naturaliter transeunte ad eum, ut ad filium ex
ipso patre substantialiter exeuntem, proprietatem
enim patris est viuere; sic igitur, inquit Cyrillus,
qui manducatione carnis meæ me recipiet, ait
dominus, viuet propter me totus ad me refor-
matus, qui viuificare possum; quoniam ex vino
patre sum. Age nunc Volane, si cõparatione, quæ
dominus fecit, sustinere vis, necesse est, ut sicut
Christus substantialiter est ipsa vita ex patre, sic
in homine Christum manducante, unde man-

DE SACRAM. EVCHARISTIÆ. So-
ducans viuificatur, sit id, quod est ipsa vita; hoc
autem non est, nec esse potest figura, siue signum
Christi, id est, non potest esse sacramentum pa-
nis tui, quia panis tuus non est ipsa vita substan-
tialiter, sed secundum tuum Calvinum vita
σχητικῶς id est, secundum habitudinem fidei.
vita autem substantialis, & vita per gratiam, &
participationem spiritus secundum habitudi-
nem fidei non sunt ὁμοφυῶς id est, vnius naturæ,
& conditionis, & ideo comparari non possunt.
Restat igitur, ut si istud tuum sacramentum su-
stinere velis, dominum facias mēdacem, qui di-
xit, sicut ego missus à patre, id est, factus homo,
viuo propter patrem, sic qui manducat me, &
ipse viuet propter me: fallum, inquam, facis
hoc, quia Christus est essentialiter ipsa vita ex
patre naturaliter exiens; unde vitam præstat a-
liis, per se; figura autem corporis Christi, quam
tu manducas, non est vita ipsa, & ideo non po-
test manducanti vitam per se præstare. Ut enim
ait beatus Hilarius hunc ipsum locum interpre-
tans, ut superius dictum est, omnis comparatio
» ad intelligentiæ formam præsumitur, ut id, de
» quo arguitur, secundum propositum exemplum
» assequamur. Sed quia hæcenus, quantum tem-
» pus, & modus libri patitur, nostra probauimus,
sequitur, ut tua, quæ obiciis deinceps refella-
mus; ut euulsis radicibus zizaniis, quæ inimicus
homo, sicut est in euangelij parabola, superse-
minauit, semen veritatis in terra cordis tui à no-
bis hæcenus satum, non suffocetur.

Quomodo co-
gitur menda-
cem facere
Christum, qui
hæresim Cal-
uini negantis
carnem Chri-
sti in sacra-
mento sustine-
re vult.

FRANCISCI TURRIANI

Responsio ad id quod Volanus obiecit, Christum quod de manducatione corporis sui in euangelio Ioannis prolixè disseruit, ad fidem retulisse, quia dixerat prius, amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam, explicatur ratio exemplis scripturæ, quare de fide prius meminuit Christus, quàm de sacramento Eucharistiæ differeret. item responsio ad id, quod secundo loco obiecit ex Aug. Vt quid paras dentes, & ventrem, crede, & māducaſti: & ibi de duplici cibo fidei & operum fidei, & de cibo ex carne Christi. item responsio ad tertiam objectionem ex libro 3. Aug. de doctrina Christiana, carnem Christi edere, & sanguinem eius bibere idem esse, quod passioni Christi per fidem communicare. item responsio ad alia quæ quarto loco obiecit.

C A P. 12.

Quare, & si videri poteram, de veritate corporis Christi in sacramento sanctæ Eucharistiæ contra figuram tuam satis superque hæctenus disseruisse, tamen ne forte glotieris non esse tibi responsum, tum ad ea, quæ obijcis, tum etiam ad ea, quæ ad rationes tibi à Petro Scarga obiectas respondisti: cogor ad omnia ordine respondere, sed id faciam brevissime, ita tamen, vt nullū deinceps refugium, nullus elabendi locus tibi relinquatur, nisi eodem reuol-

DE SACRAM. EUCHARISTIÆ. SI
ui velis, vt soles, qui est omnium hæretico-
rum mos. nihil enim noui produces, vt Catho-
lici semper alia, & alia, & infinita in vos profe-
runt; & semper nouis vinculis vos astringunt.
prius igitur, quàm aggrediaris respondere
Petro Scargæ ad quæstionem de transubstan-
tiatione, quod primo loco tibi proposuisti, vt
manducationem tuam spiritualem per solam
fidem probes, sic ais.

” Et Christus hunc modum corporis sui man-
” ducandi nos docuit; cum quod de manduca-
” tione corporis sui manducandi prolixè disseruit,
” ad fidem retulit. ita enim locutus est dominus,
” amen amen dico vobis, qui confidit mihi, ha-
” bet vitam æternam, & iterum, ego sum panis
” vitæ, qui venit ad me, non esuriat, & qui credit
in me, non sitiet. hæctenus tu. Non dissimulabo
hic, quod illud, *πιστεύων εἰς ἐµέ*, in vno loco ver-
tis, qui confidit in me, in altero, qui credit in
me, quasi idem sit credere, & confidere, quæ est
magna ignorantia, & contra sacram scripturam,
vt alias in libris meis additis demonstraui. omit-
to hoc studio breuitatis. nunc ad rem, ignoras
Volane, quare dominus de fide, id est de creden-
do in eum non semel, sed sæpius hic memine-
rit, cum vellet prolixè de manducatione corpo-
ris sui disserere; quod ea ratione fecit, quæ E-
saïas, cum vellet prædicere miraculum incarna-
tionis, inquit, propter hoc dabit dominus
ipse vobis signum, ecce virgo concipiet, & pa-
riet filium, ad hoc signum, quod fidem ad cre-
dendum postulabat, retulit, quod prius quasi
g iij

*Prima obie-
ctio.*

*Quare domi-
nus cum vellet
disserere co-
piose de sacra-
mento corpo-
ris sui, toties
prius de fide,
& de creden-*

ad meminis.
quod Calu-
inianus intelli-
gere noluit,
quia noluit
excolere.

FRANCISCI TURRIANI

vice procerum dixit, nisi credideritis, non intelli-
getis. Vnde, cum Virgo, angelo incarnationem
verbi in utero eius nunciante, non intelligeret,
quomodo hoc fieri posset, quoniam virum in-
quit, non cognosco, statim ut audiuit, spiritus
sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obū-
brabit tibi, credidit, ecce inquit, ancilla domi-
ni, fiat mihi secundū verbū tuū; quod cognata
eius Elisabeth eidem gratulata est, cum dixit, &
beata, quæ credidisti, quoniam perficientur ea,
quæ dicta sunt tibi à domino; scilicet, quod cō-
ceptura, & paritura erat filium Dei. Sic post il-
lam Iudæorum inter se disceptationem, cum
aiebant, quomodo potest hic nobis dare carnē
suam ad manducandum? & post illam domini
affirmationem, quam subiungit eorum discep-
tationi, inquit, amen amen dico vobis, nisi
manducaueritis carnem filij hominis, & biberi-
tis eius sanguinem, non habebitis vitam in vo-
bis; qua significabat, ut antea dixi, non solum
hoc, de quo litigabant adinuicem dicentes, quo-
modo? non esse impossibile, sed necessarium; &
cum adhuc multi ex discipulis eius audientes
hoc, dicerent, datus est hic sermo, & quis potest
cum audire; (non enim poterant intelligere,
quomodo caro Christi manducata viuifica es-
set) tunc dominus res aperuit, inquit, verba,
quæ ego loquor, spiritus & vita sunt; spiritus
est, qui viuificat, caro non prodest quicquam, ut
enim corpus Christi non ascendebat in cælum,
nisi virtute diuinitatis verbi, cuius propria erat
facta caro assumpta: sic caro sanctæ Euchari-

DE SACRAM. EYCHARISTIE. 52

stie, ex diuinitate, cum qua vnita est hyposta-
tice, habet, ut sit viuifica. Deus inquam per car-
nem illam suam præstat vitam manducanti.
Hoc qui non crediderunt multi ex discipulis
eius, abierunt retro, & iam non cum illo am-
bulabant, ut vobis accidit Calvinianis; Zuin-
glianis & Berengarianis; seu quo alio nomine
vocamini. Cum autem conuertens se ad duo-
decim interrogaret, numquid & vos vultis
abire, respondit ei Simō Petrus nomine Apo-
stolorum, domine ad quem ibimus? verba vi-
tæ æternæ habes; & nos credimus, & cognoui-
mus, quia tu es Christus filius Dei. En Vola-
ne, sicut Virgo postquam audiuit, spiritus S. su-
perueniet in te, & virtus altissimi obumbra-
bit tibi, statim credidit mysterium incarnatio-
nis: sic S. Apostoli postquam audierunt, quæ
ego loquor, spiritus, & vita sunt; spiritus est,
qui viuificat, caro non prodest quicquam, sta-
tim crediderunt carnem Christi manducari, &
viuificare posse non per se, sed per virtutem
verbi Dei vniti cum ea. Iam ne intelligis Vola-
ne, quorsum, cum vellet dominus disserere
prolixè de hoc magno sacramento corporis sui
manducandi, toties de credendo in eum me-
minerit? sine fide enim neque conficitur hoc
sacramentum; neque confectum, & sumptum,
sine fide ad vitam proficit sument. Quomodo
igitur non oportebat, immo necessarium erat,
antequam de eo disserere aggredetur, fidem
poscere? fidem dico ad credendum hoc ma-
gnū, & obstupendum miraculum mutatio-

Sicut Virgo
postquam au-
diuit, spiritus
S. subueniet
in te, statim
credidit in-
carnationis
verbi myste-
riū, sic Apo-
stoli, postquā
audierunt, quæ
ego loquor, spi-
ritus est,
qui viuificat,
sacramentum
tibi viuifici
crediderunt.

nis cibi terreni, in carnem domini viuificam per superuenientem virtutem spiritus S. sicut poposcit à Virgine ad credendum miraculum mysterij incarnationis, quod Es. vocauit signū. Vos vero negato signo obstupēdo, & glorioso miraculo sacramenti corporis Christi fidem illam miraculi ad manducationē spiritualem per fidem transfertis. ita fit, vt hic locus à te citatus, qui credit in me, habet vitā; & iterum, ego sum panis vitæ; qui venit ad me, non esuriēt, & qui credit in me, non sitiet, aliis sit odor mortis in mortem, id est, vobis sacramētariis, sicut Apost. ait, aliis odor vitæ in vitā, id est Catholicis: vobis enim positus est Christus in ruinam, & in signum, cui contradicitis.

Obiect. 2.
Quomodo
quod dicitur
dixit, vt quid
paras dentes,
& ventrem, de
cibo fidei, &
operum dixit
en ipso Aug.
interprete.

Obiicis secundo illud Aug. in Ioan. tract. 25: quid paras dentes, & vētrem? crede, & manducasti et si ad hoc satis respōsum erat Petro Martyri magistro tuo ab Stephano episcopo Vintoniense, quia ramen non te pudet idem iterum obiicere, cum debuisses saltē prius, quod semel respōsum erat, refellere, si non placebat; de integro respondemus: rectē dixit Hilarius, intelligentiam dictorum ex causis esse sumendam. Ergo quia audierat turba, operamini cibū, qui non perit, quod quidem perinde erat, vt si dixisset, facite opera digna cibo non pereunte, sed permanente, sicut. n. de cibo corporali dixit Apost. in eos, qui apud Thessalonicenses laborare nolebant, qui non laborat, id est, qui non facit opus, non manducet; quia scilicet non est dignus cibo: sic hoc loco dominus ad opera

Dei, quæ sunt opera fidei, hortabatur, vt cibum, qui permaneret in vitam æternā, caperēt. quod cum illi intelligerent, inquit ad eum, quid faciemus, vt operemur opera Dei? respōdit Iesus, & dicit, hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille: Subiungit Aug. hoc est ergo māducare cibum non qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, scilicet credere, id est, habere fidem, quæ per dilectionem operatur, vt ibidem idem Aug. interpretatur. de huiusmodi igitur cibo fidei, & operum fidei, quibus fit voluntas Dei, qui dixit, cibus meus est, vt faciem voluntatem eius, qui misit me, vt perficiam opus eius, loquitur hic Aug. cum ait, vt quid paras dentes, & ventrem? crede, & māducasti: de cibo enim agitur nunc fidei. à cibo itaque fidei, & operum fidei progressus est dominus veluti per gradus ad cibum ex carne sua, de quo differit idem Aug. proximo tract. 26. inquit, qui māducat meam carnem, & bibit meum sanguinē, in me manet, & ego in eo. & subiungit, hoc est ergo manducare illam, escam, & illum bibere potum, in Christo manere, & illum manentem in se habere; ac per hoc, qui non manet in Christo, & in quo nō manet Christus, procul dubio non manducat spiritualiter carnem eius, neque bibit eius sanguinem, licet carnaliter, & visibiliter premat dentibus sacramentū corporis, & sanguinis Christi. non dixit, non manducat carnem eius, sed non manducat spiritualiter carnem eius, id est veram carnem spirituali fructu; neque dixit, hoc est ergo māducare illam escam

Quomodo
dominus in
euangelio Ioā.
nis à cibo fi-
dei, & operū
fidei, ac do-
ctrine, ad ci-
bum ex carna
sua, de quo
differere no-
lebat, quasi
per gradus
progressus est.

per fidem, sed hoc est manducare illam escam, & illud bibere potum, in Christo manere, & illud manentem in se habere.

Nec hic dixit in Christo manere per fidem tantum, & Christum manentem in se per fidem tantum habere; sed manere in eo, scilicet tanquam in cibo, & in se manentem cum habere tanquam cibum, manentem inquam non solum spiritualiter, sed corporaliter. sicut S. Marcus Anachoreta perantiquus auctor, & magna in sanctis scripturis pericia, loquens de huius magni sacramenti manducatione, sicut vinum, inquit, cum bibente miscetur, & qui bibit est in vino, & vinum in eo: sic, inquit, sanguis Christi miscetur cum bibente; idem dicendum est de carne.

obiect. 3. Obiicis tertio, & in libro de doctrina Christiana figuratum hunc Christi agnoscens esse sermonem, carnem eius edere, & sanguinem eius bibere idem esse dicit, quod passioni Christi per fidem communicare habes in extremo tertiae partis libelli Petri Scargæ, ad te mihi responsum; & ratio pudoris ac boni ingenij postulabat, ut si satis responsum esse putabas, non repeteres finem vero non putabas, responsionem redargueres. Sic enim ab ingeniosis, & moratis fieri solet. Respondit tibi Petrus, de ea manducatione carnis locutam esse Augustinum in 3. libro de doctrina Christi. quam illi Iudæi cogitabant in propria specie carnis, & sanguinis; Cum ait, si autem flagitium, aut facinus videtur iubere, locutio figurata est, nisi manducaueritis carnem filij ho-

minis, & sanguinem biberitis, non habebitis vitam in vobis; facinus, & flagitium videtur iubere, sed quibus videtur hoc? nempe illis, qui tunc manducationem illam cruentam cogitabant, ut nunc tibi Volane, & reliquis tuis discipulis flagitium quoque videtur, carnem Christi ore manducate in sacramento. vobis igitur erit figurata locutio, ut illis fuit. Si Petro Scargæ, qui tibi optime responderat, non credis, crede Augustino, qui in commenta. psalm. 33. tibi ita esse, scilicet manducationem carnis Christi in sacramento non esse figuratam, tam aperte dicit, ut tu non sis ausurus amplius contra dicere, nisi te magis, ac magis ipse refellere, & redarguere velis. Sic enim ait, quasi vice proemij, cum vult accedere ad illum 33. psalmi versiculum, gustate, & videte; aperte modo de ipso sacramento vult dicere, quod ferebatur in manibus suis, gustate, & videte, & quæ sequuntur, & paulopost, non ne videtur insania, manducate carnem meam, & bibite meum sanguinem, & quicumque non manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit in se vitam? quasi insanire videbatur; sed regi Achis insanire videbatur, id est, stultis, & ignorantibus. habes supra reliqua, quæ ad hunc locum pertinent, ne eadem repetamus.

Explicans deinde Volane, rem sacramenti, quæ non apparet foris, sic ais, interna vero, & celestia nullis sensibus sunt exposita, ac propterea non ore carnali, sed solo spiritu, hoc est, fide man-

Quibus sit figuratus sermo ille nisi manducaueritis carnem filij hominis, ore & qui- bus nō, inter- prete eodem Aug.

Obiect. 4.

ducantur. deinde subiungis ad probandum hoc, hoc enim & Christus ipse docuit, vti superius est demonstratum. nunquam hoc demonstrasti; immo ego demonstraui tibi, Christum docuisse in Euangelio, carnem Christi in sacramento Eucharistiae manducari; & interprete etiam Augustino te ad Achis familiam pertinere iuxta interpretationem nominis, quod significat, quomodo? Scio nunquam elabi poteris; & si responsionem vnquam tentabis, magis, ac magis ipse te redargues, & rationes nostras nolis, & nesciens arctius astringes. Subiungis postea, & precipui quique in ecclesia Christi scriptores, sanctique patres vna cum beato Aug. ita senserunt. Vbi sunt Volane isti precipui quique scriptores, sanctique patres, quos iactas? cur eos taces? Dicam ego, quia producti sunt à Petro Martyre magistro tuo longa serie, quos sic ille interpretatur, vt tu Augustinum. Sed respondit ad omnia Stephanus Episcopus Vintoniensis; & tuum, & diaboli martyrem, redarguit, & de mendosa interpretatione conuincit. responsiones Stephani debebas tu Volane refellere; si quid reperiebas ad refellendum. Subiungis, & Augustinus in sermone ad infantes in hæc verba loquitur, quod vidistis panis est, & quæ sequuntur vsque ad illud, quod videtur speciem habet corporalem; quod intelligitur, fructum habet spirituale. hoc postremum tuus Martyr, quia minus verbosus quam tu, esse voluit, ex toto illo loco satis esse putauit ad obiciendum; inde enim conclusit ille, ergo sensui datur

panis, & vinum; intellectui gratia, & donum. Petro Martyri satis responsum est à Vintoniensi. Clarius concludis tu, Sic enim subiungis, quod in loco apertissimis verbis testatur August. in sacramentis ita signa cum rebus esse coniuncta, vt semper sit aliud, quod sensibus percipitur; aliud quod fide sola apprehenditur, illud, quod Augustinus dicit, in sacramento intelligi, & fructum habere spirituale, tu de tuo cerebro, & de Caluini phantasia interpretaris fide sola apprehendi. Vbi hoc dicit Augustinus? profer vnum tantum locum. Vnde ex Augustino elicis istam apprehensionem per solam fidem? vnde nata est ista insana verborum forma contra Apostolum, qui ait, formam habere sanorum verborum, quæ ex me audisti? Quis ex patribus sanctis, quos paulo ante iactabas, vsus est ista forma verborum? Si nullum potes producere, erubescere Volane, & desine mendaciis seducere corda innocentium. Demonstraui paulo ante in extremo loco ex Euangelio Ioannis, cum ait, sicut inquit me viuens pater, & ego viuo propter patrem, & qui manducat me, & ipse viuet propter me, necesse esse carnem Christi esse substantialiter in sacramento, quod sensibilibus manducatur; nisi velis Christum mendacem facere, & cum Arianis contra unitatem substantialem patris, & filij sentire. Ad similem locum à re in Epistola tua ad Petrum Scargam obiectum ex Psal. 98. respondit idem Petrus, non hoc corpus, quod videris, manducaturi estis: & bibituri illius sanguinem, quem fusi sunt, qui

*Christum in
sacramēto so-
la fide appre-
hēdi nec Au-
gustinus vt
Volanus sin-
git, nec vllus
vnquam ex
antiquis pa-
tribus dixit.*

FRANCISCI TYRRIANI

me crucifigent; sacramētum aliquod commen-
dauit, spiritualiter intellectum viuificabit. ad res-
ponſionem aduerſarij tui respondere debebas,
ſi poteras; ſed quia non potuiſti, neque vnquam
poteris, caute diſſimulaſti, vt pergas decipere,
eos, qui te ſequuntur ſeducti: neque te pudet,
idem denuo obiicere.

*Reſponſio ad illud quod ex Aug. contra Maximū
Arianum obiecit Volanus, in ſacramentis, non
quid ſint, ſed quid oſtendant, attenditur; & ibi
de duplici genere ſacramentorum, item reſpon-
ſio ad illud quod ex Irenæo obiecit: & quomo-
do ex eo, quod ait Irenæus Eucharistiā cōſta-
re ex re terrena & cæleſti, Volanus à ſuo teſte
redarguitur. & de panibus propoſitionis com-
paratus cum pane ſacramentali hæreticorum ad
redarguendum eos, item reſponſio ad id quod
obiecit ex libro institutionum Rabani: & quo-
modo teſtimonium productum in Volanum re-
torquetur, & alio teſtimonio eiſdem teſtis re-
uincitur: & quomodo quia philoſophia natu-
rali argumenta contra tranſubſtantiacionem
petit, ab eadem Philoſophia redarguitur: &
quomodo tranſubſtantiatio non eſt metamor-
phoſis, ſicut Proteſtantes dicunt.*

CAP. 13.

obiect. 5. **O**biicis præterea ex Auguſt. contra Maximū
Arianum, in ſacramentis non quid ſint, in-

DE SACRAM. EYCHARISTIE. 56

quit, ſed quid oſtendant, attenditur; quoniam
ſigna ſunt rerum aliud exiſtentia, & aliud ſigni-
ficantia. hanc quoque obiectionē à Petro Mar-
tyre mutuatus es. ad quam ita reſpōdit Stepha-
nus, vt mirer te non veritum eſſe, ne idem tibi
reſponderetur, quod illi reſponſum eſt; ſcilicet,
hæc Auguſtini verba è ſuo loco mota, & artifi-
cis ſcelete ad calumniam aptata, vt negotium
Eucharistiæ facellant, impudēter citata, & pro-
lata eſſe veluti apud concionem populi emen-
tita. ita Petro Martyri, & nunc tibi ille Episco-
pus eruditus reſpondit. Sed vt intelligant, qui
hæc lecturi ſunt, quàm aliena à propoſito tuo
ſint iſta, quæ citalli, recitemus locum Auguſt.
exponens locum Epif. Ioan. Tres ſunt, inquit,
teſtes, ſpiritus, aqua, & ſanguis, & hi tres v-
num ſunt, ne forte dicas ſpiritum, aquam, &
ſanguinem diuerſas eſſe ſubſtantias, & tamen
dictum eſſe, tres vnum ſunt, propter hoc ad-
monui, ne fallaris, hæc ſacramenta ſunt, in qui-
bus non quid ſint, ſed quid oſtendant, ſemper
attēditur, quoniam ſigna ſunt rerum, aliud exi-
ſtentia, & aliud ſignificantia. ſi ergo illa, quæ his
ſignificantur, intelliguntur, ipſa inueniuntur v-
nius eſſe ſubſtantie: tanquam ſi dicamus, pe-
tra, & aqua ſunt, volentes per petram ſignifica-
te Chriſtum, & per aquam ſpiritum S. hætenus
Auguſt. Quid hæc ad rem propoſitam? non di-
xit Auguſt. ſacramenta ſunt, in quibus, &c.
quaſi de ſacramentis eccleſiæ, ex quorum nume-
ro eſt Eucharistiā, quā Dionyſ. vocat ſacramen-
tum ſacramentorum, & quam inuocat, cum de

*De quo gene-
re ſacramēto-
rū dixit Aug-
attendi in illis
non quid ſint,
ſed quid ſignifi-
cent.*

ea differit, quia confitebatur cum ecclesia Catholica, Eucharistiam esse Christum; sed dixit, hæc sacramenta, id est, huius generis sacramenta, quale sacramentum erat in Petra, quæ Christum significabat, & in nube, quæ spiritum S. & in mari, quod aquam baptismi. Deinde quæcunque sunt signa rerum aliud existentia, & aliud spiritualiter significantia, sacramenta quædam sunt. in huiusmodi genere sacramentorum semper, inquit August. attenditur, non quid sint, sed quid significant, ut sacramentum petreæ est ex qua Moyses aquam elicuit, & sacramentum maris, quod Israelitæ transierunt, demersis Aegyptiis; nostrorum vero sacramentorum, quæ in ecclesia habemus, aliud genus est longe diuinius, nullo modo cum illis conferendum. ex quibus sacramentum Eucharistiæ Christus ipse est sub specie panis, & vini, quod non significat aliud, & aliud existit, sed est quod significat; per symbola enim veneranda ait Dionys. in cap. de communione (hæc nos vocamus sacramenta) ὁ χριστὸς σφραγίζεται, καὶ μετέχεται, id est, significatur, & participatur Christus. Vide, quid dicat, & quomodo loquatur discipulus Pauli, licet tu fortasse cum Lutheranis Dionysium neges. hoc enim docuit vos Satanas, negare, quæcunque aliter refellere non potestis.

obiect. 6. Ex Irenæo lib. 4. obicit panis, inquit, terrenus accepta inuocatione Dei, non amplius est communis panis, sed efficitur Eucharistia, quæ constat ex duabus rebus terrena, & cælesti. hanc etiam obiectionem ex libro Petri Martyris in tuum

tuum transulisti, credo, si potuisses, responsum Stephani confutasses; sed quia non potuisti, idē repetis dissimulantes; sed in caput tuum reuertitur obiectio repetita. itruis enim neque videns, neque sentiens in tuum pugionem. Age Volane, si Eucharistia ex re cælesti constat, ergo in ea est res cælestis, quam tu corpus Christi esse confiteris, alioqui non constaret ex illa, sicut homo ex anima & corpore constat, quandiu ex his compositus est, tanquam ex partibus. rursus, si constat simul ex re terrena, & illa est panis non communis, ut asserit Irenæus, & tu item confiteris, igitur est sola species panis; hæc enim est panis non communis, sicut substantia panis, communis panis est. Dices fortasse, non communis panis est propter dignitatem sacramenti; at quanto conuenientius rationi est, ut intelligatur panis communis, vel non communis secundum naturam, quam secundum dignitatem, vel non dignitatem? panes propositio- nis, qui quotidie coram domino ponebantur, non erant communes, quatenus erant sanctificati domino, fateamur; sed quia erant communes secundum substantiam panis, licuit David, & sociis in illa necessitate quamuis laicis vesci illis; illi vero panes figura erant nostri sacramenti. si ergo tuus panis mystica benedictione sanctificatus, quamuis sit factus non communis, ut tu dicis, propter sacramentum: tamen panis est communis secundum substantiam, & figura tantum corporis Christi; restat, ut illi typici panes figura figuræ fuerint, & ita iterum

*Quomodo
Irenæus suam
nos ex Irenæo
obiectione co-
arguitur.*

*Quomodo
Caluiniani
dū sacramen-
tum faciūt si.
quæ corporis
Christi, panes
typicos propo-
sitionis figurā
figura faciūt,
& non figurā
veritatis, at-
que ita iterum
médacem fa-
ciunt Ioannē,
qui ait, gra-
tia, & veritas
per Iesum
Christum fa-
cta est.*

FRANCISCI TURRIANI

mendacem facis Ioannem Euang. qui dixit, lex per Moysen data, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

Obiect. 7.

Obiicis deinde Rabanum in libro institutionum, cuius auctoritati vt pondus commendatione tua adiungeres, cum multa, inquis, perspicue secundum verum scripturarum sensum de hoc sacramento tradat, inter cetera sic loquitur, sacramentum ore percipitur; virtute sacramenti interior homo faciat. Sacramentum enim in alimentum corporis redigitur; virtute autem sacramenti aeternae vitae dignitas acquiritur, & quae sequuntur in eandem sententiam. & hunc quoque testem contra te Volane produxisti. si enim virtute sacramenti aeternae vitae dignitas acquiritur, ergo in sacramento est natura diuina. hęc enim sola habet naturalem potentiam largiendi dignitatem vitae aeternae: virtus enim hic potentiam significat, quam Graeci vocant δύναμις. Vt idem auctor, qui hic dixit virtute sacramenti, dixit paulopost, sed tamen ipsius sacramenti tanta est dignitas, & potentia. Sed quia non ignoro illam tuam adiunctionem corporis Christi viuifici per fidem ad sacramentum tui panis, vt ad eam amplius non confugas, auctoritate testis, quem producis, & quem tu paulo ante multa perspicue secundum verum scripturarum sensum de hoc sacramento tradere confessus es, te astringam. ipse ergo paulopost loquens de pane, & vino, quae consecrantur, haec autem, inquit, dum sunt visibilia sanctificata, tamen per spiritum sanctum in

Testis à Volano contra se citatur.

DE SACRAM. EVCHARISTIAE. 58

sacramentum diuini corporis transeunt. dic Volane, quomodo transeunt in sacramentum corporis, & sanguinis, si remanet substantia panis, & substantia vini? transeunt, inquis, sua mutata conditione, vt sublimiorem acquirant dignitatem; vt qui fuit ante panis simplex, iam verbi Dei omnipotentia sit corporis Christi sacramentum; haec sunt tua in alio loco verba; sic tu eludis omnia sanctorum patrum Graecorum, & Latinorum testimonia, in quibus reperitur mutari, transmutari, transire, transelementari: Sed quaro à te Volane Peripatetice, qui contra nos argumenta à natura, id est, à Philosophis petere soles, si hic fit mutatio, siue transitus, sit ne secundum quantitatem, aut secundum locum, aut secundum qualitatem? non enim plures mutationes, siue transitus salua subiecti substantia, siue natura fiunt, vt te docuit princeps Philosophorum in priore libro de generatione. si nullo ex his modo fit mutatio ista, quam patres dicunt, & quos tu male interpretando, neque quid dicas, intelligendo, eludis, relinquitur, vt à te sit tota conficta; & necesse sit, mutationem fieri circa subiectum, ac proinde naturam, siue substantiam panis in corpus Christi mutari. respondebis scio, fieri hanc mutationem secundum qualitatem dignitatis, quam acquirit panis, at haec mutatio à Μοίωσις est, & dicitur à philosophis, quae μετασχηματισμός, nec est, neque dici potest, neque μεταποίησις, vt à sanctis, & antiquis patribus dicta est. age vero si tu in Polonia ad decanatum, aut ad aliam

Quomodo Volanus Philosophia patris ratione philosophica, & vi verborum conuincitur, & coarguitur de mendacio.

FRANCISCI TURRIANI

dignitatem esse vocatus, & electus, dicendus ne
elles μετεμορφωθεῖς, aut μετεμορφωθῆς, id est, trāsmu-
mutatus, aut transelementatus? Si ex verbo mu-
tationis per istam panis dignitatem quam dicis,
elapsus tibi videris, at ex verbo transmutationis,
& transelementationis quomodo elaberis? dices
fortasse corrector antiquitatis, nescisse il-
lius sæculi patres loqui: & nos dicimus nescire
te intelligere, neque Græce, neque Latine, quia
neque scis, neque vis credere. ego, vt quod sen-
tio, dicam, nihil in tuo libro olfacio nisi insci-
tiam, & animi obstinationem. illud non pos-
sum dissimulare, & si multa alia prætereo, quod
legi in libro tuo, hos insignes fructus peperit,
nobis nefanda illa metamorphosis, siue tran-
substantiatio, quam tu tamen Petre propugnā-
dam suscipis. ita doctrinis politus, & litteratus
es, vt metamorphosim à transubstantiatione ni-
hil differre existimes? ergo secundum litteras
tuas, quas didicisti, Christus in monte Tabor
transubstantiatus est, quia est transfiguratus. &
cum vestimēta eius apparuerunt alba sicut nix,
mutata fuit vestimentorum substātia, quia mu-
tata forma. disce ergo prius Volane, disce, &
postquam didiceris, doce. forma, quæ Græce di-
citur μορφή est, vt Damascenus in prolegomenis
philosophiæ ait, τὸ ὁρώμενον τὸ σώματος εἶδος,
id est species corporis, quæ cernitur. propriè au-
tem, inquit, à patribus accipitur pro substantia,
vt apud Paulum, cum ait, qui cum in forma Dei
esset, impium est enim formam in Deo dicere
εἶδος ἡ γυνὴ σχῆμα, id est, speciem vel habitum.

Qui transub-
stantiationem
vocat meta-
morphosim, vt
Volani, con-
sequens est, vt
Christum in
monte Tabor
transubstantia-
tum dicat.

DE SACRAM. EUCCHARISTIE. 59

Nostra ergo transubstantiatio Volane, vt dis-
cas loqui, non est transformatio, siue metamor-
phosis, vt tu dicis, quia eadem species, siue figu-
ra panis, quæ ante consecrationem videbatur,
facta consecratione, videtur. hoc interest, quod
prius erat species, & substantia, siue natura pa-
nis; postea vero sola species, natura panis in
corpus Christi transmutata. Redeo ad Raba-
num, quem optandum mihi fuit, vt testem sen-
tentix tuæ citares tanta præsertim laude à te
celebratum; si credis eum perspicue, vt dicis, &
secundum verum scripturæ sensum de hoc sa-
cramento scribere, vt quidem scribit, & vt tu
pertinaci obstinatione sustines, corpus Christi
per solam fidem manducatur, & non corpora-
liter, siue realiter; interroga eum, quare in toto
eo capite, quod de sacramento scribit, & quod
tu citas, & laudas, nunquam ne semel quidem
de fide ista meminerit, neque de ista tua spiri-
tuali manducatione? si vel semel de modo tuæ
manducationis vel minimum quidem verbum,
argue me de mendacio. Sed quia tu Rabanum
interrogare non potes, cur siluit, interrogo ego
te, vt rationem reddas, si perspicue, & secun-
dum verum sensum scripturæ de sacramento
scribit, cur quod potissimum est, silentio dissi-
mular? quid dico potissimum, immo sine quo
corpus Christi non manducatur, neque sanguis
eius bibitur; ac proinde neque vita attingitur?
Sed de hoc tuo teste immo nostro satis.

Non respondebo hic ad conuitia, quæ ex fœ-
tida sentina pectoris in patres concilij Latera-
h iij

nenfis causa odij exhalandi euomis; & postquā
multiplices, & varias de sacramento quæstiones,
quæ in scholis Theologicis tractari, & disputa-
ri non sine fructu solent, ridendi causa enume-
rasti, subiungis, hæc vero verborū portenta, &
infanas curiosi ingenij speculationes non so-
lum cum scripturis sanctis, & mente Christi,
sed cum ratione ipsa pugnautes animaduertere
facile quisque potest. hæc tu. Apostolus dicit,
non omnium est scientia, & tu corrector Pauli,
audes dicere de iis, quæ sine scientia discerni
non possunt animaduertere quisque potest? ita
est hæreticorum arrogantia; & hoc illis inge-
nium superba loqui, vt Iudas Apostolus ait.

1. Cor. 8.

*Responsio ad id, quod Volanus obiicit, non posse
locum habere similitudinem illam mutæ con-
iunctionis inter membra Christi, de qua Apost.
loquitur, cum ait, quoniam vnus panis, multi
vnum corpus sumus, constare, si nullus panis in
sacramento percipitur: & ibi quomodo intelli-
gendus sit. Apostoli locus cum Apostolica con-
stitutione collatus, & de vocabulo speciei, &
quid in eo Volanus ignorauerit. item responsio
ad locum Aug. ex libro sententiarum Prosperi
obiectum, & collatio interpretationis Volani
cum verbis Augustini, qua collatione ipsa in-
terpretatio plane conucllitur: & quomodo con-
uincitur ignorasse Volanum, quæ Philosophus
de sensibilibus per se, & per accidens tradit.*

» Quid si nullus amplius remanet panis, vt obiicit. 8.
» Scotistæ volunt, nulla iam similitudo,
» nullaque analogia inter visibilia signa, & res in-
» uisibiles intercedet; ac sic tota vis, & proprietas
» sacramenti peribit, neque vero similitudo illa
» mutæ coniunctionis inter membra Christi
» constare rectè poterit, de qua Apostolus loqui-
» tur, si nullus à fidelibus percipiatur panis, qui
» hunc nexum, ac colligationem demonstraret.
» & paulopost, sed fortassis inquires, in accidenti-
» bus panis ista omnia rectè representari, quasi ve-
» ro ex multorum granorum adunatione, quæ in
» vno pane concurrunt, accidentia, & non po-
» tius ipsa panis substantia consistat. hæc tu. sed
accipe Volane ad id, quod ex Apostolo non
intelligens obiicis, & in quo te impudentissime
iactas, duplicem responsionem, alteram aucto-
ritate Apostolica doctrinæ confirmatam, alte-
ram Augustini, vt designas quasi victor exultare
in eo, quod non intelligis. Sic ergo apostolica
doctrina à Clemente Romano litteris mandata
lib. 7. cap. 25. docet gratias agere pro sancta Eu-
» charistia ecclesiæ sanctæ donata, gratias agi-
» mus tibi pater noster pro vita, quam nobis per
» Iesum filium nobis ostendisti, per quem om-
» nia creasti; & paulopost, tu vero pater omni-
» potens, sicut erat hoc dispersum, & congrega-
» tum factum fuit vnus panis, sic congrega eccle-
» siam à finibus terræ in regnum. & subiungit;
» adhuc gratias agimus pater noster pro precioso
h iij

sanguine Iesu Christi pro nobis effuso, & precioso corpore, & quæ sequuntur, non dixit gratias agimus pro disperso, & congregato, scilicet ex multis granis, & facto vno pane; quia substantia vnius panis facti ex multis dispersis granis non dum est sacramentum, sed significatione eius mysticam accommodat ad precandum similem ecclesiæ unionem. idem fecit Apostolus in epistola ad Cor. priore, cum dixit, vnus panis, vnum corpus multi sumus, quod perinde erat, quasi diceret, sicut enim ex multis granis vnus panis efficitur, sic nos, inquit, multi cum simus, vnum corpus efficiemur, quia ex vno pane participamus, id est, ex vno corpore Christi sub specie visibilis panis: tu vero, vt vis huius analogiæ consistat, necesse esse putas remanere substantiam panis, quia, inquis, ex multorum granorum adunatione potius substantia panis consistit, quam accidentia, quæ species panis vocantur. Videris Volane ignorare speciem in hoc loco esse eorum, quæ dicuntur ad aliquid, vt similitudo, effigies, figura. speciem enim panis, vt antea dixi, Cyprianus effigiem vocat, Cyrillus similitudinem, alter Cyrillus Hierosol. typum, id est, figuram; idcirco species panis nullo modo ne cogitari quidem potest sine pane, cuius est species visibilis. Si igitur, qui speciem panis intelligit, & cogitat, necessario, velit, nolit, simul intelligit, & cogitat panem, quid deest, aut deesse potest, vt analogia consistat, & intelligatur, ac cogiteretur? discite Volane naturam *συνεσφουμένην*, καὶ *συνεπιννομένην*. sic enim vocant philosophi

*Interpretatio
Loci Pauli, v-
nus panis, v-
num corpus
multi sumus
eum loco ap-
ostolica doctri-
na Clementis
Rom. con-
gruent.*

*Quomodo
quia ignorat
Volanus esse
verbum spe-
ciei corū quæ
dicuntur ad
aliquid, exi-
stimat non
posse analo-
giam Pauli
consistere, nisi
panis in sa-
cramento re-
maneat,*

quæ simul ea, ad quæ referuntur, secum inferunt, & simul cum eis intelliguntur. immo si tu aliquid ingenij haberes, qui in nos dicis, quid ergo frontis, aut cordis habuerunt, & quæ sequuntur te, & tuis digna, ex ipso August. quem hic prolixè recitasti, quod dico intellexisses; ne enim tu errares, vt erras, quia sæpe nominauerat Augustinus panem, subiungit paulo post; sicut enim vt sit species visibilis panis, multa grana in vnu consperguntur, & quæ sequuntur. ecce non dixit panis, sed species visibilis panis: tu proprietatem verbi ignorans, credo, putabas speciem dici, quæ ad genus refertur; aut pro natura accipi; vtrunque vero ridiculum est, & hominis nescientis significare speciem figuram, siue formam, quæ Græce dicitur *μορφή*, quam, vt paulo ante dixi, Damascenus diffinit *τὸ ὁρώμενον τῆ σωματικῆς εἰδὸς ἢ γὰρ σχήμα ἐπεὶ πρὸς τὴν αὐτῆς διήλωσην ἀνευδαῖος ἔχον*. forma, inquit, est species corporis, id est, figura quæ videtur, nulla alia re indigens, vt appareat. hanc vocauit Augustinus, vt loquendi, & intelligendi peritus, speciem visibilem panis, vt si dixisset, *τὸ ὁρώμενον, ἢ ὅρα τὸν τῆ αἰσθητικῆς εἰδὸς, ἢ σχήμα, ἢ μορφὴν*.

Ad ea, quæ de accidentibus, sine subiecto obiectis esse contra ordinem naturæ, & de miraculo, quod in sacramento negas, responsum est tibi superius; si illa confutabis, scripturam sanctam confutabis, eam enim sequor in iis, quæ tibi responsa sunt.

Accedis deinceps ad refellendum, rationes, & testimonia, quibus Petrus Scarga in suo ad te

obiect. 9.

obiect. 10.

libro mutationem panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi probat, ac primum citatur, inquis, locus ex libro sententiarum. Prosperi, qui sic habet: Nos autem in specie panis, & vini cum videmus res visibiles, carnem, & sanguinem honoramus; neque similiter comprehendimus duas has species, quemadmodum ante consecrationem comprehendebamus; cum fideliter fateamur, ante consecrationem esse panem, & vinum, quod natura formauit; post consecrationem vero carnem Christi, & sanguinem esse, quod benedictio consecravit. hanc vero Augustini auctoritatem, & argumentum, quod te astringi, & quidem arcte sentis, ut eludas, sic interpretaris, ut plane appareat peruersa tua cavillatio. sed videamus interpretationem. Augustinus enim, inquis, simpliciter panem, & vinum, ante consecrationem perhibet esse; post consecrationem vero corpus, & sanguinem Christi, panem videlicet illum, & vinum, asserens esse; de visibilibus enim elementis panis, & vini loquitur August. quid sint nimirum ante consecrationem, & quod prædicatū illis attribuitur post consecrationem, ita ut qui ante fuit panis solus, nunc sit panis ille corpus Christi. tu autem Petre totam sententiam Augustini pervertis, & ex propositione August. quæ constat ex subiecto, & prædicato, solum prædicatum relinquis, subiectum vero tollis, paulo supra Petri argumentum reprehendens aiebas, plus eum in conclusione ponere, quam in præmissis, hic videris dicere minus ponere, siquidem, ut tu dicis,

subiectum, quod erat in præmissis tollat in conclusione; suspicor, dicere voluisti, aliud ponere in conclusione, pro quo dixisti, plus. Sed hoc tu videris, nunc ad rem. Videamus de ista tua interpretatione, conferamusque eam cum verbis August. nos, ait August. in specie panis, & vini cum videmus res visibiles, id est, has ipsas species panis, & vini, has enim vocat hic res visibiles, carnem, & sanguinem honoramus. non dixit in pane, & vino, sed in specie panis, & vini; & ne tu errares, ut quidem non intelligendo, & pessime interpretando erras: ne inquam errares, si putares, ut falso quidem putas, de alio loqui eum quam de eo quod in pane, & in vino videtur (sola enim species, non substantia panis, & vini in sacramento videtur per se) non contentus dicere in specie panis, & vini, addidit, cum videmus res visibiles, res enim visibiles in pane, & vino species tantum sunt, in his igitur inquit, carnem, & sanguinem honoramus: necesse est tibi Volane, velis nolis, hanc sententiam Augustini in reliquis, quæ sequuntur, tueri; nili & Augustinum sibi non constantem facere vis, & proprietatem verborum eius negare, quæ ad eliciendum sententias eorum, quæ loquimur, aut audimus, in primis observanda est. quis enim nisi penitus litterarū ignarus dicat, idem significare panē & vinū, & speciem panis & vini, nitem & speciem carnis, carnem & speciem carnis, corpus & speciem corporis; si hæc negas, cōsule auctores Latinæ linguæ, quam nō ignorabat August. ut tu. Pergamus ad ea, quæ in hoc loco sequuntur;

Conferatur interpretatio Volani cum verbis Aug. ut planè commetum peruersa eius interpretatio deprehendatur, & coarguatur.

Quod nemo nisi litterarum penitus ignarus dicit idem significare panem & vinū, & speciem panis & vini, nitem & speciem carnis, carnem & speciem carnis, corpus & speciem corporis; si hæc negas, cōsule auctores Latinæ linguæ, quam nō ignorabat August. ut tu.

neque similiter comprehendimus duas has species, quemadmodum ante consecrationem comprehendebamus, quare non similiter? explanat subiungens, cum fideliter fateamur, ante consecrationem esse panem, & vinum, non dixit hic species panis & vini, hæc enim post consecrationem remanent, sed panem, & vinum quod natura formavit, id est, specie panis cum substantia eius, & specie vini item cum substantia vini, natura enim non format specie panis sine substantia panis, neque specie vini sine substantia vini; separari enim speciem panis à pane, & vini à vino supra natura est; sequitur deinde, post consecrationem vero carnem Christi, & sanguinem esse, quod benedictio consecrauit, repetendum est, fateamur; sed quomodo fatetur post consecrationem carnem, & sanguinem, cum specie ne panis, & vini? an cum pane, & vino? hæc enim differunt, & de hoc questio est; ipse idem August. prius explicauit, & quidem propriis, & apertis verbis, cum dixit, nos autem, in specie panis, & vini, cum videmus res visibiles, carnem, & sanguinem honoramus. at caro, & sanguis post consecrationem honorantur, ergo post consecrationem caro, & sanguis in specie panis, & specie vini, quæ videntur, & non in substantia panis, & vini, quæ non sunt per se res visibiles, honorantur; non igitur Petrus Scarga subiectum sustulit ex propositione August. ut tu ais; sed tu potius, siue per ignorantiam, siue per malitiam, iudicet Deus, subiecto proprio sublato, alienum supponere voluisti: neminem credo esse tam stupidum, aut tam tardum, nisi quem propria malitia excæca-

rit, qui hæc quæ dico, non intelligat ita esse. Subiungis postea, quo te magis ac magis ipse refellas, neque; vero loquitur August. quod tu admittis de tuo, post consecrationem non esse amplius panem, sed corpus Christi. si enim, inquis, nullum panem post consecrationem sentiret esse, ut quid elementa visibilia extare diceret, in quibus caro, & sanguis Christi sunt honoranda? hic tu elementa visibilia vocas, quæ August. vocauit speciem panis, & speciem vini, res visibiles, in quibus aiebat carnem, & sanguinem honorari, scilicet post consecrationem; modo quæris Volane, ad quid ista elementa visibilia dicit extare, in quibus caro, & sanguis sint honoranda? miror te quærere, quod nullus Christianus ignorat? ideo scilicet extare has species, & in eis honorari carnem, & sanguinem, quia in propria specie sine horrore māducare carnem, & bibere sanguinem non possemus; māducando autem, & bibendo digne, in primis honorantur, deinde adiungis aliud bellum argumentum tua dialectica dignum, sic enim ais, nec enim diffiteris, & tu carnem, & sanguinem Christi inuisibilem in sacramento esse; sequitur igitur, ut quod illic videtur, panis sit, & vinum. hæc tu, quæ vim habent huius argumentationis, caro, & sanguis in sacramento sunt inuisibilia, ergo quod illic videtur panis est, & vinum. nunquam ergo didicisti Volane substantias non videri, sed earum species, siue accidentia? Disce igitur non ex Sophista quopiam, sed ex principe philosophorum solertissimo, ac perspicacissimo nature rerum in

Ignoras pro-
lanus philo-
sophus qua
Arist. tradit
de sensibilibus
per se, & per
accidens.

FRANCISCI TVRRIANI

dagatore, in libro eius secundo de anima, sensibile alia per se, alia per accidens sentiri: illorum rursus alia propria cuiusque sensus esse, ut colorē oculorū, saporē gustus, sonum aurium, alia omnium sensuum cōmunia, ut motū, quietem, numerū, figurā, magnitudinē, per accidens autem sensibile, inquit, dicitur, ut si albū Diatij filius sit, per accidens enim hoc sentit, quia albo, quod sentit, id accidit: quapropter nihil ipse sensus ab huiusmodi sensibili, quatenus tale est, patitur. Hactenus Philosophus. Panis igitur, ut hic te Philosophus docet, non videtur per se, sed albū panis, & reliqua panis accidentia sapor, odor, magnitudo, asperitas, leuitas, rotunditas, per se sentiuntur: quare cum dixit August. in specie panis, & vini cum videmus res visibiles, carnem, & sanguinem honoramus, non substantiā panis, & vini intellexit, quas sciebat nō esse per se res visibiles, sed species panis, & vini solas, quæ autem per se sunt visibilia, simpliciter sunt, & dici solent visibilia; rursus vero quæ per accidens videntur, non sic sunt, neque dici solent visibilia. Vnde tu Volane, cum in Petrum Scargam sic ais, relaberis ad commentum tuum, accidentia panis, & vini, quæ remanent illic videri perhibens, & non ipsam substantiā panis, verum quæ non loquitur Aug. cur tu loqueris & ex alieno cerebro allata cur viro sancto tribuis? hoc inquam in te vere retorqueri potest, cur tu tribuis Augustino eruditissimo, & in Philosophia, cum tempus, & vita tulit, exercitato, ut panem, & vinum videri, & contrectari

DE SACRAM. Eucharistiæ. 64

dicat: de substantia loquor, non de specie panis, & vini; immo de his affirmamus, quod tu cōtra August. & principem Philosophorum negas. Lōgior fui, quā volebā in hoc loco; quia hæc auctoritas August. ita te arcte astringit, ut solui nequeas, nisi vinculum rumpas, id est, auctoritatem neges.

Responsio ad locū epistolæ Augustini obiectū de nominibus rerū, quæ accipiunt sacramenta propter similitudinē: & confutatio quatuor exemplorū quæ ex scripturis per ignorantiam ab hæreticis obiciuntur.

C A P. 15.

O Bieis deinde locum ex epist. August. 23. ad Bonifaciū, si sacramenta similitudinē quantam earum rerum, quarum sunt sacramenta, non haberent, omnino sacramenta non essent, ex hac autem similitudine plerūque etiam nomina ipsarū rerum percipiunt. Sicut ergo secundum quendam modum sacramentum corporis Christi corpus Christi est, & sacramentum sanguinis sanguis Christi est, ita sacramentum fidei fides est. ad hanc obiectionem respondit etiam Stephanus Episcopus Vintoniensis Petro Martyri, & tibi Petrus Scarga, uterque optimē: Sed tu, ut soles, quia nihil quod Petro Scargæ responderes, habebas, dissimulasti responsionem eius; quod quidem satis esse deberet iis, qui te audiunt, & sequuntur, ut te victum esse, & causā cecidisse sibi persuaderent. ego vero etsi contentus esse poteram illorum erudito

FRANCISCI TYRRIANI

responſo, nolui tamē te imitari, ne auderes, mihi idem obiicere falſo, quod ego tibi verē. Sæpe ita loquimur, inquit Auguſt. vt paſcha propinquante dicamus craſtinam vel perendinam eſſe domini paſſionem, cum ille ante tam multos annos paſſus ſit; & die dominico dicimus, hodie dominus reſurrexit, quia iſtos dies ſecundum illorum dierum, quibus hæc geſta ſunt, ſimilitudinem nuncupamus. deinde ſubiungit aliud exemplum, nonne ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo? & tamen in ſacramento non ſolum per omnes paſchæ ſolēnitates, ſed omni die populis immolatur. in hiſ exemplis Volante ſola ſimilitudo eſt cauſa appellationis, vt dicatur, quotānis repræſentatiue hodie paſſio Chriſti & omni dominico reſurrectio; & in ſacramento immolatio, id eſt, mactatio Chriſti. at quia in ſacramento Eucharistiæ non ſimilitudo tantum corporis eſt; nec ibi eſt ſolum repræſentatiue ſermonem variauit Auguſt. non enim dixit, ſacramentum corporis Chriſti propter ſimilitudinem corpus Chriſti eſt, ne quis crederet morte veſtro, nihil ibi eſſe præter ſimilitudinem, ſive figuram; ſed dixit, ſacramentum corporis Chriſti, ſecundum quendam modum corpus Chriſti eſt; ſed quem modum dicit? ſcilicet ſecundum quendam modum ſimilitudinis, non ſecundum ſimilitudinem ſimpliciter, ſicut paulo ante dixerat, quia iſtos dies ſecundum illorū, quibus hæc geſta ſunt, ſimilitudinem nuncupamus. in illis enim exemplis ſuperioribus ſimilitudo tantum eſt: in ſacramento autem non ſimilitudo

*Quomodo
intellexerit
Aug. quod
dixit ſacra-
mentum cor-
poris Chriſti
ſecundū quē-
dam modum
corpus Chri-
ſti eſſe.*

DE SACRAM. EUCCHARISTIÆ. 65

litudo ſimpliciter, ſive tantum, ſed quidam modus ſimilitudinis, propter ſpeciem panis, quæ panem vitæ repræſentat, & ſpeciem vini, quæ potum vitæ æternæ. exēpla ergo ponebat Aug. eorum, quæ propter ſimilitudinem accipiunt nomina earum rerum, quarum habent ſimilitudinem; & quia hoc exemplum ſacramenti ad illa adiunxit, quod cum illis non penitus conueniebat, quia hoc, vt dixi, nō ſimpliciter propter ſimilitudinē, ſed quodam modo propter ſimilitudinem accipit nomē eius rei, cuius quodam modo habet ſimilitudinem, idcirco ſic locutus eſt. ſignificauit itaque eſſe ſacramentū corporis Chriſti, re vera ipſum corp⁹ Chriſti, nec obſtare veritati iſtum quendā modū ſimilitudinis. eſt, inquā, reuera corpus Chriſti in ſacramento, tamen ſi non tam apparet veritas corporis, quā ſimilitudo panis, hoc ſentit Auguſt. & hoc ſermo ſignificat. refelle tu hæc, ſi potes, & caue ne te ipſe potius refellas: & redde rationē, quare Aug. in hoc exēplo ſacramēti addidit, ſecundū quendam modū, & quis iſte modus quidā intelligendus ſit, declara, collatis ſuperioribus exemplis. Iterum affirmo, ſi hoc exemplum cum ſuperioribus omnino conueniret, in quibus ſola ſimilitudo eſt cauſa nominis rei ipſius, nunquā appoſuiſſet ſecundum quendam modum; iterum dico, vt audias, intelligendum eſſe ſecundum quendam modum ſcilicet ſimilitudinis, quia de ea loquebatur.

Præterea, producis hoc loco quatuor exēpla ex ſcripturis, quibus probare conaris, vſitatum

Quomodo esse in scriptura, cum de sacramentis loquitur, sic enim ais, nomina rerum ipsarum tribuere signis, sed bene habet, quod providit spiritus sanctus, ut quibus exemplis causam tuam adjuvari posse existimasti, eisdem maxime legatur, immo vincatur. Dicamus prius de agno vetere, de quo ait scriptura Exaudi, victima transitus domini est pro quo 70. dicunt, pascha hoc domino. age nunc Volane, credis ne agnum illum, qui pascha typicum erat, fuisse figuram sacramenti Eucharistiae, quod est pascha nostrum quia per eum fiat a vita huiusmodi ad coelestem transitus? puto non audebis negare, ne Paulo contradicas, qui ait, umbram habebat lex futurorum bonorum, & omnia in figura contigisse illis. Si igitur ille agnus, siue illud pascha figura erat nostri, ergo nostrum non est figura, & signum tantum veri paschae, quod est Christus, sed potius nostrum sacramentum cuius typus, & figura, siue umbra fuit ille agnus, est ipse Christus pascha nostrum sicut Apostolus ait, pascha nostrum immolatus est Christus. tu vero Volane ex eo, quod agnus ille dicebatur transitus, cum non esset transitus, sed quod significaret transitum, putabas effici, ut similiter sacramentum Eucharistiae, etiam dicitur corpus Christi, non sit tamen, sed figura, siue signum corporis Christi. cum contra potius hoc efficiatur, ut siue sacramentum illius veteris agni pascha illorum vocabatur, & erat, pascha enim transitum significat, sic sacramentum noui agni immaculati pascha nostrum dicatur, & sit, quod est Christus, Apostolo teste, qui ait pascha nostrum immola-

De agno veteri.

DE SACRAM. EUCCHARISTIAE. 66
tus est Christus. nisi forte putas Volane, fuisse Christum pascha nostrum in cruce, & non esse in cena dominica. efficitur etiam, ut quia ille typicus, & vetus agnus, qui comedeatur, tantum erat figura noui, & mystici agni, qui a fidelibus comeditur, panis mysticus nostri altaris, qui comeditur, & est pascha nostrum, non sit signum agni, sed ipse agnus sub specie, siue signo panis; alioqui ille typus, siue figura vetus, illa inquam typica, & umbratilis manducatio agni caruisset in nouo testamento vera, & reali manducatione nostri agni. & quomodo verum esset illud Iohannis, veritas per Christum facta est? non enim veritas rei per fidem tantum, & spiritum suppletur; alioqui Iudei, quia lex, quam habebant, spiritualis erat, & ipsi eandem fidem, quam nos, habebant, Christum in suis sacramentis habuissent. Alterum exemplum tuum erat circuncisio, quae, inquis, dicitur foedus, cum esset saltem signum siue symbolum foederis, inter Deum, & Abraam facti, haec tu. nec hic Volane intellexisti, quid diceret, sic enim scriptum est in Exodo, ponamque foedus meum inter me, & te; & paulo post, statuam pactum meum inter me, & te; & paulo post, hoc est pactum meum, quod obseruabitis inter me, & vos, & semen tuum post te; circuncidetur ex vobis omne masculinum, & quae sequuntur. En Volane, pactum istud, siue foedus, quod Graece est *διαθήκη*, ad mandatum pertinet. quare circuncisionem fuisse foedus, siue pactum, significat datum fuisse mandatum de circuncisione Abraae, quae erat signaculum iustitiae Abraae in praepotio,
i ij

De circumcissione.

vt Paul. interpretatur; res ergo quæ mādatur, si-
ne vilo tropo dicitur, & est mandatum. & sicut
circumcisio non erat signum mādati, sed ipsum
mādatur, sic non erat signū fœderis, siue pacti,
quod pertinebat ad mandatū, sed potius signū
erat iustitiæ fidei secundū Apostolū; nisi tu for-
te corrector quoq; Apostoli vis esse. Sic quoq;
magister tuus Petrus Martyr tropum esse dixit,
cum ait euangeliū, hic calix nouum testamen-
tum est in meo sanguine; ex quo effici volebat,
vt similiter tropus esset in illis verbis, hoc est
corpus meū, at non est tropus hic calix nouum
testamentū est, vt ille falsō putauit, pro eo enim
est, ac si diceretur, hic calix noui testamēti est in
meo sanguine, sicut est apud Lucam, hic est san-
guis meus noui testamenti. testamentum enim
est, vt Dionys. Alexand. ait in illa ad Paulū Sa-
mot. admirabili episc. de qua superius memini-
dare se ipsum, & dicere, hoc facite in meam cō-
memorationem. testamentū enim siue pactum,
vtrūque enim est Græce apud 70. *διαθήκη*, ad
mandatum pertinet, sicut scriptum est de typo
huius noui testamenti, Exod. 24. hic sanguis te-
stamenti quod mandauit ad vos Deus. qua-
te, vt hic non est tropus, ita nec in eo est,
quod de archetypo dixit dominus, hic calix
nouum testamentū est. Tertiū exemplū tuum
est, dicitur, inquis, & baptisus in nouo testa-
mento lauacrū regenerationis, quam solus spi-
ritu sancto suo sordes omnes abluens peccati,
efficit dominus, nec hic est tropus metonymiz.
baptisus enim ablutionem significat; quod

*Redarguit
tropus Petri
Martyris in
eo quod dictū
est, hic calix
nouum testa-
mentum est in
meo sangui-
ne.*

*Quod sit te-
stamentum in
eo, quod dictū
est, hic calix
nouum testamēti
est in meo sa-
guine, inter-
prete Diony-
sio Alex.*

*De baptisimo
lauacro regene-
rationis.*

autem ablutio corporis ad animā pertingar, &
per eam fiat regeneratio nouæ creaturæ, ad sa-
cramentum à Christo institutum, qui talem vir-
tutem ei tanquam instrumento dedit, pertinet.
Quartum exemplū, de quo sic scribis, hoc si
quidem sensu, & veterum sacrificia dicebantur
peccata, nō quod re ipsa peccata essent, sed quia
in eis, teste Apostolo, cōmemoratio fuerit pec-
catorum. hæc tu, sed falleris Volane, vt in supe-
rioribus; nō enim scriptura sacrificia vocat pec-
cata, quia essent signa peccatorum, vt ad rem
tuam accommodare hoc contra veritatem cor-
poris Christi in sancta Eucharistia possis, sed sic
dixit Oseas propheta cap. 4. peccata populi mei
comedēt, de sacerdotibus, qui hostias pro pec-
catis comedebant, vt perspicui potest ex Num.
cap. 10. Sic enim ait, iratūque Moyse contra
Eleazar, & Itamar filios Aaron, cur ait, non co-
medistis hostiā pro peccato in loco sancto, quæ
sancta sanctorum est, & data vobis, vt portetis
peccata multitudinis, & oretis pro ea in cōspe-
ctu domini? Sic quoque interpretatur Cyril. in
commēt. huius prophetæ dictum esse comede-
re sacerdotes peccata populi, id est, hostias pro
peccatis. Quid ergo hic sensus ad id quod vis, &
sentis, vt sacrificia dicātur peccata pro eo, quod
est, signa peccatorum.

*Responsio ad id quod ex episc. Aug. contra Adi-
mantum obicitur, Vbi sacramentum vocat
signum corporis sui: & quomodo Aug. signum
pro sacramento accepit: & quomodo consin-*
i iij

*Quare sacri-
ficia diceban-
tur peccata.*

citur transubstantiatio panis in corpus Christi, verbis illis quæ Volanus dissimulauit: & quomodo auctoritate Ambrosij libro 4. de sacramentis; & auctoritate Cypriani rursus redarguatur Volanus.

C H A P. 16.

obiect. 11.

Obiectis deinde illud Augustini contra Adimantum Manichæum cap. 12. non dubitauit dicere dominus, hoc est corpus meum, cum daret signum corporis sui, ad hoc quoque respondit Petrus Scarga, & tu Volane ad eius responsionem more tuo nihil respondisti, quia nihil, quod responderes, cogitare potuisti. neque te puduit idem iterum obijcere, qui quod semel responsum erat, refellere nesciebas, immo verbis oris tui tanquā laqueo quodam te Petrus Scarga constrinxit. tu enim confiteris ore tuo non dedisse Christū nuda signa, & non posse mentiri dominum, qui se corpus suum dare ad manducandum prædicat; & nisi sacramenta, inquit, vere istas res diuinas ad emortuas nostras animas viuificandas exhiberent, & sine vllō fructu perciperentur, frustra essent instituta. Sequitur ergo ex tuis istis verbis, cum dixit August. quod tu approbas, non dubitauit dicere dominus, hoc est corpus meum, cum daret signum corporis sui, non signum corporis nudum sine ipso corpore intellexisse, sed signum cum corpore sentis ne tuis te captum verbis, & te ex illorum sapientum numero, quos Paulus dixit, in

*Quomodo
Petrus Scar-
ga Volanum
verbis oris e-
ius tanquam
laqueo con-
strinxit.*

astutia tua, comprehensum? Si tu hic dum latebram ad subterfugiendum quæris, dicas, sic intellexisse August. cum daret signum corporis sui, id est, signum cum corpore realiter quidem extra ipsum signum, per fidem vero siue secundum fidem, & spiritualiter adiuncto ipsi signo externo; proba hoc Volane Augustinum velle: indica, vbi hoc dicit August. quod tu interpretaris? aut aliquid simile? aut cur tam impudenter fingis, quod ei tribuis? tu hic, dum non intelligis quid loquaris, neque de quo affirmes, sicut de aliis tui similibus dixit Apostolus, mirabor, inquis, Petre, si quis hic amplius tergiversandi tibi relinquetur locus; & quæ sequuntur eiusdem fili. & ego Volane mirabor, si tu hic non erubescis. respondit enim tibi Petrus tum tuis verbis te redarguens, vt antea docui, tum suis. dixit enim significare signum, vbi ait August. cum daret signum corporis sui, species externas panis, & vini, quas dedit dominus non nudas corpore suo, sed corpus suum sub eis, quod quidem dixit sequens eundem August. qui in sententia Prosperi, quem locum tu citasti, dixit in specie panis, & in specie vini corpus, & sanguinem Christi honorari: docui autem superius, quod tu hætenus ignorasse videris, species panis & vini secundum proprietatem verbi non substantiam panis, & vini significare, sed quod extrinsecus apparet, quod alij patres, vt supra animaduertum à nobis est, vocarunt effigiem panis, similitudinem panis, &

typum, siue figuram panis. Addā insuper nunc, nullum grammaticum ignorare aliud esse speciem panis, & aliud panem: similiter in vino. Si igitur hic signum pro specie accipiamus, ut visum est probabiliter Petro Scargæ, quia non dixit August. cum tantum, siue solum signum corporis sui daret, contra Augustinum facis, dum non pateris esse corpus Christi cum signo eius, id est, cum specie panis, & vini, quæ species suo sapore, & odore, & aliis proprietatibus sensibilibus sine substantia panis satis spirituales, & diuinas proprietates panis cælestis, id est carnis, & sanguinis viuifici Christi significant, & figurant. facis inquam contra Augustinum, dum nō vis esse realiter cum signo corpus Christi, & id probare conaris auctoritate ipsius, ut quamuis non dixerit, neque somniarit, perinde sit, ut si dixisset, cum signum tantum corporis sui daret. Sed hætenus de responso Petri, accepto signo pro specie. Ego vero ut responsum eius aduersus te altero adhuc cumulem, sic respondeo, accepisse hic Augustinum signum pro sacramento, perindeque esse, ut si diceret, non dubitauit dicere, hoc est corpus meum, cum sacramentū corporis sui daret. sic enim Dionysius quoque Areopag. dixit in eccles. hierarc. cap. de communione ἐπιτεθέντων τῷ ἱερεὶ θυσίας καὶ τῶν σεβασμῶν συμβόλων, δι' ὧν χεῖρὸς σημαίνειται καὶ μεταχεται, id est, impositis diuino altari veniendis symbolis, siue signis, per quæ Christus significatur, & participatur, concedis tu quidem, ut ex libro tuo intelligo, significari &

Quod species panis & vini suo sapore, & odore, & aliis proprietatibus suis sine substantia panis, spirituales, & diuinas proprietates panis cælestis, id est carnis, & sanguinis Christi satis significant, & figurant.

participari corpus Christi per sacramentum; sed participari per sacramentum non ore, sed spiritu tantum, & solum secundum fidem; hoc de tuo apponis, hoc à te discipuli tui petunt, ut ostēdas eis in scriptura, aut aliquo ex sanctis patribus, ut si non ostenderis, te mentiri pro certo habeant.

Non est hic dissimulandum, quod Petro respondes ad illud, quod tibi obiecit ad probandum transubstantiationem ex August. dis. 2. corpus Christi veritas est, & figura est: veritas, dum corpus Christi, & sanguis ex panis, ac vini substantia virtute spiritus S. efficitur; figura est id, quod exterius sentitur. transir itaque (sic tu Petre concludis) panis substantia in corporis Christi substantiam. hic tu, corpus, inquis, Christi, si proprie accipjatur, & pro re ipsa signata, profecto simul & veritas, & figura esse nequit. Quomodo ergo panis est & veritas, & figura? (respondes ad quæstionem tuam) veritas quidem est, quia sacramentum ordinante domino factus, ipsum verum Christi corpus manducandum exhibet; figura autem est, quia similitudine quadam corpus ipsum Christi inuisibile representans, ipse nihilominus visibilis permanet, & à sensibus nostris apprehenditur. hæc tu interpretatus es, sicut tibi visum est, quomodo panis tuus sit veritas simul, & figura. at quomodo illud interpretaris, veritas est, dum corpus Christi, & sanguis virtute spiritus S. ex panis, & vini substantia efficitur? Vos appello Volani auditores, interrogate ministrum siue magistrum vestrum, quomodo hoc interpretetur?

*Volanus in
Augustin.
præterit,
que responde-
re nō poterat.*

*Exemplū ad
intelligendum
quod August.
dixit, corpus
Christi veritas
est, & figura
est.*

Obiect. 13.

aut cur in libro suo hoc præterierit, quod ei obiectum est, & quod totius controuersie caput est? dic age, quomodo hæc in panē tuum quadrant? efficitur ne panis tuus ex panis substantia virtute spiritus Sancti in luto hæres Volane. vt ergo quod August. ait, intelligas, sit tibi exemplum, rex ita totus tectus & opertus, vt non videatur foris regalis maiestas eius, est tamen indumentum, quod totum regit, insignit, quod regem significat ibi latere; hic, & veritas est, quatenus persona regis est; & signum, siue figura est, quæ extrinsecus videtur; vestis enim, qua tegitur totus, vnum efficit & rex cum ipso rege. non enim vestis, & rex duo sunt, sed vna persona regis operata, idem veritas, & figura, vt explicatum est. quanto hoc facilius ad intelligendum, & rationi conuenientius, quàm quod fingis blasphemie, absurditatis, & repugnantie ac deliramenti plenum?

Obiecerat tibi Petrus illud August. sicut ipse est, qui baptizat, ita & ipse est qui per spiritum S. hanc substantiam efficit carnem, & transit vinum in sanguinem. hæc tu sic interpretaris; sic inquis, transire panem in corpus, & vinum in sanguinem asserit, non vt desinat panis, & vinum, quod ante fuerant. Quis hoc tibi dixit Volane? dixit ne Augustinus, an Calvinus, vel Zuin- glus? aut vnde tu hoc diuinus? quis sic loquitur, scilicet hanc substantiam efficit carnem; & vinum transit in sanguinem, qui non velit intelligi, hoc quod prius erat, mutari in illud, quod postea fit? aut quis, si sic non vult intelligi, sic

loquitur? mutantur, ais, in fine, & vlu, cum ex profanis virtute verbi Dei facta sint sacra, non autem in natura. Si ita intellexit Aug. cur mentem suam non explicauit? cur dixit, quod nullus Christianus per vniuersum orbem nisi tuæ sectæ sit, responsurus sit sic intelligi, si interrogetur, quomodo intelligatur? quis vnquā hoc genus loquendi audiuit transire vinum in sanguinem pro eo, quod est, ex vino communi fieri vinum consecratum? miror tam hebetes esse eos, & tam obtruso ingenio, qui te audiunt ista effutiētem, & non derident. probas autem quod dicis hac ratione, quando & vis, inquis, sacramenti id exposcit, vt maneant integra signa, & sensus omnes nostri teste eodem August. renuncient nullam panis, & vini, quo ad eorum substantiam intercessisse mutationem. Vnde probas, quod vis sacramenti exposcit, vt maneant integra signa? nos quod in sacramento Eucharistie non maneat integer panis, quem tu vocas integrum signum, verbo Dei probamus, qui dixit, sum pro pane integro in manus omnipotentes, hoc est corpus meum verbis, propriis vtens, quibus verbis pronunciatis, quia verax est, & omnipotens, qui dixit, ita est, sicut dixit; id est, corpus est, quod prius erat panis. Cum vero sensus testes sint post consecrationem, odoris, saporis, coloris, & si quæ aliæ qualitates sensibiles sunt, consequens esse necessario colligimus, vt accidentia ista sine subiecta substantia panis, & vini sint, probamus deinceps auctoritate sanctorum patrum, qui post consecrationem

*Quem absur-
de interprete-
tur Volanus
secundum dis-
ciplinā Cal-
uini, quod
Aug. ait tran-
sire vinum in
sanguinem.*

*Quomodo nos
probamus in
sacramēto pa-
nem mutari
in corp⁹ Chri-
sti, & accide-
ntia panis re-
manere sine
subiecto.*

vocat pro pane, & vino speciem panis, & vini, effigiem, similitudinem, & figuram panis. unde necessitudo concludimus, in quibus locis scripturæ panis vocatur sancta Eucharistia, ibi corpus Christi sub specie panis vocari panem, idque factum, ut admoneremur ad facilius credendum hoc mysterium, ex pane creatura sua, quo Christus corpus suum more nostro alebat, & in eum conuertebat, dedisse nobis corpus suum in hoc sacramento, ut paulopost explanatius auctore Magnete dicendum est.

Quare in scriptura sancta Eucharistia vocatur panis.

Quod Caluini tradunt de integro pane remanente post consecrationem, & de metonymia, & de exhibitione corporis Christi per fidem, nunquam probarunt neque probare possunt.

Obiect. 14.

Probamus deinde auctoritate vniuersæ ecclesiæ Orientalis, & Occidentalis, quæ hoc dogma tenet, & profitetur à principio vsque in hodiernum diem. Sic nos probamus: tu vero quomodo probas per scripturam quod dicis de integro pane, & de metonymia corporis pro figura? & de exhibitione corporis per fidem? adde, quod sermonem tuum figuratum, quem ex libro August. tertio de doctrina Christiana videbaris tibi didicisse, ipse idem August. quibus esset figuratus, & quibus non in comment. psal. 33. te plenissime, & explanatissime docuit, ut superius eiusdem verbis probatum, & demonstratum habes, ad quæ tu nunquam amplius nisi ridicule, & delire respondere potens.

Obiicit etiam contra transubstantiationem in sacramento illud Augustini tritum, accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum: mutationem ergo ais, elementorum agnoscit August. sacramentalem, ut nimirum, quæ fuerunt simplicia, & profana elementa, accedente ver-

bo Dei sint sacramenta. Sed cur non probasti, si poteras, in sacramento etiam Eucharistiæ solam istam mutationem sacramentalem esse, sicut in cæteris, & non substantialem quoque? quod ex pluribus aliis locis Augustini demonstratum est, quos locos tu de tuo cerebro, & Caluini ac Zuinglij, & Petri Martyris interpretaris; istos enim duces sequeris, nondum sentis Volane, quid hoc sacramentum sacramentorum ab aliis differat? & quomodo cætera in actione transeunte applicationis posita sint; hoc vero magnum sacramentum in actione permanente consecrationis materiæ, per quam consecrationem facta est illa admiranda, & tremenda mutatio elemēti in corpus Christi: cū dicit ergo August. super Ioan. tracta. 80. de baptismi sacramento,

“& elemento aquæ loquens, accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum, exposuit ne tibi in eo loco, quid faciat verbum in elemento, ut existat sacramentum? ille de aqua baptismi loquebatur, in quo elemento non fit mutatio substantiæ aquæ. nec enim de ea dixit dominus cum instituit sacramentum baptismi, hæc aqua baptismi est corpus meum, ut in ea baptizati, dicantur, & sint baptizati in Christū; at in sacramento sanctæ Eucharistiæ non ita. in hoc enim sacramento dixit accepto pane, hoc est corpus meum. hoc verbum cum per eos, quibus potestatem dedit, accedit ad elementum panis, mutationem efficit non illam, quam tu in reliquis sacramentis sacramentalem concedis, sed substantialem, quam negas.

Quid Eucharistia, quæ est Sacramentorum, ab aliis Sacramentis differat, quod adhuc Caluini nō agnoscant.

De quo Sacramento dixerit August. accedit verbum ad elemētum, & fit Sacramentum.

Præterea, obiecit tibi Petrus Ambrosium in 4. libro de sacramentis cap. 4. tu forte, inquit, dicis, meus panis est vsitatus; sed panis iste est ante verba sacramentorum; vbi accessit consecratio, de pane fit caro Christi. priusquam ad illa responderes, elegisti astute ipse alia verba eiusdem Ambrosij; quæ visum est tibi, facilius ad commodum causæ tuæ torquere posse. Sed vrangebo prius illa, deinde reuertar ad ista, quæ tu elegisti. cum ait Ambrosius, tu forte dicis, meus panis est vsitatus, respondet Ambr. sed panis iste est ante verba sacramentorum. En Volane panis vsitatus ante verba sacramentorum; vbi accessit consecratio, de pane, inquit, fit caro Christi. En post consecrationem panis non vsitatus enim est qui habet non solum speciem panis, sed substantiam; verum tamen substantia panis in substantiam carnis Christi commutata, remanet similitudo panis in colore, odore, sapore, qui est panis non vsitatus. Videamus nunc quæ tu elegisti ex Ambrosio: si ergo, inquit, tanta vis est in sermone domini, ut inciperent esse, quæ non erant, quanto magis operatorius est, ut sint, quæ erant, & in aliud commutentur? subiungis tu, ita Ambrosius non desinere substantiam elementorum asserit, cum eadem maneant, quæ antea fuerunt, ostendit; sed mutari in usu, & dignitate tradit. non intelligis Volane, quomodo dicat Ambrosius esse quæ erant, & in aliud commutari. Sic igitur intellige, ipso Ambrosio verborum suorum interprete, panis, qui erat vsitatus, ut paulo supra dixerat, commuta-

tur, non dicit usu, & dignitate, quæ sunt tua somnia, sed in carnem Christi; & manet species panis in qualitatibus sensibilibus, qui est panis non vsitatus, quia substantia eius commutata est in carnem Christi. hoc si adhuc non intelligis, quia non credis, exempla tibi commemorat Ambrosius, ut fidem tibi faciat substantiæ panis in carnem Christi contra naturæ legem, & ordinem mutata. iussit; inquit dominus, & facta sunt: iussit dominus, & omnis creatura generata est. Vides ergo, quàm operatorius sit sermo Christi? Si ergo tanta vis est in sermone domini Iesu, ut inciperent esse, quæ non erant, quanto magis operatorius est, ut sint, quæ erant, & in aliud commutentur? cælum non erat, mare non erat, terra non erat: sed audi dicentem, ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. ego tibi ut respondeam, non erat corpus Christi ante consecrationem; sed post consecrationem, dico tibi, quod iam corpus est Christi. hæc Ambr. Si postquam dixit Christus ore sacerdotis accepto pane, hoc est corpus meum, quæ sunt verba consecrationis, non est ibi vere, & realiter corpus Christi: igitur neque cælum est, neque mare, neque terra, nec aliæ creaturæ, de quibus scriptum est, dixit, & facta sunt; aut si illa sunt, quæ verbo suo fieri, & esse iussit; igitur & hoc corpus Christi est, quod idem verbo suo ex pane facit, qui ex nihilo omnia. hæc, & reliqua exempla, quæ Ambrosius ibidem commemorat, rerum mirabilium, quas dominus contra instituta naturæ, & omnem consuetudinem,

Mutari panem in sacramento usu, & dignitate somnium Volani, & Petri martyris secundum disciplinam Caluini.

De exemplis Ambrosij ad suadendam fidem corporis Christi in sacramento.

FRANCISCI TVRRIANI

ut ait idem Ambrosius, fecit, quomodo essent apposita ad id quod in sacramento fit, id est, ad mutationem panis in carnem Christi, & vini in sanguinem, si vere, & realiter non fieret contra omnem naturæ consuetudinem, & instituta sine stomacho, sine hepate, & sine calore naturalis, de repente solo verbo ex pane caro, & ex vino sanguis? sicut vere factæ sunt solo iussu Dei creaturæ illæ? non pudet tot, & tam insignia exempla ad faciendam fidem huius stupendæ conversionis in corpus Christi negare? aut si non negas, potes elabi, quin concedas hoc? confiteris conversionem aquæ in vinum in nuptiis illis Cana Galilææ, ubi verbum nullum Christi audis, quod ad eam rem, quam fecit, pertineat, nisi illud, implete hydrias aqua, & illud, haurite nunc, & hic audis dominum dicentem accepto pane, Hoc est corpus meum, & non vis credere ita esse? & ad figuram, id est, ad spectrum, & inanem umbram transfers? v.æ Volane; dominus non irridetur. memento illius dici.

Obiect. 16.

Obiecerat tibi ad probandum transubstantiationem Petrus locum Cypriani in sermone de cœna domini, panis iste, quem dominus Apostolis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus. ad hunc locum cum respondere nō possēs, ad aliud eiusdem Cypriani te vertisti, quod videbatur tibi accommodatum ad eludendum illum priorem locum, sed similitudo, inquis, quam Cyprianus affert ad rem illustrandam rite expensā diuersum clamat. dicit enim, sicut in persona Christi humanitas videbatur, & late-

DE SACRAM. EYCHARISTIAE. 73

& latebat diuinitas, ita sacramento ineffabiliter diuina se infudit essentia, nā sicut in persona Christi sola humanitas videbatur, diuinitate inuisibili, & vere tamen illi assistente, & quæ sequuntur. Habes Volane huius similitudinis à te obiectæ ad eludendum testimonium Cypriani, confutationem meam in superioribus, ubi te docui ad hæresim Pauli Samosatensis, & Theodori Mopsuestiæ delapsum esse relege, ne eadem repetantur.

Responsio ad id quod ex Cypriano obiecerat Volanus: & quomodo conuincitur non intellexisse locum Cypriani obiectum: & de analogia siue similitudine panis communis corpus nutrientis cum pane viuifico nutriente animam, & qui veterum patrum vsi sint ista analogia: & locus diuinus Magnetis ecclesiastici, & vetusti auctoris de S. Eucharistia.

C A P. 17.

Rursus ex eodem Cypriano illud in eodem sermone opponis, Panis iste communis, inquit, in carnem, & sanguinem mutatus procreat vitam, & incrementum corporis; ideoque ex consueto rerum effectū fidei nostræ adiuta in- firmitas, sensibili argumento edocta est, visibilibus sacramentis inesse vitæ æternæ effectum. Subiungit Volanus, inde vero cognosce panis substantiam minime deperire; quando id, quod

dat nutrimentum, & augmentum corporibus
substantiæ panis, & non accidentibus competat.
ac tandem concludis, qui ergo elementa ex sa-
cramento exterminant, omnem vim, & vsum sa-
cramenti eneruant. recte tu quidem Volane si-
militudinem siue analogiam à Cypriano nota-
tam explicasti, cum ais, sicut enim panis alimen-
tum corpori suppeditat, ita corpus Christi cibum
immortale, & viuificum animæ subministrat. Sed
in eo erras, quod istum panem, quem ad similitudinē
ue analogiam cibi immortalis, quem sacramen-
tum præbet, transfers, panem tantum mysticum
siue sacramentalem esse vis; ex quo colligis, eos,
qui elementa ex hoc sacramento, ut verbis tuis
utitur, exterminant, omnem vim, & vsum sacra-
menti eneruare. miror Volane, ita te oscitanter
legere ea præsertim quæ opponis, & in quibus
quasi firmamenti niteris, ut non prius intelli-
gas, quid loquaris, & de quo saltem affirmes, ut
hic in Cypriani loco à te opposito. non enim
loquitur, ut tu anticipatione opinionis tuæ ex-
cæcatus suspicatus es, de pane communi muta-
to in carnem, & sanguinem Christi, sed de pane
communi mutato in carnem, & sanguinem ca-
uius hominis. immo tu ipse recte, ut antea di-
xisti, similitudinem siue analogiam Cypriani expo-
sueras. sicut enim, inquis, panis alimentum cor-
pori suppeditat, ita corpus Christi cibum im-
mortalem, ac viuificum animæ subministrat. quo-
modo ergo ex ista analogia à te bene percepta,
& exposita, tursus ita delire concludis, inquires,
inde vero cognosce panis substantiam non de-

*Quomodo of-
fendatur legat
Volanus quod
ex Cypriano
obicit, non in-
telligens, ne-
que quod lo-
quitur, neque
de quo affir-
mat, vel ipso
Cypriano in-
terprete.*

perire, quando id, quod dat nutrimentum, &
augmentum corpori, substantiæ panis, & non
accidentibus competat. si panis communis mu-
tatur in carnem, & sanguinem comparatus est
à Cypriano, vel te iudice, & interprete, cum
corpore Christi: unde istud colligis ex Cypria-
no, ut panis substantia non pereat in sacra-
mento, quia non conuenit, inquis, accidenti-
bus nutrire, & augere corpus? Dices fortasse,
ut soles, immo Cyprianum loqui de pane com-
muni mutato in carnem, & sanguinem Christi,
id est, mutato in sacramentum corporis, & san-
guinis Christi, cum iam non est communis pa-
nis, sicut erat, antequam mutaretur per conse-
crationem, sed sacramentalis. at idem Cypria-
nus redarguit te, si hoc ei affingis, ipse enim pau-
lo post in eandem sententiam & eandem analo-
giam repetens, & sicut panis communis, inquit,
quem quotidie edimus, vita est corporis, ita pa-
nis iste supersubstantialis vita est animæ, & sa-
nitas mentis. En Volane, panis communis, quem
quotidie edimus, est vita corporis, & illud nu-
trit, & huius similitudinē cum corpore Christi
secundum analogiam notat iterum Cyprianus, ut
supra; nomen autem panis communis non con-
uenit pani mystico post consecrationem; igitur
quod Cyprianus, dixit de pane communi muta-
to in carnem, & sanguinem nutriende, & augen-
te corpus, non dixit de pane vitæ animæ post
consecrationem, sed de pane vitæ corporis,
quem quotidie edimus, & quo mutato in carnem,
& sanguinem nostrum alimur, & augemur; in

*Qui, veterum
patrum usque siue
analogia pa-
nis, qui in
substantiam
humani cor-
poris conuer-
titur, dum eo
alimur, ad
suadendam
fidem conuer-
sionis panis in
corpus Christi
per verbum
Dicit.*

fine enim digesti alimenti simile simili adiungitur, id est, caro carni, & sanguis sanguini, ut philosophus te, in 2. de anima docet. Huiusmodi analogiam alij etiam antiqui patres notauerunt, qui nutrire, & augere corpus non pani post consecrationem, ut tu Cypriano affingere voluisti, sed pani communi, quo quotidie vescimur, ut Cyprianus, tribuerunt, idem fecit Irenæus, in quo tu interpretando idem, quod in Cypriano frustra tetastis. Sic enim ait Irenæus, quando ergo, & mixtus calix, & factus panis recipit verbum Dei, fit Eucharistia corporis, & sanguinis Christi, ex quibus augetur, & consistit carnis nostræ substantia. hæc Volane sic construere, & componere debebas ad eliciendum ex eis sensum Irenæi, ut tanquam grammaticus tecum agam, est enim hyperbaton. quando ergo & mixtus calix, & factus panis, ex quibus augetur, & consistit carnis nostræ substantia, recipit verbum Dei, fit Eucharistia corporis, & sanguinis Christi. si mihi sic construenti non credis, crede ipsi auctori Irenæo, & relege proxime antecedentia: Et quoniam, inquit, membra eius sumus, & per creaturam nutrimur, creaturam autem ipse nobis præstat, solem suum oriri faciens, & plures quemadmodum vult, cum calicem, qui est creatura, suum corpus confirmavit. de pane, & vino loquitur, quæ sol, & pluvia in terra procreant, quibus alimentis dominus more nostro utebatur, & quibus nostra auget corpora. in his Volane non audisti verbum Dei, quo panis mysticus conficitur, sed tantum solem, &

Quomodo Volanus propter ignorantiam grammaticæ constructionis locum Irenæi male interpretatus est.

pluuiam, creaturam; sancta vero Eucharistia non est creatura, sed creator Christus. sicut ergo loquens de calice, qui est creatura per elementa solis, & pluuiæ generata, dixit, ex quo nostra auget corpora: sic in iis, quæ continuantur, cum ait, ex quibus augetur, & consistit nostræ carnis substantia, de mixto calice, id est, de vino, & aqua, & de facto pane, antequam fiat per verbum Dei Eucharistia, intellexit. quo in loco non est, ut tu legisti, vel forte correxisti lectionem, id est, deprauasti, non est inquam scriptum fractus panis, sed factus. frangi enim non dicitur panis, nisi postquam per verbum Dei fit Eucharistia. hic autem factus panis creaturam panis communis significat. Sic quoque intelligenda sunt illa, quæ paulo post subiungit idem Irenæus, quoniam membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius non de spiritali aliquo, & inuisibili homine dicens hæc; spiritus enim nec ossa, neque carnes habet; sed de ea dispositione, quæ est secundum hominem, quæ ex carnibus, & neruis, & ossibus consistit; quæ de calice, qui est sanguis eius, nutritur: & de pane, qui est corpus eius, augetur. Hæc Irenæus, quibus significat, ex eadem materia nutrirî, & augeri hominem, & fieri Eucharistiam, id est, corpus, & sanguinem Christi, nempe ex pane, & vino ex terra ortis. hæc omnia eo spectant, ut credamus, quod sicut Christus pane, & vino, quibus nos alimur, & quæ in carnem, & sanguinem nostrum naturaliter conuertimus, Christus quoque utebatur, & ea in carnem, &

Qua Magne-
tes vetus au-
tor ecclesia-
sticus diuine
scripsit ad sua-
dendam fidem
venerationis pa-
nis & vini in
carnem, &
sanguinem
Christi in sa-
cramento.

sanguinem suum naturaliter mutabat, sic verbo
suo panem, & vinum in corpus, & sanguinem
suum mutat, & ea dedit nobis, vt istis viuificis
cibis immortalitatem adipisceremur. simile ar-
gumentum ad suadendam fidem huius magni sa-
cramenti ex ista ipsa analogia alij antiqui patres
sumpserunt. conuertam hic e Græco, quæ Ma-
gnetes ecclesiasticus auctor, & valde vetus li-
bro 3. apologiarum aduersum Theosthenem
euangeliorum calumniatorem scripsit; dicebat
ergo iste idem, quod Capharnaitæ illi, durus est
hic sermo, & quis potest audire eum? respondet
Magnetes, quod vero non sit hoc ξένον καὶ φη-
κώδες, id est, inauditum, & horrendum, confide-
rare licet puerum infantem, quomodo nisi mā-
ducet carnem, & sanguinem matris, non viuunt:
natura enim sanguinis est secundum veritatem,
lac. Vt autem clarius dicā, naturale aliquid nar-
rabo, ne hoc fabulam putes; ex terra nati sumus
secundum corpus, & quodammodo carne eius,
& sanguine alimur, id est, frumēto, & vino. Au-
di nunc attente. principio creauit filius Dei ter-
ram: ex terra hominem formauit: ex homine
carnem sumpsit ipse. Si igitur de corpore præ-
dicatur terra ratione originis antiquæ, erat au-
tem terra ratione creatione propria Christi crea-
tura, & ex hac panis, & vinum extiterunt, ex
ipsa tuus corpus hominis, hoc autem corpus
Christus induit, merito cum accepisset panē, &
vinū, dixit, hoc est corpus meū. Deinde subiun-
git, ἡ γὰρ τὸ πρὸς σῶμα ἐστίν, ἡ δὲ τὸ πρὸς αἷμα ἐστίν
τινὲς ἐροῦσι, ἡ δὲ τὸ πρὸς σῶμα ἐστίν, ἡ δὲ τὸ πρὸς αἷμα ἐστίν
τινὲς ἐροῦσι, ἡ δὲ τὸ πρὸς σῶμα ἐστίν, ἡ δὲ τὸ πρὸς αἷμα ἐστίν

καὶ τὸ πρὸς αἷμα ἐστίν, id est, non
enim figura est corporis, aut sanguinis, vt quidā
stupidā mente nugati sunt, sed potius verē cor-
pus, & sanguis Christi. pergit adhuc philoso-
phari: quando quidem vero, inquit, corpus ex
terra, existit, ex terra autem panis, item & vi-
num, quomodo non est alius ausus dicere, caro
mea est cibus, sanguis meus est potus? nempe,
quia nullus est creator terræ, nisi hic; nullus est
creatura, nisi filij Dei; idcirco dixit, hoc est cor-
pus meum: mea enim & non alterius est creatu-
ra terræ; omnes enim post terram geniti sunt,
corpus à me accipientes: ego vero ante ter-
ram, à nullo hanc accipiens; ex hac cor-
pus, id est, ex mea creatura accepi, sumens
carnem. ex meo igitur meum propono vobis
charisma. ex terra vobis panis ad alendum exti-
tit; terra vero creatura mea est: ex terra similiter
extitit corpus, & hæc mea massa. ex vnione igi-
tur, qua vnitus sum sanctus cum terreno, do pa-
nem, & vinū, iubens esse corpus meum, & san-
guinem. Etenim si Abraam, aut alius quispiam
ex iustis, ac sanctis dixisset, caro mea est cibus, &
sanguis meus potus, valde mentiri ausus esset:
aut si dixisset, hoc est corpus meum, & hic est
sanguis meus, non enim hoc ipse, sed alterius
esset substantia; neque manducata vitam man-
ducantibus præberent: siquidem quod non ha-
bet verbum viuens vnitum cum corpore, quod
fuit terrenum, ad eternā vitam edentes non ad-
duceret. Christus ergo proprium corpus, & san-
guinē dedit credentibus immisso eis vitali phar-
k. iij

Hæc perinet
quod ait bea-
tus Basil. in
sua Missa, of-
ferimus tibi
quod est ex ter-
ra & ex iustis.

maco diuinitatis. Deinde subiungit, ἀρτον γευσά-
 λέντων τὴν σάρκα καὶ οἶνον τὸ αἷμα, ἐπαίθουσιν
 ἡμᾶς δι' λόγου ἐκ γῆς εἶναι τὸ σῶμα, id est, cū igi-
 tur eam, quæ caro est, vocat panem, & eum, qui
 sanguis, vocat vinum, docuit hos conuenienter
 rationi, ex terra esse corpus, similiter, & panem;
 & vnius generis substantiam in corpore, & pa-
 ne. Cæterum panis communis ex terræ cultura
 elaboratus, etsi caro quædam terræ est, tamen
 vitam æternā præbere non promittit, sed breue
 solatium vescentibus tribuit, cito eo extincto
 sine diuino spiritu: panis vero in beata Christi
 terra virtute diuinitatis vnitæ confectus, solo
 gustu immortalitatem homini affert, mysticus
 enim panis, cum benedictionem patris habeat
 inseparabilē, illam dico, quæ in corpore, & san-
 guine eius facta est, vnit comedentem corpus
 Christi: eūq; membra Christi efficit. Vt enim
 charta vim, quam per litteras magistri accepit,
 discipulo tradit, & per eam cum magistro illum
 vnit: sic corpus, quod ille panis mysticus est, &
 sanguis, qui illud vinum, immortalitatem inte-
 meratę diuinitatis participāti tribuunt αὐτῷ, id est,
 id est, suo, siue ex seipsis, & per eam ad mansio-
 nem incorruptibilem creatoris reducunt. Caro
 enim saluatoris māducata non corrūpitur: nec
 sanguis hic potatus consumitur. quin potius,
 qui edit ad incrementum virium venit; qui ve-
 ro editur, consumi non potest, quia omnis con-
 sumptio ratione quadam naturæ cognata est.
 Hactenus hic auctor, in quo obseruare debes
 Volane ea, quæ profana tua nouitate verborū,

quam Apostolus vitare iubet, eludere nullo
 iam modo poteris; primum, quod eos de cæci-
 tate mentis acculat, qui in hoc sacramento pa-
 nem dicunt figuram corporis Christi, & vinum
 sanguinis; deinde, quare dominus carnem suam
 vocauerit panem: præterea quod Christus pro-
 prium corpus vnitum cum diuinitate dedit cre-
 dentibus, ad comedendum, nisi hic quoque cre-
 dentes interpretari audes, vt soles, de illa tua ex-
 hibitione corporis Christi in signo externo per
 solam fidem: hæc enim est ex tuis profanis, &
 nouis formulis à Satana excogitatis; quasi vllū
 sacramentum noui testamenti dederit Christus
 non credentibus, sed infidelibus; quod si veritas
 corporis Christi in sacramento tota, vt vos tra-
 ditis, posita est in exhibitione corporis Christi
 in manducatione spiritali per solam fidē, quo-
 modo nusquam hic auctor in his, quæ hic trās-
 lata, & recitata sunt, fidei meminit, nisi in hoc
 loco tantum, cum dicit, dedisse corpus suum
 credentibus, quod de omnibus sacramentis di-
 cendum est? Ad hæc, illud præcipue inter cæ-
 tera obseruandum tibi est, quod ait hic auctor,
 panem illum mysticum, qui accepit benedi-
 ctionem patris inseparabilem, quæ facta est in
 corpore, & sanguine, & vinum illud mysticum,
 id est, corpus, & sanguinem Christi immorta-
 litatem diuinitatis tribuere αὐτῷ, id est, ex
 seipsis comedenti, contra atque vos docetis,
 non facere hoc ex seipsis, sed ex adiunctione ad
 signum externum, & exhibitione corporis
 Christi absentis per fidem solam. si hūc aucto-

*Quæ supra-
 cipue obser-
 uanda contra
 Caluianos
 in iis, quæ ex
 Magnete ha-
 ctenus recita-
 ta sunt.*

*Quomodo
 proprio ver-
 bo, quo hic
 auctor usus
 est, coarguitur
 cōmittit ex-
 hibitio corpo-*

rem, & ea, quæ hic à nobis è Græco conuerſa ſunt, legere volueris, in bibliotheca Veneta libros reperiēs, & in eis notatum tempus ætatis huius ſcriptoris ſupra mille, & ducentos, ſi rectè memini, annos. Ad eundem modum philoſophatus eſt in eodem ſacramento Greg. Nyſs. vt conuerſionem panis, & vini in corpus & ſanguinem Chriſti tibi, & tui ſimilibus ſuaderet, quibus ille ſermo domini de danda carne ſua ad manducandum vſque in hodiernum diem tãquam nouis Capharnaitis durus videtur. Recitemus ergo pauca, reliqua leget, qui volet, in auctoris huius catechetico: omne, inquit, corpus ex nutrimento cõſiſtit, ac eo firmatur, quod quidem nutrimentum ex cibo ac potu conſtat: cibus autè eſt panis, & potus aqua vino mixta: porrò Dei verbum ita naturæ vnitum eſt, & ſic corpus noſtrum aſſumpſit, vt naturæ eius non aliam conſtitutionem adhiberet, quam vt vſu tatis cum rebus aleret, ac ſuſtenteret, nempe cibo, & potu: cibus vero erat panis, quemadmodum & noſter, vt iam dictum eſt. Sicut autem qui panem videt, quodammodo corpus videt humanum: quoniam panis in corpore corpus efficitur, ita diuinum illud corpus nutrimentum ex pane accipiens, idem, vt diximus, quodammodo erat cum illo cibo in naturam eiſdem corporis mutato. quod enim carnis cuiusque proprium eſt, id etiam illi conueniſſe confitemur: nam & corpus illud pane ſubſtantabatur. Corpus autem, propterea quod Deus verbum in illo habitauit, diuinã obtinuit dignitatē: quam

obrem recte nunc etiam verbo Dei ſanctificatū panem in corpus verbi Dei credimus immutari. etenim corpus illud panis erat potentia, ſanctificatū eſt autem habitatione verbi, quod in carne habitauit. itaque qua cauſa panis in eſus corpus mutatus in diuinam potentiã tranſiuit, eadem cauſa nunc etiam idem fit. vt enim illic ipſum verbū Dei, ſanctum effecit illud corpus, cuius firmamētum ex pane conſtabat, & ipſum etiam quodammodo panis erat, ſic etiã hic panis, vt Apoſtulus ait, per verbum Dei, & orationem ſanctificatur; non quia comeditur, eò progrediens, vt per verbū in corpus euadat, ſed ſtatim per verbum, vt dictum eſt, in corpus mutatur à verbo, hoc eſt corpus meum. Ceterū cum omnis caro etiam per humidum nutriatur, nec enim ſine humidi coniunctione, quod in nobis humidum eſt, in vita poteſt permanere: quemadmodum per ſolidum, firmūq; cibum corporis ſoliditatem cõſumamus, ſic etiam humidum natura ſimili augemus, quæ cum in nobis eſt, à facultate mutante ſanguis efficitur; præſertim ſi per vinum eam accipiat vim, vt in calidum cõuertatur. quare cum diuina illa caro partem etiam hanc ad ſe ſuſtentandum acciperet, Deus autem, qui ſe nobis patefecit, ob eam cauſam naturam mortalem ſibi vniuit, vt eam vniōe ſua diuinam redderet, idcirco cunctis credentibus gratiæ diſpenſatione ſe ipſum impertit per carnem, quæ ex vino, ac pane conſtituitur, fideliūque corporibus coniungitur, vt homo ea cõiunctione cum immor-

tali, immortalitatis particeps fiat. hæc autem tribuit mutans virtute benedictionis naturam rerum, quæ videntur. Hæc hætenus Greg. Nyss. quæ quidem de corpore Christi in sacramento, in ecclesia Nyssena, cui præfuit, quæ est in Cappadocia, docuit secundum traditionem beati Petri in ecclesiis Cappadociæ, ubi prædicauit, relictam: quæ tam similia sunt iis, quæ Magnetes philosophatus est, vt nesciam vter alterum imitatus sit. Sane quidem vterque imitatus est Irenæum; immo & Dominum, cum in Euangelio, vt Nicodemo, qui in legis figuras non aspicebat, regenerationem ex aqua, & spiritu S. suaderet, exemplo quodam terreno vsus est, cui qui non crederent, reliquum erat, vt eis diceret, si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo si cælestia dixerò, credetis? sic etiam Clemens Rom. in epistola ad Iulium, & Iulianum,

*Ratio suadet
di mutationem
panis & vini
in corpus &
sanguinem Christi
per verbum
eius, ducta ab
antiquis pa-
tribus ex pa-
ne, & vino,
quibus domi-
nus, vt nos, con-
uerteretur, &
in corpus suum
naturaliter
more nostra
conuerteretur.*

& ad Gentiles, inter quos isti habitabant, gentibus suadet sacramentum baptismi exemplo à natura sumpto, quod vt omnia, inquit, gignantur ex aquis & aqua initium creaturæ est, sic velit Deus, vt per aquas denuo renascatur. Habet Volane in his duobus auctoribus late explicatam rationem suadendi mutationem panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi per verbum eius, ductam ex pane, & vino, quibus dominus in diebus carnis suæ, sicut Apost. ait, vtebatur, & naturaliter in carnem, & sanguinem suum conuerteretur, vt nos conuertermus; sicut Theophylactus quoque antiquos patres secutus cap. 6. in Ioan. notauit. Hanc eandem rationem Iu-

stinus, Irenæus, & Cyprianus breuius, & magis concessisse tractarunt, sed nullum eorum tu intellexisti: melius intellexit post condemnationem Berengarij ante annos quadringentos Helheus Britanus in comment. epist. ad Cor. neque mitum, inquit, quod de pane, & vino carnem & sanguinem suum fecit: nam & in quolibet homine carnem, & sanguinem de pane, & vino facit, quia panis comestus mutatur in carnem, & vinum potatum vertitur in sanguinem per creatoris operationem. Sed pergamus ad reliqua.

Responsio ad illa, quæ ex Chrysostomi epistola ficta ad Casarium, & ex Psal. 22, male conuerso hæretici obiciunt: & locus insignis eiusdem beati Chrysostomi ex homilia in nouam dominicam & in Thomam Apostolum, cuius verba eludere non poterit vnquam Volanus, item de auctoritate celebri Eusebij Emiseni, quem Volanus audet impudenter contemnere, & reuicere: & de locis Cyrilli Alexandrini, & Gregorij Nysseni, & alterius Cyrilli Hierosolymitani obiectis Volano, & ob eo dissimulatis.

C A P. 18.

Obiectis Chrysostomum in Psal. 22. quem prius obiicit tuus Petrus Martyr, cui Stephanus Vintoniensis respondit, cuius responsum, vt in aliis sæpius dixi, debueras tu quidem refellere, si poteras: aut si non poteras, debebas saltem

oblat. 12.

disimulare. Sicut dissimulaſti illa multa alia, in quibus dicis, diſerte Chryſoſtomum affirmare panem, & vinum manere in ſacramento. laudo te Volane, quod illa non es auſus proferre, ne mendacium tuum deprehenderetur, vt Petri Martyris deprehensum eſt, qui illa multa alia, quæ ais, prius obiecit, & reſponſionem tulit, qua eum Stephanus redarguit. ad alia præterea Chryſoſtomi, quæ Petrus Scarga tibi oppoſuit, tu ne verbum quidem in libello tuo reſpondeſ. vt cum ait in ſermone de Encæniiſ, nihil remanet ſubſtantia panis in oblatiſ; & in liturgia viſibilia Deum in corpus ſuum tranſmutare, & homilia 83. in Matth. nos miniſtrorum locum tenemus, qui vero ea ſanctificat, & mutat, ipſe eſt. Auditores tuos Volane rurius appello, vt te interrogent, quare ad hæc non reſpondiſti? audebis forte dicere, eſſe in hiſ hyperbolicum, & figuratum ſermonem: eadem licentia poteſ dicere, quicquid non crediſ, hyperbolicum, & figuratum eſſe; vt illud dicis eiſdem Chryſoſtomi in eodem ſermone, non panem, non vinum videri; at non dixit, non ſpeciem panis, non ſpeciem vini videri, ſed non panem, non vinum, quæ ſubſtantiam panis, & vini ſignificant, vt ſciunt Grammatici: illa vero ſpecies panis, & vini non ita, vt ſæpe dictum eſt. Sed tu quia ignoraſ propria ſignificata panis, & vini, & quia non crediſ in hoc magno ſacramento vltimum miraculum eſſe, proprium ſermonem in hyperbolicum tranſfiguraſ.

Quare Volanus proprium ſermonem in hyperbolicum tranſfiguret. Obieſtio 19.

Ad illud quoque, quod ex epiſtola Chryſo-

ſtomi ad Cæſarium obieciſti, reſpoſum quoque erat antea Petro Martyri ab Stephano Vintonienſi, quod etiam more tuo diſſimulaſti. illud addam ad confirmandam reſponſionem Stephani, euoliſſe me diligenter volumen Græcum epiſtolarum Chryſoſtomi, inter quas non extat iſta à te citata, nec vlla alia ad Cæſarium, ipſe liber epiſtolarum Græcarum propediem testiſ erit, breui in lucem Lutetia emittendus. illud etiam te admoneo, & affirmo Volane, euoliſſe me quàm diligenter potui duo exemplaria Chryſoſtomi manuſcripta Græca in pſalmos, neque tamen reperiſſe Pſal. 22. quem quidem vt non dubito Chryſoſtomi eſſe, ita vehementer ſuſpicor non bene locum interpretatum eſſe illum incertum interpretem, quiſquis ille fuerit, obtuliſſe enim in ſimilitudinem corporiſ, & ſanguiniſ Chriſti panem, & vinum non nobiſ, ſed ipſi Melchiſedech tribuit Chryſoſtomus, cum panem & vinum, quæ obtulit Abrahæ, vmbraſ noſtri ſacramenti fuiſſe dicit Pſal. 109. Sic enim ait, & quare dixit ſecundum ordinem Melchiſedech? reſpondet, & propter ſacramenta, quod ille quoque panem, & vinum Abrahæ obtulerit, & quod hoc ſacerdotium ſit à lege liberum, & quod neque finem, ſicut dicit Pauluſ, neque principium habeat. poſtea ſubiungit, quod enim ille ἐν οὐραῖς, id eſt, in vmbriſ habuit, ſic enim eſt in Græciſ exemplariſ, hoc reuera fuit in Ieſu Chriſto. vmbra igitur fuit ſacerdotium Melchiſedech, & vmbra item ſacrificium, id eſt tenuiſ, & obſcura reſentatio, &

Quod epiſtola Chryſoſtomi ad Cæſarium contra veritatem corporiſ Chriſti à Petro Martyre, & Volano obieſta nuſquid extet neque Græce, neque Latine.

Reſponſio ad id quod ex Chryſoſtomo Pſal. 22. obieciſtur, quæ Petro Martyrem, & Volanum coarguit.

similitudo nostri veri sacrificij, in quo nisi verum corpus Christi esset sub specie, & similitudine panis, non fuisset umbra in pane, & vino Melchisedech, nec in nostris pane & vino mysticis esset veritas; ac proinde quod panem, & vinum, sicut scriptura testatur, obtulit, non in figura contigisset illi, nec umbra fuisset, ut pater Chrysost. quem tu obiecisti, affirmat. sed ne amplius audeas Volane, si quid pudoris reliquum est, locum Chrysostomi Psal. 22. obicere, locum dico incerti interpretis à Græco, & Psalmi, qui non extat Græce cum reliquis Psal. & qui à loco eiusdem Chrysost. de Melchisedech, Psal. 109. discrepat, ut docui: recitabo hic locum ex homilia eiusdem in nouam Dominicam, & in Thomam Apostolum, ex quo plane intelliges, si tamen credere volueris, quid patet Chrysostomus, de sancta Eucharistia ex scripturis sanctis didicerit, crediderit, & docuerit. Beati, inquit, qui non viderunt, & crediderunt: ad nos pertinet hæc beatitudo, qui non vidimus eum, & credidimus in eum. beati enim qui fide vident eum, qui videri non potest. *μακάριοι ἡμεῖς, οἱ καθ' ἑστέον παρήγεν ὁρῶντες αὐτὸν, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς προσφέροντες, καὶ τοῖς σόμασι ἀσπάζομενοι, καὶ τοῖς ὀδοῦσι ἐκδοῖοντες, καὶ μὴ καταναλίσκοιτες, ὅτι ἐκδοῖον. ὡς μυστήριον ἔχον, ὡς μυστήριον φεικτῶν, ὁ κατήμενος ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς ἐν ταῖς δεξιαῖς ἐνδοξασίας τοῦ ἀμαρτωλῶν, καὶ ὁ πῶς τῆς ἀγάλης ὑμῶν μέλος, πῶς ὑπαρῶν κρατεῖται χειρῶν, καὶ*

*Insignis locus
Chrysost. de S.
Eucharistia
contra Culi
uianos.*

φέρει φερόμενος ὑπὸ τῆς ἀγαθίας τῶν φέρειν αὐτὸν, ὃ φεύγει ἅς ἀμαρτωλοὺς παλάμας ἡμῶν, ὃ φεύγει τοῖς καταλείτοις δακτύλοις, ὃ συμβίβει τοῖς πηλίνου ὁ ποιητής, ἀλλ' αὐτὸς προστίπεται καὶ λέγει, λάβετε, φάγετε, φέρετε τὰς χεῖρας ὑμῶν, καὶ βάλετε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ τῶν ἡμῶν κατακρατήσατε πάντες μέλη, ὅπερ γὰρ εἰς λαβήτε μέλος, ἐν ἐκείνῳ ὅλος εἰμὶ ὁ πῶς τῆς ἡμετέρας φιλαφειᾶς. προσερχώμεθα τοῖς πάντες καθαροὶ, τῶν καθαρῶν.
Interpretemur Latine: Beati, inquit, nos, qui in vno quoque conuentu ecclesiæ eum videmus, eumque oculis adiuuamus, & ore salutamus, ac dentibus edimus, & quem edimus, sed non consumimus. ὁ sacramenta inaudita, ὁ sacramenta tremenda, qui sedet ad dexteram patris, in dextris hominum peccatorum reperitur: & qui ab Angelis laudatur, fœdis manibus tenetur, & portat, qui portatur ab indignis, qui eum portent: non fugit manus peccatrices: non fugit digitos reos: non conterit ex luto fictos, eorum auctori: quin potius ipse hortatur, & dicit, accipite, edite, adhibete manus vestras, & mitte in latus meum: & omnes mea membra tenete; quodcunque enim membrum ceperitis, in eo sum totus, quia Thoma cōtrectatus sum. accedamus ergo omnes pure ad purum. Subiungit deinde, & dicamus accedentes, domine, non sumus digni, ut intres sub tectum animarum nostrarum: sed quia tu vis capi, & teneri à nobis, quia

tu vis ut benignus habitare in nobis, confidentes in te, accedimus ad te, dicentes, iubes domine, ut aperiatur ostia oris nostri, ingrederis enim benigne, ut tua est natura; ingrederis, & soluis vincula peccatorum: ingrederis, & illuminas cogitationes nostras tenebris obscuratas. Credimus domine, quod hoc facies: nec enim meretricem cum lacrymis accedentem repulisti: neque publicanum poenitentem abiiecisti: neque latronem agnoscere regnum tuum repudiasti: neque persecutorem poenitentem deseruisti. immo omnes, qui cum poenitentia accesserunt, in numero amicorum posuisti: huiusmodi precibus, & animis puris caelestia sacramenta participamus. haecenus Chrysost. Age vero nunc Volane, admouetur ne oculis in sacramento, quod absens est à sacramento, id est corpus Christi? adhibentur ne manus absenti? fertur in manibus, qui absens est? aut teritur dentibus absens? vel dicam potius teritur ne dentibus quod non est in ore? an quia Chrysostomus dicit, fide videri, qui videri non potest, dicitur es reliqua omnia, ferre in manibus, ore salutare, edere dentibus, attrectare digitis, haec omnia spiritu fieri? at spiritus carnem, & ossa non habet, ut possit manu attrectare, ore capere, & dentibus terere. nondum intelligis, vel dicam potius nondum credis, tunc enim intelliges, cum credideris, haec omnia per species sensibiles, panis, & vini in sacramento fieri: utar tecum exemplo familiaris, si te medicus cibo quopiam curare vellet, quem, ne nauseam moueret, melle illicitum

Quomodo exemplo familiaris conueniatur Volane non credes carnem Christi in sacramento manducari, quia non percipit sensu hoc.

porrigeret, & in os mitteret, an nisi cibum aperte videas, & dentem cibo infigas, sed mel solum gustes, neges habere te in ore cibum, & in stomachum traicere? medico credis dicenti cibum esse, & quidem salutiferum, & te illum sumere non dubitas, tamen nihil sensu praeterquam mel percipitur, & Christo & verbo eius non credis? ita ne durus es, ut Capharnaitas imitari malis? dices fortasse hyperbolicum esse Chrysostomi sermonem, quia, dicit, mittite manus in latus meum; nobis Volane, qui credimus totum Christum à nobis edi, non est hyperbole. non enim manus in vnum membrum eius mittimus, sed in totum corpus: qui autem in totum corpus manum mittit, quomodo potest non mittere in latus?

Obiecit praeterea tibi Petrus Scæga Eusebiū Emisenum in homil. 4. de pascha, cum ait, inuisibilis sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis, & sanguinis, sui verbi secreta potestate conuertit, ita dicens, accipite; & edite, hoc est corpus meum, & quæ sequuntur; huius tandem testimonij lucem clarissimam in oculos tuos infirmos incurrentem cum sustinere non posses, sicut daemon, cum exorcismi vim ferre non potest, confiteri cogitur veritatem: sic tu, fateor, inquis, verba eius ita sonare, ut mutationem signorum in res ipsas fieri contendat. Cur igitur non credis? quia, inquis, non tanti eius auctoritas apud nos esse debet, ut nomine scriptoris non adeo celebris, neque tam laudati, sanam orthodoxorum patrum sententiā, obscura-

Quomodo exemplo famus quia ferre non potuit lucet testimonij clarissimi ex Eusebio Emiseno, cui reuocatur tanquam nobilem auctorem.

FRANCISCI TURRIANI

Vnde sic con-
iectura sub-
uersum esse
Volanum, &
proprio iudi-
cio condemn-
amini.

Quid tula-
nim nuncquam
protulit, neque
proferre vn-
quam poterit,
neque Petrus
Martyr, quem
sequitur, al-
li scriptorem,
qui forma ver-
borum, qua pas-
sim vult in-
mutatione
que in sacra-
mentorum co-
muni, usus vn-
quam sit.

ri patiamur, quid si fuisset celeberrimus, & lau-
datissimus? cessisses Volane? minime quid igitur
ais, non esse tanti apud vos auctoritatem scri-
ptoris non adeo celeberris, neque tam laudatis: at
beatus Hieronymus non dubitauit hunc aucto-
rem, quem tu audes contemnere, inter celebres,
& laudatos scriptores in catalogo suo referre,
immo vide Volane, ne hoc sit, quod Apost. de
haeretico post vnam, & alteram correctionem
vitando, dixit, subuersum esse, & proprio iudi-
cio condemnatum; scilicet quia quaecunque
contradiciuntur, aut inuettat, aut corrupte in-
terpretetur, aut neget, aut dissimulet; denique
quia nolit vltos auctores quamvis nobilissimos,
qui contra sentiant, causas suas iudices. ad au-
toritatem vero Hieronymi, & Cyrilli, qui testi-
monium contra te elate dicunt, sic respondes,
non aliam conuersionem eos agnoscere, scripta-
eorum testari, nisi quae in vi, & dignitate sacra-
mentorum consistit, vt nimirum ex rebus terre-
nis, & vilibus elementis sint rerum sacrarum, ac
diuinarum sublimia signa. Si ita est Volane, &
non illudis iis, qui te audiunt, profer illis vel v-
num saltem auctorem ex antiquis patribus, qui
ista forma verborum, qua tu passim vteris, &
quam vbique inculcas, vsus fuerit, de conuer-
sione siue mutatione, quae in sola dignitate sa-
cramentorum consistat, vt si protuleris, nos cau-
sa cadamus: sin vero non protuleris, tu rursus
causa cadas, & victus ac prostratus iaceas illud
vero non est praeteriendum, quod dum Hiero-
nymum tecum facere vis, quia dixit Matth. 26. vt

DE SACRAM. EUCHARISTIAE. 83

ipse quoque veritatem corporis, & sanguinis
repraesentaret, vim verbi repraesentandi igno-
rare te ostendis. non enim semper quod reprae-
sentatur, vt tu falso existimasti, non existit. Co-
sule auctores linguae Latinae, vt ab eis, quod di-
co, discas. Deinde obiecit tibi Petrus Epistolam
Cyrilli Alexandrini ad Calosyrium, in qua ille, *Lect. Cyril-*
ne horreamus, inquit, carnem, & sanguinem ap- *li a Polano*
posita sacris altaribus, condescendens Deus *dissimulatus.*
nostris fragilitatibus influit oblati vim vitae,
conuertens ea in veritatem propriam carnis. ad
hunc locum cum illam formulam tuam de co-
uersione, siue mutatione, vsu, & dignitate, ac-
commodare nullo modo posses, callide totum
locum dissimulasti; quod quidem mihi magno
argumento est, esse te ex subuersis, & proprio
iudicio damnatis, quos Paulus dicit, & paulo
ante aiebam, vtinam me mea coniectura fallat;
beatum te, si sefellerit, quod vehementer opto,
& cupio. Sed pro illo loco Cyrilli à te praeteri-
to tanquam nodo, quem expedire non potui-
sti, ad alium locum eiusdem epistolae te verti-
sti, in quo aliquid te inuenisse tuarum causarum
modum falso putasti; decebat, inquit Cyrillus,
eum nostris vniri corporibus per sacram eius car-
nem, & preciosum sanguinem, quae accipimus
in benedictione viuificatiua in pane, & vino.
hic tu, carnem, inquis, Christi, & sanguinem in
pane, & vino percipi alleuerat. Hic ego si res-
ponderem tibi Volane speciem panis, & specie
vini vocasse Cyrillum panem, & vinum, scio,
non crederes; at non ego hoc, sed ipse Cyrillus
iij

respondet, qui in sermone de cena domini, & lauatione pedum, vt supra memini, similitudinem panis, & vini vocauit, quæ nunc panem, & vinum vocat. Et in comm. in Esaiâ. ca. 65. explanans locum illum, Leo & bos comedent panem. comedunt, inquit, cum mansuetis fera; eorum vero cibus Christus est ille panis viuus, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo, τρέφει σαρκὶ τῇ ἰδίᾳ πρὸς ἀφ' ἑαυτῶν ἡμᾶς ἀναμορφῶν καὶ ζωὴν, καὶ τοῖς ἑαυτοῦ κηρύττει τοῖς βλαβερίοις. id est, alit autem tum propria carne, ad immortalitatem, & vitam nos reformans, tum prædicationibus scilicet euangelicis. trahere huc si potes vel obtorto collo, vt tu Petro obiciis, trahere inquam Volane ad propriam Christi carnem, quam Cyrillus dicit, tuam metonymiam, & figuram corporis. Venit hic in mentem Volane, vt te admoneam, quæ in Petrum Scargam in ipso fere libelli tui vestibulo scripsisti, in te ipsum potius scripsisse. te enim tuis coloribus depinxisti, cum ais, vtar verbis tuis: A deo nihil Augustinum pro se facere Petrum demonstrasse, vt resistentem potius, ac inuitum, quod nolit ille, obtorto collo trahat; & quæ sunt illius clara ac dilucida, aut sicco pede prætereant, aut interpretationibus obscurare, & in alienum sensum detorquere summo studio contendat. videamus nunc, an hæc in te potius quadrent. dic Volane, præteruisti tu sicco pede locum Cyrilli Alexandrini paulo ante recitatū, & tibi à Petro obiectū: an fugit potius, & præteruolauit? idem interrogabo de altero Cyrillo

Hierosolymitano tibi etiam obiecto, cum ait in 4. catechesi mystagogica: Cū igitur Christus ipse sic affirmer, atque dicat de pane, hoc est corpus meum, quis deinceps audeat dubitare? ac eodem quoque confirmante, & dicente, hic est sanguis meus, quis dubitabit, aut dicet, non esse sanguinem? aquam aliquando mutauit in vinum propinquum sanguini in Cana Galilææ sola voluntate, & nō erit dignus, cui credamus, quod vinum in sanguinem transmutatur? cur hic quoque locus præteruolauit? cur pede saltem sicco, vt tuo vtat prouerbio, non attigisti? Si taces, dicam ego, quia non potuisti detorquere, ne obtorto quidem collo, vt tu de Petro dicis, transmutationem ad vsum, & dignitatem panis in tuo sacramento. immo non contentus dissimulatione horum duorum, tertium vnā cum istis præteruectus es, Gregorium dico Nyssenum in sermone Catechetico. recte igitur ait: Et nūc panem diuino verbo sanctificatum in corpus Dei verbi, transmutari credimus. & infra, Panis sanctificatur per verbū Dei, & orationem; non per comestionem ad hoc procedens, vt corpus verbi fiat, sed mox in corpus per verbum transmutatur, quemadmodum ab ipsius verbo dictum est, hoc est corpus meū. hæc Petrus ex Gregorio recitauit, deinde subiungit idem Petrus: Transmutantur, inquit, nō per comestionē, & vsum, sed per verbum. tria illa, quæ posuimus, duobus verbis est complexus. Si per verbum, & non per vsum, & comestionē transmutatio est, quis dubitet esse corpus Christi.

Locus Cyrilli
Hierosol. 1°.
lano præter-
uit.

Locus Greg.
Nysseni à 1°.
lano præter-
missus.

sti in Eucharistia ex vi sacramenti, quod per ipsa
verba fit: deinde si fit, antequam sumatur, qui
sacramentum sumit, procul dubio Christi cor-
pus iam sanctum sumit. ad extremum, si est trās-
mutatio panis, in substantia est, non in gustu, &
tactu, & reliquis accidentibus, quæ non mutan-
tur. hæc Petrus. Ad hæc Volane, quibus te
Petrus plane redarguit, nihil penitus respondi-
sti, loco Greg. Nyss. insuper à te dissimulato; in
quo satis te victum, & superatum esse declara-
sti; siquidem ad ἀφαιλά te compulit; id est, fe-
cit, ut mutus esses, dum fecit, ut nihil ad respon-
dendum haberes. Dic Volane, quis obtorto col-
lo trahere Augustinum, quò nolit, iudicandus
est, qui illum verbis suis loquentem, nulla inter-
pretatione adhibita citat; an tu? qui cum alio-
qui ingenue confitearis, cum ab Augustino, &
aliis patribus sit sermo de sacramentis, crebram
mutationis elementorum ab his fieri mentio-
nem: (ita enim scribis) tamen ut tergiversando
quoquomodo effugeres, coactus es profanam
novitatem verborum contra Paulum Aposto-
lum adinuenire, & obtorto collo, ut tu contra
Petrum dixisti, mutationem ab Augustino, &
patribus in hoc sacramento crebro, te teste, cō-
memoratam ad mutationem in fine rerum ipsa-
rum, & usu, non autem in substantia trahere.
Sic enim ais, sed in fine rerum ipsarum, & usu,
non autem in substantia hanc mutationem fieri
contendo. Si hæc fuit Augustini, & aliorum
patrum mens, & ista tua interpretatio cum eo-
rum mente, ac sensu concordat, profer vel se-

*Quomodo Pe-
tru. Scarga
Volanum ad
ἀφαιλά com-
pult. i. fecit,
ut mutus esses,
quia nihil ei
reliquit ad
respondendū.*

DE SACRAM. EYCHARISTIE. 85
mel Augustinum, aut alium ex S. patribus sic lo-
quentem. ostende in illis istam tuam formu-
lam, istud dico genus mutationis in fine rerum
ipsarum, & usu, aut dignitate, ut loqui soles:
cum enim hic sit constituta tota vis sacramenti,
& mutationis factæ in creaturis, siue elementis
per Dei verbum, profecto debuerunt non ta-
cere ista tua verba.

*Responsio ad locum ex Theophylacto nobis à Vo-
lano contra se obiectum: & quomodo propriis
verbis Theophylacti redarguitur Volanus; &
de Leontij Atholij & Severiani Gabalonen-
sis confirmatione: responsio item ad aliam rur-
sus objectionem ex Theophylacto: & de corruptela
loci Theophylacti in Volano deprehensa,
item locus insignis ex libro eiusdem Theophyl.
de corpore Christi.*

CAP. 19.

Respondes deinceps ad Theophylacti, &
Damasцени auctoritatem tibi à Petro Scar-
ga obiectam: ita vero respondes ad auctoritatē
Theophylacti, ut rursus eum nobis obiicias, sic
enim ais: nam Theophylactus cum non figu-
ram corporis, sed veram Christi carnem nos
māducare affirmat, hæc deinde subiicit, & quo-
modo, inquit, caro non videtur? ô homo pro-
pter nostram infirmitatem fit: quia enim panis,
& vinum ex iis sunt, quibus assuevimus, ea non
abhorremus, sanguinē vero propositum viden-

Obiect. 20.

res, & carnem non ferremus, sed abhorreremus: ideo misericors Deus nostræ infirmitati condescendens, speciem quidem panis, & vini seruat; in virtutem autem carnis, & sanguinis transele-
mētat. Deinde subiungis tu: Ex his vero Theophylacti verbis nihil aliud colligi potest, quā-
veram quidem corporis Christi manducatio-
nem in sacramento exhiberi, sed nihilominus
integras elementorum species permanere, quā-
do hæc in ipsam carnem permutatæ, nos ab efu-
deterrent; nunc vero cum sint saluæ, & cum
consuetudo à nobis modo manducetur, nihil no-
bis horroris incutiunt: quia in virtutem corpo-
ris, & sanguinis conuersa, spirituales corporis,
& sanguinis Christi manducationem, non cor-
poralem nobis exhibent. hæc tu Volane, qui-
bus te ipse mirifice redarguis. primum quidem,
quod nihil respondes ad id, quod in auctoritate
Theophylacti potissimum erat, cum affirmat
non figurā corporis, sed veram Christi carnem
nos manducate; ex quo sit necessariò, vt quod
dominus Iesus dixit, hoc est corpus meum, au-
thoritate testis tui Theophylacti, quem contra
nos interpretaris, non de figura corporis acci-
piatur, sed de ipso corpore. Deinde, quod sæpius
tibi obieci, & nunc denuo obiiciendum est, pa-
nem, & vinum idem per ignorantiam sermonis
Latini significare putas, quod species panis &
vini. itaque sunt quidem panis, & vinum, vt
ait Theophy. ex iis, quibus assueuimus, non au-
tem species panis, & vini; sed facta conuersio-
ne panis & vini, quibus utimur, ne car-

nem specie carnis, quod natura abhorret, eda-
mus. speciem, ait Theophylactus panis, & vini
seruari; Grece est εἶδος quod definiunt, τὸ εἶ-
δος ἀπερὶ ἑαυτῶν ἔχει τὸ ὁμοῖον, id est species,
quæ non indiget alio, vt videatur: vt quidem in-
diget substantia, non enim est per se sensibilis,
vt philosophi tradunt. Satis autem declarauit
Theophylactus, diuersitate verborum diuersas
res à se significari, sed ne sic quidem intelligere
voluisti. Si enim, cum dixit Theophylactus spe-
ciem quidem panis, & vini seruat; panem & vi-
num, quibus vti consueuimus, intelligebat, cur
vocabulū mutauit? cur non dixit vtrouque pa-
nem, & vinum? quare, si amplius de hoc conten-
dere volueris, dimittam te ad Grammaticos La-
tinos, & Græcos, vt ab illis discas, quod hæte-
nus non didicisti. Præterea, cum ait Theophyla-
ctus, speciem quidem panis, & vini seruat, in vir-
tutem autem carnis, & sanguinis transelemen-
tat: quomodo fieri potest, vt dicat transelemen-
tari idipsum, quod dicit idem seruari? aliud er-
go est, quod dicit transelementari, nempe panē,
& vinum, quibus vti consueuimus, vt supra di-
xerat; & aliud quod dicit seruari, nempe spe-
ciem panis, & vini. Sed hic Volane, scio, confu-
gies ad regulam Petri Martyris, quam te docuit
his verbis: Vbiunq; apud patres sit mētio mu-
tationis, vel conuersionis, intelligendum est de
mutatione sacramentali, qua res illæ non tran-
substantiantur, sed fiunt nobis sacramenta ad si-
gnificandum efficaciter, adtribuendum ani-
mis, & fidei nostræ per vim spiritus S. cor-

*Regula Petri
Martyris contra
Eucharistiam
conuersionem
falsam.*

pus, & sanguinem domini. sed faciam rursus, ut ipsa ratio te cogat, velis nolis, confiteri tacitum saltem, non habere hic locum istam profanam & fallacem magistri tui regulam. Si sit hic trans- elementatio, quæ Græce dicitur μετασχηματισμός, & μεταποίησις ab hoc auctore: ergo alia substantia erat prius, & alia postea est. mutatio enim ut antea dixi, manente eodem subiecto, solum fit secundum quantitatem aut locum, aut qualitatem aliquam naturalem, quæ non dicitur, nec est μετασχηματισμός, vel μεταποίησις; aut si non erat prius alia substantia, & alia postea, non fit μετασχηματισμός id est transitus ab una substantia ad aliam; hoc enim significat μετασχηματισμός, id est, transelementatio; neque μεταποίησις quæ similiter significat transitum ab una natura ad aliam: modus enim rei non sacræ non dicitur, nec est σχήμα, aut ποίημα, id est elementum, aut creatura: siquidem non esse rem sacræ mera negatio est, unde ista tua sacramentalis mutatio ex re non sacra in rem sacram non potest dici nec esse μετασχηματισμός, neque μεταποίησις. deinde, quod sequitur in Theophylacto, in virtutē carnis, & sanguinis transelementari, aperte iam mutationem istam vestram sacramentalem redarguit. Virtus enim propria scilicet, & naturalis, carnis, & sanguinis inseparabilis est à carne, & sanguine; sicuti calor proprius ignis inseparabilis est secundum naturam ab igne; quare cum dicit Theophylactus, transelementari, panem scilicet, & vinum εἰς ὁσώμεν, id est, in virtutē carnis, & sanguinis, perinde est,

Quomodo
testimonium
Theophylacti
à Volano ci-
tatum muta-
tionem sacra-
mentalem, quæ
Caluiniāni cō-
muni sunt, re-
darguit.

ut si diceret, in carnem, & sanguinem. ὁσώμεν enim dicit ἐν ὁσώμεν. Clarius hunc locum expressit Leontius, Eutholius, quem in hoc euangelista, & reliquistribus Theophylactus secutus est: describam eum Græce, ut conferat Volanus utrumque. συνῆλθε δὲ τὰς ἡμετέρας ἀδελφὰς ἐν ἡμῖν ὅτις προκαίμεναις ὁσώμεν ζωῆς, καὶ μεθίσθωμεν αὐτὰ πρὸς ἐνεργεῖαν τῆς ἐαυτῶν σαρκὸς, ἵνα εἰς μέθεξιν ζωοποιῶν ἔχομεν αὐτὰ, καὶ οὖν σαρρῆμα ζωοποιῶν ἐν ἡμῖν ὁδεῖται τὸ σῶμα τῆς ζωῆς. Demittens, inquit, se ad nostras infirmitates, in proposita, scilicet panē & vinum immittit virtutē vitæ; & transmutat ea ad energiam suæ carnis, ut habeamus illa in viuificationem; & tanquam semen viuificum inueniatur in nobis corpus vitæ. quam Theophylactus dixit virtutem carnis, & sanguinis, Leontius dixit energiam carnis suæ: est enim energia, ut ecclesiastici patres definiunt, vniuersaliq; naturæ virtus propria. hanc ipsam energiam, siue virtutem carnis Christi vocauit hic idem Leontius virtutem vitæ, quia caro Christi vnita est cum diuinitate, quæ est vita. Vnde rursus, vocat corpus vitæ, quod in nobis tanquam semen viuificum inuenitur. Ut ergo semen non extra terram, sed corporaliter in terra seminatur, sic in terra corporis nostri corpus est Christi viuificum tanquam semen futuræ in nobis resurrectionis; sicut ante Leontium Seuerianus quoque Gabalonensis episcopus dixit, quem Nicéphorus scribit excelluisse tempore Chrysostomi in concionibus, sententiarum, & testi-

Corpus Christi in sacramento semen quoddam esse virtutis resurrectionis futuræ in terra carnis nostræ solum aucto-ribus Leontio, & Seueriano.

moniorū scripturæ sanctæ frequētia, Panē, inquit,
verbum Dei sumpta humanitate in mystica cœna
factæ illius operationis magni mysterij, prim^o ipse
accepit, & benedixit, & dedit discipulis in memo-
riā suæ mortis, & resurrectionis dicēs, hoc est cor-
pus meū; deinde subiūgit, ὁ ὅς ἐστι τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ
θεοῦ, καὶ ἀποδοσὶς αἰώνιος, ὁ ἀπαυσιμῶν ἡμῶν τοῦ αὐτοῦ σώματος καὶ
αἵματος, καὶ ἀποδοσὶς ζωῆς τοῦ σώματος καὶ αἵματος ἡμῶν τοῦ
θεοῦ ὅς ἐστι τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ θεοῦ, quid, inquit, &
comedimus, & est impassibile, & immortale &
incorruptione plenum, & implens nos benedi-
ctione, & immortalitate, atq; incorruptione tan-
quā semē quoddā futuræ in nobis diuinæ gratiæ,
& virtutis resurrectionis. Quare Volane, ne speres
q̃ corpus tuum seminatū in corruptione, surget in
gloria, nisi semē viuificū, quod est corpus vitæ, in
terra corporis tui non solū spiritualiter, sed corpor-
aliter habere volueris. Veniamus iā ad Damascē-
nū, quem cōfiteris, passim asseuerate conuersionē
panis in corpus Christi, sed eam cōuersionē vt eli-
das, & vtcunque elabi, tuis, quos decipis, videaris;
obiicis rursus eundē Damascenū. sic enim ais: Cō-
fert enim in quodā loco sacramētū cœnæ domini
cū baptismo; & cōsueuisse dicit Deū humanæ cō-
suetudini se attēperare. cum itaq; soleāt homines
aqua lauari, & vngi oleo, idcirco Deus iis reb^{us} gra-
tiā suam adiūxit, & spiritū baptismi. Ita cū sit mos
hominū edere panē, & bibere vinū, iis reb^{us} adiūxit
suam diuinitatē. Si ergo perinde pani, & vino ad-
iunxit Deus diuinitatē, sicut baptismō gratiam, &
spiritū sanctū, neq; tamē mutatur aqua in hęc do-
na cœlestia, sequitur, neq; panē naturaliter in car-
nē, & vinū in sanguinē mutari, quāuis diuinitatē

Obiectio 21.

hæc elemēta verbo Dei sctificata habeāt adiūctā;
hactenus tu. Ergo quia Damascenū testē nostrū,
testē quoq; tuum esse voluisti, sit ipse causę tuę iu-
dex, cuius testimoniū corrūpere voluisti. recitem^{us}
quę Damascenus scripsit lib. 4. De fide orthodoxa
in ca. de mysteriis; Et sicut in baptismo, inquit, quia
cōsueuerūt homines lauari aqua, & vngi oleo, cō-
iunxit cū oleo, & aqua gratiā spiritū S. & fecit eam
lauacrū regenerationis: sic, quia cōsueuerūt homi-
nes pane vesci, aquā, & vinū bibere, cōiunxit cum
eis suam diuinitatē, & fecit ea corpus, & sanguinē
suū, vt per ea, quę cōsueuerūt sunt, & secundū naturā,
in iis, quę supra naturā sunt, simas. Corp^{us} est vere
cū diuinitate vnitū, corpus ex Maria virgine, non
quidē, q̃ corp^{us} ipsum, quod assumptū est, ē cœlo
descēdat, sed q̃ ipse panis, & vinū transmutatur in
corpus, & sanguinem Dei. Si verō modū inquiris,
quomodo fiat, satis habere audire, q̃ per spiritū S. si-
cuti ex Virgine Dei matre per spiritū S. sibi, & in se
domin^{us} carnē hypostatice vniuit; & nihil amplius
scimus, quam q̃ verbū Dei verū est, & efficax, atq;
omnipotēs: modus vero imperscrutabilis est. En Vo-
lane, deprehēsa est corruptela, quā in testimonio
Damasceni molit^{us} es. nō dixit Damascenus, vt tu
finxisti, sicut aquæ, & oleo, quib^{us} homines ad la-
uandum, & vngendū vti cōsueuerunt, gratiā suam
adiunxit, & spiritū baptismi: ita panī, & vino ad-
iunxit suam diuinitatē; non sic, inquam, dixit, nec
hic substitit; sed sicut, inquit, cōiunxit cum aqua,
& oleo, quibus homines vti cōsueuerunt, gratiam
spiritus S. & fecit aquam lauacrū regenerationis:
sic quia cōsueuerunt homines vesci pane, & aquā
& vinū bibere, cōiunxit cū eis suam diuinitatē, &

Decorruptela
Volani depre-
hensa, quam
in Damascē-
no teste molis-
tus est.

fecit ea corpus, & sanguinem suum. hoc tu Volane dissimulasti, & quasi non dixisset, sic conclusisti: si ergo perinde pani, & vino adiunxit Deus diuinitatem, sicut baptismo gratiam, & spiritum S. neque tamē mutatur aqua in hæc dona cœlestia, sequitur, neque panem naturaliter in carnem, & vinum in sanguinem mutari. quomodo coheret hæc tua commētitia cōclusio cum eo, quod modo ex Damasceno audisti, & fecit ea (panem, & vinum dicit) corpus, & sanguinem suum? Damascenus gratiam spiritus sancti dixit coniunxisse cum aqua, & oleo, non diuinitatem; neque dixit, fecisse aquam, & oleum corpus, & sanguinem, sed hæc dixit de pane, & vino, quibus utimur; hæc enim mutat, ut idem Damascenus in eodem capite ait, in corpus, & sanguinem suum; cum quibus diuinitas est hypostatice vnita. Cur tu hæc innuertisti, mutilasti, corrupisti? qui vsque adeo timorem futuri iudicii abiecasti, ut sprete bona conscientia, & fide non ficta, inflatus sensu carnis tuæ, in vaniloquium totus conuerteris volens esse legis doctor. iam quod conuersionem panis in corpus Christi, quam confiteris passim a Damasceno asseuerari, eō spectare interpretaris, non quidem quod mutatio panis, & vini in corpus & sanguinem Christi fiat: quin potius, inquis, ut non nuda signa panem & vinum esse putemus, sed adiunctam esse externo signo veritatem corporis Christi: hoc cōmentum tuum ipse Damascenus ibidem plane redarguit. Age enim Nolane, si tu quomodo fiat conuersio panis in

nis in corpus Christi, quam Damascenus dicit, assecutus es, & aliis, quos docere vis, per cōuersionem sacramentalem interpretaris, sicut ex Petri Martyris regulis didicisti, quomodo idem Damascenus ait hic, modum conuersionis non esse inquirendum? non enim posse nos assequi, non magis quā assequi possumus, quomodo verbum Dei carnē ex Virgine matre sumptam, secum hypostatice copulauit, hoc tantum scimus, incarnatum esse, modum vero ait imperscrutabilem esse. iam ne vides, iam ne sentis Volane interpretationē tuam, quam in conuersione, quam Damascenus dicit, finxisti, ab eodem Damasceno coargui? siquidem tu interpreta-
ris in Damasceno, quod Damascenus ipse dicit minime interpretabile esse. Dicam iterum Volane, nos, ut sit corpus Christi, ubi prius erat panis, credimus verbo Dei fieri, qui dixit sumpto pane in manus, & mentiri non potuit, hoc est corpus meum; quomodo vero hoc fiat, nullus scire potest, nisi Deus, qui facit. hoc ipsum sentit testis tuus, & noster Damascenus. qua igitur temeritate plusquam satanica audes interpretari, quomodo fiat cōuersio panis in corpus Christi, quam Damascenus, ut tu fateris, passim asseuerat, & dicit, in interpretabilem esse? Cur non potius confiteris cum teste tuo, & nostro Damasceno, immo cum omnibus ecclesiæ Catholicæ patribus, panem quidem conuerti, siue mutari verbo Dei in corpus Christi? quomodo vero, non te assequi, immo nec inquirere velle, sicut nec quomodo verbum Dei incarnatum

*Quomodo
Volanus in-
terpretatur,
quod testis ab
ipso citatus
testatur non
esse interpre-
tabile.*

*Et modus
incarnationis
neque perscru-
tabilis nec in-
terpretabilis
est, sic neque
modus muta-
tionis panis,
et vini in cor-
pus & san-
guinem Christi.*

Mutatio sacramentalis à Caluino inuēta, & à seclatoribus eius celebrata nihil penitus difficultatis ad intelligendum aut interpretandum habet, quia commē-
taria est.

Damasceni libellus de corpore Christi, quod sumimus.

sit, inquiris, nec inquirendum esse iudicas? ista vero mutatio sacramentalis, quam inuenistis ad interpretandum mutationem panis in corpus Christi, quam in omnibus antiquis patribus legistis, quid haberet grandis sermonis, & ininterpretabilis ad dicendum, sicut Apostolus ait de Melchisedech, ut cum incarnatione à Damasceno comparanda esset? quid enim poterat esse facilius ad intelligendum, & explicandum, quàm quomodo secundum vestram sectam fiat mutatio, siue conuersio panis in corpus Christi? siquidem sit, ut dicitis, faciendo res ipsas ex communibus, & profanis per sanctificationem virtute verbi Dei sacras, siue sacra signa corporis, & sanguinis. erat ne in hoc illud imperferutabile, quod Damascenus dixit, quem in nos citastis? Præterea scripsit idem libellum inscriptum de corpore Christi, quod sumimus, quē in bibliotheca illustrissimi, ac Reuerendissimi Cardinalis Sfortiæ reperi vetustate nimia ex magna parte consumptum: confert in eo hic auctor, hoc sacramentum cum mysterio incarnationis: ἐκ δὲ, inquit, ἡ ἀγία παρθένος ἡ τράπεζα ἔχουσα τὸ πᾶν τῷ σώματι, οὕτως καὶ τὸ πᾶν τῷ ἀγγέλου φανερῶν πνεύματι ἅγιον ἐπιήλθεν ἐπ' αὐτὴν, τότε ἡ διούαμις τῷ ὕμνῳ αὐτῇ ἐπεσκίασεν ὁ θεὸς λόγος θεῖα ὑποστάσις καὶ παρελάβετο ἐξ αὐτῆς σάρκα, καὶ ὡς καίτοι ὡς ἐν τῇ γαστρὶ τῆς παρθένου ἐν τῇ τραπέζῃ τῇ μυτικῇ, ὕλη ὁ ἄρτος, καὶ τὸ ἐξ οἴνου καὶ

ὕδατος κράμα, καὶ γὰρ ἡ μητὴρ ἐκ τοῦ παντὸς ἡγε-
μετο καὶ τῷ βρέφει ἐχρήγη τὸ πᾶν τῷ σώματι
ὕλῃ, φησὶν ὁ ἱερεὺς ὡς ὁ ἀγγελος, ἵνα ὅτι ποι-
ήσαν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αἰάσῃ, καὶ ποιήσῃ τὸν
κύριον αὐτοῦ τοῦτον σῶμα ἅγιον χειρὸς, καὶ τὸ πο-
τήριον τοῦτο αἷμα τίμιον χειρὸς, καὶ ὡς ἀφ' οὐ-
σικῆς οἰκονομίας, ἀλλ' ὑποφύουσιν γίνεται εἰς
ἐπαύξῃσιν τῷ κυριακοῦ σώματος καὶ αἵματος
ἐν σῶμα καὶ οὐ δύο, εἴπα ὑψοῦται ἐν ταῖς χερσὶ
τῷ ἀρχιερεὶ ὅτι σαυροῦ, καὶ ὡς δίδεται κλώ-
μενον, καὶ ἐν ἡμῖν ἐντάσσεται, καὶ συναφθαίρεται
ἡμῶς. τοῦτο γὰρ ὅτι τὸ πέρας τῆς οἰκονομίας, καὶ
ἀφαιρέται ἐν ἡμῖν, ὡς οὐ διεφθάρη τὸ τῷ κυ-
ρίου σῶμα ἐν τῷ τάφῳ, ὡς δὲ τῆς ἡμῶν με-
λήσας καὶ τα τὰ τῆς φθορᾶς ὑπομένει καὶ κλα-
τα ὑφ' ἡμῶν πμείως καὶ πικρῶς, καὶ ὑπο ἀνομιῶν
χειρῶν πολλάκις ἀπμάζεται καὶ ῥύπνεται καὶ
ὑπο μύων καὶ σκωλήκων φθείρεται, ἀλλ' οὐ
ἀφαιρέται, καὶ δὲ χαρῆς εἰς τὸ μὴ εἶναι. ἔφη ὁ
κύριος τοῦτο ποιήτε εἰς τὸ ἐμὲν ἀνάμνησιν,
ὅσα καὶ γὰρ ἐσθίετε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ πο-
τήριον τοῦτο, τὸ ἵστατον τῷ ἱερεὶ χαταγγέλλετε
θανάτου δὲ μνήμη φθορᾶς ὅτι, φθορὰ γὰρ ὅτι
ὁ θάνατος, καὶ μὴ ἀφαιρέται. Interpretemur
ad verbum. Illic, inquit, erat sancta Virgo men-
sa, quæ materiā corporis Christi habet; deinde
(sicut angelus dixit) spiritus sanctus superuenit

in eam, & tunc virtus altissimi obumbravit ei, «
Deus scilicet verbum, persona diuina; & assum-
psit ex ea carnem; sic hic tanquam in vtero Vir-
ginis in mensa mystica posita est materia panis, «
& vinum aqua mixtum. his enim mater nutrie-
batur, & materiam corporis infanti praebebat. «
sacerdos, vt angelus, dicit, vt superueniens spiri-
tus sanctus sanctificet, & faciat hunc panē cor-
pus Christi, & hunc calicem preciosum sangui-
nem Christi; & non per naturalem dispositionē, «
sed per supranaturalem ad cōsumationem cor-
poris dominici sit vnū corpus, & non duo; dein «
de eleuatur in manibus sacerdotis in crucem; & «
frangitur, ac distribuitur, & in nobis sepelitur; «
& facit nos secū à corruptione liberos. hic enim «
est finis aduentus sui in carne. non corrumpitur «
in nobis, sicut non est corruptum corpus domi-
ni in sepulchro. quousque vero à nobis suma-
tur, omnia, quæ sunt mortis, sustinet; & frangi-
tur à nobis honorifice, & fideliter; ac sæpenu-
mero, sceleratis manib* fœde tractatur, & proij-
citur, & à muscis, & soricibus, non tamen cor-
rumpitur, neque interitū capit. Christus dixit, «
hoc facite in meam commemorationem, quo-
tiescunque enim manducabitis panē hunc, & «
calicem bibetis, mortem domini annunciabitis,
memoria autem mortis, memoria dissolu-
tionis est: mors enim dissolutio est, & non cor-
ruptio permanens. Potes ne Volane ad hæc Da-
masцени aptare mutationem tuam sacramenta-
lem? si igitur non potes, condemnet te tuus tes-
tis, Paulo supra quæ idē Damascenus, quare

non hoc fecit dominus post resurrectionem, *Quia se dedit*
sed ante? quia, inquit, corpus factum per resur- *dominus Iesus*
rectionem incorruptibile, neque frangitur, ne- *in sacramento*
que comeditur. ergo si sacramentum signum *in memoriam*
tantum esset corporis Christi, id est, si non esset *passionis sue*
vere corpus Christi in ipso sacramento, vt vos *manducandū,*
dicitis, non hoc impedisset, auctore Damasce-
no quominus post resurrectionem hoc fecisset.
Redi igitur Volane cum Berengario ad eccle-
siam Catholicam, ne in sempiternum pereas, &
confitere Greg. xij. Pontifici Romano, quod
ille Greg. xij. his verbis confessus est de cons. dis-
" 2. cap. Ego Berengarius ore, & corde confiteor,
" panem, & vinum, quæ in altari ponuntur, post
" consecrationem non solum sacramentum, sed
" etiam verum corpus, & sanguinem domini no-
" stri Iesu Christi esse, & sensualiter non solum sa-
" cramentum, sed in veritate (scilicet verum cor-
" pus, & sanguinem domini nostri Iesu Christi,
" quæ proxime nominauerat) manibus sacerdo-
" tum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri
" (scilicet in ipso sacramento) iurans per san-
" ctam, & homouision Trinitatem, & per hæc sa-
" cro sancta Christi euangelia eos, qui cōtra hanc
" fidem venerint, cum dogmatibus, & sectatori-
" bus suis æterno anathemate dignos esse pro-
" nuncio, & quæ sequuntur. Redeo ad Damasce-
num, cuius testimonio cum tuam sacramenta-
lem mutationem labefactari sentires, & vio-
lentæ interpretationi, quam verbis eius adhi-
buiisti, diffideres, alia via aggressus es auctori-
tatem eius imminuere. recentem enim auctorem

*Qualis, ac
quanti auctor
sit Damascenus,
qui pro
Volano propter
imperitiam, &
hæresim suam
contemnit.*

FRANCISCI TVRRIANI

esse dicis, qui ante octingentos annos vixit; & eius libros multis, corruptelis, & erroribus non ferendis repletos, quos omnes scholæ Theologorum ad discendam Theologiam, & via, ac arte docendam tanquam duces, & magistros optimos delegerunt; ex cuius libris de fide orthodoxa si vel pauca tu degustasses, quos nec odoratus esse videris, non esses ad hæresim Caluini, & Cinglij delapsus. Omitto quæ hic auctor, qui omni ætate, ex quo fuit, nobilissimus, & castissimus dogmatistes semper habitus est, aduersus hæreticos Nestorianos, Monophysitas, Monothelitas, & Iconoclastas diuine scripsit; & multa alia, quæ prætereo: quia non est mihi propositum auctorem laude omnium patrum, qui post eum secuti sunt, celebratissimum laudare, ut tibi respondeam; qui nescio, an aliquid ex eo legeris: aut aliter eum noueris, nisi de nomine.

Responsio ad illa quæ contra concilium Lateranense Volanus obiecit: & quomodo probetur rem transubstantiationis in sacramento Eucharistie non nouam, ut Hæretici fingunt, sed antiquam, & veram: & de octuaginta quatuor interpretationibus horum verborum, hoc est corpus meum, quæ in libris Hæreticorum feruntur.

C H A P. 20.

Obiectio 22.

Sed quis non desinat mirari istud tuum censorium supercilium in vnū Damascenū, qui

DE SACRAM. EUCHARISTIE. 92

in mille ducentos, & amplius Concilij Lateranensis patres insane insultantem videat? Sic enim ais, nihil ergo agis, qui quod mille ducentos aut eo plures Concilij Lateranensis producis, ut tu vocas patres, tantam huic causæ, quam defendendam illi susceperunt, auctoritatem te conciliare posse putes. Quis non videt esse te ex eorum numero, de quibus Iudas Apostolus scripsit, quorum os loquitur superbiā, & quos beatus Petrus dicit blasphemare quæ ignorant; hoc enim tibi euenit, qui Catholicum dogma, quod patres, & maiores tui semper tenuerunt, & cuncta Polonia ab initio Euangelicæ prædicationis susceptæ professæ est, ignoras; & quod ignoras, blasphemias, dogma dico de veritate corporis Christi, quod ex mystica mensa ore carnis nostræ sumitur, & manducatur ad salutem æternam. Sed videamus prius quàm ad alia pergamus, quo argumento illos mille ducentos patres refellas; & quomodo, veluti strenuus bellator in caput illius concilij hastam torques, ut duce interfecto, actum sit de copiis. Solus, inquis, Innocentius tertius pontifex Rom. primus auctor, & inuentor nouæ vocis, & rei transubstantiationis extitit, & quæ sequuntur plena contumeliis ac blasphemis. hoc est ergo tuum argumentum, id est, merum mendacium, rem transubstantiationis nouam esse, & ab Innocentio inuentam. nisi tu Volane errares nesciens scripturas, & virtutem Dei, si cut dominus in Euangelio Marci de aliis tui similibus dixit, non videretur tibi res transubstantia-

Quare Volanus rem transubstantiationis in sacramento nouam putat & dicit.

Octuaginta
quatuor inter-
pretationes

verborum my-
stica cena fe-
riatur in libris
hereticis &
Reuerendissi-
mo Episcopo
Ebraico ob-
seruata &
collecta.

Quod in Ec-
clesia Catholi-
ca per eussu
Orientem, &
Occidentem v-
nuntant sen-
sus est, & fuit
semper horum
verborum, hoc
est corpus
meum.

tionis noua: sed quia illam scripturam ignoras, hoc est corpus meum, & virtutem Dei, qui fecit, & portat omnia verbo virtutis suae, sicut Apost. ait, idcirco videtur noua. te vero cum ceteris omnibus tuae sectae nescire scripturam illam argumento est clarissimo ac firmissimo, quod octuaginta quatuor interpretationes huius tuae scripturae in libris tuae sectae feruntur, quas collegit, & notauit indicatis locis Reuerendissimus Episcopus Ebroicensis, Claudius de Sainctes Gallus in 2. libro suarum repetitionum de sancta Eucharistia contra vestram sectam. Sic enim opus eruditissimum, & sanctissimum inscripsit, quod nunc editur. Apud nos in ecclesia Catholica per cunctum Occidentem, & Orientem apud omnes auctores tum Graecos, tum Latinos vna tantum interpretatio est, quae ex verbis propriis elicitur, quibus dominus vltus est, quia ab omnibus, & in sacramento omnium maximo sine errore, & obscuritate intelligi voluit, qui cum dixit corpus, corpus intelligi voluit: & si signum vel figuram voluisset, signum, vel figuram dixisset. Sed interrogemus Volanum, quomodo prober, quod dixit, rem transubstantiationis nouam esse. Rem, autem, inquit, transubstantiationis à nullo veterum usurpatam tor, & tam clara antiquitatis testimonia, quae in medium produxi, manifeste coarguunt: omnes enim ex aequo panem, & vinum quoad substantiam manere in sacramento integra asseuerat. Vos appello, quicumque in Polonia Volanum auditis, & per salutem animarum

vestrarum obtestor, ut petatis ab eo, ut proferat vobis vnum tantum ex istis tor & tam claris testimoniis antiquitatis, quae iactat, in quo dicatur hoc, quod ipse nunc dicit, panem, & vinum quoad substantiam manere in sacramento integra, aut saltem hoc, panem & vinum manere integra; ut si nemine proferat, qui illud, quoad substantiam manere, aut hoc, manere integra dicat, merum mendacium esse credatis: sin autem proferat, causam vincat. Aut rursus, cum nos tam multos, & tam antiquos proferamus, qui dicunt, panem, & vinum, in corpus Christi, & sanguinem mutari, ad quos interpretandos vel potius corrumpeudos necesse habuit ista secta Volani mutationem sacramentalem inuenire, rogate eum, ut vel vnum saltem ex antiquis istis ostendat, qui dicat panem, & vinum non mutari in corpus, & sanguinem Christi: ut si non ostenderit, rursus pro certo habeatis, ab eo vos decipi. Praeterea, quod fingit Volanus, de accidentibus sine subiecto in sacramento manentibus, neque minimam mentionem à patribus fieri, nos falsum esse probamus testimonio Cypriani, Augustini, Cyrilli Alexandrini, & alterius Cyrilli Hierosolymitani antiquioris, & Macarij Aegyptij, qui post mutationem panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi, speciem panis, effigiem panis, similitudinem panis, apparentiam panis, & figuram panis, vocant. Petite vos Poloni ab eo, ut prober speciem, effigiem, similitudinem, apparentiam, figuram panis remanentem cum corpore,

Commentum
Volani mani-
festum inuen-
tum ad deci-
piendum sim-
plices.

& sanguine Christi, in quæ panis, & vinum mutata sunt, non significare, & esse accidentia sine subiecto; quod cum probare non poterit, reliquum erit, vt quod Volanus vobis dicit, commentum diabolicum esse credatis. rem autem transubstantiationis, vt ad eam reuertar, non nouam esse, vt tu Volane somnias, nos testimonio auctorum, qui ante mille ducentos annos scripserunt, probamus, qui *μετεσώσεις*, & *μετεποίησις* vocant: vt Greg. Nyssenus, Leon- tius, Damascenus, Theophylactus, & alij, ne omnes enumerem. quid enim refert, rem transubstantiationis Græce, an Latine efferre, & eloqui? putas ne Volane esse has voces significantes, an non? Si significantes, non enim negabis, ne te ridiculum præbeas, interpretare nobis magis Latino verbo, quam transubstantiationis, si tibi politulo hoc verbum sordet: aut verte, si magis placet, transmutationem. fortassis hoc verbum deosculaberis, quod videatur tibi posse aptari ad mutationem tuam sacramentalem. Verum non posse vlllo modo, docui te superius rationem vtriusque verbi *μετεσώσεις*, & *μετεποίησις* repugnare illi tuæ transmutationi sacramentali, relege locum, ne iterum repetam.

Responsio ad illud blasphemum mendacium Volani, post Concilium Lateranensem cœpisse adorari sanctam Eucharistiam: & quomodo Volanus ignoret, esse corpus Christi in multis & infinitis altaribus, nō esse operationem propriam carnis

Christi, sed diuinitatis per carnem sub specie sensibili panis & vini: & quæ Hippolytus Martyr contra Bironem hæreticum scripserit, quæ Volanum redarguunt somniantem confusionem naturarum in Christo in multis altaribus posito: & de insigni interpretatione illius loci Ioannis, quid si videritis ascendentem in cælum, ex Theodoro Melenense.

CAP. 21.

Pergamus ad aliud commentum blasphemum, quo superiora cumulasti. Sic. n. ais, post Lateranense concilium Eucharistia demum adorari, & pro ipso Deo, pro dolor, coli cœpit: & paulo post, nullum tamen cultum diuinum, qui soli omnipotenti debetur Deo, sacramento fuisse exhibitum res ipsa loquitur. Sic probas articulos tuæ sectæ. edissere Volane tuis discipulis, vbi, & quomodo res ipsa loquitur. apud vos res ipsa loquitur, apud quos mutus est cultus, quia sublata est Eucharistia; at apud patres, & maiores tuos, qui te in die iudicii condemnabunt, non erat mutus, qui hymnis, & laudibus sanctam Eucharistiam concelebrabant. Paulo ante recitavi locum ex homilia beati Chrysostomi, quo adoratio, & cultura sanctæ Eucharistiæ continetur, in quo vno testimonium habes Volane totius ecclesiæ Constantinopolitanæ, quæ quàm late pateat, & quàm sit ampla, credo non ignoras. accedamus ergo (inquit il-

Aliud commentum blasphemum Volani. Obiect. 23.

lud os aureum) pure ad purum, & dicamus ac-
cedentes, domine non sumus digni, vt intres.
sub tectum animarum nostrarum; sed quia tu
vis capi, & teneri à nobis, quia tu vis, vt beni-
gnus habitare in nobis, confidentes in te, acce-
dimus ad te dicentes, iubes domine, vt aperia-
mus ostia oris nostri. ingrederis enim benigne,
vt tua est natura; ingrederis, & soluis vincula
peccatorum; & quæ sequuntur, quæ cultum, &
adorationem, ac gratiarum actionem continet.
Prætereo aliorum sanctorum patrum de adora-
tione S. Eucharistiæ testimonia, Dionysij, Am-
brosij, Augustini, Eusebij Emisani & aliorum.
Aliud præterea commentum adiunxisti. Inno-
centius, inquit, hic tertius, nouus transubstan-
tiationis auctor, primus hanc legem tulit, vt Eu-
charistia in omnibus ecclesijs sub seræ, & clauis
custodia seruaretur. Hunc non longo post tem-
pore secutus Honorius iij. serio sacerdotibus
omnibus mandauit, vt Eucharistia in loco sin-
gulari mundo, & signato semper recondideretur.
Miror Volane, cum libros scribas, & velis disci-
pulos abducere post te, vt de alijs tui similibus
Paulus dixit, non legisse epistolam Clementis
Romani Petri Apostoli discipuli, qui sic scri-
psit in epist. 2. ad Iacobum fratrem domini: Tri-
bus enim gradus commissa sunt sacramenta di-
uinorum secretorum, id est, presbytero, diaco-
no, & ministro, qui cum timore, & tremore re-
liquias corporis dominici custodire debent; ne
qua putredo in sacrario inueniatur, &c. Si hanc
epistolam negare volueris, habes vestigia anti-

quitatis eius à me in quinto libro defensionis
canonum, & epistolarum pontificum apostoli-
corum aduersus Magdeburgenses centuriato-
res notata. habes eandem legem de reliquijs
corporis dominici in sacrario custodiendis
in lib. 8. cap. 13. constitutionum apostolica-
rum, quas idem Clemens Romanus litteris mā-
dauit. Sed tu Volane, quia ab Innocentio iij. &
Honorio iij. legem istam latam legisti, nouam
& recentem imperite existimasti, subiungens:
" Neque vero conclusionem, aut adorationem
" sacramentorum præscis illis temporibus vsitam
" fuisse noua, & recentia edicta pontificum re-
" stantur. Quis ignorat vetera edicta, & præscas
leges nouis edictis ac nouis sanctionibus &
pænis confirmari, ac renouari solere? & tu ipse
parum tui memor modo eandem legem ab In-
nocentio iij. & non multo post ab Honorio iij.
sanctam meministi. Vbiq; sermo tuus vacil-
lat, & fluctuat, multa alia impia, & blasphema
miscet, quæ quia à quæstione proposita aliena
sunt, libenter prætereo; satis ab alijs catholicis
refutata sunt. Ad illud de puero, qui Eucharis-
tiam detulit, quod ex lib. 6. Euf. ante te obiecit
Petrus Martyr, ita respondit Stephanus Vinto-
niensis Episcopus, vt mirandum sit, non te pu-
disse id denuo obicere, cuius confutationem
refellere non potuisti: sed illud de puero puerile
obiectum fuit: Veniamus ad aliud tuo iudi-
cio grauius.

" Obiicis enim, eos, qui substantiam corporis *obiect. 24.*
" Christi cum corporibus nostris, vel cū sacramē.

to carnaliter coniungi existimant, spirituales
vitam, ipsumque domini nostri corpus veritate
naturæ humanæ, quantum in ipsis est, spoliare,
& quæ sequuntur. Hoc quoque opposuit Petrus
Martyr, à quo tu tua argumenta, & blasphema
deliramenta mutuatus es; qui si ullam rationem
pudoris haberes, prius responsum Stephani re-
futasses, ut aliquid noui opponeres, & impudē-
tia tua, vel ignorantia nō coargueretur. Quæ tu
hic de duabus Christi naturis in vna persona
verbi Dei vnitis, non confusis neque permixtis,
sed saluis vtriusque naturæ proprietatibus scri-
bis, verissima sunt, & catholicæ doctrinæ; sed
quod ais, in quantum vero homo est Christus,
non est putandus per omnia, & vbique esse dif-
fus, cum sit finitus, & circumscriptus: quia hoc
dicis, ut neges esse in multis, immo infinitis al-
tibus Christum in sacramento, visque esse in cæ-
lo tantum, quasi esse in sacramento per omnes eccle-
sias, & aras, circumscriptioni corporis eius in
cælo repugnet, disce Volane, hominis esse igno-
rantis, esse in multis locis, immo infinitis corpus
Christi, non esse propriam operationem carnis
Christi, sed verbi Dei; & longe differre propriā
operationem carnis Christi à propria operatio-
ne Dei per carnem Christi. Conuertam hic La-
tine, quæ Hippolytus Martyr nobilissimus, &
peruetus auctor contra Bironem hæreticum
scribit, qui naturam diuinam cum humana in
Christo confusam esse tradebat, ex quibus quæ
Petrus Martyr ignorauit, & tu ignoras, intelli-
ges: Nec intellexerunt, inquit, omnino non esse

Quomodo i-
gnorat Volane
naturam propriam
operationem
carnis Christi
à propria ope-
ratione verbi
Dei per car-
nem Christi
differre

» proprium carnis, quod per eam ostenditur,
» quodque non ab ea naturaliter oritur; cum a-
» loqui perspicua, & manifesta sit huius rei de-
» monstratio. ego enim qui lingua loquor, & ma-
» nu scribo, vnam & eandem animæ meæ intelli-
» gentis enuncio notionem, quæ ipsius est opera-
» tio naturalis; & nullo modo naturaliter ex ipsa
» lingua, aut manu nascitur, aut profertur: neque
» quia per linguam, & manum patebat, notio est,
» aut dicitur linguæ, & manus. nemo enim sapiēs
» nouit manum, vel linguam intelligentem; sicuti
» neque sanctissimam Dei carnem, quia assumpta
» sit, & per eam virtus, & operatio diuina declare-
» tur, quisquam natura creatricem, sicuti Deum
» dixerit. quin potius pie, & reuerenter confite-
» tur credens, quod propter nostram salutem, &
» ut auctor vniuersum genus humanū ad immu-
» tabilitatem alligaret, ex sanctissima semper vir-
» gine Maria in conceptione impolluta, sine mu-
» tatione sua anima sibi intelligente cum corpo-
» re sentiēte informata, factus est homo natura à
» peccato alienus, idem Deus verbum, idem to-
» tus homo, diuinitate quidem diuina per san-
» ctam carnem, quæ natura non erat carnis, ope-
»rans; humanitate vero humana, quæ natura
» non erat diuinitatis, in Dei tolerantia patiens;
» nihil diuinum sine corpore, neque humanum
» sine diuinitate faciens. & sicut nouo modo v-
» traque operatus est, ita in vtriusque immutabi-
» litatem naturalem seruauit, ad confirmandam
» fidem de incarnatione sua perfecta, & vera,
» & nihil vitiosum habente. Biron autem, ut

Quomodo
quæ Hippoly-
tus Martyr co-
tra Bironem
hæreticum
scripsit, igno-
rantiam Pe-
tri Martyris
& Volani se-
clatoris eius
coarguum in
eo, quod tra-
dunt negari
virtutem hu-
manam naturæ
si corpus Chri-
sti in Sacra-
mento sit in
multis locis.

dixi, confundens unitate operationis diuinitatem, & humanitatem Christi, simul naturaliter dissoluit vitam, ignorans identitatem, ut ita dicam, operationis indicem esse solius identitatis personarum eiusdem naturæ. Hactenus Hippolytus martyr. Si tu Volane crederes, quod dominus Iesus dixit accepto in manus pane, hoc est corpus meum, simul crederes in omni altari esse virtute huius verbi; nec corpus Christi continuo veritate humanæ naturæ priuari diceres. Ut igitur corpus Christi in multis, & infinitis locis simul sit, non circumscriptione loci, ut est in cælo, operatio propria est diuinitatis, quam operatur per carnem propriam, sicut operabatur ambulationem super aquam. Age ergo Volane, si quis te interroget, quare non putas corpus Christi veritate humanæ naturæ priuari, quod super mare ambulabat, quod discipulis phantasma videbatur? aut quod in cælum ascendit, quod sancti Apostoli admirantes viderunt? credo, respondebis, quia ambulare corpus ex terra, super aquam naturæ fluxæ, & ascendere in sublime non est naturæ corporis, sed diuinitatis, quæ utrunque diuinè per corpus operabatur; ad eundem modum responderetur tibi, quod corpus Christi sit in infinitis locis in sacramento, & eo modo sit, quo est in singulis particulis totum, & plenum, non carnis, sed diuinitatis esse, sic per id ipsum corpus operantis. Si in hac parte catholicus es, & hoc quod dico de corpore Christi ambulante per operationem verbi super mare, & ascendente in cælum credis: non possum assequi,

sequi, quam confusionem naturarum somnias, quod corpus Christi sit in multis locis in sacramento, similiter hoc diuinitate verbi per carnem suam operante: aut quomodo ex eo, quod sit corpus Christi in sacramento, ubicunque sacramentum eius est, effici cogitas, ut ubique sit, sicut Deus, qui omnia implet, & in quo viuimus, mouemur, & sumus? quid enim amentius cogitari, aut dici potest? quasi vero sacramentum, cælum, & terram, & omnia quæ sub cælo, & in terra sunt impleat. Præterea, quod existimas contra articulum symboli esse de ascensu Christi in cælum, & de descensu inde ad iudicandum, quod Christi corpus apud nos est in sacramento, ut supra iterum dixi, ignorantis est hoc scripturas, & virtutem Dei; de cælo enim descendit, sicut est in euangelio Matthæi, cum virtute multa, & maiestate in nubibus cæli, quæ angelos, quibus comitatus descendet, in ænigmate, significant, sicut ait Apostolus 2. Thess. in reuelatione domini Iesu de cælo cum angelis virtutis eius: Sic autem descendet, sicut cernentibus Apostolis ascendit: ascendit igitur in virtute item multa & maiestate, cum nubes, quæ comitatum etiam angelorum significabat, suscepit eum ab oculis eorum; rursus, sicut in virtute multa descendurus est, & ascendit prius, sic etiam in virtute multa, & maiestate sedet ad dexteram Dei patris in cælo, ac in sacramento apud nos non est in maiestate, immo est sub vili specie panis, & vini, idem, qui in cælo est in maiestate, tu vero Volane, qui nec ista distinguis, neque

*Quomodo
propter igno-
rantiam scri-
pturarum, &
virtutis Dei
Christum in
cælo claudunt
Caluiniani.*

corporis Christi, id est, Eucharistiam αὐτόθεν, id est, ex se viuificare, sed per adiunctionem externam corporis Christi absentis. Denique ut os tuum obstruatur, & ne huius loci interpretationem à me excogitatam putes, ut est tua à Caluino inuenta, sed intelligas potius ex apostolica prædicatione ecclesiis catholicis tradita, & usque in hodiernum diem in eis fideliter conseruata profectam esse, interpretabor è Græco ad verbum, quæ in hunc locum Theodorus Melitenensis episcopus in Armenia minore, quem secutus sum, scripsit in libro eruditissimo explanationum in euangelia. extat is auctor in bibliotheca Vaticana. Si igitur, inquit, videritis filium hominis, id est, me, qui videor vobis filius hominis propter carnem, ascendentem humanitate scilicet post resurrectionem, ubi eram prius diuinitate, quid dicetis tunc, scilicet ab ipsa veritate conuicti? etenim si existimatis carnem meam non posse viuificare, quia non inest hoc in natura carnis, quomodo instar auis in cælum ascendet? hoc enim æque impossibile est carni terrenæ. Si enim supra naturam ascendet, quid obstat, quominus viuificet, quamuis non sit naturæ eius insitum viuificare? qui enim, quod terrenum est, facit cæleste, plane viuificum etiam reddet; licet innatum insitumque naturæ eius propriæ sit interire. non polliceor verbis tantum, ascensurum me in cælum, ne rursus dicatis, illud quomodo? quin immo oculos vestros adhibeo testes verborum: vestra spectatio omnem contra dicentem flectet, meque è cælo

Interpretatio
loci Ioannis
grauissima,
auctore Theo-
doro Meliti-
nensi episcopo.

descendisse, & omnia facere posse planum faciet. tametsi enim maxime descensus meus è cælo homines latere videtur, & ob eam causam dubius, vel etiam incredibilis putatur iis, qui audiunt; attamen ascensus meus in cælos post resurrectionem in conspectu discipulorum factus omnem ambiguitatem dissoluet, & meum corpus viuificum esse demonstrabit. non enim ipsi cernentibus, ascendere in cælum possem, nisi inde prius ad vos descendissem. Deinde subiungit: Vides quomodo per ea, quæ dixi, ea quæ illi occultabant, penitus patefecit, adducens eos ab ea opinione, qua Ioseph patrem eius putabant, & scandalum tollens? non enim hæc dixi, quod scandalum augere vellet, sed potius tollere; qui enim filium esse Ioseph existimaret, nunquam quæ dicebat, crederet. Cui vero persuasum esset, è cælo eum descendisse, & illuc ascensurum, huic facilius iam erat, ea quæ dicebantur probare. Hactenus Theodorus iste. Vnde putas Volane ecclesias Armeniæ, ubi hic Theodorus fuit Episcopus, hanc de corpore Christi in S. Eucharistia doctrinam nisi ab aliquo ex Apostolis, aut eorum discipulo per traditionem accepisse? nondum enim in Armeniam Berengarius, nec ante eum Bertramus cum mercibus metonymicis troporum, & figurarum penetrauerat. Sed persequamur reliqua.

Responsio de testimonio Bertrami; & quomodo à suo teste mendacij conuincitur Volanus: & de testimonio Iconomachorum, & catholici regis Galliarum Caroli, & Adriani, ac Nicenæ Synodi contra Caluini de sacramento Eucharistie hæresim: & de Berengario à 5. concilio, & 4. Pontificibus damnato: & quam multi illis temporib. contra eum scripserint. item responsio ad id, quod Petrus Martyr ex Tertull. obiecit, & quomodo in se ipse testem citauerit, & locus Tertulliani os hæreticorum obstruat, & Caluinus cum Marcione cogatur dicere non impluisse dominum legem, sed destruxisse, cum sic interpretatur, Hoc est corpus meum, id est, figura corporis mei.

obiect. 25.

Obiectis nobis deinde Volane Bertramum, quem auctorem quia sciebas non esse nobilem, illustrem reddere voluisti, dicendo iussu Caroli regis Galliarum librum pro defensione figuræ tuæ scripsisse, & qui paulo ante Eusebium Emis. à Hieronymo laudatum, & inter nobiles scriptores ecclesiasticos relatum tanquam parue auctoritatis, & Ioannem Damascenum tanquam recentem, quia eis respondere non poteras, reiciebas: Bertramum presbyterum, & monachum Damasceni ætate multo inferiore, quia tecum facit, virum vitæ integritate,

& diuinarum scripturarum sciētia clarissimum appellasti. Sed hoc leue est, & minutum; illud vero non ita, quod iussu Caroli librū scripsisse contra eos, qui verba cœnæ domini proprie, & citra vllum mysterium accipienda contenderēt, cōmentus es, vel ipso Bertramo tuo, quem laudas, & sequeris, teste. Sic. n. ait in præmio, lubes gloriose princeps, vt quid de sanguinis, & corporis Christi mysterio sentiam, vestra magnificentia significem, &c. & rursus in principio ipsius libri, Quod in ecclesia inquit, ore fidelium sumitur corpus, & sanguis Christi, quærit vestra magnitudinis excellētia, in mysterio fiat, an in veritate? En volane Bertramus tuus dicit, iussisse Carolū scribere, vt sciret idem Carolus, quid Bertramus sentiret; tu dicis, iussisse scribere contra eos, qui verba cœnæ domini proprie accipienda cōtenderent. hoc cōmento Carolū ex secta tua facere voluisti, quod quidem cōmentum tuum optandū mihi fuit, quia te mendacem coarguit, & cōmentitiū mysteriū figuræ tuæ: post habitā enim synodum Nicenam pro culta imaginum aduersus hæreticos defendendo, ac sanciendo missus fuit ad Carolum nepotē Caroli magni liber ab hæreticis imaginum opugnatoribus, quo continebantur capitula reprehensionum illius synodi; capitula ista misit Carolus tanquam pius, & Catholicus ad Adrianum Pont. Romanum per Algibertū abbatem, vt ad illa pro ipso Carolo hæreticis responderet. Sic enim ait in præmio responsionum Pont. Adrianus, Vnde pro vestra melliflua

Quomodo
Volanus cō-
mento suo re-
darguitur.

regali dilectione per vnumquodque capitulū
 responsum reddidimus, non quæ libent homi-
 ni, absit, defendētes, sed olitanam traditionem
 scientiæ Catholicæ & Apostolicæ Romanę ec-
 clesiæ tenētes, priscam prædecessorum nostro-
 rum sanctōrū Pontificum sequimur doctrinā,
 rectæ fidei traditionem modis omnibus vindi-
 cantes. Sequuntur deinde ordine reprehensio-
 nes, & responsiones. In actione igitur sexta sy-
 nodi Nicenæ ca. 38. reprehensio est, quod ma-
 gnæ, inquit, sit temeritatis, ingenuisq; ab-
 surditatis sæpe memoratas imagines corpori, &
 sanguini dominico æquiparare velle. Respon-
 sio, non æquiparauerunt, sed magis scripturali-
 ter dixerunt; nullus enim aliquando tubarum
 spiritus S. Apostolorum, aut probabilium pa-
 trum nostrorum quis sine sanguine nostram li-
 bationem, quæ ad memoriam passionis Christi
 domini nostri, & omnis eius dispensationis fa-
 cta est, dixit imaginem corporis eius: neque su-
 sceperunt à domino dici, aut confiteri; sed au-
 diunt dicentem euangelice, nisi manducaueri-
 tis carnē filij hominis, & biberitis eius sangui-
 nem non habebitis vitam in vobis. En Volane
 responsum Caroli per Adrianū Pont. vnā cum
 testimonio, & auctoritate synodi Nicenæ ad
 reprehensionem illorum hæreticorum, qui cō-
 tra Caluinum, & te iam pugnabant, vt hodie
 Lutherani protestantes, & cōfessionistæ, & Bu-
 cerani pugnant. Vos enim libationem calicis
 sine sanguine habetis, & sacramentum Eucharis-
 tiæ figuram, & imaginem corporis Christi cō-

*Testimonium
 Iconomacho-
 rum, & Ca-
 roli regis Cal-
 lianæ, & A-
 driani Pont.
 de synodi Ni-
 cenæ in Cal-
 uini de sacra-
 mento S. Eu-
 charistia hæ-
 resim.*

tra euangelium, & Apostolorum, & sanctorum
 patrum doctrinam, vt hic Adrianus suo, & Ca-
 roli nomine testatur, tenetis. Vide quid de lau-
 dib' Caroli in extremo capitulo Adrianus scri-
 bat: De vero vestra prærectissima, à Deo prote-
 cta excellentia, orthodoxæ fidei stabilitate ro-
 borata freti existimus, quia radix eius firmissima
 à prauis, & infidelibus hominibus nunquā con-
 cutitur, vel mouetur: sed eam, quam cæpit re-
 ctæ fidei traditionem doctrinæ spiritualis ma-
 tris suæ sanctæ Catholicæ, & Apostolicæ Ro-
 manæ Ecclesiæ tenere, & amplecti, incunctāter
 vsque in sæculum sæculi sine reprehensione ma-
 nentem credimus; & quæ sequuntur. Huius tu
 Caroli talis, ac tanti, tamque Catholicæ regis, &
 fidei, ac doctrinæ Romanæ Ecclesiæ matris spi-
 ritualis tam studiosi iussu Bertramum tuum, hæ-
 reticum librum cōtra eos, qui verba cænæ pro-
 prie accipienda contenderent, scripsisse aulus es
 fingere, patrem tuum Caluinum imitatus, qui
 in suis pestiferis Institutionibus imagines inse-
 ctans finxit quoque nomine Caroli nepotis Ca-
 roli Magni scriptum fuisse librum illum repre-
 hensionum synodi Nicenæ, quem paulo ante
 dixi, quem Caluinus vocat refutatorium. cuius
 mendacium, cum omnium auctorum, qui de
 huius Caroli pietate, & religione scripserunt,
 tum Ione Aurelianensis episcopi testimonio, qui
 pro imaginibus libros tres contra Claudium
 Taurinensem ad Carolum hunc scripsit, lib. 3. de
 Dogmaticis characteribus verbi Dei, satis coar-
 guitur, vt punc etiā tuum. Cæterū, Bertramum

citare, quid aliud est, quàm dicere, hæresim Caluini non esse nouam? Scito ergo Volane, vt nūc à Catholicis Caluinus confutatur, sic etiā Bertramum à Paschasio Corbeti, ante annos fere septingentos confutatum fuisse, & quidem eruditissime, & grauissime. Extat liber, & in publico fertur. Eodem tempore cōtra sectam Bertrami, quæ tradebat, nisi sacramentum esset figura corporis Christi, non posse mysterium esse, Remigius quoque episcopus Antisiodorēsis sic in canonem Missæ scripsit, Si in veritate corpus Christi est, quare appellatur mysterium? pro- & preterea utique quia post consecrationē aliud est, & aliud videtur: videtur siquidem panis, sed in veritate corpus Christi est, & sanguis. Consulēs ergo omnipotens Deus infirmitati nostræ, qui vltum non habemus comedere carnem crudam, & bibere sanguinem, facit, vt in pristina remaneant forma illa duo munera; & est in veritate corpus Christi, & sanguis, sicut ipse dixit, caro mea, verè est eibus, & sanguis meus verè est potus. hæc tenus Remigius. De calice huius Bertrami hausit postea Berengarius: & ex calice utriusq; nostra ætate Caluinus, & reliqui eius sectatores in tribus conciliis Romanis, & Vercellensi, ac Turonensi à principio cum eodem Berengario damnati quatuor per ea tempora Pontificibus, Leone ix. Victore 2. Nicolao 2. & Gregor. 7. Contra huius Berengarij hæresim, quam multi postea consecutis temporibus in variis prouincijs, regnis, & nationibus scripserint, quia enumerare longum esset, ex libro

*Qui auctores
Bertramum
paulo post ei-
us ætatem cōsu-
tauerunt.*

*De calice Ber-
trami hausit
Berengarius,
& de calice
utriusque Cal-
uinus, & Cal-
uiniani.
Berengarius
à quinque Cō-
cilijs, quatuor
Pontificibus
damnatus.*

Ioannis Garetij canonici ordinis S. Augustini de consensu vniuersalis ecclesiæ super veritate corporis Christi in sacramento Eucharistiæ cognoscere poteris. Ad hunc locum de Bertramo perueni, vt verum fatear, tædio fætidæ scripturionis tuæ fessus: etsi libenter toleraui, tum propter te errantem, tum propter alios, quos in errorem mittis. omnibus enim debitores sumus, sicut Apostolus nos docuit, iis, qui videtur sibi sapientes, & insipientibus. Nihil à principio, quod sciam, vsque ad hunc locum prætermisi, quin ad omnia responderem, & omnia, quæ opponis, refellerem, & quædam prolixè, ne me diceres prouerbio tuo sicco pede transisse. Quædam etiā erant, quæ non indigent noua confutatione, quia nihil noui afferis, sed potius eodem reuolueris, vt sus in volutabro luti, iuxta prouerbium scripturæ sanctæ: nisi nouum dicendum est, cum nouo modo in eadem te erras, & alios in errorem inducere vis; vt cum ais cum Petro Scarga loquens, Ex his autem Augustini verbis, eo quod non solum corde, sed etiam ore Christi carnē māducari dicat, tu in Eucharistia verbum Christi corpus esse colligis. Deinde quasi de Petro Scarga triūphans, subiungis: Sed bene habet, quod pro me tu tibi respondeas, tēque ipsam confutes. interrogas enim, quomodo inuisibilis, & impassibilis Saluator māducari, ac tēti dentibus potest? potest certe, inquis, sed modò sacramentali, cum sub speciebus panis, gustu scilicet, & tactu, quæ sola os nostrū contingunt, verè māducatur. Hic tu Vo-

lane subiungis, rectè sanè, nec id nos inficiamur, Christum nimirum ore percipi, in quantum signum externum, quod Christi corporis est sacramentum, ore percipitur, hic Volane videri vis nobiscum sentire; vel potius nos tecum, ut noua ratione, & via alios decipias. at non ita est, neque tu cum Petro Scarga, id est, cum Catholicis idem sentis: neque Petrus tecum. tu enim solummodo sacramentum, & non verum corpus Christi ore manducari, & dentibus teri sentis, quod Berengarius damnare iudicio ecclesiæ Catholicæ coactus fuit, de cons. dis. 2. ca. Ego Berengarius, Petrus vero cum Aug. non ita sentit, dum ait modo sacramentali sub specie panis verè Christum manducari; non sentit inquam, quod tu interpretaris, & dicis te non inficiari, Christum scilicet ore percipi, in quantum signum externum, quod Christi corporis est sacramentum, ore percipitur, quod, ut dixi, coactus fuit Berengarius damnare, & confiteri Catholicè, panem, & vinum, quæ in alteri ponuntur, post consecrationem non solum sacramentum, hoc enim tu dicis, & sentis, sed etiam verum corpus, & sanguinem domini nostri Iesu Christi esse: & sensualiter, siue sensibiliter nō solum sacramentum, sed in veritate manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri, scilicet corpus Christi: tractari inquam, & frangi, ac dentibus teri, scilicet in sacramento, id est, per species panis, & vini. sic sensit Petrus cum Catholicis. hoc sensit Aug. quem in te testem citauit, cum dixit, mediatorem Dei, & ho-

minum Christum Iesum carnem suam nobis ad manducandum, bibendumque dantem fidei corde, & ore percipimus. In summa, tu Volane verum corpus Christi non vis esse re, & veritate, id est, corporaliter in sacramento, sed spiritualiter tantum, quatenus per fidem absens, & in cælo sedens apprehenditur. hæc enim sunt vestra verba, quæ in nullo vnquā auctore Catholico, & ecclesiastico ostendere hæcenus potuistis, quia à vobis inuenta sunt.

Sed quia ad omnia iam, quæ Volanus nobis obiecit, responsum est, superest, ut respondeamus ex regis ecclesiæ Petro Mart. cuius est discipulus Volanus, ad id, quod ex Tertul. nobis opposuit, quod Volanum vel fugisse, vel neglectū esse mirandum est, cum alioqui in eo ille maxime nitatur. In libro igitur contra Marcionem, "Acceptum, inquit, panem, & distributum discipulis corpus suum illum fecit, hoc est corpus meum dicendo; id est, figura corporis mei. ad quem locum quia episcopus Vinroniēsis aliter, & paulo obscurius respondit, respondebo ipse rursus ita plane, & enodate, ut omnibus pateat Petrum Martyrem contra se citasse Tertullianum testem. Probat ergo Tertull. lib. 4. impleuisse legem, & figuras eius pluribus exemplis "contra Marcionem, qui Christum aiebat legem destruxisse; nam & tot, inquit, festis ludæorum "festum Paschæ agit. in hoc enim sacramento "prænuñciat Moyses, Pascha est Domini, ideo " & effectum suum ostendit. Concupiscentia, inquit, concupiui hoc Pascha edere vobiscum,

*Obiect. 26.
Forma verborum, quæ Calviniani in suo sacramento descendendo, & docendo nituntur, in nullo auctore ex ecclesiasticis, & antiquis patribus hæcenus ostendere potuerunt, nec vnquam poterunt, quia ab ipsis inuenta est.*

antequam patiar. O legis destructorem, qui concupierat etiam Pascha seruare; nimirum uicina illum Iudaica delectaret: an ipse erat qui tanquam ouis ad victimam adduci habens, & tanquam ouis coram tondente, sic os non aper-
 turus, figuram sanguinis sui salutis implere concupiscebat? Et panlo post, professus itaque se concupiscentia concupisse edere Pascha, ut suum, (indignum enim, ut quid alienum concupisceret Deus) acceptum panem, & distributum discipulis corpus suum illum fecit. Hoc est corpus meum dicendo, id est figuram corporis mei. haecenus Tertull. figuram corporis sui dicit, illam scilicet figuram corporis sui, quae erat in lege: de figuris enim legis impletis loquebatur, id est, panem illum, quem consecrauit, quod magis adhuc statim declarat, subiungens, Figura autem non fuisset, scilicet in lege, (de hac enim agit) nisi veritatis esset corpus. Probat autem hoc rursus, subiungens, quia vacua res, quod est phantasma, figuram capere non posset; id est, nisi hoc esset corpus; non potuisset esse in lege prius aliqua eius figura: quia necesse est semper, ut sit res, cuius est figura, siue signum; siquidem omni rei, idem Tertullianus paulo supra dixerat, ab eo imponitur signum, siue figura, cuius est res; sicut à pane inpositum fuit signum, siue figura corpori Christi, quod est res illius signi, siue figurae, id est panis. Vnde subiungit Tertullianus, Aut si propterea panem corpus sibi finxit, id est, si in lege panis erat figura vacua res, hoc est cor-

pus, cuius esset figura. ergo panem, inquit, debuit tradere pro nobis, ut panis crucifigeretur. Deinde clarius adhuc de pane vetere, qui fuit figura corporis Christi in mysterio; sequitur enim, Cur autem panem corpus suum appellat, & non magis peponem; quæ Marcion cordis loco habuit, non intelligens veterem fuisse istam figuram corporis Christi dicentis per Hieremiam; aduersus me cogitauerunt cogitatum, dicentes, venite; coniciamus lignum in panem eius; scilicet lignum in corpus eius; sic Tertullianus interpretatur. Deinde, quod statim sequitur, omne iam os hæreticorum, qui hunc locum Tertulliani contra veritatem corporis Christi sub specie panis, obiciunt, obstruit. Subiungit enim: Itaque illuminator antiquitatum, quid tum voluerit significasse panem, satis declarauit, corpus suum vocans panem; sic & in calicis mentione testamentum constituens sanguine suo obsignatum, substantiam corporis confirmavit. nullius enim corporis sanguis esse potest, nisi carnis; nam si qua corporis qualitas non carnea opponetur nobis, cer-
 è sanguinem nisi carnea non habebit. itaque consistit probatio corporis de testimonio carnis; probatio carnis de testimonio sanguinis. Haecenus Tertullianus. Cum ergo dixit Tertullianus, Hoc est corpus meum, id est figura corporis mei, non est interpretatus illud, corpus meum, dicens, id est figura corporis mei; sed potius interpretatus est illud, Hoc, quod substantiam panis demonstrabat, ut si diceret, Hoc

Quomodo intelligatur, quod Tertullianus ait, hoc

est corp^o meū, est corpus meum, id est, hoc quod hactenus figurabat in prophetiis & in typis veteribus Pascha nouum meum, quod concupiui vobiscum comedere, vt veterem figuram corporis mei nunc implerem; quod figurabat, inquam, tunc corpus meum, hoc est nunc corpus meum. igitur aut nō fuit panis, vt Tertullianus rectē colligit, in vetere lege & prophetia, figura corporis Christi in hoc mysterio, quod est summum bonum nostrum, contra Apostolum, qui ait, vmbra habebat lex futurorum bonorum; aut si fuit panis figura, & vmbra vacua corpore futuro, panis, vt dixit Tertullianus, & non corpus debuit crucifigi, quare si corpus crucifixum est, & non panis, cum dixit; Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, profecto panem mutauit in corpus suum, vt figuram & prophetiā, quæ in pane data fuerat, impletet comedendo Pascha nouum, quod concupierat edere cum discipulis, vt impletet illud vetus, mutando panem illius Paschæ, qui fuerat futuri figura, in verum corpus suum. Sed vt disputationē Tertulliani in Marcionem, tanquam hastam amentatam in Volanum iam torqueamus, si panis in lege non erat figura corporis Christi, vt panes propositionis, & panes azymi, quibus Iudæi in Pascha utebantur: cum propheta Hieremias corpus Christi crucifigendum, typicē & propheticē vocauit panem, & non potius peponem, quem Volanus loco cordis, vt Marcion habuit? Sin vero panem appellauit, quia erat in lege figura, & vmbra veri & viuifici panis, qui est nūc caro

caro Christi; ergo cum accepit panē in manus, & dixit, Hoc est corpus meum, nō potuit significare, Hoc, quod demonstrabat, id est substantiam panis esse figuram, siue signum corporis sui, nisi mentiretur, sibi que contradiceret, qui in lege & prophetis panem fecerat figuram & signum corporis sui, cum enim gratia & veritas figuræ in nouo Testamento per Christum facta sit, necesse est secundum Euangelium, vt non iam panis figura & signum corporis Christi fiat, sed ipsum verum corpus Christi. Vetera enim transierunt; ecce facta sunt omnia noua.

in veteribus autem numerabantur figuræ & vmbre futurorum, quas lex & prophetæ habebant. Cum Marcione ergo facit Caluinus, cum quod dominus accepto in manus pane dixit, implens figuram veteris testamenti, Hoc est corpus meum, sic interpretatur, id est, figura corporis mei. sic enim interpretando, facit, vt non venerit Christus noster ad implendum legem & prophetas, sed ad soluendum, vt Marcion, cōtra quem Tertullianus scribit, faciebat. de cuius spiritu Caluinus & Volanus, & reliqui eius sectæ hauserunt.

De loco Apostoli, qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit, non diuidens corpus Domini, quid responderit Petrus Martyr magister Volani, vt negaret malos sumere corpus Christi in sacramento: & quomodo responsio eius redarguitur. item de loco An-

Quomodo nō potuit dicere Christus, hoc est corpus meum, id est, figura corporis mei, vt Metonymici somniant, nisi sibi ipse contradiceret, & mentiretur.

Quomodo Caluinus cum interpretatur, Hoc est corpus meum, id est, figura corporis mei, cum Marcione facit: & Christum renuisse negat ad implendum legem, & Prophetas.

gustini expresse contra eundem errorem, quomodo conatur Volanus eludere eum, sed non potest vilo modo, ipso Augustino interprete: & quomodo non distinguit hereticus corpus Christi sumere, & fieri participem Christi, sicut neque distinguit sumere solum sacramentum, & sumere corpus Christi sacramento tenus: & de heresi quorundam veterum, qui aiebant simul esse in corde spiritum gratiae, & spiritum peccati.

CAP. 23.

VEnio iam ad illud libelli tui tertium, idemque extremum, An scilicet mali, veraque fide & penitentia vacui solis externis signis participant: an simul & ipsum corpus Christi. his enim verbis quæstionem posuisti, de qua quidem non erat mihi opus contra te disserere vel tuo testimonio. tu enim confiteris, si semel cõstet, substantiam panis, & vini mutari, & conuerteri in substantiam corporis, & sanguinis Christi, necessario consequi, esse in Eucharistia reale, & substantiale, verumque corpus Christi, & malos perinde atque bonos corporis Christi participes fieri: at cõstare de mutatione substantiæ panis, & vini in substantiam corporis, & sanguinis Christi, testimoniis scripturæ sanctæ & sanctorum patrum plane conuincimus, tamen si nolenti credere, persuadere, & fidẽ facere non possumus. Disserã tamen de hoc, licet sciam me, vt est in prouerbio, actum agere:

vt videas nihil prorsus ex libello tuo præteritũ esse. Ac primum quidem quia ille locus Apostoli in epistola ad Cor. Itaque quicumque manducauerit panem hunc, & biberit calicem domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis domini: & rursus, Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus domini: quia ille, inquam, locus hæresim istam manifeste coarguit, respondet Petrus Martyr Andreæ Volani magister, & doctor, hoc inquit, nihil est, quia Ambrosius respondet quoad primum locum, sic dicens, Quid est autem reos esse, nisi pœnas dare mortis domini? occisus enim est pro iis, qui beneficium eius in irritum ducunt. Ecce, inquit Petrus Martyr, quid vocat reos esse corporis Domini: nec ad hoc requiritur transubstantiatio: & indignè sumentes asseruntur non diiudicare, id est, in pretio non habere corpus Domini. quia tanta, inquit, est coniunctio inter symbola & significata, vt istorum contrumelia in illa redundet. Sic iste respondet, sed elabi hinc non potest, & eum redarguit articulus adiunctus corpori & sanguini, qui illud corpus & illum sanguinem primo loco positum demonstrat, de quo dixit Dominus, accepto panem in manus, Accipite & manducate. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Similiter & calicem, postquam conauit, dicens, Hic calix, nouum testamentum est in meo sanguine: Hoc facite quotiescunque biberitis in meã cõmemorationẽ. Quare cum postea subiungit,

Quomodo coniunctur authoritate Pauli sumere malos corpus Christi in sacramento, & quomodo Petrus Martyr proprietate sermonis Pauli tenetur cõstringi ne elabi possit.

itaque quicumque manducauerit panem hunc, & biberit calicē Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini; necesse est secundum proprietatem sermonis Græci, ut illud ipsum corpus dicat, de quo, accepto pane in manus, dixerat, Accipite & manducate, Hoc est corpus meum. & illum calicem, de quo similiter, Et calicem &c. &c.; Hoc facite, quotiescunque biberitis, in meam commemorationē. Reum ergo corporis dicit, accepti scilicet & manducati, & calicis item accepti & potati. Quare interrogemus nunc Petrum Martyrem, & eius sectatores, quo ore corpus & sanguinem accepit iste, qui indignè accepit, & ideo factus, est reus corporis, & sanguinis domini, carnis ne an spiritus? non spiritus, quia cum indignè accipiat, ut pote carnalis, qui spiritu non ambulat, non potest habere os spiritus ad accipiendum: accepit igitur ore carnis. ac sola quidem symbola siue signa corporis & sanguinis accipere non potuit, quia nec illud corpus primo loco positum, de quo dominus accepto pane in manus, dixit, Hoc est corpus meum, solum signum siue symbolum erat, sed sacramentum ex utraque re, ut isti etiam concedunt, constans terrena & cælesti, id est, specie panis & corpore Christi: quare, cum proprietas articuli adiuncti, illud primum, ut dixi, demonstraret, necesse est, ut iste indignè sumens, reus sit corporis Christi in sacramento, indigne sumpti ore corporis: & reus sit sanguinis conculcati, sicut dixit Apost. in epist. ad Hebr. cap. 10. concul-

catum enim vocavit sanguinem Christi in sacramento indignè sumptum, ut ipse antea docui. Bene quidem redarguerat hic Petrum Martyrem Episcopus Vintopienſis: sed ego ipsius Apostoli verbis & vi ac proprietate sermonis, ne ullus subterfugendi locus relinqueretur, reuincere etiam volui. Volano quoque Polono eandem hæresim defendenti, quod mali Christi corpus in sacramento non sumant, obiecerat Petrus Scarga locū Augustini libro 5. de Baptismo contra Donatistas cap. 8. Sicut enim, inquit, Iudas, cui buccellā tradidit Dominus, non malum accipiendo, sed malè accipiendo locum in se diabolo præbuit; sic indignè quisque sumens dominicum sacramentum, non efficit, ut quia ipse malus sit, malum sit; aut quia non ad salutem accipit, nihil acceperit. corpus enim domini & sanguis domini nihilominus erat etiam illis, quibus dicebat Apostolus, qui manducat indignè, iudicium sibi manducat & bibit non diiudicans corpus domini. Hactenus Augustinus. Hunc locum Volanus, quia vno nō potuit, duplici tropo metonymiæ & synechdoches conatus est eludere. corpus enim & sanguinē vult significare hic sacramenta. non quidem integra, ut ex duobus constant, sed ex vno tantū, id est, ex vna specie visibili, quæ iste, vocat sola sacramenta, rem nouam verbo nouo à se inuento; sic enim fingit dicere Augustinū, quod nusquā in eo ostendere potuit, sola sacramenta indigne usurpata in iudicium manducari. Tradit & paulo ante idem Volanus, nec enim, inquit, in Pe-

Quomodo re-
darguitur vo-
lani, & con-
vincitur rio-
lentis & ab-
surdis tropis
interpretatio-
nem loci Pau-
li & Augu-
stinum inter-
pretē eludere.

trum Scargam intuens, tibi concedo, malos ita
percipere sacramentum, prout id in propria si-
gnificatione naturæque sua accipitur, ex dua-
bus constans rebus, sed figurata & metony-
mica dicendi ratione, toto scilicet pro parte v-
surpato; vt dicatur sumere sacramentum, qui
tamen vnam sacramenti partem, externum nem-
pe & visibile elementum percipiunt. Sic iste in-
terpretationem loci Pauli & Augustinum Pauli
interpretem tropis violentis & absurdis ac re-
pugnantibus eludit. Augustinus enim cum ait,
sic indignè quisque sumens dominicum sacra-
mentum, non efficit, vt quia ipse malus est, ma-
lum sit: aut quia non ad salutem accipit, nihil
acceperit. corpus enim domini & sanguis do-
mini nihilominus erat etiam illis, quibus Apo-
stolus dicebat, qui manducat indignè, iudicium
sibi manducat & bibit, quæ hic vocauit corpus
Domini, & sanguine domini, proxime vocaue-
rat dominicum sacramentum, non per synechdo-
chē, toto, s. pro parte, vt ille ait, vsurpato, sed pro-
priè sine tropo pro integro sacramento; alioqui
quomodo cum proprio & legitimo sacramen-
to baptismi sacramentum dominicum non pro-
priū & legitimū contulisset Augustinus: quo-
modo, inquam, comparasset cum integro sacra-
mento baptismi dimidiatum sacramentum do-
minicum? Sed recitemus, quæ Augustinus scrip-
sit, neque remissio, inquit, irreuocabiliū pecca-
torum consequitur baptisma, nisi non solum
legitimum, sed etiam legitimè habeatur: neque
tamen si legitimo non habebitur, & peccata vel

non remittentur, vel remissa replicabuntur, pro-
pterea vel malum, vel nullum erit in baptizato
baptismi sacramentum. Deinde subiungit simi-
le exemplum ex altero sacramento legitimo
sumptum. Sicut enim, inquit, ludat, cui buccel-
lam tradidit Dominus, non malum accipiendo,
sed malè accipiendo, locum in se diabolo præ-
buit, sic indignè sumens dominicum sacra-
mentum, non efficit, vt quia ipse malus est, malum
sit: aut quia non ad salutem accipit, nihil acce-
perit. Hoc autem rursus probat idem Augusti-
nus auctoritate Pauli in iis, quos dixit indignè
manducantes, iudicium sibi manducare & bibe-
re. Quid vero ineptius aut magis ridiculum esse
poterat, quàm si Augustinus ad confirmandum,
quod dicebat, scilicet, non satis esse habere ligit-
imum sacramentum baptismi, nisi legitimè &
salubriter, id est, in charitate haberetur, exem-
plum simile ex sacramento dominico non legiti-
mo, sed imperfecto, id est, ex specie tantum vi-
sibili constante, petisset? nunquid ridiculus &
ineptus est Augustinus Ecclesiæ catholicæ de-
cus & lumen? absit. sit potius Volanus ipsum
ridiculum, & ineptiæ ipsæ, qui non solum Au-
gustinum, sed ipsum Apostolum quasi fatuum
& insulum ludit. quid enim magis insulsum,
quàm monere, vt probe se ipsum homo, & sic
de pane illo edat, de quo scilicet dixerat, Accipite
panē, & gratias agens, fregit, & dixit, Accipite &
māducate, hoc est corpus meū, si non potest cō-
tingere, vt aliquis nō se prius probās, id est, indi-
gnè de illo ipso pane edat? q. si cōtingere potest,

Quomodo
Volanus ine-
ptum facit
Augustinum,
& Aposto-
lum ludit.

quod iste hæcenus hæretica fatuitate oppletus negat; vt qui non seipsum probat, æquẽ de illo pane edat, vt is, qui se probat; hic autem ore spiritali accipit corpus Christi in sacramento, vt Volanus iste etiam ex disciplina sacramentaria Caluini & Zuuiglij dicturus est, ille qui seipsum, sicut Apostolus præcipit, nõ probat, quo ore nisi carnali accipit? spirituale enim os fidei efficacis ex istorũ disciplina non habet. Est igitur inuitis hæreticis, & Paulo Apostolo contradicẽtes reuincẽte, corpus Christi in ipso sacramento, quod sumitur. Iste vero Volanus rũ propria ignorãtia præpeditus, tum Caluinianæ disciplinæ errore excæcatus, idẽ putat esse, participem Christi fieri, & sumere corpus Christi. Hinc illa eius in nos falsæ religionis plena oratio. Vide enim, inquit, obsecro, quomodo ista conuenire possunt, vt quos indigne mysteria Christi tractantes, membra effici satanę testatur Augustinus, eosdem simul & Christi participes esse te iudice (Petrus Scargam dicit) affirmare debeat. Deinde subiungit tanquam zelo honoris Dei incensus, procul absit ab omnibus pijs pectoribus, ne tanta contumelia corpus Christi afficiant, vt simul in idem domicilium Christũ dominum & saluatorem cum satana atrocissimo perpetuoque hoste ipsius includant. quam quidem blasphemiam non possunt, (inquit in nos intuens) effugere omnes isti, qui aut externa sacramentorum elementa in res ipsas significatas transubstantiari putant, aut in eis, scilicet transubstantiatis perinde vt aurum in scrinio

Quomodo
Paulus cõ-
ueniat, corpus
Christi esse in
sacramento,
quod ore car-
ni sumitur.

Quomodo
Volanus er-
rore obcecatus
idem putat
esse parti-
cipem Christi
fieri, & cor-
pus Christi
sumere.

contineri existimant. Disce igitur Volane quod ignoras, qui indigne mysteria Christi tractantes, membra sunt satanę, etsi corpus Christi ore acceperunt, quia tamen spiritum gratiæ, id est, spiritum Christi non habent, carnem quidem sumunt: at spiritus eorum, id est, mens spiritui Christi non adhæret: sunt inquam vna caro, non vnus spiritus, sicut Apostolus ait. qui autem adhæret domino, vnus spiritus est. vnio autem carnis tantum, sine vnione spiritus nihil prodest. non itaque efficiuntur participes Christi, qui tanquam membra mortua per peccatum cum diuinis, vt ait Dionysius, & viuificis membris Christi vniri non possunt. Ex his iam intelliget Volanus, non includi (sic enim loquitur) in idem domicilium Christum dominum cum satana hoste, per peccatum enim satanas in mente siue corde hominis habitat; sicut nos dominus in Euangelio docuit, Cum reuersus satanas reperit domum suam scopis mundatam, & vacantem, id est reperit cor in frugiferum, tunc accipit septem alios spiritus, & intrantes, inquit, habitant ibi, & sunt nouissima hominis illius peiora prioribus. itaq; cũ nõ habitat gratia in homine, tunc inquit S. Diadochus Episcopus Photinensis, in profundo cordis instat serpentis dæmones delitescunt. quare cum sit vna & simplex animæ forma, vt idem ait, non potest fieri, vt duæ personæ tunc ibi sint, spiritus scilicet gratiæ, & spiritus peccati, qui fuit error immo hæresis veterum quorundam, quos hic auctor, quem proxime memini, pluribus in lo-

Quare qui
indigne sacra-
mentum cor-
poris Christi
accipiunt, non
sunt membra
Christi.

Cap. 81.

Cap. 78.

Error quorũ-
dam hæretico-
rum veterum,
spiritum gra-
tiæ, & spiritum

*Peccati simul
esse in eadem
autem.*

cis refellit. Volanus vero conuersus in vanilo-
quium volens esse legis doctor non intelligens,
neque quæ loquitur, neque de quibus affirmat,
existimauit non posse fieri, si quis indigne car-
nem Christi in sacramento ederet, quin spiritus
Christi in anima eius esset simul cum latana;
quod perinde est, vt si diceret, non posse partici-
pari corpus Christi sacramentaliter, quin simul
participetur spiritualiter: cū plane dicat August.
quem idem Volanus testem citat, ex tract. 26.
super Ioannem, Qui nō manet in Christo, & in
quo non manet Christus, neque manducare spi-
ritualiter eius corpus, neque bibere eius sangui-
nem, licet carnaliter, inquit, & visibiliter premat
dentibus sacramentum corporis & sanguinis
Christi; sed magis tantæ rei sacramentum ad iu-
diciū sibi manducat & bibit. non dixit Augu-
stinus, licet carnaliter & visibiliter premat den-
tibus solum sacramentum, vt Volanus prophana
nouitatem verborum introducens, vel po-
tius renouans, loquitur, & Augustinum loqui
fingit, cum paulo post in libro suo his verbis
ait; nec enim à seipso August. dissentire pu-
tandus est, qui corpus Christi nemini ad exi-
tium dari contendit, sed sola sacramenta indi-
gne vsurpata in iudiciū manducari tradit:
non dixit, inquam, Augustinus solum sacramen-
tum, siue sola sacramenta, sed sacramentum
corporis & sanguinis Christi, id est, corpus &
sanguinem Christi in sacramento, hæc enim est
vis huius connexionis sacramenti corporis &
sanguinis Christi; & indigne manducantes non

*Nouitas ver-
borum hereti-
ca dicere, so-
lum sacramen-
tum mandu-
cari.*

solum sacramentum, sed sacramento tenus, id
est, solo sacramento ait manducare corpus
Christi, quia non manent in Christo. Sic ergo
Berengarius auctor istius disciplinæ loqueba-
tur, & sentiebat, vt nunc Volanus, antequam
sententiam suam & verba in hunc modum in
synodo Romana Gregorij vij. damnet, confi-
teor de sacramentis dominicæ mensæ eandem
fidem me tenere, quam dominus & venerabilis
pater Gregorius vij. & hæc sancta Synodus au-
thoritate Euangelica & Apostolica tenendam
tradidit: mihi que firmavit, scilicet panem & vi-
num, quæ in altari ponuntur post consecratio-
nem, non solum sacramentum, sed etiam ve-
rum corpus & sanguinem domini nostri Iesu
Christi esse; & sensualiter non solum sacramen-
tum, sed in veritate manibus sacerdotum tra-
ctari, frangi, & fidelium dentibus alteri, & quæ
sequuntur. Qui igitur post consecrationem pa-
nis, solum sacramentum ponit, aut dicit, vt
nunc Volanus, ab ipso etiam Berengario pri-
mo auctore, non vnius synodi, sed plurium sy-
nodorum iudicio, & Euangelica atque Aposto-
lica auctoritate damnatus est. si factum igitur est,
vt paulo ante dixi, quod ait Volanus, dicere Au-
gustinum, sola sacramenta in iudiciū manduca-
ri, non enim est idem manducare sacramento
tenus, siue solo sacramento corpus Christi: &
manducare solum sacramentum, qui enim solū
sacramentum manducari dicit, corpus Chri-
sti à manducatione excludit. non sic autem, qui

*Quomodo Vo-
lanus loquitur
& sentit, sicut
Berengarius.*

*Qui post con-
secrationem
solum sacra-
mentum di-
cit, ab ipso e-
tiam Beren-
gario huius
erroris aucto-
re, & duce
damnatus est.*

*Quod non sit
idē, māduca-
re solū sacra-
mentū, et mā-
ducare corpus
Christi sacra-
mento tenus,
siue solo sa-
cramento.*

*Quibus, &
quomodo pro-
dest caro Chri-
sti māducata.*

corpus Christi māducari dici sacramēto tenus.
Dicit hoc quidē August. lib. 21. de ciuitate Dei
cap. 25. illud vero, nūquam. Sic enim ait, Deni-
que ipse dicens, qui manducat carnem meam,
& bibit sanguinem meum, in me manet, & in
quo ego non maneo, non se dicat, aut existimet
māducare corpus meum, aut bibere sanguinem
meū. Haftenus Augustinus. Non dixit, qui non
in me manet, & in quo ego non maneo, non
manducat corpus meum, neque bibit sanguinē
meū, manducat enim sacramēto tenus corpus;
sed dixit, non se dicat, aut existimet manducare
corpus meum, quia scilicet sic māducando cor-
pus Christi, non vnitur cum eo secundum spiri-
tum eius, sed secundum carnem tantum, quæ
nihil prodest ex se; quin potius diuina natura
vnita cum carne Christi, per carnem tribuit vi-
tam digne manducanti. Eo itaque sensu hoc
dixit, quo dicere solemus, qui vt Christianum
decer, non agit vitam, non se dicat, aut existi-
met Christianum. cur ita? quia & si iste Chri-
stianus est, nihil tamen ei predest sic Christianū
sine vita Christiana esse. hic enim est sacra-
mento tenus Christianus: ita qui corpus Christi nō
sic manducat, vt spiritus Christi particeps fiat, is
non re vera, id est, spiritualiter, sed sacramento
tenus, id est, solum corporaliter, ac sensibiliter
corpus Christi manducat.

*De interpretatione loci Aug. ab hæreticis obiecti
ab ipso Aug. facta; & quis dicatur ab eo vere
manducare corpus Christi: & quomodo idem*

DE SACRAM. EVCHARISTIÆ. III
corpus Christi alius est odor vitæ in vitam: alius
odor mortis in mortem: & quomodo ratione
philosophicæ theologiæ ex Paulo demonstratur,
malos corpus Christi sumere in sacramento; &
quomodo sacramētum absolute, nunquam nisi
proprie, & sine figura vlla pro toto sacramen-
to, & non pro parte accipitur, vt volunt hære-
tici: & quomodo intelligendus locus Aug. ex
sententia Prosperi.

C A P. 24.

Sed doceamus adhuc Volanum, sic Augusti-
num intellexisse, quæ nos ex verbis ac senten-
tiis eius dicimus, in eodem loco paulo ante re-
spondens iis, qui liberationem ab æterno igne
promittebant; non omnibus, inquit, habenti-
bus sacramētū baptismatis, & corporis Chri-
sti, sed solis Catholicis quamuis male viuētibus
pollicentur, quia non solo, inquit, sacramē-
to, sed re ipsa manducauerunt corpus Christi in
ipso scilicet eius corpore constituti, de quo cor-
pore ait Apostolus, vnus panis, vnum corpus
multi sumus. qui ergo est in eius corporis vni-
tate, id est, in Christianorū compage membro-
rum, cuius corporis sacramentum fideles com-
municantes de altari sumere consueuerunt, ipse
vere dicendus est manducare corpus Christi, &
bibere sanguinem Christi; ac per hoc hæretici
& schismatici ab huius vnitatis corporis separa-
ti, possunt idem percipere sacramētum, sed non

FRANCISCI TURRIANI

sibi utile, immo vero etiam noxium, quo iudi-
cetur grauius, quam vel tardius liberentur. non
sunt enim in eo vinculo pacis, quod in illo ex-
primitur sacramento. Hæc de illis August. qui
quidem non negabant, vt Volanus negat, Ca-
tholicos male alioqui viuentes verum corpus
Christi manducare: immo non solo sacramen-
to corpus Christi manducare aiebāt, sed re ipsa,
id est (sic enim interpretabantur) in ipso corpo-
re Ecclesiæ, cuius est hoc sacramentum, consti-
tuti. rursus isti hæreticos & schismaticos vt pote
ab Ecclesia separatos concedebant quidem per-
cipere idem sacramentum, id est, idem corpus
Christi in sacramēto; sed inutile ipsis & noxiū,
quia non essent in pace cum Ecclesia, cuius
erat sacramentum, quod perceperant, quod illi
vocabant manducare corpus Christi non solo
sacramento, sed re ipsa, quia in pace Ecclesiæ &
utiliter, vt de Catholicis male viuentibus falsō
existimabant. Nihil vero in his Augustinus re-
prehendit, præterquam temeritatem impiam
promittendi illis liberationem ab igne æterno;
cum Apostolus enumeratis operibus carnis,
plane pronunciet, eos qui talia agunt, regnum
Dei non possessuros. Sed Volanus faber & ar-
chitectus metonymicus, cum apud Augustinū,
aut alios, mali corpus Christi & sanguinem, aut
sacramētum participare dicuntur; corpus Chri-
sti & sanguinem metonymice pro signis & ex-
ternis symbolis accipit, & sacramentum pro
sola externa specie sensibili tropicē totum pro
parte, cum vtrūque sit cōmentitium. August.

*Quomodo
quidam ab
Augustino
notati, inter-
pretantur
manducare
corpus Chri-
sti re ipsa.*

DE SACRAM. EUCHARISTIE. 112

enim cum corpus Christi dicit; corpus Christi
intelligit; & cum sacramentum dicit, sacramē-
tum item intelligit, id est, sacræ rei signū, quod
non est nec esse potest sola species sensibilis ex-
tra rem, cuius est signum. nec enim cum Au-
gustinus dicit, non sacramento tenus, sed reue-
ra corpus Christi manducare, hoc significat,
non speciem solam manducare: species enim
sola post consecrationem esse non potest, quia
dominus dixit, sumptō pane in manus, qui po-
tuit facere, quod dixit, Hoc est corpus meum,
& vt dixit sic proprie intelligi voluit, ne meto-
nymia, de qua nihil hic spiritus sanctus præce-
pit, deciperemur: sed significat sacramentum
corporis Christi, siue corpus Christi in sacra-
mento non corporaliter tantum, sed simul etiam
spiritualiter manducare, quod est reuera corpus
Christi manducare. quia qui sic manducat, in
Christo tanquam in cibo natura sua viuifico
manet; & Christus tanquam cibus viuificus in
ipso. Hæc est res huius sacramēti, quam August.
dicit omni homini esse ad vitam, & nulli ad exi-
tium: quod non intelligens Volanus, nobis
obiicit, vt probet malos non manducare cor-
pus Christi. Hanc rem sacramenti manducare,
vocaui hic idem August, manducare corpus
Christi non sacramento tenus, sed reuera, quod
idem interpretatus est ibidem sic manducare, vt
in eo maneat Christus, & ipse qui manducat in
eo: contra vero qui non sic manducat, quia
nō manet ipse in cibo viuifico, neq; cibus viu-
ificus in eo, nō dicitur reuera corpus Christi mā-

*Quomodo
post consecra-
tionem species
sola nō potest
esse.*

*Quid sit apud
Augustinum
reuera corpus
Christi man-
ducare, & nō
sacramēto te-
nus.*

*Quomodo
corp^u Christi*

ducare. idem enim corpus Christi, sicut Paulus de Euangelij eius prædicatione dixit, aliis est odor vitæ in vitam; aliis odor mortis in mortem, non quidem natura sua, vt paulo ante aiebat B. Chrysost. sed vitio accipientium indigne. Sic etiam B. Simeon dixit, Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel. & in eandem sententiam dixit Angelus Danieli de aduentu Christi tunc futuro, vt consumaretur præuaricatio. quod in Euangelio significauit Dominus, cum dixit, implete mensuram patrum vestrorum. peccata enim patrum & sua summo scelere mortis Christi Iudei impleuerunt & cumularunt: quod non fecissent, nisi venisset, & locutus eis fuisset. Hoc fuit, positum esse in ruinam multorum; in resurrectionem vero multorum, quia venit, vt idem Angelus ibidem dixit, vt finem acciperet peccatum, & deleteretur iniquitas, & adduceretur iustitia sempiterna. Vtrumque complexus est dominus in Euangelio cum dixit, In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident, videant; & qui vident, cæcificent. Hæc ergo quia Volanus vel ignorat, vel non credit, idcirco nec intelligit, quomodo idem corpus Christi in sacramento ab aliis manducetur in ruinam, id est, in iudicium; ab aliis in resurrectionem, id est, in vitam sempiternam. Sic enim ait. Peruersa ergo est doctrina, & in ipsum filium Dei contumeliosa, carnem Christi, quæ manducata, ipso restante, omnibus est viuifica, mortiferam & exitiosam esse quibusdam dicere. Hæc Volanus, quem vno verbo condem-

nat

nat Apostolus. si enim caro Christi manducata non est intelligenda omnibus illis tantum viuifica, à quibus digne manducata est, vt in omnibus Ecclesiis Catholicorum docemus: quomodo Apostolus dixit, qui .n. manducat indigne, iudicium sibi manducat & bibit? cui enim cauendum est, ne sacramentum corporis Christi indigne manducet, nisi cui studendum est, vt idem sacramentum digne manducet? manducare enim digne sacramentum, & non manducare digne, sub affirmatione & negatione sunt; quare necesse est, vt de eodem sint affirmatio & negatio, vt si affirmatio vera est, sit negatio falsa; aut si affirmatio falsa, negatio sit vera. quare si qui digne sacramentum manducat, non solum elementum sensibile manducat, sed corpus Christi, siue vere, vt nos Catholici profiteamur; siue in spiritu tantum, vt hæretici: consequens necessario est, philosophica Theologia hoc æque de utraque convincente, vt etiam qui indigne manducat, non sacramentum solum, sed in sacramento corpus Christi manducet. falsum ergo est, quod Volanus ex disciplina Caluini ait, cum mali dicuntur sacramentum Eucharistiæ manducare, solam speciem visibilem intelligi; accipique hic sacramentum metonymice, totum pro parte. Illud etiam addam, etsi non reprehendo, quod Petrus Scarga in suo ad Volanum libro scripsit, usurpari sæpe nomen sacramenti à B. Augustino improprie, ac metonymice, totum pro parte, continens pro contento; tamen quia hoc auidè Volanus arripuit ad probandum, malos dici

Demonstratio ex verbis Pauli celsa, corp Christi in sacramento manducari etiam ab indigne manducantibus.

p

ab Augustino participes sacramenti cum bonis fieri; id est, partis sacramenti; toto, ut ait, pro parte usurpato: idcirco cum Volano contendo, nusquam ab August. nec ab alio ex patribus antiquis sacramentum absolute, nisi proprie & sine figura meronymiz pro toto sanctæ Eucharistiz sacramēto accipi. Augustinus enim cū pro parte accipit, non simpliciter dicit sacramentū, sed coniuncte sacramentum visibile, quod ad solam speciem sensui oculorum subiectam refertur in tract. in Ioan. 26. sacramentum enim simpliciter dicitur, & est, per quod Christus significatur, & participatur. sic enim ait diuinus Dionysius, positis super altare venerandis symbolis, per quæ Christus significatur, & participatur. quæ ille vocat symbola veneranda, quæ sunt species, siue figura panis & vini cum corpore & sanguine Christi, nos vocamus sacramentum. Quare cum ait August. ex sententiis Prosperi, sacrificium Ecclesiæ constare ex visibili elementorum specie, & inuisibili domini nostri Iesu Christi carne & sanguine, & sacramēto, & re sacramenti; non vocauit sacramentum solam speciem visibilem elementorum, quam proxime dixerat, sed sacramentum vocauit, per quod significatur, & participatur Christus, quod species sensibiles sacramentales, & corpus Christi complectitur: rem vero sacramenti vocauit ipsum Christum, qui per sacramentum significatur, & participatur. Differunt autem ista duo, per quod significatur & participatur; & ipsum quod significatur & participatur: illud

*Quomodo
nusquam ab
Aug. nec ab
alio ex patri-
bus antiquis
sacramentum
absolute, nisi
proprie & si-
ne figura me-
ronymia pro
toto sacramē-
to & Eucha-
ristia accipia-
tur.*

*Quomodo in-
tellegendus sit
Locus Aug. ex
sententiis Pro-
speri.*

est sacramentum; hoc Christus ipse tantum; ex utroque autem constat sacrificium Ecclesiæ. in eo enim est Christus nobis quidem cum velo, angelis vero & beatis spiritibus sine velo; nobis inquam, opertus, illis reuelatus, & facie ad faciem appatens. Hanc vim habet sententia August. apud Prosperum. Deinde, esto, concedatur in hac sententia Prosperi usurpatio ista sacramenti pro parte. at in loco quem Volanus ex Augustino citat tract. in Ioan. 26. ut auctoritate eius probet, malos siue infideles non sumere corpus Christi in sacramento, sed solum, ut ipse ait, symbola visibilia, in eo inquam loco non potest accipi ab Augustino pro parte. sic enim ait Volanus, Hoc vero alio in loco clarissimis verbis edisserit idem August. sacramentum sumitur, inquit, quibusdam ad vitam, quibusdam ad exitum: res vero ipsa, cuius est sacramentum, omni homini ad vitam, nulli ad exitum, quicumque eius particeps fuerit. Respondet ergo Volanus, cum Augustinus dicit sacramentum sumitur quibusdam ad vitam, quomodo accipitur hic ab Augustino sacramētum? non negabit Volanus, quin pro toto sacramēto accipiat: sola enim species visibilis nulli sumitur ad vitam. si ita est, quomodo clarissimis verbis iudice Volano, edisserit Augustinus, si cum continuo subiungit, quibusdā ad exitum, sumitur scilicet sacramentum (hoc enim repetendū est) iam non pro toto, ut in altero membro eiusdem orationis, sed pro parte accipitur? An hoc erat bene Latine loqui, & clarissimis

*Quomodo Volan^{us} Augustinus facit indifferētū, & inopem ver-
bis, ut aucto-
ritate eius ha-
resim suā cō-
firmet.*

verbis edisserere? Si te Volane putas bene Latine loqui, cur Augustinum facis indifferētum, & tam inopem verbis, ut vno & eodem verbo in eodem loco diuerse vsus sit, idque, ut haresim tuam auctoritate Augustini probes?

Vbi, & quomodo dominus Iesus verbis suis declarauit, & aperte dixit, non se loqui figurate, sed proprie de sacramento corporis sui, praeuidēs futuros Metonymicos: & quā incepta & periculosa sit metonymia ad tradendum dogmata: & quomodo in pane, cum accidentia tantū substantiæ panis significat, non sit metonymia, sed homonymia: & quomodo hanc homonymiā dominus docuerit, id est, panē esse, & vocari accidentia panis sine substantia: & quare dominus salua esse voluerit; & quare nomen panis carni suæ imposuerit, cum dixit, panis, quem ego dabo, caro mea est: & de synecdoche figura in pane visibili pro toto sacramento ex specie sensibili panis & re insensibili constāte: quomodo heretici metonymiam adaman-
hic, & synecdochen oderunt.

C H A P. 25.

Sed quia tu Volane, ut antea dixi, necessario sequi concedis, malos quoque corpus Christi in sacramento sumere, si semel constet mutari panem in corpus Christi, constare autem magis hoc non potest, quā si ex ipsis verbis Chri-

DE SACRAM. EUCHARISTIAE. IIJ

sti constet, ipsum non figurate, & metonymice loqui, si ipse, inquam, dicat, proprie se loqui; demonstramus vbi hoc plane dicat, ut semel Zuuingliis, Calvinis, & Volanis metonymia ista intereat, & perimatur. Cum igitur Christus de dāda carne sua sub specie panis ad manducandum differens, dixisset, panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita, intuens in illud, quod facturus erat, cum accepto pane in manus, dixit, Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, post multa, quæ ad suadēdum hoc sacramentum corporis sui disseruerat, praeuidēs Metonymicos futuros, ad extremum, verba, inquit, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt; an non satis hoc loco declarauit, proprie se locutum esse, propriisque verbis vsu? Quomodo .n. si verbo carnis, quod carnem; & verbo corporis, quod corpus significat, non carnē, & corpus proprie, ut communis loquēdi & intelligendi consuetudo ferebat, sed figuram carnis & corporis metonymice intelligi voluisset? quomodo inquam, dixisset, verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt? an non satis expressit, ut dicta erant à se verba, id est, proprie, sic etiam intelligi voluisset? qui enim verbis alias res, quā verba proprie declarant, voluerit significare, nunquam sic dicit, verba, quæ ego locutus sum; si eos, qui audiunt, aut non intelligendo, aut intelligendo male, in errore versari non vult. Deinde cum dixit, quæ locutus sum vobis, an non intuebatur in omnes fideles, qui per verbum Apostolorum credituri erant? quis

*Quomodo, et
vbi Christus
plane docuit,
non se de cor-
pore suo dan-
do ad mādu-
candum, me-
tonymice, sed
proprie loqui.*

Quid domi-
nus admonere
voluerit, cum
in euangelio
dixisset de cor-
pore suo ad
manducandū
dando dixit,
verba, quæ
ego loquor
etc.

hoc neget? Si ergo omnibus nobis locutus est hæc verba, quàm multi sunt inter nos, qui metonymias ignorant; nec aliud vnquam intellexerunt, quàm corpus, cum corpus audiunt; nec aliud quàm carnem; cum carnem? in eo ergo error esse non poterat, quid illa verba corpus, aut caro in illis locis proprie significarent, de quo cauere admonendo non opus fuit: in eo vero esse poterat, quomodo caro sua, quam manducandam esse dicebat, manducari posset: aut quomodo manducata, vitam sempiternam tribuere. Hic igitur opportuna & necessaria erat cautio: idcirco, verba, inquit, quæ locutus sum vobis, carnem scilicet meam manducandam esse, & manducatam vitam sempiternam tribuere, non dixit, metonymice accipienda sunt pro figura carnis, quasi non sit vere cibus, id est, ore humano vere comedendus, sed extra panem spiritu per fidem solam apprehensus; nihil horum dixit, quæ sunt mysteria Calvinianæ disciplinæ; sed dixit, spiritus & vita sunt. nomine spiritus & vitæ, ait Athanasius lib. 3. ad Theophilum de assumptione humanitatis, Deum significat; sicut nomine carnis, qua caret spiritus, hominem. Significat ergo, inquit, omnem potestatem adscribendam esse Deo; omnem vero infirmitatem carni. & libro primo. Spiritus, inquit, viuificans est caro domini, quod enim ex spiritu nascitur, spiritus est. Itaque, quod caro eius fieret vere cibus, qui vere ore caperetur, & manducanti digne vitam sempiternam afferret, docuit, non ex ipsa carne, sed ex di-

uinitate proficisci, quæ vnita cum carne, vt caro edi posset, & edenti viuifica esse, effecit. hoc erat, verba, quæ locutus fuerat, spiritum & vitam esse; id est, diuinæ potestatis, & substantialis vitæ esse propria, quæ per carnem in specie panis manducandam, fieri dicebat. Sed dicit hæreticus, vt dixit dominus, carnem suam manducandam esse in hoc sermone, quem differens de sacramento corporis sui fecit, sic etiam dixisse, daturum se panem, qui esset caro sua. sic enim ait, Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. hic saltem dicit, nos non posse metonymiam fugere, putabitque hæreticus, quod panis, qui substantiam panis significat, & accidentia eius continet, pro accidentibus contentis à nobis accipiatur, de quo tamen, inquit, nihil dominus admonuit. Sed fallitur opinione, non enim est metonymia hic. in metonymia enim nomina diuersa sunt, & res subiectæ nominibus diuersæ, vt naui pro hominibus, qui in naui sunt: & cælum pro cælitibus: & signum pro re signata, quæ extra signum est, quæ sola habitudine, non re ipsa, in signo continetur, vt imagines rerum, aut hominum: cuiusmodi signum ponunt hæretici sacramentum S. Eucharistiæ. huiusmodi metonymia non est idonea figura ad tradendum dogmata. nisi enim factum sit prius planum, de continente, an de re contenta; de signo, an de re signata, quod dogmatice traditur, accipiendum sit, continget in magno errore versari eos, qui audiunt; & eum, qui tam periculosa & ancipiti

Quæ sententia
in ver. 11 sub-
iecta sit, ver-
ba, quæ ego
loquor, etc.

Quid in ver-
bo panis, cum
accipitur pro
solis acciden-
tibus, non sit
metonymia.
Quid sit pro-
prium meto-
nymia.

Quomodo
metonymia non
sit sententia ido-
nea ad tradē-
dū dogmata.

obscuritate docuit, occasionem lubrici lapsus præbuisse. Exemplo sunt hæretici isti metonymici, qui ea, quæ dominus in Euangelio Ioannis de pane suo dando ad manducandum, qui esset caro sua pro salute humani generis crucifigenda, disseruit, & quod alij quoque Euangelistæ de eodem mysterio panis in corpus Christi verbo domini conuersi scripserunt, de pane integro accipiunt comedendo, tãquam signo carnis Christi in cælo manentis, & extra signũ per spiritum fidei manducando. vt quod dominus de carne sua præsentē vere ore corporis nostri per speciem panis manducanda tradidit, isti cõtendant per suam metonymiam, de signo pro re signata metonymice accepto traditum esse; ad quos refellendos vel illud solum satis est, quod hoc illis non mandauit dominus, nec Apostoli eius, nam & sancti Apostoli ad condemnandum eos, qui Antiochiæ tradebant, oportere circuncidi; hoc satis esse Antiochenis iudicarunt, quod illis sic docere non madaissent. sic enim scriptum est in Actis Apostolorum: "Quoniam audiuius, quod quidam ex vobis exeuntes, turbauerunt vos euercentes animas vestras, iubentes vos circuncidi, & seruare legem, quibus non mandauimus; placuit nobis collectis in vnum, & quæ sequuntur. Ostendat igitur hæretici, vbi dominus & magister noster mandauit ipsis de metonymia; aut discipuli eius Apostoli sancti, quod si nusquam hoc ostendere possunt, agnoscant se in iis numerari, qui ex Catholica Ecclesia exuntes fratres turbaue-

Quod ad refellendos hæreticos metonymicos satis est non posse eos ostendere, vbi Christus, aut Apostoli eius mandauerint de eo, quod per suam metonymiam tradunt impie obblaspheme.

tunt, euercentes animas eorum, negantes veritatem corporis Christi in sacramento ipso, & metonymiam introducentes, quibus non mandauit dominus, nec Apostoli eius. Cum ergo dominus dixit, panis, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita; non est enim hic, vt dixi, metonymia, vbi similitudo, siue figura panis, panis dicitur, nec metaphora; neque catachresis, sed est communitas nominis cum diuersatione rei significatæ, quæ homonymia dicitur. panis enim substantia proprie, ac prius panis dicitur & est; sola vero accidentia panis, sapor, odor, color, quia sunt propria naturæ panis, panis quoque communi vocabulo. tametsi minus proprie & posterius, dicuntur. Est autem hæc homonymia à domino declarata, ne quis errore laberetur. Cum enim dixit, panis, quem ego, scilicet qui sum omnipotens verbum patris, dabo, caro mea est, pro mundi vita, id est, quam dabo pro mundi vita: (sic enim legunt & interpretantur Cyrillus & Leontius Eutholius in comment. Ioan. & Theophylactus) mortuus est enim vt viuificaret nos, qui eramus, sicut Apostolus ait, mortui peccatis; cum dixit inquam, panis, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita, in illud intuebatur, quod in cœna postea dixit sumpto in manus pane, Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: vbi cum mutatio substantiæ panis fiat in substantiam corporis Christi: siquidem omnipotens est, & fidelis, ac verax, qui dicit de creatura sua, Hoc est corpus meum; necesse est, vt quod

Quid nomen panis proprie, & prius, & quid non ita proprie posterius significet, & quomodo sit homonymum.

Collatio loci Ioannis cum loco Matthei ad demonstrandam conuersionem panis in corpus Christi saluis accidentibus panis.

demonstratur dicendo, Hoc, illud sit, unde con-
uersio siue mutatio fit, id est, substantia panis.
quare cum adhuc panis postea dicatur, & sit,
quem facta mutatione substantiæ panis in car-
nem suam, dat, vt in Euangelio Ioan. dixerat, panis,
quem ego dabo, caro mea est, consequens
necessario est, vt accidentia illius substantiæ pa-
nis mutata, teste sensu, remaneant salua sine
subiecto cum carne Christi; quæ accidentia li-
cet homonyme, panis tamen dicantur & sint.
Sed quia hæretici ab hoc miraculo accidētium
sine subiecto omnino abhorrent, vim & neces-
sitate eius ignorantes, dicendum est hic, quod
ait magnus Athanasius in sermone de Pascha
ad recenter baptizatos. quærit enim, quare ian-
uis oclusus ingressus est dominus ad discipu-
los post resurrectionem, qui remoto saxo & a-
perto ostio monumēti resurrexit? vt qui nō cre-
debant, inquit, resurrexisse, ingressum ianuis
clausis demitarentur; atque ita viso miraculo
ingressus, ad credendum miraculum resurrectio-
nis non visum adducerentur. sic etiam, vt idem
ait, reuoluto lapide, & aperto sepulchro surre-
xit corpus, vt viso item hoc miraculo, idem
crederetur factum in inferno, quod in sepul-
chro: id est, sicut visum fuit sepulchrum cor-
pore Christi spoliatum, sic crederetur factum
esse in inferno, vt similiter anima Christi, quæ
ibi detineri non potuit, spoliaretur, licet non
fuiſſet hoc visum. Similiter dicendum est in mi-
raculo sanctis. Eucharistiæ, percipi sensu acci-
dētia, postquam dominus dixit, Hoc est corpus

Quando
hæretici vim
& necessitate
miraculi ac-
cidentiū panis
sine subiecto
remanentiū
ignorent.

Quare voluit
Deus, vt in
miraculo san-
ctissima Eu-
charistiæ re-
maneret sal-
ua accidentia
sine subiecto
substantiæ pa-
nis.

meum, vt conuersionem, substantiæ panis in
corpus Christi, quam penitus nō sentimus, cre-
damus; siquidem verax est, & omnia potest qui
dixit, vt enim in eodem sermone & eodem loco
ait idem Athanasius, ὁπου προσέτελες Θεός, τῆς συ-
νθεσεως ἀργούσιν οἱ νόμοι. id est, vbi iubet Deus,
nihil agunt leges consuetudinis. Sed quomodo
dicet aliquis, panem appellat non solum acci-
dētia illa substantiæ panis relictæ, quibus alio-
qui conuenit, quamuis homonyme nomen pa-
nis, quia sunt propria naturæ panis, quæ prius
erat, sed etiam veram carnem suam Christus pa-
nem appellat, cum ait, panis, quem ego dabo,
caro mea est. Atqui te & veritate panis ille ex
accidentibus solis constans, non magis erat ca-
ro Christi, quàm illa substantia panis, quam
demonstrat dominus, dicens, Hoc est corpus
meum; ex quo fit, vt appellatione caro Christi
esset panis. Cur vero imposuerit nomen panis
carni suæ in sacramento dominus, causam attu-
lit Magnetes auctor Ecclesiasticus vetustissim⁹,
cuius antea memini; vt admoneret, inquit, nos,
ex terra esse corpus item & panem; & vnius ge-
neris substantiam esse corporis & panis: quare
cuius creatura esset terra, eum & non alium
posse vere dicere, sumpto in manus pane, Hoc
est corpus meum. Alia quoque ratio grauif-
sima appellationis huius extitit, quam doctissi-
mus auctor Tertullianus libr. 4. contra Mar-
cionem reddit. ait enim vocando panem cor-
pus suum, satis declarasse fuisse panem, ve-
terem figuram corporis Christi per Hieremiam

Quare domi-
nus carnē suā
in sacramento,
panē vocat,
tres potissimū
grauissimæ
causæ esse, al-
teram a Ma-
gnete, alteram
a Tertulliano
notatam, &
tertiam a no-
bis.

dicentis, venire, conciciamus lignum in panem eius. Præterea etiam corpus suum panem vocavit, ut declararet daturum se carnem suam ad manducandum sub specie panis, quæ à sacramento corporis sui inseparabilis esset. Hinc S. Apostoli didicerent vocare quoque panem ipsam communionem corporis Christi; sicut Apostolus ait, panis, quem frangimus, nonne participatio siue communio corporis domini est? panem inquam vocant per synechdochen, ex parte totum sacramentum. panis enim visibile sacramentum est, ut B. quoque August. in tractatu 26, in Ioan. vocat: totum vero sacramentum ex visibili specie & re inuisibili, scilicet corpore Christi constat. Sed Calviniani ut metonymias hic amplexantur, & in manibus habent; sic synechdoches hic etiam oderunt, sicut confessionistæ in iustificatione. sic enim Philippus vocat in respons. ad art. Bauar. inquisi. Synechdo. hen Origenicam, qua interpretantur Catholici fide hominem secundum Apostolum iustificari, id est, fide cum charitate, quæ est fides viua, quæ formata vocari solet; imo vsque adeo fugiunt in appellatione panis synechdochen, ut contra potius ex toto partem accipiendam esse contendant, ut cum dicuntur mali apud August. sumere sacramentum de visibili symbolo interpretatur Volanus ex disciplina Petri Martyris; idque figurata, inquit, & metonymica dicendi ratione, toto pro parte usurpato, in quo satis rudem grammaticum se nobis probat. quia enim metonymia est, cum continens pro re cõ-

*Quomodo
Caluiniani
sic oderunt sy-
nechdochen
in sacramen-
to Eucharis-
tiæ, sicut con-
fessionistæ in
iustificatione.*

tenta dicitur, ut naus pro iis, qui sunt in naui, & cælum pro iis, qui in cælo; totum autem continet partes, metonymiam quoque existimant esse in usurpatione totius pro parte; quasi qui in naui sunt, partes naus sint, ex quibus componatur; sicut ex specie visibili & re inuisibili tanquam ex partibus totum sacramentum Eucharistiæ constat. Iste vero bellus Grammaticus metonymicus nihil dissetre putauit totum à continente; aut contenta, quæ non sunt partes continentis, à contentis, quæ sunt partes: in quibus totum, quod partes suas continet, simpliciter dictum, nunquam pro parte sola accipi potest. nec enim cum hominem dicimus vulneratum, qui vulnus accepit in pede aut manu, manus solum vulnerata est, & non potius homo in pede aut manu: neque cum Petrum aut Paulum in cælo esse dicimus, totum hominem dicimus pro sola anima eius; immo totum dicimus, quia omnes, sicut scriptum est, viuunt ei; sic dicimus Deum Abraham, & Deum Isaac, quod dominus attulit ad probandam resurrectionem corporum. Illud vero risu dignum est, quod Calvinus & Theodorus Beza sic volunt esse metonymiam in pane, cum ait Apostolus, panis, quem frangimus, nonne participatio corporis domini est: sicut in eo quod ibidem ait, calix benedictionis, cui benedicimus, nonne comunicatio sanguinis Christi est? cum omnes, qui Dialecticam primis labris degustarunt, sciant distinguere hoc genus habendi, tanquam in vase, sic enim dicimus, calicem habere speciem vini, sub qua est sanguis Christi, sicut

*Quomodo to-
tum quod ex
partibus suis
constat, cum
simpliciter di-
citur, aut po-
nitur nunquã
pro parte sola
accipitur.*

*Quomodo sit
ridiculum, &
ex ignorantia
dialéctica pro-
fectum quod
Caluinus, &
Theodorus
Beza volue-
runt esse meto-
nymiam, cum
Paulus dicit,
panis, quem
frangimus, si-
cut enim dicit,
calix benedi-
ctionis &c.*

modium habere triticum, aut dolium vinum: panem vero nemo vnquam dixit habere corpus Christi tanquam in vase. Haëtenus ad totum librum tuum responsum est: efficiat pater misericordiarum, vt quæ haëtenus contra te scripsi, tibi afferant salutem, hoc enim mihi propositum fuit: ac non potius ante tribunal domini in illa die, cum reuelabit occulta cordium, in te testimonium dicant. Sin vero tibi non proderunt, quod Deus auertat, spero, & confido aliis non paucis istic profutura. Age ergo Volane frater, annus remissionis est, propera huc si potes, aut libet; aut fac istic, vt impleatur in te, quod in Leuitico de lege Iubilæi scriptum est; Et vocabis, inquit, remissionem cunctis habitatoribus terræ, ipse est Iubilus: reuertetur homo ad possessionem suam, & vnusquisque rediet ad familiam pristinam. Tu fidem amisisti, per quam, sicut ait B. Petrus, in virtute Dei custodimur in salutem paratam reuelari in tempore nouissimo; hæc est possessio tua, & nostra: redi ergo ad fidem ecclesiæ catholicæ, vt per eam ad possessionem salutis æternæ redeas: & ad familiam pristinam, patrum, & maiorum tuorum, qui in fide antiqua à primis, & sanctis magistris tradita vsque ad extremum vitæ perseuerarunt. sequitur in eadem lege Iubilæi, & remissionis, Non seretis, neque metetis sponte in agro nascentia; hæc sunt opera carnis, quæ Paulus dicit in epist. ad Gal. in quibus numerat sectas, quæ Græce dicuntur hæreses, quas ij, qui ex diabolo sunt, sicut ait dominus in euāg. Iohā-

nis, & desideria eius facere volunt, in agro cordis sui diabolo seminante, sponte excipiunt. Ille, inquit, cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur: sic Calvinus, Zuinglius, Petrus Martyr, quos tu secutus es, ex propriis, sicut diabolo magistro didicerunt, locuti sunt, non permanente in eis, sicut ait Ioannes, quod ab initio audierant. Recede ergo frater Volane ab eis, ne cum eis, qui iam in inferno ardent, pars tua sit. Redi ad id, quod ab initio audisti, & permaneat in te; quia si permanferit, ait idem Ioannes, quod audisti ab initio, & tu in filio, & patre manebis; & hæc, inquit, est promissio, quod ipse pollicitus est nobis vitam æternā. Crede ergo magis Iohāni euangelistæ, ei esse proximam vitam æternā, qui in eo, quod ab initio ab Ecclesia catholica audiuit, permanferit, quàm Caluino, qui permamenti in secta sua noua, & à cuncto orbe Christiano damnata non potest promittere nisi igne æternum, in quo ipse est. Imitare eos, quos dominus iusto, & profundo, atque imperscrutabili iudicio suo permisit, aliquando in hæresim incidere, ex qua postea eosdem summa sua misericordia cum ingenti eorum, quos secum perdidierant, fructu, & lucto extraxit. postquam lex Iubilæi, & remissionis iussit non serere, neque mittere sponte in agro nascentia, subiungit, sed statim oblata comedetis: interpretemur nos hoc esse nunc, quod princeps apostolorum Petrus ait in epist. sua priore, Sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiā, in reuelatione Iesu Christi, quasi filij obedientiæ, non configurati prio-

FRANC. TVR. DE SACR. EVCHAR.
ribus ignorantiae vestrae desideriis, sed secun-
dum eum, qui vocavit vos, sanctum. Deus do-
mini nostri Iesu Christi pater gloriae det tibi,
quod Apostolus Ephesius precatur, quos metue-
bat, ut in actis Apostolorum dixit, à peruersis, &
nouis magistris, quos lupos non parcentes gre-
gi vocat, seducendos esse, quod iam tibi acci-
dit, det, inquam, quod illis precatur, spiritum sa-
pientiae, & reuelationis in agnitione eius, illu-
minatos oculos cordis tui; ut scias, quae sit spes
vocationis eius, & quae diuitiae gloriae heredi-
tatis eius in sanctis. Quia vero modus volumi-
nis non patitur, ut plura hic scribam, proximo
deinceps, ut quod in prooemio sum pollicitus,
exequar, locos scripturae sanctae varios tum no-
uae, tum veteris de sancta Eucharistia contra
eundem Volanum, & omnes Metonymicos
Caluini discipulos, adiuvante Dei gratia, profe-
ram, & excuriam.

FINIS PRIMI TRACTATVS.

FRAN-

FRANCISCI TVRRIA-
NI SOCIET. IESV,
DE SANCTISSIMA EV-
CHARISTIA ALTER
TRACTATVS.

AD ILLVSTRIS. ET RE-
VERENDISS. D. GEORGIVM
Radibilium Polonum.

*Quomodo fidem summi miraculi, quod in sancta
Eucharistia sit, dominus in veteri testamento
contra haereticos, qui illud negant, praeiunxit;
& cur omnia in figura veteribus contingebat;
& eorum exempla varia: & quare facturus
sermonem dominus in euangelio Ioannis de
mysterio Eucharistiae semel & iterum de Mā-
na veteri meminit; & de comparatione eorum
quae à Moyse scripta sunt de Manna, cum S.
Eucharistia; & quomodo lex euangelica habet
secundum Apostolum ipsam imaginem bonorum
praesentium, ut habebat lex vetus umbram
futurorum.*

ETSI satis superiore tractatu metonymiam Volani & omnium Calvinistarum confutasse videmur, tamen quia nulla hæresis capitalior est, & semel cœpi opem pro virili parte Polonis ferre, quibus nostræ Societatis Patres in studio & prædicatione catholicæ doctrinæ desudant, & elaborant, persequat adhuc pestem istam altero tractatu, quem ad te, Illustriss. & Reuerendiss. D. Radibili, ideo mitto, quodd visus sum debere tum pro tua virtute, & cum Reuerendiss. D. Valeriano coniunctione, tum pro nostræ societatis amore, studio, & pietate scribere etiam ad te. Incipiam vero inde, unde pestis ista omne miraculum alienum à S. Eucharistia esse affirmat. sic enim ait Petrus Martyr, Omne miraculum vel ratione vel experientia sentitur, vel scripturæ apertis verbis probari potest. At hic, inquit, nihil horum miraculorum, quæ constringunt, sentitur, ergo frustra à miraculis opem implorant. Et rursus alio loco. Multiplicare miracula absque scripturæ sanctæ testimonio, non est, inquit, Theologicum. Magna itaque studio Petrus Martyr, & qui eum sequuntur, miracula in mysteriis sanctissimæ Eucharistiæ negant; quæ tanquam gravissima iacula torqueri sentiunt, quibus argumenta eorum à naturæ legibus petita, quibus maxime confidunt sponte cedere necesse est. Videamus igitur prius, an huius summi miraculi, quod in

DE SACRAM. EVCHARISTIAE. 122
hoc magno sacramento fit, fidem scriptura sancta, quod isti negant, præfulciet, istorum præuidens incredulitatem: recitemusque ante omnia, quæ accommodate ad hunc locum Basilii Seleuciæ, auctor gravissimus & eruditissimus, tempore Synodi Chalcedonenfis in homilia de Iona scripsit, causam explicans cur omnia in figura Hebræis, sicut Apostolus ait, contingebat, interpretemur Latine. Solitis est, inquit, a principio Deus adumbrare tanquam in vetere imagine nova gratiæ opera. etenim quia quæ superant leges naturæ, auribus & oculis hominum incredibilia sunt, idcirco Deus imagines miraculorum prius tanquam fundamentum iecit, ut homines spectaculum illorum mirabilium in ipsis illis imaginibus præmeditati, & tenues eorum umbras in contemplatione rerum visitata, ceu in speculo prospicientes, illa postea, quæ naturæ antecellunt credere possent. sicut pictores prius species ac formas adumbrant, quam coloribus exprimant; ut verbi causa, quia erat passio Christi futura hominibus gloriola ac salutaris, prius in typo miracula delineavit, in Abraam scilicet, & in Isaac, qui patri in ea cooperatus est. Rursus quia futurum erat, ut Virgo pareretur, ne diceretur homines incredibilem esse Virginis partum, prius steriles miraculū præmeditatur: & Sarra anus ita sterilis, in partu suo, fidē Virginis partui peperit. Erat præterea sanguis Christi salutem mortalibus allaturus, & ne rei novitas incredibilis esset, sanguis agni ianuvis illitus, fecit ut foris maneret interfectior, & Angelus

Ex Basilio
Seleucia, cur
omnia in fi-
gura Hebræis
contingebant.

Varia scri-
ptura veteris
exempla, in
quibus sum-

eorum myste-
riorum veri-
tas adumbra-
ta erat, & co-
rum fides pra-
fatebatur.

morte armatus, viso sanguine in fugā compellere-
tur. Ad hæc, quia dandus erat hominibus
baptismus, qui promitteret mortis transitum,
& vitæ reditum, prius mare subseruit typo; &
virga percussum, pedibus peruium efficitur, vn-
de Paulus, Omnes, inquit, mare transierunt, &
omnes in Moyse baptizati sunt: baptismum vo-
cat viam maris, erat enim figura mortis per a-
quam impletæ. Deinde quia erat sepultura Chri-
sti mortuos liberatura, & futura mors interitus
mortis, ac passio passionum medicina, ne tu Iu-
dæe non credas, & miraculum calumnieris, vi-
de tuum Moysen, qui huius rei imaginem in
æreo serpente adumbravit. serpens mordebat,
& serpens sanabat. Sicut Moyses, inquit, exalta-
uit serpentem, & quæ sequuntur. Erat etiam
Christus mortuos à mortuis excitaturus. canet
enim, inquit, tuba, & mortui resurgent: at quia
tu Iudæe, non credis Paulo apostolo, idcirco an-
tecessit Elias, qui primus mortuum ad vitam re-
vocavit: item Enoch remansit extra sagem
mortis: & Elias non cessit legibus naturæ, om-
nia enim in figura contingebant illis. Denique
quia erat Christus gentes linguis piscaturus; cō-
clusurusque in sagem, & orbem impietate im-
plicatum ad se aggregaturus, erat autem Pro-
phetis incredibile adducēdas esse gentes ad pie-
tatem ac verum cultum Dei, factis ipsis suadet
hoc Deus non credentibus. idcirco Ionam ad
Ninivitas mittit, docens Prophetas, quanto sint
Gentes magis græ, quàm Iudæi, de salute: quā-
to item Gentiles ad capiendam fidem feruidio-

res quàm Israëlita. Hæc Basilius Seleuciæ, scri-
bens de Iona typo Christi, qui gentes ad fidem
& Dei culturam vocaturus erat. quæ ipse etiam
de obstupendo sanctissimæ Eucharistiæ miracu-
lo scribens, ad suadendum hæreticis fidem eius,
accommodatissima esse existimaui. Ex his enim
exemplis intelligere possunt, si tamen credere
volunt, quare dominus facturus sermonem de
mysterio corporis & sanguinis sui, & quidem
multum, de Manna veteris populi Israëliti se-
mel & iterum in eodem sermone commemora-
uerit; commemoravit scilicet, vt in illud in-
tuentibus non tam incredibilia viderentur, quæ
postea tempore suo in S. Eucharistia futura erāt.
siquidem hoc solitus esset Deus facere in cate-
ris, quæ incredibilia etiam fore videbantur. Ex-
go quia futurum erat, vt litigarent Iudæi adin-
uicem, sicut Euangelium ait, dicentes, quomo-
do potest hic nobis dare carnem suam ad man-
ducandum? ne te hæretice moueret illorū quæ-
stio, & ne illorum ignorantiam & incredulita-
tem ad argumentum contra veritatem carnis
Christi raperes, in Manna typo & figura S. Eu-
charistiæ antegressa est similis quæstio. cum e-
nim dominus dixisset, Ecce ego pluā vobis pa-
nes de cælo. & iterum, mane saturabimini pani-
bus, vidissēque mane filij Israel Manna, dixe-
runt, inquit scriptura, ad inuicem, Man hu, quod
significat, quid est hoc? ignorabāt enim inquit,
quid esset. perinde itaq; erat, quasi dicerēt, quo-
modo potest esse hoc, quod videmus, panis? nō
enim erat frumentū, sed vt ait scriptura, minutū,

Quare domi-
nus antequam
de mysterio S.
Eucharistiæ
in euangelio
Ioh. dixeret,
his de Man-
na Israëliti
populi com-
memorauit.

FRANCISCI TURRIANI

& quasi pilo tulum ad similitudinem pruinę su-
per terram. quibus ait Moyſes, Iste est panis, quę
dominus dedit vobis; quod si illi, qui ad inuicę
dixerunt, quid est hoc? Moyſi dicenti esse panę,
quem dominus dedisset, sicut se daturum esse
dixerat, quamuis frumentum non viderent, ne-
que panes fecissent; neque gustassent, tamen cre-
diderunt; quanto magis tu hæretice, Christo di-
centi, hoc est corpus meum, & nisi manducaue-
ritis carnem filij hominis, & biberitis eius san-
guinem, non habebitis vitam in vobis, & si car-
nem non vides, tamen credere debes? ne igitur
hæreticus diceret, etsi articuli fidei sint supra
sensus externos, tamen non sunt contrarij sensi-
bus externis, vt Petrus Martyr in obiect. 63. di-
xit, ideo enim negat transubstantiationem, quia
oculi, inquit, dicunt se videre panem & vinum, &
nares olfacere panem & vinum, & sic de reli-
quis sensibus: igitur doctrina transubstantia-
tionis non est articulus fidei; ne hoc inquam
hæreticus diceret, sed potius contra testimoniũ
sensus Deo crederet affirmanti, delineauit prius
miraculum huius mysterij in vmbra & figura e-
ius. vt enim dixi, panem promiserat Deus, & pa-
nem expectabant Israëlita: quod autem vide-
runt datum de cælo, non erat frumentũ, vt qui-
dem dare æque facile potuisset; & cum sensus
reclamarent, & dicerent, quid hoc? quia ignora-
bant quid esset, videbant enim non esse frumẽ-
tum, vnde panis vsitatus ac communis fieri so-
let: continuo tamen vt Moyſes dixit, Iste est pa-
nis, quem dominus dedit vobis ad vescendum,

*Quare Petrus
Martyr negat
transubstantia-
tionem.*

*Quomodo
Deus miracu-
lum s. Eu-
charistia,
quod hæretici
negant, in
Manna tan-
quam in vmbra
delinea-
uit, vt fidem
eius non cre-
dentibus sua-
deret.*

DE SACRAM. EVCHARISTIÆ. 124

antequam coquerent, & tortulas ex eo facerēt,
quasi saporis panis oleati, vt est in libro Nume-
rorum, acquieuerunt verbis eius, & crediderunt
panem esse, qui ex eo quod apparuit minutum,
vt coriandrum album, instar pruinę super ter-
ram, faciendus erat. fidem itaque Moyſi, con-
tra oculos testes filij Israel adhibuerunt, vt Euā-
gelici Israëlita Christo Moyſis domino multo
magis crederent contra sensum oculorum, &
gustus ac tactus dicenti, hoc est corpus meum.
Præterea etiam quia futurum erat, vt Christus
totus esset in sacramẽto sub specie panis, & sub
quauis minima parte, & idẽ ac totus sub specie
vini; neque tamen plus esset sub vtraque specie,
quàm sub vna: nec in maiore parte speciei aut
partib⁹ quàm in minutissima, ne hoc incredibi-
le, videretur, & ne hæreticus diceret, vt Petrus
Martyr iam dixit in obiectione 77. hoc esse spo-
liare Christũ quantitate sua, & corpus eius quã-
tum in paruo pane concludere; & ne alij frau-
dari se corpore Christi impie quererentur, quia
non traderetur eis communio sub vtraque spe-
cie; prius hæc miracula in Manna, tanquam
in vmbra & figura futuri sacramenti, præ-
meditatus est Deus. Sic enim scriptum est, &
collegerunt alius plus, alius minus, & mensi
sunt ad mensuram gomor: neque qui plus col-
legerat, habuit amplius: neque qui minus pa-
rauerat, reperit minus. siue enim quis multo
cibo indigeret, siue paruo, diuinitus fiebat,
vt vna esset illa & eadem mensura vnicuique
æqualis; vt neque deficeret Miloni; neq; super-

*Quare Petrus
Martyr in
Eucharistiā
obicit.*

esset ἀρχαῖον τῶν γυμνασίων, ut aliquid ex Philosopho mutuemur, id est, tyroni ac rudi athletæ. Vnde merito Iosephus θεῖον καὶ θαλάσσιον βρώμα vocauit, id est, cibum diuinum & admirabilem, ut iam Iudæus & ab Euangelio alienus, plus vmbræ futuri sacramenti (etsi ille vmbram esse tanti mysterij ignorauit) tribuisse reperiatur, quam Calvinus, aut Petrus Martyr, & reliqui eius sectæ ipsi magno Eucharistiæ sacramento tribuunt. Ille enim Iosephus diuinum miraculum in illo pane esse & agnouit, & cōfessus est, & virtutem diuinam illi pani impartitā: isti vero nihil plus miraculi in sacramento mystici panis, quàm in quouis alio cibo per verbum Dei & orationem, ad comedendum sanctificato, agnoscunt; neque confitentur, præter mutationem quandam sacramentalem, quam ipsi loco transubstantiationis commentum sunt; qua mutatione sacramentali fieri aiunt sacramenta ad significandum efficaciter, ad offerendum & exhibendum animis & fidei nostræ per vim spiritus sancti corpus & sanguinē domini. hæc enim est regula quinta Petri Martyris, qui in alia regula Satanica tradit, fidem tantæ esse efficacis, ut res præsentis faciat non quidem realiter, aut essentialiter, sed spiritualiter. atque hoc pacto, inquit, veteres eundem Christum habuerunt in sacramento, quo & nos fruimur. si hoc pacto, id est, secundum efficaciam fidei Christum præsentem spiritualiter in suis sacramentis veteres habuerunt, ut nos habemus, quomodo verum erit, quod Apostolus ait, vmbram habebat lex

Quomodo
plus miraculi,
& diuinitatis Iosephus
Iudæus Man-
na tribuerit,
quam Calui-
nus, & Pe-
trus Martyr,
qui Christum
cognouerunt,
sacramento
sanctiss. Eu-
charistiæ tri-
buerint.

Regula Petri
Martyris Sa-
tanica.

“futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum? non enim dixit præsentium sed futurorum, nec enim habebant bona præsentia spiritualiter, quamuis haberent eundem spiritum fidei quem nos, sed vmbram tantum futurorum bonorum: lex vero Evangelica habet ipsam imaginem rerum, id est, habet in sacramentis suis sub signis & imaginibus res ipsas spirituales vere præsentis, ut in sacramento ablutionis sacra, id est, in Baptismo, cum sit, habet præsentem cum ablutione corporis, asperersionem cordis à conscientia mala, sicut Apostolus ait. Habet inquam præsentem regenerationem nouæ creaturæ, iuxta verbum domini, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum. huiusmodi vero emundationis conscientie, & ablutionis corporis vsque ad asperersionem cordis pertinentis non præsentiam spirituales, sed vmbram futuræ rei tantum, veteres in suis baptis-
matibus, & asperersionibus habebant. Item in sacramento Eucharistiæ habet lex Evangelica ipsam imaginem rei præsentis, id est, rem ipsam præsentem sub imagine iuxta verbum domini, qui dixit, Hoc est corpus meum, & non dixit: Hæc est externa adiunctio, siue exhibitio corporis mei in spiritu tantum per fidem: & qui dixit, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis; & non dixit, nisi manducaueritis spiritu tantum, & non etiam ore. Sic etiam non habebant veteres in Manna vmbrarico &

Quomodo
lex euangelica
habeat secun-
dum Aposto-
lū ipsam ima-
ginem rerum,
& quomodo
lex veteris non
vmbram præ-
sentium bono-
rum, ut facit
Petrus Mar-
tyr, sed futu-
rorum, ut A-
postolus tra-
dit, habebat.

figura futuri Christum præsentem; ne mentia-
tur secundum istos Apostolus, qui non um-
bram præsentium bonorum, sed futurorum in
lege esse dixit. quare relinquitur, ut lex Euange-
lij, re ipsa & veritate præsentem illum habeat
in suo sacramento; quia dominus dixit, Hoc est
corpus meum, & non dixit, hoc significat præ-
sens esse per efficaciam fidei corpus meum. Ha-
bet inquam corpus Christi re ipsa in sacramen-
to panis mystici præsens, & quidem æque in
singulis partibus, siue parvis siue magnis, siue
utriusque siue alterius speciei, idque operatio-
ne virtutis Dei, cui subest, ut ait Sapientia, cum
voluerit, posse. id est, cuius voluntas est poten-
tia. ipse enim fecit quæcunque voluit in cælo
& in terra, sicut in vetere Manna. eiusdem enim
virtutis diuinæ fuit, facere tunc, ut siue corpus
magnum & robustum esset, ac copioso pane
egens; siue paruum & tenue indigens paruo,
vna mensura gomor æqualiter sufficeret, ut ne-
que alteri deesset, nec alteri redūdaret. Ad hæc,
quia hic panis, qui mystica benedictione con-
secratus, & caro Christi viuifica factus, daturus
erat αὐτόθεν, id est, ex seipso ac per se vitam
manducanti, ut in quo esset ipsa vita, sicut do-
minus dixit, qui manducat hunc panem, viuet
in æternum, ne tu Iudæe, aut hæretice, nō cre-
deres domino Iesu hoc affirmanti, fecit Deus,
ut Manna in diem collectum putrescere non
posset, tanquam esset virtute Dei incorruptibi-
le; licet cum sol incaluisse, liquefieret, sicut ait
scriptura; cum tamen in posterum diem contra

*Quare fecit
Deus, ut Mā-
na in diē col-
lectum putre-
scere non pos-
set, & cū es-
set aliqui ei-
bus leuissim⁹,*

præceptum Moysis relictum computresceret, *posset tamen
alere filios Is-
rael in deserto
annis xxxv.*
amissa virtute diuina, & vermibus scateret. fecit
item, ut Māna cibo aliqui leui & infirmo sine
frumento quadraginta annis in deserto filij
Israhel viuerēt: hæc inquam mirabilia fecit prius
in umbra & figura, ut homines sub nouo testa-
mento, nisi Iudæi aut hæretici esse vellent, mul-
to maiora adhuc in re ipsa & veritate crederent,
atque illa quidem Moysi narranti credimus: hic
autem Christo dicenti de carne sua, quam da-
turus erat ad manducandum sub specie panis,
sicut postea accepto in manus pane dixit, Hoc
est corpus meum, credimus inquam, dicenti de
"carne sua cum verbo vnita, hic est panis, qui de
"cælo descendit, non sicut manducauerunt pa-
"tres vestri Manna, & mortui sunt: qui mandu-
"cat hunc panem, viuet in æternum. nunquam
hoc loco dominus Iesus de Manna illo memi-
nisset, nisi miraculum in Manna factum ad cre-
dendum aliud maius, quod de pane viuifico,
quem daturus erat, promittebat, pertinere vo-
luisset. ideo enim illis panibus natura sua infir-
mis, quos voluntate sua pluit de cælo; vnde
Dauid pluuiam voluntariam appellauit, tantam
virtutem supra naturā indidit, ut tāquam firmi
& perfecti filios Israel tot annis in deserto alere
possent, sicut scriptum est in eodem Psalmo de
illa panum voluntaria pluuiā; Infirmata est, tu
vero perfecisti eā: ut cū aliud maius miraculū,
& alium cibum perfectiorem sub infirmissima
& inani siue vacua specie panis promitteret, fi-
dem promittēti Christo haberemus, perfectio-

*Qui eā, quæ
domin⁹ de sa-
cramento cor-
poris sui tra-
dit, non cre-
dunt, & mi-
raculum in eo
negant, nec eā*

qua de Man-
na scriptura
tradi creditur
neque mira-
culum in eo
agnoscimus vi-
lum.

rem dico cibum, qui non vitam 40. annorum tantum præstaret, & postea moriendum esset, ut in Manna contigit; sed vitam immortalem, quia scilicet in ipso est vita non per fidem, sed per naturam. quod quidem qui non credit, is profecto neque illud de Manna credere videtur.

Quare in Psal. 77. vocatum sit Manna panis Angelorum; & quomodo hoc ad S. Eucharistiam spectaret, & de descensu Angelorum ad Ecclesiam cum sacrificium Missæ sit: & quomodo eiusmodi descensus Metonymicos redarguat, item de mirabilibus in libro Sapientiae in Manna propter S. Eucharistiam notatis.

CAP. 2.

Quare scri-
ptura Manna
vocat panem
Angelorum.

Ed videamus hic quare Manna Psalmus 77. panem Angelorum vocauerit, an hoc etiam ad Eucharistiam pertineret. sic enim ait, Et mā-
davit nubibus desuper, & ianuas cæli aperuit, & pluit illis Manna ad manducandum, & panem cæli dedit eis; panem Angelorum manducabit homo. panem scilicet Angelorum dicit, id est, ministerio Angelorum datum, quos prius in enigmate vocavit nubes, quibus mandatum dedit, ut è sublimi instar nubium stillantium pluerent Manna. Interrogemus ergo hæreticos, qui corpus Christi in sacramento esse negant, cur Dens Manna umbram futuri tanto honore dignatus est, ut Angelicas potestates administras eius esse, & ex eo panem Ange-

lorum vocari voluerit? Voluit scilicet, ut tu hæretice, aut Iudæe, cum audires Angelos innumerabiles in Ecclesiam descendere, cum sacramentum corporis Christi celebratur, & panem Angelorum in Ecclesia dici; ne contradiceres, aut dubitares; immo inde dominum gloriæ & regem Angelorum ibi corpore suo præsentem esse iudicares. Audi quid S. Nilus monachus B. Chrysostomi discipulus ad Anastasium Episcopum de B. Chrysostomo scripserit. Sæpe, inquit, vidit, ut valde *διόρθητος* fere omni tempore in Ecclesia Angelos, sed maxime tempore sacrificij Missæ. Itaque admiratione & lætitia plenus amicis multum spiritualibus seorsum narrabat, quemadmodum cum sacerdos oblationem sanctam facere inciperet, plurimi Angeli è cælo delapsi, splendidissimis stolis induti, nudo pede, aspectu intento, vultu demisso, circumstantes altare, magna reuerentia & quiete, ac silentio, usque ad mysterij consummationem assistunt: deinde discurrerentes huc atque illuc per totam Ecclesiam, τοῖς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις τῷ χορηγίᾳ ποιουντοῖς τῶν σάμας καὶ τῷ αἵματι σωρευοῦντες συνπράττουσι καὶ σωεπισχοῦσι. id est, Episcopos ac presbyteros, qui corpus & sanguinem distribuunt, adiuvant, & corroborant. Deinde subiungit, ταῦτα γράφει ἵνα σωθῇ τις ὁ φοβερὸν τῆς λειτουργίας μὴτε αὐτοὶ διαπεθῇ. τε ἀμελοῦντες τῶν θεῶν φόβου διαχεόμενοι, μὴτε ἄλλους τινὰς στωχαρῆτε ὁμιλεῖν ἢ καθυρτίζειν ἐπὶ τῆς προσχεμιδῆς, μὴτε νόσιν θάραλλεως ἢ παρασάλλειν τῆς ἐμμερυδοῦς σάκρας, μὴ δὲ ὧδε

De descensu
Angelorum
tempore obla-
tionis.

καὶ οἱ περιβλέπεσαι ἢ ἐμυθεῖσαι ὡς οἱ Ἰουδαῖοι. Hæc inquit scribo, vt intelligentes, quanti tremoris sit diuina Missa, nec ipsi remissi, timorē Dei negligatis; nec vllōs alios loqui, aut musitare tempore oblationis, neque innuere audacter, aut à statu grauitatis dimoueri: nec huc atque illuc circūspicere, aut ignauē & disperse vagari permittatis. Dicit enim dominus Moysi, ac per eum omnibus sacerdotibus, facite filios Israel reuerentes, & non contemptores. Hactenus S. Nilus. Viderit Petrus Martyr vtrum aliquam ex regulis suis possit huc accommodare ad interpretandum secundum disciplinam sectæ suæ istam corporis & sanguinis domini tanta reuerentia & tremore assistentibus Angelis distributionem. Si vt Zuuingliani, & Calviniani tradunt, corpus & sanguis tam longe remota sunt à sacramento, quàm est cælum & terra; quid agit tot Angelorum temporis oblationis descensus? quid illud astare oculis intentis, vultu demisso, tanto silentio, ac reuerentia? si non est ibi nisi signum corporis & sanguinis Christi, & eiusmodi signi, id est, sacramenti tantummodo corpus & sanguinem Christi significantis, & non continentis distributio sit; & per efficaciam fidei sit, vt corpus Christi extra sacramentum spiritu tantum sumatur, quid opus est, vt Angeli à cælo, vbi corpus Christi est, ad Ecclesiam vbi non est, descendant? Huc pertinet etiam quod Apostolus in priore Epist. ad Corinthios ait, cum præcipit mulieribus orare in Ecclesia aperto capite

Quomodo
qui Christum
à sacramento
excludunt, &
cælo includunt,
inane faciunt
descensum An-
gelorum ad Ec-
clesiam tem-
pore oblationis.

tanquam subiectas viris suis, propter Angelos, qui scilicet testes fuerunt subiectionis earum à Deo sancitæ, cum facta est mulier ex viro, quod Angeli viderunt. Ex quo etiam intelligimus tunc maxime Angelos ad Ecclesiam descendere, cum ad synaxin, id est, ad sacram corporis & sanguinis communionem in Ecclesia conueniendum est. De eiusmodi enim conuentu ad synaxin loquitur ibi Paulus, vbi iam Corinthiis, quod à domino Iesu de sacramento corporis & sanguinis sui à sanctis Apostolis traditum erat, non ritè seruabant; quod idem Apostolus acriter reprehendit. quid ergo, dicam iterum, opus est, tunc præcipue in Ecclesia illo Angelico comitatu, & stipatoribus ex cælestium virtutum ordinibus, si ibi non est corpus regis Angelorum & hominum adfuturum? dictus quidem est ille Israeliticus panis Angelorum propter ministerium, vt dixi Angelorum: hic vero mysticus Ecclesiæ panis, (de quo in quodam hymno Ecclesia canit, Ecce panis Angelorum, factus cibus viatorum) panis Angelorum dicitur, non solum propter ministerium, quo Angeli Episcopos & sacerdotes consecrantes & distribuantes adiuuant; (vt paulo ante ex S. Nilo & Chrysostomo audiuius) sed quia cum participant, licet non sicut nos, operte, & sub specie panis, ac vini, quod naturæ nostræ mortali conuenit, sed reuelata facie. participatio enim Christi, quæ nobis συμβολικῶς παραδίδοται, vt Dionysius in cælesti Hierarch, cap. 1. ait, id est, in sacramento S. Eucharistiæ tradita est,

Quare panis
mysticus panis
Angelorum
dicitur.

Angelis, inquit, tradita est *ἡ τροφή*, id est, supra naturam huius mundi; sine symbolis inquam. Hæc ergo, quæ hæcenus diximus in Manna illo mirabilia, prouisa sunt à Deo, ut Iudæi & hæretici, quod sæpe dixi, cum illa contemplantur, mirabilibus nostri sacramenti fidem adhiberent. Ac rursus, ne hæreticorum & Iudæorum in Deum super S. Eucharistia, murmuraciones te Catholice mouerent, permisit, ut super Manna cibo alioqui à Deo dato, & ita firmo facto, ut filios Israel tot annos alere posset, in Deum tamen, & in Moysen murmurarent, cum aiebant, Anima nostra iam nauseat super cibo isto leuissimo 70. interpretes *ἀδύνατον*, id est, inanem & vacuum dixerūt. sic enim Zuuingliani & Caluiniani sacramentum S. Eucharistia, quod nostræ Ecclesiæ habent, nihil esse dicunt, præterquam panem, cum tamen in eo sit vita ipsa omnis vitæ fons, & sicut illi Israelitæ tunc ab illa in principio quæstione, quid est hoc? progressi sunt ad dicendum cum nausea cibum leuissimum, siue inanem esse: sic isti à Iudaica illa quæstione; quomodo potest hic dare nobis carnem suam ad manducandum, ed euaserunt, ut profiterentur panem tantum esse S. Eucharistiam, quæ est alioqui panis viuus. Alia præterea mirabilia in libro Sapientiæ Salomonis de Manna notata sunt, & ad utilitatem nostram scripta; ut illud, omne delectamentum in se habuisse; & omnis saporis suauitatem. substantia enim, inquit, tua dulcedinem tuam in filios ostendebat & deseruiens vniuscuiusque voluntati,

voluntati, ad quod quisque volebat, conuertebatur. Conferamus ergo etiam hæc mirabilia cum iis quæ in sancta Eucharistia longe admirabilia sunt, siquidem ut facilius crederentur, prius in illo veteri Manna adumbrata fuerunt. quia enim hæc esca omni voluptate spirituali digne manducantem afficit, ut vnicuique conuenit secundum donum proprium, quod habet à Deo, id est, secundum fructum, quem quisque in sua vocatione à Deo affert (hoc enim vocat Apostolus proprium cuiusque donum B. Athanasio interprete) idcirco data fuit illi veteri populo esca ad omnem gustum accommodata, sicut ait sapientia, & omnem in se delectationem habens. Deinde quia ostensurus erat Christus summam erga suos dilectionem dando eis magnificum donum, quod Dionys. vocat *μεγαλοδωρον χάριτος* (nullum enim donum, neque gratia vlla maior esse potest, quam ea, quæ ex se tribuit vitam æternam, id est, sancta Eucharistia) idcirco in illo veteri pane à celo, id est, in Manna ostendit Deus suam erga filios dulcedinem; sicut scriptum est, cum ait, substantia enim tua dulcedinem in filios ostendebat. quia enim nihil est in hac vita, quod magis appetant homines, quam vivere, dando filiis Israel panem à celo, hoc est Manna, ad alendum eos, suam erga eos dilectionem ostendit; seque illis amicum dulcem, & suauem præbuit. si quidem quod illi maxime desiderabant, & magnopere commodum eis erat, exhibuit; qui postea exhibiturus erat per Christum panem

Mirabilia notata in libro Sapientiæ de Manna collata cum mirabilibus de Sacramento Eucharistia.

verum, de quo in Euangelio Ioannis dixit, panis verus est, qui de caelo descendit, & dat vitam mundo; & dixerunt ad eum, domine, semper da nobis panem hunc, immo ipse docuit, panem hunc quotidie petere, & de summa eius dilectione in huius panis viui ac caelestis dono ostensa, dixit B. Ioannes Euangelista, ut in superiore tractatu explicauimus, cum dilexisset suos, qui in hoc mundo erant, in finem dilexit eos. Ad haec, quia hic panis viuus & mysticus, ut quisque vult, ita ei vel vita, vel mors efficitur, sicut Apost. ait, probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit non diiudicans corpus domini, ut hoc postea facilius crederetur, fecit prius Deus in illo Manna, ut sicut scriptum est in eadem sapientia Salomonis, seruiens vniuersiusque voluntati, in quodcumque quis vellet, transmutaretur, scilicet in saporem etiam porri, caepe, & alij, pro quibus in deserto suspirabant, quae quidem interdum mortifera esse solent comedenti. Age ergo, si is, qui indigne sumit sacramentum corporis & sanguinis, nihil sumit, quod sibi sit mortiferum, praeterquam signum, quomodo huc pertinere potest illa transmutatio Mannae in saporem porri, aut alij aliquando aegroto & infirmo mortiferi? si enim pertinebat, oportebat, ut quod illic in figura, & umbra fiebat, vere fieret hic in re illius figurae, & in corpore illius umbrae. res autem & corpus illius typi & umbrae veteris non est, quod est signum

tantum, ut haeretici facere, & dicere coguntur: quare relinquitur, ut sit verum Manna, id est, verum in sacramento Christi corpus, quod vita quidem est bonis; mors vero malis. ut iam parisi sumptionis, dispar sit exitus, ut est in Ecclesiastico Hymno. Hinc B. Chrysostomus in homilia de traditione mysteriorum & obliuiscendis iniuriis,
 "καθάπερ σωματικὴ τροφή ὅταν εἰς γαστέρα χυ-
 "μοῖς ἐχρυσάν ποτηροῖς ἐμπέσῃ πλείον ὅπι τείνει
 "τὴν ἀρρωσίαν ἢ τὸ δὲ τὴν οἰκείαν φύσιν, ἀλλὰ
 "τὸ δὲ τὴν ἀδυναμίαν τῆς γαστρὸς, οὐτα δὴ καὶ ὅπι
 "τῆς μυστηρίου τῆς πνευματικῆς συμβαίνει ἐσω-
 "θεν. καὶ γὰρ καὶ ἰαυτα ἐπειδ' αὐτὸ εἰς ἀλγύνας
 "ἐμπέσῃ ποτηρίας γέμουσαν μάλλον αὐτὴν διὰ-
 "φθεῖρη καὶ ἀπολλύσιν οὐ τὸ δὲ τὴν οἰκείαν φύ-
 "σιν ἀλλὰ τὸ δὲ τὴν ἀδυναμίαν τῆς δεξιότητος
 "ψυχῆς: ut, inquit, esca, qua vitur corpus, cum
 "in ventrem humores habentem corruptos deli-
 "citur, in ualitudinem auget, non quidem natu-
 "ra sua, sed vitio ventris: sic sane in sacramentis
 "spiritualibus euenire solet. haec enim cum in
 "mentem alicuius prauam inciderint, eam potius
 "viciant, & perdunt, non naturae suae vi, sed vitio
 "animae, quae illa accepit. Vnde subiungit. Nemo
 "igitur intus retineat prauas cogitationes, quin-
 "immo repurgemus cor, καὶ καθαροὺς προσερχόμε-
 "θα θυσίαις, ἀγίαν ποιήσωμεν τὴν ψυχὴν, id est, ad
 "sacrificium purum accedamus, reddamus sanctam animam. Haecenus de Manna illo mira-
 "bili collato cum admirabili sacramento Eucha-
 "ristiae, cuius umbra & figura fuit.

FRANCISCI TYRRIANI

Quomodo quod scriptum est in Euang. Lucæ, desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, de Pascha mystico corporis Christi in sacramento dictum sit; & de loco epistolæ prioris ad Cor. Pascha nostrum immolatus est Christus ad idem Pascha mysticum pertinente; & qui sint auctores, qui sic intellexerint; & quomodo ex ipsis verbis, quibus usus est Apost. elicitur de Pascha mystico dixisse, Pascha nostrum immolatus est Christus.

C A P. 3.

Sed differamus iam deinceps de locis scripturæ novi testamenti contra istorum metonymiam, ac primum de loco Euangelij Lucæ, cum dominus dixit, desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar. An enim dicturi sunt metonymici de Pascha agno vetere locutum esse hic dominum? non puto, ne cum Marcione à Tertulliano rideantur, cum contra eum disputans ait, nimirum vetuecina illum Iudaica delectaret; an ipse erat, qui tanquam ovis ad victimam adduci habens, & tanquam ovis coram tondente, sic os non aperturus, figuram sanguinis sui salutaris implere concupiscebat? & poulipost, professus itaque se concupiscentia concupisse edere Pascha, ut suum (indignum enim erat, ut quid alienum concupisceret Deus) acceptum panem, & distributum discipulis corpus suum illum fecit, Hoc est

Quomodo
Tertullianus
loci Euange-
lij Lucæ de
Pascha, quod
dominus cum
discipulis mā-
ducare deside-

DE SACRAM. EUCCHARISTIÆ. 131

» corpus meum dicendo; id est, figuram corporis sui. panem, qui ut idem Tertullianus contra eundem Marcionem probat, erat in legē veterē figura corporis sui, dicit fecisse dominū corpus suum, suumque Pascha, quod desiderio desiderabat manducare cum discipulis suis, itaque non de typico Pascha, in quo figura tantum erat, hoc dixit, desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, ante quam patiar; sed potius de illo mystico Pascha, in quo veritas corporis Christi, quæ in Pascha typico, id est, agno veterē figurata, & adumbrata fuerat, & salus nostra coninebatur; quam tanto desiderio desiderabat, ut pro ea mortem subire desideraret, & in ipsius mortis pro nobis subeundæ commemorationem hoc optabilissimum Pascha nobis in fine relinqueret, in quo tota æternæ vitæ, & cælestis gloriæ adipiscendæ fiducia, & spes nobis collocanda esset, sic quoque Leontius Aetholius in commentariis Lucæ hunc locum interpretatur. τοῦ τοῦ πλοῦτος ἐπι-
» θυμῶν προεβούλει ἑμὴν τὰ κατὰ πένθηματα, κα-
» θὲ μέλλω πνευματικὸς ποιεῖν. Id est, hoc Pascha
» vobis tradere desidero, novas scilicet res, quate-
» nus facturum sum vos spirituales. Sed ne hæc Tertulliani & nostra, immo sanctorum patrum interpretatio loci euangelici eripi vllō modo à Calvinistis possit, astringenda est Pauli Apostoli auctoritate, ut iam inde locos Pauli de sancta Eucharistia contra metonymicos scrutari incipiamus. Paulus igitur cum Corinthios reprehenderet, qui incestum illum non eiecerant

rabat, intelle-
xerit, & con-
tra Marcionē
interpretatus
sit, quæ inter-
pretatio meto-
nymicos quo-
querefellit.

Quomodo
quod dominus
de cana my-
stica dixit, de-

*Desiderio deside-
raui hoc Pas-
cha manduca-
re vobiscum,
auctoritate
Pauli confir-
matur.*

ex Ecclesia, qui potius de eo gloriabantur, tã-
quam magistrum, vt ait Theodoretus, habe-
rent peritissimum, postquam dixit, & vos infla-
ti estis, & non magis luctum habuistis: & pau-
lo post, non est bona gloriatio vestra; subiun-
git, nescitis, quod modicum fermentum totam
massam corrumpit: fermentum enim vocat in-
flationem & gloriationem illam malam; siqui-
dem panis qui fermento caret, non intumescit.
Vnde S. Nilus, difficile, inquit, est non inflari
virtutibus egregiis, sed potius remanere sub-
missum, & vt ita dicam, azymum. nec enim in-
quit, azymum intumescit, aut inflatur igne. Vn-
de subiungit Apostolus, Expurgate igitur vetus
fermentum, vt sitis noua conspersio. vetus fer-
mentum vocat hic vitam veteris hominis non-
dum renouari per baptismum, ad quam perti-
net omnis inflatio & inanis gloria: quam vitam
deponere præcipit, vt fiant noua conspersio, id
est, nouum fermentum gratiæ, sicut B. Ignatius
hunc locum imitatus in ep. st. ad Magn. ab-
iicite, inquit, malum vetus fermentum, quod
corrumpit, & putrefacit; & percipite nouum gra-
tiæ fermentum. nouitatem vitæ intellexit, in
qua oportet ambulare eos, qui baptizantur.
Vnde B. Syritius ad baptismum retulit hunc A-
postoli locum in epist. 1. cap. 2. hortans enim ad
baptizandum in Pascha & Pentecoste, quate-
nus, inquit, Apostolica illa impleatur præce-
ptio, vt expurgato fermento veteri, noua incipiat
esse conspersio. Addidit Apostolus, sicut estis
azymi, quia baptizatos, quos azymos vocat,

tanquam vetere vitio per baptismum libera-
tos decet incorruptæ vitæ nouitas. Deinde quia
azymorum meminit, quibus Iudæi in Paschare
vtebantur, vt idem Theodoretus obseruauit,
idecirco conuenienter, inquit, subiungit; etenim
Pascha nostrum immolatus est Christus. Quo-
modo autem conuenienter azymis subiunge-
ret hoc Paulus, nisi loqueretur de Pascha, quod
immolasset Christus, quodque ipsemet Chri-
stus fuisset: agnus enim ille typicus immolatus
quidem est à Christo, & discipulis ritu Iudaico,
erat enim sacrificium, & sic scriptura Exodi ap-
pellat; non tamen erat ipse Christus, sed figura
eius. neque Christus in eo immolabatur, nisi
typice tanquam in umbra. at Paulus hic Chri-
stum dicit esse Pascha hoc, de quo loquitur, &
ipsum Christum esse Pascha hoc immolatum,
quod nostrum appellat, quia non erat Iudaï-
cum Pascha, vt illud vetus, quod erat agnus ex
genere pecoris. Ita etiam intellexit Titus Bo-
strenus, cuius meminit B. Hieronymus in cata-
logo scriptorum Ecclesiasticorum. sic enim
in commentariis Lucæ Euangelistæ ait, expla-
nans locum illum, desiderio desiderauì hoc Pas-
cha manducare vobiscum antequam patiar.
οὐκ ἐξ ἀγέλης ἀμνὸς ἀγιάζει τοὺς ἐν χειρῶ, αὐτὸς
ἢ μᾶλλον ἀγίως ἱεροουργούμενος διὰ τῆς μυστικῆς
ἀιολογίας καὶ ἰωὶ ἀιολογούμεθα, καὶ ζωοποιούμεθα.
γέγονε ὁ ἡμῶν ἀρτος ζωὴ ὁ ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἱαβὰς,
καὶ ζωὴ διδοὺς τῷ κόσμῳ. Nō agnus, inquit,
ex grege sanctificat eos, qui in Christo sunt, sed
ipse potius Christus sancte immolatus p mysticā

*Quomodo
quod Paulus
dixit, etenim
Pascha nostrū
immolatus est
Christus, de
Pascha mysti-
co, id est, de S.
Eucharistia
acipi voluit,
et qui sunt
auctores.
Theodoretus.*

*Titus Bostre-
nus.*

benedictionem, in qua benedicimur & viuifica-
mur: factus est enim nobis viuus, qui de caelo
descendit, & vitam dat mundo. Sic etiam Ori-
genes in homilia 6. in Iesum Naue interpreta-
tus est. sic enim B. Hieronymo interprete lo-
quens de filiis Israel, qui in Galgalis circuncisi
Pascha ibidem fecerunt, non enim, inquit, ante
circuncisionem Pascha facere poterant; neque
statim post circuncisionem carnes agni come-
derunt antequam sanarentur; sed postea quam
sanati sunt, dicitur, quia fecerunt Pascha filij Is-
rael quarta decima die mensis. deinde interpre-
tans allegorice, & conferens circuncisionem &
esum agni cum baptismo & Pascha mystico, de
quo loquitur Apostolus, quod est S. Euchari-
stia, subiungit, Vides ergo quia nemo immu-
nus facit Pascha, nemo incircuncisus, sed qui-
cunque mundus fuerit & circuncisus, sicut &
Apostolus interpretatur dicens, etenim Pascha
nostrum immolatus est Christus. etenim diem
festum celebremus non in fermento veteri, nec
in fermento malitiae & nequitiae, sed in azymis
synceritatis & veritatis. Haec tenus Origenes, &
interpretatio Hieronymi à Græco. Auctore igitur
& interprete Origene, Pascha nostrum, quod
immolatus est Christus, vocauit hoc loco Apo-
stolus Pascha mysticum, quod baptizati in Ec-
clesia comedunt, cuius figura erat Pascha, quod
Israelitae comederunt in Galgalis post circunci-
sionem. Ad eandem sententiam Apostoli spe-
ctat, quod Isidorus Pelusiota auctor insigni san-
ctitate vitæ, & illustri sanctarum scripturarum

Isidorus Pe-
lusiota.

studio, & doctrina in epistola ad Nilum scribit.
interpretans enim cur Moyses agnum assum
comedere præcepisset, vt adumbraret, inquit, ty-
pice sacramentum scilicet incarnationis, in quo
ignis diuinæ substantiæ cum carne vnitus est
ἀφ' ἑσῶς, id est, modo, inexplicabili; deinde
subiungit, cum carne inquam τῆς νου̃ς πρὸς ἡμῶν
ἐσθίουμεν, καὶ τὴν ἀνεσθιν χερσὶν ἐφαζομεν: cum
carne inquam, quæ à nobis nunc comeditur, &
remissionem peccatorum conficit. Ecce agno
veteri aslo ad epulandum, quod erat Pascha lu-
dæorum, respondet interprete Isidoro, tan-
quam typo, caro Christi, quæ ad epulum mysti-
cum in Ecclesia nunc adhibetur; quod Paulus
vocat Pascha nostrum, quod est Christus, qui
pro nobis mystice immolatus est, vt sincere &
munde epulemur. Idem Isidorus in epist. etiam
ad Ophelium Grammaticum explanans, quid
in enigmate significaret ille ritus comedendi a-
gnum festinanter: significabat, inquit, ὅτι χρὴ
σπεύδαι εἶναι τὸν τοῦ θεοῦ καὶ ἀληθὲς πόσχα
ἐσθίουντα, id est oportere esse virtutis studiosum,
qui diuinum & verum Pascha comederet. Hic
quoque agno veteri, qui festinanter comedeba-
tur, qui erat vetus Pascha, respondere facit Pas-
cha diuinum & verum, quod non negligenter,
sed studiose & accurate comedendum est; & vt
Paulus monet, pure ac sincere. Sic quoque B.
Chrysostomus hunc locum Apostoli de Pascha
mystico accepit. sic enim in homilia de ieiunio
primi Paschæ scripsit, explanans locum illum,
cum dixit, quotiescunque enim manducabitis

Isidorus Pe-
lusiota.

Chrysostomus.

FRANCISCI TVRRIANI

panē hunc, κύριον, inquit, ἐποίησε τὸν προσκόνοντα «
πλοῦς ἡμερῶν παρατηρήσεως ἀπὸ Μάχης αὐτὸν, «
id est, omni obleruatione dierum liberauit ac- «
cedentem relicta ei potestate libera. Vnde pau- «
lo post, semel, inquit, fit quadragesima in anno: «
Pascha autem ter in hebdomada, & aliquando «
quater, immo potius quotiescunque nos volue- «
rimus; Pascha enim non est ieiunium, ἀλλὰ ἡ «
θυσία ἡ καὶ θεοῦ γινόμενη σωτήριον, id est, sed «
sacrificium, quod fit in vnaquaque synaxe. Sic «
vocat conuentum Ecclesiasticum ad Missam, «
quam vocamus. Deinde subiungit auctorita- «
tem Apostoli, sicut, inquit, Apostolus, Pascha «
nostrum immolatus est Christus. & paulo post. «
Eadem, inquit, est hæc oblatio, quæ à nobis fit, «
atque illa, quæ facta est à Christo in illo festo. «
καὶ ἔδωκεν ἐκείνῃ θυσία ταύτης σπινθηροῦ, ἡ δὲ αὐ- «
τὴ ἐκείνης ὁλοκαυτωμένη, καὶ ἡ αὐτὴ ὁ μοῖρος φει- «
κτὴ καὶ σωτήριος, id est, non illud sacrificium «
venerabilius hoc, nec hoc vilius illo; quin po- «
tius vnum & idem æque tremendum & æque «
salutare. Idem rursus Chrysostomus in homi- «
lia de traditione mysteriorum, & de obliuione «
iniuriarum, affirmat sacrificium, quod in altari «
fit quotidie, Christum esse ibidem immolatum, «
θυσία προσέρχη φεικτὴ καὶ ἀγία, ἐσφαγιασμένης «
πρόκειται ὁ χοῖρος, ad sacrificium, inquit, tremen- «
dum & sanctum accedis, positus est ante te im- «
molatus Christus. Immo quod idem Apосто- «
lus subiungit, magis adhuc quod dicimus, de- «
clarat & confirmat. itaque epulemur, inquit, «
non in fermento veteri, nec in fermento malt-

DE SACRAM. EUCCHARISTIAE. 134

»tia & nequitia, sed in azymis synceritatis, & ve-
»ritatis. quod Latinus interpretes vertit, epulemur,
»græce est, ἐσθιέμεν, id est, festiue celebremur.
»at Christi veri agni immolationem in cruce,
»non festiue celebramus, sed potius secundum
»apostolicæ constitutionis traditionem, cum lu-
»dari festum agunt, nos lugemus: nec epulamur
»cruenti agni Pascha, sed incruenti, in specie sci-
»licet panis azymi, sicut Dominus fecit, nec enim
»tunc aliud genus panis erat secundum legem.
»Vnde Apostolus valde apposite azymum, quod
»in corpus suum, idemque Pascha nostrum tunc
»conuertit, allegorice interpretatus est, epule-
»mur, inquit, non in fermento malitiæ & ne-
»quitia, sed in azymis synceritatis, & veritatis:
»qui enim indigne manducat, id est, manducat
»non expers malitiæ, & nequitia, neque cum
»syncero ac vero corde, iudicium ille quidem, vt
»Apostolus ait, sibi manducat, & bibit non diu-
»dicans corpus Domini. Accedit præterea ad cō-
»firmendam huius loci Pauli de mystico Pascha
»interpretationem auctoritas Ecclesiæ, quæ in
»hymno, quo vitur, sic ait Apostoli sensum se
»quēs, Iam Pascha nostrū Christus est, Qui im-
»molatus agnus est, synceritas azyma, Caro eius
»oblata est. En quemadmodum caro Christi o-
»blata in cœna incruente, facta est nostrum
»Pascha; nostrerque agnus immaculatus, qui
»synceritatis azyma vocatur; vt cum, eius inno-
»centia, tum, quales esse deberent, qui ad cœnam
»huius agni accessuri essent, in ænigmate si-
»gnificaretur. Interrogemus iam hic Calui-

*Quomodo se-
quatur ex di-
sciplina Cal-
uini, ut panis
crucifixus sit,
sicut Tertul-
lianus contra
Marcionē col-
ligebat.*

nistas, si ita pergunt interpretari, Hoc est cor-
pus meum, id est figura corporis mei, an non
eodem modo coguntur isti interpretari, Pascha
nostrum immolatus est Christus, id est, figura
Paschæ nostri immolata est? aut cur magis in il-
lo priore metonymia erit, quàm in hoc poste-
riore? cum tot testimoniis probatum sit, de ea-
dem re utrumque dici? Panis igitur ex disciplina
Caluini in cœna illa dominica immolatus est.
ac rursus cum idem in cœna & in cruce immo-
latum sit, licet non eodem modo, sequitur ex
eadem disciplina Caluini, ut panis crucifixus sit,
ut Tertullianus contra Marcionem colligebat.

*Quod Metonymici facientes panem figuram cor-
poris Christi, azimum panem facere deberent:
& quomodo positum est illis sacramentum cor-
poris Christi in signum, cui contradicunt: &
quomodo ex eorum disciplina sicut ex discipli-
na Marcionis, sequatur panem esse crucifixum,
non corpus Christi, & etiam posse demones
corpus Christi participare, ac proinde pro eis
passum esse Christum, qui fuit error Origenis.*

C H A P. 4.

Sed rursus libet hic querere ex istis, ut ex om-
ni parte eorum insania conuicta sit, si panis
est figura corporis Christi, sic enim erat panis
vetus, cur non adhibet ad suam cœnam panem
azimum? quandoquidem in cœna illa Domini

non fuit, nec ex lege aliud genus panis esse po-
tuit? si respondeat cum Græcis æmulis Eccle-
siæ nostræ, facere se hoc, ne videantur iudaiza-
re, vno modo utrosque tadarguimus. Siquidem
& fermentatos etiam panes, quos 70. interpre-
tes zymitas vocant, ad sacrificium laudis Iudæi
ex lege Leuitici cap. 7. adhibebant, quod, ut B.
Cyrillus in cōment. Malachiæ Prophetæ cap. 1.
allegorice interpretatur, significabat in ænig-
mate, catechumenos, qui nondum fermentum
malitiæ per baptismum deposuerunt, admittē-
dos esse ad sacrificium laudis, id est ad gratiarū
actionem; vnde eos ex Ecclesia non eiicimus
ante tempus oblationis. Sed Græcorum longe
alia ratio est. illis enim ut licet in specie fermē-
tati sacramentum corporis Christi habere, ita
non licet eis Latinos, qui in specie azymi habēt,
reprehendere. Calvinistæ vero neutros sequi
voluerunt, sed cum utraque Ecclesia Græcorū,
& Latinorum Catholicorum pugnantes um-
bram tantum pro corpore tenere, & figuram
pro veritate. de quibus prophetauit B. Simeon,
» Ecce, inquit, positus est hic in signum, cui
» contradicetur. non enim crux tantum signum
» est, cui contradicetur, sicut Apostolus ait, nos
» autem prædicamus Christum crucifixum, lu-
» dæis quidem scandalum, gentibus autem stul-
» titiam. signum enim vocatur apud Esaiam crux
» Christi, cum ait, & leuabis signum in nationes;
» & congregabit profugos Israel, & dispersos
» Israel colliget. neque rursus dicitur positus in
signum, cui contradicetur propter resurrectio-

*Caluiniani
neque Græcos
neque Latī-
nos in sacra-
mento corpo-
ris Christi se-
qui voluerūt:
sed umbram
pro corpore, et
figuram tenē-
re pro verita-
te.*

*Quomodo
hæceni sa-*

crucem & resurrectionem, et panis vir-
ginitatis, quæ in
serpente vocantur signa,
quibus contra-
dicitur, sacra-
mentum Eu-
charistie ad-
didit.

nem tantum, cui usque in hodiernum diem con-
tradiciunt Iudæi, negantes resurrexisse, de qui-
bus scriptum est in Evangelio, Et signum non
dabitur eis nisi signum Ionæ Prophetæ, id est,
signum resurrectionis in Iona figuratæ & depi-
ctæ. Item positum esse in signum cui contradi-
citur, sic Tertullianus in libro de carne Christi
interpretatus est. Agnoscimus, inquit, signum
contradicibile conceptum & partum Virginis,
sicut Esaias ait, propterea dedit vobis dominus
ipse signum, Ecce Virgo concipiet. Aliud genus
signi deerat, quod est sacramentum corporis &
sanguinis domini, cui hæretici, qui ex discipuli-
na Caluini orti sunt, contradicerent, negantes
in eo esse carnem Christi veram: quod quidem
eum negant, simul conuincimus negare eos car-
nem Christi pro nobis crucifixam. id ipsum enim
corpus, quod crucifigendum erat, dedit discipu-
lis ad manducandum; siquidem ipse Dominus
dixit verbis suis, quæ spiritus & vita erant, id est,
diuinæ potestatis, & viuificæ virtutis, Accipite
& manducate. Hoc est corpus meum, quod pro
vobis tradetur. Hoc facite in meam cõmemo-
rationem. quare si figuram corporis sui dedit,
vt disciplina Caluini vult, eadem figura corpo-
ris tradenda pro nobis erat. de quo enim dixit,
Hoc est corpus meum, de ipso eodem dicit re-
petens eandem vocem, Hoc facite in meam
commemorationem. quare si panis sacramenta-
lis Caluini, qui est secundum eum, figura cor-
poris Christi, fit in commemorationem mortis
eius, plane consequitur, vt idem panis sacra-

Quomodo
necessario se-
quatur, vt si
dominus in
eandem figuram
corporis sui
dedit, figura
item corporis
eius crucifixa
fuerit.

mentalis, pro nobis in cruce mortuus fuerit. Et
si enim in sacramento, tanquam in sacrificio
mystico, licet istud negant isti, est figura sacri-
ficii in cruce facti, quia non est hic vera mors,
sed commemoratio mortis, vt Chrysost. hom.
17. in epist. ad Hebr. notauit, non tamen est fi-
gura corporis, sed verum corpus. Hoc ipsum
paulo supra Tertullianus in Marcionem, licet
alia ratione, eodem tamen pertinente conclu-
debat, vt à nobis expositum est. vterque enim
æque corpus Christi crucifixum negat; & qui
ait, panem mystica benedictione consecratum,
esse in nouo testamēto figuram corporis Chri-
sti, vt Caluinus; & qui negat, impleuisse Chri-
stum in nouo testamento figuram corporis sui,
quæ erat in typico pane veteris testamenti, vt
Marcion. figura enim non impletur nisi verita-
terci, Marcionis igitur hæresis à Metonymicis
renouatur. Alia etiam hæresis nefaria ex ista
Caluini schola vires & robur sumit. si enim non
opus est ore carnis ad sumendum carnem Chri-
sti in sacramento, sed ore spiritus, & fide: igitur
dæmones, qui sunt toti spiritus, & credunt,
ac contremiscunt, possunt participare corpus
Christi, ex quo rursus sequitur, vt pro eis pas-
sus sit Christus; qui fuit Origenis error, quem
Theophilus Alexandrinus lib. 2. Paschali, in-
terprete Hieronymo è Græco, confutat his
verbis. Quod inquit, erit priuilegium, aut quæ
ratio, vt soli homines corpori eius sanguini-
que communicent, & non dæmones quoque,
pro quibus in passione sanguinem fuderit: sed

Quod in sa-
cramento S.
Eucharistia,
est figura
sacrificii facti
in cruce tan-
quam in sa-
cificio mysti-
co, non tamen
est figura cor-
poris Christi,
sed ipsum ve-
rum corpus
Christi.

Quomodo ex
disciplina Cal-
uini de man-
dicatione cor-
poris Christi
ore spiritus per
fidem, Orige-
nis error a pa-
tris confu-
tatur renasce-
tur.

neque dæmones audiēt, Accipite & edite. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: neque Deus sua præcepta soluet, qui discipulis ait, Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculent eas, &c. nam & Apostolus scribens, nolo vos participes dæmoniorū fieri; non potestis calicem domini bibere, & calicem dæmoniorum, impossibile esse demonstrat, dæmones de calice domini bibere, & de mensa eius participare. cibus diaboli negatores Dei sunt, &c. Hactenus Theophilus. Ecce igitur quemadmodum hic grauiissimus auctor ex eo probat, non esse Christum pro dæmonibus passum, quod non possunt corpus Christi manducare, neque sanguinem eius bibere. hoc enim hominibus corpore & anima præditis, pro quibus Christus sanguinem fudit, conuenit. Cæterum Caluinus dum manducationem corporis Christi spiritualement tantum, & secundum fidem fieri tradit, eam cum dæmonibus, ut dixi, communem facit; ac proinde Christum pro eis passum esse. Siquidem pro eisdem passus est, quibus ad commemorationem mortis sue se ad comedendum præbuit, ut illis fieret cibus viuēs & viuificans eos, quos moriens, à morte liberasset. Hactenus de hoc loco epistolæ ad Cor. Pergamus ad alium locum eiusdem epistolæ, ait enim paulo post, intuens in communionē corporis Christi in sacramento, per quam vnimur spiritualiter & corporaliter cū eo, Nescitis, inquit, quoniam corpora vestra membra sunt Christi-

Quomodo discipula Caluini cogit communicare corpus Christi cū dæmonibus, & facere item Christum pro eis passum.

» Christi? tollens ergo membra Christi, faciam
» membra meretricis? absit. An nescitis quoniam
» qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur?
» erunt enim, inquit, duo in carne vna; qui autem
» tem adhæret domino, vnus spiritus est.

*Quomodo concludatur ex loco epist. ad Cor. cap. 5.
Vnio corporalis cum Christo, quæ nisi per carnē
eius in sacramento communicatam fieri non
possit: & de duplici vnione ibidem à Paulo
notata, spirituali tantum, & spirituali simul
& corporali in sacramento, vtraque à Dionysio
diuine explicata, & post eum à Cyrillo: &
quomodo aliud sit, esse vñū spiritum cum Christo,
& aliud, vnum corpus, contra Metonymicos,
qui hæc distinguere non possunt.*

CAP. 5.

AGe ergo, quomodo qui adhærere Christo definit, ut adhæreat meretrici, idem mēbra Christi tolleret, nisi qui Christo prius adhærebat, vna caro fieret cum eo per cōiunctionē scilicet corporis, & non solū vnus spiritus? Quod quidē, ut Christus in Euang. Ioan. & Apostolus eius in hac epist. ad Cor. & epist. ad Ephes. ut paulo post dicemus, docuit, per cōmunionem carnis Christi in sacramento non solum spiritualiter, sed corporaliter cōmunicatæ sit, & non aliter. ut enim qui adhæret mulieri siue legitime, siue non, id est, siue *κατὰ τὸν νόμον* & *κατὰ τὴν φύσιν*, siue *κατὰ τὸν νόμον*, quodam modo eis *ἐκ τῆς φύσεως* & *κατὰ τὸν νόμον*

ὁμοσχημον, id est, quasi in vnā animam & vnā carnē, anima cum anima, & caro cum carne miscetur, Erunt enim, inquit, duo in carnem vnā; sic qui adhæret Christo per participationē corporis eius in sacramento, hic in Christo manet, & Christus in eo: quod est, esse duos in carnem vnā; quod ad rationē mystici coniugij, quod est magnum sacramentum in Christo & in Ecclesia, pertinet. Quod si corpus Christi manducatur extra sacramentum à spiritu nostro, & sanguis similiter bibitur, vt tradit disciplina Caluini, quomodo qui adhæret meretrici, tollit mēbra Christi, & facit ea mēbra meretricis? Quod enim non manducatur à corpore, non vnitur corporaliter cum corpore. quōd si non vnitur corporaliter cum corpore, non potest fieri ex vtroque vnum corpus per connexionem, quam Græci vocant *συνσχημον*, quam alij interpretantur contactum; ex quo rursus fit, vt qui adhæret meretrici, non iam tollat membra Christi, quod Apostolus affirmat; siquidem non erat prius cum eo corporaliter vnitus, vt Metonymici volunt, tollit quidem certe membra Christi, qui erat cum eo vnione spiritali tātum vnitus, & postea vnionem talem amittit per peccatum, id est, ex membris Christi viuis facit membra mortua; sed quia is, qui adhæret meretrici, anima & corpore fit vnū per connexionem, siue commistionem cum meretrice; & hic membra Christi tollit, & facit ea meretricis: cōsentaneum valde est, vt de eo loquatur Apostolus, qui membra Christi, id est, cum Christo

Quid qui adhæret meretrici, non tollit membra Christi contra auctoritatem Apo:oli, si in sacramento, quod ere sumit, non est corpus Christi.

Aliud est tollere mēbra Christi amissa vnione spiritali: aliud vero tollere mēbra Christi amissa vnione spiritali & corporali.

spiritali & corporali vnione vnita tollit: vt par vnio vtriusque ex aduerso respondeat, spiritus & corporis in Christo; & spiritus siue animæ & corporis in meretrice. Non reprehendo eos, qui hunc locum non de vnione ista corporali nostra cum Christo interpretantur, sed scribens aduersus hæreticos B. Cyrillum sanctitate & eruditione clarissimū & in interpretatione diuinarum scripturarū diuinum sequi malui, qui in Arianos vnionem quoque nostram corporalem cum Christo negantes, postquam illum locum Pauli validissime torlit in comment. in Ioan. lib. 10. cap. 15. Vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane participamus, subiunxit in illum Arianum intuens, contra quem differebat, An fortasse putat ignotā nobis mysticā benedictionis virtutem esse; quæ cum in nobis fiat, nonne corporaliter quoque facit cōmunicatione carnis Christum in nobis habitare? Deinde locum, qui in manibus est, veluti aliam hastam, non minus valide torquet, inquit; Cur enim membra fidelium membra Christi sunt? Nescitis, inquit, quia membra vestra membra sunt Christi? mēbra igitur Christi, meretricis membra faciam? absit. Saluator etiā, Qui manducat meam carnem, ait, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in eo. vnde considerandum est non habitudine solum, quæ per charitatem intelligitur, Christum in nobis esse, verum etiam & participatione naturali. Hactenus Cyrillus. participationem naturalem, vt superiore tractatu admonui, vocat

hic participationem veram corporis Christi, quod in sacramentum realiter sumitur. Sed ut magis adhuc intelligatur, quemadmodum membra Christi nominemur, & simus, explicanda est tota ratio unionis nostrae cum Deo, quae duplex est, altera alterius origo & dux. Vtramque Dionysius diuine, ut cetera, describit; priorem sic, cum in capite de communione, post descriptam miseriam primi hominis Adæ, in quam se per peccatum coniecit, Diuinæ, inquit, bonitatis charitas infinita non abiecit prouidentiam, quæ nos effecerat, quin potius naturæ nostræ ex toto, præterquam peccati, particeps facta, nostræque tenuitati vnita, & in iis, quæ propria & sua erant, non læsa, neque commixta, nos deinceps tanquam eiusdem generis homines, sui, suorumque bonorum participes effecit. Hactenus Dionysius de ratione unionis nostræ spiritualis cum Deo, quæ à mysterio incarnationis ortum ducit, factus est enim Deus homo, ut pro nobis mori posset, & mors eius nostra fieret, nosque secum commorientes conresuscitaret resurgens à mortuis; & ascendens in cælum confedere faceret in cælestibus. Omnia enim dona, quæ in humanitate sua accepit, dedit nobis eadem natura præditis: sicut scriptum est, Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus: pro quo in eandem sententiam dixit Propheta Dauid, Accepit dona in hominibus, id est in humanitate assumpta, quæ enim in ea accepit, dedit. Qui enim filium suum nobis dedit, quomodo, ait Paulus,

Explicatio unionis nostræ cum Deo ad intelligendum quomodo membra Christi efficiamur, & simus.

Quomodo Dionysius diuine explicat, & describit duplicem unionem cum Deo, vnam spirituales, alteram spirituales & corporales, & quomodo vtræque fiat: secundum vtræque simus membra Christi, de carne eius, & de ossibus eius, licet non vno modo, nec equaliter.

Quod ratio unionis nostræ spiritualis cum deo ex mysterio incarnationis proficiscatur.

DE SACRAM. EUCHARISTIAE. 139
non cum illo omnia donauit? & ipse Filius in Euangelio Ioannis, Omnia, inquit, quæ dedisti mihi, dedi illis. Vnde tractans hoc mysterium S. Athanasius contra Sabellium, Si homo, inquit, tantum esset, non fuisset habitus tot tantisque donis dignus: si verbum tantum, non eguisset. Vnitum ergo fuit verbum homini; & Deus pater intuens in verbum, dedit homini, ut exaltaretur, & haberet potestatem, & alia huiusmodi. Idcirco ad ipsum verbum referuntur omnia, tantumquam ipsi data sint, quæ per ipsum nos accepimus. Itaque ut propter nos humiliatus est, sic propter nos exaltatus dicitur. Ergo donauit illi, id est, nobis propter illum: exaltauit illum, id est, nos in illo. Vnde ipsum verbum nobis exaltatis, & adiutis quasi ipse exaltaretur & adiungetur, sic gratias agit, nostras res ad se referens ac dicens, Omnia quæ dedisti mihi, dedi illis. Hactenus Athanasius. igitur Deus pater intuens in filium suum propter nos hominem factum, nobis eadem natura præditis, si in mortem filij eius baptizamur, dat gratiam, per quam primo diuinæ naturæ participes facit. hæc est unio cum Christo spiritualis. Hactenus enim aliam coniunctionem cum eo corporalem non habemus, nisi quod membra Christi viuamur, quia cum spiritu eius vniti sumus, qui sumus alioqui de carne eius & de ossibus eius, propter cognitionem eiusdem generis, id est, propter communiam naturæ humanæ, quam assumpsit. Ceterum cuiusque nostrum corpus suis proprietatibus singularibus signatur à corpore Christi

Explicatio vtriusque loci in eandem sententiam in epistola Pauli, & in Psal. Dedit dona hominibus, & Accepit dona in hominibus. Athanasio.

Quomodo per baptismum efficiamur primo diuinæ naturæ cōsortes, sed eatenus nullā aliam cōiunctionem corporis cum Christo habemus nisi cōiunctionem cōiunctionis eiusdem generis propter cōmunitatē naturæ.

FRANCISCI TURRIANI

De altera
vniōe sum-
ma spirituali
simul & cor-
porali, quæ sit
per comuni-
onem corporis
Christi in sa-
cramēto par-
ticipati.

suis item characteribus signato separatum est,
& extra illud positum. De altera vero vniōe
paulo post idem Dionysius, Deus verbum, in-
quit, sua bonitate & singulari erga homines cha-
ritate motus, cū esset alioqui simplex & inaspe-
ctabilis, sine vlla sui mutatione factus est com-
positus & aspectabilis: factus vero homo, com-
munionē benefice instituit; quæ cum eo nos in
vnum cōiungeret, & ipse ea, quæ naturæ nostræ
sunt humilia, & infima, cum suis diuinissimis
summa vniōe copularet, si modo nos itaquam
membra cum eo similitudine vitæ sanctæ coag-
metati, compactique simus, ac non porius pec-
catis mortui, cum diuinis eisdemque sanctissi-
mis membris neque coniungi, neque congluti-
nari, neque vitæ eius participes esse queamus.
Oporter enim si communionem participatio-
nemque eius cupimus, in vitam eius, quam in
carne vixit, intueri, & imitatione atque simili-
tudine sanctitatis ad habitum diuinæ & incor-
ruptæ virtutis recurrere. sic enim nobis vt sui
similibus, sui participationem apte & apposite
largietur. Hactenus Dionysius. Hæc est com-
muniō corporis Christi, quam dominus ad re-
nouandam iugi recordatione memoriam mor-
tis suæ nobis in specie panis & vini dedit, de
qua Paulus ad Cor. scripsit, Calix benedictio-
nis, cui benedicimus, nonne communicatio, si-
ue communio, sanguinis Christi est? & panis,
quem frangimus, nonne cōmunio, siue partici-
patio, corporis domini est? quoniā vnus panis,
vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno

DE SACRAM. EYCHARISTIE. 140

pane & vno calice participamus. per huiusmo-
di ergo participationem corporis Christi in sa-
cramento participati non solum vniōe illa spi-
rituali priore, de qua dicebamus, sed corporali
etiam vniūmur, quicumque illud in sacramento
realiter sumimus; quod quia corpus vitæ est,
non nisi cum viuētibz per spiritum eius vniri
potest. vt iam illa prior vniō hanc secundam, quæ
summa est, tanquam dux, vt dixi, antecedit. sic
efficiuntur corpora, sicut Apostolus ait, mem-
bra Christi, non coniunctione tantum spirituali,
sed etiam, quod hæretici negant, corporali,
per carnem Christi in sacramento comuni-
catam. hæc enim communio efficit, vt concor-
pores Christi, secundum scripturam Pauli, dica-
mur, & simus; quia sumus in eo vnum corpus.
siquidem ipse, qui indiuisibilis est, corporaliter
est per communionem carnis in sacramen-
to participatæ in vnoquoque nostrum, quicum-
que de vno pane, sicut idem Apostolus ait, par-
ticipamus. Vtramque istam vniōem notauit,
& distinxit B. Cyrillus in eodem lib. 10. in E-
uangelium Ioannis cap. 15. vt alios nunc omit-
tam, siue Dionysium sequens, siue cum eo con-
sentiens. Recitabo iterum locum. Age igitur,
inquit, cum Trinitas vnum natura sit, conside-
remus, quomodo etiam nos ipsi inter nos cor-
poraliter & cum Deo spiritualiter vnum simus.
ex Dei patris substantia vnigenitus prodiens, &
totum in sua natura genitorem possidens, caro
factus est; seq; ipsum naturæ nostræ ineffabiliter
coniunxit, atque vniuit, sic quæ inter se plurimū

Conclusio v-
niōis spiri-
tualis simul
& corporalis
per comuni-
onem c. rporis
Christi in sa-
cramēto par-
ticipati, cuius
dux est vniō
illa prior spi-
ritualis tan-
tum.

Quomodo
beat. Cyrillus
duplicē quo-
que vniōem
distinxit, sicut
diuinus Dio-
nysius.

FRANCISCI TYRRIANI

natura distant, in se ipso coniunxit, & naturæ
diuinæ participes nos effecit. participatio enim
spiritus, & vt ita dicam, mansio primū in Chri-
sto fuit, & ab eo in nos penetrauit. ipse templū
suum proprio spiritu perunxit, atque sanctifi-
cavit. Origo igitur & via, qua Spiritum sanctū
participamus, & Deo vniti sumus, Christi my-
sterium est (mysterium scilicet incarnationis
dicit) omnes enim in illo sanctificamur. Hactenus
de vñione spirituali tantum. Deinde subiungit
de altera vñione, quæ non solum spiritualis,
sed corporalis quoque est. vt igitur inter nos
& Deum singulos vniret, quamuis corpore
simul & anima distemus, modum tamen ad-
inuenit consilio Patris & sapientiæ suæ con-
gruentem. suo enim corpore credentes per cōmu-
nionem mysticam benedicēs, & secum & inter
nos vnū nos corpus efficit. Quis enim eos, qui
vnus sancti corporis vñione in vno Christo v-
niti sunt, ab hac naturali vñione alienos puta-
bit? nam si omnes vnum panem manducamus,
omnes vnum corpus efficimur. diuidi enim at-
que seiungi Christus non patitur. idcirco etiam
Ecclesia Christi corpus est facta, & nos singuli
membra Christi, secundum Paulum. vni enim
Christo per corpus suum coniuncti, quoniam
in nobis illum qui est indiuisibilis accepimus,
ipsi potius, quàm nobis membra nostra accom-
modantur. Hactenus Cyrillus. Idem rursus paulo
post de eadem duplici vñione magis adhuc
aperte & distincte. dicimus, inquit, quòd Spi-
ritu S. recepto & inter nos quodammodo, &

DE SACRAM. EVCHARISTIAE. 141

cum Deo vnimur. nam quamuis vnique no-
strū Patris & suum spiritum Christus distri-
buit, indiuisibilis tamen spiritus est, & distribu-
tus singulis spiritus in seipso vnit: & omnes
quibus distributio facta est, vnum in seipso ef-
ficat. & sicut virtus sanctissimæ Christi carnis
vnum corpus efficit participantes, eodem arbi-
tror pacto in quibus indiuisibilis Dei spiritus
habitauit; eos omnes ad vnitatem spiritualem
conducit. ideo rursus Paulus nobis scripsit, Sol-
liciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis,
vnum corpus & vnus spiritus. Hactenus Cy-
rillus. En, quemadmodum auctoritate Pauli aliud
est vnum spiritū nos esse; aliud vnum cor-
pus. quæ disciplina metonymicorum non po-
test distinguere. Explicata est autem ratio v-
triusque vnitatis & vñionis spiritualis & corporalis.
cum enim vnus spiritus in nobis habitat,
tunc, ait idem Cyrillus, vnus verus Deus &
pater omnium per filium suum, in quo scilicet
est spiritus, habitat in nobis, nos mutuo & se-
cum spiritus sui participes vniens; & hæc est v-
nio tantum spiritualis: cum vero caro vitæ in
nobis habitat, iam non solum vnus spiritus in-
ter nos & in Deo sumus, sed vnum corpus Dei
in Christo. Posterior vñio corporalis, quæ sum-
ma est, vt sæpe diximus, quia spiritualem con-
tiner, separari ab ea non potest: spiritualis ve-
ro, re separari potest à corporali. vt igitur lo-
cum Epistolæ Pauli ad Cor. cuius tractatio su-
periore explicationem duplicis vñionis spiri-
tualis, & corporalis ad propositum pertinentem

FRANCISCI TYRRIANI

attulit, prosequar, cum Paulus corporalem v-
nionem nostram cum Christo, notauerit, cum
dixit, Nescitis, quoniam corpora nostra mem-
bra sunt Christi? & alteram spiritualem, cum
dixit ibidem; Qui adheret domino, vnus spi-
ritus est: & rursus in epist. ad Ephes. vnum cor-
pus & vnus spiritus; liquet, Metonymicos, cum
negant corpus Christi in sacramento comedi
realiter sub specie ore carnis, Paulo contradice-
re, qui ista distinxit, vnum corpus & vnus spiri-
tus: vt enim non efficiamur vnus spiritus adhæ-
rentes Deo, nisi cum in nobis est spiritualiter v-
nus spiritus Dei, qui est spiritus indiuisibilis; sic
non efficiamur vnum corpus, nisi cum in nobis
est corporaliter corpus Christi. corpus enim
Christi etiam indiuisibile est, carnem tamen & os-
sa habet, quia corpus hominis non est nisi cor-
pus carnis. quod si in nobis est corporaliter cor-
pus Christi, necesse est vt ore corporis nostri,
sicut dominus instituit, comedatur. Hactenus
ex Epistola ad Corinthios cōtra metonymicos.

Quomodo qui
negant corpus
Christi in sa-
cramento co-
medi, vt cum
comedente
nisiatur, contra
au'toritatem
Pauli non di-
stinguant, quia
ille distinxit
vnum spiritū
& vnum cor-
pus.

Disputatio aduersus eosdem ex Epistola ad Ephe-
sios c. 3. & 5. & quomodo quos Apostolus ibi
dicat factos esse concorporales in Christo, non
possit ab hæreticis aliō detorqueri, sed necessa-
rio intelligendum sit de participatione corporis
Christi in sacramento: & quomodo Christus nu-
triat Ecclesiam, & ipso nutriente efficiamur
nos membra corporis eius, de carne eius, & ossi-

DE SACRAM. EUCHARISTIAE. 141
bus eius: & de coniugio Christi, & Ecclesie
mystico, quomodo per communionem corporis
eius in sacramento consummetur.

CAP. 6.

Sequitur, vt differamus deinceps aduersus
istos ex Epistola ad Ephesios: quæ eadem
via, & ratione hæreticos metonymicos coar-
guit, & conuincit. pro eo. n. quod in illa dixit
Apostolus, corpora nostra esse membra Chri-
sti (quod per communionem corporis Christi
in sacramento vere, & realiter communicati in-
telligendum esse superius docui, idque ad ratio-
nem mystici coniugij Christi, & Ecclesie perti-
nere) in hac epistola dicit factos nos esse con-
corporales Christi, & rursus esse membra cor-
poris eius, de carne eius, & de ossibus eius. quod
ad magnum sacramentum sacræ communionis
retulisse, paulo post docebimus, & testimoniis
sanctorum patrum confirmabimus. ait igitur
» Apost. Cuius rei gratia ego Paulus vincens Iesu
» Christi pro vobis gentibus, si tamē audistis dis-
» pensationem gratiæ, quæ dara est mihi in vo-
» bis, quoniam secundum reuelationem notum
» mihi factum est sacramentum, sicut scripsi in
» breui, prout potestis legentes intelligere prudē-
» tiam meam in mystério Christi, quod aliis ge-
» nerationibus non est manifestatum filiis homi-
» num, vt nunc reuelatum est sanctis Apostolis,
» & Prophetis in spiritu. sequitur deinde quod nā
» mysterium siue sacramentū dicat. Gētes, inquit,

esse coheredes, & concorporales, & comparti-
cipes promissionis in Christo per euangelium. «
concorporales dicit in Christo, de quibus di-
xerat, esse corpora nostra membra Christi, vt
superius explicauimus, & de quibus in eadem epi-
stola ad Corinthios, quod in priore tractatu ex-
posuimus, dixerat, Quoniam vnus panis, vnum
corpus multi sumus, omnes, qui de vno pane, &
vno calice participamus. dixerat enim ibidem
prius, Calix benedictionis, cui benedicimus, nō-
ne communicatio sanguinis Christi est? & pa-
nis, quem frangimus, nonne participatio corpo-
ris domini est? sic beatus Cyrillus hunc locum
epistolæ ad Eph. intellexit, & interpretatus est
in commentariis Euang. Ioan. libro 11. c. 16. &
in libris allegoriarum, quos in Pentateuchum
scripsit, quos Glaphyra vocauit, in Gen. cap. de
Adam, *συσσώματοι*, inquit, *γενόμενοι αὐτῷ δι-*
θιλογίας τῆς μυστικῆς, id est, concorporales facti
sumus ei per mysticam benedictionem (hoc est,
per communionem corporis Christi in sacra-
mento, siue mysterio) per mysticam enim in-
quit benedictionem, mutatur substantia panis,
& vini in corpus, & sanguinem domini. Hacten-
us Cyrillus. eodem modo interpretatus est in
commentariis in Es. cap. 56. quo in loco prædi-
xit propheta mysterium de hostiis noui testa-
menti, quas cum Gentiles ad fidem Christi vo-
cati comederent, vnum corpus in Christo fie-
rent. sed hanc prophetiam postea loco suo tra-
ctabimus, & cum nouo testamento more no-
stro conferemus. Vt autem sacramentum istud

Christi, quod hic dicit Apostolus per reuelatio-
nē sibi notū factū esse, & factis Apostolis & pro-
phetis itē reuelatū, gentes scilicet esse cōcorpo-
rales in Christo, tu hæretice aliō detorquere nō
posses, ad mysterium scilicet incarnationis, de
quo Paulus in epist. ad Hebr. ait. Quia ergo pue-
ri communicauerunt carni, & sanguini, & ipse
similiter participauit eisdem, vt per mortem de-
strueret eum, qui habebat mortis imperium, id-
circo vna complexione colligauit illa tria, co-
heredes, concorporales, & comparticipes pro-
missionis in Christo. non enim qui sunt concor-
porales, id est participes humanæ naturæ Chri-
sti, aut etiam, qui sunt membra Ecclesiæ, quæ
est corpus Christi, omnes sunt coheredes Chri-
sti, & comparticipes promissionis, quæ facta est
filiis Dei; sed qui sunt concorporales in Chri-
sto, qui sunt scilicet membra viuā, hi enim pro-
pter similitudinem vitæ Christi, summa vnione,
vt ait Dionysius, cum diuinissimis membris eius
per communionem corporis, & sanguinis co-
pulantur, facti sic concorporales, id est, vnum
corpus, & vnus spiritus cum eo, & simul cohæ-
redes eius, ac comparticipes promissionis in
Christo. Hæc autem est promissio, Sicut misit
me viuens pater, & ego viuo propter patrem; &
qui manducat me, & ipse viuet propter me. Hoc
est sacramentum admirabile, & obstupendum,
quod Apost. dicit per reuelationem sibi patefa-
ctum esse. Quod si in sacramento sanctiss. Eu-
charistiæ est tantum figura corporis Christi ex
disciplina Caluini, & Meronymicorum, qui ex

*Quomodo se-
cundum disci-
plinam Calui-
ni non debuit
dicere Aposto-*

us, gentes esse schola eius profecti sunt, & hoc est sacramentū concorporales, sed configurales in Christo I. su. sanctis Apostolis, & Prophetis reuelatum, non debuit dicere Apostolus, gentes esse *συνασώμους*, siue *συνασμάτους* (varie enim legitur) id est, concorporales, sed *συνσχηματίσους*, id est, configurales, per participationem scilicet, siue communionem figuræ corporis. imago enim siue figura corporis participata non potest facere eos qui eam participant concorporales. Sed quemadmodum efficiamur concorporales in Christo, siue membra corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius, idem Apostolus paulo post magis adhuc exponit, cum ait, Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam. & paulo post, cum dixisset, Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit, vt explicaret, quid esset diligere uxorem sicut seipsum, subiungit. Nemo enim carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, vt iam hoc intelligeretur, esse diligere uxorem suam, tanquam corpus suum, siue tanquam seipsum, vtrunque enim dixit, scilicet nutrire & fouere eam: & pro ea nutrienda & fouenda, omni studio & labori honesto se tradere. Interpretatus est hic Apostolus, vt Procopius Gazæus in commentar. in Genes. notauit, quod illic dictam est mulieri, Ad virum conuersio tua; scilicet, vt ab eo nutriaris & fouearis instar videlicet lateris manui suppositi, vt ait Basilii Episcopus Seleuciæ in homilia 2. in illud, Adduxit Adam in Paradisum. ob hanc enim causam ait hic auctor factam esse Euam ex latere Adæ *θάλαπεται ὅτι καὶ σκέπεται παρὰ τῆς*

Quid sit diligere uxorem, tanquam suum corpus, siue tanquam seipsum.

χρὸς ἢ ὑποκαίμεν πλῆρως. id est, fouetur enim & regitur, inquit, à manu latus ei subiectum. Sequitur deinde, Sicut Christus Ecclesiam, scilicet nutrit & fouet. Quod si Christus Ecclesiam nutrit, cibo igitur, qui ore corporis capitur, nutrit: siquidem cibum sponsæ Christi, quæ est Ecclesia, comparat cum cibo, quo vir uxorem suam nutrit. atqui certe ex toto dissimilia non comparantur, cuiusmodi essent cibis corporalis, & cibus corpore carens. docet autem statim, licet obscure, quia ita expediebat, quo cibo corporali Ecclesiam sponsam suam nutriat; cum subiungit, quia membra sumus corporis eius, de carne eius & de ossibus eius. quæ perinde sunt, ac si dixisset aperte; Sicut Christus Ecclesiam nutrit cōmunione. s. carnis suæ. communionem enim carnis suæ, vt Dionys. Areopagita in capite de cōmunionem ait, *ὡς ὁμογενέσι λατὸν ἐδοξασατο,* καὶ τῶν οἰκείων ἀνέδειξεν μετόχους καλῶν, id est, communionem nobis postea vtpote hominibus eiusdem generis ac naturæ largitus est, & suorum bonorum consortes, ac participes fecit. hoc enim est, quod paulo supra dixit idem Apostolus, factos nos esse concorporales, & cōparticipes promissionis in Christo per verā scilicet cōmunionē veræ carnis Christi in sacramēto. Sic etiā intellexit & interpretatus est B. Irenæus lib. 5. contra hæreses. Quomodo, inquit, carnē negāt capacem esse donationis Dei, quæ est vita æternā, quæ sanguine & corpore Christi nutritur, & membrum eius est? quemadmodum & Apostolus ait in ea quæ est ad Ephesios epistola,

Quomodo secundum Apostolum cibum, qui ore carnis sumitur ad comedendum, Christus Ecclesiam sponsam suam nutrit, & fouet.

Quomodo secundum Apostolum interprete & auctore S. Irenæo per communionem corporis Christi in sacramēto efficiuntur membra eius, de carne eius, & de ossibus eius.

quoniam membra sumus corporis eius, de carne eius & de ossibus eius, non de spiritali & inuisibili homine dicens hæc; spiritus enim nec ossa neque carnes habet, sed de ea dispositione, quæ est secundum hominem, quæ ex carnibus & neruis, & ossibus consistit; quæ de calice, qui est sanguis eius, nutritur: & de pane, qui est corpus eius, augetur. En Metonymice, quemadmodum testimonio Pauli, interprete magno auctore Irenæo, ut vitam sempiternam viuamus, corpore & sanguine Christi spiritualiter nutrimur, non illis quidem sumptis ore spiritus tantum, ut tradit vestra disciplina, sed ore corporis. siquidem per communionem istam corporis & sanguinis efficimur membra viuæ corporis eius, & de carne eius & ossibus eius, qui factus fuit homo, sicut nos. hoc autem fieri non posset, nisi qui sumitur, non spiritualiter tantum sumeretur, veluti si esset spiritus, qui carnem & ossa non habet, sed etiam corporaliter, utpote carnes & ossa habens: illud vero in Irenæo (& de pane, qui est corpus eius, augetur) nō dici de pane mystico post consecrationem, docui superiore tractatu, cum responderem ad obiectionem Volani 17. ne eadem nunc repetam. Christus itaque Ecclesiam sponfam suam communionem corporis & sanguinis sui nutrit; unde ut paulo ante, dixi, postquam dixit de viro, qui uxorem suam diligere debet, Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut Christus Ecclesiam, scilicet nutrit & fouet; statim subiunxit, Sumus enim membra corporis

DE SACRAM. EŪCHARISTIE. 145
 corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius. quod quidem vnionem illam significat hic, quæ à Dionysio dicitur in capite de communione, *ἑνωσις καὶ ἄνωγος*, id est, summa vnio: & à B. Cyrillano in serm. de cœna; vnitas, vsque ad societatem germanissimam progressa. hæc autem societas germanissima consistit in similitudine, & imitatione vitæ Christi. Hæc enim cum est, ut ait idem Dionysius, tunc tanquam membra viuæ summa vnione cum Christo per communionem corporis eius in sacramento copulamur. qui enim sunt membra mortua peccatis, isti, inquit idem Dionysius, cum diuinis & sanctissimis membris eius non coagmentantur, nec eis adglutinantur, nec vitæ eius participes sunt. sunt isti alioqui membra corporis eius de carne eius, & de ossibus eius, sed per communitatem naturæ tantum, & non per participationem etiam substantialem sacramenti corporis & sanguinis Christi. non sic, inquam, sunt membra corporis eius de carne eius & ossibus eius, ut sunt ij, de quibus hic loquitur Apostolus, cum quibus commiscetur, & quos nutrit Christus factus eorum cibus, faciens eos sibi concorporales, & comparticipes promissionis; sicut idem Apostolus supra dixerat. Quare si Christus nos nutrit, factus. s. noster cibus verus, & potus verus, ut in Euangelio dixit, quia sumus membra corporis eius, & de carne eius & ossibus eius; ergo membra eius viuæ sumus, ac proinde non per communionem tantum humanæ naturæ membra, sed etiam per communionem sanctissimæ

*Quomodo
 duplici modo
 contingat esse
 membra Christi,
 scilicet de carne eius,
 & de ossibus eius.*

FRANCISCI TVRRIANI

Eucharistia, quæ ex membris & carne atque ossibus cum diuina natura hypostatice vnitis constat. hoc vero est coniugium Christi & Ecclesiæ, in quo sunt secundum legem mystici coniugij duo in carnem vnā. hāc enim vnitatem significauit dominus, cum disserens de hoc mysterio in Euangelio Ioannis, qui manducat, inquit, meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Nihil enim aliud est manere sic alterum in altero, quā fieri duo in vnum. Quod ergo ad legem matrimonij carnalis coniugum pertinet, pertinere etiam anagogice & spiritualiter ad Christum, & sponsam eius Ecclesiam in sacramento communionis corporis Christi, docuit nos hoc loco Apostolus, cum post legem illam de coniugio in Genesi scriptam, scilicet, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carnem vnā; statim subiungit, Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia; ergo coniugium fidelium coniugum cum coniugio Christi sponsi & Ecclesiæ sponsæ eius tanquam sacramentum coniugij paruum cum magno comparat Apostolus. In quo autem consistat hoc magnum sacramentum coniugij Christi & Ecclesiæ, idem Apostolus paulo ante significauerat, cum præcipiens vt vir uxorem suam tanquā corpus suum diligeret, exemplum Christi Ecclesiam sponsam suam diligentis proposuit. Nemo enim inquit, vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut Christus Ec-

Quomodo docuit Apostolus quod ad legem matrimonij carnalis pertinebat, Erunt duo in carne vnā, per vnitatem eam anagogice ad matrimonium mysticum ecclesiæ cum Christo per communionem corporis eius in sacramento magno.

Quomodo coniugium carnale tanquam sacramentum paruum comparatur ab Apostolo cum coniugio mystico tanquam sacramento magno.

DE SACRAM. EUCHARISTIE. 146
clesiam, scilicet, vt sæpius reperam, nutrit & fouet: quare cum dixit paulo post, Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia; consequentia rei & verborum postulat, vt subaudiamus in Christo scilicet nutrire & fouente Ecclesiam sponsam, & in Ecclesia, quæ nutritur, & fouetur à Christo sponso. Hoc autem nutrire scilicet & fouere Ecclesiam fit, cum Christus factus vere cibus, seipsum cum Ecclesia, id est, cum fidelibus vnit summa vniōne, id est, secundum carnem & ossa & spiritum in diuinissimo & maximo sacramento sanctissimæ Eucharistiæ, quod animas fidelium spiritualiter viuentium nutrit, ac fouet, & facit crescere in salutem, vt beatus Petrus ait de eodem sacramento loquens, vt postea loco suo docebitur.

Quomodo Paulus doceat secundum consequentiam rei & verborum nutrire ecclesiam sponsam ab sponso suo Christo corpore eius facto cibo in sacramento.

Quæ Methodius martyr scripserit ad explanationem loci Pauli de sacramento magno in Christo & in Ecclesia; & quæ alij patres de eodem magno sacramento coniugij mystici per communionem corporis Christi in sacramento participati scripserint: & de dote sponsæ Christi à beato Chrysostomo descripta: & quomodo Metonymici sponsam, quod in ipsis est, dote spolient, & fame ac siti enecet: & quomodo ex verbis Pauli concludatur, alimentum, quo Christus Ecclesiam sponsam nutrit, ore etiam corporali capi.

CAP. 7.

Hic spectant, quæ Methodius martyr in symposio decem virginum in hunc locum

*Quæ Metho-
dus martyr
scripserit per-
tinentia ad
mysticum con-
iugium Chri-
sti & Eccle-
siae sponsa per
communione
corporis Chri-
sti in sacra-
mento.*

FRANCISCI TURRIANI

scripsit. interpretabor Latine. Nunquam, in-
quit, Paulus *ὁ πρῶτος μαρτυρῶν* temere ad Chri-
stum & Ecclesiam retulisset coniugium Adæ &
Eux, si scriptura nihil sublime supra litteram &
historiam cogitasset. si enim hunc scripturæ lo-
cum nude penitus de coniunctione viri & mu-
lieris accipere oportebat, quorsum Aposto-
lus hæc memorans, nosque in viam spiritus de-
ducens, hunc de Adam & Eua locum allegori-
ce interpretaretur, ad Christum & Ecclesiam eum
referens? Et paulo post. Homo, inquit, mixtus
& temperatus cum sapientia & vita, hoc factus
est, quod erat quod in ipso habitauit *ὁ λόγος*.
Ver, id est, lumen purum (Verbum Dei dicit.)
Vnde, inquit, recte Apostolus ad Christum re-
tulit illa de Adam. sic enim maxime congruet,
ex ossibus eius, & ex carne eius Ecclesiam esse
factam: propter quam, relicto Patre in cælis, de-
scendit Verbum, & adhasit vxori, & dormiuit
soporem passionis moriens pro ea, vt exhiberet
sibi Ecclesiam gloriosam, & omnis macula ex-
pertem, emundans eam lauacro ad excipiendum
spirituale, & beatum semen, quod ipse insonat,
& inserit in profundo mentis. Excipit autem il-
lud ipsum semen & format Ecclesia instar vxor-
is ad generandam virtutem & alendam. hac e-
nim ratione impletur illud, Crescite & multi-
plicamini, capiente Ecclesia incrementum per
congressum & communionem Verbi, quod ad-
huc ad nos se demittit, & soporem capit secun-
dum commemorationem passionis. non enim
potest aliter Ecclesia concipere credentes & re-

DE SACRAM. EUCHARISTIE. 147

generare per lauacrum regenerationis, nisi &
Christus propter eos se exinanire, vt capi pos-
sit, secundum commemorationem, vt dixi, pas-
sionis, iterum moriatur è cælo descendens, ad-
hærensque vxori suæ præbeat virtutem quan-
dam lateris sui, vt augeantur, qui in eo ædificati
sunt omnes per lauacrum regenerati. Hæc Me-
thodius Martyr. ex quibus illud exinanire se
nunc Christum, vt capi possit: & iterum, secundum
commemorationem passionis mori, & adhæ-
rentem vxori, id est, Ecclesiæ præbere virtutem
quandam lateris sui ad augendum regeneratos,
ad communionem corporis Christi in sacramen-
to Eucharistiæ pertinet, sicut scriptum est, Hoc
facite in meam cōmemorationem. Item Theo-
doretus in comment. in Canticum Canticorū.
cum illum versiculum primum interpretatur,
Osculetur me osculo oris sui, Nec vero, inquit,
offendi quis debet verbo osculi. siquidem in
ipso sacramenti tempore membra sponsi nos
accipimus, osculamur & amplectimur, & veluti
sponsali coniunctione cum eo copulamur. Gre-
gor. quoque Nyssē. in Comment. in Canticum
Canticorum cap. 5. de coniugio isto Christi &
Ecclesiæ per communionem corporis Christi
in sacramento altaris meminit, explanans enim
illum locum, Vox fratruelis mei pulsar fores, a-
peri mihi soror mea, proxima mea. Comparat
nos, inquit, dominus cum angelis. siquidem
vigilanter Deo pareamus, Et vos, vt ait domi-
nus, similes hominibus expectantibus domi-
num suum, quando reuertatur à nuptiis, vt cum

*Quæ alij pa-
tres de eodem
coniugio mys-
tico Christi
& Ecclesiæ per
communione
corporis in sa-
cramento cou-
municant. Theo-
doretus, Greg.
Nyss. Chrys.
Ephrem, Ful-
gentius, Ber-
nardus.*

venerit & pulsauerit, confestim aperiant ei. sub-
iungit deinde Gregorius, Scilicet factis nuptiis,
& in thalamum mysteriorum admissa iam spō-
sa (qui enim sponsam habet, sponsus est, ait Ioā-
nes) expectabant angeli reditum Regis Eccle-
siae ad naturalem beatitudinem & gloriam.
His ergo dixit dominus debere esse similem vi-
tam nostram. Haecenus Gregorius. Thalamum
mysteriorum vocat altare, ad cuius participa-
tionem qui admittuntur, cum eis tanquam
cum sponsa Christus sponsus nuptias per com-
munionem corporis sui in mysterio celebrat.
Hinc B. Chrysostomus in homil. in illud, Astirit
regina à dextris tuis in vestitu deaurato, descri-
bens dotem sponsae Ecclesiae, de sponso Chri-
sto, In duas, inquit, diuisit dotem eius, alia qui-
dem dedit ei ἀντίσπεραζόντος, alia vero promi-
sit ei in futuro. quid ei dedit? Dedit, inquit, ei
veniam peccatorum, remissionem supplicij, iu-
stitiam, sanctificationem, redemptionem, σῶμα
διαποτικόν, τρέφεζαν θείαν πνευματικὴν, id est,
corpus dominicum, mensam diuinam, spiritua-
lem. Haec omnia habebant Apostoli. igitur a-
lia quidem dedit, alia vero promisit; καὶ τὰ μὲν
ἐν πείρῃ αὐτῶν καὶ ἀπολαύσας, τὰ δὲ ἐν ἐλπίδι καὶ πί-
σει καὶ ἀκούσας. id est, & illa quidem, scilicet quae
dedit, in experientia erant & fruitione, haec vero
in spe & fide, & auditu. Rursus percunctatur.
Quid dedit? baptisma, inquit, & sacrificium;
haec in experientia. Vide, quid pollicitus sit,
resurrectionem mortuorum, immortalita-
tem, coniunctionem & chorum cum angelis,
vivere cum ipso vitam ab interitu liberā, bona

quae oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in
cor hominis ascenderunt. Haecenus Chryso-
stomus. Item B. Bern. in serm. de cena domi-
ni, In terra, inquit, sponsum habes in sacramē-
to, in caelo habiturus sine velamento. Præterea
S. Ephrē Syrus in sermone de iudicio, Nam si
procul, inquit, à nobis est Siloa, ad quam mis-
sus est cæcus, sed pretiosus calix sanguinis tui
plenus vita & lumine nobis in proximo est, tan-
to propinquior, quanto, qui accesserit purior
fuerit. hoc ergo testat nobis misericors Christus,
ut pleni gratia & illuminatione gratiae tuae ac-
cedamus ad calicem tuum, ut proficiat nobis ad
remissionē peccatorū, non ad confusionē in die
iudicij: quia quicumque mysteriis tuis indignus
accesserit, suā animā ipse cōdemnat, nō ἀγνίζων,
id est, castificans se, ut cælestē regē atq; immor-
talē sponsum sui pectoris purissimi suscipiat tha-
lamo. nam anima nostra sponsa est immortalis
spōsi. copulae autē nuptiarū cælestia sacramēta
sunt, quia cum māducamus eius corpus, & san-
guinem bibimus, ipse in nobis est, & nos in eo.
Attende ergo teipsum frater: festina ut thalamū
cordis tui iugiter virtutibus exornes: ut man-
sionem cum benedicto patre apud te facias, &c.
Item B. Fulgentius lib. 2. ad Monimum. Quan-
do autem, inquit, congruentius quàm ad con-
secrandum sacrificium corporis Christi, sancta
Ecclesia, quae est corpus Christi, spiritus S. de-
poseat aduentum, quae ipsum caput suum se-
cundum carnem de spiritu S. nouerit natum?
& paulo post. & ob hoc necessarium nobis est,

vt sicut ex spiritu S. natus est Christus, sic Ecclesia dono spiritus S. adhæreat Christo, tanquam mulier viro suo, & tanquam corpus capiti suo. Dono spiritus S. dixit, cuius aduentus, vt paulo supra dixit, poscitur ad consecrandum sacrificium corporis Christi, vt in hoc Ecclesia adhæreat Christo, tanquam mulier viro suo. quod magis adhuc idē Fulgētius declarat Apostolum citans, cum statim subiūgit, Dicit enim Apostolus, quia Christus caput est Ecclesiæ, ipse saluator corporis eius, & iterum, Quia membra sumus de carne eius & de ossibus eius, propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ; & erunt duo in carne vna, quod exponens adiecit, Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Hactenus Fulgētius, scilicet sacramentum magnum exposuit Paulus, auctore Fulgētio, illud, in quo Ecclesia dono spiritus S. adhæret Christo, tanquam mulier viro, sacramentū dico sacrificij corporis Christi, ad cuius cōsecrationem poscitur aduentus Spiritus S. vt idem Fulgētius dixerat. Iam ergo accersendi sunt hic Metonymici nomine Ecclesiæ expilatæ, & doris eius surreptæ. pro attrabone enim, vt paulo ante dixit Chrysostomus, non figuram corporis sui dedit sponsus sponsæ, sed corpus suum; quod isti tollunt, & surripiunt, ac ἐν πείρῃ καὶ ἀπολαύσει dedit, vt loquitur idē Chrysostomus, id est, vt nos loquimur, re & veritate dedit; non ἐν πείρῃ καὶ ἀπολαύσει. non inquam, in fide & auditu tantum, quasi nō adsit, hoc enim qui facit, figu-

Quomodo
Metonymici
heretici Eccle-
siam ex-
pilant, & do-
rem eius sur-
ripiunt.

ram corporis dat pro corpore; scilicet in fide solum, & in auditu corpus dat, dum non concedit adesse corpus, quod adest. Obieci Metonymicis crimen expilationis Ecclesiæ; quia Ecclesiæ dorem diripiunt. Nunc crimen obiecio patricidij; fame enim & siti nouam Euam, Ecclesiam dico matrē viuentium enecāt. cum enim dicat Apostolus, neminem vnquam carnem suam odio habuisse, sed nutrire, & fouere eam; sicut Christus Ecclesiā, scilicet nutrit & fouet, vt sæpe dictum & subauditum est, an non cogitant Ecclesiā sponsæ Christi patricidiū, qui sponsi alimentū ei denegant? Apostolus dicit Christū nutrire; trire Ecclesiam; isti contra, Christum non nutrire. Ergo non viuit Ecclesia. quomodo enim viuit, si non alitur? aut quomodo alitur, si non capit ore alimentum? Sed audio heretice, quod ex disciplina Caluini respondes, Ore, inquis, spiritus extra panem capit alimentum, id est, substantiam corporis & sanguinis Christi, quorū sunt efficacia signa panis & vinum; ore autē corporis non capit: nec enim potest. At si alimentum quo Christus nutrit Ecclesiam, non potest ore corporis capi; & alimentum, quo vir vxorem nutrit, potest; igitur diuersi generis sunt. quomodo ergo Apostolus inter se comparat? quæ enim diuersi generis sunt, non comparantur. Christus igitur Ecclesiā, quæ sumus nos, nutrit carne propria & sanguine, in quæ cum in hoc mundo esset, panem & vinum more nostro comedens, sicut nos mutabat; idcirco Apostolus panem, quo vir alit vxorem, cum carne Christi,

Quomodo
heretici Me-
tonymici par-
triciā sunt,
Ecclesia.

FRANCISCI TURRIANI

*Argumenta-
tio ex verbis
Pauli qua co-
cluditur ore
capi alimētū,
quo Christi
sponsam Ec-
clesiam nu-
triat, quod nō
potest esse nisi
corp^{us} eius di-
uinitate ple-
num, quod so-
lū potest ani-
mas nutrire.*

qua Ecclesiam nutrit, cōparat, quia in carne & pane vnius generis substantia est; vt Magnetes Græcus & grauis auctor in iis dixit, quæ in primo tractatu de hoc sacramēto diuine ab eo tractata recitauit, cum ergo dixit Apostolus, Nemo vnquam carnē suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut Christus Ecclesiam; scilicet nutrit & fouet (vtrumq; enim *ἀντὶ τοῦ* repetendū est) alimentum quo vir vxorē suam, & alimentū quo Christus Ecclesiam nutrit, licet ille corporaliter, hic spiritualiter, vtrūque quidem corporeum esse, & vtrumque ore corporis capi, plane docuit, alioqui nūquam illa cōparare potuisset. Rursus adhuc si Christus nutrit Ecclesiam, quia sumus mēbra corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius: ergo quia miscemur corporaliter cum diuina carne eius, & cum ossibus eius, ideo participes spiritus & diuinitatis eius effici-mur, quod est nutrirī. non igitur ore spiritus, sed ore carnis cibum istum, quo nutrimur, in sacramento capimus. cibus enim qui ore tantum spiritus, & non ore carnis sumitur, non miscetur cum comedente. vnde Marcus Anachoreta magni nominis auctor, & ætatis B. Hieronymi, interpretans illū Pauli locū, Omnes vno spiritu potati sumus, Vt vinū, inquit, miscetur cū bibere, & qui bibit, est in vino, & vinū in eo; sic sanguis Christi miscetur cum bibente, & per ipsum efficitur qui bibit particeps spiritus Dei. Hacten^{us} de loco Apostoli in Epist. ad Ephesios. qui, quātū arbitror, ita reuincit hereticos, vt solus ad hanc hærēsin cōuincendā sufficere possit.

DE SACRAM. EVCHARISTIAE. 150

Disputatio cōtra Metonymicos ex epist. ad Colof. cap. 3. quod per communionem corporis Christi in sacramento vocati sumus in pacem in vno corpore: & explicatio Dionysij de osculo mystico in sacrificio Missæ ad locum Pauli pertinēte: & quid differat induere Christum ab eo quod est fieri corpus Christi: & quomodo Metonymici non possunt esse grati, quod Apost. præcipit hic, dicens, Grati estote, quomodo comedere corpus Christi sine ore, sine dētibus, sine palato, sine stomacho, quod Metonymici in suo sacramentali pane introducunt, ad hærēsin Manichæorū pertinet; & ad hærēsin illorū, qui aiebant, angelos qui Abrahæ appaernerunt, vere pransos esse.

C H A P. 8.

DE hac etiā vnione nostra spiritali & corporali in vno corpore loquitur idem Apostolus in epist. ad Coloss. cap. 3. cum ait, Pax Christi exultet in cordibus vestris, in quam & vocati estis in vno corpore; & grati estote. Ad hunc locum pertinent, quæ Dionysius in cap. de communionē scribit. interpretans enim quid illud mysticum osculum symbolum pacis, quod in sacrificio Missæ fieri solet, significet, Quia non possunt, inquit, ad vnum aggregari, neque pacificam vnionem cum vno illo consequi, qui secum inter se dissentiunt. etenim si contemplatione, ac cognitione

*Explicatio
Dionysij, quid
mysticū oscu-
lum in Missa
significet.*

FRANCISCI TURRIANI

vnus illuminati ad congregationem diuinam adiungamur, & ea in vnum copulemur, non patiemur in cupiditates partitas delabi; ex quibus similia odia terrena, & perturbata, quæ naturæ rationis compoti insita sunt, gignuntur. Hanc igitur, vt arbitror, vnā, & simplicem, & non distractā vitam sacer ritus pacis factæ sanxit, simili simile sumans, & à diuisis diuina, & simplicia disiungens. Hactenus Dionys. Pacem itaque hoc loco vocat Apostolus vitam non diuisam, neque distractam cupiditatibus, & odiis; in quam pacem vocati sumus in vno corpore. quia ob eam rem participes communionis corporis Christi efficimur, vt hanc pacem cum Deo, & nobiscum stabiliamus; id est, vt vita nostra non sit partita & distracta, sed cum Deo vnita. Sequitur in Apostolo. Et grati esto; pro quo Græce est, *ὁμοῖον*: quod ab Eucharistia ductum est. quod nomen quid hic declaret, ex eodem Dionysio intelligi potest; cum loquens de gratiarum actione, quæ Eucharistia etiam dicitur, post sacrificium Eucharistiæ eos, qui propter turpem vitam non fuerunt facti participes mysteriorum, remanere ait *ὁμοῖον*, hoc est, sine gratiarum actione, qua sunt natura sua digna: contra vero, qui digna participatione altitudinem & magnitudinem Eucharistiæ cognoscent, hi, inquit, laudes eius *ὁμοῖον*, id est, grata memoria celebrabunt. Videtur interpretatus Dionysius rationem nominis Eucharistiæ, à gratiarum actione, qua digna sit natura sua, & qua proseguenda est, ductam esse. Vnde

*Pauca nomen
Eucharistia
ducta videatur
secundum
Dionysium, &
Apostolicam
constitutionem.*

DE SACRAMENTO EUCCHARISTIAE. 151

hic Apostolus, quia dixerat vocatos nos esse in pacem in vno corpore, illo scilicet, cuius, vt paulo ante explicaui, dixit in Epist. ad Corinthios, corpora nostra esse membra, & de quo rursus in eadem epist. ad Cor. Vnum, inquit, corpus sumus omnes, qui de vno pane participamus, hæc autem est S. Eucharistia; ideo subiungit, *ὁμοῖον*, id est, grati esto; siue gratias agite. Hinc constitutio Apost. lib. 7. Clementis cap. 25. sic præcipit gratias agere pro S. Eucharistia; *ὁμοῖον*, inquit, id est, gratias agimus Pater noster pro sanguine Iesu Christi pro nobis effusi, & pro pretioso corpore eius, cuius hæc sacramenta celebramus. Cum igitur Colossensibus dicat Apostolus, & in eis, dicat omnibus fidelibus, Pax Dei exultet in cordibus vestris, in quam vocati estis in vno corpore: in vno inquam corpore, quod estis vos. sic enim intelligi voluit: vt tale sit, quale est illud, quod modo dixi ex epist. ad Corin. Vnum corpus sumus omnes, qui de vno pane participamus. Percuntemur Metonymicos, quod istuc sit vnum corpus, quod ipsi sunt, in quo vocati sunt in pacem istam? An responsuri sunt, quod Apostolus Galatis scripsit, Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis? At non dixit, Vnum corpus Christi facti estis, sed Christum induistis. Christum scilicet induerunt, quicunque spiritum Christi, qui indiuisibilis est, acceperunt, per quem facti sunt participes mortis, & resurrectionis eius, qui propter nos factus est homo, & mortuus & resuscitatus. corpus vero Christi facta est Eccle-

*Quomodo ha-
retici metony-
mici non sunt
vocati in pa-
ce in vno cor-
pore, secundum
auctoritatem
Apostoli.*

*Quod aliud
sit induere
Christum, aliud
fieri corpus
Christi.*

FRANCISCI TERRIANI

sia per participationem veram vnius corporis Christi in sacramento corporaliter communicati, quod hæretici tollunt. ex quo fit, vt isti non sint vocati in pacem, sed in sectas & in cōtrouersias de fide, de sacramentis, de dogmatibus doctrinæ Catholicæ, qui sunt non *ὁμοῦτοι*, id est, grati, vt Apostolus esse præcipit iis, qui in vno corpore vocati sunt in pacem & vnionem; sed *ἑτεροῦτοι*, id est, ingrati. quid enim magis ingrati animi esse potest, quam non agnoscere, sed negare diuina munera, & dona pretiosi corporis, & sanguinis domini, in quæ desiderant Angeli aspicere? quid inquam magis ingratum esse potest, quàm recusare summam cum Christo vnionem? quam non solum in spiritu suo, sed etiam in corpore suo facere voluit, in quo summam ad extremum charitatem in nos effudit. Dic mihi hæretice, cum Paulus dixit Colossensibus, vocatos esse in pacem in vno corpore, vt hunc locum etiam atque etiam contra te vrgeam & premam, Dic, inquam, hæretice, nili ingens beneficium commemorasset, iniquitas vocatos esse in vno corpore, subiunxisset continuo, Grati estote: quod quidem nusquam aliàs in epistolis suis hoc modo scripsisse reperitur. certe quidem hanc consuetudinem nos habemus, vt inter nos magnis beneficiis acceptis, gratos nos esse moneamus, & hortemur. Figuram vero corporis & sanguinis dare, quid istuc summi beneficij erat? aut quid beneficij est dare ad comedendum, quod credas te comedere, neque vere tamen comedas? aut

Quomodo Metonymici non & christi: quod apost. præcipit.

Quomodo nihil potest esse magis ingrati animi, quam negare dona maxima pretiosi corporis, & sanguinis domini in sacramento.

Vbi dixerit Apostolus, Grati estote, & nusquam aliàs in epistolis suis

DE SACRAM. EUCCHARISTIÆ. 152

quomodo istuc non potius erat illudere? substantiam corporis & sanguinis Christi comedere & bibere in fide per spiritum? An non est instar ænigmatis, immo somnij & visionis comedere sine instrumento corporali? comedere inquam, sine ore, sine dentibus, sine palato? Sic Manichæi, vt carnem Christi negarent, aiebant, diuinitatem Christi sine carne comedisse & bibisse; quorum hæresin illi hæretici renocabant, contra quos Athanasius scribit, qui aiebant tres illos Angelos, qui Abrahæ specie humana apparuerunt, natura comedisse: vt similiter de diuinitate Christi secundum Manichæos habendum esset. fauet ergo adiutrixque est huic hæresi Caluini disciplina, quæ ore spiritus substantiam corporis, & sanguinis domini edi & bibi tradit. Atqui non viuos esse illos Angelos prandere, cum alioqui corpore carerent, sed vere pransos, si hoc erat *πρὸς τὸ εὐχαριστῆναι*, vt ait B. Athanasius; Dicamus nos prodigij simile, quomodo non magis erit prodigij simile, substantiam corporis, & sanguinis comedere & bibere ore spiritus? *τίς μὲν οὖν αὐτοῖς πρὸς τὸ εὐχαριστῆναι*, ait idem Athanasius in illos istius prodigij auctores & patronos, id est, qui conuenit spiritibus incorporeis cibis sub sensum cadēs? sic in istos dicendum est, Qui conuenit corporeis os incorporeum? in illo enim est incorporeos corporee comedere; in hoc, corporeos incorporee. Aequa est utrobique repugnantia; par in utroque monstrum. comedere incorporeos natura & non falsa visione & specie

Comedere sine ore, sine palato, sine instrumento illo corporis, id quod Metonymici tradit, ad insinuar somnij esse.

Quomodo Caluini disciplina de corpore Christi, quod dicit comedere tantum ore spiritus, & non carnis, hæresi Manichæorum fauet.

Monstrum esse incorporeos non videri comedere, sed vere comedere: & corporeos non vere comedere, sed videri.

FRANCISCI TVRRIANI

& comedere corporeos non natura, sed falsa visione & specie.

Ex epistola ad Theffal. de loco, in quo Theff. obtestatur Apost. per nostram congregationem in Christum, quomodo per participationem carnis Christi in sacramento communicata congregamur in vnum corpus Christi indiuisibile; & quod ex eo dicta sit communio, & synaxis: & quomodo secundum Metonymicos nō plus coniunctionis cum Christo efficiat Eucharistia quam baptismus: & unde intelligi possit quantam vim habeat contactus carnis Christi viuifica: & quare obtestatus est Theffalon. per congregationem istam in Christum, id est, per sacram communionem.

C A P. 9.

Pergamus deinde ad Epistolā Pauli ad Theff. in qua Theffalonicenses, vt re grauissima peccam vnionem obtestatur, quæ maxima, & excellentissima nobis est cum Christo in vno corpore, Rogamus inquit, vos fratres per aduentum domini nostri Iesu Christi, & nostram congregationem in ipsum, vt non cito moueamini a vestro sensu, neque per sermonem, neque per epistolam tanquam per nos missam, quali instet dies domini, &c. cum rogat, & obtestatur per aduentum domini nostri Iesu Christi, per ipsum dominum nostrum Iesum Christum, qui venturus

Quid sit in
epist. Pauli,
nostra congregatio in Christum, per quam obtestatur Theffalonicenses.

DE SACRAM. EUCHARISTIE. 153
turus est (quo nihil maius esse potest) rogat, & obtestatur. Similiter cum rogat per nostram congregationem in ipsum, per ipsum quoque dominum nostrum, in quem congregamur, rogat; congregamur scilicet in eum, cum per S. Eucharistiam, quæ, vt Dionysius ait, inde κοινωνία & συνάξις, id est, communio & congregatio dicitur, id est, per participationem carnis Christi viuifica in sacramento communicata vnum corpus Christi indiuisibile efficimur. quod B. Ignatius in Epist. ad Ephes. vocat manere in Christo σαρξινὸς καὶ πνεύματι, id est, carne & spiritu, ad quod Ephesios hortatur. Talem coniunctionem, quam Græci, vt alio loco dixi, συνάφεια appellat, Ecclesiastici scriptores contactum dicunt, non habent Metonymici. quomodo enim coniunctionem hanc habere possunt cum corpore Christi viuifico, si corpus Christi corporali ore sumi, & realiter nobiscum sub speciebus vniri negant? Panis igitur sacramentalis Metonymicorum non est Eucharistia: quia neque communio, aut synaxis dici potest, siquidem ipsos illos, qui participant, in vnum corpus Christi nō congregat realiter, sed vt ipsi putant, tantum spiritualiter, vt non plus efficiat hoc sacramentum secundum disciplinam Caluini, quam Baptismus, siquidem nullam aliam vnionem cum Christo & inter se sibi reliquerunt, nisi spirituale; qui nec hanc quidem habent, aut habere possunt, quandiu secundam negant, & oppugnant ἐν ἀχαριστίᾳ, id est, ingrati. Quod si hæretici parui æstimant vnionem istam

Unde sancta Eucharistia κοινωνία & συνάξις, dicitur.

Quomodo panis Metonymicorum sacramentalis, vt ipsi vocant, non possit esse Eucharistia: quia non est κοινωνία neque συνάξις, et quare non sit συνάξις vel κοινωνία.

Quomodo secundum disciplinam Caluini nō plus coniunctionis cum Christo efficiat Eucharistia, quam baptismus.

FRANCISCI TVRRIANI

corporalem cum carne vitæ, & viuifica, cogitent, si tantam vim habuit tactus fimbriæ in Hemorroïssa, & tactus loculi in adolescēte illo suscitato, & tactus ossium Elisæi in eadatuere ad vitam reuocato; quanto maiorem habebit sumptio carnis Christi? nec enim fimbria vestis Christi viuifica erat, neque locus ille, nec ossa Elisæi, vt erat caro ipsius vitæ, quam qui manducaret, Ego, inquit, resuscitabo eum, in nouissimo die. Illud quoque non est dissimulandum, cur Paulus hoc loco Thessalonicenses obtestatus sit per congregationem istam, quæ iam explicata est, quæ, in vnum corpus Christi fit. quo magis sapientia Pauli admiratione digna est. mihi enim videtur meminisse hic de congregatione ista in Christum, quæ fit, vt dixi, per sacramentum Eucharistiæ; intuens in prophetiam Danielis: qui prophetans de aduentu Antichristi cap. 12. & à tempore, inquit, cum ablatum fuerit iug sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem dies 1290. abominationem desolationis vocauit Antichristum, vt veteres interpretes notarunt; & prædixit, quanto tempore duratura esset Ecclesiæ ab Antichristo calamitas, & ecclesiastici sacrificij perturbatio. Prædixit deinde futuram esse consummationem sæculi & aduentum domini. Igitur ne Thessalonicenses in errorem ab aliis inducerentur, quasi instaret dies domini, cum aderit ad iudicandum in secundo aduentu, sapientissime hac obtestationis forma Thessalonicenses admonuit, non prius futurum esse, vt instaret dies Domini,

Quam vim
habeat contra
Eius viuifica
carus Christi.

Quare Paulus
per congrega-
tionem, quæ fit
in Christum,
per participa-
tionem scilicet
corporis eius,
obtestatus sit
Thessalonicen-
ses, ne intere-
darent, qui diem
domini, id est,
secundum ad-
uentum, insta-
re dicebant.

DE SACRAM. EVCHARISTIE. 154
quàm sublatum esset sacrificium Ecclesiæ iuxta prophetiā Danielis. quare nō oportere eos terri, quasi instaret dies domini, vt quidam tunc iactabant, siquidem vigeret adhuc religio, & cultus mystici sacrificij, cuius participatione in vnum Christi corpus congregamur, ac coniungimur.

Disputatio contra Metonymicos ex epistola Pauli ad Hebræos ca. 10. & quomodo necesse fuit, vt in ea Paulus de corpore Christi, quod in sacramento est, & immolatur, meminisset: & quare reliquit se nobis Christus in sacramento, & quis inde fructus: & qui auctores viam nouā & viuētem, quæ sit fiducia ad ingrediendum in cælum, de sancta Eucharistia à Paulo dictū esse interpretati sint: & quomodo hic locus Apostoli redarguat & conuincat hæresin istam metonymicam: & de vocabulo viæ, quo vsus est in Eucharistia Paulus: & quomodo inde rursus redarguitur metonymia hæreticorum. item de præparatione accedendi ad Eucharistiā cum vero corde, & plenitudine fidei.

C A P. 10.

VEniamus iam ad epistolam ad Hebræos, differamusque de ea aduersus Metonymicos, Habentes itaque, inquit, fratres fiduciam in introitum sanctorum in sanguine Christi, hoc significabat in ænigmate, & typo quod

FRANCISCI TURRIANI

in Exodo de agno illo vetere scriptum est. Su-
ment, inquit, de sanguine eius, & ponent super
vtrumque postem, & in superliminaribus do-
mus, in quibus comedent illum; significabat, in-
quam, allegorice, nulli patere aditum in domū
caelestem, & in sancta illa non manu facta, nisi
per sanguinem agni immaculati, quem fideles
in Ecclesia, quæ est domus Dei, comedunt, cu-
ius figura, & umbra erat agnus ille Mosais, in
quem typum Paulus intuebatur. sequitur in e-
pistola, Quam initiauit nobis viam nouam, &
viuentem per velamen, id est, carnem suam, &
sacerdotem magnum super domum Dei, acce-
damus cum vero corde, & plenitudine fidei, as-
persi corda à conscientia mala, & abluti corpus
aqua munda. Qui locus, vt appareat quàm com-
mode, & opportune de sancta Eucharistia in-
ductus sit, considerare oportet, quomodo cum
tam frequens, & potissima tractatio de Christi
sacerdotio, & sacrificio in cruce facto in episto-
la ad Hebræos habeatur, nō potuit Apostolus,
immo neque debuit sic sacrificium illud, & sa-
cerdotium tractare, quin sepius, non tantum se-
mel de sacrificio mystico, quod in illius cruenti
commemorationem sit, meminisset. igitur quia
multa Paulus de illa vna oblatione in cruce di-
xerat; quod semel ad exhaustiōda multorū pec-
cata oblatus esset; quod vna illa oblatione con-
summasset in æternum sanctificatos; quod vbi
est peccatorum remissio, iā nō esset oblatio pro
peccato; deinde ne quis errore lapsus, nullo iam
deinceps modo sacrificium relinqui falso existi-

*Quomodo ne-
cesse fuit, vt
Paulus in e-
pist. ad He-
bræos de sacri-
ficio mystico
corporis Chri-
sti meminisset.*

DE SACRAM. EUCHARISTIAE. 155

mar, docuit statim de mystico sacrificio cor-
poris & sanguinis Christi, & de sacerdote illo
magno sedere nunc super domum Dei, quæ est
Ecclesia Dei viuitem quomodo, aut qua præ-
paratione ad sacramentum huius diuinæ hostiæ
accedendum esset: tum quæ pœna eis proposita
esset, qui indigne accederent, non diiudicantes
corpus & sanguinem Domini: præterea de stu-
dio frequentandi domum Dei, in qua hoc sacri-
ficio fieret, & participaretur. Igitur habentes,
inquit, fiduciam in introitum sanctorum in san-
guine Christi. quam vero fiduciam dicat, decla-
rat, cum subiungit, Quam initiauit nobis, scilicet
Christus, viam nouam & viuentem, per ve-
lamen, id est, carnem suam. Rursus vero, quæ
sit ista fiducia, & via noua, & viuens per vele-
men, id est, carnem suam, à Christo initiata,
declarat adhuc magis more suo Paulus, subiun-
gens, Et sacerdotem magnum super domum
Dei. non dixit sacerdotem magnum super cru-
cem. ibi enim sacerdotio quoque functus est:
neque super cælum. nam in cælo etiam fungit-
ur sacerdotio; introiuit enim in cælum, sicut
idem Paulus ait, vt appareat nunc vultui Dei
pro nobis, sed dixit, Sacerdotem magnum super
domum Dei, intuens in Ecclesiam, quæ est do-
mus Dei viui, sicut ad Timotheum scripsit.
Christus ergo qui in sacramēto Eucharistiæ est
sacerdos & idem hostia, idem offerens & obla-
tus, & sacerdos magnus super domū Dei, quia
ipsum dedit Deus caput Ecclesiæ, vt est in epist.
ad Ephes. sic dixit idem Apost. in eadem epist. ad

Hebr. ca. 3. comparans Christum cum Moysē, ut dominum cum famulo, Et Moyses quidem fidelis erat in domo sua tanquam famulus in testimonium eorum quæ dicenda erant; Christus vero tanquam filius *ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ*, id est, super domum suā, quæ domus sumus nos. Hic, inquam, Christus, qui in sacramēto est magnus sacerdos super nos, est factus idem ad ingrediendum in cælum via viuens, quam ipse nouam fecit in nobis. hoc enim significat *ἐν ἐκείνῳ ἡμῶν*. Sed quomodo fecit: per velamen, inquit, id est, per carnem suam, in qua tanquam sub velo latebat diuinitas. ipse enim dixit propter diuinitatem suam vnitam cum carne, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. sic hanc viam nouam, quia noui testamenti est, fecit in nobis, quia in cælum penetrare possemus ad degendum vitam sempiternam cum sanctis, quicumque ipsius sanguine redempti fuerimus. ut enim consideremus esse nos per sanguinem Christi in cruce profusum redemptos, nobisq; aditum in cælos patefactum, reliquit se nobis in sacramento, ut esset sacrificium Ecclesiæ Deo patri acceptabile, & memoriale sui ipsi in cruce oblatis, atque pignus & spes firma, ac fiducia certa, quod illa vna oblatio semel per sanguinē crucis pro nobis facta, esset nostra redēptio, & salus æterna, si modo vitæ & mortis eius memores, cum imitaremur, & vitā eius imitantes per participationē carnis eius, sicut ipse instituit, & præcepit, digne tempore suo manducantes cum

*Quare veli-
quit se Chri-
stus in sacra-
mento, & qui
inde fructus,
& viuitas
existat.*

spiritu eiusdem vniremur. Sed ne quis loci huius interpretationem à me excogitatam & inuentam existimet, legat Missam à B. Iacobo fratre domini in Ecclesia Hierosolymitana relictā, quæ Græce extat, cuius meminerunt auctores Canonum sextæ Synodi, & plerique alij veterum Patrum. In ea igitur cum sacerdos gratias pro mystico sacrificio S. Eucharistiæ agit, sic ait, Gratias tibi o domine agimus, quod nobis fiduciam dederis in introitu sanctorum, quam iniisti nobis viam nouam & viuentem per velamen carnis Christi tui. En locus Apostoli ad sacramentum diuinæ Eucharistiæ grauissima & apostolica auctoritate ipsius Pauli verbis plane relatus. Theodoretus quoque cum hunc locum in Commentariis suis explanat, licet non totum, tamen aliqua ex parte eodem retulit. Illud enim quod ibi Apostolus ait de via, quam initiavit in nobis, per velamen, id est, carnem suam, his verbis de carne Christi in sacramento interpretatur, Velū, inquit, vocauit corpus Christi; quod ut Pontifex per catapetasma, id est velum, ingrediebatur in Sancta Sanctorum, nec aliter ingredi poterat; sic qui in Dominum crediderunt, per communionem sacrosancti corporis cælesti vita potientur. Sic quoque S. Thomas Theodoretum secutus in comment. cap. 10. lecti. 2. vel per velamen, inquit, id est, per carnem suam datam nobis sub velamento speciei panis in sacramento: non enim proponitur nobis sub specie propria propter horrorem, & propter meritum fidei. Hactenus S. Thomas. De ea-

*Qui sint au-
ctores huius
interpretatio-
nis loci epif.
Pauli ad
Heb. de sa-
cramento cor-
poris Christi.*

dem sancta Eucharistia hunc locum nostra æta-
te accepit Nicolaus Villagagno Gallus erudi-
tus, & acutus auctor in libro de venerandissimo
ecclesiæ sacrificio, quem contra Calvinistas ante
annos sedecim edidit. Vocemus igitur nunc Me-
tonymicos ad rationem disputandi, & ad certamen
iudicij loci huius. Dicant nobis si quam
viam habent ipsi nouam & viuentem in seip-
sibus per carnem Christi, qui carnem Christi cælo in-
cludunt, & tantum à se distare profitentur, quā-
tum cælum à terra? sin minus hanc habent, igitur
non habent fiduciam in introitum sancto-
rum in sanguine Christi. Hæc enim omnia vna
complexione Paulus deuinxit: nec habet sacer-
dotem magnum super domum Dei, quæ est Ec-
clesia, qui eos in Sancta Sanctorum non manu-
facta, id est, in cælum introducat per velamen,
id est, carnem suam, sicut verus Pontifex per ca-
rapetasma, id est, velamen in Sancta Sanctorum
Tabernaculi manu facti ingrediebatur. Illud
præterea obseruatione dignum est, quā appo-
site ad vim, quam habet sancta Eucharistia, ver-
bo viæ Paulus vsus est hic, cum Eucharistiam
vocat viam, vnde antiqui Patres Græce ἐφ' ὁδῶν,
Latine viaticum vocare consueuerunt. quod
hoc cibo nutriamur, & roboremur ad ambulā-
dum viam spiritualem vsque ad montem Sion
cælestem. Imitatus vero est Prophetam Aposto-
lus, cum sic vocauit. Dauid enim Psalm. 49. cum
de cessatione sacrificiorum cruentorum veteris
legis prophetaret, Nunquid, ait, carnes tauro-
rum manducabo; aut sanguinem hircorum po-

Quomodo
auctoritate
Pauli conuin-
citur, non ha-
bere Metony-
micos fiduciam
in introitum
Sanctorum in
sanguine Chri-
sti.

Quare S. Eu-
charistia di-
catur via in
scriptura.

ἰπὸδὸν vocat
Synodus Ni-
cæna prima,
Can. xij.

DE SACRAM. EUCHARISTIE. 157
tabo? Ac rursus cum prophetaret de sacrificio
incrumento noui testamenti antiquis illis sacrifi-
ciis successuro, subiungit statim, Immola Deo
sacrificium laudis; & redde Altissimo vora tua;
& quæ sequuntur; quæ antiqui Patres de sacri-
ficio S. Eucharistia interpretati sunt. Ad extre-
mum cum dixisset prophetice de hoc sacramen-
to, Sacrificium laudis honorificabit me, subiun-
git Psalmum claudens, Illic iter, siue via, qua
ostendam illi salutare Dei. illic, inquit, scilicet
in sacrificio laudis. salutare Dei vocat immuta-
bilem statum æternæ vitæ cælestis, ad quam non
magis perueniri potest sine Eucharistia, quā
ad locum aliquem sine via; aut via longa confici,
sine viatico. Respondeant igitur rursus Me-
tonymici, quomodo figura corporis Christi est
ipsis viaticum, si nihil re & veritate comeditur,
nisi panis? aut quomodo via viuens, si in eo non
est vita? Iam vero ea, quæ sequuntur, magis ad-
huc superiorem interpretationem declarant, &
confirmant; docet enim Apostolus, quomodo
accedendum sit ad hunc sacerdotem magnum
simul & hostiam. Accedamus, inquit, quod græ-
ce est προσερχόμεθα; quod verbum in nouo te-
stamento nunquam mente solum ad ipsum ac-
cedere significat, sed corpore etiam. quod
autem ait, Cum vero corde, satis cum eo
congruit, quod idem Apostolus in epistola ad
Corinthios priore scripsit, cum ait, Probet au-
tem seipsum homo, & sic de pane illo edat, &
de calice bibat. Verum enim cor vocat, quod
Dauid ait Psalm. 14. Loqui veritatem in corde; &

Quomodo
Metonymici
neque viati-
cum, neque
viam viuente
habent, quā
Apostolus di-
cit.

Quid sit ac-
cedere ad S.
Eucharistia
cum vero cor-
de.

idem Apostolus in Epist. ad Ephesios cap. 4. dicit, ἀληθύνειν ἐν λόγῳ id est, loqui veritatem in caritate; & B. Ioannes apertius, Diligere, non verbo & lingua, sed opere & veritate. Addit autem, Et in plenitudine fidei; quod in tam admirabili sacramento fide potissimum opus sit. quod satis superque in Euangelio Ioannis in illo sexto capite admonuisse videtur Dominus: ubi cum vellet de hoc sacramento copiose disserere, prius mentionem fidei tantopere frequentat. Est autem hic plenitudo fidei scire plenissime, id est, habere pro certo & comperto, quod potens est Deus facere, quaecunque se facere affirmat, & facturum promittit, sicut idem Apost. in epist. ad Rom. cap. 4. de Abraam scripsit; qui habuit huiusmodi plenitudinem fidei, qualem hic requirit. de illo enim ait eodem verbo usus, unde plenitudo ista derivata est, Et in repromissione etiam Dei non hesitavit dissidentia, sed confortus est fide, dans gloriam Deo, plenissime sciens, quia quaecunque promissit Deus, potens est & facere. Cum plenitudine ergo fidei acceditur ad hoc sacramentum, cum pro certissimo & procul ab omni dubitatione habetur, quod Dominus affirmat, inquit, Hoc est corpus meum; & quod promittit, cum ait, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Præcipit itaque accedere cum plena fide, & caritate spiritali. Deinde quod sequitur, ut accedamus aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda, ad ba-

Quid sit accedere ad S. Eucharistiā cum plenitudine fidei.

ptissimum pertinet; qui est, ut Theologi dicunt, ianua sacramentorum; quo suscepto, si ij, qui baptizantur, grandiores sunt, statim post baptismum ad sacramentum S. Eucharistiæ in Ecclesia nostra accedunt; in Ecclesia vero Orientis etiam pueri. Hoc quoque loco Metonymicos rogabimus, quid ipsis opus sit ista plenitudine fidei, ut accedant ad panem suum sacramentalem, ut vocant, in quo nullam transubstantiationem fieri credunt: aut quomodo licet credere, non ore carnis, sed ore spiritus corpus Christi absens, & cælo inclusum, ut ipsi dicunt, manducari; cum nusquam sit manducare præceperit Christus; nec ipsi vnquam ubi hoc præcipiat proferre potuerint?

Quomodo nō opus sit Metonymici plenitudine fidei, quam dicit Apostolus, ad accedendum ad panem suū sacramentalem, ut vocat.

Quam apposite præceptum dederit hoc loco Apostolus de non deferenda Ecclesia: & explicatio de hostia, quæ non relinquitur voluntarie peccantibus, quomodo de hostia mystica accipiat, & qui dicantur hic voluntarie peccantes; & quomodo hunc locum constitutio apostolica declarat, & consuetudo Ecclesiæ: & quare Apostolus de mystica hostia post illam cruentam meminit: & de ratione institutionis hostiæ mysticæ, ex Dionysio: & quid sit, quod Ecclesia in oratione quadam dicit, opus redemptionis in Missa exerceri, & de minis supplicij ei propositis, qui indigne communicat.

FRANCISCI TURRIANI
C A P. II.

DEinde quia ad sacramentum S. Eucharistiae in Ecclesiam conueniunt fideles, commodum hortatur Apostolus, vt non desinant Ecclesiam frequentare; Non deferentes, inquit, collectionē vestrā, sicut moris est quibusdam. ἐπισυναγὰς enim vocat, quam Ecclesiastici ci Patres synaxin nominant, id est, conuentum, cum conueniunt in Ecclesiam fideles ad huius sacramenti celebrationem, quam Missam appellamus. sicut idē Apost. in Epist. ad Corinth. priore; Conuenientibus, inquit, vobis in vnum, iam non est Dominicam cēnam manducare: & Clemens Romanus lib. 2. cap. 68. Const. Apost. lube, inquit, Episcopo, frequentare Ecclesiam quotidie mane, & vespere, & non ex toto deferere; quin potius conuenire assidue. hoc ipsum praecepit hic Apostolus. Sanctus quoque Marcus in Missa sua; & Iacobus etiam in sua; congregationem in Ecclesia vocant ἐπισυναγὰς. sequitur, Voluntarie enim peccantibus nobis, post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur hostia pro peccatis. quem prius vocauit sacerdotē magnum super domum Dei, quae est Ecclesia, quam hortatus est non deferere, vocat nunc hostiam, quae est Christus in sacramento S. Eucharistiae, idem sacerdos, & hostia; offerens & oblat; vt S. Patres tradunt. Nisi. n. de illo ipso loqueretur S. Apostolus, ad quem cum vero corde & plenitudine fidei post baptismū accedere praecipit, studentes fidei & bonis operibus, & frequentationi Ecclesiae, quorsum sub-

*Explicatio
loci difficilis
de hostia my-
stica corporis
Christi secun-
dum rationē
antecedentem
& consequē-
tiam.*

DE SACRAM. EUCCHARISTIAE. 159
iungeret tanquam causam, inquit, Voluntarie enim peccantibus post acceptam notitiam veritatis nō relinquitur hostia pro peccatis? Igitur hostia est ille sacerdos magnus, ad quem nō solum spiritu, sed corpore etiam accedere oportet. hoc enim significat, vt dixi, verbum προσερχεσθαι. accedere, inquam, oportet fide & bonis operibus ornatos, & non potius permanentes in peccato, & à poenitentia alienos; quod est voluntarie peccare. non enim dixit, Qui voluntarie peccauerunt, sed qui voluntarie peccant, id est, qui permanent in peccato, sine poenitentia post acceptam notitiam veritatis, id est post illuminationem baptismi. istis enim non licet accedere ad hanc hostiam; nec hostia haec offerri potest pro illis; nec in Ecclesia consuetudo est pro talibus offerre, cum manifestum est tales esse; immo eiiciuntur ex Ecclesia. cuiusmodi sunt, quos Clemens Romanus lib. 3. constit. Apost. ait, in persona Apostolorū, execrabiles esse apud Deū, vt scortatores, fures, adulteros, qui viduas & pupillos opprimūt; qui custodias replent innocētibus; qui seruos plagis, fame, & dura seruitute inhumane afficiūt; & ceteri, quos in eodem loco enumerat. neque solum ait execrabiles esse, sed eorum precibus Deum irritari: quamobrem vitandas esse eorū hostias & oblationes. declarat autem magis adhuc paulo post, id est, cap. 8. idem Apostolicus auctor, quales nam sint isti, quos dixit, pro quibus sacrificium facere non licet, nec oblationes pro eis accipere. sic enim ait; Ab excommunicatis ne acci-

Qui sint, qui dicuntur hic voluntarie peccare, quibus non relinquitur hostia pro peccato. & quomodo Constitutio Apostolica hūc locū declarat.

FRANCISCI TURRIANI

Qui sunt, pro quibus offerre in ecclesia sacrificium non licet, neque consuetudo est. piatis, priusquam membra Ecclesiae fiant. Hi igitur dicuntur, & sunt voluntarie peccantes post acceptam notitiam veritatis, qui postquam cognouerunt opus sibi esse poenitentia, scit Ecclesia velle ipsos manere in peccato; quibus Apostolus ait non relinqui hostiam pro peccato; sicut explicatum est. Vnde S. Timotheus Archiepiscopus Alexandrinus vnus ex Patribus secundi Concilij Constant. intuens in hunc locum Pauli sic scripsit in proemio narrationis S. martyris Menae Aegyptij, hostiam mundam quotidie offerri eis ἐπισκοπῶν καὶ ἱερέων. in conuersionem & poenitentiam fidelium dixit hic S. Pater & tantus auctor offerri hanc mysticam hostiam. quia scilicet, si qui postquam per sanctum baptismum semel fuerunt illuminati, & notitiam veritatis acceperunt, rursus peccauerint, neque potest eos Ecclesia ad Deum per poenitentiam conuerrere, non liceat pro talibus hanc mysticam hostiam offerre. quod est, voluntarie peccantibus non relinqui hostiam pro peccato. fateor verum quoque esse (ne quis huic interpretationi de mystica hostia occurrat) non relinqui talibus hostiam cruentam; id est reddere eos inutilem sibi mortem Christi in cruce. nemo enim potest hostiae mysticae particeps fieri, quin fiat illius cruentae in cruce, cum sit vna & eadem hostia; neque rursus illius cruentae potest esse particeps, quin sit pariter huius mysticae. Sed quia haec mystica in commemorationem illius cruentae, & ad participandum fructum

Quomodo nemo possit esse particeps hostiae cruentae, quin sit particeps hostiae mysticae.

DE SACRAM. EUCHARISTIAE. 160

ipsum instituta & relicta nobis est, idcirco Apostolus conuenienter antecedentibus, ut paulo ante docui, de hac mystica meminit hic, cum ait, Voluntarie peccantibus post notitiam veritatis non relinqui hostiam pro peccato: quod ut magis adhuc pateat, meminisse oportet, ita Christum pro nobis mori voluisse, & mortem eius nobis prodesse, si modo complantati, sicut Apostolus ait, similitudini mortis eius, & resurrectionis per baptismum, in nouitate vitae deinceps ambulemus; & vitam diuinam, ac caelestem, quam nobis ostendit, similitudine vitae & mortis, quoad fieri posset, imitemur. imitati autem, ait Dionys. Areopagita, cum de hac re in capite de communionem philosophatur, quomodo poteramus, nisi renouata nobis sacris verbis & actionibus memoria operum diuinorum, sicut ait scriptura, Hoc facite in meam commemorationem? Vt ergo ad imitandum humilitatis exemplum, & capiendum patientiae documentum, mortis Christi & sacrificij eius in cruce facti memores essemus, quotidie κατὰ τὴν ἀνάμνησιν, ut ait B. Methodius martyr in symposio decem virginum, id est, secundum commemorationem, mori & sacrificari voluit, & in nobis, cum eum māducamus, mystice sepeliri; ut Gregorius Nyssenus, & Ioānes Damascenus tradunt. Atque hoc quidem est, quod Ecclesia ipsa in precatione solenni, quam Dominica 9. post Pētecost. in Missa facit, dicere solet, Quoties commemoratio illius hostiae celebra-

Explicatio diuina Dionysij Areop. qua fit ratio institutionis sacramenti S. Eucharistiae.

FRANCISCI TYRRIANI

tur, opus nostræ redemptionis exercetur: & in
feria 3. tertiæ Dominicæ Quadragesimæ, Per
hæc, inquit, veniat quæsumus Domine nostræ
redemptionis effectus, &c. quia scilicet, vt ait
Gregor. Naz. per incruentum sacrificium parti-
cipes Christi efficiuntur, & passionū eius, atque
diuinitatis. Illud etiam obseruandum est, si, vt
Apostolus ait, voluntarie peccantibus post ac-
ceptam notitiam veritatis non relinquitur pro
peccatis hostia, necessario sequi, vt non volun-
tarie peccantibus relinquatur, vt B. quoque
Chrysostomus, Theodoretus, & Theophyla-
ctus notarūt, iis enim qui post baptismum qui-
dem peccauerūt, sed in peccatis permanere no-
lunt, quin potius pœnitentiam eorum capiunt,
ab eisque recedūt, hæc hostia proficit ad veniā,
& per eius re aut voto participationem, hostiæ
crucis, id est passionis Christi rursus participes
efficiuntur. Hoc. n. est quod paulo ante aucto-
ritate Ecclesiæ dicebamus, opus nostræ redem-
ptionis in Missa exerceri. Deinde quia dixerat
Apostolus, Non relinqui hostiam, istis scilicet,
qui peccant ad mortem, vt B. Ioannes ait, id est,
qui repudiata pœnitentia in peccato permane-
re volunt, quos Paulus vocauit voluntarie pec-
cantes; sciebat tamen non defuturos, qui ita es-
sent audaces & sacramentorum contemptores,
vt ad hanc hostiam sine pœnitentia & confes-
sione peccatorum accederent; quales erant illi,
quibus in epist. ad Corinthios dicit, Qui enim
manducat, & bibit indigne, iudicium sibi mā-
ducat & bibit, non diiudicans corpus Domini: idcirco,

*Quomodo nō
voluntaria pec-
cantibus relin-
quitur hostia
pro peccatis.*

*Quid sit,
quod Eccle-
sia dicit opus
redemptionis
exerceri in
Missa.*

DE SACRAM. EUCHARISTIAE. 161

idcirco hoc idem iudiciū istis voluntarie pec-
cantibus, & sine pœnitentia ad hostiam istam ac-
cedentibus minatur, cum subiungit, Iterū quis
faciens legē Moysis sine vlla miseratione, duo-
bus aut tribus testibus moritur; quanto magis
putatis deteriora mereri supplicia, qui filium
Dei cōculcauerit, & sanguinem testamenti pol-
lutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiri-
ritui gratiæ contumeliam fecerit? Esse enim hūc
locum de sacramēto Eucharistiæ indignè sum-
pto, accipiendum, ne eadem repetam, satis prio-
re tractatu auctoritate etiam Dionysij Alexan-
drini, Chrysostomi, Cyrilli, & Theophylacti de-
monstrauī. quo in loco admonui, obseruandū
esse, non dixisse Apostolum hic, Gratiæ spiritus
contumeliam fecerit, vt quidem dicēdum erat,
si nomē gratiæ, donum siue charisma spiritus,
& non potius gratiam substantialem & hypo-
staticam, quæ est sancta Eucharistia, signifi-
cet. Spiritum ergo gratiæ vocat vel diuinitatē,
quæ est in S. Eucharistia, vel dona siue beneficia
spiritualia, quæ ipsa S. Eucharistia tribuit. Sic ac-
cepit B. Chrysostomus: explicans enim hunc lo-
cum, Spiritui gratiæ contumeliam fecerit; qui,
inquit, iniuria beneficium afficit, iniuria afficit
benefaciētem spiritum. interpretatus est bene-
ficia spiritus: gratiæ vero tribuit benefacere hy-
postatice, quæ gratia est αὐτοχρης, id est, per se
subsistens, ac substantialis gratia, quæ est, & di-
citur Eucharistia. sic etiam Dionysius Areopa-
gita in extrema pagina capitis de communione
Eucharistiā vocat χάριτας μεγαλοδωρους, id est,

*Quid sit, spi-
ritus gratiæ
contumeliam
facere, & cur
non dis erit,
gratiæ spiritus
contumeliā fa-
cere, & quo-
modo gratia
hoc loco Eu-
charistiā si-
gnificet, quæ
est αὐτοχρης.*

gratiam magni muneris, aut magna donantem, siue largientem. nihil enim refert $\chi\acute{\alpha}\rho\iota\varsigma$ dicere, aut $\chi\acute{\alpha}\rho\iota\varsigma$: sicut sacramentum corporis & sanguinis, siue sacramenta dicimus. Idem rursus Dionysius quasi in extrema pagina de baptismo ex donis diuinis sanctæ Eucharistiæ, id est, quæ S. Eucharistia operatur, ait manare perfectionem ad alia sacramenta. Itaque Eucharistiam vocare solet Paulus $\chi\acute{\alpha}\rho\iota\varsigma$, ut vocat hic, & in eadem epist. ad Hebr. cap. 12. cum ait, Habemus gratiam, per quam seruiamus placentes. Deo $\mu\epsilon\tau\grave{\alpha}\ \acute{\alpha}\iota\delta\omicron\upsilon\varsigma\ \kappa\alpha\iota\ \theta\upsilon\lambda\alpha\varsigma\epsilon\lambda\epsilon\gamma\varsigma$, id est, cū metu & reuerentia, de quo postea disseram.

De alio loco eiusdem epist. ad Hebr. 12. quomodo Christū esse in ecclesia vere, & corporaliter, concluditur: & de ecclesia, quomodo sit vna in celo, & in terra secundum Apostolum; & quomodo hoc Metonymici ignorant: & de argumentatione Petri Martyris ad probandum esse Christum in celo tantum. item quomodo communione corporis Christi in sacramento, ecclesia quæ in terra est, cum celesti copulatur, & efficitur vna: & quæ sit cōmunio sanctorum, quam in symbolo fidei profiteamur: & quomodo hanc negare cogantur Metonymici, sicut etiam vnā ecclesiam in celo, & in terra: & quomodo quod Apostolus ait accessisse nos ad sanguinis asperersionem melius loquentem, quā Abel, metonymiam hæreticorum euerat.

Pergamus ad alium locum eiusdem epistolæ ad Hebræos, ex quo idem concludamus, & demonstramus, esse scilicet Christū in Ecclesia vere, & corporaliter, quem Zuingliani, & Calviniani celo includūt, & ut sepe dixi, tam longe abesse à sacramento cadunt, quā longè abest celum à terra. sic enim Petrus Martyr argumentatur, Christus adscendit ad celos, sedet ad dexteram patris omnipotentis, inde venturus est iudicare viuos, & mortuos; ergo secundū humanā naturā, quæ ascendit, iam nō est in terris, nec erit ante secundū eius aduentū. Ignorauit iste Martyr cum sodalib⁹ suis vnā esse in celis, & in terra Ecclesiam; vnā, inquam, Ecclesiā esse ex angelis, & spiritibus sanctorum, qui in celo sunt, & ex hominibus fidelibus, qui in terris, constantem. Testis est Nicena synodus, in cuius actis legitur, $\mu\acute{\iota}\alpha\ \eta\ \chi\epsilon\iota\rho\alpha\ \kappa\alpha\iota\ \epsilon\kappa\kappa\lambda\eta\sigma\iota\alpha\ \epsilon\upsilon\ \omicron\upsilon\beta\epsilon\gamma\mu\epsilon\iota\varsigma\ \eta\ \alpha\upsilon\tau\eta\ \kappa\alpha\iota\ \epsilon\pi\iota\ \gamma\eta\varsigma\ \epsilon\upsilon\ \tau\alpha\upsilon\tau\eta\ \tau\omicron\ \pi\upsilon\lambda\alpha\kappa\epsilon\ \tau\omicron\ \acute{\alpha}\gamma\iota\omicron\upsilon\varsigma\ \epsilon\pi\alpha\gamma\alpha\gamma\epsilon\tau\alpha\iota$; id est, vna est Ecclesia in celis hæc eadē & in terra: in hac spiritus S. requiescit, & Theoleptus episcopus Philadelphie li. 2. de schismate, $\eta\ \epsilon\kappa\kappa\lambda\eta\sigma\iota\alpha\ \sigma\iota\kappa\eta$, inquit, $\pi\alpha\tau\eta\gamma\upsilon\epsilon\iota\varsigma\ \acute{\alpha}\gamma\gamma\epsilon\lambda\omicron\upsilon\varsigma\ \kappa\alpha\iota\ \acute{\alpha}\nu\theta\epsilon\omega\omicron\upsilon\varsigma\ \sigma\omega\alpha\gamma\omicron\upsilon\sigma\alpha\ \mu\iota\alpha\upsilon\ \pi\omicron\iota\mu\epsilon\lambda\omega\ \acute{\alpha}\pi\omicron\tau\eta\ \acute{\alpha}\gamma\gamma\epsilon\lambda\omicron\upsilon\varsigma\ \kappa\alpha\iota\ \acute{\alpha}\ν\theta\epsilon\omega\omicron\upsilon\varsigma\ \kappa\alpha\iota\ \mu\iota\alpha\upsilon\ \epsilon\kappa\kappa\lambda\eta\sigma\iota\alpha\upsilon\ \delta\iota\kappa\upsilon\upsilon\sigma\iota\varsigma\ \epsilon\upsilon\ \omicron\upsilon\beta\epsilon\gamma\mu\omicron\upsilon\varsigma\ \kappa\alpha\iota\ \tau\omega\ \gamma\omega\omega$. cætus, inquit, ecclesiasticus, qui angelos & homines congregat, & vnum gregem angelorū & hominū efficit; atq; vnā Ecclesia esse celum & terrā demonstrat. Item August. collat. 3. cōtra Donatistas, Probāt, inquit, Catholici Patres, non esse aliam Eccle-

Argumentatio Petri Martyris, quæ Christū celo includit vsq; ad secundum aduentum.

Quomodo Calviniani ignorā vnā esse ecclesiā in celo, & in terra.

Quomodo cum una sit ecclesia, quæ in cælis, & quæ in terra, absque dū est includente Christū in cælo, et excludere ab ecclesia, quæ in terris & in cælo una est.

siam à regno Dei; sed vnā & eandē, quæ nunc aliter est, & aliter postea sit futura. At si ita est, ut quidem est, quare hæretici cælo Christum includunt? Quare non patiuntur esse hic aliter, & aliter illie? hic in sacramento; illic extra sacramentū reuelata facie: Sed age, videamus, quem admodum vtrumq; horum nos Apostolus doceat, & vnā esse in cælis & in terra Ecclesiam, & esse hic in Ecclesia nostra Christum corpore & spiritu, aliter atque in cælo. Apostolus igitur, ut doceret tāto grauius futurū esse supplicium eorum qui Euāgelio non obediūt, eorum supplicio, qui legi Moysis non obedierunt, quanto meliora sunt, quæ cum Euangelio, quā quæ cum lege allata sunt, de nobis dicit, Non enim accessistis ad montem tractabilem & accessibilem ignem, & turbinem, & caliginem & procellam, & tubæ sonum, & vocem verborum; quam qui audierunt, excusauerunt se, ne eis fieret verbum: non enim portabant, quod dicebatur, Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur; & ita terribile erat, ὡς φεγγαῖος, id est; quod videbatur, siue quod in visione apparebat. Moyses dixit, Exterritus sum, & tremebundus. Deinde subiūgit, Sed accessistis ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuientis Hierusalē cælestem, hanc Hierusalē cælestē, ad quā dicit Apost. accessisse nos dixit Ioānes in reuelatione sua vidisse descendere ad nos de cælo. vtrūq; significat factā esse vnā Ecclesiā, quæ in cælo, & quæ in terra, sed de loco Ioannis postea disserā cap. 22. Et multorum millium Angelorum frequentia, & Ec-

DE SACRAM. EYCHARISTIAE. 163
clesiam primitiuorum, qui cōscripti sunt in cælis. Ecclesiam scilicet dicit, quæ in terra est, ad quam accessimus, qui per lauacrum regenerationis spiritū adoptionis filiorum Dei accepimus, quorum nomina scripta sunt in cælis, sicut dominus dixit illis discipulis, si modo, ut Apostolus in eadem epistola ait, fiduciam & gloriā spei vsque ad finem firmam retineamus. Et qui accesserūt ad Ecclesiam, quæ in terris est, in qua versantur, quorū nomina scripta sunt in cælis, iidem ad cælestem, in qua sunt beati spiritus iustorum perfectiorū, & ut ait idem Apost. ad iudicem omnium Deum, id est, Christum, simul accesserunt. Iudex enim omnium Christus est, sicut B. Petrus in Actis Apost. de ipso testificatus est, inquit. Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum: at non continuo sequeretur, ut cum ad hanc tractabilem Ecclesiam, in qua versamur, accedimus, ad illam cælestem simul accederemus, nisi vtraque vna esset: vna autem esse non posset, nisi aliquid vtriusque commune esset, cuius communi participatione in vnum copulenter. hoc autem est corpus Christi viuum, cuius participatio in sacramento Eucharistiæ imago est cælestis participationis Iesu, ut Dionys. in cælesti Hier. cap. 1. tradit. Est igitur Christus in Ecclesia nostra, quæ est cum cælesti in vnū corpus Christi copulata, ac proinde vna Ecclesia. Ad hunc ergo omnium iudicem, quia corpus suum habet in sacramento, non pedibus tantum spi-

FRANCISCI TURRIANI

ritus, sed pedibus corporis in Ecclesia accedimus; sicut non ore tantum spiritus, sed corporis eum comedimus. Vnde Apostolus, Qui indigne, inquit, manducat, iudicium sibi manducat & bibit; scilicet iudicium damnationis sibi manducat, quia iudicem indigne manducat, qui ea de causa iuste eum condemnat. Sequitur. Et spiritus iustorum perfectorum. hos distinguit à primitiis illis, quos dixit, Qui conscripti sunt in cælis. sanctos enim dicit, qui sunt in cælis, ad quorum communionem accessimus qui in terra sumus, quos ex aqua & spiritu S. Christus in Ecclesia regenerauit, & primogenitos fecit, qui facti sumus per baptismum idonei ad participandam beatitudinem sanctorum. Pro quo gratias agere docet, & præcipit idem Apostolus, cum ait in epist. ad Coloss. Gratias agentes Deo & Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine; id est, in baptismo, quo Christus per fidem mentem primum illuminat, eripiens de potestate tenebrarum, & transferens in regnum Dei. hæc enim est communio sanctorum (ut hoc obiter obseruetur) quam Ecclesia in symbolo fidei confitetur. Dionysius quoque Areopagita Apostolicus auctor, & apostoli Pauli discipulus Ecclesiam primitiuorum, siue primogenitorum, qui conscripti sunt in cælis ad vnā Ecclesiam, quæ in terris & in cælo est, quasi in extremo epistolæ ad Titum, retulit. intuens enim in mysticum conuiuium Ecclesiæ, & in communem cum sanctis qui in cælo sunt participationem Christi, licet aliter hic, in sa-

Quæ sit communio sanctorum, quam Ecclesia in symbolo fidei profutur.

Quod ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cælis, de ecclesia in terra

DE SACRAM. EUCHARISTIÆ. 164

cramento scilicet, & aliter illic extra sacramentum, sic interpretatur illud, quod de beatis in parabola in Euangelio Lucæ scriptum est, Et faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis, Significant, inquit, hæc conuiuia in regno Dei, communem quandam & concordem sanctorum in diuinis bonis communionem, & Ecclesiam primogenitorum descriptorum in cælis, & spiritus iustorum omnibus bonis perfectos, & bonorum omnium plenos. communem quandam communionem sanctorum dicit nobis cum scilicet, qui in Ecclesia sumus, communem. Metonymici ergo in fide sua communionem sanctorum profiteri non possunt, nec vnā Ecclesiam, quæ in cælis est, & quæ in terra, quæ per veram & realem Christi participationem, licet non vno modo copulantur: non possunt, inquam, quamdiu corpus Christi in sacramento esse negant. Sequitur, Et testamenti noui mediatorem Iesum, & sanguinis asperisionem melius loquentem, quam Abel. scilicet in sacramento calicis accessimus ad testamenti noui mediatorem Iesum, & ad asperisionem sanguinis, quo ipsum nouum testamentum dedicatum est. sicut dominus in illa nocte & cæna dixit, Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. hocque est melius loqui sanguinem Christi, quam sanguinem Abel, dari scilicet in remissionem peccatorum, sicut ipse locutus est: cum tamen sanguis Abel non remissionem, sed vindictam loqueretur &

copulata cum calicis Dionysii accepit.

Quod Metonymici in fide sua communionem sanctorum profiteri non possunt, nec vnā Ecclesiam esse in cælo & in terra, dicit Apostolum.

Quomodo sanguinis asperisionem, quæ Paulus dixit, ad calicem benedictionis in sacramento retulerit.

postularet. Hūc quoque sensum attingit S. Thomas in commentariis suis in Paulum. scriptum enim est in Exodo 24. de sanguine, cuius asper-
sione primum, id est, vetus testamentum dedi-
catum est. Hic sanguis testamenti, quod man-
davit ad vos Deus; sic enim est apud 70. simili-
ter calix sanguinis Christi, cuius ille fuit typus,
sanguis est novi testamenti; quod mandavit do-
minus inquit, Hoc facite in meam comme-
morationem. Hunc sanguinem in sacramento
vocavit hic Apostolus, sanguinis asper-
sionem, intuens tāquam in typum, in sanguinem illum,
quo ipsum quoque librum, & omnem popu-
lum, sicut Apostolus ait, aspersit Moyses. Sic e-
tiam vocavit sanguinem testamenti in eadem
epist. cap. 10. cum dixit, Et sanguinem testamē-
ti pollutum duxerit. quod nos, ut paulo ante
dixi, testimonio, & auctoritate antiquorum pa-
trum superiore tractatu de indigne communi-
cante accipiendum esse docuimus, & probavi-
mus. Denique ubicunque in scriptura nova san-
guis novi testamenti nominatur, calix benedi-
ctionis intelligitur, ut hic etiam, quia dixit Apo-
stolus, accessisse nos ad testamenti novi me-
diatorem Iesum, statimque subiungit, Et san-
guinis asper-
sionem, subaudiri & intelligi vo-
luit, Et sanguinis novi testamenti asper-
sionem, ἀπὸ τοῦ αἵματος quæ est, ut sæpe dixi, figura in scriptu-
ris sanctis frequentissima, quæ à Grammaticis
Zeugma dicitur. Dicant ergo nobis nunc Me-
tonymici, qui hic sanguinē pro figura sanguinis,
sicut corpus pro figura corporis, dictū esse me-

Quod in scri-
ptura unus est
sanguis novi
testamenti no-
minatur, ca-
lix benedictio-
nis intelli-
gitur.

tonymice contendunt: si accessimus ad figuram
asper-
sionis sanguinis novi testamēti, & non ad
ipsum sanguinem, quomodo singula, quæ hic
Apostolus enumerat, ad quæ fideles accessimus,
quæ cum illis comparat, ad quæ illi veteres ac-
cesserunt, cum data est eis lex per Moysen, lon-
ge maiora sunt, & magis metuenda, quàm illa
vetera? quomodo, inquam, erit maioris tremo-
ris accedere ad figurā sanguinis Christi, quàm ad
sanguinem agni Mosaici, qui figura etiam erat
eiuldem sanguinis Christi? si ita terribile erat
tunc τὸ φανταζόμενον, ut Paulus ait, id est, quod
videbatur, siue quod in visione apparebat; ut
quod videbatur illis antiquis loqui Deus ipse,
quod illis horribile videbatur, neque ferre po-
tuerunt, cum tamē per Angelum potius loque-
retur; & quod videbatur tubus ardere, & non
combuti, quod Moyses horruit, cum tamen
non arderet; quomodo in novo testamento,
in quo omnia sunt veriora, & magis formidan-
da, terribilius erit accedere ad id, quod non vi-
deretur extrinsecus esse corpus & sanguis Christi,
& ut ait disciplina Caluini, est figura corporis
& sanguinis Christi? Deinde cum addat Apo-
stolus, Melius loquentem, quàm Abel; quo-
modo figura sanguinis melius loquitur, quàm
sanguis Abel? An figuræ est loqui? Immo po-
tius cum dixit Apostolus, accessisse nos ad no-
vi testamenti mediatorem Iesum, & continuo
addidit, Et sanguinis asper-
sionem melius lo-
quentem, satis aperte significavit, vnum idē-
que esse, Iesum mediatorem novi testamenti,

Quomodo di-
sciplina Cal-
uini, quæ figu-
ræ sanguinis
in sacramento
ponit locum e-
pist. Pauli re-
darguat.

Quod secun-
dum Metony-
micos nō sunt
horribiliora
ad quæ accē-
simus in novo
testamento,
quàm ea, ad
quæ illi accē-
serunt in vete-
re contra A-
postolum.

*Quomodo
sanguis noui
testamenti me-
lius loquitur
nunc quā san-
guis Abel: et
quomodo ha-
retici Metony-
mici aspersio-
nem sanguinis
melius de ca-
elis loquentem
auertunt.*

FRANCISCI TURRIANI

& sanguinem noui testamenti melius loquen-
tem. cuius enim morte intercedente redempti
sumus, eiusdem sanguine per sacramentum, quo-
tidie sanctificamur, & remissionem peccato-
rum consequimur; & qui semel ore proprio lo-
cutus est illud, Hic est sanguis noui testamenti,
qui pro multis effundetur in remissionem pec-
catorum, idem quotidie id ipsum ore sacerdo-
tum loquitur de caelis.

*Quomodo qui Christum in sacramento esse negāt,
de caelis loquentem cōtra Apostolum recusant,
quos horribile supplicium manet: & quomodo
quod Apostolus ait hic habere nos gratiam, per
quam seruiamus Deo placentes, de S. Eucha-
ristia, quæ est gratia per se subsistens, intelligen-
dum sit, & unde hoc constet: & quomodo hic
etiam locus Metonymicos redarguat: quid si-
gnificent in loco epistolæ metus, & reuerentia,
cum quibus præcipit adhibere cultum Deo per
sanctam Eucharistiā: & quomodo ex isto lo-
co conuincitur esse Metonymicos idololatrias;
aut panem eorum sacramentalem non esse Eu-
charistiā, ut ipsi putant, & tradunt.*

C A P. 13.

Sed videamus, quæ sequuntur. Videte, inquit,
sine recusetis loquentem. si enim illi non effu-
gerunt recusantes eum, qui super terram loque-
batur (eos dicit, qui aduersus Moysen mur-

DE SACRAM. EVCHARISTIÆ. 166
murarunt, illos ducentos quinquaginta dico
congregationis Abiron, quos hiatus terræ ab-
sorbuī; & illa quatuordecim millia igni incen-
sa) multo magis nos, qui de caelis loquentem,
nobis auertimus. de caelis enim, ut dixi, loqui-
tur, qui dicit, Hic est calix sanguinis mei, qui
pro vobis, & pro multis effundetur in remis-
sionem peccatorum. hunc igitur de caelis lo-
quentem, auertunt, qui negant esse in sacra-
mento corpus & sanguinem Christi, cum ipse
de caelis loquatur, & dicat, Hoc est corpus
meum; Hic est calix sanguinis mei. Quin etiam
omnia illa nunc de caelis dicit, quæ in Euange-
lio Ioannis dixit, quando super terram de sa-
cramento corporis, & sanguinis sui differens
loquebatur. Denique quia filii noui testamen-
ti, qui ad omnia ista, quæ Paulus dixit, acces-
serunt, trāsati sunt secundum spem in regnum
Dei, sicut idem Paulus in Epist. ad Colossenses
loquens de regeneratis per baptismum, Qui e-
ripuit, inquit, nos de potestate tenebrarum, &
transtulit in regnum dilectionis filij sui; Idcirco
paulo post, Itaque, inquit, regnum immobile
susipientes, habemus gratiam, per quam ser-
uiamus placentes Deo cum metu & reuerentia.
ἡ χάρις, id est, gratiam vocat hic ipsam Eucha-
ristiam, quæ à gratia nomen ducit, ut aliās vo-
care solet. quod ex locis ipsis intelligi potest;
ut hic ex eo, quod ait, habere nos gratiam, per
quam seruiamus Deo placentes cum metu &
reuerentia, patet intelligimus Eucharistiā
dici: per oblationem enim S. Eucharistiæ, cultus

*Quomodo in
loco epist. Pau-
li gratia pro
Eucharistia
accipitur, &
quomodo ex
eo ipso loco
hoc eliciatur.
sicut in alijs
eiusdem Pau-
li locis.*

FRANCISCI TURRIANI

qui hic latría dicitur, Deo gratissimus cum metu & reuerentia in Ecclesia offertur. Hoc enim significat verbum λατρεύειν, quod hoc loco interpretis Latinus vertit, seruire. Itaque sicut per orationem seruimus, id est, adhibemus cultum Deo cum metu etiam & reuerentia, quando orationem ipsam cum metu & reuerentia Deo offerimus; sic per gratiam, quam habere nos dicit Apostolus, seruimus, hoc est, cultum Deo cum metu & reuerentia tunc adhibemus, quando ipsam cum metu & reuerentia Deo offerimus. talis autem gratia, quæ offertur in cultum Dei, quæ latría dicitur à verbo λατρεύειν, non potest esse nisi gratia substantialis, & αὐτοῦ τοῦ αὐτοῦ, id est per se existens, quæ est S. Eucharistia. Aliæ enim gratiæ, id est, dona Dei siue charismata non offeruntur Deo in cultum eius, sed potius pro ipsis cultum ac venerationem & gratiarum actiones Deo offerimus: pro hac vero gratia, id est, Eucharistiæ dono, non solum gratias Deo agimus, sed ipsam Eucharistiā Deo offerimus. Hinc Clemens Rom. lib. 8. constit. Apost. Missam, quam nos consuetudine Ecclesiastica vocamus, in qua adhibetur cultus Deo gratus per hanc S. Eucharistiam, quam Paulus hic vocat gratiam, μυστικὴν λατρείαν, à verbo λατρεύειν, quo Paulus vsus est, id est, mysticum cultū vocat. Postquā enim totā Missam descripsit, & peregit, sic caput 17. claudit, Ite in pace. Postea subiungit. Hæc hætenus de mystica latría nos Apostoli vobis Episcopis & Presbyteris ac Diaconis constituimus. Accedit huc id quod ad

Quomodo gratia, quam hic Apostolus dicit, per quam Deo latría id est, cultum adhibemus potest esse nisi sancta Eucharistia.

Quomodo, à postolica constitutio Missæ, quæ vocamus, mysticam latriā vocat.

DE SACRAM. EYCHARISTIÆ. 167
huius loci intelligentiam & interpretationem non leue est, quod eisdem verbis, quibus hoc loco Apostolus vitur, vsus est Clemens Rom. lib. 2. cap. 37. cum iubet Apostolica constitutio, ut singuli accedant ad communionem pretiosi corporis & sanguinis ἐν τάξει μετὰ αἰδουῦς καὶ θύλαξίας, ὡς βασιλείας προσερχόμενοι σώματι, id est, ut accedant ordine cum metu & reuerentia tanquam ad corpus Regis accedentes. Admetum istum & reuerentiā pertinet illud quod Paulus Corinthios monet, inquit, Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicās corpus domini. Ergo Metonymici cum non habeant nisi figuram corporis Christi in suo pane sacramentali, ut ipsi vocant, non opus erit eis αἰδουῦς & θύλαξίας, id est, metu & reuerentia, ad accedendum & adhibendum cultum in eo. figuras enim & imagines disciplina ipsorum est non esse colendas. ex quo fit, ut non pertineat ad eos hic locus Pauli, cum ait, Habemus gratiam per quem seruimus placētes Deo cum metu & reuerentia. siquidem non habent hanc gratiam S. Eucharistiæ, & hunc cultum, siue latriam, quæ, ut Apost. ait in ea. s. gratia, siue per eam fit; hanc enim vim habet, quod Græce est, αἰσῆς, ut si dicamus, in qua, vel per quam. Sed premamus etiam atque etiam hunc locum, & urgeamus percunctationem, quam gratiam habent Metonymici, in qua, vel per quam cultum religionis; id est, latriam adhibere debeant

Quomodo Apostolica constitutio eisdem verbis vsa est, cum præcipit accedere ad communionem sacramentum cum metu, & reuerentia, quibus vsus est hic Paulus.

Quomodo locus epistolæ Pauli non pertinet ad Metonymicos.

FRANCISCI TVRRIANI

cum metu & reuerentia; id est, vt metuere debeant, ne cum ad eum cultum adhibendum accedunt, aliquid in eis aut ab hominibus vituperetur, aut Deo displiceat? Illud enim significat αἰδώς, quod interpretes Latinus non male vertit, metum; nos more nostro, pudorem dicimus: hoc vero significat δὺλαβεία, quod reuerentiam sonat. Hieronymus vero libro primo contra Pelagianos in illo loco Leuitici 15. Facite filios vestros δὺλαβεῖς, timoratos interpretatur. Vnde Andronicus Peripateticus, quem S. Thom. citare solet, αἰδῶ, ait, esse speciem δὺλαβείας in libro περὶ πικρῶν; quæ sic ab eo definitur. δὺλαβεία ὁρῶν λόγος, id est, timor iustæ vituperationis. ἐν δὺλαβείᾳ vero sic ab eo definitur, φυλακὴ καὶ κόυ, quasi dicatur, declinatio à prauo. Non accedebant cum tali metu & reuerentia Corinthij illi, quos Paulus reprehendit, qui ad sacram communionem, quæ de altari sumitur, idolothytis alioqui polluti, accedebant. quibus aiebat, Non potestis calicem domini bibere, & calicem dæmoniorum: Non potestis mensæ domini participes esse, & mensæ dæmoniorum, id est, altaris; sicut paulo ante dixerat; Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? Illi igitur cultum latriæ Deo adhibebant per eam gratiam, quam habebant, id est, per Eucharistiam, sine metu tamen & reuerentia; & ideo non placebant Deo. Quare Metonymici, cum in sua Eucharistia, per quam cultum religionis, quem Apostolus dicit, cum metu, & reuerentia Deo se adhibere putant, nihil aliud, quàm panem ha-

Quid significet, αἰδῶ, & quid δὺλαβεία in loco epistolæ Pauli, & quomodo ab Andronico Peripatetico definiatur.

Quomodo cognoscitur Metonymici autem confiteri se arto-las esse: aut non habere Eucharistiam, ut quidem non habent.

DE SACRAM. EYCHARISTIÆ. 168

beant, sequitur necessario, vt vel seipsi artolatiæ crimine obligent, quod nobis falso obii-ciunt: vel certe, si huiusmodi cultum per gratiam siue Eucharistiam panis sui sacramentalis Deo non adhibent, nec Eucharistiam quidem ipsam se habere concedunt. est enim inseparabilis à S. Eucharistia latria, siue cultus religionis, qui per eam Deo adhibetur; vt ex hoc loco Apostoli perspicui potest. Itaque vndique irretiti & constricti tenentur Metonymici. postquam vero admonuit nos Apostolus de gratia, quam habemus, ad cultum religionis in ea adhibendum cum metu & reuerentia, vt Deo placeamus, subiungit commodè; Etenim Deus non ignis consumens est; quod quidem perinde est, ac si diceret; Etenim si neque metum, neque reuerentiam in eo cultu adhibuerimus, horribiles pœnas nobis accersemus. sic etiam supra cap. 10. in eadem epistola in eos qui sacramentum corporis & sanguinis Christi contemnunt, Quanto, inquit, magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit? Græce est, communem duxerit, quod est, non diiudicare sanguinem Domini: sicut Apostolus dixit, Non diiudicans corpus domini. Deinde subiungit; Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit dominus. Horrendum est incidere in manus Dei viuentis.

Disputatio contra eosdem Metonymicos ex alio loco eiusdem epist. ad Heb. c. xij. quomodo hic auctoritate Pauli conuincatur habere nos in altari ad sacrificandum, & comedendum, quod Christus immolauit in coena, & discipulis ad comedendum dedit, id est, corpus Christi: & quomodo si illud quod dedit non fuit corpus suum, sed figura corporis, plane sequatur, non prestare Christum Aaroni, qui figuras etiam immolabat. Quomodo Apostolus doceat hic Christum esse hostiam, & eundem cibum: & quomodo Metonymici nullam hostiam laudis habeant ad offerendum in altari, contra auctoritatem Apostoli: & quomodo hostia laudis, de qua hic loquitur Apost. non possit referri ad preces, siue orationes; ut nec altare, de quo ibidem fit mentio, potest referri ad altare spirituale cordis, sed ad externum.

C A P. 14.

Loensepistola Pauli ad Heb. c. xij.

SE N pergamus iam ad alium locum proximi Scapitis, id est, xij. eiusdem epistolae ad Hebraeos, aduersus eosdem Metonymicos. Sicut enim in epist. ad Corinthios praecepit Apostolus Corinthiis abstinere ab idolothytis, non enim posse eos mensae Domini participes esse, & mensae demoniorum; sic praecepit hic iis, qui ex Hebraeis ad fidem Euangelij venerant, ne discernent cibos Iudaice, si gratia cibi spiritualis spiritum

tum roborare vellent. Optimum est enim, inquit, gratia stabilire cor, non escis; quae nihil profuerunt ambulanti in eis. non enim poterant iuxta conscientiam perfectum facere seruientem, sicut idem Apostolus dixit; sicut neque caetera Mosaica, quae erant omnia usque ad tempus correctionis, id est, noui testamenti, imposita. Qui dixit optimum esse gratia stabilire cor, ἀρτισμός, id est, infinite dixit ἄπειρι, aliqua scilicet gratia, hac, aut illa, quae varia, & multiplex esse potest, sicut infinite quoque dixit ἁπλοῦς, id est, escis, his, scilicet aut illis. cum vero statim subiungit, Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt, satis declarat, nos, qui tale altare habemus, & potestatem edendi de eo, in tali cibo gratiam habere, qua cor stabiliamus; quae quidem S. Eucharistia est. Hanc enim gratiam & escam habemus de altari ad confirmandum cor, & ad cultum patriae Deo adhibendum, ut iam hic locus cum loco superiore, à nobis paulo ante tractato & exposito, mirifice congruat, cumque magis adhuc explicet, & interpretationem nostram magis etiam confirmet. Hic enim explicatus est ab Apostolo ille cultus, quem per illam gratiam, quam dixit nos habere, cum metu & reuerentia adhibemus, Deo placentes. Si quidem ad cultum Dei, qui Graece est latría à verbo λατρεύειν, quo illic Apostolus usus est, pertinet, quod hic ait, habere nos altare, scilicet ad offerendum hostiam, & de ea edendum. Altare enim ad hostiam refertur, sine qua nec intelligi

Quomodo cultus, qui per sanctam Eucharistiam exhibetur Deo cum metu & reuerentia, explicatur ab eodem Apostolo locis inier se collatis.

Quomodo al-
tare, quod &
possumus dicere
nos habere in
ecclesia, ad
hostiam refe-
ratur sine qua
intelligi non
possit.

Quomodo se-
cundum Me-
tonymicos nō
fuerit prae-
stans sacerdo-
tium Christi,
quāvis Moyses,
vel Aaronis.

potest; quod quidem nomen ipsum *ἱεραστήριον*, quod *ἁγίου τῆς θυσίας* dicitur, declarat. ut si altare diceremus sacrificatorium, à sacrificio, de quo qui potestatem edendi habent, participes sunt altaris; sicut Apostolus in epist. ad Corinth. ait. Vocemus igitur nunc Metonymicos ad auctoritatem huius scripturae Pauli, tanquam ad iudicium. Si enim habemus altare, testimonio Pauli, & de eo potestatem edendi, & nihil aliud de altari edimus, nisi quod Dominus in illa cena vltima dedit discipulis ad edendum de mensa illa, quae fuit vice altaris, quod Apostolus habere nos testatur, Igitur idem, quod nos offerimus in altari, obtulit & Christus in illa mensa, cuius loco successit altare, quod Apostolus dicit. Quare si non corpus suum, sed figuram corporis sui obtulit, quam ad edendum dedit, sequitur ut hac parte non fuerit Christus Moyses, aut Aarone praestantior, qui figuras etiam corporis Christi in illis antiquis sacrificiis offerebāt. Sed prosequamur locum Apostoli. Probat enim quod dixit, non habere potestatem edendi de altari nostro eos qui tabernaculo deseruiunt, Quorum enim, inquit, animalium infer-
tur sanguis pro peccato in sancta per Pontifi-
cem, horum corpora cremantur extra castra. si-
gnificabat hoc in enigmate, ut Christus, quod
populum per sanguinem suum sanctificaret, ac
pro eo sanctificando se patri in cruce offerret,
extra portam passus fuit; sic rursus, qui Christi
crucem portare vellent, & cum patri offerre
mystice, & de hostia altaris comedere, oportet

re exire extra castra, siue extra portam, id est, re-
cedere à veteri lege. Ipse igitur Christus est,
quem comedimus, & offerimus; quia ipse est, ad
quem extra castra exire oportet, non autem fi-
gura eius. Christus igitur hostia est, & idem ci-
bus; siquidem utrumque significauit Aposto-
lus, cū altare, & edere nominauit. Itaque quod
vitulus & hircus pro peccato immolari, quo-
rum sanguis intra velum inferebatur, combure-
bantur extra castra, significabat per allegoriam,
ut Paulus interpretatur, Christum, qui erat vera
hostia, extra portam ciuitatis passurum fuisse; &
nos item ad eundem Christum, qui est in altari,
& non ad figuram eius exeuntes, debere à castris
& porta terrestri Hierusalem, id est, à conuersa-
tione Iudaica, & à littera ac sensu veteris legis
carnalis recedere. Egressi ergo extra castra, & nō
amplius tabernaculo deseruiantes, hoc est, reli-
cta lege de cibis discernendis, & de sacrificiis,
atque aliis ritibus veteris legis, Offeramus, in-
quit, hostiam laudis per ipsum. Iam hic aperte
explicauit Apostolus, quod paulo supra dixerat,
Habemus altare ad offerendum, scilicet hanc ho-
stiam laudis, & de ea edendum. Percunctemur
ergo hic Metonymicos, ut solemus, quam ho-
stiam laudis & confessionis offerant ipsi in alta-
ri? Si preces dicant, ut solent, & alios fructus spi-
ritus, id est, virtutes spirituales, quae ad cultum
rationalem, quem Paulus in epist. ad Rom. di-
cit, pertinent, at hostias istas extra altare etiam
offerimus; vnusquisque in altari cordis sui, ad
quod vniciue patet aditus. cū vero dicit Apo-

Quomodo A-
postolus docue-
rit, Christum
esse hostiam,
& eundem
cibum.

Quomodo
Metonymici
nullam hostiam
laudis habeant
ad offerendum
in altari con-
tra auctorita-
tem Apostoli.

stolus, Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt, aliud plane altare, externum scilicet significat, ad quod alius accessus concedatur, aliis non concedatur; & unde alij repelli possint, & debeant; alij non possint, neque debeant. Sed quia dicit hostiam laudis, id est, fructum labiorum consentientium nomini eius, fortassis existimabunt isti nihil aliud esse hoc, quam laudem Deo oblatam instar hostiæ: at non ita est, sicut nec in Levitico. cap. 7. cum dicitur hostia laudis, & hostia gratiarum actionis, non laus tantum & gratiarum actio est, sed aut panes, aut victima, quæ eodem die quo mactabatur, tota erat comedenda, ut nihil in diem posterum remaneret.

Quomodo hostia laudis nō sit in scriptura laus tantum oblata Deo.

Philo Alexandrinus de hostia laudis.

Immolabatur autem, ut Philo Alexandrinus in libro de genere sacrificiorum scribit, ab eo cui nihil aduersi acciderat, sed potius summa pace & lætitia frueretur: oportere enim ait hymnis, prædicationibus, sacrificiis & gratiarum actionibus, quæ sunt omnia nomine laudis comprehensa, Deum ipsorum bonorum auctorem, ac datorem prosequi. ideo autem consumendam esse totam hostiam vno die idem auctor scribit, quod oporteret non differre gratiarum actionem pro beneficiis, quæ cito & facile consenti sumus. hæc Philo Alexandrinus. Horum omnium

Quomodo hostia laudis mosaica typus esset hostiæ S. Eucharistiæ.

ratio cum vere in nostrum sacrificium laudis, quod est S. Eucharistia, mire conueniat, ipsa consequentia rerum postulat, ut vetus illa hostia laudis, typus & umbra huius nostræ fuerit. Quis enim vera ac summa pace ac lætitia fruitur, ut is

qui cum Deo pacem habet, & in eo manet; cui soli hæc hostia laudis & Eucharistiæ conuenit? Deinde quæ alia beneficia ita magna tam cito & facile ferre à Deo possumus, ut beneficiū salutis nostræ? quia si confitearis, inquit, in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris. quod vero Eucharistia sacrificium laudis vocetur, ratio nominis plane constat. Quæ enim potest esse maior laus aut excellētiore confessio, quam cum Christi mortem ac resurrectionem, & in cælum ascensum prædicamus, & confitemur? Sancta igitur Eucharistia hostia laudis dicitur, & est; sicut Dauid prophetice dixit, Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua. Nec enim referri hoc potest ad illam hostiam laudis, quæ erat in veteri lege, siquidem hoc dixit, postquā omnes illas veteris legis hostias, & sacrificia in eodem Psalmo prius idem Propheta Dauid in persona domini irrita fore prædixerat, inquit, Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos; & rursus, Nunquid, ait, manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? unde continuo antiquata iam lege veteris sacrificij, introducit nouum subiungens, Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua; & hæc enim, quas interpret vetus vertit vota, vocat gratiarum actionem; quam præcipit tanquam debitam soluere. Hoc enim significat, Redde, Idem dixit Psalms. Calicem salutatis accipiam, & Vota mea domino reddam. Hanc igitur gra-

Quæ sancta Eucharistia sacrificium laudis nominetur, & sit.

tiarum actionem, qua digna est S. Eucharistia
 καὶ τὸ ὁλοκαύτω φῶν, ut ait Dionysius, id est, natura
 sua, quæ ideo dicitur Eucharistia, vocat Aposto-
 lus fructum laborum consentientium nomini ei-
 us; quem quidem Deo offert, qui offert sacrifici-
 um laudis, quod est S. Eucharistia, quæ in alta-
 ri offertur. Hanc gratiarum actionem post im-
 molationem sacrificij sine hostiæ laudis descri-
 bit Dionysius Areopagita, quam gratiarum ac-
 tionem hymnum quoque vocat, sicut Euange-
 lium, cum ait post illam cœnam mysticam, Et
 hymno dicto, exierunt in montem oliueti; Ecce-
 sia vocat orationem post communionem. Tunc
 igitur, inquit Dionysius, vniuersis ordo sacerdo-
 tum hierarchice congregatus, post communio-
 nem sacram, definit in gratiarum actionem, a-
 gnoscens pro vitibus, & hymno atque laude ce-
 lebrans diuinorum operum munera. hæc dicit esse
 natura sua digna gratiarum actione. Rogabo er-
 go nunc Metonymicos, Habetisne vos panem,
 qui ideo dicatur & sit Eucharistia, quia est natu-
 ra sua digna gratiarum actione, sicut de nostro sa-
 cramento ait Dionysius: de eo enim loquitur, cū
 ait in extrema fere parte de cōmunionē καὶ τὸ
 ὁλοκαύτω φῶν οὐδὲν εὐχαριστίας τῶν θεοτό-
 τῶν ἀποστόλων, id est, digna cū sint gratiarum actione
 secundū naturā suā diuinissima munera, si talis est
 panis vester, nō est figura corporis Christi, sed ip-
 sū corpus Christi: aut si est figura, ut habet ve-
 stra disciplina, non est Eucharistia, quæ est secū-
 dum naturā suā digna gratiarum actione. Relin-
 quitur ergo, ut sit Eucharistia vestra communis

Quod panis
 sacramentalis
 Metonymico-
 rum non sit se-
 cundum natu-
 ram pro-
 priam digni
 gratiarum ac-
 tione: ideo
 non est, nec ef-
 fe potest Euc-
 haristia.
 Si metonymi-
 corū Eucha-
 ristia digna
 est gratiarum
 actione natu-
 ra sua, nō po-
 test esse figura

quædam Eucharistia, sicut est panis communis, *corporis Christi: sed necess-
 est, ut sit ip-
 sum corpus
 Christi: aut si
 non est organa,
 nec Eucharis-
 tia fuerit.*
 quem domi, aut in diuersorio cum gratiarum
 actione percipitis verbo Dei & oratione, sicut
 Apostolus ait, sanctificatū, atque hæc quidem
 hæctenus, pergamus ad reliqua epistolæ huius.

Disputatio ex cap. 7. eiusdem epist. ad Hebr. ad-
 uersus eosdem Metonymicos, & responsio ad id
 quod obiciunt, quare non meminerit de pane,
 & vino, quæ Melchisedec obtulit Abraæ, si
 figura fuerunt S. Eucharistiæ: & quomodo quæ
 Melchisedec protulit tanquam sacerdos, &
 non tanquam rex protulit, teste scriptura, & id-
 circo vim verbi offerendi, quod hæretici requi-
 runt, in verbo proferendi ibi positi contineri. itē
 de antiquis auctoribus, qui testatur oblationem
 Melchisedec figuram fuisse oblationis Christi
 in cœna. & quomodo teste & interprete Cyril-
 lo in benedictione, qua Melchisedec benedixit
 Abraæ præbens ei panem & vinum, contine-
 tur mentio panis, & vini; & quare Apostolus
 non iudicauit opus esse, ut expresse meminisset:
 & quomodo sequatur frustra fuisse sacerdotem
 Melchisedec, si in illo loco Genesis non sacri-
 ficauit, cum nusquam aliās mētio de eius sacer-
 dotio in scriptura fiat: & quomodo non esset
 Christus factus sacerdos secundum scripturā ad
 similitudinē Melchisedec, nisi appareret simi-
 litudo oblationis Christi, & oblationis Mel-
 chisedec: & demum, quomodo ex similitudine

sacerdotij Christi cum sacerdotio Melchisedec,
cōcludatur esse corpus Christi verum in sacra-
mento sub specie panis & vini.

AC quia seriem, & ordinem locorum, qui
de S. Eucharistia in hoc volumine tractan-
tur, ad vtilitatem, & intelligendi facilitatem ac-
commodamus, superest vt ad caput 8. eiusdem
epist. ad Hebræos, nos retro reuocemus, in quo
non est præteritum hoc sacramentum corpo-
ris, & sanguinis domini, licet fortasse minus ap-
pareat, quàm in aliis posterioribus huius epi-
stolæ capitibus, de quibus hætenus disserui-
mus. Quærunt igitur hic hæretici, cum Paulus
meminerit de benedictione Melchisedec, & de
decimis ei datis, si panis, & vinum, quæ Melchi-
sedec benedicens Abræ, præbuit ei, figura fue-
runt corporis, & sanguinis Christi, quæ idem in
specie panis, & vini Deo offerens, discipulis, &
nobis dedit, vt nos, quod sancti Apostoli à Chri-
sto Iesu acceperunt, in Ecclesiis nostris doce-
mus, & prædicamus, quare Paulus hoc loco,
qui proprius erat, de pane, & vino non memi-
nit? respondeamus hæreticis, satis videri me-
minisse, si aliquid dixit hic, quod sine illis pane,
& vino Melchisedec sacerdotis Dei altissimi in-
telligi non posset, id autem est, quod ait, Et am-
plius adhuc manifestum est, si secundum simi-
litudinem Melchisedec exurgat alius sacerdos, qui
non secundum legem mandati carnalis sa-

*Quomodo
Paulus in epist.
ad Hebr. c. 7.
de pane, &
vino, quæ
Melchisedec
obtulit, memi-
nit.*

ctus est, sed secundum virtutem vitæ insolubi-
lis; Christum enim dicit, sacerdotem, secundum
similitudinem Melchisedech sacerdotis. Inter-
rogemus ergo hæreticos, quæ nam sint propria
sacerdotis? & quæ tanquam propria, & præci-
pua sacerdotis scriptura in Melchisedec posue-
rit? inde. n. oportebit ducere similitudinē Mel-
chisedec, ad quam Christus factus fuerit sacer-
dos. Sic ergo scriptum est in Gen. cap. 14. at vero
Melchisedec Rex Salem proferens panem, & vi-
num, siue, vt est apud 70. protulit ipsi panem, &
vinum, erat enim sacerdos Dei altissimi, benedi-
xit ei, siue cōueniēter interpretationi 70. & be-
nedixit ei. Si ideo protulit Melchisedec panem
Abræ, quia erat sacerdos Dei altissimi, ergo sic
protulit, non vt proferre commune erat ei cum
vno quouis de populo, cum laicis, inquam, sed
vt proprium erat sacerdotis; protulit igitur pa-
nem ad offerendū Deo, & dandum Abræ: aut
protulit Abræ panem à se prius Deo oblatum:
idem enim, & vnum est vtrumque, & eadem in
vtroque vis, idēque duobus modis hic dicitur.
nam nisi ita intelligere necesse est, cur cau-
sam reddit scriptura, quare panem, & vinum Abræ
dederit, inquam, Erat enim sacerdos Dei altissi-
mi: cur inquam, nisi quia ista dedit Abræ Mel-
chisedec rex Salem tanquā munera propria nō
regis, sed sacerdotis? omnis enim Pōtifex, sicut
Apostolus ait, ad offerendū munera, & hostias
constituitur. quare quod ab hæreticis obiici so-
let, vt oblationem, & sacrificium Melchisedec
typum oblationis, & sacrificij altaris negent,

*Quomodo
Melchisedec
non tanquam
rex, sed tan-
quam sacer-
dos protulit
Abræ panem
& vinum Deo
oblatum in gra-
tiarum actio-
nem pro vi-
ctoria Abræ*

Quomodo
quod heretici
requirunt ver-
bum offerendi
in pane et vi-
no a Melchi-
sedec prolatis,
scriptura sup-
pleuit circun-
stantia cause
subiecta, cur
panē, & vi-
num Abraa
protulerit.

non dicere scripturam, Obltulit panem, & vinū Melchisedec, sed protulit, ab ipsa scriptura dilutum est: quod enim ab eis requiritur verbum offerendi, satis suppleuit contra istorum tendiculas circūstantia causæ subiectæ, cum ait scriptura, Erat enim sacerdos Dei altissimi; cum sacerdotis sit offerre Deo huiusmodi oblationes, & sacerdotis item benedicere. immo admiranda est hic æconomia scripturæ, non enim dixit, At vero Melchisedec rex Salem, proferens panem, & vinum, benedixit ei, erat enim sacerdos Dei altissimi; etsi hoc quoque dici poterat, siquidem sacerdotis est benedicere, non tamen sic dicere expediebat; sed illud magis, Protulit panem, & vinum. erat enim sacerdos Dei altissimi, vt testimonium scripturæ s. haberemus, obtulisse Melchisedec panē, & vinum Deo, quod aliquando hæretici negaturi essent; & hæc prius oblata Deo, dedisse postea Abraæ; quod Christi in cæna sacrificium plane adumbravit, vt ecclesiastici patres tradiderunt. Sic enim beatus Chrysostomus in homilia in illud, Cum ascendisset Iesus in templum, Melchisedec, inquit, Spiritu prophetico excitatus, τὴν μέλλουσαν τῆς χριστοῦ προσφοράς τῷ θεῷ προσκομιζέσθαι νοήσας, ἀρτόν καὶ οἶνον τὸν θεὸν ἐξ ἀρχῆς, μυστικῶς τὴν μέλλοντα εἶναι χριστόν. cum, inquam, Melchisedec oblationem, quam Christus facturus erat Deo, animo contemplaretur, panē, & vinū Deum celebrabat, futurum Christum imitans. Quomodo autem Deum imitatione exempli Christi celebrabat, nisi quia panem, & vinum

eidem offerebat, cui Christus panem cælestem oblaturus erat? & paulo post adhuc clarius, Tu es, inquit, sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec, ἐν ἀρτῷ καὶ οἶνῳ τῶν ἑθνῶν προσκομιζάν προσφοράς εἰς τὸ θύλακός. in pane inquit, & vino oblationem gentium in perpetuum offerens. Beatus Cyprianus in epist. ad Cæcilium, loquens de sacramento altaris, Qui ordo, inquit, utique hic est de sacrificio illo veniens, & inde descendens, quod Melchisedec sacerdos Dei summi fuit; quod panem & vinum obtulit; quod Abraa benedixit. nam qui magis sacerdos Dei summi, quàm dominus noster Iesus Christus, qui sacrificium Deo patri obtulit; & obtulit hoc idem, quod Melchisedec obtulerat, id est, panem, & vinum, suum scilicet corpus, & sanguinem. Hactenus Martyr Cyprianus. suntne hæretici Cypriano doctiores, aut sanctiores, vt tanto auctori audeant contradicere? Clemens Alexandrinus lib. 4. Stromatum loquens de Melchisedec, ὁ ἱερεὺς inquit, τῆς θεοῦ τῆς ὑψίστου, ὁ τὸν οἶνον καὶ τὸν ἀρτόν τὴν ἡγιασμένον διδοὺς τροφὴν εἰς τύπον εὐχαριστίας, ille, inquit, sacerdos Dei altissimi, qui vinum, & panē cibum sanctificatū dedit, vt typus Eucharistiæ esset. Ecce, panē sanctificatū dicit dedisse Melchisedec Abraæ, id est, oblatū Deo. Etenim si ideo sanctificauit panē, vt esset typus Eucharistiæ, necesse est, vt non sic sanctificatū dederit, vt nos cōmunes cibos, quibus vescimur, prius per verbū, & orationē, sicut Apostolus ait, sanctificamus quidem, sed non offerimus; quin-

Qui veterum
auctorum testes
sunt oblationē
Melchisedec
panis & vini
fuisse typum
s. Eucharis-
tiæ in specie
panis & vini
a Christo Deo
patri oblata.

Quomodo
Melchisedec
panē sanctifi-
catum, id est,
Deo prius o-
blatum dedit
Abraæ.

FRANCISCI TURRIANI

potius sanctificatum, id est, per benedictionem Deo oblatum dedit; alioqui omnis cibus, quo aliàs Melchisedec cum sanctificatione, & gratiarum actione vesceretur, typus etiam Eucharistiæ fuisset. quod quàm sit ridiculum, nemo est qui non videat. quasi vero quicquid comederet, quia erat sacerdos Dei comederet; & nō potius, quia homo erat humano alimento indigens. B. Hieronymus in Epist. ad Euagrium de Melchisedec, Pane, inquit, & vino, simplici puroque sacrificio, Christi dedicauit sacramentum. S. Marcus Anachorita ætate beati Hieronymi, & summa in scripturis sanctis eruditione, & exercitatione in lib. de Melchisedec, Melchisedec, inquit, redeuntibus ex bello protulit panem, & vinum: sic Christus redeuntibus ex bello spiritali dat panem sanctificatum dicens, Comedite ex eo omnes. Sanctificatum dixit, id est, oblatum Deo. illa enim mystica benedictione panem, & vinum, suum scilicet corpus, & sanguinem obrulit; ut paulo ante dixit beatus Cyprianus. non bene autem hic tantus auctor sanctificatum cum non sanctificatio comparasset, nisi Melchisedec panem quoque, & vinum sanctificasset, id est, obrulisset. Prætereo reliqua patrum testimonia, quæ alij scriptores recitant. redeo ad locum Pauli in quæstione propositum de benedictione Melchisedec sine mentione panis, & vini; quem locum beatus Cyrillus doctissime libro 2. in Genesim interpretatur. Accepit, inquit, Paulus pro symbolo sacerdotij, quod est sacerdotio legis præstātus,

DE SACRAM. EUGCHARISTIAE. 175

benedictionem Melchisedec, qua benedixit Abraæ, præbens ei panem, & vinum. nec enim aliter benedicimur à Christo magno, & vero sacerdote. & paulo post, explicans quomodo benedicimur à Christo magno sacerdote, Benedicimur, inquit, per Christum regem pacis; benedicimur, inquam, accipientes, velut donum quoddam cæleste, & viaticum terræ sempiternæ, ac cælestis, ipsa mysteria. Hactenus Cyrillus. Si Melchisedec benedixit Abraæ præbens ei panem, & vinum, quia non aliter à Christo benedicimur, nisi per participationem panis, & vini cælestis, id est, corporis, & sanguinis eius; benedictio Melchisedec, qua benedixit Abraæ præbens ei panem, & vinum, symbolum fuit sacerdotij nouæ legis, in quo verus cibus, & vetus potus Deo offeruntur; ergo ubi Paulus meminit de benedictione Melchisedec, qua benedixit Abraæ, inquit, Et hunc, qui habebat re-promissiones, benedixit. ibi in ipsa benedictione, licet tacite, mentio panis, & vini continetur, auctore, & interprete beato Cyrillo, immo vniuerso choro sanctorum patrum, qui sanctificationem panis, & vini Melchisedec cum sanctificatione panis, & vini mystici: & benedictione Melchisedec, qua benedixit Abraæ præbens ei panem, & vinum, cum benedictione, qua Christus nobis benedixit præbens nobis sacramentum corporis sui, tanquam typum cum veritate ipsa, cōparant. non iudicabat Apostolus, qui instinctu spiritus sancti scribebat, opus esse, ut de pane, & vino nominatim mentionem face-

Quomodo in ipsa benedictione, qua Melchisedec benedixit Abraæ, continetur mentio panis & vini auctore & interprete Cyrillo.

Quare visum est Paulo non necessarium meminisse panis & vini in benedictione Melchisedec,

qua benedixit
Abrae profe-
rens ei panem
& vinum.

ret, quæ cum benedictione Melchisedec sic col-
ligata erant, vt scripturam Genesis solueret, qui
non simul vtrumque intelligeret: benedictio-
nem dico Melchisedec, & panem, ac vinum, quæ
præbens Abraæ, benedixit ei. non enim Mel-
chisedec sine pane, & vino benedixit Abraæ, vt
scriptura Genesis testatur. quid igitur opus no-
bis erat, vt Paulus panis, & vini meminisset, si
benedictionis meminit? an hoc non satis erat
legem scientibus? an scribebat Apostolus igno-
rantibus historiam Genesis? sed rursus explanâs
paulo post idem Cyrillus illud Apostoli in eo-
dem loco, Et amplius adhuc manifestum est, si
secundum similitudinem Melchisedec exsurgat
alius sacerdos, qui non secundum legem man-
dati carnalis factus est, sed secundum virtutem
vitæ insolubilis. Erat, inquit, Melchisedec ima-
go, & figura Christi, qui quidem non fungeba-
tur sacerdotio sacrificans secundum carnem,
sed secundum virtutem vitæ insolubilis. *τῆς ζωῆς*
ἣν ἡμεῖς εἰς ἀμῆνην ἐλάβομεν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἁγίου
καὶ ζῶντος ἰησοῦ χριστοῦ, id est, nutrit enim nos ad vitam immarces-
cibilem mysticis sacrorum operationibus, my-
steria corporis, & sanguinis significat, quæ à sa-
cerdotibus consecrantur. Subiungit deinde,
Quippe Aaron secundum carnem sacrificabat;
boues enim, & oues mactabat, & cinis vituli as-
persus inquinatos ad emundationem carnis san-
ctificabat, quæ non faciebant perfectos secun-
dum conscientiam seruientes. Hactenus Cyril-
lus. Si secundum similitudinem Melchisedec
factus est Christus sacerdos fungens sacerdotio,

id est, sacrificans non victimas, quæ mactantur,
vt boues, aut oues, de quibus mandatum habe-
bant sacerdotes veteris legis, sed hostiam vitæ
insolubilis, vt hic ait Apost. id est, seipsum, oportet
igitur agnoscere in Melchisedec sacerdote
non solum similitudinem æternitatis, quæ in sa-
cerdotio Christi est, quâ similitudinē sigillatim
notauit Apost. cū ait de Melchisedec, Sine patre,
sine matre, sine genealogia, nec initium dierum,
neque finē vitæ habens; assimilatus autem filio
Dei, manet sacerdos in perpetuum; sed etiam si
similitudinē in fungēdo sacerdotio, id est, in sacri-
ficādo, & benedicendo. hæc enim sunt, vt antea
dixi, propria sacerdotis, benedicere scilicet, & sa-
crificare. quare si in eo loco scripturæ non sacri-
ficauit Melchisedec, cum proferens panē, & vi-
num, benedixit Abraæ, cum nusquam aliàs fiat
mentio de sacrificio eius, dicendum erit nun-
quā sacrificasse, quia tacitum sit in scriptura; si-
cut dicitur sine genealogia, & initio, ac fine die-
rum carere, quia tacitum est in scriptura, atque
ita sequitur, frustra fuisse sacerdotem. siquidem
verum est, quod Apostolus ait, omnis Pontifex
ad offerendum munera, & hostias constituitur:
non potest autem dici, vt frustra fuerit sacer-
dos: igitur in illo Genesis loco, cum alius non
extet, sacrificauerit necesse est. Præterea, si non
prætermisit scriptura eorum sacrificia ante Mel-
chisedec, quos neque nominauit quidem sa-
cerdotes, vt Abelis, Noë, Abraæ, Isaac, Ia-
cob, & postea Iob, quomodo prætermiserit sa-
crificiū Melchisedec, quæ sacerdotē Dei altissimi

Quomodo se-
quatur nun-
quam sacrifi-
casse Melchi-
sedec, ac pro-
inde frustra
sacerdotē fuis-
se, si in loco Ge-
nesis nō sacri-
ficauit, cū pa-
nem & vinū
tanquā sacer-
dos protulisset
Abraæ.

nominat? Quomodo hæretici hæc eludere, aut cum aliqua specie rationis in eis tergiuersari poterunt? Videamus igitur de similitudine ipsius sacrificij Melchisedec, quod sacrificium isti, etsi in mille formas se induant, & ut est in fabulis, Protei fiant, effugere non possunt; similitudo enim sacerdotij Christi cum sacerdotio Melchisedec omnibus apparet; quia ab Apostolo signata, & expressa est, quæ in eo consistit, quod Melchisedec nec initium dierum, neque finem habens, assimilatus filio Dei, manet sacerdos in perpetuum. sic dominus Iesus semel se offerens in cruce ad multorum exhaustiendâ peccata, morte interueniente, non desinit esse sacerdos, semper viuens ad interpellandum pro nobis. verum hæc similitudo sacerdotij Christi cum sacerdotio Melchisedec, hætenus non efficit ex toto, ut dicatur, & sit Christus factus sacerdos secundum similitudinem Melchisedec, ut Apostolus ait, nisi appareat etiam similitudo sacrificij Christi cum sacrificio Melchisedec sacerdotis; præsertim cum magis ad rationem sacerdotis ratio sacrificij, quam ratio perpetuitatis pertinere videatur. Atqui certe sacrificium Christi in cruce cruentum cum sacrificio Melchisedec ex pane, & vino, quæ cibus & potus inuentus sunt, non habet similitudinem, quam habet quidem idem ipsum sacrificium alio modo, scilicet in cruce, & in specie panis & vini factum, quod Deo offerens dedit Christus discipulis suis dicens, Accipite & manducate, hoc est enim corpus meum. quod quidem & nos cum accipimus,

*Quomodo
Christus non
esset factus sa-
cerdos secun-
dum similitudi-
nem Melchise-
dec, nisi ap-
paret simili-
tudo sacrificij
Christi cum
sacrificio Mel-
chisedec.*

accipimus, à Deo benedicimur; sicut Melchisedec in typum mystici panis futuri præbens panem Abrahæ, benedixit ei. In hoc igitur sacrificio in cruento est similitudo sacrificij Melchisedec, quam secundum Apostolum quærimus, quare natura panis, quæ fuit in typica similitudine, non est in ipsa veritate, quæ in illa tanquã in umbra quadam apparuit; alioqui corpus non esset natura præstantius umbra: quin potius, ut scriptura vtrumque testatur, & ille, quem Melchisedec præbuit, genere & natura panis fuit; & quem Christus benedixit, & dedit, corpus eius est. ut. n. scripturæ testimoniū habemus, protulisse Melchisedec sacerdotem panem, & vinum Abrahæ, scilicet ad comedendū, & bibendum (ad hunc. n. vsum profertur panis & vinū) sic habemus testimoniū euangelij, Christū sacerdotem secundum ordinem Melchisedec, panem, & calicem in manus accepisse, & hæc per mysticam benedictionem dicēdo, Hoc est corpus meum, hic calix sanguinis mei, in corpus, & sanguinem suum cōuertisse, & Apostolis primitiis filiorum Abrahæ, & noui testamenti ad comedendum, & bibendum dedisse in specie panis, & vini; has enim remanere fiduas, non opus fuit euangelij testimonio; quod satis ipsi sensus testantur. Postremo, sic etiam concluditur, corpus Christi esse in sacramento contra Metonymicos, sedec conclusionē ducta ex similitudine sacerdotij Christi cum sacerdotio Melchisedec ab Apost. notata. Melchisedec rex Salem, quia erat sacerdos Dei, quod natura sua optimū & cōmodissi-

*Quomodo ex
similitudine
sacerdotij Chri-
sti cum sacer-
dotio Melchi-
sedec conclu-
datur corpus
Christi esse in
sacramento
contra Meto-
nymicos.*

FRANCISCI TURRIANI

munum erat reficiendis, & redintegrandis viribus corporis, hoc oblarum Deo prius in gratiarum actionem pro victoria Abrahæ, dedit ei cum benedictione ad comedendum, & bibendum reuerso à cæde regum. Christus igitur verus Melchisedec, qui factus est iustitia nostra, & sacerdos secundum ordinem Melchisedec, quod inter assiduam pugnam carnis, & spiritus optimi, & commodissimum natura sua erat viribus animæ reficiendis, & redintegrandis, hoc dedit secundum similitudinem sacrificio Melchisedec adumbratam ad comedendum, & bibendum vero ore carnis: dedit igitur corpus suum & sanguinem in similitudine panis, & vini. Hactenus de epistolis Pauli contra hæreticos.

Disputatio ex epistola priore beati Petri contra Metonymicos, quomodo demonstratur ex verbis eius, Christum esse presentem in sacramento, licet oculis corporis non videamus: & quomodo qui hoc credunt, à Petro laudentur: & quomodo S. quoque Thomas sic intellexit hunc locum, qui scilicet beatum Petrum hic de presentia corporis Christi in sacramento, tamen non videmus: & quomodo videre per speculum in enigmate est videre Christum in sacramento, Theodoretum interprete: & quomodo hæretici Metonymici non vident nunc per speculum in enigmate contra auctoritatem Apostoli: & quomodo lex Euangelica non potest habere ipsam

DE SACRAM. EUCHARISTIAE. 178
imaginem verum in sacramento, sicut Apost. docuit, nisi sint res presentes, & quomodo qui videt per speculum, ipsam imaginem rerum presentium videt: & quomodo Metonymici cum panem suum sacramentalem figuram corporis absentis faciunt, presentiam rei separant ab imagine, & imaginem ab speculo: & quod isti quia nunc non vident Christum presentem per speculum, nec in futuro per speciem videbunt.

C A P. 16.

Sed postquam locos Epistolarum beati Pauli non omnes, sed qui potissimum Metonymicos redarguere videbantur, persecuti sumus, agere scrutemur deinceps, & executiamus, quæ princeps Apostolorum Petrus de sacramento corporis Christi in priore Epistola, etsi obscure, & teste scripsit, sic enim oportebat de eo mysterio scribere, de quo sermo à domino in Evangelio Ioannis factus ita durus quibusdam ex discipulis visus fuerat, ut multi ex eis postea, ut Evangelium narrat, abirent retro, cum petconstante domino duodecim, numeretiam ipsi abire vellent, vnus Petrus suo, & cæterorum nomine respondit, Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus, & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei viui. hoc enim dixit intuens in dominum, qui de carne sua viuifica danda ad manducandum in vitam æternam dixerat, Verba, quæ ego loquor, spiritus & vita sunt.

Hic igitur tātus princeps Apostolorum, ac tam admirabilis Apostolus, ac prædicator fidei, ut ab ipso exordio epistolæ locū reperamus, principio, vice salutationis, gratiæ illius, quæ unicuique credentium secundum mensuram donationis, sicut Apostolus ait, data est, & pacis multiplicationem ad conmandam Dei benevolentiam iis precatur, ad quos scribit ex reliquiis dispersis Iudæorum credentium, quos elegit Deus pater, ut per obedientiam Christi usque ad mortem, & per sanguinem eius, qui se pro eis sanctificauit, id est, obtulit Deo, ipsi essent sanctificati, hoc est consecrati & oblati Deo, ac iustificati per spiritus S. cooperationem. Accommodate igitur ad hanc salutationem, quia huius sanctificationis, ad quam nos Deus secundum beneplacitum suum in Christo per spiritum S. elegit, initium est baptismus, seu prima radix; & consummatio ac perfectio est S. Eucharistia quæ est, sicut tradit diuinus Dionysius, finis totius ecclesiasticæ hierarchiæ, quæque sanctificatos summa vnione spiritali & corporali cum Deo vnit; idcirco de mysterio baptismi prius, & statim de mysterio mysteriorum S. Eucharistia agit. Benedictus, inquit, Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis. in mortem enim Christi baptizati sumus, ut sicut Christus non potuit à morte detineri, sic resurgens à mortuis, baptizatos in mortem suā, à morte secum

*Explicatio
principij
epistolæ prius
catholica beati
Petri.*

*Nostre
sanctificationis
initium & radix
baptismi, &
consummatio
S. Eucharistia.*

extraheret. Scimus enim, sicut Apostolus ait, quod qui suscitauit Iesum, & nos cum illo suscitabit. Hæc itaque spes resurgendi per resurrectionem Iesu Christi, qua speramus per charitatē, quæ est energia ac velut anima spei, quod qui Christum suscitauit, & nos suscitabit, uiuit in renouatis per lauacrum aquæ; ut sit iam spes uiua, spes immortalitatis plena, sicut Salomon ait; plena inquam, immortalitatis propter resurrectionem Christi. sequitur deinde, In hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem conseruatam in cælis in uobis. Ad hoc, inquit, regenerauit nos, ut regenerati & filij Dei effecti, hæredes simus uitæ æternæ, ac beatæ in cælis, nunc quidem spe, re
*Quæ sit spes
uitæ in epist.
Petri.*
vero plene post consummationem sæculi. Hoc enim significat, Regenerauit nos in salutem partatam reuelari in tempore nouissimo. Nunc enim etsi filij Dei sumus, tamen, sicut B. Ioannes ait, nondum apparuit, quod erimus: scimus autē, quod cū apparuerit, similes ei erimus. ut iā hæc sit illa cælestis, & beata hereditas, esse scilicet similes Deo, unitisque cum eo beate, ac videntes eum, sicuti est, Sed quibusnam seruetur hæc hereditas? iis, inquit, qui in uirtute Dei custodiuntur per fidem. sic enim ait Dominus de electis apud Ioannem cap. 17. Ego custodiui, & nemo ex eis perit. & rursus cap. 10. Vos non creditis, inquit; quia non estis ex ouibus meis. oues meæ vocem meam audiunt; & ego cognosco eas, & sequuntur me; & ego uitam æternam do eis, & non peribunt in æternum: &

non rapiet eas quisquam de manu mea. igitur
qui audiunt vocem Dei, id est, qui ei credunt, &
obediunt, ij sunt, qui virtute Dei custodiantur
in vitam æternam, quã iis daturus est, quos ne-
mo potest tollere de manu eius, vt custodia mu-
nitissima virtutis Dei, & fide firma septos. sequi-
tur deinde, In quo exultatis modicum nunc, si
opporteret, contristati in variis tẽtationibus; quod
perinde est, quasi diceret, idcirco propter spem
huius salutis futuræ, quã dixi, & gloriæ in vobis
reuelãdæ tribulationes alioqui breues & leues,
si opus est, læto, & exultanti animo fertis. sequi-
tur, Vt probatio vestræ fidei multo pretiosior
auro, quod per ignẽ probatur, inueniatur in lau-
dem, & gloriã, & honorem, in reuelationem
Iesu Christi. Explicat iam magis fructum tole-
randi tentationes, & præmium ad augendam
alacritatem perpetuendi; quasi diceret, Exul-
tatis in tentationibus, vt cum post tentationes
inuenerit dignos se, vt est in libro Sapientiæ,
(hæc est enim probatio fidei) tunc in die iudi-
cij, cum venerit dominus in maiestate sua, (hæc
est enim reuelatio Iesu Christi) feratis laudem
benedictionis illius; cum diceretur vobis, Veni-
te benedicti patris mei; & splendatis sicut An-
geli, percipiatque honorem regni parati vo-
bis à cõstitutione mundi. Sequitur deinceps
locus nostri propositi proprius de Christo, qui
vsque ad consummationem sæculi nobiscum
est; sicut idem promisit, licet non videamus
eum oculis corporis facie ad faciem, tamen
credimus præsentẽ esse apud nos in domo Dei,

DE SACRAM. EYCHARISTIÆ. 180
quæ est Ecclesia. Quia ergo dixerat, In reuelatione
Iesu Christi, opportune & commode ser-
monem induxit de Christo, quem præsentem
habemus non reuelatum, sed tectum; Quem in-
quit, cum non videritis, diligitis; ad illud enim
respexit, quod dominus dixit, Beati, qui non vi-
derunt, & crediderunt; scilicet vt credentes, di-
ligerent eum, sequitur, In quem nunc non vidẽ-
tes, sed credentes, exultatis læticia inenarrabili
& glorificata, reportantes finem fidei vestræ, sa-
lutem animarum vestrarum. Interrogemus hic
Caluinianos, quare dixit, In quem nunc non vi-
dentes, qui proxime dixerat, Quem cum non
videritis; non enim dixit, Quem cum nunc non
videritis, creditis; sicut dicit, In quem nunc non
videntes, sed credentes. quorsum inquam, &
qua ratione B. Petrus tempus illud præteritum,
quo discipuli quidem viderunt in terris Chri-
stum, ij vero, ad quos nunc scribit, nõ viderūt,
distinxit ab eo tempore, ex quo facti erant isti
Christiani, in quo ait non videre istos Christum
nunc, sed credere, si vt tunc isti non viderunt,
quia tunc non fuerunt; sic neque vident
nunc eum, quia non sit is in terra, sed in cælo?
Quid enim interest ad diligendum quempiam
& credendum ei, non vidisse illum, quia
non viximus, cum ille esset? aut non videre
eum nunc, quia apud nos non est: eandem enim
vim habet vtrumque. significat ergo B.
Petrus non vidisse istos ad quos scribit Iesum,
vt quidem viderant discipuli: modo autem
ex quo tempore ad fidem isti venerunt, quod re-

*Quomodo de-
monstratur ver-
bis beati Petri
Christum esse
præsentem in
ecclesia, licet
oculis corporis
non videa-
tur.*

cens erat. ad enim significat *ap̄t*, quo usus est idem Petrus proximo sequenti capite, cum ait, *ōc ap̄t r̄v̄s̄*, id est, tanquam modo geniti infantes, id est, recenter baptizati, de ea enim generatione loquitur; modo inquam, ex quo ad fidem venerunt, significat esse quidem presentem illis Christum, sed non videre eos, licet crederent presentem esse: alioqui quid laudis haberet, non videre absentem, licet crederent absentem? igitur non videbant, non quia non esset præsens, sed quia velatus aliena specie, ita ut non oculis corporis eum viderent, alioqui presentem, sed oculis fidei; quod est credere eum adesse. Sic quoque intellexit B. Thomas in opusculo de sacramento venerabili corporis Christi cap. 15. loqui scilicet B. Petrum hic de creditibus Christum adesse, nempe, in sacramento corporis eius, tametsi non videant eum. Caluinistis igitur non potest convenire laus ista, quā B. Petrus illis tribuit, & nobis; non possunt, inquam laudari, quod quem non vident nunc, ut potest absentem, caelo enim includunt Christum, eum tamen credant absentem esse. ut quidem digni sunt laude catholici, qui credunt esse nunc presentem, in quem credunt, licet non videant. In propria specie; per fidem enim ambulamus, & non per speciem. Deinde, cum dicit B. Petrus, In quem nunc non videntes, sed credentes, non negat illud genus videndi, quod Paulus concedit, cum ait, Videmus nunc per speculum in ænigmate. sicut enim, ut ait in epist. ad Cor. priorē Theodoretus hunc locum interpretans, vi-

*As stipulatio
beati Thomae,
loqui beatum
Petrum de
presentia
Christi in sa-
cramento,*

*Quomodo
Caluiniani
exclusi sunt
ab ea laude,
quam Apost.
illis tribuit,
quibus dicit,
In quem nunc
non videntes,
sed credentes,
et.*

demus in baptismo tanquam in speculo imaginem resurrectionis, addam ego, postea autem videbimus ipsam resurrectionem; similiter nunc ut idem Theod. ait, per symbola mystica corporis & sanguinis Christi Christum ipsum videmus, postea autem videbimus facie ad faciem, & sicuti est; ut B. Ioannes ait. quin potius illud genus videndi negat, quod idem Paulus in alio loco negat, quod vocat, ut paulo ante dixi, ambulare per speciem, cum ait in epist. ad Cor. 2. Dum sumus in hoc corpore, peregrinamur à domino. per fidem enim ambulamus, & non per speciem. quem locū his verbis idem Theodor. explanat, inquit, Non ait procul nos abesse à domino, dum sumus in corpore mortali; sed quod eum nunc oculis non cernimus; cernimus vero tunc, erimusque cum eo. nunc enim ait res ipsas non videmus, nisi per fidem. quam obrem desideramus exire ex corpore, & ad dominum proficisci. Hactenus Theodor. Ut ergo scripturā Pauli ad interpretationem scripturæ Petri adhibeamus, cum ait, In quē nunc nō videntes, subaudiendum est, scilicet presentem per speciem, sed videntes per speculum in ænigmate. Quod igitur Metonymici, qui Christū à sacramento sub aspectum cadente excludunt, & caelo includunt, non vidēt nunc Christum per speculum in ænigmate, contra Apostoli auctoritatem faciunt (speculum enim non reddit imaginem absentium, sed presentium) imo nō vidēt aliter quā Iudæi olim in umbris re vacuis. Hoc tantum interest, quod illi futurum sperabant, quod

*Quomodo vi-
dere nunc
per speculum
in ænigmate,
Christum ve-
rum apparet
in sacramen-
to Eucharis-
tiæ.*

*Scriptura
Pauli ad in-
terpretationē
scripturæ Pe-
tri adhibita.*

*Quomodo
Metonymici
contra Apo-
stoli auctori-
tatem non vi-
dent nūc Chri-
stum per spe-
culum in æni-
gmate.*

isti nobiscum venisse credunt. Age ergo Metonymice, si tuus panis sacramentalis, ut vocas, est figura corporis absentis, quod extra sacramentum ponis, & caelo includis, quomodo fit tibi panis tuus speculum? nam ænigma facile dices, qui panem tuum signum tantum facis. Excita ab inferis Calvinum, aut Petrum Martyrem, & pete ab eis, ut edisserant tibi quemadmodum lex Evangelica contra atque illa vetus Mosaica, ipsam imaginem rerum habeat, sicut Apostolus ait, si res præsentes non sunt, sed absentes. sic enim illa etiam vetus habebat imagines rerum, quæ ab illa ætate & statu rerum, & conditione legis, & Israeliticæ gentis procul aberant, in alium statum novi testamenti, & in alia tempora reservatæ. Quare si qui videt per speculum, ipsam imaginem rerum præsentium videt, quomodo aut præsentia rei ab imagine, aut imago, siue figura ab speculo seuocari potest? Vtrumque tamen faciunt Metonymici, dum panem faciunt figuram corporis absentis. corpus enim absens per speculum videri non potest; & ubi res, quia absens est, non videtur per speculum, ibi ut præsentia rei ab imagine, siue figura separata sit necesse est. Huc evasit Metonymicorum disciplina, ut contra Apostolum per speculum non videant nunc; ut qui per speculum nunc non vident, neque per speciem in altero seculo visuri sint.

Quod Metonymici, qui contra Apostolum non vident nunc per speculum, neque per speciem in altero seculo visuri sint.

Continuatio interpretationis loci propositi ex epistola B. Petri: & quomodo magis adhuc patefit loqui beatum Petrum de præsentia Christi in sacramento: & quomodo Dionysius interpretatur, quod beatus Petrus ait, reportare nos nunc finem fidei nostræ salutem animarum nostrarum. item diuina explicatio eiusdem Dionysij de mysterio incarnationis: & de Sacramento S. Eucharistiæ: & quomodo aperte dicit præsentem esse Christum in sacramento: & quomodo salus, siue vita animarum nostrarum, quam præstat nunc digna participatio Christi in sacramento, finis est nunc fidei nostræ; idque testimonio etiam sancti Maximi, & beati Cyrilli.

C A P. 17.

Sed prosequamur deinceps quæ in loco B. Petri proposito sequuntur; quibus magis adhuc probatur loqui B. Petrum de Christo, quem nunc non videmus per speciem, sed per speculum in sacramento vice ænigmatis, quod est videre præsentem per fidem. subiungit enim. Exultatis lætitia inenarrabili, & glorificatione, ut reddatur hæc sententia, nunc autem non videntes adesse, sed credentes, exultatis lætitia maiore, quam dici possit, id est, quæ humanam superat. Similis lætitia erat, de qua Ioan-

Quomodo magis adhuc

pat. fiat, loqui
deum a Petru
de presentia
Christi in sa-
cramento.

Quomodo
Metonymici
gaudio, &
exultatione
incommensurabili
se priuant, &
priuare vellent
Ecclesiam si
posset.

nes praeursor, qui dominum vidit praesentem,
Amicus, inquit, sponsi, qui stat, & audit, gaudio
gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gau-
dium meum, inquit, impletum est. glorificatam
vero laetitiam vocat, quasi diceret laetitiam vitae
aeternae & caelestem, sicut idem Petrus, cum do-
minus de hoc sacramento disseruisset, praesentis
iam & prae gustans hanc laetitiam, percunctante
eo, Nunquid & vos vultis abire? respondit, Do-
mine ad quem ibimus? verba vitae aeternae ha-
bes, & nos credimus & cognouimus, quia tu es
Christus filius Dei. Hoc ipsum igitur qui cre-
dunt vere, & spiritualiter, quod in hoc sacramen-
to sit praesens Christus filius Dei, tamen non
videant eum, laetitia admirabili perfunduntur.
Quale enim gaudium est credere praesentem esse,
& a nobis in praesentia participari Christum Dei
filium nostrarum animarum sponsum ac remu-
neratorem? Hoc igitur gaudio & exultatione
incommensurabili se & eos, qui ipsos audierunt, Me-
tonymici priuauerunt, & Ecclesiam Catholicam
priuare vellent, si posset. Explicat deinde B. Pe-
trus causam huius tantae exultationis, subiun-
gens: Reportantes finem fidei vestrae, salutem
animarum vestrarum. Repetendum est illud,
nunc, proximum; ut sit, in quem nunc non vi-
uentes, sed credentes, exultatis laetitia incommen-
surabili, reportantes nunc finem fidei vestrae, salutem
animarum vestrarum. illam salutem animarum
dicit, quam Dionys. Areopagita ait capite pri-
mo Eccles. Hierarch. non posse fieri sine deifi-
catione, quam Θεωσις vocat, quae est, ut idem ait,

similitudo & cum Deo, cum eodem vnio. haec fit
per dignam communionem corporis Christi.
& haec est, quae deificat. siquidem per eam ma-
gis efficiamur, ut B. Petrus ait, diuinæ naturae cō-
sortes. Haec communio siue participatio cor-
poris Christi vocatur ibidem ab eodem Dionysio
ἡ ἐκκοινωνία τοῦ Χριστοῦ, id est, conuiuium inspectio-
nis, quod nutrit, inquit, spiritualiter, & deificat.
Legi scholion huic loco in vetustissimo codice
appositum, his verbis. ἡ ἐκκοινωνία τοῦ Χριστοῦ λέγεται
τὸ μυστικὸν τῶν περὶ τὸν φέροντα, id est, con-
uiuium dicit, in quo mystica mensa apponitur.
inspectionis vero conuiuium vocauit, quod in
hoc conuiuium mystico ea inspicimus contem-
platione mentis, ad quorum memoriam sit, sicut
dominus dixit, Haec facite in meam commemo-
rationem. vnde Dauid de huius mystici conui-
uij sacramento prophetans, quod idem Diony-
sius quasi in extrema pagina capitis de commu-
nitione interpretatus est, Gustate, inquit, & vide-
te. quod ideo, inquit, Dionysius dictum est, quia
qui in horum mysteriorum participatione magni-
ficentiam eorum & diuinam amplitudinem san-
cte contemplantur, hi diuinæ beneficentiae cel-
sissima dona grata memoria laudibus concele-
brant, Haec tenus Dionysius. Salutem igitur ani-
marum nostrarum, quam digna communio cor-
poris domini efficit, & quam B. Petrus ait, sine
esse nunc fidei nostrae, idem Dionysius in cap.
de communionem vocat vitam nostram spiritua-
lem, quam in sacramento Christus animis no-
stris tribuit, intuens in illud quod dominus di-

Quomodo
Dionysius sa-
lutem anima-
rum, quam
beatus Petrus
dicit, inter-
pretatur effi-
candam esse
Deo, & vnio-
nem & quo-
modo fiat ipsa
vnio.

Interpretatio
Dionysii A-
reop. in illam
mysticam pro-
phetiam, Gusta-
te, & videte,
quod de san-
cta Eucha-
ristia dictum
est.

Divina expli-
cario Diony-
sii Areop. de
mysterio in-
carnationis, et
sacramenti S.
Eucharistiae,
et quomodo
utrumq; my-
sterium caritas
Dei in genus
humanum at-
tinet.
Dionysius co-
tra Metonymi-
cos plane
dicit, Iesum
adduci in a-
spectu in ima-
gine, id est, in
sacramento:
quod ante ad-
ducitur in a-
spectum pra-
sentis est.
Quomodo sa-
lutarum
quam comu-
nio corporis
domini in sa-
cramento tri-
buit, finis est
nunc fidei no-
strae, sicut bea-
tus Petrus ait.

xit, Nisi manducaveritis carnem filij hominis,
& sanguinem eius biberitis, non habebitis vi-
tam in vobis. Sic enim Dionysius, cum expli-
cat, quid ostensio sacramenti, quae a sacerdote
consecrante fit, & quid eius partitio symbolice
significet, His, inquit, descriptionem sub sen-
sum cadentem facit sacerdos, in aspectum ad-
ducens Iesum Christum vitam nostram spiri-
tualem, tanquam in imagine; qui cum in divi-
nitate sua lateret, totam naturae nostrae sine vlla
confusione speciem ac formam, nimia sua in-
homines caritate, induit, & ad id assumendum,
quod in nobis erat partibile, sine vlla sui muta-
tione, cum natura esset vnus ac simplex, proces-
sit. Haec benefica erga homines charitas, qua
factus est homo, fecit, ut genus humanum ad
sui suorumque donorum participationem ac
communione vocaret; si tamen cum vita eius
diuina, vita nostra similitudine & imitatione,
quoad fieri potest, coniuncta sit. hac enim ra-
tione participes Dei, & eorum quae diuina sunt,
reddemur. Haec tenus Dionysius. Christum in
aspectum adductum in imagine, id est in sacra-
mento dicit esse vitam nostram spirituales: in
immagine item, id est, in sacramento, non autem
in specie. nōdum enim apparuit, quod erimus;
cum autem apparuerit, tunc erimus ei similes.
Huiusmodi ergo vitam nostram spirituales,
quam Dionysius dicit, quam Christus in sacra-
mento participatus praestat, & quam B. Petrus
salutem animarum vocat, dicit idem Petrus esse
finem nunc fidei nostrae. Vnde S. Maximus in

libro de Ecclesiastica mystagogia cap. ultimo,
hoc est 22. explicans quid digna participatio
Christi in sacramento Eucharistiae efficit in no-
bis, Quae, inquit, dona in hac vita per gratiam
secundum fidem credimus nos participasse, haec
in futuro seculo re ipsa ac veritate, ut est fidei
nostrae spes, quae fallere nos nō potest, neq; qui
promisit, frustrari, si mandata pro vitibus serua-
uerimus, credimus participaturos, à gratia se-
cundum fidem ad gratiam secundum speciem
translati, cum Christus Iesus saluator noster nos
ad se traducet omnibus vestigiis mortalitatis
ablatis, & donatis nobis archetypis mysteriis,
quae hic obscure per symbola ostensa fuerant.
Haec tenus S. Maximus. Ecce quemadmodum
salus, siue vita animarum nostrarum, quae nūc
est, quae consistit nunc in participatione Christi
in sacramento, finis est nūc fidei nostrae, siue gra-
tiae secundum fidem: huius vero fidei nostrae finis
erit in futuro seculo salus, siue vita animarum no-
strarum, quae consistet in participatione Iesu
Christi reuelati, cuius participationis imago est
nunc, ut ait idem Dionysius cap. 1. caelestis Hierar-
chiae, participatio S. Eucharistiae, id est, Christi in
sacramento reuelati. Item beatus Cyrillus in Gla-
phyris Exodi libro 2. explicans allegorice, quod
de agno ca. 12. scriptum est, Comedent carnes hac
nocte, καὶ ἔν ἐσθια τῶν ἐν φισι. ἕως μὲν γὰρ
ἐομλν ἐν τῷ δὲ τῷ κόσμῳ διὰ τῆς ἀγίας σαρκὸς
καὶ τῆς ἀγίας αἱματός παχυτέρας ἔτι μεταλη-
ψόμεθα τῷ χριστῷ: εἰς δὲ τὴν ἡμέραν καὶ ἀντήσονται
τῆς ἀνωμενίας αὐτοῦ, καὶ οὐ γέγονεν αἱ, καὶ εἰς τὴν

Quod finis fi-
dei nostrae in
hoc seculo, sit
participatio
Christi reuelati
in sacramen-
to finis vero
huius fidei no-
strae in altero
seculo sit par-
ticipatio Christi
reuelati.

Quomodo
Metonymici
nō possunt re-
portare nunc
finis fidei, sa-
lutem anima-
rum suarum,
secundum au-
thoritatem beati
Petri.

FRANCISCI TYRRIANI

λαμπερότητα τῶν ἁγίων ἀναβεβηκότες καὶ ἐπὶ
 ῥόν τινὰ τρόπον ἀγιασθόμεθα πάλιν, καὶ ὡς οἱ
 δυνεῖ τῶν ἐσθμῶν ἀρχαῖαν διακονίαν καὶ δοτιερ.
 Hoc nocte comedent carnes, in hoc saeculo, in-
 quit. quandiu enim in mundo hoc sumus, per
 sanctam carnem, & pretiosum sanguinem cras-
 sius adhuc Christum participabimus: cum au-
 tem in diem virtutis eius, sicut scriptum est, oc-
 curerimus, & ad splendorem sanctorum ascen-
 derimus, tursus alio modo, & ut nouit qui futu-
 rorum bonorum distributor, & dator erit, san-
 ctificabimur. cum ergo vna salus sit animarum
 nunc quidem inchoata, postea vero in caelo
 perfecta, quia vna est participatio Christi, nunc
 quidem crassior, ut ait Cyrillus, id est, per sacra-
 mentum corporis, & sanguinis eius; postea ve-
 ro in caelo aperta, & velis nuda; consequens est,
 non reportare nunc Metonymicos finem fidei
 salutem animarum suarum, secundum scriptu-
 ram beati Petri: siquidem non habent nunc ve-
 ram participationem Christi per veram carnem
 in sacramento, quam negant includentes eam
 caelo.

*Quomodo de salute ista, siue vita animarum, quam
 S. Eucharistia tribuit, prophetae praedixerunt:
 & exemplum ex prophetia Ezechielis de sa-
 cramento sanctissimae Eucharistiae: & quo-
 modo in disciplina Metonymicorum locum
 prophetia ista non habeat: & quomodo quod
 beatus Petrus ait, In qua angeli desiderant vi-
 dere,*

DE SACRAM. EUCCHARISTIAE. 185
 dere, de corpore & sanguine in sacramentis dixe-
 rit; & qui sint auctores, & testes ex veteribus.

CAP. 18.

Ed pergamus ad reliqua loci propositi codē
 „ Spertinentia. sequitur enim, De qua salute
 „ exquisierunt, & scrutati sunt Prophetae, qui de
 „ futura in vobis gratia prophetauerunt. gratiam
 „ dicit illam, vnde salus ista animarum, sicut ex-
 „ plicatum est, existit, quae gratia in nouo testa-
 „ mento Eucharistia vocatur. Prophetas vero il-
 „ los, de quibus dominus in Euang. Matth. aiebat
 „ discipulis, Amen dico vobis, multi Prophetae &
 „ iusti cupierunt videre, quae vos videtis, & non vi-
 „ derunt; & audire quae vos auditis, & non audie-
 „ runt: illa scilicet verba vitae aeternae, quae B. Petrus
 „ cum aliis discipulis Christi audiuit, cum domi-
 „ nus de carne sua danda ad manducandum disse-
 „ teret; quam qui manducaret, in se esset nunc ha-
 „ biturus vitam, quam vocat hic B. Petrus ut antea
 „ dixi, salutem animarum nostrarum, finem nunc
 „ fidei nostrae, usque ad reuelationē domini no-
 „ stri Iesu Christi, cum erit in altero saeculo perfe-
 „ cta & gloria plena salus animarum. Videamus
 „ ergo quomodo Prophetae de hac gratia prophe-
 „ tauerunt. Ezech. cap. 37. in persona domini, Et
 „ disponam, inquit, eis testamentum pacis, testa-
 „ mentum aeternum erit cum eis; & fundabo eos,
 „ & multiplicabo eos. Hoc extremum dicit de
 „ Baptismo; per lauacrum enim regenerationis
 „ multiplicantur fideles; & baptismus est funda-

mentum aliorum sacramentorum; siquidem per Baptismū diuina generatio dat, vt ait Dionysius, ὁ ἐν ἐμοὶ θεός, id est, esse diuine. quod Paulus in epist. ad Hebræos cap. 3. vocat initium substantiæ; quod hortatur vsque ad finem firmum retinere, si participes Christi effecti sumus. sequitur, Et ponam sancta mea in medio eorum in perpetuum. Hoc dicit de sacramento S. Eucharistiæ; quod magis adhuc declarat subiungens, Et erit tabernaculū meum in eis, & ego eis Deus. Explicauit enim quæ essent illa, quæ proxime dixerat sancta in medio nostrum posita; tabernaculum scilicet, siue velamen, id est, carnem, in qua habitauit plenitudo diuinitatis: Sacramenta enim corporis & sanguinis dicuntur sancta in Ecclesiasticis Missæ orationibus; & in Missa Græcorum diaconus tanquam conscius mysteriorum, & populi ad sacram communionem accessuri monitor, Sancta, inquit, scimus: & iterum. Sancta sanctis. Sic Esaias carnem Christi & cum ea unitam diuinitatem sancta vocat, interprete Paulo in actis cap. 13. cum ait, Quod autem, inquit, suscitauit eum à mortuis non amplius reuersurum ad corruptionem, ita dixit, Quia dabo vobis sancta David fidelia. Hæc itaque sancta dicuntur & sunt tabernaculum, de quo ait per Prophetam Deus, Tabernaculum meum erit in eis. quod summam nobiscum vnionem per cōmunionem corporis eius significat. per hanc enim ipse manet in nobis, & nos in eo. siquidem de prima vnione Dei

*Ezechielis
propheta de
S. Eucharis-
tia.*

*Quomodo sa-
cramenta cor-
poris & san-
guinis Eccle-
sastico more
ad imitationē
scripturæ di-
cuntur sancta.*

*Quid signifi-
cet, Taberna-
culum meum
erit in eis: &*

cum humanitate assumpta non dicimus tabernaculum eius esse in nobis, quin potius ipsum Deum esse in tabernaculo nostro; & sicut est in euangelio Ioannis, habitasse in nobis, id est, in tabernaculo carnis nostræ assumptæ. Dicant ergo Metonymici iuxta prophetiam Ezechielis, quomodo sancta, id est, caro & sanguis Christi in medio eorum posita sunt, si Christum cælo includunt? & vt ipsi tradant, tantum à nobis distat Christus, quantum cælum à terra? quomodo, inquam, tabernaculum Dei, id est, caro eius in eis est, si solum panis ab eis vere comeditur? cibis enim non est vere in comedente, nisi cum vere & realiter, vt ita dicam, comeditur. Ex quonam Propheta aut Apostolo didicerunt, fidem esse tantæ efficacæ, vt tabernaculum istud carnis Christi, quod Propheta dicit, & ipsi in cælo tantum collocatum esse volunt, in medio eorum ponat, & ipsis vere exhibeat? Quid enim delirius, aut somnij similius dici potest, quàm vt credatur præsens esse corpore, qui corpore est absens? Deinde quia per hanc gratiam substantialem sanctissimæ Eucharistiæ sanctificamur, subiungit idem Propheta statim, Et scient gentes, quia ego dominus sanctificator Israel, cum fuerint sancta mea in medio eorum in perpetuum. Prædicat enim conuersionem gentium, & eorum sanctificationem per hæc sancta mysteria in medio eorum iam in perpetuum posita. Hæc erant maxima illa & pretiosa dona, quibus, vt idem B. Petrus in epist. 2.

*quomodo huic
propheta non
est locus apud
Metonymicos*

*Quæ voces
beatus Petrus*

maxima pre-
scripta dona,
quibus diuina
natura con-
sortes effici-
mur.

Quam gra-
uis pernasme-
ruerint hare-
tici, qui san-
cta, quæ in
medio nostrum
sunt iuxta pro-
phetiam Ecce
thielis, & sa-
lutem quæ in
eis est anima-
rum de medio
sui sustulerunt.

Loci epistola
beati Petri,
in qua angelis
desideras pro-
spicere, inter-
pretatio eorum
Metonymicos
pluribus testi-
bus citatis.

scripsit, diuinæ naturæ consortes efficiuntur. quæ quidē si tanto desiderio expetebant sancti Prophetæ, ut summo studio exquirent, & scrutarentur, quando hæc essent futura; & huiusmodi desiderio & studio laudem & prædicationem meruerunt; quid vituperationis, immo, quod grauius est, quid supplicij non meruerunt, qui cum haberent hæc sancta in medio posita, & in eis salutem, quæ nunc est, de medio tamen ea sustulerunt; atque ita sustulerunt, ut nunquam inquirendum, neque scrutandum esse putent, an ita sit, ut ipsi existimant; sed potius omnibus modis contendendum, ita esse? Sed videamus quod deinde sequitur, Quibus, inquit, reuelatū est, quod non sibi ipsis, sed vobis ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos, qui vobis euangelizauerunt, spiritu S. missō de cælo. clare iam significat desiderasse Prophetas frui bonis, quibus nos fruimur. siquidem cum à Deo magno studio, & scripturarum perscrutatione peterent, ut reuelaret eis, utrum quæ prophetabant, suo tēpore, an alio futura essent, responsum reuelationis tulerunt, non sibi prophetasse, sed nobis, quibus Apostoli post diem Pentecostes in vniuersum mundum profecti, hæc mysteria euangelizarunt tanta ac tam admirabilia, In quæ, inquit, angeli ipsi aspicere desiderant. Hoc B. Petrus dixit spirituali visione plenus, videbat enim quanta reuerentia & cultu in hoc mysterio angeli angelorum domino assisterent. quod sæpe etiam B. Chrysostomus vidit, ut supra teste & auctore Isidoro Pleu-

siota, memini. Et in Missa Iacobi fratris domini Hierosolymitana sic monet lector, σιγισάτω πάσα σὰρξ ἐρωτεία καὶ σήτω μὴ φόβου καὶ τρόμου, καὶ μηδὲν γήινον ἐν ἑαυτῇ λογιζέσθω. ὁ γὰρ βασιλεὺς τῶν βασιλευνόντων χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν προσέρχεται σφαγιαθῆναι, καὶ δοθῆναι εἰς ἐρώσιν τῆς πίστεως, προηγουῖται δὲ τῷ τῷ οἱ χοροὶ τῶν ἀγγέλων; Taceant, inquit omnes mortales, & stēt cum metu ac tremore; nihil terrenum cogitent. Rex enim Regum Christus Deus noster exit, ut mañetur, & detur in cibum fidelibus; cum vero chori angelorum antecedunt. & idem B. Chrysostomus in homilia de sacra, & diuina mensa, & de iudicio. Ἐκεῖ, inquit, τῷ θαύματός! τῆς τραπέζης τῆς μυστικῆς ἐξηρημνῆς, τῷ ἀμνοῦ τῷ θεῷ ὑπὲρ σοῦ σφαγιαζομένου, τῶν χειρῶν παριστάμενων, τῶν στεφάνων ἱπταμένων τῷ ἐξαπτερόντων τὰ πρόσωπα καὶ τακλινόντων, πασῶν τῶν ἀσωμάτων διωάμεων μετὰ τοῦ ἱερέως ὑπὲρ σοῦ προσκυνοῦντων οὐ φοβῆς; &c. O, inquit, miraculū mensæ mysticæ tam magnifice instructæ, in qua agnus Dei pro te mañatur; ad quam assistunt cherubini: descendunt seraphini, qui senis alis præditi, vultus demittunt; ubi omnes angeli cum sacerdote pro te legationem obeunt. non times &c. Huc pertinet quod Dionysius Areopagita in cælesti Hierarchia cap. 5. & cap. 9. ait, angelos extremi ordinis præesse Ecclesiasticæ Hierarchiæ, & comministrationi sacrorum; iis denique omnibus quæ in domo Dei, quæ est Ecclesia, honeste, & secundum ordinem, sicut Apostolus ait, fieri

debent; Vt fiat, inquit Dionysius, secundum ordinem nostra ad Deum anagoge, & cum Deo communio, atque vnio: ac rursus, Secundum ordinem a Deo ad Ecclesiasticum statum & Ecclesiasticorum vitam munerum communicatio emanet. quem locum S. Maximus hoc scholio illustrauit. angeli, inquit, tertij ordinis præsunt sacerdotibus, καὶ ἐφορῶσι τὰ προαίτια τῶν μυστηρίων, id est & respiciunt mysteria, quæ ab eis conficiuntur. Et in cap. 5. vbi Dionysius ait iterum angelos extremi ordinis euehere sacerdotes ad lumen diuinum, quod ipsi agnoscunt. Hunc quoque locum idem Maximus in scholiis suis obseruauit, vt mysteriorum, inquit, cognitione plenus patefecit hoc Dionysius, quod angeli, scilicet extremi ordinis, sacerdotes & episcopos tanquam paedagogi in Ecclesiis ad Deum deducant. Quod igitur Dionysius de angelis cognouit, & B. Chrysostomus in Ecclesia videbat, quis non credat multo excellentius B. Petrum & cognouisse & vidisse? Is igitur plenus, vt dixi, cognitione, & visione spirituali, cernebat, quanta reuerentia, religione, studio & attentione sancti angeli magna mysteria corporis & sanguinis domini spectarent. hoc enim significare, & docere voluit, cum dixit, In quæ desiderant angeli παροικῆσαι, quod Latinus interpres vertit, aspicere. Hoc verbo vsus est Ioannes, in eo discipulo, quem siue in se intuens, siue in alium, dicit præcurrisse citius Petro, Et venit, inquit, primus ad monumentum, & cum se in-

clinasset. (sic enim vertit interpres verbum παροικῆσαι) vidit lintheamina, non tamē introiuit. significat hic παροικῆσαι inclinare se ad prospiciendum non introeundo; quod fieri solet cum ex ostio aut per fenestram aliquid accurate & studiose spectamus, siue cum non possumus, aut nolumus ingredi; siue cum non audemus, vel cum festinamus, vt fortassis ille discipulus propter timorem non ausus intrare, ex ostio prospexit inclinatus, siue propter celeritatem nunciandi aliis, quod viderat, siue propter vtrumque. credibile est enim timuisse, præsertim cum audisset, quantus terror, & pavor, vt ait Euangelium, inuasisset mulieres, quæ cum aromatibus ad vngendum Iesum profectæ, & in monumentum ingressæ, Angelum intus viderunt. Hoc igitur verbum παροικῆσαι ^{Quid verbum} habitum exprimit tanquam inclinantis se ad ^{παροικῆσαι} prospiciendum studiose. Eodem verbo ex loco ^{significet} isto epistolæ B. Petri, vt arbitror, sumpto, vsus est Dionysius in prima fere pagina de communione, in eisdem mysteriis corporis & sanguinis domini attente aspiciendis, ὡς πολλῶν μὲν εἰς μὲν καὶ τὰ θεῖα σύμβολα παροικῆσαντων, id est, vt populus quidem in sola diuina sacramenta, siue signa inclinate aspicit; ipse vero (sacerdotem dicit, qui sacrum facit) diuino spiritu ad sancta initia horum mysteriorum, quæ celebrantur, beata & spirituali contemplatione, ac mūdo corde euehitur. initia sancta horum mysteriorum vocat diuinitatem & humanitatem Christi in sacramento latentis, ex quibus sacramentum

ipsum tanquam ex principiis constat. Sed ne huius loci epistola B. Petri interpretatio de Angelis in hæc sacramenta aspicientibus noua videatur, testis est Anastasius Patriarcha Antiochenus, sic alios, licet ipse non assentiat, interpretatos esse. sic enim in libro variarum questionum Theologicarum ait hunc locum interpretans, Sunt qui dicant esse hæc, in quæ Angeli aspicere desiderant, illa, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit: & quæ sequuntur. alij, inquit, referunt ad sacramentum communionis. verum hanc explicationem improbens subiungit: Sed hoc non conuenit. siquidem hoc sacrificium astantibus Angelis, & eorum præsidio atque opera conficitur. At hæc improbatio, non tam nostra explanationis confutatio est, quam confirmatio; quia enim astantibus Angelis, & eorum auxilio hoc magnum sacramentum conficitur, & celebratur, vt Dionysius quoque & alij tradunt, sit, vt facile intelligamus, hæc sacramenta esse, in quæ Angeli astantes desiderant aspicere. Hoc vero, vt mihi videtur, Anastasium grauem alioqui auctorem fefellit, quod non videbatur sibi intelligere, quemadmodum, si Angeli astant, & vident, videre desiderant, cum nemo quod iam habet desideret. Sane quidem, Angeli ubicunque sint, faciem patris, qui in cælis est, semper vident, cum sit Deus vbiq. & Christum vident in cælis reuelatum, & in Ecclesia eundem Christum clare cernunt, licet intra mysticum catapetasma figuræ panis & vini; cui ita ministrant in Ecclesia & videt, vt semper

Cur Anastasius Antiochenus interpretatione loci epist. beati Petri, quæ apud alios auctores legitur, non probauerit: & quid enim inuenit.

ministrare & semper videre desiderent. Non enim est dissimile, quod de cibo illo mystico scriptum est in Ecclesiastico; Qui me edunt, adhuc esurient; quod perinde est, vt si diceret, nulla eos satietas capiet; adhuc cupient edere ac videre quidem. quod delectat, quidam pastus est eius qui videt. itaque cum ait, In quem desiderant Angeli videre, significat illud videre, neque contemptum ei, qui videtur, afferre: neque satietatē ei, qui videt. Sed vt nemo iam deinceps de hoc sensu & interpretatione dubitet, testis & auctor Apostolicus est S. Marcus Euangelista. is enim in Missa, quam composuit in Ecclesia Alexandrina, quæ vsque in hodiernum diem in vsu Ecclesiæ illius est, sic precatur post consecrationem huius magni sacramenti, Ἰησὺς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ ὢν ὁ ἀληθινὸς ἰησοῦς εἰς αἱ πεποιθέντων διδόντες εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρεκκλῆσαι. O inquit, qui in animam beneficia confers, & eis qui in te pusillo animo fiduciam collocāt, illa tribuis, in quæ Angeli prospicere desiderant. & quæ sequuntur.

Quomodo hoc, quod de Angelis in Epist. B. Petri in sacramenta corporis, & sanguinis prospicere desiderantibus tot patrum testimonio confirmatum est, Metonymicos plane redarguit: & quomodo ipsa rerum, & verborum consequentia, & connexio interpretationem comprobet: & quomodo caerimoniam comedendi agnum veterem accinctis renibus transferat Petrus alle-

gorice ad corpus Christi, quod in sacramento comeditur: & quomodo, quod beatus Petrus iubet perfecte sperare in gratia, de qua loquitur, non possit intelligi nisi de S. Eucharistia, quæ est gratia substantialis, ac per se subsistens, quæ ἀυτόχαρις est, & dicitur: & quod Metonymici nō habent, nec habere possunt gratiam, in qua perfecte sperare possint, quamdiu Christum in sacramento negant.

CAP. 19.

*Quomodo lo-
cutus epist. beati
Petri Meto-
nymicos pre-
mat tot san-
ctorum patrū
auctoritate
expositus.*

*Animaduer-
sio, unde du-
cta sit inter-
pretatio loci
epist. beati Pe-
tri in Metony-
micos.*

Agite nunc Metonymici, si quod dominus in cœna illa prima mystica discipulis suis dedit, idēque nobis in Ecclesia reliquit, figura tantum erat corporis & sanguinis Christi, quid ibi chori Angelorum videre desiderant, si nihil ibi præter panem & vinum est? aut quid opus est opera & præsidio Angelorum ad conficienda sacramenta ista magna, & omni admiratione maiora, si nihil ibi est aliud, quàm figura corporis Christi? tantūque distat ab altari Christus, quantum cælum à terra, ut vos traditis: Negabit is fortasse sic esse locū beati Petri interpretandum, at, Hæretice, non satis est negare, sed rationē reddere cur neget necesse est: & rursus probare tua. nos vero lineam interpretationis ex origine sua duximus, ex illa, inquam, salute animarum nostrarum, quam B. Paulus in Epist. ad Timoth. priore cap. 4. vitam quæ nunc est vocat, quam dixit princeps Apo-

stolorum esse nunc finem fidei vultuæ; quam salutem, quæ, ut dixi, vita est animarum, docuimus, auctore Dionysio Areopagita, non posse fieri nisi per unionem cum Christo, scilicet in sacramento corporis & sanguinis eius: sicut dominus in Euangelio ait, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. de salute vero ista dixit idem Petrus exquisisse, & scrutatos esse prophetas, quando scilicet largiēda esset gratia, de qua prophetabāt, quæ videlicet salutem istam in se contineret, & ex se tribueret. Quibus, inquit, reuelatum fuit, quod non sibi metipsis, sed vobis ministrabant ea, quæ nunc nunciata sunt vobis per eos, qui euangelizauerunt vobis, spiritu S. misso de cælo, in quæ desiderant Angeli videre; id est, reuelatum fuit illis, quod salus, siue vita ista animarum, quæ nunc est, de cuius gratia, & mysterio prophetabant, non ad eorum tempora pertinebat, sed potius ad tempus noui testamenti, quod nobis post aduentum spiritus S. prædicatum est: unde statim post aduentum spiritus S. scriptum est in Actis Apostolorum, Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorū, & communionē participationem dicunt mysteriorum corporis & sanguinis domini. Hæc enim sunt in quæ, sicut paulo ante expositum est, Angeli prospicere desiderant, in quibus mysteriis quia agnus ille immaculatus mystice immolatur, cuius typus erat agnus Moisaicus, qui ritu veteris testamenti accinctis renibus comedebatur, idcirco

*De carimo-
nia comeden-
di panem re-
terem in suc-
culo. Iam is
translati alle-
gorice ad cor-
pus Christi,
quod in sa-
cramento co-
mediunt.*

*Quomodo
Metonymici
panem gra-
tiam habent*

B. Petrus intuens in illam carimoniam, & eam allegorice transferens ad nostra mysteria, in quibus spiritus & vita est, subiungit; Quapropter succincti lumbos mentis vestrae, sobrij perfecte sperate in eam, quae offertur vobis, gratiam in reuelatione Iesu Christi. praecipit accingere lumbos mentis, id est, ut custodiantur partes animae, quae ad gignendas virtutes factae sunt, ne vitio corrumpantur, quod ad actiones vitae pertinet, & ut mens omni distractione cohibita, se recolligat, & aggreget ad Deum, ut in eius contemplatione versetur. hoc enim significat in enigmate, Dionysio interprete, zona renibus circumducta, ac vestem stringens & colligens. Hanc inquam, praecipit facere B. Petrus, ut & digne participemus S. Eucharistiam, quae est gratia substantialis, & ut Graeci dicunt, *αὐτόματις*, quae nobis nunc exhibetur, & ut spes nostra perfecte in ea collocata sit. sic enim fiet, ut qui Christum hic in mysterio participamus, eundem sine mysterio & velo, & ut Apostolus ait, per speciem in reuelatione eius participemus. participatio enim sanctae Eucharistiae, id est, Christi in sacramento, quod saepe admonui, imago est participationis eiusdem Christi in caelo, ut ait Dionysius in caelesti hierarchia cap. 1. qui vero haec non faciunt, vane & frustra in ea sperant. Dicant ergo hic Metonymici, quam gratiam habent ipsi substantialem, in qua spem perfecte ponant? an panem suum sacramentalem, id est, figuram corporis Christi? minime; ipsi enim tradunt & continentur, nihil aliud esse, quam panem. at in gra-

tia accidentali, cum creatura sit, perfecte sperare nemo potest, sed in domino, & auctore ipsius gratiae. Sic igitur accepit hic B. Petrus verbum gratiae, sicut Paulus in epist. ad Hebr. cap. 10. cum dixit, Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit in quo sanctificatus est, & spiritui gratiae contumeliam fecerit? non enim dixit gratiae spiritus, sed spiritui gratiae, ut dictum acciperemus de gratia, in qua sit spiritus & vita ipsa, quae est ipsa S. Eucharistia, de qua indigne sumptorum hunc locum testimonio Chrysostomi, Cyrilli, & Theophylacti accipiendum esse, satis, ut opinor, superiore tractatu probauimus. Metonymici vero in suo pane sacramentali, id est, in figura corporis caelo inclusi neque filium Dei habent, neque sanguinem testamenti, neque spiritum gratiae, ut Paulus dicit; neque gratiam substantialem, in qua, ut B. Petrus praecipit, perfecte sperandum est. Christum, inquam, in sacramento absconditum, quem nunc non videmus per speciem, sed per fidem, qui non habent, neque habere volunt, isti quidem nec in reuelatione Iesu Christi eum habebunt. Nunquam dico per speciem videbunt, qui nolunt videre eundem nunc per fidem in sacramento, id est, in figura panis & vini re ipsa substantialiter & hypostatice praesentem. in quo tota nostra fiducia in caelum per sanguinem eius ingrediendi posita est, sicut Apostolus Paulus in epist. ad Hebraeos ait, quod superius loco suo exposuimus.

*in ecclesia, in
qua gratia
perfecte spe-
rare possint.
Quomodo a-
liquando in
scriptura apa-
stolorum ver-
bum gratiae
pro S. Eucha-
ristia, quae est
gratia substan-
tialis, accipi-
tur, quae dici-
tur αὐτόματις.*

*Qualis sit pa-
nis sac. eucha-
ristiae. Metony-
micorum.*

*Quid nun-
quam Chri-
stum per spe-
ciem vide-
bunt qui no-
lunt videre
eundem nunc
per fidem in
sacramento
hypostatice
praesentem.*

Continuatio epist. B. Petri contra Metonymiam
hereticorum, de preparatione ad communionem
sacram: & quomodo S. Eucharistiam vocaue-
rit lac rationale, & quare: & quomodo con-
suetudo Ecclesiae orientis hoc confirmet: & de
communionem infantum in ecclesia illa, & de
communionem grandiorum in nostra: & quo-
modo lac non potest hic accipi de doctrina rudi,
& inchoata, sicut alio loco epist. ad Heb. accep-
pit Apostolus: & quare vocetur lac sine dolo
sancta Eucharistia: & quomodo idem Petrus
hoc ibidem docet. item de Versiculo Prophetæ,
Gustate, & videte: quem Petrus hoc loco ci-
tat, qui auctores ad sacramentum S. Eucharis-
tiæ retulerint: & de lacte, & melle olim in
symbolum Eucharistiæ dari solitis: & quomo-
do in panem sacramentalem hereticorum non
potest conuenire esse sine dolo, cum non sit viuus,
& rationalis, sed figura tantum, nec conueni-
re illud propheticum, Gustate, & videte quam
suavis dominus.

Sed prosequamur epistolam B. Petri. Post-
quam enim dixit quasi in extrema parte pri-
mi capituli, Renati non ex semine corruptibili,
sed incorruptibili per verbum Dei viui perma-
nentis in æternum, quod quidem ad baptis-
mum spectare, nemo est, qui dubitet, hortans
deinceps baptizatos ad digne communican-
dum, subiungit, Deponentes igitur omnem

malitiam, & omnem dolum, & simulationes,
& inuidias, & omnes detractiones, sicut modo
geniti infantes, rationabile, & sine dolo lac con-
cupiscite. quod dicit deponentes omnem mali-
tiam, simile est arque illud, quod Corinthios
monuit, cum dixit, Pascha nostrum immolatus
est Christus: quod de sacramento corporis
Christi dictum esse superius probatum est. sub-
iunxit autem deinde, Iraque epulemur non in
fermento vetere, nec in fermento malitiæ, &
nequitiae. addidit deinde, sed in azimis synceri-
tatis, & veritatis: pro quo nunc ait, Deponen-
tes omnem dolum, & simulationes. quæ rursus
vno verbo alias complexus est Paulus, cum di-
xit in epist. ad Hebræos, Accedamus ergo cum
vero corde. Hoc est etiam, quod idem Paulus
in epistol. ad Corin. accedentes ad hoc sacra-
mentum monuit, inquiens, Probet autem sci-
psum homo, & sic de pane illo edat, & de cali-
ce bibat. Eò enim spectat probatio ista, ne quid
falsi, aut mali lateat; ne forte tanquam di-
gnus sumere sibi videatur, indigne alioqui su-
mens. Sequitur deinde, Et inuidias & omnes
detractiones; quia enim hæc sacra communio
in vnum cum Deo, maxime copulat, vnde
communio & synaxis dicitur, vt Dionysius no-
tauit, idcirco cum omne fermentum malitiæ
& nequitiae, id est, omne genus peccati, corrup-
pentis bonum statum animæ, deponendum est,
tum maxime peccatum discordiæ, & dissidij, cu-
ius seminarium & initia inuidia & detractiones
esse solent; imitatus est dominum, cum ait

Locus epist.
beati Petri de
preparatione
ad sacram. co-
munionem.

FRANCISCI TYRRIANI

Quomodo cō-
suetudo eccle-
siae orientis,
et occidentis
interpret est
loci epist. bea-
ti Petri de sa-
cra commu-
nionē.

2. lib. de
Anima.

in Euangelio, Si offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduersus te; relinque ibi munus tuum, & abi, reconciliare fratri tuo. quod in primis de hoc excellentissimo munere caelesti intelligendum est, quod sacerdotes & cunctus populus per sacerdotes offerunt Deo. nihil enim magis cum cōmunionis sacrae nomine & ratione pugnat, quā dissidium, & discordia. Deinde sequitur, Sicut modo geniti infantes rationabile sine dolo lac concupiscite. Hunc locum consuetudo Ecclesiae tum orientis, tum occidentis mihi interpretari videtur. in hac enim ecclesia nostra cum grandiores baptizantur, statim ut sunt ex semine incorruptibili per verbum Dei viui, ut paulo ante beatus Petrus dixit, concepti, ex baptismo, inquam, sacro tanquam ex vtero spiritus S. effusi, cibum supracaelestem sacrae communionis sumunt: in illa vero Ecclesia, id est, orientis, ipsis etiam infantibus continuo, ut baptizati sunt, datur hic cibus S. Eucharistiae, quod ex Apostolica traditione relictum esse in ea Ecclesia ex Dionysio Areopagita intelligere licet. is enim in capite de pie defunctis, Tribuit, inquit, sacerdos puero infanti sacramentum, ut in eo nutriatur. in quo etiam aduertendum est, quā considerate, & accurate dixerit, ut in eo nutriatur; & non, ut eo nutriatur, ut si de terreno cibo diceretur. non enim est hic cibus eorum genere, qui in sanguinem & carnem mutantur; de quibus dicit princeps philosophorum Aristoteles, in fine digesti alimenti, simile

DE SACRAM. EUCCHARISTIAE. 193

simili adiungitur, id est, caro carni, & sanguis sanguini. Deinde subiungit idem Dionysius, Nec aliam vitam habeat praeter eam, quae con-templetur Deum semper, & facta Dei particeps crescat sancte sacris augmentis. pro quo B. Petrus dixit hic, Ut in eo crescatis in salutem. Itaque, utrumque ex Apostolica traditione fluxisse credendum est, ut grandiores cum baptizantur in Ecclesia nostra, statim sanctam Eucharistiam sumant, non autem pueri infantes; in Ecclesia vero Orientis etiam paruuli statim post baptismum sumant. in quo nunquam ab Ecclesia Romana, quae omnium Ecclesiarum caput & magistra est, reprehensi sunt Graeci, non enim necesse est easdem ubique esse traditiones Apostolorum in iis, quae non pertinent ad dogmata Catholica; in iis enim quae huiusmodi erant, ut ratio aliqua poscere videbatur, ita alibi aliter statuerunt. Praeterea, quia dixerat, Quasi modo geniti infantes, valde apposite S. Eucharistiam vocat lac, propter proprietates mirabiles lactis, quas Clemens Alexandrinus in Pædagogo explicat, libro 1. c. 6. cum illum locum B. Pauli interpretatur, Lac vobis potum dedi; ex quibus illa est praecipua, & quae maxime conuenit paruulis, quam Dionysius Areopagita in epist. ad Titum obseruauit, *αὐξάνειν*, id est, vis augēdi, quae huic cibo caelesti in primis spiritualiter conuenit; & quā B. Petrus ei tribuit, cum ait, Ut in eo crescatis in salutē. de hoc ipso alimēto spirituali, quod est Christus in hoc sacramento, accepit etiam idem Clemens in eodem libro, ubi illam

De commu-
nionē puerorū
in Ecclesia
Orientis.

Quare S. E-
ucharistia vo-
cetur lac in e-
pist. beati Pe-
tri, & vnde id
constet.

FRANCISCI TYRRIANI

mirabilem mutationem miraculum mysticum vocat. Iam vero non posse accipi hoc loco lac, vt Apost. Paulus in Epist. ad Heb. accepit, de doctrina rudi, & inchoata, atque imperfecta; qualis est principiorum, satis ex eo constat, quod ait, Deponentes omnem malitiam & omnem dolum, simulationes, inuidias, detractiones omnes, lac concupiscite rationale & sine dolo. hæc enim non est necesse deponere ad audiendam doctrinam verbi Dei; immo ideo audienda est doctrina verbi Dei, vt hæc vitia deponantur. & ad doctrinam verbi Dei, quæ lac etiam dicitur in scripturis, vt idem Dionysius notauit, tanquam ad conuiuium quoddam inuitantur insipientes, iuxta parabolam Salomonis in Prouerbiis. qui quidem insipientes, varij ac multiplices sunt, quos dominus in parabola de inuitatis ad cœnam vocat pauperes, debiles, cœcos, & claudos. omne enim genus insipientiæ & ægritudinis spiritualis curat & sanat sapientia verbi: non enim indigent medico qui bene habent, sed qui male; vt dominus dixit. Præterea, illud quod huiusmodi lacti adiungitur, esse scilicet rationale sine dolo, magis adhuc declarat viuum esse huiusmodi lac. doli enim, machinæ, fallaciæ, præstigiæ, inquit Cicero, sine ratione esse non possunt. quod si dolus non potest esse sine ratione, neque esse sine dolo ei conueniet cui non inest ratio. vocat autem lac sine dolo, quia vt Gregor. Nyss. in Cant. cant. cap. 5. notauit, Cū hæc sit, inquit, omnis liquoris natura ac vis, vt instar speculi species aspectantium reddat, *ὡς τὸ ἄλγος*

Cap. 9.

Qui sint in parab. la. euāgely de inuitatis ad cœnam magnam pauperes, debiles, cœci, claudi.

Physiologia lactis a Gregorio Nysseno notata.

DE SACRAM. EUCHARISTIE. 194

ἐν τῇ φάραγγι, id est, per leuitatem superficiali, in solo lacte non inest hæc proprietas, quamobrem hæc est summa oculorum laus, nihil inane aut simulatum, & re vacuum, atque ἀνυπόστατον, id est, quod non subsistat adumbrare, sed ipsam veritatem cernere; non autem falsas vitæ huius species recipere. Hæc Gregorius explicans, cur Salomon oculos sponsæ cum columbis lacte lotis comparauerit. Esse igitur sic sine dolo, nemini potest perfecte cōuenire, nisi Christo, qui est in sacramento hoc lac rationale sine dolo. ad quem idem Petrus illud Isaïæ retulit; Qui peccatum non fecit, nec est inuentus dolus in ore eius. Sed iam ne quis de hoc sensu dubitet, id est, esse hoc lac quod hic B. Petrus dicit, S. Eucharistiam, id quod statim sequitur ad efficiendū omnem scrupulū valet. cum enim dixisset, Vt in eo, scilicet lacte, crescatis in salutem, quod solū cōuenit cibo illi viuifico, qui est S. Eucharistia, statim subiunxit, Si tamē gustaris, quā dulceis est dominus; quod ex Psal. 33. mutuatus est. quem versiculum B. Dionysius B. Petrū secutus in Eclesiæ hierarch. cap. de communione, quasi in extrema pagina, ad S. Eucharistiā plane retulit. in eos enim qui propter vitia sua, vt idem ait, expertes & ignari remanent S. Eucharistiæ, scripturam illam prophetæ Dauid produxit, cum ait, Gustate & videte, quam suavis dominus. Rursus vero qui hæc sacramenta digne participant, eos dicit, sancte ac digne participando, excellentiam & magnitudinem eorum videre & cognoscere. B. quoque Iacobus in Missa,

Vnde plane appareat ei-
tlo omni scrupulo, vocasse beatum Petrū in epistola sua sanctam Eucharistiam lac rationale.

De versiculo prophetæ, Gustate, & videte, quoniam suavis dominus ad S. Eucharistiam a magno auctoribus relato.

FRANCISCI TYRRIANI

quam Ecclesiæ Hierosolymitanæ tradidit, eundem versiculum Prophetæ ad S. Eucharistiam accommodavit. Idem fecit Cyrillus Alexandrinus in homilia de cœna domini & lauatione pedum. Idem item S. Gaudentius Episcopus Brixienlis, cuius ordinationi S. Ambrosius interfuit, in sermone 2. de Pascha. Accedit huc, quod ille Psalmus, unde descriptus est hic versiculus, totus est propheticus de S. Eucharistia, & sic eum antiqui Patres in commentariis suis Psalmorum interpretati sunt, quod satis attestatur ipsius Psalmi inscriptio, quando immutavit David vultum suum coram Abimelech; tunc enim accepit David panes propositionis, qui erant typus S. Eucharistiæ, immutato vultu, siue persona sua coram Abimelech. simulabat enim venire se missum à Saule, cum non ita esset, sed potius fugiebat: Sic Christus immutat personam suam in hoc sacramento, cum vocat & simulat se panem, qui tamen non est panis proprie, licet videatur. Sed de isto Psalmo & inscriptione eius, explicatum est in superiore tractatu. fortassis ex hoc loco epistolæ B. Petri nata fuit olim cōsuetudo, ut situr nunc in multis Ecclesiis panis communi benedictione sacerdotali sanctificatus in symbolum sacramenti Eucharistiæ panis divini mystica benedictione sacerdotali consecrati dari solent; sic quoque olim recenter baptizatis daretur lac & mel in symbolum sacramenti Eucharistiæ, mystici, & divini lactis, in quo manentes crescimus in salutem, secundum proprietatem augendi, quæ inest in lacte, & purgamur ab ea quæ in

De lacte, & melle olim in symbolum S. Eucharistiæ dari solitis & in ecclesiis evidens lacte, & vino.

DE SACRAM. EYCHARISTIÆ. 195

mundo est concupiscentiæ corruptione secundum proprietatem *et. d. optinuit*, quæ, ut Dionysius in epist. ad Titum ait, inest in melle. Meminit huius consuetudinis ac traditionis in libro de corona militis Tertullianus; item B. Hieronymus in commentariis Esaiæ cap. 55. exponens illum locum, Emite absque argenteo vinum & lac; pro quo 70 interpretati sunt vinum & adipem, quod B. Cyrillus in comment. Esaiæ ait, non esse alienum interpretari de mysterio corporis & sanguinis domini, exponens, inquam, Hieronymus illum locum, Pergamus, inquit, ad eum qui tenens calicem sacramenti, discipulis loquebatur, Accipite & bibite, Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum, quod vinum miscuit & sapientia in cratere suo provocans ad bibendum: & ut non solum vinum emamus, sed & lac, quod significat innocentiam parvulorum. Deinde subiungit, qui mos ac typus in Ecclesiis Occidentis hodie usque servatur, ut renatis in Christo vinum lacque tribuatur. Illud etiam observandum est quod dixit (Cōcupiscite) ut intelligeremus, satis esse desiderare huiusmodi lac, si de manu sacerdotis non possumus commode sumere; quod dici solet, voto communicare. Alterutrum enim necessarium est ad salutem, re, aut voto, siue desiderio manducare carnem Christi; ut per carnem eius à nobis comensam divinitatis eius participes efficiamur. Accersamus ergo nunc Metonymicos ad rationem disputationis loci huius, & rogemus eos, quod ipsi lac habeant sic translate dictum,

Quomodo panis acetonymicus lactis, id est,

quisolum est
figura corpo-
ris Christi, nō
potest esse lac
rationabile si-
ne dolo.

Quomodo
panis dicitur
mīco hāre-
corum non
potest conue-
nire ille versi-
culus, Gustate
& videte quā
suavis domi-
nus.

FRANCISCI TURRIANI

ad quod depositis peccatis, & gratia Dei, quam in baptismo accepimus, conseruata, aut renouata, voto saltem accedere oporteat: quod, inquit, lac sine dolo? An panis Metonymicus, id est, qui figura corporis Christi est, & nihil aliud, dici potest & dolo, id est sine dolo, cum anima & ratione careat? si in eo nihil est præter substantiam panis, quo corpus alitur, quomodo conueniet, ei, quod Propheta de cibo mystico dixit, & princeps Apostolorum interpretatus est, & post eū adhuc apertius Dionysius, Gustate & videte, quā suavis dominus. Si in eo quod ore corporis gustatur, non est dominus, quomodo excellentiam & magnitudinem eius, qui non gustatur ore corporis, licebit gustando digne videre & cognoscere? Non enim dicit scriptura, Gustate ore spiritus, sed gustate; ne tu hæretice carnem domini ore tantum spiritus gustari concederes, & ore carnis negares.

Quomodo in loco epistolæ B. Petri sancta Eucharistia, quæ dicta est prius lac rationale sine dolo, dicitur nunc lapis viuus, sicut etiam dicitur in euangelio panis viuus: & quomodo quod Petrus vocauit lac rationale, & lapidem viuum, clarius iam vocet hostias spirituales; & quare sic; & quis auctor: & quomodo ex ipsis verbis beati Petri hoc colligatur: & de duplici sacerdotio in vetere testamento; & item de duplici in nouo: & quomodo beatus Petrus de hostia proprii corporis cuiusque, & de hostia corporis

DE SACRAM. EVCHARISTIAE. 196

& sanguinis domini in hoc loco meminerit: & quod illa prior sit præparatio ad hanc secundam: & quomodo locus epist. B. Petri de hostiis spiritualibus ad disciplinam Metonymicam hæreticorum nullo modo accommodari potest, ex quo fit, vt aliena sit à scriptura sancta.

C A P. 21.

¶ Sed prosequamur ea, quæ sequuntur in loco Epistolæ B. Petri: sequitur enim. Ad quem accedentes lapidem viuum, ab hominibus quidem reprobatur, à Deo autem electum & honorificatum, & ipsi tanquam lapides viui ædificamini domus spiritualis, sacerdotium sanctum. quem prius vocauit translate lac rationale sine dolo, vocat nunc lapidem viuum; quia sic sit firmamentum ædificij spiritualis hic diuinus & viuificus cibus, vt lapides firmamentum ædificij terreni; sicut dicitur etiam panis viuus, quod sit firmamentum vitium spiritualium, vt panis terrenus corporalium. cum hoc lapide viuo coagmentamur ipsi per sacram communionem facti domus eius spiritualis, in qua ipse manet; si tamen & ipsi lapides viui sumus per participationem vitæ diuinæ, & non potius per passiones & peccata mortui; ita vt ei adglutinati non possimus, quandiu sic sumus. Hoc est ergo quod dominus dixit, Qui manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Ille scilicet tunc

manet in nobis tanquam lapis viuus in domo spiritali ex viuis lapidibus cōstructa, & nos in illo tanquam membra viua in eius corpore. Sequitur. Offerre hostias spirituales Deo per Iesum Christum. Quod prius vocauit lac rationale, id est, particeps rationis sine dolo, postea lapidem viuum, nunc vocat apertius hostias spirituales, hoc est, habentes spiritum, acceptabiles Deo per Iesum Christum, ad quas offerendas edificamur domus spiritalis sacerdotium sanctum. Vniuersa, n. Ecclesia, omnes inquam fideles, cū digne carnē domini in sacramento māducamus, sacrificium laudis Deo acceptum per Iesum Christum offerimus. Sic quoque, ne solus videar esse huius interpretationis auctor, B. Fulgentius sæculi sui eruditissimus lib. 2. ad Monimum intellexit, & exposuit. sic enim ait; Hæc itaque spiritalis edificatio corporis Christi, quæ fit in charitate, cum scilicet secundum B. Petri sermonem, lapides viui edificantur in domum spiritualem, in sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias acceptabiles Deo per Iesum Christum, hæc, inquam, edificatio spiritalis nunquam opportunius petitur, quam cum ab ipso Christi corpore, quod est Ecclesia, in sacramento panis & calicis ipsum Christi corpus & sanguis offertur. calix enim, quem bibimus, communicatio sanguinis Christi est; & panis, quem frangimus, participatio corporis domini est: quoniam vnus panis, vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane participamus. Hactenus Fulgentius. Præterea cum B. Petrus doceat hic oportere

Quomodo
hostia spiri-
tuales in loco
epistola beati
Petri ad S.
Eucharistia
referatur, quo
auctore, &
qua ratione.

fieri domos spirituales & sacerdotium sanctum ad offerendas hostias spirituales acceptabiles Deo per Iesum Christum; illud autem, lapides viuos fieri, & domos spirituales ac sacerdotium sanctum non contingit nisi iis, qui, sicut Apostolus ait, Exhibent corpora sua hostiam viuētem, sanctam, Deo placentem, consequens necessario est, vt illæ hostiæ spirituales acceptabiles Deo per Iesum Christum aliæ hostiæ sint diuersæ ab hostiis proprii corporis, & ab hostiis orationum, & bonorum operum, quibus hostiis apti efficimur ad offerendum hostias illas spirituales, quas hic dicit B. Petrus, quæ sunt hostiæ corporis & sanguinis Christi, quæ per ipsum Christum sacerdotem magnum sunt acceptabiles Deo. idem enim est sacerdos & hostia, qui saluare potest accedentes per ipsum ad Deum, sicut Paulus in epist. ad Hebræos ait. Deinde confirmat hunc sensum ratio etiam allegorica veteris figuræ. Agnus enim Mosaicus typus & vmbra erat S. Eucharistiæ, qui ab omni Israëlita immolabatur, quatenus in laudem Dei, & memoriam accepti beneficii Ægyptiacæ liberationis à singulis per familias comedebatur, & eatenus omnis Israëlita quodammodo sacerdos erat. vnde lex sic aiebat. Qui non fecerit Phasē, peribit de populo suo, quia sacrificium domino non fecit. facere enim sic sacrificium quodammodo sacerdotis erat. Quod si illa lex agni ab omni Israëlita immolandi & comedendi spiritalis erat, ac proinde prophetia futuræ legis de S. Eucharistia agni immacu-

Quomodo
vnusquisque
fidelis sacer-
doto quodam
spiritali pra-
diu sit.

De duplici
sacerdotio in
vetere testa-
mento.

lati ab omnibus fidelibus in sacrificium laudis comedendi, necesse est vt in nouo testamento vnusquisque fidelis & Christianus sacerdotio quodam spiritali præditus sit, non quidem sacerdotio ex ordinatione, quod est ordinis presbyterorum & Episcoporum tantum, sed sacerdotio ex baptismo, quod est commune omnium fidelium. Quod autem dixi de sacerdotio communi omnium Israëlitarum ex circumcisione, quæ huius nostri communis ex baptismo umbra erat, notauit Philo Alexandrinus eruditiss. auctor lib. 3. de vita Moylis. interpretatur Latine. In quo, inquit, festo (Pascha dicit) non quidem priuati & populares victimas ad aram adducunt, quas immolent sacerdotes; quin potius iussu legis vniuersa gens sacerdotio afficitur, dum vnusquisque hostiam adducit, & suis immolat manibus. & rursus in libro de Decalogo; In quo, inquit, festo vnusquisque eorum sacrificat, non expectatis sacerdotibus, cum vniuersæ nationi Iudæorum sacerdotium largiatur lex; vt vno totius anni die præcipuo & insigni per se quisque sacrificet. Hactenus Philo. Hoc quoque Isidorus Pelusiota in epistola ad Theodosium Episcopum, Philonem secutus, obseruatum reliquit. reddamus Latine. vt in vetere, inquit, testamento non licebat sacrificare, nisi solis sacerdotibus; tempore tamen Paschæ omnes quodammodo sacerdotio honorabatur; vnusquisque enim agnum immolabat: sic in nouo testamento, quod successit, tributa est quibusdam potestas immo-

De duplici
sacerdotio in
nouo testame-
to.

landi excellentissimam hostiam incruentam. Deinde subiungit. Vnusquisque tamen electus est sacerdos sui corporis, non quidem vt sine electione proficiat ad sumendum sibi potestatem, & imperium in subditos; sed potius vt, vitis imperans, corpus suum templum faciat castitatis. Hactenus Isidorus grauis & antiquus auctor, illum B. Pauli locum explanans, cum ait, Exhibete corpora vestra hostiam viuentem; & quæ sequuntur. Meminit itaque hoc loco Isidorus de sacerdotio visibili & externo ex ordinatione, quod non est commune omnium, vt hæretici volunt, & de sacerdotio item spiritali & inuisibili, communi omnium, ex baptismo, & de proprii corporis hostia, quæ est præparatio ad hostiam illam incruentam, digne offerendam & participandam. De vtraque hostia meminit hic B. Petrus, quia altera est ad alteram præparatio, hostia, inquam, proprii corporis, per quam domus spiritalis ædificamur, præparatio est ad hostiam spirituale corporis & sanguinis domini digne offerendam & manducandam. Ergo vt agnus ille typicus secundum legem ab omnibus Israëlitis in sacrificium Deo comederetur; sic etiam necesse est secundum Euangelium, vt omnes carnem agni mystici, qui est Christus in sacramento, in sacrificium laudis manducant. Dominus enim dixit, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Itaque vt illud Exodi 19. Si audieritis vocem meam, & custodieritis pactum

meum, eritis mihi in regnum sacerdotale & gēs.
sancta, implebatur in Israelitis, qui viuentes se-
cundum legem affectibus suis dominabantur,
Paschalēque agnum omnes edebant, facti sic
reges & sacerdotes; ita quoque illud ipsum se-
cundum spiritum in Christianis impletur, qui
dominantes concupiscentiis carnis, & facti par-
ticipes mystici sacrificij sanctæ Eucharistiæ, re-
gale sacerdotium in se habent. Vnde B. Petrus
iubungit paulo post, quod ad omnes Christia-
nos pertinet, Vos autem genus electum, regale
sacerdotium, gens sancta, populus acquisitio-
nis. Quibus enim dedit Deus potestatem, vt per
lauacrum regenerationis filij Dei fierent, pote-
statem simul dedit, vt reges & sacerdotes ex ba-
ptismo fierent, qui hostias spirituales corporis
& sanguinis domini per sacerdotes ex ordina-
tione, in Ecclesia offerrent: sicut declarat sacer-
dos Ecclesiæ minister, cum præparans sacrifici-
um Missæ, Memento, inquit, omnium circun-
stantium, quorum tibi cognita est & nota de-
uotio, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi
offerunt hoc sacrificium laudis &c. offerunt sci-
licet, qui circumstant, per sacerdotes in Ecclesia
ad hoc ministerium sacerdotale ab Episcopo or-
dinatos. Videamus nunc, vtrum Metonymici
totum hunc locum Epistolæ Petri ad se accom-
modare possint, vt si accommodare nō queant,
fatendum eis sit, non pertinere ad eos, ac pro-
inde disciplinam Metonymicam à scriptura san-
cta alienam esse. Percuntemur ergo primum,
ad quem lapidem vinum accedunt ædificati

Quomodo lo-
cus epistolæ
B. Petri de
hostiis spiri-
tualibus ad
disciplinam
Calmini nullo mo-
do accommo-
dari possit.

& ipsi lapides viui & domus spiritualis? Res-
pondebunt ex disciplina Caluini, accedere se
per spiritum & efficaciam fidei ad Christum in
cælis residentem. sed percuntemur tursus, quo-
modo & ipsi lapides viui ædificentur, & domus
spiritualis fiant? sane quidem respondebunt,
fieri se domos spirituales, si exhibeant corpora
sua hostiam viuētem, sanctam, Deo placentem,
rationabile obsequium, item si non contingat
obliuisci beneficentiæ, ac communicationis ho-
norum suorum; quia Paulus Apostolus affir-
mat talibus hostiis promereri, siue delectari
Deum. Interrogemus tertio, si & ipsi ædificati
lapides viui, vt id nunc concedamus, & facti
domus spiritualis per hostias mortificationis
carnis, & cultus spiritualis, & beneficentiæ at-
que eleemosynæ, quas hostias alias spirituales
secundum principem Apostolorum acceptas
Deo per Christum habent, quas offerant illo
priori genere hostiarum instructi & præparati?
Nullas sane proferre possunt, qui corpus Chri-
sti cælo includunt; & figuram eius tantum sibi
retinere volunt. nisi forte ita desipiunt, vt di-
cant se in cælum per fidem ascendere, & ibi ho-
stias spirituales offerre, quas Christus per semet-
ipsum reuelata facie, hoc est, corpus & sangui-
nem suum extra mysterium semper pro nobis
Deo patri offert. Hactenus ex epistolis Pauli, &
Petri principis Apostolorum de sancta Eucha-
ristia contra Metonymicos.

Disputatio aduersus Metonymicos ex scriptura
vetere collata cum noua, ac primum de iugi sa-
crificio veteris testamenti collato cum iugi sa-
crificio nouæ legis, quod est S. Eucharistia, cuius
typus erat sacrificium vetus: & quomodo quæ
de iugi sacrificio scripta, in nostro iugi sacrifi-
cio tanquam in veritate impleta sunt, in panem
sacramentalem Metonymicorum non possint
conuenire, nec in eo impleri: & quomodo secun-
dum Metonymicos non est secundum Euange-
lium gratia, & veritas per Iesum Christum fa-
cta, sed figura in figuram mutata: & quomodo
quod dixit dominus, Ego vobiscum sum vsque
ad consummationem seculi, de corpore suo, quod
in sacramento vsque ad consummationem secu-
li habemus, intelligendum esse, ex eo quod de iu-
gi sacrificio vetere scriptum est cognoscitur, ta-
quam ex typo veritas: quomodo item caro Chri-
sti dicitur in scriptura tabernaculum, & alta-
re, quæ nos habemus, & non Metonymici:
item collatio loci Apocalypsis cum euangelio
Ioannis, & cum eo quod de iugi sacrificio, &
de lege agni Paschalis scriptum est: & explica-
tio loci Apocalypsis de Hierusalem sancta ci-
uitate noua descendente de celo: & quomodo
Metonymici visionem beati Ioannis frustran-
tur negantes esse corpus Christi in sacramento:
& de loco prophetico Danielis de iugi sacrificio
corporis Christi in sacramento.

Sed quia Euangelium oportet interpretari, vt
Apostolica const. libro 2. Clementis iubet,
ita vt consonet legi, & prophetis; & legem, ac
prophetas, ita vt consonent euangelio: age, pro-
feramus deinceps vetera, qui iam protulimus
noua; & videamus, quàm sint illa quidem cum
Apostolica scriptura in hoc sacramento con-
sentientia, ac consonantia, cum ergo dicat Pau-
lus legis & Euangelij diuinus interpres, Vm-
bram habebat lex futurorum bonorum, non
ipsam imaginem rerum, age, inquam, confere-
mus, quæ de iugi sacrificio vetere in Exodo cap.
29. scripta sunt, cum sacrificio noui testamenti,
quod quotidie in Catholica Ecclesia offertur; li-
cet scriptum est, Quotiescunque enim manduca-
bitis panem hunc, & calicem biberitis, mor-
tem domini annuntiabitis, donec veniat. Quo-
tiescunq; enim dixit, quod significat ἐν δὲ λέγει, id
est, iugiter faciendum esse hoc. Huius ergo
sacrificij nostri typus erat illud sacrificium iuge
veteris testamenti, cum duo agni anniculi per
singulos dies iugiter immolabantur, cum certa
mensura similæ, ex qua panis fiebat, & olei ac
vini, vnus mane, & alter vespere, iuxta ritum im-
molationis matutinæ. ac agnus quidem, qui ve-
spere immolabatur, typus erat Christi agni im-
maculati, qui nouissima hora, vt ait Ioannes, à
nobis, in quos fines seculorum deueniunt, qui
unctionem à sancto habemus, sub specie panis
& vini immolatur, vt dominus instituit, cum

Collatio iugis
sacrificij vete-
ris cum iugi
sacrificio nouæ
legis, quod est
sancta Eucha-
ristia, vt um-
bra cum veri-
tate rei colla-
tio.

se ad vesperam mystice post cenam Deo patri obtulit; in qua immolatione vespertina & mystica, de qua David quoque prophetabat, cum dixit, Eleuatio manuum mearum, sacrificium vespertinum, immolationem illam in cruce commemoramus; quæ manè cepit fieri, sicut scriptum est in Euangelio, Mane autem facto consilium inierunt, vt morti eum traderent; & vinctum eum adduxerunt. sequitur deinde in lege vetere iugis sacrificij, In oderem suauitatis sacrificium est domino oblatione perpetua in generationes vestras ad ostium tabernaculi testimonij coram domino. quæ quidem aprissime in sacrificium Ecclesiæ Catholicæ conueniunt, quo nihil potest magis esse acceptum, neque gratum Deo, quod Dominus instituit, vt hoc illi pro omnibus, quæ pro fide nobis retribuit, vicissim nos secundum prophetiam David retribuamus, diuina opera quæ in carne gessit, *ὁ ἡγορίσας*, id est, grata memoria celebrantes, & oblatione perpetua in generationes nostras, id est, vsque ad secundum aduentum domini; sicut dominus interpretatus est, inquit, vt ex Apostolo Paulo didicimus, 'Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem domini annuntiabitis, donec veniat. significat enim, vt dixi, assidue & perpetuo faciendum esse hoc sacrificium vsque ad secundum aduentum. Eodem pertinet, quod scriptum est in lege agni paschalis, qui etiam typus erat sanctæ Eucharistiæ, quæ est verus agnus, In generationes vestras, cultu sempiterno. Illud autem, Ad

Ad ostium tabernaculi testimonij coram domino, diuine conuenit cum Apostolica traditione de sacrificio iugi noui testamenti offerendo in Ecclesia tantum Catholica, quæ est ostium mysticū illius tabernaculi non manu facti, in quod non ingrediuntur, nisi quibus Ecclesia Catholica testimonium tribuit. Idem in typo & ænigmate significabat illa alia lex de agno immolando in Pascha, & in vna domo comedendo, & non efferendo quicquam ex carnibus eius foras. Et illa rursus lex, quæ cauebat, vt si quis vitulum vel agnum in castris immolaret, ac non potius ad ostium tabernaculi offerret, anima illius periret de populo. Vnde B. Cyrillus his locis à se notatis & allegorice acceptis in libris de adoratione in spiritu, subiungit; Ergo qui extra tabernaculum sacrificant, erunt quidem non alij præterquam hæretici, quibus, quia hoc facere audent, imminet interitus. Quare, inquit, *τὰς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ἀλλοιῶς λαοφονίας ἀγιάζεσθαι πισθόμεν καὶ ὁλογείσθαι καὶ τελειῶσθαι παρὰ χριστοῦ*, id est, idcirco in Ecclesiis Catholicis donorum oblationes sanctificati credimus, & benedici, & à Christo confici. & paulo supra, Quod oblationem, inquit, quam mystice faciunt, in sanctis Ecclesiis fidelium facere oporteat, ex scriptura sancta intelligi potest. Hæc beatus Cyrillus. Violant quoque legem, qui tametsi ad ostium tabernaculi, id est, in Ecclesia Catholica offerunt, non tamen coram Domino offerunt, sed coram peccatis suis & concupiscentiis & auaritia. Sed pergamus ad

De offerendo in ecclesia tantum Catholica sacrificio & Eucharistia, quibus in locis veteris testamenti in typo & ænigmati significatur.

Quomodo non solum ad ostium tabernaculi, sed coram domino offerre oporteat mysticam oblationem.

*Philo Iudaeus
interpretatio.
nē 70. confes-
sus est prophē-
tā esse, quod
nonnulli non
tā bene de 70.
scribitis alio-
qui Catholicos
manifeste ar-
guit.*

reliqua legis de iugi sacrificio. Sequitur enim,
de illis agnis, In quibus cognoscat tibi illic. sic
enim est apud 70. quorum interpretationem,
prophetiam esse Philo etiam Iudaeus libr. 2. de
vita Moysis confessus est; hoc, inquam, in pro-
totypum agnum, id est, in Christum diuine
conuenit, in eo enim tum immolato per san-
guinem crucis, tum mystice in specie panis &
vini oblato Deus est, & agnoscitur ab iis, qui
digne offerunt, & digne manducant; sicut scri-
ptum est, Gustate & videte, Qui enim ut ait di-
uinus Dionysius, diuinis mylteriis sanctae ini-
tiantur, agnoscent, magnificam eorū gratiam;
eorūque diuinissimā excellentiam sancte par-
ticipando contemplātes, celebrabunt grata me-
moria, & iusta gratiarum actione caelestia Dei
munera. solet scriptura sancta frequentissime ex
verbis ipsis, quibus utitur, afferre, quas Graeci
vocant ἀφορμας, quasi anlas & adiumenta que-
dā atque initia spiritualis sensus eliciendi, & ty-
pos ad prototypa, hoc est, vmbas ad corpora,
& ad ipsas imagines rerum, ut Paulus vocat, re-
ferendi; ut in hoc loco, cum ait dominus, In
quibus agnis, scilicet iugis sacrificij cognoscat
tibi illic. Spiritualiter enim Moyses caelestia &
vera mysteria in illis vmbis videbat, sicut illi in
monte ostensum erat; ut etiam Apost. Paulus in
epist. ad Heb. ca. 8. nos admonuit. Dicant ergo
Metonymici, quomodo in eorum pane sacra-
mentali, si prototypum est veteris agni iugis sa-
crificij, cognoscitur dominus, cum nihil in eo sit
præter naturam panis, ut eorū disciplina tradit?

Scio responsuros esse, cognosci quidem in pa-
ne suo dominum tanquam in figura. Quomodo
igitur ipsorum panis prototypum erit, si non
magis nec expressius cognoscitur in eo domi-
nus, quā in agnis illis sacrificij iugis cognos-
cebatur? si hic, inquam, in figura cognoscitur, si-
cut illic in figura item cognoscebatur? An qui a
veteri ad nouum testamētum translati sumus,
a figura ad figuram sumus translati, & non po-
tius ad gratiam & ad veritatem? Lex enim, in-
quit Ioannes, per Moysen data est, gratia au-
tem & veritas per Iesum Christum facta est, nō
dixit figura in figuram per Christum mutata est,
sed gratia, & veritas facta est. figuris & vmbis
veteris legis opposuit Ioannes gratiam & veri-
tatem nostrorum sacramentorum. Quare si in
agnis sacrificij iugis cognoscebatur dominus,
sicut ipse dominus de eis dixit, Cognoscat tibi
illic: cognoscebatur autem in figura; conse-
quens necessario est, ut per sacramentum, cuius
figura & vmbra erant illi agni iugis sacrificij,
non iam in figura sua, cognoscatur dominus
tanquam absens, sed in se presens, licet oper-
te & velate. Sequitur deinde in lege de agnis
illis, Ut loquar ad te, & præcipiam, siue ordi-
nabo, illic filiis Israel. quæ perinde sunt, quasi
diceret, lequar ad te, & per te cæteris Israelitis
ordinabo hæc sacrificia. Sic enim scriptum est
Num. 28. dominus ad Moysen, Præcipe, in-
quit, filiis Israel offerre agnos anniculos, &
quæ sequuntur. Hæc etiam cōueniunt, ut in ty-
po, cū sacrificio noui testamēti; de quo locutus

*Quomodo rō-
nancium secū-
dum Metony-
micos a figura
ad figurā nos
in nouo testa-
mento trans-
latos esse, non
autē ad gra-
tiā & verita-
tē secundū E-
uangelij loqū-
m.*

*Quomodo
Christi ho-
stia, & altare
sit.*

est dominus sanctis Apostolis, sicut narrat Euangelium, & sicut Apostolus ait, Ego enim accepi à domino, quod & tradidi vobis, & quæ sequuntur. Sequitur, Et sanctificabitur altare in gloria mea, & sanctificabo tabernaculum testimonij, & altare. Hoc quoque secundum anagogen in Christum quadrat, qui non solum est hostia, sed etiam ut ait Dionysius in capite de chrismate, altare est, in quo animæ nostræ mystice consecrantur & offeruntur Deo, & holocausta fiunt; quod altare, inquit, à seipso sanctificatum est. sanctificat enim seipsum pro nobis sanctissimus Iesus, ut nos ex Deo natos sanctificatione repleat, qua œconomice, & ἀνὰ πρῶτον, id est, ut hominem decebat, sanctificatus fuit. Hæc Dionysius. De hoc ergo altari secundum spiritum ait nunc dominus in lege, Sanctificabitur altare, quod ipse scilicet sum, in gloria mea, id est, à diuinitate mea, siue à meipso: sicut ipse dominus in Euangelio Ioannis dixit, Ego sanctifico meipsum. Clarius autem 70. interpretes in anagogen spiritualem intuētes prophetice, pro eo quod B. Hieronymus vertit, sanctificabitur altare, Sanctificabor, inquit, in gloria mea, altare interpretantes Christum ipsum, qui secundum humanitatem, & quatenus sacrificium & altare est, à se Deo sanctificatus est, & à se sanctificatus, nos, qui templum Dei & altare sumus, & loca ipsa sanctificat, vnde subiungit; Et sanctificabo tabernaculum testimonij cum altari, & Aaron cum filiis suis. Sequitur, Et habitabo in medio filio-

rum Israel. Satis hoc etiam cum eo conuenit secundum spiritum, quod dominus in Euangelio dixit, Ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. se enim viuentem per velament, id est carnem suam nouo modo, hoc est in mysterio siue sacramento, in domo Dei apud nos reliquit vsque ad consummationem seculi. In cælo enim non erit templum, sicut B. Ioannes in reuelatione visionis ciuitatis sanctæ Hierusalem cælestis, Et templum, inquit, non vidi in ea, dominus enim omnipotēs templum illius est, & agnus. Hoc itaque est, quod idem Ioannes in Apocalypsi dixit, Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. tabernaculum enim Dei vocat carnem Christi, in qua habitare voluit Deus, quæ post ascensum in cælos cum hominibus non est corpore, nisi in mysterio. Hanc carnem, ut Apocalypsis vocat tabernaculum, sic scriptura Exodi vocat altare, quod per ipsam illam carnem, & in ipsa consecremur, & holocausta Deo accepta efficiamur. Huiusmodi tabernaculum, & altare, id est, carnem Christi non habent Metonymici, qui panem suum sacramentalem figuram Christi esse tradunt, anagogen & spiritum veteris scripturæ, & reuelationem B. Ioannis frustantes. Habitabit ergo, inquit Apocalypsis, tabernaculum Dei cum hominibus; non dixit, habitauit, in præterito, ne de breui illa habitatione dictum esse intelligeremus, quæ ante Apocalypsin B. Ioannis iam transierat, sed de habitatione nobiscum in sacramento, quæ vsque

Quomodo dixit dominus, Ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi, quia manet nobiscum in sacramento.

Collatio loci Apocalypsis cū loco Exodi ad mysterium & Eucharistia pertinet.

Collatio loci Apocalypsis cū Euangelio Ioannis de Eucharistia.

FRANCISCI TYRRIANI

ad finem duratura erat, quam Beatus Ioannes in spiritu vidit. Sequitur in Apocalypsi; Et ipsi populus eius erunt: & ipse Deus cum eis eorum Deus erit; hoc est, quod dominus de hoc mysterio in Euangelio dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in illo. Similiter in Exodo, cum dixisset, Et habitabit in medio filiorum Israel, statim subiunxit, Erōq; eis Deus, & scient, quia ego dominus Deus eorū; Deinde sequitur, Qui eduxi eos de terra Aegypti, ut manerem inter illos, & inuocaret ab eis, sic enim est apud 70. Reddit rationē scriptura more suo legis de ingi sacrificio duorū agnorum, quę fuit liberatio populi Israelitici ex Aegypto. Eandem rationem reddidit in lege agni Paschalis, Et cum dixerint vobis, inquit, quę est ista religio? dicetis eis, Victima transitus domini est, quando transiuit super domos filiorum Israel in Aegypto percutiens Aegyptios, & domos nostras liberans. Hoc etiam mirifice conuenit cum eo, quod Apocalypsis B. Ioannis in eodem loco de mystico tabernaculo & de mystica habitatione Christi nobiscum subiungit, inquit, Et absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra. Qui enim carnem Christi viuificam nobiscum habitantem manducat, habet vitam æternam; sicut dominus dixit differens de hoc mysterio in Euangelio. hoc ergo est, secundum spiritum, absterge lachrymam ab oculis, & liberari luctu &

Quid sit in
Apocalypsi
Ioannis abster-
gi lachrymam
ab oculis.

DE SACRAM. EUCHARISTIE. 204
doloze, quod fuit, in ænigmate typico, liberari à seruitute Aegypti, & à morte, quæ angelus vastator, primogenitos Aegyptiorum affecit. Quod vero ait, Absterget lachrymam, & mors ultra non erit, quæ prima abierunt, non pertinere hoc ad secundum aduentum, cum tursus mors inimica nouissime destrueretur, sicut Apostolus ait, & Esa. cap. 25. Rursus abstulit Deus lachrymam ab omni facie; cum enim dicit, tursus, sic enim est apud 70. significat semel prius abstulisse, non pertinere, inquam, ad secundum aduentum, ut aliquis suspicari posset, interpretatus est Apostolus: qui hunc locum imitatus 2. Cor. cap. 5. Vetera, inquit, transierunt, quæ hic vocat prima; facta sunt omnia noua. non enim dixit, fiēt, sed facta sunt. quæ autē verera trāsisse dicat ex antecedentibus intelligere licet. dixerat enim; Itaque nos ex hoc neminem cognouimus secundum carnem, pro eo, quod est, iam nos secundum spem liberatos esse à morte, luctu, & dolore, quæ prius dominabantur. esse enim nos iam cum Christo cōresuscitados, habereque in nobis tanquam pignus secundæ resurrectionis Christum ipsum suscitātū à mortuis, qui iam non moritur, & mors, inquit, ei ultra non dominabitur: illud etiā probat, quod Ioannes in principio huius visionis dixit, Et ego Ioannes vidi sanctam ciuitatem Hierusalē nouā descendentem de celo à Deo paratam, sicut sponsam ornata viro suo. de hierarchia enim celesti loquitur, quę cum hierarchia Ecclesię Catholice copulata est totis votis gūis, & copulata, ut Dionys.

Locus Apocalypsis de hierarchia celesti cum hierarchia ecclesiæ catholice copulata.

FRANCISCI TVRRIANI

ait, id est, spiritualibus contemplationibus, ex quo tempore Christus venit, & mysterium redemptionis operatus est. Hanc enim coniunctionem vtriusque Ecclesiae, de qua superius cap. xij. copiose disseruimus, significat descensus illius Ecclesiae caelestis ad hanc. In hac ergo Ecclesia Catholica, ad quam caelestis illa visa est descendere, tabernaculum Dei cum hominibus, id est, carnem Christi diuinam & viuificam vidit Ioannes post ascensum Christi in caelos nobiscum usque in finem seculi habitaturam, abstergentem lachrymam, & omnem dolorem animae, & à morte aeterna liberantem. Hanc ergo visionem B. Ioannis frustrantur Metonymici, cum tabernaculum Christi, id est, carnem eius sanctam, in qua plenitudo diuinitatis eius habitat, à sacramento excludunt, & caelo includunt. Fateor in proximo superiore capite Apocalypsis reuelationem fieri secundi aduentus, & consummationis seculi, sed nec in prophetiis, nec in reuelationibus ordo requirendus est, ita ut quae priora sunt, prius prænuncientur, aut videantur ut reuelentur; sed in eo potius laborandum est, ut prophetiae & reuelationes *ἡμερομηνίας καὶ ἐπομηνίας τῶν θεσφάτων*, ut B. Cyrillus in comment. Esaiæ admonuit, id est, apte, & ut consequentia contemplationum postulat, explicentur. Præterea fuisse sacrificium iuge veteris legis typum sacrificij noui testamenti, quod à presbyteris in Ecclesia nostra quotidie super altare fit, testimonio etiam est, quod prædicens Daniel tollendum esse iuge sacrificium tempore Anti-

Quid sit tabernaculum Dei cum hominibus,

Quod Metonymici visionem beati Ioannis frustrantur.

Quid in prophetiis, & reuelationibus requirendum sit, & quid non requirendum.

Quomodo probetur iuge sacrificium vetus fuisse typum nostri sacrificij iugis

DE SACRAM. EUCHARISTIAE. 205

christi, eodem verbo usus est, quo Moyses in sacrificio iugi veteris legis, scilicet ut admoneret nos Propheta, hunc esse verum agnum, quem mystice & iugiter immolamus, illos vero agnos sacrificij iugis Mosaici typum & umbram huius fuisse. Idem itaque verbum *ἐνδεδεχισμένον*, utrobique positum est in typo, & in veritate rei. Exponit autem hunc propheticum locum Danielis, ut ceteros prætermittam, Hippolytus martyr eleganter & grauiter in libro de consummatione seculi, & diebus Antichristi; Nec oblatio, inquit, erit tunc, neque thymiamata, οὐτε τὸ τίμιον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ χριστοῦ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, οὐκ ἀναφανίσσεται, λειτουργία σβεδήσεται, φάσμα δὲ καὶ πᾶσι θήσεται, ἀνάγνωσις τῶν γραφῶν οὐκ εἰσάκουσθαι θήσεται, id est, neque pretiosum Christi corpus & sanguis in diebus illis apparebit, Missa extinguetur; cantus psalmorum desinet, lectio scripturarum non audietur. Hæc omnia, ut vno verbo *τοιοῦτο* ἐνδεδεχισμένον vocauerunt, id est, falsam iugis sacrificij translationem, siue immutationem. sublato enim iugi sacrificio, aliud pro eo, quod non erit sacrificium verum, Antichristus substituere, ut iam Antichristi præcursores plane exierint Metonymici, qui corpus & sanguinem Christi à sacramento excludunt, & in exhibitionem quandam per efficaciam fidei, & per manducationem, quem ore spiritus extra panem fieri somniant, transferunt. Fateor præcursores etiam Antichristi sunt Lutherani, minores tamen in hac parte; non enim

S. Eucharistiae testimonio propheta Danielis.

Observatio de eodem verbo *ἐνδεδεχισμένον*, posito in sacrificio iugis veteris legis, & noui testamenti, id est, de eodem verbo posito in figura, & veritate.

Quomodo Metonymici præcursores maiores Antichristi sint, Lutherani vero præcursores minores.

negant corpus & sanguinem Christi in sacramento, sed negant sacrificium esse, illudque falso mutant in sacrificium orationis, inuocationis, & gratiarum actionis, quæ sumptioni adiuncta esse concedunt. Vtrique ergo tanquam Antichristi quidam. sic enim eos vocat beatus Ioannes, ἐνδελχισμὸν παραμύθησιν, id est, sacrificium iuge transuertunt, iuxta prophetiam Danielis de Antichristo. Haftenus de lege veteri iugis sacrificij, & de spirituali eius anagoge ad iuge sacrificium noui testamenti pertinente; in qua anagoge quàm apte omnia illa vetera ut in umbra respondeant veritati mystici prototypi, quod est sancta Eucharistia, is solum intelligit, qui credit: qui enim non credunt, ut faciunt hæretici, coguntur ad inanes umbras, & litteram occidentem cum Iudæis redire.

Loci Leuitici cap. 16. de duobus hircis collatis cum sacrificio nostro mystico viuo: item de duobus passeribus ex Leuitico cap. 14. & quomodo secundum Metonymicos typicum sacrificium hirci viui, & passeris item viui non est in Euangelio impletum, si dominus figuram corporis sui dedit discipulis: & quomodo Metonymici, quamuis ad naturam diuinam, quæ neque pati, neque mori potuit, confugiant, elabi non possunt.

CONferamus deinceps legem Leuitici cap. 16. de duobus hircis pro peccatis populi offerendis, altero mactando, altero dimittendo viuo in eremum; quæ umbram habebant futurorum bonorum. Vterque enim erat typus & umbra Christi pro peccatis mortui, & eiusdem resurgentis. Sed quia non poterat vnus idemque hircus mactari & reuiuiscere, nisi species magiæ esse videretur, ut B. Cyrillus in Glyphis scripsit (sic enim vocat, ut supra iterum admonui, allegoricas interpretationes, quas in Pentateuchum Moysis composuit) idcirco duo hirci adhibebantur ita inter se similes & pares, quasi vnus essent, ut vnus Christi typus fierent. Ut ergo duo hirci vice erant vnus mactati, & rursus viuentis, sic sacrificia altaris nostri vnus Christus sunt, qui in cruce immolatus est semel, & nunc mystice immolatur pro peccatis nostris; tanquam verus hircus emissarius, qui secundum legem Leuitici per hominem paratum, id est, qui se prius probauit, sicut Apostolus præcipit, dimittitur in desertum, id est, in animam sobriam nulla luxuria diffluentem; in qua propter sobrietatem & omnis temperantiæ studium non inuenit requiem spiritus immundus, iuxta parabolam Euangelij, sed spiritus mundus. Similiter in emundatione leprosi ex duobus similibus passeribus vnus quidem immolabatur adhibitis cedro, cocci-
no retorto, & hyssopo tinctis sanguine pas-

*Collatio legis
Leuitici de
duobus hircis
cum sacrificio
nostro.*

*Collatio le-
gis Leuitici
de duobus
passeribus*

in emundatio-
ne Leprosi o-
blatis cum sa-
crificio novi
testamenti.

seris; alter vero sanguine item passeris occisi tin-
ctus dimittebatur in agrum: eratq; uterq; typus
figura vnius Christi, qui semel quidem per san-
guinem crucis ad emundationē peccatorum in
odorem suauitatis Deo oblatus est; in altari au-
tem non intercedente morte, sed viuens offer-
tur; quia enim sicut de hirco dictū est, non po-
terat vnus passer mactari, atque idem iterum
animari, nisi genus magiæ videretur esse, duo
passeres adhibebantur ita similes, quasi vnus
essent, ad figurandum vnum Christum, qui se-
mel in ligno crucis per sanguinem oblatus est;
idēquenunc per sanguinem quidem secundū
commemorationem, alioqui semper viuens,
offertur, & in agrum mittitur, id est, in terram
cordis frugiferam. Tinctio itaque passeris viui
ex sanguine passeris mactati significabat in enig-
mate eundem esse, qui nunc viuens offertur, &
qui in cruce oblatus est, esseque hanc hostiam
vere quidem incruentam, secundum vero com-
memorationem cruentam; sicut ipse dixit, Hoc
facite quotiescumque biberitis in meam com-
memorationem; quotiescumque enim mandu-
cabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortē
domini annūciabitis donec veniat. Vos hic ap-
pello Metonymici, quomodo potestis verita-
tem typis illis & figuris adumbratam ostende-
re, si quod dominus dixit corpus suum esse, &
gratias agens Deo patri obtulit, vos figurā cor-
poris discipulis dedisse dicitis, & corpus Deo
Patri obtulisse negatis? quomodo apud vos ty-
pica oblatio hirci viui & passeris viui cum obla-

Quomodo re-
darguuntur
Metonymici,
& conuincun-
tur, non posse
eos in typis il-
lis duorum hir-
corū, aut duo-
rum passerum

tione hirci occisi, & passeris item occisi veritate
ipsius rei impletur? An dicturi estis diuinam na-
turam cum humana Christi copulatam signifi-
catam esse in altero hirco viuo, & passere viuo
minime. siquidem illa ipsa natura viuens cum
gratiarum actione oblata est in cœna, quæ in
Christo per passionē oblata est patri, id est, hu-
mana. Deinde si hircus, aut passer oblatus viuus
& dimissus, naturam diuinam significasset, quid
illa tinctio sanguinis ex passere occiso in passe-
re viuo oblato & dimisso? nūquid passio diui-
nam naturam attigit? non eō impietatis pro-
cesserunt isti, vt hoc concessuri sint. Quid rursus
in hirco item oblato viuo illud funderē preces
super eum, vt lex Leuitici iubet, & illud impre-
cari capiti eius peccata filiorum Israel. Ipse. n.
"pertulit peccata nostra in corpore suo super li-
"gnum crucis. non dixit, pertulit in natura diui-
"na, sed in corpore, id est, in natura humana, vni-
"ta alioqui cum diuina. Si nullam hostiam viuē-
"tem Deo offertis, vmbra illius hirci emissarij &
"passeris viui oblatis inanis penitus fuit, id est,
"nullius corporis vmbra, ac nullius rei imago.
"Dicetis fortasse, corpora nostra fieri, sicut Apo-
"stolus ait, hostiam viuētem, cum membra no-
"stra, quæ sunt sepe terram, sicut idem ad Co-
"loss. scripsit, mortificauerimus, fornicationem,
"immunditiam, libidinem, concupiscētiā ma-
"lam, & auaritiā. Esto. sunt quidem huiusmo-
"di corpora hostiæ viuētes ac Deo placētes. sed
hic hostiam viuētem requirimus, quæ secun-
dum spiritum legis Leuitici ab vniuersa multi-

alterius viui,
et alterius oc-
cisi veritatem
ostendere, si
figuram cor-
poris Christi,
& nō verum
corpus offerri
dicat viuens.

tudine filiorum Israel, id est, ab Ecclesia fidelium per sacerdotem pro peccatis offertur; quam Calvinus negare docuit cum tradidit in eo quod Christus dixit de hostia viuentis corporis sui, Hoc est corpus meum, metonymiam esse, ut si dicatur, figura corporis mei; qui potestate fingendi & mentiendi, quam à diabolo acceperat, hircum viuum Deo oblatum fecit umbram & typum panis inanimati non oblatis; similiter in passere. Sic enim ille ignorantia parer, & hæresiaracha à Satana didicit interpretari Euangelium, ut neque legi & Prophetis consonaret; & legem ac Prophetas, ut nec Euangelio. Hactenus igitur de duobus hircis illis.

Quomodo
Calvinus hircum
viuum &
passerem viuum
Deo secundum
legem
Leuitici oblatum
fecit sua
metonymia
umbram &
typum fuisse
panis inanimati.

De interpretatione legis Leuitici de panibus propositionis, ut consonet Euangelio de sancta Eucharistia, quæ est sanctus sanctorum: & quomodo panis sacramentalis hæreticorum non potest esse sanctus sanctorum Deo, qui non est aliud, quam figura Christi: & quomodo hoc loco redarguitur metonymia hæreticorum.

C A P. 24.

Collatio legis
Leuitici de panibus
propositionis, & in
interpretatio, ut
euangelio consonet.

Similiter interpretanda est, ut consonet Euangelio, lex Leuitici cap. 24. de totidem panibus propositionis, quot fuerunt Apostoli, qui mysterium sanctæ Eucharistiæ à domino, vero Aaron, tanquam filij eius acceperunt, & nobis tradidere, singulis factis ex binis decimis similæ, quæ symbolum erant duplicis naturæ perfectæ

diuinæ & humanæ, unitæ in vna persona Christi, qui est in Ecclesia sancta Eucharistia, panis, qui de cælo descendit, qui offertur Deo in odorem suauitatis, quod in umbra designabat thus purum; sic enim vocant 70. quod super panes illos veteres ponebatur, ut sit, inquit, panis in monumentum oblationis domini; bene hoc consonat cum eo, quod in Euangelio Lucæ dictum est, Hoc facite in meam commemorationem. quod ipsum etiam Paulus à domino accepit; dictumque est sanctis Apostolis, & omnibus sacerdotibus, qui in administratione huius magni mysterij Apostolis successerunt. hoc enim in spiritu significabat illud quod sequitur, Eruntque Aaron & filiorum eius, ut comedant eos in loco sancto. non enim licet aliis, quam sacerdotibus, nec licet alibi quam in Ecclesia conficere hoc sacramentum. est enim sanctum sanctorum ipsi de sacrificiis domini legitimum sempiternum. sic enim est apud 70. Hoc quod in typo & umbra dictum est de illis panibus, esse scilicet sanctum sanctorum domino, bene consonat cum Euangelio, in quo dominus ore suo dixit, pane in mensa proposito, & in manus suas sumpto, mystica benedictione eum sanctificans, Hoc est corpus meum. sic enim factum est vere sanctum sanctorum ipsi. non solum ut Hesychius Presbyter Hierosolymitanus hunc locum interpretans ait, quia sanctificatione ab eo habet, sed & subsistentiam. est igitur ibi hypostasis diuina verbi Dei cum carne & sanguine proprio unita, quæ est ipse sanctus sanctorum. Et B. Cyrillus lib. 13. de adoratione in spi-

Quia secundum spiritum significaret quod dictum est in lege de panibus propositionis, sanctum sanctorum aut ipsi.

ritu ad Palladium, Mensa, inquit, habens propositionem panum, significat πλὴ ἀναίμακτον θυσίαν ἢ ἡς ὁ λόγος ἡμεῶν ἐν ἡμῶν ἐδιδόντες ἐν ἐξ ἡμεῶν, λυτῆσι χριστὸν, ὃς καὶ γέγονε καὶ ἡμεῶν. Significat inquit, hostiam incruentam, per quam sanctificamur comedētes panem ἐ καὶ, id est, Christum, qui factus est nostrae naturae. Agē

*Quomodo
panis Meto-
nymicus non
potest esse san-
ctum sancto-
rum Deo, ut
quidē est pa-
nis viuus, qui
est S. Eucha-
ristia.*

ergo Metonymice, quomodo panis tuus sacramentalis, sic enim vocas, est sanctum sanctorum Deo, si non est aliud, quam panis natura? tibi quidem est, ut fingis, sanctum sanctorum, Deo tamen non est; qui non facit tibi sanctificatione mysticæ benedictionis, id est, virtute verbi sui omnipotentis, ut mutata substantia panis, subsistat ibi Christus, sanctus sanctorum, qui in cælis est, qui est panis viuus ἐ καὶ, id est, de cælo descendens. Sed dicet Metonymicus, panem suum sacramentalem esse sanctum sanctorum, id est, figuram sancti sanctorum, & per figuram istam, & per efficaciam fidei, fieri in comedente gratiam, & veritatem communionis corporis Christi. Ista enim est istorum hæretica disciplina. At, Metonymice, cum dixit Ioannes Evangelista, Lex per Moysen data est, non addidit, Gratia & veritas per figuram Iesu Christi, & per efficaciam fidei, sed, per Iesum Christum facta est. Igitur panis ille propositionis, de quo data fuit lex Moysis, qui secundū legem Moysis erat sanctum sanctorum de sacrificiis domini iure perpetuo, non erat umbra & typus figuræ sancti sanctorum, sed ipsius αὐτοχάριτος & αὐτοαληθεύς sancti sanctorum, id est, ipsius gratiæ substantialis,

stantialis, & veritatis, sanctæ, inquā, Eucharistiæ, quæ Christus est sanctus sanctorum, & panis vitæ. Haftenus collatio legis Levitici de panibus propositionis cum S. Eucharistia & cum Evangelio.

De loco Deuteronomij c. xv. collato cum Evangelio, qui Metonymicos redarguit, & errare convincit: & quomodo cum beatus Cyrillus interpretatus sit: & quomodo rursus non possint Metonymici interpretari eum, ut cum Evangelio consonet: & de duobus locis illustribus Cæsarij fratris Gregorij Naz., contra eosdem Metonymicos.

Sequitur deinde ut legem illā Deuteronomij cap. 15. cum nouo testamento secundum spiritum, ut haftenus fecimus, comparemus. Cum tibi, inquit, venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa, & sex annis seruiet tibi, in septimo anno dimittes eum liberum: & quem libertate donaueris, nequaquā vacuum abire patieris, sed dabis viaticum de gregibus, & de area, & de torculari tuo, quibus dominus Deus benedixerit tibi. Haftenus lex. Hanc legem interpretans B. Cyrillus lib. 7. de adoratione in spiritu, ita ut Evangelio consonet. interpretemur nos ad verbū; Vides, inquit, vim mysterij Christi in his elucere? liberavit enim nos gratis dominus. non enim ex operibus iustitiæ quæ feci-

*Collatio le-
gis Deutero-
nomij de via-
tico, quod da-
batur seruo li-
bertate dona-
to, cum eua-
gelio.*

mus nos, sed secundum magnam misericordiam
eius tantam istam clementiam participauimus.
Postquam vero liberos nos fecit, id est, à pecca-
tis absoluit, & gratia adoptionis affecit, *συνθε-
ναι* *προσθερ* *ἐφ' ὅσον*, *ὡς* *δυσία* *ἁμαρτίας*, *καὶ* *πρό-
θερον* *ὑπὲρ* *ἡμῶν* *ἐσφαγιάσθην* *χαρίζομαι* *τὸ* *μετα-
σχέιν* *ἐν* *λογίᾳ* *τῆς* *χορηγίας*, *τυτῆσι*, *τῆς* *ἀγίας* *αὐ-*
τῆς *σαρκὸς* *τῆς* *καὶ* *αἱμάτων*. *τῶν* *οἰμαί* *ὅτι* *ἂν* *ἐφο-*
διάζεσθαι *δὲν* *ἀπὸ* *τῆς* *προβάτων*, *ἀπὸ* *τῆς* *σίου*,
καὶ *οἷν* *τοῦ* *ἐν* *ἐσθλῶν* *καρπῶν*. *τοῦ* *τίσιν* *ἐν* *τῷ* *νο-*
τῷ *σαββάτῳ* *κατακλημένους* *εἰς* *ἐλθούσαν* *ἐξ* *ἡμέ-*
ρῶν *τῆς* *διαποτικῆς*, id est, adiecit seipsum
viaticum, tanquam victima omnis maculae ex-
pers, & ovis pro nobis mactata, concedens ut
vitiificam benedictionem participaremus, san-
ctam dico carnem & sanguinem. Hoc existimo
esse, quod ait lex oportere suppeditari viaticum
de ouibus & de frumento, ac de vino, septimo
anno, id est in sabbato spirituali vocatis ad li-
bertatem clementia domini. Haecenus Cyril-
lus. Accersamus nunc Metonymicos, & percū-
ctemus eos, quomodo ipsi hanc legem Deute-
ronomij ita interpretentur, ut consonet, ut ne-
cesse est, Euangelio; illam partem legis dico de
viatico ex gregibus, & area, ac torculari, suppe-
ditando gratis septimo anno seruis manumissis
& seruitute liberatis. Si enim liberatio illa à ser-
uitute temporalis, erat in spiritu secundum
Euangelium, quod in vetere testamento conti-
nebatur liberatio à seruitute legis & peccati ac
diaboli, an conuenit, ut viaticum, quod illa ser-
uitute liberatis ex lege suppeditabatur, sit in spi-

*Quomodo
Metonymici
non possunt in-
terpretari se-
cundum spiri-
tus legē Deu-
teronomij de
viatico dādo
seruis manu-
missis, ita ut
interpretatio
consonet euā-
gelio, ut ne-
cesse est.*

ritu ac secundum Euangelium viaticum terrenum, *Interpretatio
legis Deute-
ronomij, et
consonet euā-
gelio.*
quale erat illud? an potius æternum, æterna re-
demptioni inuentæ cōgruens? Si Moyses adie-
cit liberatis à seruitute humana viaticum ex carne
pecudis, & pane ac vino, an non consonat cum
ea lege adiecere Christum viaticum liberatis à pec-
cato carnem suam & sanguinem suum sub spe-
cie panis & vini? atqui is qui neque fallere ne-
que mentiri potest, non in ænigmate & figura,
ut in lege loquebatur, sed aperte & proprie in
euangelio dixit, Panis quem ego dabo caro mea
est pro mundi vita; &, Qui māducat meam car-
nem, & bibit meum sanguinem, in me manet,
& ego in illo; & postea in æterna accepto in ma-
nus pane, Hoc est, inquit, corpus meum, & ac-
cepto calice, Hic est calix sanguinis mei. Hoc est
igitur viaticum, cibus scilicet natura viuificus,
quem dominus Iesus dedit pro cibo illo para-
disi non natura, sed inobedientia mortifero, ut
ait Casarius in libro Quæstionum; quod opus
esse aiunt Gregorij Nazianzeni fratris, ut Pho-
tius in sua Bibliotheca testatur. reddamus Lati-
ne locum. Omnia, inquit, debita primi parentis
Christus pro illo subiuit, pro illius obedientia
abiecta, factus est obediens usque ad crucem: ille
per Euam tētatus comedit; hic tētatus à diabolo
non comedit, sed ieiunus fuit 40. diebus: ille
voluit fieri Deus, & cum nō posset, amisit quod
esse poterat, factus mortalis pro immortalis; hic
cum esset Deus, pro illo factus est mortalis, nō
mutata natura neque diuinitate: ille ex para-
diso in hunc locum laboriosum relegatus est;

*Locus Casa-
rij fratris Gre-
gorij. Nazia-
neni contra
Metonymicos*

hic pro illo de caelo delapsus illius vitam suscepit, pro luce inaccessiblei habitans anticum huius mundi tenebricosum; pro angelis circumdatus a beatis; pro hymnis & cantilenis caelestibus audies calumnias & contumelias, & illa, Daemonium habes, & In principe demoniorum elicit demonia, & Seducit turbas: pro Eva Mariam semper virginem excitavit: pro poena illius misit huic per Gabrielem & haere. Pro ligno transgressionis, lignum resurrectionis, crucem suam dico, fixit: pro cibo non natura, sed aspersione obedientiae mortifero, naturam suam cum nostra copulans, viuificum cibum se nobis proposuit, qui ab omnibus participatur idem manens alicuius, id est, non finitus, neque consumptus. Haecenus Casarius, siue frater eius Gregorius Nazianzenus, qui similiter ait, Se cibum viuificum proposuit, ut B. Cyrillus paulo ante dixit, viaticum seipsum proposuit. neuter dixit proposuit figuram suam cibum, aut viaticum; sed seipsum. Est alius locus insignis de S. Eucharistia in eodem libro quaestionum Theologicarum de locis scripturae sanctae, quem Graece etiam libet in Metonymicos recitare, καὶ ὁρῶμεν, inquit, τον ἄγιον ἐκείνον ἄρτον τήμερον ἐν τῷ ἀναμάρτω ὑποστατικῶν καὶ τον κερὸν τῆς θείας καὶ μυστικῆς πλεθῆς ἐπὶ τῆς ἀρχαίου πατριάρχου τραπεζῆς, μηδ' ὁμοῖα τῇ εἰκόνι τῆς σωτηρίου σώματος τοῦ θεοῦ, μηδὲ αὐτὰ πάλιν τῷ ἐγγεγραμμένῳ αὐτῷ ἁματι, πὸ συμπατριάρχου τῷ ἁγίῳ ποτήριον τοῦ οἴνου, καὶ τῇ τῆς μελάν δια-

Insignis locus
Casarii fra-
tris Grego-
rii, de
sancta Eu-
charistia.

ἡρώσῃ, ἐν τῇ σαρκικῇ καὶ αἱματώδει ποιότητι τοῦτο γὰρ δοκεῖ περιφέρειν, εὐθρυπτον, ἀψυχον, ἀναμικτον, ἀκίνητον, θατέρω ὁμοῖον. πιστεύομεν δὲ ὅμως τῇ θεολογίᾳ, καὶ ὅτι ὅμοιον, ἢ ἴσον, ἀλλὰ κυρίως, καὶ ἀρρόπως αὐτὸ ὑπάρχειν τὸ θεῖον σῶμα, τὸ ἐπὶ τῆς θείας τραπεζῆς ἱερουργούμενον, καὶ ἀλήκτως μετεχόμενον. ἔδὲ γὰρ ὁ ἥλιος λήγῃ τοῖς δεομένοις τὸ φέγγος παρέχων, ἔδὲ θάλασσα ὡς τῷ ἁλὶ μετεχόμενη, τῷ κήτει ὕψιεται, οὐδὲ τὸ πῦρ μελίας ἐφάπτον λαμπάδας μαρμυρίζων, ἢ μυρίζων, λείποντος τοῦ πυρὸς ἐξείροτος. ἔδὲ αὐτὰ πάλιν ὁ ἀήρ τῇ αἰσπνοῇ πάντων ἐμψύχων βροχύνεται. Conuertamus totidem verbis, si possumus; etsi non pari elegantia. Ac videmus, inquit, illum panem sanctum hodie in altari incruento, tempore diuinæ & mysticae consecrationis super mensam putam propositum, non similem imagini salutaris corporis Dei, neque rursus similem ipsi sanguini immixto calicem unum cum pane propositum; non similem dico formatione membrorum, neque qualitate carnis ac sanguinis. hoc. n. videtur rotundum, facile ad frangendum, inanimatum, exangue, immobile, diuersæ rei simile; credimus tamen verbo Dei, & non quasi simile, aut æquale, sed proprie, & firme esse diuinum corpus, quod super mensam sanctam consecratur, & inexhauste participatur. nec enim sol finem facit præbendi splendorem indigentibus luce: neque mare per suppeditationem salis impertitum, de vasta ma-

gnitudine decedit: nec ignis infinitas lucernas
incendens flaccescit, aut imminuitur, non defi-
ciente, qui flammam exciter: neque rursus aer
respiratione omnium animantium decrevit.
Hactenus de sancta Eucharistia ex lege cum
Euangelio collata.

De psalmo us. collato cum Euangelio ad redar-
guendum Metonymiam hæreticorū: & quo-
modo prophetaturus Dauid de corpore Christi
in sacramento, prius de fide admonuit, sicut do-
minus postea in Euangelio Ioānis fecit: & quo-
modo Ecclesia Catholica semper fuit fixa, &
immobilis in fide Eucharistia cōtra omnes hæ-
reticos: & quomodo hæretici nolunt in excessu
mentis, id est abducti, & seuocati à consuetu-
dine sensus contemplari corpus Christi sub specie
panis, sed malunt potius excessum mentis, id
est, amentiam incurrere, & Simonem Magum
imitari: & de excessu mentis, qui cecidit super
Petrum in actis apostolorū, & de eo, qui cecidit
super Abraam.

C A P. 26.

VEniamus iam ad Prophetas: & quia in hoc
admirabili sacramento S. Eucharistia idcir-
co hæretici metonymias & fabulas loquuntur,
quia non credunt, conferamus primo, quæ
propheta Dauid intuens in hoc mysterium fi-
de illuminatus scripsit, cum iis, quæ dominus
dixit, cum vellet de eodem mysterio disserere;

Collatio Psal.
Dauid cum
Euangelio.

etenim quia dicturus erat, Qui māducat meam
carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam
æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo
die. Hoc autem sine fide intelligi non poterat;
ob eam causam fidem primum petiit, inquit,
Amen dico vobis, Qui credit in me, habet vi-
tam æternam. Similiter Dauid, quia dixerat in
extrema parte Psalmi proximi superioris, de re-
surrectione sua prophetans, Conuertere anima
mea in requiem tuam, & quæ sequuntur, idcir-
co continuo Psal. 115. Credidi, inquit, propter
quod locutus sum, id est, Hæc de anima ex infe-
ris educenda, & de resurrectione corporum, ac
de vita beata futura ideo confessus sum ore,
quia corde credidi spiritui reuelanti. quod ideo
est à Dauid dictum, ut nos similiter credamus,
propter quod & loquamur sicut Apostolus
quoque nos docuit, cum Prophetam imitatus,
Et nos, inquit, credimus, propter quod & lo-
quimur. ex fide enim cordis nascitur fidelis ser-
mo oris. Sequitur deinde, Ego dixi in excessu
meo, omnis homo mendax; reddit causam, cur
crediderit Deo, propter quod locutus sit. De-
clarat enim hunc locum, quod ait Dionysius
Areopagita in libro de diuinis nominibus cap.
7. scribens enim de veritate & fide, Eum, in-
quit, qui vere credidit, nihil deiciet à firma-
mento, & soliditate veræ fidei, in qua est immu-
tabili stabilitate fixus. scit enim qui cum verita-
te colligatus, vnitusque est, bene habere, sicque
esse; quamuis nulli eum moneant, quasi mente
excesserit; cum alioqui ignorent illi quidem

Quomodo
quod Christus
in Euangelio
fecit, ut prius
de fide memi-
nisset, quam de
mysterio S.
Eucharistia,
similiter fecit
Dauid in
Psalmo.

Quomodo
Dionysius locū
Psalmi inter-
pretatur.

*Quomodo ecclesia
sempiterna
fuit fixa in
de sacramenti
s. Eucharis-
tia, à quo nū-
quā alii hereti-
ci deici po-
tuit.*

*Explicatio
versiculi, Ego
dixi in excessu
meo.*

excessisse hunc ex errore per veram fidem: hic vero scit se non insanire, ut illi suspicantur; sed potius simplici & stabili ac eadem semper veritate liberatum esse ab inconstanti & mutabili agitatione & motu multiplicis varietatis errorum. Hæc ille. Hanc vim & proprietatem fidei ac veritatis plane licet in hoc sacramento & in Ecclesia cernere; quam nulli vnquam hæretici, qui varie in sacramentum insanientes diversis temporibus extiterunt, ab vna & eadem semper simplici & firma fide dimouere tantillum potuerunt, quamuis Metonymici Philosophi cum Festo dicant, insanis Catholice: quia accidentia sine subiecto in hoc sacramento ponis. ipsi enim potius cum Festo gentili resurrectionem negante insanunt, qui fidem Ecclesiæ Catholicæ, quam eorum patres ac maiores ab initio per traditionem Apostolicam prædicationis acceperant, insane deseruerunt. Ergo, cum dixit Propheta; Credidi: propter quod locutus sum, perinde est, quasi diceret, quia credidi reuelationi ac promissioni Dei, locutus sum hæc: illa scilicet, ut paulo ante admonui, dicit, quæ in extremis versiculis Psalmi proximi de resurrectione futura, & vita beata dixerat. Credidi autem, inquit, quia, in excessu meo ab errore, cognoui neminem veracem esse, nisi solum Deum; quia ut solus potest facere quæcunque promissit, sic solus potest facere, ut verum existat, quodcunque dicit. est enim solus natura sua verax, & omnis veritatis fons ac causa. Si similiter enim dictum est, Nemo bonus, nisi solus Deus, quia

videlicet solus est natura bonus, omnis bonitatis causa, qui solus facere potest. ut quicquid facit, sit bonum, & nihil malum; ita ut simili etiam ratione omnis homo sit malus, quia sit omnis homo mendax. Significat etiam ecstasis, siue excessus, ut veteres quoque notarunt, cum quis à sensu earum rerum, quæ tractantur, & cernuntur, ad intelligentiam eorum, quæ non videntur, cum admiratione traducitur; ut cum Gen. 15. Cecidit, inquit, excessus mentis in Abraham; sic enim est apud 70. & in Actis Apost. cap. 10. similiter, Cecidit mentis excessus super Petrum. ut iam cum ait David hic, Ego dixi in excessu meo omnis homo mendax, perinde sit, quasi diceret. Cum abductus & seuocatus à sensu fallaci, traduxi me ad contemplationem diuinæ veritatis, cognoui solum Deum, cui credidi in iis, quæ locutus sum, veracem esse, qui promittit resurrectionem & immortalitatem corporum. at Metonymici Philosophi nolunt hoc magnum sacramentum in ecstasi siue in excessu contemplari, id est, mentem à sensu seuocantes, quin potius, quia oculi colorem panis & vini, palatus saporem, nares odorem, digiti modos & qualitates tactus testantur, nihil præterquam panem & vinum esse credunt; maluntque ecstasin, id est, amentiam Simonis Magi imitari, quam ecstasin, id est, seuocationem mentis à sensu, qua sancti Dei vti sunt. Negabat ille amens resurrectionem corporum, quod præter naturam esse videretur. Dionysius vero cum refellens, Immo, diuina, inquit, res est, &

*Quomodo
Metonymici
nolunt verita-
tem huius sa-
cramenti in ex-
cessu, siue ec-
stasi contem-
plari, ut Pro-
pheta docuit,
& quomodo
excessum, siue
ecstasin am-
entiam imitari
malint ad ex-
emplum Simo-
nis Magi.*

supra naturam illam, quæ cernitur, non autem supra naturam prepotentem vitæ divinæ. Ignorante vero ait Simonem, non oportere sapientem, uti ratione manifesta sensus adiutrice contra causam omnium rerum occultam; id est, ut scholion S. Maximi in hunc Dionysij locum adhibeam, non oportere propter ea, quæ sensu percipi possunt, non credere ea, quæ de Deo dicuntur, qui est omnium causa abdita. Proprie enim, inquit, hoc est præter naturam, improbare quod est supra sensum, propter id quod est sensui manifestum. Metonymici ergo, qui putant se defendere naturam, cum in sacramento corporis Christi accidentia sine subiecto negant; ipsi potius præter naturam hoc faciunt, qui propter ea quæ sensibus obiciuntur, tollunt ea, quæ sensus superant; propter sensum oculorum, sensum mentis; & propter oculos carnis, oculos fidei, quia, caro sunt, sicut ait scriptura, non patiuntur cadere in se ecstasin, id est, excessum mentis à carne, & consuetudine sensus carnis ad diiudicandum in doctrina spiritus corpus domini in sacramento; nisi forte excessum mentis attribuunt ad illam suam, quam fingunt exhibitionem corporis Christi per fidem extra panem; & ad illam, quam somniant, manducationem ore spiritus. Sed esto, concedatur eis excessus mentis; non tamen excessus à sensu corporis, è quo excedere nolunt, quem ipsi aiunt non decipi; sic enim est in obiectiōne 64. Petri Martyris, Sensus non decipiuntur circa substantiam visibilem, sed sensus indicant

Quomodo
Metonymici
similes sunt
Simonis Ma-
gi.

non nisi unum corpus esse, nempe panem; ergo tantum est illic panis, & non corpus Christi. concedatur, inquam, eis excessus mentis è potestate rationis, quæ est insania. Quid enim aliud est, negare propter sensus corporis verba spiritus & vitæ, quæ Christus de corpore & sanguine suo in sacramento clare & perspicue locutus est, quàm insanire? B. Petrus, cum vas illud velut linteum magnum submitti de calo in terram vidit, & in eo omnia quadrupedia & serpentina terræ & volatilia cæli, nisi in excessu mentis, ut scriptura testatur, visionem vidisset, nunquam omnia illa quadrupedia & reptilia ac volatilia, quæ spiritus Dei maculare iubebat, homines esse intellexisset exuendos per Evangelium moribus ferinis, & cultu gentili. ac credidit Deo, qui ei dixerat, interpretans quæ essent illa animalia, Quod Deus purificavit, tu ne commune dixeris. quod quidem de hominibus dictum esse intellexit; in homines enim cadit proprie, purificari, & mundos aut immundos esse non natura, sed voluntate. Sic enim dixit Petrus; Sed mihi ostendit Deus, neminem communem, aut immundum dicere hominem. & paulo post, In veritate, inquit, comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet eum, & operatur iustitiam acceptus est illi; sic etiam cum panem mysticum post consecrationem sacerdotalem videmus, nisi in excessu mentis videamus, id est, à sensibus, qui panem communem esse nunciant, mentem auocantes, ac

Quomodo ad
intelligendum
mysteria divi-
na necesse sit
abstrahere
mentem à sen-
sibus corporis.

*Quomodo
non potest sua-
deri corpus
Christi esse in
sacramento
psychicis me-
tonymicis,
quia volunt
senecae me-
tem à sensu o-
culorum, &
tallui.*

Domino credentes, qui dixit proprie, sumpro
in manus suas omnipotentes pane, Hoc est cor-
pus meum, nunquam nobis persuasum erit, ibi
esse corpus & sanguinem Christi: quod psychi-
cis istis Metonymicis euenit. item & Abraam vt
intelligeret mysteria, quæ in illis tribus animali-
bus ternorum annorum, yacca, capra, ariete in
binas partes dissectis, & in turture atque colum-
ba non dissectis operata erant, & in auibus, quæ
ad deuorandum aduolauerant, atque in igne,
qui per medium illarum partium dissectarum
transierat, & vt crederet, que Deus illi dicturus
erat, interpretans ex parte, illa in ænigmate o-
stenfa, Cecidit, inquit scriptura, in Abraam ex-
cessus mentis. sic enim est apud 70. eisdem ver-
bis, quibus est in actis Apostolorum de Petro.
Itaque nisi Abraam mentem à sensibus abstra-
xisset, nunquam in illo igne, quem vidit inter
partes illas victimarum transeuntem, Deum ef-
se credidisset. Deus enim erat specie ignis, vt B.
Cyrillus in Glaphyris ait. ad eundem modum
qui panem mysticum, non panem, quo vulgo
vescimur, & corpus alitur, sed corpus & sangui-
nem Christi sub specie panis & vini esse cre-
dunt, in excessu mentis, sicut explicatum est, hoc
credunt. contra vero, vt hoc non credant Metro-
nymici, excessum mentis fugiunt, id est, men-
tem, vt sæpius dixi, à sensu oculorum, narium,
palati, tactus non abducunt.

De loco Psalmi cxv. qui est proprius S. Eucharis-
tiæ, Calicem salutaris accipiam, & de simili
loco Ionæ prophetæ: & quomodo illæ prophetiæ
non pertinent ad panem, aut calicem sacramen-
talem Metonymicorum: & quod ecclesiastica
mystagogia testis sit pertinere ad sacramentum
S. Eucharistiæ, quod Dauid dixit, Calicem sa-
lutaris accipiam; & de versiculo qui statim se-
quitur, Pretiosa in conspectu domini mors san-
ctorum eius, quomodo ad commemorationem
sanctorum, quæ sit in sacrificio Missæ, inter-
prete Dionysio, pertineat: & quomodo redar-
guatur amentia Metonymicorum, qui faciunt
sua metonymia nihil melius neque maius à
Deo nos accepisse, quod ei pro omnibus benefi-
ciis retribuamus, quàm figuram corporis, &
sanguinis, quo nihil amentius.

Ed reuertamur iam ad prophetam Dauid, à
quo nostra de excessu mentis contra Metro-
nymicos disputatio ducta est, qui in excessu me-
tis cognouit Deum esse veracem, & omnem
hominem mendacem; id est, omnes res huma-
nas vanas, infirmas, mutabiles, ac fallaces esse.
subiungit postea, Quid retribuam domino pro
omnibus quæ retribuit mihi? Calicem saluta-
ris accipiam, & nomen domini inuocabo. Ven-
tum est ad locum, qui est nostri propositi pro-

prius: ad quem intelligendum necesse fuit docere, quod supra feci, quemadmodum in extrema parte proximi superioris Psalmi de resurrectione corporum & de vita beata locutus esset David, inquit, Convertere anima mea in requiem tuam, quia dominus benefecit tibi, qui eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu; Placebo domino in regione viutorum. Hæc scilicet sunt, de quibus continuo subiungit sequens Psalmus, Credidi, propter quod locutus sum: quæ quidem cum promittat dominus ei, qui de calice mystico biberit, sicut scriptum est, Qui manducavit meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die; recte Propheta in persona eorum, qui hoc mysterium suscepturi erant, & in excessu mentis, id est, à sensibus corporis mentem abstrahentes, Deo veraci credituri, promittit sanguinem domini bibere, quem calicem salutaris vocat, quia tribuit eis, qui digne bibunt, salutem; quæ sine vnione cum Deo fieri non potest. Quid ergo, inquit, retribuam domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Sane quidem pro fide nostra, quæ est illius donum, retribuit nobis vitam æternam, sicut scriptum est. Qui credit in eum, habet vitam æternam. nihil autem magis pro vita æterna, quam nobis ipse pro fide nostra retribuit, retribuere nos conuenit, quàm in ipsius passionis memoriam calicem eiusdem accipere. Quod hic dixit Propheta, calicem salutaris, paulo post dicit, hostiam laudis;

congruit cum hoc loco prophetico quod Ionas typus Christi à mortuis suscitatus de eius resurrectione, & in eo de nostra omnium prophetans, Subleuabis, inquit, de corruptione vitam meam domine Deus meus. & paulo post exponens quid pro ea gratia & munere retributurus esset: Ego autem, in voce laudis & confessionis immolabo tibi; quæcunque voui, reddam pro salute domino; dicant nunc Metonymici, an sit digna retributio pro omnibus, quæ retribuit nobis Christus dominus, quæ in excessu mentis Propheta credidit, & locutus est, de resurrectione scilicet & vita æterna, an sit, inquam, digna retributio accipere calicem salutaris, id est, figuram sanguinis Christi; aut dicant, quomodo dicitur calix salutaris, si in eo non est ipsa salus? id est, sanguis uinificus, qui est vita & salus, & omnis vitæ ac salutis nostræ fons & causa? an non potius digna & iusta retributio est pro vita, quam nobis promittit, & donat, non figuram corporis & sanguinis, sed ipsum corpus & sanguinem eius, qui vita est, in cultum & gratam memoriam mortis eius ore corporis & spiritus, sicut ipse constituit; & præcepit accipere? Quod vero hoc, quod Propheta dixit, Calicem salutaris accipiam, ad sacramentum sanguinis domini pertineat, testis est Ecclesiastica mystagogia huius versiculi interpret. sacerdos enim cum sacrificium hoc mysticum facit, sumpturus calicem ritu solenni, Calicem, inquit, salutaris accipiam, & nomen domini inuocabo, accipiendo

Quomodo Metonymici non possunt dicere illud psalmi, Quid retribuam domino? Calicem salutaris accipiam, & quomodo eorum calix non possit esse neque dici salutaris.

Quomodo ecclesiastica mystagogia interpret sit, pertinere ad sacramentum Eucharistia quod ait propheta, Calicem salutaris accipiam.

enim calicem hunc salutaris, id est, sanguinis viuifici in remissionem peccatorum, nomen domini tunc maxime inuocamus vt, sicut Apostolus dixit de accedendo ad thronum gratiæ, id est ad altare, misericordiã consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. idem rursus dixit idem Propheta Plal. 49. de eodem sacramento loquens. ait enim, Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua; & inuoca me in die tribulationis. Idem quoque probat ille versiculus, qui sequitur, Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. hunc enim versiculum Dionysius Areopagita in capite de communione ad commemorationem sanctorum retulit, quæ solenni ritu in sacrificio Missæ sit; qua commemoratione sancte eos vixisse, & ad sanctitatem perfectam & consummatam profectos esse prædicamus, nosque ad eorum imitationem incitamus. sic enim diuinos Dionysius, ritum hunc interpretatus est. Deinde dicit, non significari istam commemorationem sanctorum, quasi diuina memoria morte nostro in ea animi parte, quæ ad recordationem excitatur, sita sit; sed potius, vt Deum decet, est enim cognitio immutabilis, & honorifica eorum, qui perfecti & consummati sunt Dei similitudine. Nouit enim, inquit scriptura, qui sunt sui; &, Pretiosa in conspectu domini mors sanctorum eius. mortem enim dixit pro consummatione in sanctitate. Hactenus Dionysius. Vt igitur hunc locum propheticum in Metonymicos finiam, si propheta Dauid nihil maius, nec excellen-

*De versiculo,
Preciosa in
conspectu do-
mini mors
sanctorum e-
ius Dionysii
interpretatio.*

*Quomodo re-
dargatur de-
mentia Me-
tonymicorum,
qui faciunt
nihil melius
Deum uolens*

excellentiùs, neque diuiniùs in spiritu prophetico recepit, quod pro omnibus beneficiis corporalibus & spiritualibus Deo retribueret, præterquam accipere calicem salutaris, id est, calicem sanguinis Domini; quæ dementia est, vel potius furor, calicem salutaris interpretari non sanguinem salutarem, sed figuram sanguinis salutaris, sicut panem mysticum non corpus Christi, sed figuram corporis Christi; si melior, præstantior, ac diuiniùs est sanguis, quàm figura sanguinis, & melius corpus, quàm figura corporis, cum Propheta in spiritu quæsiuit, inquit, Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? non debuit ad quæstionem suam respondere, Calicem salutaris accipiam, sed, figuram calicis salutaris accipiam? Nunquid habent hic ad tergiuerlandum Metonymici?

tribuisse, quod ei retribueremus iuxta prophetiam Dauid, quam figuram corporis, & sanguinis Christi.
Quomodo secundum disciplinam Caluini, & Metonymicorum male respondit propheta Dauid ad suam interrogationem, Quid retribuam domino? Calicem &c.

De insigni prophetia corporis Christi in sacramento ex psal. 11. & quomodo consonet psalmus Euangelio, & de interpretatione lxx. quid Eusebius in com. huius psalmi senserit; & de iis, qui Iudaicos commentarios in exponendis prophetis sequuntur: & quomodo hic psalmus metonymiam hæreticorum euertat: & quomodo dominus usus fuerit proprie, & non translate verbo comedendi in Manna; & in corpore suo, de quo in Euangelio differebat: & quomodo quæ ad dogmata fidei pertinent, à prophetis propriis verbis prædicta sint: & de interpretatione illius versiculi, Manducauerunt, & ado-

rauerunt omnes pinges terræ: quomodo hæc prophetia David de cibo viuifico comedendo impleta sit comedendo proprie ore carnis corpus Christi in sacramento.

Pergamus deinceps ad Psalmum 21. in quo illustrem prophetiam de corpore Christi in sacramento habemus. qui quidem Psalmus testimonio Euangelistarum, immo ipsius etiam Christi prophetiam historicam passionis & mortis ac resurrectionis Christi, tum constitutionis Ecclesiæ, & vocationis gentium, ortusque noui populi Dei continet. quare cum quinque loci ex hoc Psalmo à Matthæo, Marco, & Ioanne Euangelistis in historia passionis Christi citati sint, & sextus locus à Paulo post resurrectionem in epistola ad Hebræos, hæretici fuerint, aut Iudæi, aut Iudaizantes, qui hunc Psalmum non de Christo, sed de alio interpretantur. immo & Eusebius Cæsariensis, qui cum alijs, tum in commentariis suis in Psalmos alioqui eruditissimis, & hoc nomine à B. Hieronymo laudatis, passim interpretationem Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis laudare solet, vnde illud suum frequens πάλιν ἀποκρίσεις, quanquam ei probabatur interpretatio illorum trium, qui in eo, quod 70. vertunt in hoc Psalmo, Longe à salute mea verba delictorum meorum, nequaquam delictorum

meminerunt, immo libro 10. ac 8. Demonstr. Euang. vbi tursus totum hunc Psalmum explanat, errore librarij affirmat scriptum esse hoc, coniectura ex alijs tribus interpretibus ducta; in commentariis tamen eiusdem Psalmi, hanc interpretationem 70. approbat, & defecit, à qua discere non audet, ne alijs interpretibus vsus, eos, qui aliter interpretati sunt, id est, 70. interpretes callide, vt idē ait, reprehendere videatur. Hic erat imitandus iis, qui commentarios Iudaicos in scriptura vetere sectantur, & inde explanationem historicam, quam litteralem vocant, petendam esse docent, & profitetur. vereri enim eos oportebat ad exemplum Eusebij & Theodoreti, qui totum fere locum Eusebij, quod ei magnopere probaretur, ex commentariis eius in suos transcripsit, ne, Iudaicis istis commentarijs vsi, callide sanctos Patres & ecclesiasticos interpretes aut reprehendere, aut contemnere viderentur. Sed eos nuper Leo cognomento Calstrus graui-ter & docte redarguit tum in toto opere vberissimo & eruditissimo commentationum in Esaiam, tum in ipsa disputatione docta, & valde Ecclesiastica de interpretatione 70. quos diuinus Dionysius Petri & Pauli discipulus numquā cap. 2. celestis hierarchiæ διουὶς τῆς Σαῶ, id est, valentes Theologos vocasset, nisi à sanctis Apostolis didicisset. Sed quia non sine vtilitate disputationis contra Metonymicos susceptæ huc digressus sum, describam Græce totum locum Eusebij, quem paulo ante dixi, ex commentariis eius in Psalm. vt eum isti verbis suis loquentem audiant:

Quomodo Eusebius Cæsariensis à 70. interpretatio ne non audeat discere ne eos reprehendere videatur. In eos, qui Iudaicos commentarios in prophetis veteris legis interpretantur: qui dum hoc faciunt, videri possunt callide, & distimulanter catholicos, & veteres interpretes improbare. quare debere eos, ne hanc suspensionem alius iniiciant, abstinere potius ab illis Iudaicis libris interpretando.

Quibus ver-
bis Dionysius
Aeropagna
discipulus
Pauli 70. in-
terpretes lau-
daverit.

καὶ θέα τίνα πρόπον ἐν πάσι τοῦτοις ὕδαμόν πα-
ραπλάμα των ἐμνημόνευαν οἱ λοιποὶ ἐρμηνευ-
ται ὕδὲ γὰρ ἤρμοζεν ὡς παραπλάμα ἐφαρμό-
ζειν τῷ τῷ σωτήριος ἡμῶν παρὰ πᾶσι, ὅς ἀμαρ-
τίαν ἔκ ἐποίησεν, ὕδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ σώματι
αὐτοῦ. ὡς δὲ τῶν κλαυμάτων, καὶ θρήνων ἀξία
παραπτόντων ἐν τῷ λαῷ ὡς περὶ ἰούδα τῷ ἔξο-
λιθίσαντος ἐκ τῆς οἰκείας ἀξίας ἀποπεσόντος
ὀδυρόμενος διετέλει βοῶν, μακρὰν δὲ τῆς σω-
τηρίας μου οἱ λόγοι τῶν ὀδυρμῶν μου. οἱ γὰρ
λόγοι φησὶν, τῶν ἐμῶν ὀδυρμῶν τῶν ὡς τῷ
λαῷ πάντοτε γνωστέον, τῆς ἐμῆς σωτηρίας μα-
κρὰν γινώσκουσιν, ὕδὲ ὠφελήντος τῷ λαῷ δὲ
τῆς ἐξ ἐμοῦ παρὰ ξενιθείας αὐτοῖς σωτηρίας
ἵνα μὴ δοξάζωμεν τοῖς ἄλλοις ἐρμηνευταῖς κεχρη-
μένοι, ἐκ περὶ τοῖς ἐτέροις τὸν ψαλμὸν ἡρ-
μινευκότες ἐλέγχων, τῇ τῶν ἐβδομήκοντα ἐρ-
μινείᾳ χρησόμεθα. ταύτην γὰρ τηρήσῃ πνεῦ-
μα παρὰ σκολιότητος ἔκ ἐφασαν ἀμώπειν τὸν ψαλ-
μὸν τῷ κυρίῳ ἀκούσάτωσαν τοῖνυν ἰωάννου βο-
ῶντος, ἰδὲ ὁ ἀμὸς τῷ θεοῦ, ὁ αἶψαν πλεῖν ἀμαρ-
τίας τῷ κόσμῳ. τῷ δὲ θεοπαθείῳ παύλου λέγον-
τος τὸν μὴ γινώσκοντα ἀμαρτίαν, ὡς ἡμῶν ἀμαρ-
τίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γινώμεθα θεοῦ δικαιο-
σύνην ἐν αὐτῷ. καὶ πάλιν, χειρὸς ἡμᾶς ἐξ ηὐτοῦ
ἐκ τῆς κατάρσεως τῷ νόμῳ γινόμενος ὡς
ἡμῶν κατάρσεως. τοιγαροῦν ὡς περὶ δικαιοσύνης
ὑπάρχον πηγὴ πλεῖν ἡμετέρας ἀμαρτίας ἀνέλα-

βε, καὶ εὐλογίας ὧν πέλαρος τὴν ὑπεκινδύει
 ἡμῖν ἰδέσθαι καὶ αἰσθάναι, καὶ αὐτὸν ὑπέμεινεν ἀ-
 σχήνης καταφρονήσας, οὕτω καὶ τοῖς ὑπὸ ἡμῶν
 ἐποίησατο λόγοις. εἰ γὰρ τὴν ἀριστομένην ἡμῖν
 παιδείαν ὑπέπληθην ἑκόν, παιδεία γὰρ εἰρήνη
 ἡμῶν ἐπ' αὐτὸν ἦν, φησὶν ὁ πατριάρχης, πολλὰ
 μᾶλλον τοῖς ὑπὸ ἡμῶν αὐτῇ ἡμῶν ἐχρησάτο
 λόγοις, καὶ βοᾷ, μακρὰν ἀπὸ τῆς σωτηρίας μου
 οἰλόγοι τῇ παλαιότητι μου. μὴ ἀποβλε-
 ψης, φησὶν, εἰς τὰ τῆς φύσεως πλημμελήματά.
 Reddamus Latine. Et aduerte, inquit, quemad-
 modum in his omnibus reliqui interpretes ne-
 quaquam delictorum meminerunt, nec enim
 conueniebat delicta ad personam saluatoris ac-
 commodare, qui peccatum non fecit: nec in-
 uentus est dolus in ore eius; quin potius eos,
 qui digna luctu & lamentis in populo facie-
 bant; ac populum ipsum Iudaicum, qui ex di-
 gnitate sua deciderat, deplorabat, clamans,
 Longe à salute mea, verba lamentorum meo-
 rum. verba enim inquit mearum lamentatio-
 num, quæ semper pro populo factæ sunt, longe
 abfuerunt à salute mea, cum populus ex salute,
 quæ à me illis adhibita est, nullam caperet uti-
 litatem. Sed ne aliis hic interpretibus vsi, callide
 videamur eos, qui aliter Psalmum interpretati
 sunt, reprehendere, interpretatione 70. utemur.
 Hac enim obseruatione nonnulli ducti,
 non dixerunt hunc Psalmum domino congrue.
 Quocirca audiant Ioannem clamantem.

*Ex commen-
tariis Euse-
bii Casarien-
sis in psalmos
explanatio
psalmi 23. in
quo prophetia
de corpore
Christi in sa-
cramento ita
exponitur, ut
consonet euā-
gelio.*

Es 4. 53.

Prophecia de
corpore Chri-
sti in sacra-
mento.

Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi; deinde Paulum dicentem, Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso; & rursus, Christus nos redemit ex maledicto legis factus pro nobis maledictus. itaque sicut nostra peccata suscepit, cum esset aliqui iustitiae fons, & item maledictum nobis impositum subiit, qui erat aliqui pelagus benedictionis, ac crucem sustinuit, contempto dedecore; sic pro nobis fecit verba. si enim decretam nobis castigationem volens subiit; Disciplina enim, siue castigatio pacis nostrae, inquit, super ipsum, multo magis verbis pro nobis vice nostra usus, dicet cum clamore, Longe à salute mea verba delictorum meorum; ne intuearis, inquit, in peccata naturae. Haec tenus Eusebius doctiss. auctor. In hoc igitur Psalmo, quem Eusebius cum reliquis Ecclesiasticis auctoribus contra eos, qui non sic sentiunt, ad Christum proprie pertinere ac referri sensit, & interpretatus est, post prophetias expressas, ac iam ad effectum perductas passionis & resurrectionis domini, & Ecclesiae ex gentibus ac Iudaeis congregatae, Apud te, inquit, laus mea in Ecclesia magna, edent pauperes & implebuntur, sic enim est apud 70. ἐμπλησθήσονται, pro quo Symmachus vertit κατέδωσι, ut idem Eusebius notauit, id est, saturabuntur; quod ex interpretatione Symmachi in nostros codices irrepleuit. propheta est de vero cibo, qui à fidelibus in Ecclesia magna, id est, catholica comeditur, qui est corpus Christi in Sacramento.

hi enim sunt, qui digne manducantes, quod iis contingit qui sunt pauperes spiritu, implentur hoc vero cibo, in quo habitat plenitudo diuinitatis: sicut dominus in Euangelio Ioannis ait, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in eo. Sequitur, Laudabunt dominum, qui requirent eum: uiuent corda eorum in saeculum saeculi. comedentes, inquit Eusebius, cibum eis à domino datum, & quærentes eum, magnum fructum consequentur; eum scilicet, quem prophetia deinceps declarat inquit, Viuent corda eorum in saeculum saeculi. panis enim vitae ab eo datus effectus est immortalitatis, & vitae sempiternae: sicut ipse docuit, cum ait, Hic est panis, qui de caelo descendit, & dat vitam mundo. & rursus, Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in aeternum. & quæ sequuntur. Deinde subiungit, ἑσὲς πᾶς σιωῶσιν ταῦτα τῷ φάσκατι φαλμῶ, id est, Vides quemadmodum hæc consonent Psalmo dicenti, Edent pauperes & implebuntur, & uiuent corda eorum in saeculum saeculi. Haec tenus Eusebius. Accersamus ergo nunc Metonymicos, & rogemus eos, quomodo ipsi impleantur pane suo sacramentali, ut ipsi vocant, qui nihil aliud quam panis est? An comedunt, quousque saturati sint? Non puto cōcessuros, ne cœnas suas infamēt, quas falso dominicas appellat: verius Corinthiacas appellaret & populares, diuinæ & Apost. traditioni contrarias. Quomodo, inquā, suo pane sacramentali implētur, si in eo

Quomodo
psalmus. 21.
Metonymico-
rum redar-
gat discipuli.
nam.

nulla plenitudo gratiæ inest, quæ in Christo pane vitæ est? aut quomodo, iuxta prophetiam, eo cibo viuunt corda eorum, si in isto ipso cibo non est vita ipsa secundum Euangelium huic Prophetiæ consonans? ipse enim dominus dixit, Ego sum panis vitæ, & qui manducat me, & ipse uiuet propter me. An tergiversaberis hic Hæretice, & dices, per efficaciam fidei exhiberi corpus Christi extra panem, & ore spiritus manducari, & ad hunc modum vos iuxta prophetiam hanc comedere, & impleri, & corda vestra viuere? At quis Propheta ista prædixit? aut ubi ista mysteria sunt in Euangelio patefacta? aut quis primus istis mysteriis initiatus in mundum exiuit, nisi Calvinus? Si cibus cælestis, qui comedenti dat vitam sempiternam, id est, corpus Christi tantum ore spiritus cum pane tuo sacramentali extra panem comeditur, ut tu Hæretice somnias, non debuit dominus in Euangelio Ioannis ponere idem verbum $\phi\alpha\gamma\epsilon\iota\upsilon$, id est, comedebatur, & in pane non creato, qui est Christus ipse, qui ore tantum spiritus ex disciplina Caluini comeditur: ne nos, sublata proprietate verbi, tanto errore laberemur. qui enim non ore capit cibum, neque palato tangit, nõ proprio dicitur comedere. Nunc vero qui dixit in Euangelio, Patres vestri $\epsilon\phi\alpha\gamma\omicron\upsilon$, id est, manducauerunt Manna in deserto, & mortui sunt, idem dixit ibidem per Euangelistam suum Ioannem, Hic est panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso manducauerit, nõ moriatur. & in hoc psal-

Quomodo secundum Meionymici non debuit dominus in euangelio Ioannis ponere idem verbum in eo quod ore carnis comeditur, & in sacramento corporis Christi, quod ore tantum spiritus secundum disciplinam Caluini comeditur.

mo de eorum sacramento per Prophetam, Comedent pauperes, & saturabuntur, & uiuent corda eorum in sæculum sæculi. Non dixit in psalmo, Comedent ore spiritus & uiuent corda eorum, nec in Euangelio, Ut si quis ex ipso, ore tantum spiritus, manducauerit, non moriatur: ut plane dicendum erat, si nobis optimus magister, & pater, ut debuit, cauere volebat. si enim sic dixisset, plane docuisset non se proprie loqui, sed translate. cum vero nihil tale dixerit, nec hoc modo locutus sit, cū sic hæreticus verbum comedendi accipit in pane vitæ, qui de cælo descendit, dominum blasphema calliditate, quasi ignarum consuetudinis loquendi & artis docendi nescium arguit. Quod enim non proprie vteretur verbo comedendi, quomodo sciri aut diuinari poterat, nisi ipse dominus, qui loquebatur, aut spiritus eius tanquam bonus magister declarasset? Quod quidem quia nõquam fecit, consequens est, ut teneamus, proprie verbo comedendi ibi vsum esse, quod magis adhuc auctoritate prophetici sermonis ex Psal. 21. qui in manibus est, confirmatur. cum ita videamus consonare Euangelio, ut si Euangelium in Propheta legeremus. quæ enim consonantiora esse possunt, quàm ista nunc, Edent pauperes. & Corda eorum viuunt in sæculum sæculi. & illa in Euangelio, Qui manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum? An dicet Hæreticus improprie quoque Prophetam dixisse, Edent, siue comedent? Si ista licentia concessa est Prophetis, ut ibi non proprio verbo vtantur, ubi ex trās-

Quomodo Meionymici Caluini dominum quasi ignarum consuetudinis loquendi, & rationis docendi arguant.

Quomodo necesse sit ut verbo comedendi proprie vsus fuerit dominus in manna, & in pane, qui de cælo descendit.

Frequens in prophetis metaphora, catachresis, & acyrologia, et quando.

ro verbo error falsi dogmatis nasci potest, & ad obscuritatē prophetici sermonis hoc etiam erroris periculum accedit, non erit iam via, neque ratio certa prophetias intelligendi, & cum Euangelio conferendi. frequens est in Prophetis metaphora, & non raro catachresis, & acyrologia, cum scilicet in ænigmate, & parabolis paulo obscurius, non propriis & apertis verbis, quia id expediat, loqui volunt; at cum de dogmate Evangelica prophetia textitur, ut de Christi divinitate, de natiuitate eius ex Virgine, & quod ex semine Abrazæ, & tribu Iuda, de sacramento lauacri ex aqua & spiritu S. de lege noua danda, de abrogatione veteris legis, & sacrificiorum eius, de miraculis Christi, de passione eius voluntaria propter peccata nostra, de resurrectione, de ascensu in cælos, de spiritu S. Apostolis misso, de prædicatione Apostolorum in cuncto orbe, de Ecclesia ex gentibus congreganda, de idololatria delenda, ac de resurrectione omnium generali, de Iudicio futuro, & gloria sanctorum. hæc omnia, & multa alia, ne omnia enumerem, quæ ad Euangelium pertinent, propriis verbis, & satis clare Prophetæ prædixerunt; sic etiam admirabile sacramentum cibi & potus cælestis, qui sub specie panis & vini ore corporis vere & proprie comeditur ac bibitur, dilucide propriis & apertis verbis panis & vini & comedendi vsu, prædixerunt, mirifice Euangelio consonantes. Sed conuincamus adhuc hoc loco, cum dominus de manducanda carne sua in Euangelio Ioannis disserit, proprie vsum esse verbo man-

Quomodo prophete, quæ ad euangelium pertinebant propriis verbis prædixerunt.

ducandi, id est, non ut ad os spiritus tantum referatur, ut somniatores Metonymici volunt, sed ad os carnis. dixerat enim dominus, Patres vestri manducauerunt Manna in deserto, & mortui sunt; deinde subiungit de sacramento corporis sui, comparans illud cum Manna typico & umbra veritatis, Hic est panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso manducauerit, non moriatur. Quomodo manducationem huius panis cælestis, qui māducatus immortalem reddit manducantem, cum manducatione Manna, quod manducatum non liberabat à morte, cō-ferret, nisi vtriusque manducatio similis esset? id est, nisi vtraque ore, quo manducare solemus, fieret? Similium enim est comparatio, non autem eorum, quæ penitus dissimilia sunt. Sed prosequamur Psalmum. Repetit propheta paulo post prophetiam eiusdem sacramenti, inquit, Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ, in conspectu eius cadēt omnes, qui descendunt in terram. Hoc ipsum adorare & prosternere se, postquam manducauerunt, gratiarum actionem significat; consonatque Euangelio Matthæi, in quo scriptum est illud post cœnam domini, Et hymno dicto, exierunt in montem Oliueti. quo in loco ait B. Chrysostomus hom. 83. in Matth. vltimam mysterij orationē symbolum esse illius hymni. Hæc vltima mysterij oratio, quam pater Chrysostomus dicit, apud nos Ecclesiastica consuetudine oratio post communionem dicitur. De huiusmodi hymno & gratiarum actione post

Quomodo māducatio Manna non esset comparata in euangelio cum manducatione panis cælestis, qui est S. Eucharistia, nisi ore corporis vtraque fieret.

De oratione post cōmunionem.

communione meminit etiam Dionysius, cum ait quasi in extrema pagina de comunione, vniuersum ordinem sacerdotum hierarchice congregatum post sacram communionem desinere cum gratiarum actione, diuinis muneribus pro viribus hymno celebratis. Deinde quia hoc cibo nutritur & fouetur Ecclesia à Christo sponso, sicut superius in loco Pauli ad Ephesios explicatum est, & isto ipso cibo crescunt fideles in salutem, sicut explicatū quoque est superius in loco epistolæ B. Petri, propheticus sermo consonans etiam scripturæ Apostolorum, pingues vocat eos, qui digne manducant. hi enim dicuntur manducare & adorare. sic enim Eusebius interpretatur pingues, *ὅτι ἐν τῇ οὐρανίῳ τροφῇ τὰς ψυχὰς διτροφῶν*, id est, eos, qui animas habent cælesti alimento bene nutritas. Sed libet contra hæreticos describere verba Eusebij eruditissimi interpretis Psalmorum, quæ hic adiecit, quemadmodum hæc prophetia de sacramento corporis Christi ad effectum perducta esset.

Qui dicuntur
secundum prophetiam
pingues spirituales.

Interpretatio
illius versiculi.
Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues
terra, ex Eusebio.

ὅτι δὲ καὶ ἐχάτω ἀναστάσιμον ἡμέραν τῷ σωτήρι ἡμῶν πλὴν καλουμένῳ κυριακῷ ὅτι πολλαὶ τῶν τῆς τροφῆς τῆς ἀγίας καὶ τῆς σῶματος τῷ σωτήρι μεγάλαι λαμβάνονται καὶ τὰ τὸ φαγεῖν περιποιούμενται τοῖς σωτηρῶ καὶ χρηρὴν τῆς ζωοποιῶν τροφῆς, θαυμάσαι περὶ λόγων τὸ ὑποτέλεσμα, καὶ κατ' αὐτὴν πλὴν περιποιῶν λίξι διέρχων πλήρῳ μέτρον.
Reddamus Latine. Licet, inquit, vnoquoque die resurrectionis saluatoris nostri, quem do-

minicum vocant, oculis percipere, quemadmodum fideles alimentum sanctum corpusque salutare in communionem capiunt: & postquam comederunt, saluatorem & viuifici cibi datorem venerantur. simulque admirari verborum effectum etiam secundum litteram factis completum. Rogemus hic rursus Metonymicos, quæ significatio verbi comedendi sit in promptu, & vulgaris atque vsitata. ea enim dicitur significatio *κατὰ τὸ πρόχρον*, nisi consuetudinem quotidiani sermonis penitus ignorant; profecto respondebunt eam esse, qua vulgo utimur, ut sit comedere, cibum ore capere, dentibus extenuare, ac mollire, & per fauces demittere. Igitur hac significatione affirmat Eusebius, prophetiam de comedendo cibo viuifico impletam esse. videant Metonymici, an sint ipsi loquendi & intelligendi meliores magistri, quam Eusebius. Illud quoque obseruandum est hic aduersus eos, qui communionem sub vtraque specie contumaciter flagitant, & defendunt, quemadmodum propheticus sermo de sacramento Eucharistiae, de cibo tantum meminit, & non de potu. non enim dixit hoc loco, comedent & bibent, sed comedent. Quis vero dicere audeat non de vero sacramento sanctissimæ Eucharistiae, quod etiam laici comedunt, prophetasse? Quare etsi cum istis obiicimus, qui dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, eundem rursus dixisse separatim, Qui manducat hunc panem viuet in æternum, aliquid responsi habere sibi videntur,

Quid proprie
significet co-
medere, quod
Metonymici
ignorare vi-
dentur.

Locus psalmi
David in eos,
qui communem
sub vtraque spe-
cie flagitant.

cum rursus statim se reuocant ad cibum cum potu coniunctum, tamen hic ab hoc perfugio exclusi sunt; sermo enim propheticus non nisi de alimento viuifico hic meminit, quod necesse est esse verum sacramentum, quod à laicis sub specie tantum panis comeditur. Haftenus de Psalmo xxj. Sed quia locos Prophetarum de sacramento Eucharistiae cum Euangelio conferre coepimus, & ut ei consonent interpretari conati sumus; pergamus deinceps ad Esaiaem Euangelicum Prophetam, siue Euangelistam Propheticum.

Locus Esaiae ex cap. lvi. de S. Eucharistia: & quomodo ex eo concludatur corpus Christi esse in sacramento: & quomodo hostias altaris, de quibus propheta Esaia hic, comedendas esse ore corporali, Paulus interpretatus est contra futuros haereticos: & quomodo Metonymici participatione diuinæ naturæ se spoliant, negantes corpus Christi in sacramento: & quomodo in sacra communione duas Christi naturas participamus, interprete Cyrillo, & Damasceno.

C A P. 29.

EXcutiamus ergo locum illum cap. 56. sic enim ait, Et filios aduenæ, siue alienigenas, ut est apud 70. qui adherent domino, ut colant eum, & diligant nomen eius, ut sint ei in seruos, & omnem custodiētem sabbatum adducam illum in montem sanctum: & lārificabo eos in domo orationis meæ, & subiungit Holocausta eorum

& victimæ eorum placebunt mihi super altari meo. Hunc locum ita doctiss. auctor Cyrillus interpretatur, ut probet necessario hæc ad tempus noui testamēti, id est, ad Ecclesiam nostram pertinuisse, ac de ea hoc loco Esaiaem prophetaisse. Loquitur enim, inquit, cum gentibus, quæ per fidem coniunctione spiritali cum Deo copulantur: qui gloriam suam in obsequio Dei firam esse volunt; & nomen Dei ita diligunt, ut iugum regni eius cum omni obedientia subear, nec amplius Deos alienos sequantur; qui ita seruant sabbata eius (scilicet Christi) ut non ea profanent. sabbatizant enim spiritaliter, qui ingressi sunt in requiem Christi. Huiusmodi ergo alienigenas promittit Deus per Prophetam introducere in montem sanctum, id est, in Ecclesiam noui testamēti; cum alioqui, inquit, prohiberet lex alienigenis ingressum in templum, Non ingrediatur, inquit, Ammonites & Moabites in Ecclesiam domini. At Christus, qui in nouitatem spiritualement omnia transtulit, in montem sanctum, id est, in Ecclesiam, alienigenas introduct. Hæc Cyrillus. Sequitur in Esaia, Et holocausta eorum & victimæ eorum placebunt super altari meo, quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis gentibus. sic enim est in editione 70. Si quod ait hic Propheta, Domus mea, domus orationis vocabitur cunctis gentibus, de domo Dei, id est, de templo subuersum cadente, in quo omnes Iudæi conueiebant, dominus in Euangelio Lucæ 19. interpretatus est, & secundum rationem prophetiæ

Quomodo talis locus Esaie ratione confirmationis necessarius concludat corpus Christi super altare Ecclesie subuersum cadentis immo-

*lari, & comedere
di a nobis, &
comedentes
concorporales
Christo fieri
Paulo inter-
prete.*

huius intelligendū etiam est de domo Dei, quæ, ut Apostolus ait, est Ecclesia in quam omnes scilicet conueniunt, ad orationem & sacrificium; quæ domus Dei, quia tractabilis est, & sub sensum cadens, Timotheum docuit, quemadmodum in ea conuersari deberet, si, inquam, ἀντι-
τὴς, & non ὁμιλῶς tantum, ut hæretici & Iudæi ἀνὸς voluit, domus orationis accipienda est hic secundum Euangelium & Pauli Apostoli doctrinam: consequens est, ut cum dicit ibidem per Prophetam dominus, Holocausta eorum & victimæ eorum placebunt super altari meo, non de altrii spirituali cordis, neque de altari cælesti & inaspectabili dicat, sed de altari visibili, cuiusmodi est in Ecclesiis Catholicorum: consequens etiam est ut propheticus sermo de holocaustis quoque & victimis, quæ cernuntur, loquatur, quas hic dixit Christus per Prophetam placere, scilicet Deo, super altari suo, sicut dixit B. Petrus, hostias spirituales acceptabiles Deo per Iesum Christum. Deinde quia altare Ecclesiæ est mensa domini sic ab Apostolo appellatum in epist. ad Corin. priore, cum dicit, nō posse eos, qui participatione mensæ demoniorū polluti sunt, mensæ domini participes fieri, per mensam altare utrobique intelligens, vnde hostia tanquam ex mensa sumitur ad comedendum; idcirco sermo propheticus repetens vocationem gentium, quas bestias agri appellat, tanquam cultu legis Moisaicæ non mitigatas, omnes ad comedendū ex istis hostiis altaris inuitat inquit, Omnes be-

stia

stia agri venire ad deuorandum, vniuersæ bestia saltus. quem locum explanans idem Cyrillus, Si gentes, inquit, nomine bestiarum designat, dicamus eis dictum esse à Deo, Venite & comedite: quod quidem significat tribuisse illis omnem copiam sacrorum charismatum, & viuificam mensam apposuisse, comederūt enim panem vitæ effecti participes Christi, & cōcorporales τῷ αἵματι. (Τὰ αἶματι vocat corpus & sanguinem domini) ita ut late dicant, Dominus pascit me, nihil mihi deerit, & paulo post, Parasti in conspectu meo mensam. Hactenus Cyrillus. Mensa, inquit, Chrysost. in homilia de Eutropio, quando confugit ad Ecclesiam, appellatus est filius Dei, ὅτι ἐδίλω αὐτὸν ἀπολαύων τῷ μυστηρίῳ αὐτοῦ, id est, quia comedo eum fruens sacramentis eius. Ne autem cum dixit Propheta, Venite & comedite, inuitans ad comedendum hostias altaris, illud comedere ad os spiritus hæreticus referret, qui corpus Christi ore carnali in sacramento negat comedi, ecce

*Quomodo
Paulus inter-
pretatus est
hostias de qui-
bus in nouo
testamento pro-
phetat hic E-
saia, vere ore
corporali co-
medendas esse,
contra futu-
ros Metony-
micos.*

Apostolus interpretatus est. de illo enim altari, de cuius hostiis & holocaustis comedēdis Propheta vaticinatur, ait in epist. ad Hebr. Habemus altare, de quo edere non licet iis qui tabernaculo deseruiunt. de quo loco iam superius saias, vere ore differuimus. Atqui certe Iudæi ministri tabernaculi ore corporis victimas comedebant: igitur ore quoque corporis hostiæ istæ noui testamenti, quas prædixit Esaias, & quas Apostolus ait non licere Iudæis comesse, nunc comeduntur. Deinde postquam dixerat Propheta, Veni-

F

*Quomodo re-
nuncietur Me-
tonymici col-
latis in vnum
loco Pauli,
et loco Esaiæ.*

nite & comedite, rursus de vino mystico pro-
phetas, id est, de calice sanguinis, subiungit, su-
mamus vinum & impleamur ebrietate. Signi-
ficat autem hæc diuina ebrietas, vt Gregor. Nys-
sen. in Cant. Cant. cap. 5. ait, ecstasin, id est, me-
liorem statum, & mysteriorum cognitionem.
hæc enim iis qui digni sunt ille celestis potus
confert: vel significat hæc ebrietas, vt diuinus
Dionysius in epistola ad Titum norauit, infini-
tam omnium bonorum affluentiam, & ecsta-
sin, siue excessum intelligendi excellenciam Dei,
quæ omnem superat intelligentiam, huiusmo-
di ebrietatem efficit præclarus ille calix. Sequi-
tur deinde in Propheta, Et erit sicut hodie, sic
& cras. significat non consumi aut mutari hunc
cibum & potum mysticum instar terreni cibi
& potus. non enim est cibum & potus, qui pe-
rit, sed qui permanet in vitam æternam, vt do-
minus dixit. Vocemus ergo nunc ad iudicium
huius euangelicæ prophetiæ Volanum & cæte-
ros Metonymicos, percunctemurq; eos, qual-
nam ipsi hostias, in domo orationis, quæ est Ec-
clesia super altare Christi gratas & acceptas
Deo habeant, ad quas comedendas à Propheta
inuitentur, qui corpus Christi in sacramento
esse negant; & panem suum sacramentalem fi-
guram corporis Christi faciunt? Quod si nul-
las habent, nullas enim proferre possunt, sequi-
tur, vt alieni sint ab hac prophetia ab Apostolo
Paulo explicata: ac proinde neque sunt cohe-
redes, neque concorporales, neque comparti-
cipes promissionis in Christo. concorporales

enim in Christo fieri non possunt, nisi per ve-
ram, & vt ita dicam, realem manducatione cor-
poris Christi, vt Apostol. in epist. ad Cor. priore
cap. 10. aperte docuit. hanc vero tollunt qui pa-
nem mysticum, quem dominus Iesus dicit esse
corpus suum, corpus Christi esse negant; immo
participatione diuinæ naturæ, qua angelis, vt
Patres dicunt, præstamus, nos spoliare volunt.
sic enim cum alij sancti Patres, tum beatus Da-
mascenus illud beati Petri, Diuinæ naturæ con-
sortes, libro 3. de imaginibus interpretatur. Fa-
cti, inquit, sunt consortes diuinæ naturæ, qui-
cunque participant sanctum Christi corpus, &
bibunt preciosum sanguinem eius. copulata
enim sunt hæc cum diuinitate: & duæ naturæ
in corpore Christi à nobis participato copulate
sunt ἀσπασσάσας, id est, inseparabiliter secun-
dum hypostasim: duæq; naturas participamus,
corpus corporaliter, diuinitatem spiritualiter;
immo vnum atque idem cum vtroque effici-
mur, non quidem secundum hypostasim, sed se-
cundum σύνθεσιν, id est, commixtionem cor-
poris, & sanguinis. hæcenus Damascenus illu-
stris dogmatistes. vnitionem istam, quam hic
Pater dicit, precatur sacerdos ad altare, cum sa-
crum facit, proficere ad vitam æternam accipi-
tibus corpus & sanguinem domini. hanc vnitionem,
quæ Damascenus vocat σύνθεσιν, signi-
ficat, quod dominus differens de hoc mysterio
dixit, Qui māducat meam carnē, & bibit meum
sanguinem, in me manet, & ego in eo. manet sci-
licet in nobis θεῖνός μὲν διὰ τὸ ἀγίου πνεύματος

*Quomodo
qui excludit
corpus Christi
à sacramento,
negant eotra
proprietā Es-
saiæ, & Pau-
li interpretis
eius auctori-
tatem gentes
ad Christum
conuersas sic.
vi eē corpora-
les ei, easque
simul partici-
patione et cō-
sortio diuinæ
naturæ, eotra
beati Petri
testimonium,
pruare nitū-
tur.*

ὅς, ἀνδραγαθὸς ὡς αὐτὸς αὐτὸς τῆς ἀγίας σαρκὸς καὶ
τῆς τιμῆς αὐτῆς, sic enim ait B. Cyrillus in 4.
tomo Penrabilis aduersus Nestoriū, id est, ma-
net in nobis diuine quidem per sanctū spiri-
tum (tunc scilicet, cum digne communicamus)
humane vero per sanctā carnem & pretiosum
sanguinē, quem participamus. in eandem sen-
tentiam dixit paulo ante beatus Damascenus
participari à nobis in sancta communione duas
naturas Christi, corpus corporaliter, diuinitatē
spiritualiter. Quomodo vero poterunt Meto-
nymici accommodare ista ad figuram suam, &
Metonymiam, quam somniant? Hactenus de
hoc loco.

Altera prophetia Esaiæ de corpore Christi in sa-
cramento, & qui sancti patres sic intellexe-
runt: & de interpretatione beati Cyrilli: &
de letitia, qua sancte communicantes affi-
ciuntur, quomodo eam prædixerit Esaias; &
quomodo prophetiæ epistola Petri consonet: &
quid illud sit, quod Esaias continet post pro-
phetiam de S. Eucharistia, subiunxit; Cælum
enim nouum, & terra noua erit: & quomo-
do hoc contra hereticos Metonymicos, & fi-
guratores valeat: & quomodo parum disse-
rant isti à Iudæis, & de loco Neemiæ de dua-
bus placentis: & de loco prophetico, Lupus &
agnus pascentur simul, quomodo Metonymici
prophetiam Esaiæ ridiculam faciunt sua meto-
nymia, & figura.

Pergamus ad alium locum eiusdem prophe-
tæ cap. lxxv. Ecce, inquit, seruientes mihi co-
medent; vos autem esuriētis. Ecce seruientes
mihi bibent; vos autem sitietis. Ecce, ait, vt in
re noua, & admirabili magniq; mysterij. Quid
autem noui, & inauditum habet comedere esu-
rientes panem, qui non sit aliud, nec alterius na-
turæ, quàm panis? & bibere sitientes vinum,
quod non sit alterius generis quàm vinum ex
dolio? Quid admirationis habet panis signum
tantum corporis Christi, & vinum sanguinis?
Sane quidem si quid magnificum, & nouum, ac
diuinum in hac prophetia noui testamenti pro-
mittit seruis suis dominus, vt quidem promit-
tit, illud est intelligendum promitti, vt come-
dant panem vitæ, & non esuriant. item vt po-
tent verum potum, & bibant calicem salutaris,
& non sitiant in æternum, sicut idem dominus
in Euangelio dixit, Ego sum panis vitæ, qui ve-
nit ad me, non esuriēt; Et, Qui credit in me, non
sitiet in æternum. Et illud, Qui māducat meam
carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam
æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo
die. Sed producamus vnum ex pluribus testem
huius sententiæ Cyrillum: similiter enim intel-
lexit Ambrosius libro de Paradiso cap. ix. & li-
bro de Helia, & ieiunio cap. x. item Cypria-
nus libro primo, contra Iudæos cap. xxij. &
Hier. in com. Cyrillus igitur in Commen-
tariis, quos in hunc Prophetam scripsit, sic ait,

*Quomodo
sacramentum
Eucharistia
secundum Me-
tonymicos ni-
hil habet ad-
mirationis.*

ἐκτενρήσουσιν ὅπως ταῖς αἰῶσιν εὐλογίας κα-
ταπαύωμεν τοὺς καρδίας, καὶ τραπεζῇ παρο-
βαλόντες τῇ ζωοποιῷ τῶ πνεύματι ἡμῶν πα-
τήρος τοῦ θεοῦ, καὶ τὸν αἶμα ἱερόν τῆς ζωῆς,
καὶ πόμα τὸ ἕϊον δι' οὗ αὐτὸν γένοιτο θυμὸς αἰ-
σῶντος αἰῶσιν μέτοχοι. Ὁ δὲ καταβαίνει γὰρ ἅμα
πίστεως, καὶ ἐξίτησι τὸ λιπυρὸν, καὶ τὸν ὅππῃ τῶ κο-
λάσειαν φόβον καποχρεῖν ὅσα ἐκ τῆς ἡμετέ-
ρας διανοιῶν. Interpretemur Latine. Cælesti-
bus, inquit, benedictionibus vere perfruuntur,
qui corda sua opima reddiderunt accubantes
mentis mysticæ domini, & saluatoris nostri Ie-
su Christi, & panem vitæ comedentes, ac diui-
num potum potantes, qui quidem potus cæle-
stis lætitiæ participes eos efficere potest. purgat
enim peccata, & extrahit quod mærore afficit,
neque patitur, ut metus supplicij animas no-
stras perterreat. lætamur enim, inquit, postea &
mirifice recreamur spe bonorum eorum, quæ
diligentibus Deum ac digne hunc panem vitæ
comedētibz præparata esse scriptura sancta re-
stat. Hactenus B. Cyrillus. Quanta autem læ-
titia hic cibus spiritualis repleat, experiuntur
quotidie spirituales; & B. Petrus admonuit, cum
de Christo in hoc sacramento abscondito lo-
quens, in principio epistolæ suæ prioris, ut à no-
bis supra in hoc tractatu explicatum est, In quæ,
inquit, non videntes, sed credentes exultatis
gaudio inenarrabili. De hoc ergo gaudio &
exultatione subiungit hic idem Elaias, inquiēs,
Ecce seruientes mihi lætabuntur: vos autem

De lætitiā
spirituali, quæ
sancti Eua-
charistia de-
que commu-
nicantes assi-
ciuntur a propheta

confundemini; seruientes mihi exultabunt in
lætitiā: vos autem clamabitis propter laborem
cordis vestri. Quo vero tempore euentura hæc
essent, & ad effectum perducenda, designauit
subiungens paulo post, seruientibus mihi vo-
cabitur nomen nouum; quasi diceret futurum
esse hoc tempore Euangelij, cum appellati sunt
serui Dei Christiani, quod nomen ceptum est
appellari Antiochiæ, ut B. Lucas testatur, cum
facta sunt omnia noua. id enim significabat,
quod statim sequitur. Erit enim cælum nouum,
& terra noua. significabat, inquam, futuram
esse magnam rerum omnium renouationem,
ita ut nomine cæli & terræ significauerit om-
nia, ut Paulus interpretatus esse videtur, cum
ait, Vetera transierunt: ecce facta sunt omnia
noua. quæ quidem renouatio per aduentum
Christi perfecta est. immo quod dominus per
prophetam dixerat, Ecce seruientes mihi come-
dent; Ecce seruientes mihi bibent, ne de cibo
quopiā terreno, aut portione quapiam terrena
acciperetur, quæ essent signum & figura cor-
poris & sanguinis Christi, ut hæretici volunt,
opportune subiungit Propheta, Cælū nouum,
& terra noua; ut intelligamus, si iam facta sunt
omnia noua, & Euangelium non umbram, ut
lex vetus, habet, sed ipsam imaginem rerum,
ut Apost. ait, consequens esse, ut iam non si-
gnum ac figuram cibi spiritualis habeamus, sed
ipsum verum cibum; sicut dominus aduer-
sus istos aiebat, Caro mea vere est cibus, & san-
guis meus vere est potus. non enim dixit,

prædicta, &
a beato Pe-
tro notata.

Quomodo
propheta post
prophetiā de
sacramento
Eucharistie
opportune
subiunxit
contra Mito-
nymicos, Cæ-
lum nouum,
& terra no-
ua.

*Quomodo
Metonymici
hæretici parū
distant à Ju-
daeis cum sua
figura.*

*Locus Nee-
mia de dua-
bus placentis
adversus Me-
donymicos.*

est cibus, aut potus figurate: sed potius; vere est cibus, & vere est potus. vetera enim transierunt, ecce facta sunt omnia noua, parum ergo à Iudæis hæretici distant; quātum quidem ad rationem figuræ, quam introducunt. vt enim Iudæi hodie, cum Pascha suum agitant, placentulam comedunt, quam figuram esse dicunt illius agni, quem veteres Iudæi tempore primæ domus in ciuitate sancta quisquē domi suæ secundum ritum legis comedebat; sic hæretici offulas comedūt naturæ panis, figuram, vt tradunt, corporis Christi veri agni immaculati. Præterea cum Iudæi ex captiuitate Babylonica duce Zorobabele in urbem reducti sunt, in expiatione Hierusalem, & portarum ac murorum eius, vt in Neemia cap. 12. scriptum est, circumtulerunt in modum pompæ duas magnas placentas sequentibus sacerdotibus cum tubis & vasis, id est, instrumentis cantici Dauid, & item aliis præcuntibus ex aduerso cum laude & gratiarū actione, collocaruntq; eas in domo Dei. erant autem illæ duæ magnæ placentæ signum ac figura duplicis sacrificij vnus Christi semel quidē per sanguinē crucis oblatus, de quo Hieremias prophetauit dicens in persona Iudæorū, "Mittamus lignum in panem eius: mystice vero oblatus prius pridie quā pateretur, & vsque ad consummationem sæculi in memoriam illius cruenti sacrificij similiter per cunctum orbem offerendi. Illud autem hoc loco obseruandum est, quia vocabulum Hebraicū Toda placentam & laudem significat, ob eam causam in

terpretem reddidisse Latine, duos magnos cho-
ros laudantium, pro duabus magnis placeatis,
quæ in sacrificium laudis offerebantur; sicut est
in Leuit. cap. 7. Si, inquit, pro gratiarum actio-
ne, siue, ut est apud 70. pro laude, oblatio fuerit,
offerent panes absque fermento conspersos o-
leo, siue placentas. magnas vero dixit, quia Deus
magna cum lætitia reduces effecerat, sicut in
Nem. scriptum est, Et immolauerunt, inquit,
in die illa victimas magnas. Deus enim lætifica-
uerat eos lætitia magna. Ergo si illi panes azymi
in laudem oblati, & illæ magnæ placentæ cum
religione pompæ circumlatæ, signum, & figura
erant corporis Christi offerendi; item panis me-
tonymicus hæreticorum est figura corporis
Christi oblati, quid quæso illorum veterum Iu-
daicus panis ab istorum hæreticorum pane dif-
fert? uterque enim figura corporis Christi est,
nisi quod ille futurum designabat; iste vero præ-
teritum? Cum eo, quod superius dixit Prophe-
ta, Ecce serui mei comedent, quod de cibo viui-
fico interpretatus est B. Cyrillus & alij Patres.
quos supra diximus, conuenit quod idem Pro-
pheta in extrema parte eiusdem capituli ait ad-
huc de nouo testamento prophetans, Lupus &
agnus pascuntur simul. sic enim idē Cyrillus in-
terpretatur φάγονται δὲ ὁ σὺν τοῖς ἡμέροις τὰ ἄ-
γρια, τροφή δὲ αὐτοῖς ὁ χριστὸς ὁ ἀπὸ τοῦ ὄζων, ὁ ἐν βῶ-
τρειον κατὰ βῆλος καὶ ζῶον διὰ τοῦ τῷ κόσμῳ, τρέ-
φει δὲ σαρκὶ τῇ ἰδίᾳ, πρὸς ἀφ' ἀρεσκίαν ἡμᾶς ἀνα-
μορφῶν καὶ ζῶν τοῖς ἐαυτοῦ κηρύγμασι, βουτῆσι
τοῖς διὰς γελιχοῖς. Comedunt enim, inquit, immā-

*Quid differat
Iudaicum pa-
nis veteris po-
puli à paue
sacramentalis
Caluini.*

De loco proph-
etico, Lu-
pus & agnus
pascuntur si-
mul.

Quomodo
heretici Cal-
uiniani sua
metonymia
ridiculi fac-
iunt prophe-
tiam Esaiæ.

sueta & fera simul cū mansuetis; est autem eorū
cibus Christus, panis viuus qui de cælo descen-
dit, & dat vitam mundo. alit autem carne pro-
pria, & euangelicis prædicationibus reformans
nos ad immortalitatem & vitam. Hæretici vero
Caluiniani metonymia sua ridiculam reddunt
hanc prophetiam. Quid enim habet admirabi-
le, & præter opinionem homines qui aliquando
feri & immanes erant, cultura legis Euangelicæ
mitigatos comedere idem genus panis terreni
& humani? At vero comedere Christum qui à
Christo alieni erant vnā cum Christianis hoc
omni admiratione dignum est. Sed hæc hæte-
nus de hoc Esaiæ loco & capite 65.

*Explanatio loci prophetici ad nouum testamentum
pertinentis ex c. 24. Esaiæ, collatis locis Pauli,
Apocalypsis, & Euangelij: & quomodo quod
ibi est de glorificatione domini in conspectu
presbyterorum expressa prophetia sit de corpo-
re Christi in sacramento: & quomodo hæretici
non possint in eo tergiversari: & quod prophe-
tans Esaias de nouo testamento, sacerdotes vo-
cauit presbyteros; & quare in scriptura noui
testamenti presbyteri non fuerint vocati à prin-
cipio sacerdotes, & quando ceperunt vocari:
& quomodo res admirabiles vocauit Esaias, quas
dominus in nouo testamento operatus est, &
quæ illæ sint, & quomodo in illis rebus admi-
rabilibus posuit glorificari dominum in conspe-
ctu presbyterorum, & bibere vinum in letitia*

*in monte: & quomodo hæc ad corpus & san-
guinem Christi in sacramento referenda sunt,
secundum prophetiam Euangelio consonan-
tem: & quomodo consequentia in loco prophe-
tico mirifice conueniunt cum iis quæ in Euan-
gelio de Eucharistia scripta sunt.*

C A P. 31.

Pergamus ad alium locum eiusdem Prophe-
tæ, qui est quasi in extrema parte capitis 24.
non enim refert quo ordine locos propheticos
de S. Eucharistia notemus. siquidem non mu-
nus interpretandi Esaiam, sed studium locos e-
ius de hoc magno sacramento obseruandi su-
scipimus. Conferamus igitur cum cum nouo
testamento, quod in vetere latebat; id est, lucer-
nam prophetici sermonis, quæ tanquam in ca-
liginoso loco, vt ait B. Petrus, antiquis luce-
bat, cum Euangelio tanquam cum Lucifero.
Ergo, Erit, inquit, in illa die, inducet Deus super
ornatum cæli manum; & super Reges terræ.
De primo Christi aduentu prophetat, cum fal-
sorum Deorum cultus sublatus est, factum-
que, ne sydera vt sol, luna, aut aliæ stellæ, nec e-
lementa mundi, aut aliæ creaturæ pro diis cole-
rentur creatore relicto. vt autem hoc fieri pos-
set, id est, vt posset vniuersa armatura, in qua
fortis armatus confidebat auferri, necesse e-
rat, vt eum fortior, iuxta parabolam Euangelij,
vinceret, & alligaret. idcirco addidit, Et super
Reges terræ. sic enim vocat quos Paulus

FRANCISCI IVERRIANI

in epist. ad Ephesios principes & potestates & mundi rectores appellat; ut etiam Dominus in Evangelio satanam vocat principem mundi huius. sequitur deinde, quemadmodum induxit manum super Reges istos terræ, id est, super dæmones. Et congregabunt, inquit, & concludent in munitionem & in carcerem. hoc est, quod in spiritu vidit Ioannes in Apocalypsi, cum ait, Vidi angelum descendentem de cælo habentem clauem abyssi, & cathenam magnam in manu sua: & apprehendit Draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas; & ligauit eum per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit, & signauit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec impleantur mille anni: & post hoc oportet illum solui modico tempore. hoc ergo significat, quod statim subiungit Esaias, Per multas generationes visitatio erit eorum. quos enim dixit Ioannes mille annos, dixit Esaias, multas generationes, id est, totum tempus ab aduentu Christi priore usque ad secundum, quando tempore Antichristi, quod breue erit, soluendus est satanas ad liberius tentandum. sic enim Andreas Cæsariensis antiquos patres, & interpretes secutus in commentariis Apocalypsis interpretatur, Sequitur; Et liquefiet later, & cadet murus; sic enim est apud 70. quos vocauerat Reges terræ, qui sunt dæmones, appellat tunc propter eorum duritiam, & resistendi vim lateres, & muros; muros lateritios, & excelsos. nunc tropum imitatus Apostolus, de diabolo, qui à nobis tanquam vrbs quæ-

DE SACRAM. EUCHARISTIA. 231

dam munitissima, & machinis celsis instructa, expugnandus est, Arma, inquit, nostra non sunt carnalia, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei. munitiones & altitudinem vocat, quos Esaias lateres & muros. Sequitur; Et confundetur luna, & erubescet sol. quem supra ornatum cæli, secundum genus, appellauerat, nunc, ut est consuetudo scripturæ, secundum speciem vocat lunam & solem, quæ sunt præcipua sydera, quæ in primis diis habebantur. quorum cultu sublato & deleto, necesse erat, ut qui ea pro diis habebant, erubescerent, quod Deos infirmos & egena elementa, sicut Apostolus ait, colerent. sequitur, Quia regnabit dominus in Sion, & in Hierusalem. perinde est hoc, quasi diceret, idcirco destruendum fuisse diabolus, ut quidem destructus est, & omnem cultum idolorum, quia dominus regnaturus erat: sicut idem in Evangelio dixit, Si ego in digito Dei eiicio dæmonia, ergo peruenit in vos regnum Dei. erat inquam regnaturus in Ecclesia, quæ iuxta nominis interpretationem Sion spiritualis est; quod in ea sit sublimis contemplatio diuinorum mysteriorum, Sion enim excelsum & speculam significat. Est item Ecclesia spiritualis Hierusalem, quod in ea Christum videamus, qui est pax nostra. nomen enim Hierusalem visionem pacis declarat. Sic quoque B. Cyrillus rationem nominis interpretatus est. ait enim regnare dominum in Hierusalem: quod verbum, inquit, visionem pacis de-

FRANCISCI TURRIANI

clarat, ὅτι ὁ ὢν τοῦ πάλιν ἐν ταύτῃ ὁ Χριστός, ὃς ἐστὶν ἐλπίς, id est, quia videtur in hac Christus, qui est pax, regnat ergo & regnabit in Ecclesia, quæ est spiritualis Sio, & spiritualis Hierusalē, donec ponat, sicut Apostolus ait, omnes inimicos suos sub pedibus suis. addit deinde Esaias, Et in conspectu presbyterorum glorificabitur, scilicet διὰ τῆς ἱερωσύνης αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀναμνήσεως τῆς θείας, ut Dionysij verbis utar, id est glorificabitur per sacram operationem ipsorum presbyterorum, & per commemorationem operum diuinorum; quæ in sancta Eucharistia agitur per presbyteros, qui in monte excelso Ecclesie primi vident sacramenta, & aliis postea ostendunt; quod idem Dionysius ait, ἐπὶ τὰς θείας ἐποφύας χειροποιεῖται: & rursus de presbytero, ἱερωσύνη, inquit, τὰς θείας, καὶ ὑπὸ τῷ ὄντι τὰ ὑμνηθῆναι διὰ τῆς προκειμένης συμβολῆς. operatur, inquit, diuinissima sacerdos (corpus & sanguinem dicit) & ostendit ea post consecrationē per proposita symbola. species dicit sub aspectū positas, idcirco ait Prophetā, in conspectu presbyterorum glorificari; quo verbo usus est Dominus post cœnam illam mysticam primam, inquit, Nunc glorificatus est filius hominis. Quod si ille ipse qui regnat in Ecclesia catholica Hierusalem spirituali glorificatur in conspectu presbyterorum, non sunt ergo species solæ in hoc sacramento, neque cum substantia panis & vini, sed illis potius reclus & velatus est rex gloriæ. Quod si hic hæretici tergierari volunt, & aliter sensu suo interpretari,

DE SACRAM. EUCCHARISTIÆ. 232

quod hic scriptum est, In conspectu presbyterorum glorificabor, quæramus ab eis quid istud est admirabile, propter quod nunc in nouo testamento dicatur dominus ante oculos presbyterorum glorificari: si hoc non est, quod scilicet διὰ τῆς ἱερωσύνης αὐτοῦ, id est per sacram eorum operationem mysticæ scilicet benedictionis, qui modo erat panis mutatur in corpus Christi gloriosum: sicut est veritas Christi dicentis per os presbyterorum, Hoc est corpus meum, quod in illa cœna prima sumpto in manus pane, per seipsum dixit. quomodo inquam in conspectu presbyterorum glorificatur, si nihil supra leges naturæ & elementorum in conspectu eorum fit: sic Nadab & Abiud filij Aaron, qui ignem alienum contra legem obrulerunt, cum in conspectu populi igne cælesti combusti sunt, Hoc est, inquit Moyses, quod locutus est dominus, sanctificabor in iis, qui appropinquant mihi, & in conspectu populi glorificabor. si ignis ille naturalis fuisset, qui secundum leges naturæ illos combussisset, & non potius cælestis, ut scriptura testatur, nunquam Deus in scriptura propter inflammationem illorum naturalem dixisset, Et in conspectu populi glorificabor: item & nunc nisi per ministerium presbyterorum fieret mutatio panis & vini in corpus & sanguinem Christi, non qualis fiebat secundum leges naturæ ab ipso Christo, cum in carne vivebat, & more nostro cibo & potione alebatur, sed supra leges naturæ, virtute mysticæ benedictionis verbis Christi indita, nunquā in hac p-

Quid sit Christum in conspectu presbyterorum iuxta prophetiam Esaiæ glorificari, & quomodo iterum a teonymicorum retunditur, si ad figuram suam consurgant.

Quomodo nunquam propheta dixisset in persona domini, in conspectu presbyterorum glorificabor, si in nouo testamento, de quo propheta hoc loquitur, nihil supra leges naturæ eorum presbyteri fieret à domino.

*Quomodo
propheta E-
saïas sacerdo-
tes noui testa-
menti vocat
presbyteros,
et quæ causa
fuerit, ut scri-
ptura noui te-
stamenti non
tribueris no-
men sacerdo-
tis presbyte-
ris, et quan-
do ceperunt
vocari sacer-
dotes.*

*Quomodo
locum prophete
de glorifi-
catione domi-
ni in conspectu
presbyterorum
interpretari
Metonymici
non possunt,
quia presbyte-
ros negant esse
sacerdotes, et
quia eorum
opinionem panis
per consecra-
tionem non
mutatur, sed
remanet na-
tura panis.*

phetia noui testamenti dixisset dominus, Et in conspectu presbyterorum glorificabor, id est, in conspectu sacerdotum. sacerdotes enim vocat Esaias presbyteros, sicut scriptura noui testamēti vocat, quod diuino consilio & prouidentia initio Euangelicæ prædicationis factum est, ne sacerdotium nostrum propter communitatem nominis aliquid commune cum sacerdotio veteris legis habere à Iudæis existimaretur; præsertim cum scirent Iudæi legem & Prophetas à nobis honorari; quin potius nouitas nominis presbyteri nouum genus sacerdotij declararet. hæc fuit causa cur in scriptura noui testamenti non tribueretur nomen sacerdotis presbyteris, vastato vero templo Hierosolymitano, & deletō omni cultu Mosaici sacerdotij, cum iam omnis suspicio sublata erat, ne sacerdotium nouum propter communitatem nominis sacerdotium legis esse putaretur; tunc nomen sacerdotis frequentari cepit. plenæ sunt constitutiones Apostolicæ à Clemente Romano conscriptæ, exemplum sit quod ait in lib. 2. cap. 25. Sacerdotes vestri sunt presbyteri; Leuitæ vero, qui nunc sunt diaconi. ergo Metonymici Caluiniāni tum quia presbyteros negant esse sacerdotes, tum quia panis ipsorum sacramentalis natura sua panis tantum est, hanc partem prophetici sermonis de glorificatione domini in conspectu presbyterorum quemadmodum interpretentur non habent; neque quomodo sibi conueniat docere possunt, cum presbyteros, qui sint ex ordinatione sacerdotes, minime habeant. eos enim

enim negant, cum profitentur omnes esse sacerdotes. Deinde quia Propheta meminerat de S. Eucharistiæ mysteriis, quæ presbyteri ad Dei laudem & gloriam operantur, quibus grata memoria operum diuinorum, quæ Deus in carne fecit, solenni ritu perpetuo renouatur: idcirco continuans sequens caput cum antecedente, postquam dixit Propheta, Et in conspectu presbyterorum glorificabitur, subiungit tanquam gratiarum actionem, inquit, Domine Deus meus glorificabo te, & laudabo nomen tuum. postea subiungit causam laudis, Quia fecisti, inquit, admirabiles res: quid enim admirabilius esse potest, quam quod Deus homo factus est; ut sicut Apostolus ait, per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est diabolum; & liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant seruienti; & insuper corporis & sanguinis sui nobis communionem in memoriam mortis sue dedit; ut per huiusmodi communionem naturæ eius diuinæ participes efficeremur, quæ quidem quia non erant nouum inuentum, nec ex tempore excogitata, sed potius, sicut Apostolus ait, mysterium à sæculis & generationibus absconditum, subiungit, consilium antiquum & verum, Fiat, siue, ut est in interpretatione Latina ex Hebraico, cogitationes antiquas fideles, Amen. Ergo quia dixerat admirabiles res sine admirabilia fecisti, explicat deinceps, quæ illa admirabilia, distribuens genus in speciem: Quia, inquit, posuisti ciuitates in tumulum, ciuitates munitas, ut caderent

*Quæ sint res
admirabiles,
quæ iuxta
prophetiam
Esaiæ in nouo
testamento
facta sunt, de
quibus pro-
phetat.*

FRANCISCI TURRIANI

earum fundamenta. Quos paulo ante lateres & muros appellauerat, non dissimili tropo vsus, appellat nunc ciuitates munitas; hoc est, dæmones, quos Apostolus, vt dixi, vocauit munitiones, quas Christus funditus destruxit, & eos qui in his ciuitatibus & munitiōibus captiui tenebantur eripuit. Res quidem mirabilis fuit hæc destructio imperij diaboli. sequitur, Impiorum ciuitas in æternum non ædificabitur. Diabolus est impiorum & omnium peccatorum ciuitas, quæ in æternum non ædificatur, tamen enim postquam fuerit per multas generationes ligatus, in secundo aduentu Christi ad modicum tempus soluendus est, iuxta Apocalypsin B. Ioānis, Erit enim, vt Apostolus ait, aduentus Antichristi secundum operationem satanæ in omni virtute, & signis & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis: tamen rursus mittetur in stagnum ignis & sulphuris; vbi & diabolus ipse, & bestia, id est, Antichristus & pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum. Sequitur. Propter hoc benedicet tibi populus mendicus, siue, pauper. Populum pauperem vocat populum gentilium, qui non sectabatur iustitiam: nec erat ei credita eloquia Dei; neque data lex, vt populo Israelitico: eratque potius totus cæcus & idololatriæ deditus; ac proinde multo magis, quam ceteri peccatores sub potestate diaboli. Quamobrem, vt qui maius beneficium per aduentum Christi cepisset, de hoc potissimum miraculo ait Propheta acturum esse Deo gratias de idolorum cultu su-

DE SACRAM. EUCHARISTIE, 234

blato, & eiecto diabolo. Hæc quoque fuit res admirabilis. deinde quem populum pauperem generatim vocauerat, id est, gentilem, velut in partes distribuens, ac docens, quoniam essent ex populo gentili ad fidem Christi conuertendi, subiungit, Ciuitates iniuria affectorum benedicent tibi. fuisti enim omni ciuitati humili auxiliator. qui, inquit, à dæmonibus, quos colunt, iniuria afficiuntur, non intelligentes, vt Dionysius Areopag. ait, non se Deos, aut amicos colere, sed hostes crudelissimos, hi si humiles fuerint, si Deo subiecti obedienterque esse voluerint, dabit eis dominus gratiam, & à diabolo eripiet. Pro qua re iidem rursus gratias agent, sequitur, Tristibus propter indigentiam protectio, ab hominibus malis liberabis eos. Qui ex populo, inquit, gentili moleste ferunt, quod lege Dei careant, quæ defendat eos à peccatis, eamque expetunt, hos enim vocat tristes propter indigentiam scilicet bonorum spiritualium, & sitientes; & hos, inquit, recteabit, & à malis magistris eripiet, qui sitim non extinguunt; ac respirare faciet tribuens eis spiritum fortitudinis. Hoc enim significat spiritus hominum iniuriam patientium. sequitur, Benedicent tibi quasi homines pusillanimes sitientes in Sion. Isti ergo, quibus tanquam sitientibus sit dominus protectio, & recreatio, & tanquam pusillanimis sit spiritus fortitudinis; benedicent, inquit, tibi in Sion, id est, in Ecclesia; quia liberabis eos ab hominibus impiis. dæmones vocat hic homines, vt B. Cyrillus in Comment. huius Prophete

notauit; qua, inquit, appellatione scite admo-
dum infirmitas dæmonum declarata est. conue-
nit cum hoc quod statim subiungit Propheta,
Quibus, scilicet hominibus, nostra dedisti. om-
nes, inquit, eramus sub potestate diaboli, qui in
omnes habebat imperiū mortis, omnesque de-
scendebāt in infernum. homo quoque vocatus
est diabolus in parabola de eo qui seminauit bo-
num sēmen; & inimicus homo, id est, dæmon;
superseminauit zizania. hæc omnia admirabi-
lia, pro quibus Deo benedicimus & gratias agi-
mus, paucis complexus est in cātico suo Zacha-
rias, cum ait, Benedictus dominus Deus Israel,
qui fecit redemptionē plebis suæ, & erexit no-
bis cornu salutis in domo Dauid: sicut locutus
est per os sanctorum, qui à seculo sunt prophe-
tarum eius, ex horum numero est Esaias. sequi-
tur, Salutem ex inimicis nostris, & de manu om-
nium qui oderunt nos. & paulo post, Vt sine ti-
more de manu inimicorum nostrorum liberati
seruiamus illi. hi sunt dæmones quos Esaias vo-
cauit homines impios. Cum igitur hic prophe-
ticus sermo Esaiæ de aduentu Christi, quo ditati
sunt pauperes, erecti humiles; recreati fessi; ex-
hilarati mœsti; liberati oppressi à peccatis &
diabolo; expleti sitientes, quæ sunt omnia res
admirabiles, vt in principio dixit: cum, inquam,

Quomodo
Propheeta cum
admirabiles
res in nouo te-
stamento, de
quo prophe-
sat, fallat

adiungit ad ista admirabilia illud quod se-
quitur, In monte hoc bibent in lætitia, bibent
vinum, vngentur vnguento in monte hoc, quis
credat, præter Metonymicos homines sine cor-
de, de bibendo vino ex dolio sermonem fieri?

Quid enim admirationis habet potio vini ex
dolio? si vinum illud in Cana Galilææ fuit res
admirabilis, quia fuit facta mutatio aquæ in il-
lud, quomodo hoc vinum prophetici sermonis
res admirabilis erit, si in eo non fiat admirabilis
mutatio? quæ quidem non est alia, quàm con-
uersio vini in sanguinem Christi, quæ in Ecce-
lesia spiritali Sion fit. Quomodo conuenit, vt
cætera, quæ sermo propheticus texuit, admi-
rabilia sint, sicut in principio vice præmij dixit,
Laudabo te, quia admirabilia, siue, res admirabi-
les fecisti, & rem vulgaris vsus & naturæ com-
munis interponeret, id est, bibere vinum in Sion?
Quomodo igitur tu Volane, qui negas in sacra-
mento fieri miraculum, aut tu Petre Martyr, vt
te ab inferis excitemus, qui in libro obiectionū
tuarum cap. 26. sic ais, In mysterio Incarnatio-
nis Christi valde mirabatur B. Virgo, & interro-
gabat quomodo fieret? Sed transmutatio panis
in corpus Christi non est minor mysterio incar-
nationis. mirum est ergo, quomodo in scriptu-
ris sacris de ea re nulla inueniatur vel admiratio,
vel interrogatio; quomodo, inquam, vos Euan-
gelium, secundum Apostolicam regulam inter-
pretandi, vt cum Propheta Esaias hic consonet,
interpretari potestis? hic enim in rebus mirabi-
libus ponit propheticus sermo potum vini my-
stici, quem dominus in Euangelio verum po-
tum sanguinis sui vocauit: Petrus vero Mar-
tyr Volani magister ait, mirum esse, quod in
litteris sacris ea de re nulla admiratio inuenia-
tur; nec, inquit, Gregorius Nazianzenus com-

adiungit bibere
vinum in ec-
clesia, quam
vocat mitem,
necesse est vt
vinum mysti-
cum dicat, id
est, sanguinem
Christi sub
specie vini.
hæc enim res
est vt re admi-
rabilis mutari
vinum in san-
guinem Chri-
sti: secundum
vero Metony-
nicos nulla est
in vino corū
admiratio,
quia nihil su-
pra leges na-
tura fit.

Quomodo
heretici Me-
tonymici locū
propheeta de re
admirabili
vini in ecclesia
bibendi nullo
modo possunt
interpretari,
vt cum euangeli-
o conso-
net.

plexus omnia miracula Christi, mentionem de
transubstantiatione fecit; nec Augustinus de
mirabilibus sacrae scripturae. Cui etsi satis bene
ab Stephano Vintoniensi prius responsum est,
frangat tamen eum sermonis prophetici cum
Euangelio collati auctoritas, & delinat mirari,
quod aiebat mirum esse in sacris litteris, nullam
esse de hoc sacramento admirationem; & discat
vel ex hoc loco scripturae sacrae admirationem,
quam requirebat, ubi enim res admirabilis est,
ibi admiratio est. De interrogatione vero, quam
etiam requirebat in hoc mysterio transmuta-
tionis, sicut B. Virgo in mysterio incarnationis
interrogavit, Quomodo fieret, facile in Euan-
gelio vidisset, nisi caecus fuisset. illa enim inter-
rogatio, Quomodo potest hic dare carnem suam
ad manducandum? & si erat interrogatio non
credentium, ut contra B. Virginis interrogatio
credentis fuit; ad mysterium tamen pertinebat.
nisi enim dare Christum carnem suam ad man-
ducandum, miraculum, cui non credebant, vi-
sum esset, nunquam sic interrogassent. Vnde do-
minus paulopost, quomodo posset dare iis qui
credere, & potestatem divinae naturae cum hu-
mana Christi copulatae cogitare & agnoscere
voluerunt, & non potius retro abire, sicut multi
tunc ex discipulis, & nunc omnes Metonymici,
satis docuit exemplo futuri tunc ascensus cor-
poris sui in caelum virtute diuinitatis; & cum di-
xit, Spiritus est, qui vivificat, caro non prodest
quicquam; & illud, Verba quae ego loquor, spiri-
tus & vita sunt. quae sunt tractatu superiore ex-

Quomodo
admiratio,
quam Petrus
Martyr in
scriptura de
hoc sacramen-
to requirebat,
expressa est a
propheta E-
saia.

Quomodo
posset dare do-
minus carnem
suam ad man-
ducandum,
& quibus, ubi
ipse & qua
ratione ostendit.

plicata, ne eadem sine necessitate repetantur.
sed videamus, quomodo hunc locum Esaiæ, In
monte hoc bibent in lætitia vinum, interpreta-
tus est B. Cyrillus in commentariis Prophetiae
huius. διὰ δὲ γε τοῦ οἴνου τὴν μυστικὴν ἀλλογίαν
ὑποδηλωθεὶς εἶπε, καὶ τῆς ἀναιμώτου θυσίας τὸν
τρόπον ὡς ἐν ταῖς ἀγlais ἐκκλησίαις ἀποπληρουῖ
ἡ ἡμεῖς. Interpretemur nos ad verbum. Per
vinum, inquit, mysticam benedictionem & mo-
dum sacrificij incruenti, quod in sanctis Eccle-
siis complere consuevimus, notare videtur. De
eodem mysterio accepit Eusebius Cæsariensis
lib. 1. Demonstr. Euang. cap. ultimo. Huc perti-
net, quod Leo cognomento Castus in suis eru-
ditissimis & acris ingenij ac valde Ecclesiasticis
commentariis in Esaiam Græcum 70. interpre-
tum, & Latinum S. Hieronymi nuper observa-
vit, idem verbum Hebraicum Semarin, quod
est in hoc loco prophetici sermonis pro convi-
vio, esse in exod. 12. pro festo agni Paschalis: ut sic
etiam admoneremur, sermonem hic fieri de
convivio mystico, cuius agnus ille Paschalis ty-
pus fuerit; ita ut eadem vox sit in typo & in ve-
ritate typi. Explicatis deinde idem Cyrillus quod
sequitur, Unguento ungentur in monte hoc.
Illud, inquit, significat quo ungitur in bap-
tismo, quodque est participationis spiritus san-
cti symbolum; sicut ait B. Ioannes, Et vos un-
ctionem habetis à sancto. Sed videamus quod
piulo post sequitur in Esaiam quam apte cum
sacramento corporis & sanguinis Christi con-
ueniat, Et præcipitabit, inquit, mortem

Observatio
diligens ab a-
lio facta in
eodem verbo
Hebraico si-
gnificante fe-
stum agni pa-
schalis & co-
nvivium mysti-
cum, de quo
hoc loco pro-
phetat Esaias.
declarat autē
usus eiusdem
vocabuli in
viroque agni
paschalem ty-
pum fuisse no-
stri convivij
mystici, id est,
ve. i. agni, qui
Christus est,
qui in sacra-
mento come-
ditur.

in sempiternum: sic enim est in Latina interpre-
tatione ex Hebraico. apud 70. vero est, deuora-
uit mors præualens: vt intelligatur mors per
mysterium resurrectionis victa & præcipitata,
quæ prius omnes deuorauerat præualens. Et tur-
sum inquit, Abstulit Deus lachrymam ab omni-
facie, quem locum cum explanat idem Cyril-
lus, ἐπὶ κρητὸν, inquit, σφόδρα, καὶ ἀναγνώσκας
τῆς τοῦ μυστηρίου παραδόξου καὶ ὁ ποιητὴς τῆς ἀνα-
στροφῆς εἰσέκεχεν λόγος. id est, valde, inquit,
opportune, & vt traditio huius sacramenti ne-
cessario postulabat, sermo de resurrectione in-
troducitur. scilicet hoc dixit B. Cyrillus, quia
hic locus maxime cum eo conuenit, quod do-
minus de hoc ipso sacramento in Euangelio ait,
Qui manducat meam carnem & bibit meum
sanguinem, habet vitam æternam, & ego resur-
scitabo eum in nouissimo die. quæ quidem re-
surrectio quia difficilis videbatur ad creden-
dum διὰ τὴν ἐν αὐτῇ μετὰ λουγυσίαν, vt ait i-
dem Cyrillus, id est, propter magnificentiam o-
perationis, subiungit Propheta, quia os domini
locutum est. Vt ergo quod dominus dixit, Qui
manducat meam carnem & bibit meum sangui-
nem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo
eum in nouissimo die; ideo credimus, quia os
domini locutum est, illud quod dixit, sumpro
in manus pane, Hoc est corpus meum, similiter
credimus, quod os domini locutum est. hereti-
ci ergo cum metonymiam in eo quod os do-
mini proprie locutum est introducunt, perinde
faciunt, vt si os domini locutum esse negent, & 15

suum pro ore domini audiri velint. Sed trans-
feramus nos adhuc ad alium locum eiusdem
Prophetæ, sequentes nunc editionem vulgatam
interpretationis Latinae ex Hebræo, nunc lxx.
interpretes, quod tunc libentius facio, cum eo-
rū interpretatio dilucidior est, & non raro idio-
matis Hebraici quasi interpretes.

De loco prophetico eiusdem Esaiæ ad nouum testa-
mentum pertinente ex cap. 33. & quomodo pa-
nis fidelis, qui in eo promittitur, corpus Christi
sit in sacramento, & cur fidelis dicitur: &
quare cibus & potus viuificus S. Eucharistia
vocetur in scriptura panis, aqua, mel, lac: &
quomodo hæc prophetia Metonymiam hereti-
corum redarguat, & conuincat non habere eos
Eucharistiam: & quomodo panis, & aqua fi-
delis, quæ hic promittuntur populo Christiano,
non possunt accipi de doctrina vlllo modo: &
quomodo qui nolunt videre hic Christum vili
specie panis velatum, non videbunt eum in glo-
ria & decore suo in celo, iuxta prophetiā Esaiæ.
item de capite 55. eiusdem prophetæ Esaiæ, quo-
modo in eo propheteret de corpore Christi in sa-
cramento, cum inuitat ad emendū sine argento,
& comedendum: & quomodo ipse idem Pro-
pheta hoc exposuerit, cum subiungit, Et disponā
vobis testamentum æternum, sancta David si-
delia: & quomodo hoc intelligendum sit, Pau-
lo, & euangelio cum hoc loco collatis.

Locus Es. ca.

33. de sacra-

mento corpo-

ris & sangui-

nis collatus cu

euangelio.

Vbi & quare

Ecclesia in

scriptura vo-

catur spelunca.

AD hæc ipsa igitur sacramenta veri cibi & veri potus, hoc est, corporis & sanguinis Christi, pertinet quod ait idem Esaias cap. 33. prophetas enim de Ecclesia Christi, describensque eius legitimū & verum habitatorem, quod David etiam Psalmo 14. fecit, Qui ambulat, inquit, in iustitiis, & loquitur veritatē, qui proicit auaritiā ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere; qui obturat aures suas, ne audiatur iudicium sanguinis; qui claudit oculos suos, ne videat malum, hic habitabit in excelsa spelunca petrae fortis. sic est enim apud Ixx. qui excelsam speluncam vocant Ecclesiam, sicut in Euangelio vocatur ciuitas supra montem posita, & dominus exprobrans Iudæis, qui in templo emebant, & vendebant, quod domum orationis fecissent speluncam latronum, satis docuit debere quidem esse Ecclesiam speluncam, non tamen latronum, sed ouium, ubi tuta sint à lupis & furiis, quia fur non venit, nisi ut fureretur, mactet, & perdat. Huius excelsæ speluncæ fundamentum est petra fortis, quæ Christus est. Deinde sequitur. Panis ei dabitur, & aqua eius fidelis. panem dicit mysticum, id est, sanctam Eucharistiam, quæ iis, qui tales sunt in Ecclesia, quales Propheta descripsit, digne datur. Sic Iustinus Martyr contra Tryphonem intellexit, & exposuit; Sic etiam idem B. Cyrillus in comment. huius Prophetæ interpretatur, inquit, τῆς γὰρ οἰκουμένης ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ ζωῆς αἵματος

τοῦ χριστός, id est, iis qui habitant Ecclesiam, panis vitæ Christus tribuitur. Aquam vero fidelē interpretatur idem baptismum, quod stabiles, inquit, firmosq; faciat baptizatos, etsi fortasse magis coherere videtur cum eo, quod dixit, Panis ei dabitur: ut sicut propter vim nutriendi & roborandi verū cibum, qui est Christi caro, vocauit panem; sic verum potum, qui est sanguis Christi, propter vim ζωόντων, id est, viuificam vocet aqua, ut aliā alia ratione solet scriptura vocare lac, propter vim augēdi, mel propter vim ἡδονῆς, quæ inest in melle, id est, vim emendādi; vinū vero propter vim ἀναζωτικῆς, id est, faciēdi reuiuiscere. Vnde idem B. Cyrillus interpretas illū locū Esaiæ cap. 49. Non esuriēt, neque sitient, Postquā, inquit, consecuti sumus misericordiā, habuimus cibū. ψυχῶν, id est, vtilem animę. Comedimus enim panem de celo, & bibimus aquā viuā, de qua dominus dixit Samaritanæ, Qui biberit ex hac aqua, quā ego dabo ei, non sitiet in æternum. Aquam retulit hic Cyrillus ad sacramentum veri potus; fidelē vero dixit huiusmodi aquam, quod sit incorruptibilis, & ipsa digne bibentibus tribuat vitam sine interitu & sempiternam. subaudienda est, ἀπὸ τοῦ, eadem fidelitas, id est, incorruptibilitas, in pane: ut sit, panis fidelis ei dabitur, & aqua fidelis. quæ idem Esaias prophetans de resurrectione Christi appellat cap. 55. sancta David fidelia, id est, corpus & sanguinem non amplius ad corruptionē reuersura, ut Paulus in actis Aposto. cap. 13. interpretatus

Quare sancta Eucharistia vocetur panis, & aqua, mel, & lac, & vinū.

Eucharistia panis fidelis cur dicta.

*Quomodo
nomen panis
fidelis in pro-
phetia Esaiæ
non potest co-
gnoscere panis
sacramentali
Metonymico.
rum, ut con-
gruit & Eu-
charistia no-
stra.*

*Quod hereti-
ci Metonymi-
ci non possunt
prophetiam hanc
de pane, &
aqua fidei in-
terpretari, ut
consonet Eu-
gelio.*

*Quomodo, et
quare non pos-
sit accipi hoc
loco panis, &
aqua fidei
de doctrina,
& sermonis
fidei.*

est. ideoque aliàs dicit, Non dabis sanctum tuum
videre corruptionem. Dicant ergo Metonymi-
ci, quomodo hæc Prophetia eorum panis sacra-
mentali conuenit, si corruptibilis est? aut quo-
modo non erit corruptibilis, si natura panis est?
Idem dicendum est de vino eorum sacramen-
tali, quod vocant. cum enim aqua fidelis in hac
prophetia potum verum & incorruptibilem si-
gnificet, conuenienter Euangelio, in quo do-
minus dixit, Qui bibit meum sanguinem, ha-
bet vitam æternam; & ego resuscitabo eum in
nouissimo die, quomodo ipsi hanc prophetiam
interpretabuntur, ut consonet Euangelio, qui
neque cibum, neque potum fidelem, id est, in-
corruptibilem, habent? Quod si quis quod hic
Esaias propheticè de pane fidei, & aqua item fi-
deli dixit, contendat non de sacramento cor-
poris & sanguinis, ut Cyrillus, & nos eum se-
cuti interpretati sumus, sed de doctrina & ser-
mone, qui fidelis est, & in scriptura sancta fide-
lis dicitur, admonendus est iste, ut antecedenti-
a considerate perpendat. descripsit enim Pro-
pheta Esaias qualem esse oporteret, cui panis
iste fidelis dandus esset, & aqua ista fidelis bi-
benda, ei scilicet, qui ambularet in iustitiis, lo-
queretur veritatem; auaritiā proiiceret; non
acciperet munera: qui aures & oculos à pecca-
to contineret: denique qui esset membrum
vium corporis Christi, quod est Ecclesia. At
vero tales ut efficiamur, doctrina prius adhiben-
da est. nec enim necesse est ad audiendum ser-
monem Dei fidelē, ut prius probi simus; immo

ut tales reddamur, verbum Dei audiendum est.
Quomodo enim, inquit, credent ei, quem non
audierunt? Quomodo autē audient sine prædi-
cante? & paulo post. Ergo fides ex auditu est,
apditus autem per verbum Christi. conuenit
igitur hic locus Prophetæ cum eo, quod Apo-
stolus ait, Probet autem seipsum homo, utrum-
ne talis sit, qualē propheticus sermo hic requi-
rit. quod statim sequitur mirifice quoque con-
uenit cum hoc sacramento, in quo Christus ad-
est velatus. Regem, inquit, in decore suo vide-
bunt oculi eius. oculos eius dicit, cui iste panis
fidelis digne dabitur. quia quem nunc videt vi-
li specie panis reatum, videbit postea in decore
suo, id est, in propria specie gloriæ suæ. Meto-
nymici vero nullam spem videndi Regem in de-
core suo habere possunt, quamdiu eum sine de-
core suo in vili & abiecta specie panis, & vini
videre nolunt: neque possunt tetram de longe
cernere, id est, promissionem possessionis cæle-
stis patriæ, sicut de illis Apostolus scripsit, Et hi
omnes, inquit, iuxta fidem defuncti sunt, non
acceptis repromissionibus, sed à longe eas aspi-
cientes, & salutantes. non possunt, inquam, à
longe aspicere gloriam regni cælestis, quam-
diu nolunt accipere in Sion spirituali, quæ est
Ecclesia Dei, panem fidelem, id est, incorrupti-
bilem, qui est S. Eucharistia. Illud etiam quod
sequitur, ad sacramentū corporis Christi maxi-
me pertinet, Et cor tuum, inquit, meditabitur
timorem. Cor eius dicit, cui hic cibus incorru-
ptibilis, & potus itē incorruptibilis, quem aqua

*Quomodo
Metonymici
non possunt ha-
bere spem, vi-
dere Regem
gloria in de-
core suo iux-
ta prophetiā
Esaiæ, quan-
diu nolunt eū
videre hic sub
vili specie pa-
nis & vini.*

FRANCISCI TURRIANI

fidelem vocavit, datur: hic est enim qui propter communionem cum timore probat seipsum, ut, sicut Apostolus ait, sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diffundens corpus domini. Hæc est meditatio timoris, quam Propheta dicit, eius cui datur hic panis vitæ, & fidelis, qui non finit digne manducantem interire; quique in Ecclesia Dei est. Eis vero, qui nihil aliud ibi esse præter naturam panis cum metonymia sua commentitia, quam somniant, profitentur, quæ meditatio timoris ab illo pane suo afferri potest? Quo modo enim qui indigne illum ipsum panem manducat, non diiudicat corpus domini, si ibidem non adest corpus domini? Prætereo quæ deinceps sequuntur apud Esaiam, nec enim propositum est mihi interpretationum Prophetae continuare, nisi quantum satis esse videatur ad id quod agimus. Pergamus ergo ad caput 55. dixerat in extrema parte capitis proxime superioris, id est, 54. Hereditas servorum domini, & iustitia illorum apud me. Hereditatem salutis æternæ, gloriæque celestis significat, quam illi quidem accipient, quos dominus iustificaverit. hos enim & glorificabit. subiungit deinde proximo capite, id est, 55. Omnes sitientes venite ad aquam. eos scilicet qui sitiunt iustitiam, ut est in Evangelio Matthæi, id est, qui ardentem desiderant iustificari, vocat ad accipiendum spiritum S. cuius participatio est iustitia; & quem scriptura sacra, ut dominus in Evangelio Ioannis interpretatus est, aquam ap-

DE SACRAM. EUCCHARISTIE. 240

pellat in ænigmate propter vim vivificā, Deinde quia gratia salvari sumus per fidem, non ex nobis. Dei enim est donum, & quia gratis iustificatis cōvenit verus cibus ex carne Christi, verusque potus sanguinis eius, idcirco subiungit, Et qui non habetis argentum properate, emite, & comedite; Venite, emite absque argēto & pretio vinum & adipem. sic enim est apud 70. quoniam prophetans de gratia novi testamenti, vocavit ad explendam sitim, & famem gratis, imagines vero & ænigmata veteris testamenti ad spiritualem anagogen spectant; probabile est, ut de vero potu, qui est sanguis Christi iustificantis, & de vero item cibo, qui est caro eiusdem vivifica, sit sermo propheticus. Hunc igitur locum cum B. Cyrillus in commentariis Esaiæ interpretatur, sic ait, οὐκ ἀπὸ θανάτου δὲ καὶ χειρὸς μυστηρίου ὑπαινίττωται λέγειν ὅτι προκειμένων σίχων τὴν δύναμιν. οἱ γὰρ οἱ πίνοντες τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν, τοῦτο δὲ διὰ τὴν πνεύματος κατὰ πληθύναντες χάριν διὰ τὴν μετασχέιν αὐτοῦ, καὶ ἀγορεύσαντες τὴν διὰ τῆς πίστεως, ἐν μετέξει γίνονται καὶ οἱ υἱοὶ, καὶ σῶτες, τοῦτο δὲ, ἀγία σῶμα τοῦ χριστοῦ. Reddam Latine. Nō est, inquit, alienū à probabilitate, si dicatur, eā vim habere ppositos verus, ut significetur in ænigmate mysteriū Christi. Qui enim biberūt aquā vivā, id est, qui gratiā spiritus S. per participationē eius large sibi cōparant; & aquā istā fidei pretio emerūt, vinū & adipē, id est, sanctū corpus & sanguinē Christi participabunt. quod 70. hoc loco interpretati sunt adipem, B. Hieronymus vertit lac, quod in

*Quomodo
hinc Petrus
prophetia E-
saia secutus
S. Eucharis-
tiam voca-
uit lac.*

*Quid prophe-
ta significat,
dñs inuitat ad
emendum vi-
num, & adi-
pē vel lac sine
pretio, quod in
panem sacra-
mentale Me-
tonymicorū
quadrare non
potest, ex quo
sequatur non
inuitari eos
ad gratiā no-
ui testamenti,
de quo pro-
phetat.*

anigmate significat, propter vim augendi, quæ inest in lacte, idem sacramentum S. Eucharistiæ, quæ facit crescere in salutem, sicut B. Petrus dixit. ipse enim lac etiam hoc ipsum sacramentū, secutus scripturam, vocauit, vt superius loco suo satis, vt opinor, docuimus. Cum propheticus sermo inuitat ad emendum vinum & adipem sine argento, & absque pretio vlllo, satis aperte significat Propheta, non se de genere vini loqui, quod pretio aliquo æstimari possit, sed quod nullo penitus. panis vero Metonymicus hereticorum, quāuis contendat esse sacramentalem, cum natura sua nihil sit, nisi panis, erit natura sua pretio æstimabilis, & argēto, & quāuis alia commutatione poterit emi, ex quo fit vt hic propheticus sermo non illos vocet & inuitet ad hanc gratiam noui testamenti, de qua hoc loco Esaias prophetat, inquit, Venite, emite absque argento & absque vlla commutatione. Nos vero gratis per fidem, vt ait Cyrillus, quæ Dei donum est, emimus, quia credimus post cōsecrationem non iam panem esse ex frumento terreno, sed corpus Christi, sicut ipse sumpto in manus pane, dixit, & factum est, Hoc est corpus meum; neque vinum, sed sanguinem; sicut ipse etiam dixit, Hic est enim sanguis meus noui testamenti. de huiusmodi pretio fidēi, quo opus nobis erat, prius admonuit nos dominus, cum in Euangelio Ioannis, dum vellet de sacramento S. Eucharistiæ differere, Amen, amen, inquit, dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam. Ego sum panis vitæ, & quæ sequun-
tur.

tur. Ergo quia ad verum cibum & celestem noui testamenti, qui est ipsa caro Christi, vocat & inuitat dominus per Prophetam, valde apposite subiungit, vt est apud 70. Et disponam vobis testamentū æternū, sancta David fidelia. nouū enim testamentū dicit, cuius sanguinē dedit nobis dominus ad bibendū sub specie vini, sicut in Euangelio Marci ait, Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur; & sancta David vocat corpus & sanguinem Christi, sicut Ecclesia in orationibus sacerdotalibus mystici sacrificij frequenter vocat; fidelia vero adiūxit, pro eo, quod est, non reuersura ad corruptionē; sicut Paulus Apostolus, vt paulo antedixi, in Actis Apostolorū interpretatus est, cum Christi resurrectionem testimonio Prophetæ probat. quod valde opportuna in hoc loco Pro-
pheta posuit; Quoniam nisi Christus à mortuis suscitandus fuisset, corpus suum & sanguinem discipulis in sacramēto non dedisset. dedit enim corpus in sacramento impassibiliter, qualiter resurrexit. Itaque vt corpus & sanguinē Christi, quæ hæretici in sacramento negant, nobis perpetuo remēsurā toto tempore noui & æterni testamenti intelligeremus, neque de corpore Christi extra sacramentum, quod breui tempore cum discipulis fuit, acciperemus, dixit prius, Disponam vobis testamētum æternum, adiungens continuo, Sancta David fidelia. Quomodo enim manet nobiscum testamentum æternum, quod nobis disponit dominus, si sanguis, quo dedicatū est, qui dicitur & est sanguis noui

*Quare prius
dixerit pro-
pheta, Dispo-
nam vobis te-
stamētū æter-
num, & de
inde subiūxe-
rit Sancta Da-
uid fidelia &
quæ caro & Cr-
sanguinē Chri-
sti non reuer-
sura ad cor-
ruptionem si-
gnificat.*

*Quomodo
qui corpus &
sanguinem a
sacramento ex-
cludunt, nouū
testamentū ab
Ecclesia item
excludunt.*

testamenti, nobiscum non manet? ut enim ve-
tus testamentum quandiu fuit apud Hebræos,
tandiu fuit in eorum synagoga sanguis vitulo-
rum & hircorum, quo dedicatum fuit, sic quā-
diu durat vsque ad consummationem sæculi
nouum testamentum, est in Ecclesia sanguis
Christi. Quare qui corpus & sanguinem Chri-
sti à sacramento excludunt, & extra, eum in cæ-
lo includunt, sciant, se testamentum nouum ab
Ecclesia simul excludere. Sed hæc de Esaiæ
locis.

De loco Osæ prophete ex cap. 14. de eodem sacra-
mento corporis Christi, cum prophetans de nouo
testamento, & de bonis eius, promittit victu-
ros, siue roborandos esse in eo fideles frumento;
& quales esse oporteat, secundum Prophetam,
qui hoc pane mystico roborandi sunt: & quo-
modo hæc in panem sacramentalem hæretico-
rum conuenire nequeant: & de loco Greg.
Nysseni de corpore Christi in sacramento: &
quomodo admiratio Osæ prophete, cum ait,
Quis sapiens, & intelliget hæc? ad illud de
frumento, quo dixerat victuros esse, & robo-
randos fideles in nouo testamento, retulerit.

C A P. 33.

Conferamus deinceps locum Osæ prophe-
tæ cap. 14. prophetans enim de gratia noui
testamēti, Ero, inquit, dominus, quasi ros Israel,
scilicet ad aspergendū, sicut Apostolus ait, corda

à conscientia mala eorum qui ad fidem Christi
vocati pœnitentiam agent, & baptizabuntur.
" Sequitur, Germinabunt sicut liliū, id est, erunt
" bonus odor in Christo propter virtutes, & va-
" cabunt à solitudine huius sæculi. hoc enim si-
gnificat, in enigmate, germinare, siue florere si-
cut liliū, quod nullo labore arationis nullaque
solitudine, neq; studio agriculturæ, mira pul-
" chritudine & suauitate induitur. Et erūpet ra-
" dix eius vt libani, id est, thuris. Hoc est, Erūt ira
firmi & stabiles in fide cum humilitate, vt est
arbor libani humilis, & quæ alte radices agit, ita
vt non agitentur omni vento doctrinæ, perma-
" nentes, sicut Apostolus ad Colossenses scripsit,
" fundati in fide, & stabiles, & immobiles à spe
" Euangelij. Sequitur apud 70. Ibunt rami eius;
" quod dilatationē Ecclesiæ significat. Erit quasi
" oliua gloria eius, & odor eius, vt libani, id est,
" thuris. Sēper, inquit, virescēt fructibus virtutū
suauissimis & Deo gratissimis. Cōuertentur &
sedebūt sub vmbra eius. Designat sedere in vmbra
tum cōuersionem ad Deū tanquā ad per-
fugium & requiē laborantiū, tum cōstantiā &
securitatem, ac humilitatē conuersorum. Sub-
" iungit deinde Prophetā, Viuent frumento, siue,
" vt est apud 70. roborabuntur frumento, & ger-
minabunt quasi vineæ; ne de eo genere frumen-
ti acciperemus, quod studio agriculturæ & la-
bore operis rustici nascitur. dixerat prius ger-
minaturos esse sicut liliū, id est, sine agricultura.
Prophetat igitur de pane mystico Ecclesiæ Dei;
qui dat vitā mūdo, quod est robur eius admira-
pore Christi

*Locus prophe-
tæ Osæ de
bonis noui te-
stamenti, in
quib; suauis
ponit robora-
ti frumento,
mystico scili-
cet.*

*Quomodo
propheta Os-
seas docuerit,
quod dixit,
Viuent fru-
mento, de cor-
pore Christi*

quid in sa-
cramento co-
meditur, ne-
cessario intel-
ligendū esse.

Quomodo in
panem Meto-
nymicorū non
posset quadra-
re quod Oseas
propheta fru-
mento roborā-
dos esse, & co-
victuros spi-
ritualiter in
novo testamē-
to.

Quod panis,
in quo non est
vita ipsa, vitā
animā prabe-
re non potest.

bile, sicut ait Propheta Esaias cap. 3. Ecce domi-
nus Sabaoth auferet à Iudæa & Hierusalem va-
lidum, & fortē, omne robur panis & omne ro-
bur aquæ, quem locum cum explanat B. Cyril-
lus, Sermo, inquit, est mysticus, nos enim qui
per fidem vocati sumus ad Christū, panem ha-
bemus cælestem, hoc est Christum, id est cor-
pus eius. Si quis vero roget quod sit robur eius,
respondemus viuificū esse, dat enim vitam mū-
do. Hactenus Cyrillus. Hoc ergo mysticū fru-
mentum, id est, corpus Christi sub specie panis,
qui digne mādūcare voluerint, tales esse debēt,
quales Oseas propheta hic descripsit, vt sint in-
star lilij, id est, vt careant solitudine huius sæ-
culi, eatenus saltem, vt, sicut dominus in Euan-
gelio monuit, non grauentur corda eorum cu-
ris vitæ huius; item vt sint humiles, & per fidem
in Christo fundati, & stabiles, cum omni fructu
virtutum & odore orationis ornati, omniq; spe
auxilij in Dei prouidentiam reiecta. Dicāt ergo
Metonymici, cum propheta Oseas dicit de istis,
quorum dona & virtutes descripsit, Viuent fru-
mento, accipiūntne de vita corporali? Non erūt
tam fatui, vt cōcedant, quasi melior sit vita cor-
poris ex natura, quā vita animæ ex gratia Dei.
vitam igitur animæ promittit Propheta ex pane
vitæ. Quomodo enim fieri potest vt panis, in
quo non sit vita ipsa, sed natura tantum panis
ex frumento siue tritico, vitam animæ præbeat?
aut quomodo, nisi sit sub specie panis ex fru-
mento caro Christi viuifica, verum erit quod
ait Propheta frumento viuent? Sicut enim, vt

corpus pane viuatur, necesse est, vt panis vim ha-
beat insitā alendi, & viuificandi corpus; sic vt
anima pane viuatur, necesse etiam est, vt panis in
se habeat vim animam viuificandi; quod fieri
non potest aliter, nisi natura, id est, substantia
eiusmodi panis sit vita ipsa, quæ est diuinitas
corporis Christi. Deinde, si panis sacramentalis
hæreticorum, natura panis tantum est, ergo sa-
tu & aratione vt fiat opus est: non erunt igitur
sicut lilia, de quibus ait, Considerate lilia agri,
quomodo crescunt: non laborant neque nent.
nos vero panis mysticus, quia non est natura
siue substantia panis, non indiget aratore, neq;
satore, neq; pistore, neque mola, neq; pistrino,
sed tantum verbo Dei, quo fit, per ministerium
presbyteri, mutatio naturæ panis in corp⁹ Chri-
sti viuum & viuificum. Sed iam ad intelligendū
absque vlla dubitatione esse hanc prophetiam
de magno mysterio siue sacramento corporis
domini, satis nos 70. interpretatio excitat, quos
diuino & prophetico spiritu antiqui Patres in-
terpretatos esse vno consensu affirmāt; sic enim
in eis legi testatur B. Hieronymus. Frumento
inebriabuntur, pro quo nunc recte quoque le-
gitur, Frumento roborabuntur: vt cum hoc,
quod primo aspectu absonum apparet legere-
mus, altius penetrantes ad intelligentiam my-
sterij excitaremur. doctē enim & solerter Ori-
genes 4. libro *περί ἀποχέων* notauit prouidentia
Dei factū esse, vt essent in lege & prophetis, &
vetere historia quædā ἀδύνατοι, id est, impossi-
bilia, ne si ipsius legis siue Prophetiæ atq; histo-

Quomodo sa-
cramentū Eu-
charistiæ,
quod se dicūt
habere Meto-
nymici, satū,
& aratione,
& mola pi-
strini fit, non
autem verbo
Dei.

Quare 70.
interpretet pro
eo quod est in
Hebraico,
Frumento ro-
borabuntur,
vererūt, Fru-
mento inebria-
buntur, et quid
Origenes ad-

monuerit eb-
feruendo esse
in quibusdam
que scriptura
sancta ponit
impossibilia.

tia utilitas, & consequentia αὐτότερον, id est, ex
se apparet, continuo fortassis existimarem
nihil aliud esse ibi intelligendum præter id, quod
in promptu esset; atque ita vel à dogmatibus
recederemus, vel nihil aliud, & diuinius non
excitati intelligeremus. Quis ergo ignorat non
posse panem inebriare quare cum audimus hic
ex Propheta inebriari frumēto, anagogice eru-
dimur de mystico pane, qui in eisdem mysteriis
cum mystico vino consecratur; id est, erudimur
de corpore Christi sub specie panis, in quo cor-
pore est sanguis, qui idem est sub specie vini.
Admonemur item de mystica, & anagogica
ebrietate, quam hæc mysteria in eis, qui digne
ea participat, efficiunt, de qua non semel à no-
bis in hoc tractatu explicatum est. Sequitur deinceps,
Memoriale eius, sicut vinum libani, id est
thuris, odoratum, inquam. Sic enim B. Cyril-
lus in commentariis huius Prophetæ accepit.
memoriale ergo eius sicut vinum thuris dixit,
ut anagogice, sicut dixi, intelligeremus de vino
mystico prophetari, quod in commemorationem
passionis Christi datum est, & in odorem
suauitatis instar thuris Deo offertur; quodque
virtutes suas, id est, diuinas eos redolere facit,
qui illud bibunt digne. ait enim B. Gregorius
Nyssenus in Comment. in Ecclesiasten cap. 3.
Quale est natura sua quod participatur, in tale
necesse est commutetur qui participat: ut os be-
ne olet eius qui aliquid odorati aromatis ore
accepit; ac rursus male, qui allium, aut quid
aliud tetri odoris. Igitur quia amor, inquit,

Locus Grego-
ry Nysseni de
sacramēto S.
Eucharistie,
qui nulla mo-
do accanimo
dixi posset ad
metonymiam
hæreticorum.

"naturaliter cum eo quod amatur commiscet,
"id efficiatur, quod amando eligimus, vel
"bonus odor Christi, vel malus. qui enim
"quod bonum est, amat, ipse quoque bo-
"nus erit. bonum enim, quod in ipso est, in
"seipsum illum transfert, qui illud bonum ac-
"cipit. Deinde subiungit Gregorius Nyssenus:
"διὰ τὸτο ἰδὲ αὐτὸν ἡμῶν εἰσαυτὸν παρετίθησιν ὁ
"αὐτὸν, ἵνα ἀναλαβόντες αὐτὸν ἐν αὐτοῖς, ἐκείνο
"γινώμεθα, ὅπως ἐκείνός ἐστι. φησὶ γὰρ, ὅτι ἡ σὰρξ
"μου ἀληθῶς ἐστὶ βρώσις, καὶ τὸ αἷμα μου ἀληθῶς
"ἐστὶ πόσις. ὁ οὖν πάντων ἀγαπῶν τὴν σὰρκα οὐκ
"ἐστὶ φίλος τῆς ἰδίας σαρκός. καὶ ὁ πρὸς τὸτο τὸ
"αἷμα διατεθεὶς τὸ αἷμα τῆς αἵματος καθαρεύει.
"ἡ γὰρ τὸ λόγου σὰρξ, καὶ τὸ τῆ σαρκὶ τῶν
"ἐγκείμενον αἷμα οὐ μίαν τινα χεῖρα ἔχει, ἀλ-
"λά ἡδὺ γίνεται τοῖς γευσμένοις, ὁρεκτὸν
"τοῖς ἐπιθυμοῦσι, καὶ τοῖς ἀγαπῶσιν ἐράσμιον.
"Interpretemur Latine. Ob hanc causam, in-
"quit, esculentum se nobis proponit is, qui sem-
"per est; ut accipientes illum in nobis, illud effi-
"ciamur, quod ipse est. Ait enim, Caro mea ve-
"te est cibus, & sanguis meus vere est potus.
"Quare qui hanc carnem amat, non est carnis
"sux amicus: & qui hunc sanguinem, à sangui-
"ne sub sensum cadente purus est. Siquidem
"caro verbi & sanguis, qui in hac carne inest,
"non vnā aliquam gratiam habet: quin potius
"dulcis efficitur gustatibus, appetendus capienti-
"bus, & diligentibus amabilis. Hactenus Grego-
H iij

*Quam bene
conueniat pro-
phetia Osee
in qua prae-
cipitur, ne qui
participes sint
sacrae hostiae,
participes sint
idolorum, cum
eo quod apost.
Paulus 1. Cor.
c. 9. scribit de
fugienda par-
ticipazione i-
dolorum ab iis,
qui commu-
nionis corpo-
ris Christi
participes
sunt.*

rius. Si panis est figura corporis Christi, non de-
buit dicere Gregorius Nyssenus, auctor alioqui
ingenio & doctrina excellenti, esculentum se
proponit Dominus, sed figuram corporis sui
excellentiam proponit. disciplina enim Metony-
micorum est, non ore corporis corpus Christi,
sed panis substantiam comedi. prosequamur
Osee locum, & videamus quam recte conue-
niant, quae sequuntur cum superioribus, Ephraim,
inquit, quid ipsi est, & idolis? sic enim est apud
Lxx. Praecipit Propheta, ut caueant, qui hostiam
istam mysticam edunt, ne ullam communionem
aut societatem cum demonibus habeant, quod
Paulus quoque eodem spiritu de eisdem myste-
riis scribens, in epist. priore ad Corinthios, pre-
cipit, inquiens, Nolo autem vos socios fieri dae-
moniorum. non potestis calicem domini bibe-
re & daemoniorum. Prophetavit itaque Osee
non esse amplius immolaturos hostias idolis,
neque daemoniis vinum libaturos eos, quibus
frumentum istud mysticum comedendum esset.
Quod si adhuc contendat Metonymici pro
sua contumacia, illud Propheticum, Frumento
viuet, & memoriale eius sicut vinum Libani, de
figura corporis & sanguinis Christi accipiendum
esse, figuram enim sufficere, & eam datam esse ad
celebrandam memoriam mortis Christi, sicut
ipse dixit, Hoc facite in meam commemora-
tionem; & rursus, Hoc facite, quotiescunque
biberitis, in meam commemorationem: si, in-
quam, ita intelligendum esse putant, quid est,
quod Propheta tanquam de magno quopiam

sacramento prophetans, quod Dei scien-
tiam & reuelationem requireret, quodque
nisi credatur, intelligi non possit, subiungit,
Quis sapiens & intelliget ista? intelligens, &
sciet haec? Si panis metonymicus haereticorum
panis tantum est, & vinum non nisi vinum, quid
est in eis admirabile, & quod omnem naturam
superet, ut sine sapientia diuina non possit in-
telligi? An esse panem signum tantum corporis
Christi, aut vinum sanguinis difficile est ad in-
telligendum? Minime. Quae enim natura si-
gna sunt, ut notitiae signa rerum, quarum simi-
litudines sunt, sicut eadem notitiae natura ead-
dem res apud omnes significant, sic omnes na-
turaliter easdem res intelligimus. quae autem
beatorum, id est, positione signa sunt rerum, ut voces,
& scripturae, ut positione significant nobis res,
ad quas significandas impositae sunt; sic nos ut
impositionem accepimus, sic ex scripturis vo-
ces, & ex vocibus res, sine vlla difficultate com-
muni consuetudine intelligimus. sin autem ita
institutum & positum sit, ut res aliae alias res si-
gnificent solum, erunt tunc vice vocum siue lit-
terarum eiusmodi res; sicut apud Metonymicos pa-
nis & vinum signa tantum sunt corporis &
sanguinis domini, ut ipsis placet. Sed quale est
hoc ut conueniat huc illa prophetica admira-
tio, Quis sapiens, & intelliget ista? intelligens,
& sciet haec? scio dicturos esse hic, non in eo po-
sitam esse sapientiam istam summam, & intelli-
gentiae difficultatem, quod ista sint signa tan-
tum; sed quod istis signis corporis & sanguinis

*Locus proph-
eticus, qui pla-
ne figura Me-
tonymicorum
redarguit, ita
ut elabi non
possint.*

*Quomodo in
sacramento,
quod Metony-
mici faciunt,
nihil sit admi-
rabile, neque
quod natura
legeret superet,
ac proinde no
quadret in il-
lud interroga-
tio admiran-
tis, Quis sa-
piens, & in-
telliget ista?*

*De signis na-
turae, & signis
positione.*

*Quomodo
apud Meto-
nymicos pa-
nis, & vinum
qua ipsi vo-
cant sacra-
mentalibus, vice
vorum, siue
literarum,
sunt signa
corporis, &
sanguinis do-
mini.*

FRANCISCI TURRIANI

Quomodo
profana in-
nit, ut verbo.
rum discipuli
na Caluini
verbo quod os
domini locutus
est, plane re-
darguatur.

Quomodo
quod propheta
Oseas cum ad-
miratione
querit, Quis
sapiens, &
intelliget ista?
ad illud fru-
mentum my-
sticum refer-
tur, quo ho-
mines spiritua-
liter viuunt,
de quo paulo
ante propheta-
bat.

Locus Pauli
ex epist. ad
Eph. collatus
eum loco O-
seae.

Christi adhibitis ori corporis, verum corpus Christi & verus sanguis eius exhibentur per fidei efficaciam extra panem ori spiritus adhibita. Hæc enim est istorum *verbo* *profana*, & à Satana inuenta, quæ verbo quod os domini locutum est, tota plane redarguitur. non enim dixit, Nisi manducaueritis signum, siue figuram corporis & sanguinis filij hominis, non habebitis vitam in vobis; sed Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis. neque dixit, Qui manducat signum vel figuram corporis mei, & ipse viuet propter me, sed, Qui manducat me, & ipse viuet propter me. se enim, vt paulo ante aiebat Gregor. Nyssenus, proposuit *ἐξ ὧν* *ἀπορ.* nos dicamus more nostro, comedendum. Quod ergo ait propheta Oseas, Quis sapiens, & intelliget ista? intelligens, & sciet hæc? in frumentum illud mysticum, de quo prophetabat Oseas, quo homines spiritualiter viuunt, & in memoriale illud sicut vinum libani apte & proprie conuenit. credere enim esse sub specie panis verum corpus Christi, quod à nobis comeditur, & vitam præbet animæ, & comedendo efficimur in sacramento vnum corpus cum Christo, & inter nos. credere item sub specie vini esse verum sanguinem, qui à nobis in memoriale mortis eius bibitur; hoc, inquam, credere, vere sapientis est, & diuine intelligentis; sicut qui non credit, quod os domini locutum est, vere insipiens est. Mirabiliter congruit cum hoc prophetico loco quod Apostol. in epist. ad Ephes. scribit de hoc

DE SACRAM. EUCHARISTIAE. 246

„mysterio cap.3. Quoniam secundum reuelatio-
„nem, inquit, notum mihi factum est sacramen-
„tum, sicut supra scripti in breui, prout potestis
„legentes intelligere sapientiam meam in myste-
„rio Christi, quod aliis generationibus non est
„agnitum filiis hominum, sicut nunc reuelatum
„est sanctis Apostolis & Prophetis in spiritu, gé-
„tes esse coheredes, & concorporales, & com-
„participes promissionis in Christo per Euange-
„lium. Ad hanc ergo scientiam mysterij Christi,
de qua scientia ait nunc Propheta, Quis sapiens,
& intelliget ista? pertinet esse nos factos con-
corporales Christi, quod quidem, vt antea tes-
timonio etiam B. Cyrilli confirmauimus, fa-
ctum est per magnum sacramentum sacrae com-
munionis, de quo sacramento dominus dixit,
Qui manducat meam carnem, & bibit meum
sanguinem, in me manet, & ego in eo. sic enim
efficimur concorporales, id est, vna caro, & vnus
spiritus.

De loco Malachie, In omni loco offertur nomini
meo sacrificium mundum; quomodo quod ibi-
dem prophetauit glorificandum esse ab ortu so-
lis vsque ad occasum nomen Dei, in hoc sacri-
ficio impleatur: & quomodo Euangelio Ioan-
nis mirifice hoc consonet: & quæ sint illa quæ
in sacramento S. Eucharistia restificamur de
gloria Dei: & de duplici glorificatione Christi
secundum Euangelium in passione, & in S.
Eucharistia.

De loco insigni Malachia de sacrificio sancta Eucharistia.

* *lib. 8. Constit. Apost. contra Tryphonem.*
* *Lib. 1. contra Iherosol.*

Infinitum est, si omnes scripturae sanctae de S. Eucharistia locos persequi velim. Ille tamen insignis & illustris locus Malachiae vel propter eam causam non est praetereundus, quod cum non ita pridem Tridentina Synodus de 300. fere Episcoporum sententia de sacrificio S. Eucharistiae, cum de ea decretum faceret, accepit, & accipiendum esse iudicauit, * Clementem Romanum, † Iustinum martyrem, * Irenaeum & alios Patres secuta. Sed excutiamus nos more nostro locum, & ut ratio interpretandi nobis proposita postulat, cum Euangelio conferamus; ut cum hoc fecerimus, postea ad locum ipsum tanquam in iudicium vocatos reos Metonymicos peragamus. Et sacrificium, inquit, non suscipiam de manibus vestris; quia ab ortu Solis usque ad occasum nomen meum glorificatum est in gentibus. abrogationem veterum sacrificiorum praedicat Propheta propter noui sacrificij sanctionem. Declarat deinde quatione glorificatum sit nomen suum, cum subiungit, Et in omni loco, id est, quia in omni loco (frequenter enim in scriptura sancta coniunctio (&) causam denotat) thymiama offertur nomini meo, & sacrificium mundum, quia magnum nomen meum in gentibus, dicit dominus omnipotens, Diuine consonat hic locus Euangelio Iohannis, ubi egresso Iuda, continuo post acceptam buccellam dixit Iesus, Nunc clarificatus, siue glorificatus est filius hominis; & Deus

DE SACRAM. EUCHARISTIAE. 247
clarificatus est in eo. hoc enim dixit propter mysterium gloriosum corporis & sanguinis sui, quod tunc murato pane & vino in ea tanquam omnipotens dedit: quod ab vniuersa Ecclesia Deo ad gloriam & cultum eius offerendum esset. Sed quaerat aliquis, quomodo, per hoc mysterium sanctae Eucharistiae, nomen Dei in cunctis gentibus glorificetur? quia scilicet gentes, quae Deum ignorabant, & daemones in idolis suis colebant, & quae à Deo facta sunt diis falsis quasi auctoribus assignabant, ad Deum per illuminationem Euangelij conuersae, cultum Deo patri per Iesum Christum in hoc sacrosancto sacrificio adhibent; eundemque Iesum Christum auctorem omnium, quae facta sunt, aequae ut Deum patrem confitentur. ipse enim, ut Magnetes vetus auctor in superiore tractatu aiebat, nisi panis creatura sua esset, immo & terra ipsa, vnde primum panis extitit, nunquam vere dicere potuisset, sumpto in manus pane, Hoc est corpus meum, & sumpto calice, Hic est sanguis meus. Deinde in hoc sacrificio profitentur datum nobis esse Iesum Christum à Deo patre, ut pro nobis mortem pateretur, nobisque relinqueret exemplum, ut sequeremur vestigia eius; qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius; ad hoc enim, ut ait B. Petrus, vocati sumus: & ipse idem dominus Iesus, qui factus est nostra Eucharistia, & sacrificium mundum, Hoc, inquit, est corpus meum, quod pro vobis datur, Hoc facite in meam commemorationem: tum etiam cum hic cibus caelestis

Quomodo nomen Dei per mysterium S. Eucharistiae glorificetur in vniuerso mundo.

Quod nisi panis creatura Dei esset, nunquam vere dicere potuisset, Hoc est corpus meum.

Quae sint, quae in sacramento sancta Eucharistia profitentur, & testificamur, unde Dei gloriam celebramus.

sit vita ipsa, qui carnem viuificam comedunt, futuram corporum immortalitatem, vitamque sempiternam plane testificantur. Vnde B. Ignatius martyr, in epist. ad Ephesios, pharmacum immortalitatis, & antidotum non moriendi sanctam Eucharistiam esse dicit, sic filius hominis clarificatus est, & Deus clarificatus est in eo, ut idem dominus Iesus dixit intuens in suam Eucharistiam. de gloria enim qua per passionem, quæ iam instabat, sicut Apostolus ait, coronatus est, statim subiunxit in futuro, Et Deus clarificabit eum in semetipso, & continuo clarificabit eum. Hanc etiam gloriam passionis eius, quam pro impiis & peccatoribus sola misericordia & charitate flexus sustinuit, in hoc sacrificio mundo, predicamus, sicut Apostolus à Domino Iesu accepit, Quotiescunq; enim, inquit, manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem domini annunciabitis, donec veniat. Hæc igitur est gloria nominis Dei, quæ ex sacrificio sanctæ Eucharistiæ existit, de qua per Prophetam prædixit, abrogata lege vetere de sacrificiis, inquit, Non suscipiam sacrificium de manibus vestris, quia ab ortu Solis vsque ad occasum glorificatum est nomen meum in gentibus: nomen filij vocat nomen suum, quia eadem & vna est vtriusque potestas & natura. Quare sicut filius hominis glorificatus est, & Deus glorificatus est in filio, sic in prophetia Malachiæ dixit Deus Pater, Nomen meum glorificatum est in gentibus, id est, filius meus glorificatus, & ego glorificatus sum in eo, quia no-

*De duplici
glorificatione
Christi per
passionem, &
per Eucharis-
tiam.*

*Quod nomen
suum vocet
pater, cum
ait, Nomen
meum glorifi-
catum est.*

mini meo offertur sacrificium mundum, quod est ipse filius, qui ait, Hoc est corpus meum. Sed adhibeamus grauissimam martyris Irenæi explanationem huius loci prophetici, ut quæ hæcenus diximus eodem pertinentia, maiorem habeant auctoritatem, si tantum, ac tam grauem & antiquum auctorem secuti videamur. is ergo libro 4. contra hæreses quasi in extrema parte capitis 32. de sancta Eucharistia loquens, Sed & tuis, inquit, discipulis dans consilium primitias Deo offerre, ex suis creaturis non quasi indigenti, sed ut ipsi nec infirmitati, nec ingrati sint, eum qui ex creatura panis est accepit, & gratias egit dicens, Hoc est corpus meum; & calicem similiter, qui est ex ea creatura quæ est secundum nos, suum sanguinem confessus est: & noui testamenti nouam docuit oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens, in vniuerso mundo offert Deo, ei qui alimenta nobis præstat primitias suorum munerum in nouo testamento: de quo in 12. Prophetis Malachias sic præsignificauit, Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus omnipotens; & sacrificium non accipiam de manibus vestris, quoniam ab ortu Solis vsque ad occasum glorificatum est nomen meum in gentibus dicit Dominus omnipotens; manifestissime significans per hæc, quoniam prior quidem populus cessauit offerre Deo: omni autem loco sacrificium offertur ei, & hoc purum; nomen autem eius glorificatur in gentibus. Exponit deinceps, ut dicebam, quid sit glorificari

*Interpretatio
Irenæi in loco
prophetico
Malachiæ de
sacrificio my-
stico.*

*Explanatio
grammatica
Irenaei in lo-
cum Malachi-
ae de glori-
ficatione no-
minis Dei per
oblationem S.
Eucharistia
in vni uo
mundo.*

FRANCISCI TURRIANI

nomen eius in gentibus, inquiens. Quod est au-
tem aliud nomen, quod in gentibus glorifica-
tur, quam quod est domini, per quem glorifica-
tur homo? Et quoniam proprii filij eius, & ab
eo factus est homo, suum illud vocat. Quemad-
modum si quis Rex ipse filij sui pingat imagi-
nem, iuste suam illam dicit imaginem, secundum
vtrumque, & quoniam ipse pingens id ad salu-
tem dedit hominum. Quoniam ergo nomen fi-
lij proprium patris est, & in Deo omnipotente
per Iesum Christum offert Ecclesia, bene ait se-
cundum vtraque, & In omni loco thymiam
offertur nomini meo, & Sacrificium purum.
Haec Irenaeus. En quare ab ortu Solis vs-
que ad occasum glorificatum est nomen Dei,
in gentibus; quia scilicet in Deo patre omni-
potente per Iesum Christum offert Ecclesia vbi-
que nomini eius hostiam sanctae Eucharistiae.
Quomodo vero in sancta Eucharistia glorifica-
tum sit, & semper glorificetur, exponit idem
Irenaeus paulo post, ut nos paulo ante eundem
Irenaeum secuti exposuimus. Redarguens enim se-
ctatores disciplinae Valerini, qui alium demiur-
gum praeter Deum patrem & Christum intro-
ducebant, Quomodo, inquit, constabit eis, pa-
nem, in quo gratiae actae sint, (id est, qui factus
est Eucharistia) corpus esse domini sui, & cali-
cem sanguinis eius, si non ipsum fabricatoris
mundi filium dicant? id est verbum eius, per
quod lignum fructificat, defluunt fontes, dat
primum quidem herbam, post deinde spicam,
deinde plenum triticum in spica. Haec Irenaeus.

DE SACRAM. EYCHARISTIAE. 249

naeus. Si ergo non potest Valentinus tueri con-
stanter, esse Eucharistiam corpus domini, nisi
concedat panem esse creaturam eius, ex quo se-
quitur, eum esse fabricatorem mundi, & Dei fa-
bricatoris mundi filium, consequens rursus est,
si offeramus Deo panem, qui est creatura eius,
accepta benedictione mystica corpus domini
fieri, ut sit, sicut ipse dixit; sumpto in manus pa-
ne creatura sua, Hoc est corpus meum. Vides Me-
tonymice, quemadmodum neque Valentinus in-
ter tot monstra fabularum, quas fingeat, nun-
quam negauit esse corpus domini in sancta Eu-
charistia? Inde igitur Irenaeus Valentinum coar-
guit, qui Christum negabat esse demiurgum,
id est, mundi opificem, cum alioqui concederet
mystica benedictione panem in corpus suum,
& calicem in sanguinem suum mutare, cum diceret,
Hoc est corpus meum, Hic est calix san-
guinis mei; haec enim facere non posset, nisi pa-
nis esset creatura eius, & terra ipsa, quae per eum
ex se fundit primum quidem herbam, deinde
spicam, postea plenum triticum in spica. ex eo
enim sit panis, vnde existit sancta Eucharistia.
Inde etiam redarguit eiusdem Valentini haere-
sin de carne non resurgente. huic enim haeresi
sancta Eucharistia repugnat. Quomodo enim,
inquit Irenaeus, rursus dicunt carnem in corru-
ptionem deuenire, & non percipere vitam, quae
a corpore domini & sanguine alitur? Ergo aut
sententiam mutant; aut abstineant ab offeren-
do, quae praedicta sunt. Deinde subiungit. No-
stra autem sententia (de Christo scilicet om-

*Quomodo
Valentinus
inter monstra
fabularum
suarum nun-
quam negauit
corpus domini
in sancta Eu-
charistia.*

nium creaturarum auctore, & de resurrectione corporum) consonans, inquit, est Eucharistia, & Eucharistia rursus confirmat sententiam nostram. Offerimus enim ei, quæ sunt eius, congruenter communionem & unitatem prædicantes carnis, & spiritus. Hæc Irenæus, quæ perinde sunt ac si diceret; quia ab eo creata sunt, quæ ei offerimus, panem scilicet & vinum; ideo mystica benedictione in corpus suum, & sanguinem mutare potest, & mutat, cum quibus diuinitas vnita est. Hæc autem, carnem scilicet & diuinitatem, participare, & cum eis vniri prædicamus eos, qui sanctam Eucharistiam accipiunt. hoc enim significat quod dixit Irenæus, Prædicantes communionem & vnionem carnis & spiritus. Deinde subiungit, Quemadmodum enim qui est à terra panis percipiens vocationem Dei (consecrationem dicit) iam, inquit, non communis panis est (communem panem vocat, qui in vltu communi ad vescendum est) sed Eucharistia ex duabus rebus constans terrena & cælesti. Rem terrenam & cælestem, ex quibus Eucharistiam constare dicit, vocat nunc quæ proxime vocauerat carnem & spiritum, quæ in sancta Eucharistia participamus, & cum quibus vnimur; cum carne quidem corporaliter, cum spiritu autem, id est, cum diuinitate spiritualiter, eo modo quo ait Ioannes Damascenus lib. 3. de imaginibus: sic inquit Irenæus, Et corpora nostra percipiētia Eucharistiā, iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia. Hoc dicit, quia caro Christi, quæ comedi-

tur, propter diuinitatem, cum qua vnita est, viuifica est. Satis igitur apparet, quod paulo ante dixit Irenæus, quomodo sententia nostra de Christo creatore mundi, & de resurrectione corporum cum sancta Eucharistia consonat, & rursus sancta Eucharistia sententiam nostram confirmat. Sequitur in Irenæo. Offerimus autem ei non quasi indigenti, sed gratias agentes donationi eius, & sanctificantes creaturam. Gratias scilicet agimus donationi corporis & sanguinis, creaturamque sanctificamus, cum in hæc dona corporis, & sanguinis panem & vinum, qui sacerdotes sumus, tanquam Dei mystica benedictione per verbum Dei mutamus, Deo illa offerentes. quæ dona diuinissima diuinus etiam Dionysius quasi in extremo tractationis de communione dicit digna esse secundum naturam suam, quibus gratiæ agantur. Hoc etiam est quod in Missa Basilij Magni, facta consecratione, sacerdos dicit, Offerentes tibi τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν, id est tua ex tuis. tua scilicet dona ex tuis creaturis. Hæc igitur dona, quibus gratiæ agantur, vt ait Irenæus, & quidem digne, natura sua, vt ait Dionysius, cum non habeant Metonymici ex creaturis, sequitur illico, non habere eos Eucharistiam: aut si panem suum sacramentalem Eucharistiam faciunt, cum sit creatura; rursus sequitur, creaturæ & quidem rationis experti gratias ab ipsis agant, aut si non agantur, ne nomen quidem Eucharistiæ eorum pani conuenire. Quomodo enim Eucharistia nominetur, quæ non est digna &

Quomodo
Metonymici
hæretici non
habent Eucha-
ristiam,
quia Eucha-
ristia, quam
ipsi dicunt,
non est natu-
ra sua digna
gratiarum a-
ctione: aut si
habent, &
gratias ei a-
gunt, idolo-
latra sunt,

quia gratias
agunt creatu-
re ad cultum
eius, aut si
gratias non
agunt, neque
nomen Eu-
charistia me-
retur.

Quomodo
haereticus Me-
tonymici glo-
ria à Mala-
chia prophe-
tata Deum
fraudent, &
priuant.

FRANCISCI TYRRIANI

quidem natura sua gratiarum actione? Vos igitur Metonymici estis, qui Deum gloria (qua in gentibus celebrandus esset, secundum prophetiam Malachiae,) impie fraudatis. Si enim Eucharistia creatura est, ut vos somnietis, quomodo per eam profiteamini Christum esse mundi creatorem? quomodo carnis resurrectionem? Quomodo per eam testificamini, sic Deum dilexisse mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam aeternam? Quomodo surrexisset à mortuis per gloriam patris? Quomodo probatis esse eum cum Ecclesia, ut ipse testatus est, usque ad consummationem saeculi? An non propter haec nomen filij in Deo patre, & Patris in filio in cunctis gentibus glorificatur? At haec omnia una sancta Eucharistia nobis confirmat, & attestatur; quia ipse est Iesus Christus, qui operans ea potestate, qua creauit omnia, & in eis frumentum ex quo fit panis, & vitem, ex qua vinum, vere dicit, mutans substantiam panis & vini in corpus & sanguinem suum, Hoc est corpus meum: & il-
lud rursus, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die: & il-
lud quod Apostolus post consecrationem corporis & sanguinis subiungit, quod item à domino accepit, Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, id est, corpus & sanguinem, quae per mysticam benedictionem ex creaturis suis panis & vini dedit, mortem, in-

DE SACRAM. EUCCHARISTIAE. 251

quit, domini annuntiabit, donec veniat. Nos igitur hanc mortem per sanctam Eucharistiam vere annunciamus. quippe qui in ea eum, qui vere mortuus est, & crucifixus, praesentem esse confitemur; non autem Metonymici, qui negant, aut si in figura corporis Christi mortem domini isti annunciant, figura igitur, ut antea dixi, corporis Christi ipsorum opinione crucifixus est. ut iam tanquam noui Marcionistae, sic secundum litteram illud prophetę Hieremię interpretentur, Mittamus lignum in panem eius, quasi panis, qui sit figura corporis Christi, crucifixus sit, & non corpus Christi. Hoc ipsum conclusit Tertullianus in Marcionistas, licet alia ratione, ut superius docuimus. Sed ut locum Malachiae vndique sepiamus, ne eum Metonymici falsa interpretatione tentare audeant, si dicant sacrificium mundum, quod Malachias praedixit, non sacrificium inuentum esse, quod est S. Eucharistia, sed potius preces, quae ubique Deo adhibentur, sicut Apostolus ad Timotheum scripsit, Volo ergo viros orare in omni loco levantes manus puras sine ira, & disceptatione. obiciamus istis, ut obmutescant, proprietatem verbi προσάχεται, quo 70. interpretes hoc loco diuino consilio vti sunt. quod enim Latinus interpres vertit, In omni loco offertur thymiama nomini meo, & sacrificium mundum; Graece est προσάχεται, ut si dicas, adducitur, non προσφέρεται, id est, offertur; quod tam de sacrificio animato & viuento, quam de inanimato dicitur. quod in promptu est, & frequens, si

Quomodo se-
cundum here-
ticos Metony-
micos figura
corporis Chri-
sti crucifixa
est, vsuant
noui Marcio-
nistae.

Quomodo
verbum, quo
Malachias
usus est in o-
blatione sa-
crificij mundi,
quam pradi-
cit, ad obla-
tionem hostia-
e viuentis se-
cundum usum
scripturae S.
pertinet.

Quid est
propheta
significet
Co quid
propheta
differat a
propheta

FRANCISCI TURRIANI

quis velit, in Leuitico obseruare: προσάγειν
vero semper in Leuitico de hostia animata &
viente dicitur, & nunquam de sacrificio ani-
ma carere. Notauit etiam hoc S. Maximus Dio-
nyfij Areopagitæ scholastes in verbo προ-
αγωγῆς, quod à verbo προσάγειν ducitur; cum
Dionysius Areopagita in capite de Chrismate
locum epistolæ Pauli ad Romanos cap. 5. & ver-
bum προαγωγῆς, quo ibi Apostolus vsus est,
interpretatur. sic enim ait Dionys. Est altare
nostrum diuinissimum Iesus, qui est consecra-
tio diuina diuinarum mentium; in quo, vt ait
scriptura, consecrati, & facti mystice holocau-
stum, accessum habemus. sic enim interpretes La-
tinus vertit, quod Græce est, ἐσχίγετο προ-
αγωγή, pro eo ac si Græce diceremus προσή-
γη, id est, habuimus adductionem; pro addu-
ctionem; pro adducti sumus. at ij, qui holocau-
sta & victimæ in baptismo fiunt, in eo enim
commoriuntur Christo, & in eo tanquam in
altari Deo patri consecrantur, & sic per fidem,
sicut Apostolus ait, ad gratiam istam θυσίας,
in qua stant, adducuntur; ij, inquam, non inter-
ficiuntur, vt pecudes; sed hostiæ potius viuen-
tes sunt, quæ proprie adduci dicuntur ad sacri-
ficandum, non sic autem preces siue orationes,
non dicuntur adduci, vt fiant ipsæ sacrificia siue
oblaciones; sed dicuntur offerri, siue adhiberi.
Thymiana vero, de quo Propheta hoc loco
predit, non solum orationem odoris Deo su-
uissimi, quæ vbique ei adhibetur, sed ex verbo
προσάγειν; cui adiungitur, didicimus Iesum

DE SACRAM. EUCCHARISTIÆ. 252

etiam significare; sicut idem Dionysius ibidem
tradit: explicans enim quid in ænigmate com-
positio ecclesiastica thymiamatis significet.
Credimus enim, inquit, diuinissimum Iesum su-
pra naturam suauissime olentem, diuina iocun-
ditate, quæ ex odoracionibus spiritualibus affla-
tur, mentes nostras replere.

Hactenus de loco Malachiæ, qui finem huic
secundo tractatui, ne modum excederet, im-
posuit ad æterni Dei Patris gloriam & Filij co-
æterni ac consubstantialis, cum vtriusque sancto
Spiritu in sæcula sæculorum coadorando, &
conglorificando. Amen.

FINIS.

I iij

INDEX MATERIA-
rum, que in his duobus tractatibus
de S. Eucharistie tractantur,
locupletissimus.

A

- A**bsurgere lachrymam ab oculis, quid sit. 203.b
Accedere ad S. Eucharistiam cum vero corde, quid sit. 157.
a. & cum plenitudine fidei. ibidem.b
Accidentia possintne vi sua sine subiecto consistere. 15.b
18.a. 23.b
Accidentia panis quomodo remaneant in Sacramento altaris sine subiecto. 70.a
Accidentium panis sine subiecto remanentium vim, cur hæretici ignorent. 117.b
A^lxi^{us} qui sint. 151.b
Achis quomodo interpretatur. 16.b
Acyrologia frequens in prophetis. 221.b
Adam si post peccatum de ligno vitæ comedisset, vixisset in æternum, quâvis miserè. 1.a
Admiratio est, ubi res admirabilis est. 235.b
Admirationem, quam requiebat Petrus Martyr in Sacramento altaris esse expressam à Propheta Esaia. 235.b
A^ltera quædam cur in lege & Prophetis reperiantur. 2. 3.b
Alia: quid significet. 167.b
Alimentum quid sit, & eius virtus multiplex. 1.b. & 2.a
Alimento opus est omnibus animalibus. 1.b
Altare ad hostiam refertur, nec sine ea intelligi potest. 199.b
Analogia, siue similitudo panis communis corpus nutrientis, cum pane viuifico nutriente animam. 73. 74. a
Anastasij authoritas contra Calvinianos. 24.a. b
Andreas Volanus Polon^{us} hæreticus. 6.b
Angelorum descensus tempore oblationis. 127.a
Animal priuari alimento non potest. 1.b
Antichristi præcursores qui sint. 205.a
Aqua pro iustitia sumitur in scriptura. 240.a
Aqua fidelis apud Esaiam, nostrum baptisma designat. 237.b

I N D E X.

Aqua, quæ ex petra fluxit, quid designabat. 10. b
Artolatus esse Metonymicos, aut nō habere Eucharistiam. 167. b
Aspersio sanguinis apud Paulum, ad calicem benedictionis in sacramenta refertur. 164. a

Augustinus quomodo & ubi docuerit quando illa locutio, nisi manducaueritis carnem filij hominis &c. figurata sit, & quando non sit. 16. b

Augustinus quando intellexerit sacramentū corporis Christi secundum quendam modum corpus Christi esse. 64. b

Augustini locus, ubi dixit, ut quid paras dentes & ventrē, explicatus. 52. b

B

Baptismus nostræ sanctificationis initium & radix esse cōsummatio verō S. Eucharistia. 178. b

Baptismus & Eucharistia duæ sunt radices nouæ creaturæ. 9. a

Baptismo efficiuntur naturæ diuinæ consortes. 119. a

Basilides hæreticus, non Christum passum, sed Simonem Cyrenæum pro eo crucifixū esse asserbat. 2. b

Basilius contra Metonymi-

cos. 8. a
Berengarius hæreticus, & eius error. 3. a
Berengarius à quinque conciliis, quatuor Pōrificibus dānatus. 10. a. 101. b
Bertramus presbyter & monachus. 100. a. a quibus refutatus. 101.
Bertramus doctor Volani. 10. a

C

Cærimonia comedendi agnū veterē, translatā allegoricē ad nostra mysteria. 190. b

Caluinus, & eius discipul⁹ Volanus, cur nihil plus habeant in sacramēto suo, quā habuerunt Iudæi in Manna. 11. b

Caluinus cum interpretatur, hoc est corpus meum, id est, figura corporis mei cū Marcione facit. 105. a

Caluini opinio pernicioſa de Eucharistia. 4. a. quibus modis est refutata. 4. b

Caluini secta auctoritate Euāgelij redarguitur. 219. b

Caluini disciplina cogit communicare corp⁹ Christi cum dæmonibus. 135. b

Caluiniani Christum in cælo claudunt, propter ignorantiam scripturarum & virtutis Dei. 97. a

Caluiniani pro sacramēto phantasma habent. 48. b

I N D E X.

Caluiniani ignorant vnam esse Ecclesiam in cælo & in terra. 162. a

Caluiniani similes ostēduntur esse Ariani. 34. a

Caluiniani cur faciant cum Ariani, cum Christi carnem in sacramento negant. 36. a

Caluiniani cogūt negare patrem & filium esse vnum naturā. 36. b

Caluiniani neque Græcos, neque Latinos sequi voluerūt in sacramēto corporis Christi. 135. a

Caro Christi māducata, quibus & quomodo prodest. 110. b

Caro Christi, cur panis vocatur in sacramento. 118. a

Caro Christi verē in sacramēto comēditur, etiā si sensu non percipiatur. 81. b

Carnis Christi cōtactus quantā vim habeat. 155. b

Carnem veram Christi, non figuram manducamus. 85. b

Carnem Christi qui negant in sacramento, humano generi inuident. 49. b

Carnē suam quomodo possit dominus dare ad manducandum, & quibus, ubi ipse & qua ratione ostenderit. 235. b

Carnem Christi propriam, verē & ore sensibili in sacramento menducati ostenditur. 17. a

Catachresis frequens in prophetis. 221. b

Christus quomodo hostia & altare sit. 202. b

Christus ubi & quomodo planē docuit non se de corpore suo dando ad manducandum Metonymicē, sed proprie loqui. 115. a

Christus nō potuit dicere, hoc est corpus meum, id est, figura corporis mei, nisi sibi ipsi contradiceret. 105. a

Christus in S. Eucharistia non solum fide accipitur. 37. a

Christus parabolas interpretatus est cū opus fuit. 10. a

Christus nunquam verē dicere potuisset, hoc est corpus meum, nisi panis Dei creatura esset. 247. a

Christus Ecclesiam suam fouet & nutrit cibo, qui ore carnis sumitur ad comedendum. 144. a

Christus quare carnem suam in sacramēto panē vocat. 118. a

Christus & per passionem in crucem glorificatus est, & per exinanitionem in sacramento. 48. b

Christus cur reliquerit se in sacramento, & quis inde fructus & utilitas existat. 155. b

Christus quomodo in conspectu presbyterorum glorificatur. 232. a

Christi glorificatio duplex, per passionem & Eucharistiam. 247. b

Christi corpus quomodo in

I N D E X.

multis locis 96.a.b.
Christum esse præsentem in Sa-
cramento, licet oculis cor-
poris non videatur. 177.b
Christum esse præsentem in Ec-
clesia. 180.a
Christum esse hostiam & cibum
secundum Apostolum. 170.a
Christum in cælo claudere Cal-
uiniani, quia ignorant scri-
pturas & virtutem Dei. 97.a
Christum comprehendendi in sa-
cramento sola fide, nemo pa-
trum dixit. 55.a
Christum mendacem facit, qui car-
nem Christi in sacramento
negat. 50.a
Christum à sacramento exclu-
dentes, inanem faciunt descen-
sum angelorum tempore ob-
lationis. 127.b
Christum non passum, sed Si-
monem Cyrenæum pro eo
crucifixum esse asserbat Ba-
silides hæreticus. 2.b
Christum induere aliud, aliud
fieri Christi corpus. 151.a
Christum qui excludunt à sa-
cramento, negant Gentes ad
Christum convertere. 226.a
Christo quibus modis coniun-
gimur. 37.b. 38.a. 39.a
in Christo quomodo sint duæ
naturæ. 21.b
Claudius de Sanctis Episco-
pus Ebroicensis contra Cal-
uiolum omnium perfectissimi-
mè scripsit. 4.b
Comedendi verbo propriè vltim
fuisse dominum. 221.a

Comedere quid propriè signi-
ficet. 223.a
Comedere sine ore, sine palato,
sine instrumēto vilo corpo-
ris, ad instar somnij est. 152.a
Commentum Volani manife-
stum ad decipiēdos simpli-
ces. 93.a
Communio debeatne fieri sub
vtraque specie. 123.a
Cōmunio puerorum in Ecce-
lesia Orientis. 193.a
Communio sanctorum quid sit.
163.b
Communione sanctorum Me-
tonymici in fide sua profite-
ri non possunt. 164.a
per Cōmunionē corporis Chri-
sti efficiuntur membra eius.
144.a
Comparatio est eorum quæ sunt
eiusdem conditionis & natu-
ræ. 31.a
Comparatio sacramēti Eucha-
ristiæ cum ascensu domini in
cælum, per quam ostenditur
esse miraculum in Eucharis-
tia. 11.a
Concilium Lateranense à Vo-
lano relicitur. 92.a
Concorporales Christi fieri nō
possumus, nisi per participatio-
nem spirituales simul &
corporalem corporis Christi
in sacramento. 14.b
Confessio Ecclesiarum Helve-
tiæ nefaria de Eucharistia. 6.a
Cōgregatio nostra in Christum,
quid sit apud Paulum. 152.b
Christi corpus quomodo in

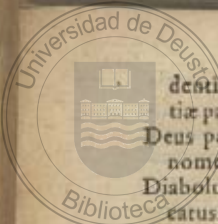
I N D E X.

Coniugium carnale compara-
tum cum coniugio mystico.
145.b
Coniunctio nostra cum Chri-
sto quomodo fiat. 37.b. 38.a
39.a
Cōtractus vivificæ carnis Chri-
sti quantā vim habeat. 153.b
Contraria natura inter se con-
venire non possunt. 14.b
Contumeliā spiritui gratiæ
facere, quid sit. 161.a
Conversio panis & vini in cor-
pus & sanguinem Christi in-
terpretari non potest. 89.a
Corpus Christi quomodo in
multis locis. 96.a.b
Corpus Christi quomodo aliis
vitam afferat, aliis moriem.
112.b
Corpus Christi in sacramento
est tanquam semen vivificū
suarum in nobis resurrectio-
nis. 87.a
Corpus Christi manduciari ab
indigne sumentibus. 113.a
Corpus Christi esse in sacra-
mento ostenditur auctoritate
divi Pauli. 108.b
Corpus Christi cur vocetur pa-
nis in scriptura. 70.b
Corpus Christi indignè sumē-
tes, quare non fiant membra
Christi. 109.a
Corpus Christi veritatē esse &
figurā, quomodo intelligen-
dum. 69.b
Corpus Christi in sacramento
inest sub figura panis. 23.a
Corpus Christi nō carneum in

Eucharistia sangebantur Mani-
chæi. 3.a
Corpus Christi verum esse sub
specie panis in sacramento
credendum est. 241.b
Corpus Christi qui dignè man-
ducare voluerint, quales es-
se debeant. 242.b
Corpus Christi fieri, & induere
Christum, differunt. 151.a
Corpus vultu multi sumus, quo-
modo interpretandum. 14.a
Corpora nostra percipiētia Eu-
charistiam, iam nō sunt cor-
ruptibilia. 150.a
Cultus, qui exhibetur Eucharis-
tiæ, ab Apostolo explicatus.
169.a
Cyrilli locus à Volano dissimu-
latus. 83.a
Cypriani locus de Eucharistia
interpretatur. 112.a.b. & 21.a

D

Dæmones vocantur homi-
nes impij. 234.a
Damascenus qualis & quantus
auctor sit. 91.b
Damasceni libellus de corpore
Christi. 89.b
Damasceni locus à Volano de-
pravatus. 88.a
Descensus angelorum tempo-
re oblationis. 117.a
Descensum Angelorum inanem
faciūt, qui Christum à sacra-
mento excludunt. 127.b
Deus cur voluerit ut in Eucha-
ristia salua remaneret acci-

I N D E X.

desina sine subiecto substantiæ panis. 117.b
Deus pater vocat nomen filij nomen suum. 247.b
Diabolus aliquando homo vocatur. 234.b
Dilectio Christi erga nos duplex. 41.b. & 42.a.b
Diligere uxorem tanquam seipsum quid sit. 141.a
Dona maxima & pretiosa quæ sint. 186.b

E

Ecclēsia non sequitur naturę leges & philosophiæ definitiones in divinis mysteriis Eucharistiæ. 21.b
Ecclesia semper fixa remansit in fide sacramenti S. Eucharistiæ. 211.b
Ecclesia cur vocetur in scriptura spelunca. 237.b
Ecclesiam esse vnam in celo & in terra ignorant Calviniani. 102.a
Effigies panis pro specie ponitur. 21.a
Ephesus vocat Nicena synodus Eucharistiā. 156.b
Esaias propheta sacerdotes novi testamenti vocat presbyteros. 232.b
Esaiæ locus de sacramento corporis & sanguinis collatus cum Evangelio. 237.b
Et coniunctio, sæpe in scriptura sacra causam denotat. 246.b
Eucharistia est sacramentum sacramentorum. 56.a

Eucharistia est cōsummatio nostræ sanctificationis. 178.b
Eucharistia cur nominetur & sit sacrificium laudis. 171.a
Eucharistia cur lac vocata. 193.a
Eucharistia sancta cur in scriptura vocetur panis. 70.b
Eucharistia panis fidelis cur dicta. 238.a
Eucharistia sancta cur panis, aqua, mel, lac & vinum vocetur. 238.a
Eucharistia pharmacum est immortalitatis, & non moriendi antidotum. 247.a
Eucharistia cur via in scriptura dicatur. 156.b
Eucharistia, vnde nominata & vocatur dicatur. 153.a
Eucharistiæ nomen vnde datum. 150.b
Eucharistiæ utilitas. 2.b
Eucharistiæ sacramentum in quo à cæteris differat. 71.a
Eucharistiā cur non habeant Metonymici. 250.b
Eucharistiam secundum Calvinianam disciplinam nō plus coniunctionis cum Christo efficere, quā baptismū. 153.a
ad S. Eucharistiā cum vero corde accedendum. 157.a, & cum plenitudine fidei. ibid.b
Evangelium qui sint. 191.b
Eucharistia quid significet. 107.b
Eusebius Emislenus auctor celeberrimis, cur reiectus à Volatiano. 82.a
Exempla varia scripturæ veteris, in quibus veritas myste-

I N D E X.

riorum adumbrata erat. 122.a
Extinctio Christi in sacramento. 48.a
Explicatio principij epistolæ prioris Catholice beati Petri. 178.b
Ezechielis prophetia de S. Eucharistia. 185.b

F

Fides Dei donum est. 240.b
Fides est ex auditu. 239.a
Fide sola Christum in sacramento apprehēdi nullus patrum dixit. 55.a
Fide nō solum & charitate spiritualiter coniungimur cum Christo, sed & secundum carnem. 17.b. 38.a
Fide in Eucharistia solum Christum non accipi. 37.a
Fidelis quisque sacerdotio quodam spiritali præditus est. 197.a
Figura corporis Christi quomodo secundum hæreticos Metonymicos crucifixa est, ut fiant novi Marcionistæ. 250.b
Figuram corporis Christi esse crucifixam, si in cœna figuram corporis sui dedit. 135.b
Figuris omnia Hebræis contingebant. 122.a
Finis fidei nostrę in hoc seculo quænam est. 184.a
Forma propriè quid sit. 58.b. 61.a
Framento inebriari quomodo

interpretatur. 243.b
Fundamentum doctrinę Volatiani conuclitur. 37.a

G

Garetius optimè scripsit cetera Caluinum. 4.b
Garetij laus. 3.a
Germinare sicut liliū quid indicet. 242.a
Glorificatio Christi duplex. 32.b. 247.b
Glorificari nomen Christi in gentibus quid sit. 248.b
Gratia pro Eucharistia sumimitur. 166.a, & 191.a
Gratiam nullam habent in Ecclesia Metonymici. 190.b

H

Hæreses multæ ex philosophia ortum duxere. 24.a
Hæretici quomodo ignorant vim accidentium sine subiecto remanentium in pane sacramentali. 117.b
Hebræis omnia in figuris contingebant. 122.a
Hilarij authoritates cōtra Volatianum. 34.a.b
Homo quomodo diabolus vocatus. 234.b
Homines impij ærmones vocantur. 234.a
Hostia mystica & crucifixa. 159.b
Hostia laudis quæ sit in scripturis sanctis. 170.b
Hostia laudis Mosaiica, ty-

I N D E X.

pus erat hostiæ S. Eucharistia. 170 b
Hostiam nullam laudis habet Metonymici. 170 a
Hostiæ spirituales apud Petrum, & S. Eucharistiam referuntur. 195 b

I

Conomachorum testimoniū contra Caluinum. 98 b
Ignatius Martyr sanctam Eucharistiam pharmacū immortalitatis & antidotum non morendi esse dicit. 147 a
Ignem esse Deum ex Heraclito. 14 a
Impossibilia quædam in scriptura cur ponantur. 143 a b
Inducere Christum, & fieri Christi corpus, differunt. 111 a
Interpretationes octuaginta in libris hæreticorum horum verborum, hoc est corpus meum. 93 b
Ioannes Caluinus, & eius hæresis. 4 a
Ioannes Faber. 3 b
Ioannes Garecius canonicus ordinis S. Augustini. 101 a
Ioannes Italus Philosophus. 15 a
Irenæi interpretatio in loco prophetico Malachia de sacrificio mystico. 248 a b
Isidorus Pelusiota. 132 b
Iudæi cur murmurarēt de Manna. 118 b
Iudæum ex Christiano quomodo faciat Volanus. 11 a
Iustitiam aquam appellat Ieri-

ptura sacra propter vim vivificantem. 240 a

L

Ac cur pro Eucharistia sumitur. 240 b
Lac & mel olim recenter baptizatis in Symbolum Eucharistia dabantur. 194 b
Lac rationabile S. Eucharistia fuisse vocatam à beato Petro. 194 a
Lex Evangelica habet ipsam imaginem rerum. 125 a 181 b
Lex vetus non vimbram præsentium bonorum, sed futurorum habebat. 125 a
Legis Evangelicæ, & veteris differentia. 125 a
Leges naturæ non recipiuntur in divinis mysteriis Eucharistia. 21 b
Lignum vitæ, crux Christi, & Eucharistia sacramentum. 12 a b
Loca multi à Volano prætermitti sanctorum Patrum, quæ contra eum faciebant. 84 a b
Ludificationem, non miraculū esse in sacramento Volani. 27 b
Lutherus & eius hæresis. 3 b
Lutherani præcursores minores Antichristi. 205 a

M

Agnetes auctor Ecclesiasticus vetus. 75 b
Malachia

I N D E X.

Malachia locus de sacrificio sanctæ Eucharistia. 146 b
Mali, an et boni, participes sint corporis Christi. 105 b 106 a
Māducate reuera corpus Christi, & non sacramēto tenus, quid sit apud Augustinum. 111 a
Manicheorum error de Eucharistia. 3 a
Manna, quod pleit dominus de celo, quid designabat. 10 b
Manna cur dicitur panis Angelotum. 116 b
Manna die collectum, cur non putrescebat. 115 b
in Manna designarum fuit miraculum Eucharistia. 113 b
Materiam Deo æquari ex Zenone. 14 a
Melchisedec non tanquam rex, sed tanquam sacerdos obtulit panem & vinum Deo, pro victoria Abraham. 173 a
Melchisedec panem sanctificationis, id est Deo prius oblatum, dedit Abraham. 174 a
Membra Christi quomodo efficiamur. 138 b 144 a
Membra Christi amissa unione spiritali tantum tollere: & amissa unione spiritali & corporali differunt. 137 b
Membra Christi esse duplici modo contingit. 145 a
Mens abstrahenda à sensibus corporis ad intellectum mysteria divina. 114 a
Metamorphosis, siue transformatio & transubstantiatio

differunt. 139 a
Metaphora cor frequens in prophetis. 221 b
Metonymia quid significet. 86 b
Metonymia quid significet. 86 b
Methodius martyr. 146 b
Metonymia periculosa & inepta ad tradendum dogmata. 114 b 116 a
Metonymia Volani refutatur. 8 a
Metonymia an sit in his verbis Panis quæ frangimus, &c. 119 a b
Metonymia proprium quid sit. 116 a
Metonymici nullam gratiam habent in ecclesia. 190 b
Metonymici cur non poterunt videre regem gloriæ in decore suo. 239 a
Metonymici cur Eucharistiam non habeant. 250 b
Metonymici non ore corporis, corpus Christi, sed panis substantiam comedi adferunt. 244 b
Metonymici in fide sua communionem sanctorum profiteri non possunt. 164 a
Metonymici, aut sunt antichristi, aut non habent Eucharistiam. 167 b
Metonymici Ecclesiam quomodo expilat. 148 b. & quomodo sine ei periclitatur. 149 a
Metonymici præcursores mīiotes Antichristi sunt. 205 a
Metonymici nullam laudis ho-

INDEX.

- fiam habent. 170.a
Metonymici similes Simoni Mago. 213.b
Metonymici parum distant à Iudæis. 218.b
Metonymici non *in xpo*, sed *in xpo* dicuntur. 157.b
Mirabilia notata in libro sapientie de manna collata cū mirabilibus de sacramento Eucharistie. 129.a
Miraculum esse in S. Eucharistia ostenditur contra Volanum. 26.a. 31.a
Miraculum S. Eucharistie in manna designatum. 123.b
Miraculum carnis Christi in sacramento cum aliis miraculis in Euangelio collatum. 27.a. 31.a
Miraculum panum & piscium comparatum cum miraculo Eucharistie. 33.a
Miracula à Ioanne Euangelista recitata ante miraculū conuersionis panis & vini. 17.b
Miracula in manna cur fuerūt. 128.b
Missam, Apostolica cōstitutio- ne, mysticā, latram esse vo- catam. 166.b
in Missa nostre redemptionis opus exercetur. 160.b
Modus conuersionis panis in corpus Christi, non est in- quirendus. 89.a
Murmurationes Iudæorum in manna quorsum permissu Dei spectarent. 128.b
Mysteriū diuinitatis est supra leges & naturales definitio- nes. 24.b
Mysteria diuina quomodo in- telligantur. 214.a
- N
- Naturę duę sunt in Christo vnione hypostatica sub- stantialiter vnitas. 11.b
Nomen Christi glorificari quid sit. 248.b
Nomen Dei quomodo per my- sterium sanctę Eucharistie glorificetur in vniuerso mū- do. 247.a
Nomen filij vocat nomen suum Dens Pater. 247.b
Nomina rerum an propter si- militudinem tribuātur earū signis. 65.b
- O
- Obiectiones Petri martyris in S. Eucharistiam. 124.a
Oblationem Melchisedech ty- pū fuisse S. Eucharistie. 174.a
Oecolāpius qua ratione ne- gabat panē in corpus Chri- sti mutari posse. 3.b
Offerre sacrificiū pro quibus non liceat. 159.b
Opus nostre redēptionis exer- cetur in Missa. 160.b
Oratio post cōmunionē. 22.a
Origenes cur quēdā impossi- bilia esse dixit in scriptura. 243.b
Osculū mysticū in Missa quid significet. 150.a
Osculū locus de bonis noui te- stamenti. 242.a
- P
- Panis vnus, & vnum corpus multi sumus quomodo in-

INDEX.

- tandum. 14.a. 59.b
Panis & vinū, & species panis & vini multū differūt. 62.a
Panis mysticus cur panis An- gelorum dicitur. 128.a
Panis in sacramento quo pacto mutetur in corpus Christi, & accidentia panis remaneāt sine subiecto. 69.b
Panis in Eucharistia non effi- gie sed natura mutatus, om- nipotentia Verbi factus est caro. 21.a
Panis diuino verbo sanctifica- tus, in corpus Dei verbi trās- mutatur. 84.a
Panis Metonymicus hæretico- rum non potest esse lac ra- tionabile sine dolo. 195.a
Panis sacramentalis Metony- micorū non est dignus gra- tiarum actione. 171.a
Panis Metonymicorum sacra- mentalis, cur non est Eucha- ristia. 153.a
Panis in quo non est vita ipsa, vitam animę præbere non potest. 242.b
Panis inebriare non potest. 243.b
Panis Iudaici veteris, & panis sacramentalis discrimē. 229.a
Panis & aqua fidelis apud E- saiam nō possunt accipi pro doctrina & sermone fidelis. 238.b
Panis nomē cum accipitur pro solis accidentibus, nō est Me- tonimia. 116.a
Panis nomen propriē & prius quid significet, quid autem impropriē & posterius, & quomodo sit homonymū. 117.a
Panis sacramentalis Metonymi- corum qualis sit. 191.a
Panis substantie nihil remanet in oblati. 79.b
Panē mutari in sacramēto vsu & dignitate, somnium Vola- ni. 71.a
Panem cū audimus in Euan- gelio & Paulo, cum de sacra- mento altaris sit sermo, non panē, sed speciem panis cur necesse est intelligere. 15.a
Panis propositionis quid indi- dicabant. 208.a
Parabolas quomodo Christus interpretatus est cum opus fuit, ne errarent audientes. 9.a
parabolas verbum, quid signi- ficet. 185.a
Participatio corporis Christi Angelis tradita sine symbo- lis. 128.b
Pascha nostrum immolatus est Christus, quomodo inter- pretandum. 232.a
Pater & filius quomodo vnum sint. 34.a
Pauperes, debiles, cæci, claudi ad cenam inuitati qui sint. 193.b
Paulus Apostol⁹ quomodo cō- uincat Christi corpus esse in sacramento. 108.b
Paulus admonuit figuratē in- telligēdum esse quod dixit: Petra autē erat Christ⁹. 10.a

INDEX.

- Pauli Samaritanensis error de Eucharistia. 1.b.11.b
Pauli locus interpretatus, ubi dicitur Vñ corpus multi sumus. 14.a
Peccare voluntarie qui dicantur. 159.a
Petra erat Christus, quomodo intelligendum. 10.a
Petri Scarga contra Volantii 61.a
Petri Apostolus cur prophetia Esaię sequutus S. Eucharistia lac vocavit. 140.b
Petrus Martyr negat transubstantiationem. 113.b
Petri Martyris obiectiones in Eucharistiam. 114.a
Petri Martyris argumētū, quo Christū celo includit. 162.a
Petri Martyris obiectio, contra accidētia sine subiecto in sacramento, coarguitur. 15.b
Phantasma pro sacramento Caluimiani cur habeant. 48.b
Philox Alexandrinus de hostia laudis. 170.b
Philosophia Dei donū est. 24.a
Philosophia naturalis nō recipitur in diuinis mysteriis. 23.b
Philosophie inanes quęstiones & captiosas respuit ecclesia. 24.a
Philosophi sūt Patriarchę hereticorum. 24.a
Physiologia lactis a Gregorio Nysseno notata. 199.b
Pinguis spiritualiter qui dicitur. 112.b
Potus mystici vini in rebus mirabilibus ponitur. 235.a
- Presbyteri cur vocati sacrum sacerdotes noui testamenti. 232.b
Prophetia Ezechielis de S. Eucharistia. 185.b
Prophetia de corpore Christi in sacramento. 219.b
in Prophetis & reuelationibus quid sit requiēdum, & quid non. 203.b
Proprietates verborum in sacramento Eucharistie collata cum proprietate verborū in sacramento Baptismi. 8.b
propheta & prophetia quid significent, & quid prophetia differat a prophetia. 231.b
Pueri in Ecclesia Orientis, statim post baptismum sumunt Eucharistiam. 193.a
- R
Regula Petri martyris contra Eucharistiam, arguitur falsitatis. 86.a
Regulę Petri Martyris Satanicę. 124.b
- S
Sacerdos cur summus digitos lauet ante cōsecrationē. 29.b
Sacerdotes noui testamenti cur vocati Presbyteri. 232.b
Sacerdotium Christi non fuisse pretiosius sacerdotio Moysis & Aaronis secundum Metonymicos. 169.b
Sacerdotij Christi & Melchisedech similitudo. 177.a
Sacerdotio quodam spirituali fidelis quisque pręditus est, 197.a

INDEX.

- de Sacerdotio duplici in veteri Testamento. 197.b. & in nouo testamento. ibidem
Sacramētum Eucharistie quomodo a ceteris sacramentis differat. 71.a
Sacramentum solum manducare, & manducare corpus Christi Sacramento tenus, differunt. 110.a.b
Sacramentum corporis Christi secundum quendam modum corpus Christi esse quomodo intellexerit Augustinus. 64.b
Sacramentum Eucharistie metonymicorum, sicut, a ratione & mola pistini sit, non autem verbo Dei. 243.a
Sacramentum Eucharistie secundum Metonymicos nihil habet admirationis. 227.a
Sacramenti Eucharistie institutioni causa. 19.a. 160.a
in Sacramento corporis & sanguinis Christi non panem & vinum, sed figuram panis & vini inesse. 23.a
in Sacramento altaris cur reliquerit se Christus. 135.b
Sacramenta corporis & sanguinis Christi cur dicantur sancta. 185.b
Sacramentorum duo genera. 56.a & b
in Sacramentis, non quid sint, sed quid ostendant, attenditur, quomodo explicatur. 56.a & b
Sacramentarij heretici reprehenduntur. 135.b
Sacramētum Eucharistie in Ecclesia Catholica tantum offerendum. 101.a
Sacramētum iuge vetus typum fuisse nostri sacrificij iugis probatur. 204.b
Sacramētum offerre pro quibus non liceat. 159.b
Sacramētum laudis cur S. Eucharistia nominetur & sit. 171.a
Sacrificij iugis veteris cum iugi sacrificio nouę legis collatio. 100.a
Sacrificia cur peccata dicebantur. 67.a
Salus animarum finis est fidei nostre. 183.b
Sancta cur dicantur Sacramenta. 185.b
Sancta, quę in medio nostri sunt, qui sustulerunt, graue potnam meruerunt. 186.b
Sanguis noui Testamenti cum dicitur, calix benedictionis intelligitur. 164.b
Sanguinis aspersio apud Paulum ad quid referatur. 164.a
Sanguinem verum esse sub specie vini credere, verū sapientis est. 245.b
Scriptura sacra quomodo interpretanda. 5.a.b. & 6.a
Scriptura sacra cur quędam impossibilia ponat. 243.b
Scriptura cur vocat manna panem angelorum. 126.b
Semanin Hebraicum verbum quomodo interpretatur. 236.a

I N D E X.

Sensus tantum vnus in Ecclesia Catholica horum verborum, hoc est corpus meum. 92. b
Sensibilem alia per se, alia per accidens sentiri. 63. b
Seuerianus Gabalonensis Episcopus. 87. a
Sigillorum natura est, vt omne in se impressit speciei expriment formam. 26. b
Signum, nomen rei, quam propter aliquam similitudinem significat, induit. 9. a
Signum pro sacramento accipi ab Augustino. 58. b
Signum corporis sui dedisse Christus cum dixit: hoc est corpus meum, quomodo intelligatur. 67. a. b. 68. a
Signa, alia sunt natura, alia positione. 245. a
Simonem Cyrenensem pro Christo crucifixum fuisse asserbat Basilides. 2. b
Species multis modis accipitur. 20. b
Species sola cur post sacramentum non potest esse 112. a
Species sine subiecto quomodo in sacramento. 20. a
Species sola, non substantia panis & vini in sacramento videtur. 62. a
Species panis & vini, & panis & vinum, multum differunt. 62. a
Spelunca aliquando in scriptura per Ecclesiam ponitur. 237. b
Spes viva quae sit. 179. a
Spiritus gratiae, & Spiritus peccati non possunt esse simul. 109. a
Spiritus gratiae cōmuniā facere

re quid sit. 261. a
Stephanus Vintoniensis Episcopus contra Caluinum scripsit. 4. b
Substantiae si separantur, an accidentia deperant. 23. b
Substantiae non videntur, sed earum species siue accidentia. 63. a
Supplicium propositum contra peccatoribus Eucharistiae. 12. b
Synecdochem cur oderit Caluinianus in sacramento altaris. 115. b

T

Tabernaculum Dei cum hominibus quid sit. 204. b
Tabernaculum meum erit in eis, quid significet. 186. a
Theophylacti locus male à Volano intellectus. 85. a. b
Tertulliani locus explicatur, cum ait: hoc est corpus meum, id est, figura corporis mei, 104. a. b
Testamentum nouum ab Ecclesia excluditur, qui corpus & sanguinem à sacramento tollit. 241. b
Theodori Mopsuestiae heresim. 21. b
Thymiana quid proprie significet. 251. a
Titulus Psalmi 31. cogit Volanum cōsiteri praesentia corporis Christi in sacramento. 19. b
Titus Bostrenus. 132. a
Totum duplex est, & totum quod partes suas continet, simpliciter dictum, nunquam pro parte sola accipi potest. 119. a
Transmutatio panis in corpus

I N D E X.

Christi non est minor mysterio incarnationis. 235. a
Transsubstantiatio & metamorphosis differunt. 58. b
Transsubstantiatio quomodo fiat in sacramento altaris. 72. b
Transsubstantiationis nomen quis primum inuenit secundum Volanum. 92. a. & cur res noua ei videatur. ibidem
Transsubstantiationem cur Petrus Martyr neget. 123. b
Tristes vocantur qui carent bonis spiritualibus. 234. a
Tropus an sit in his verbis, hic calix noui testamenti est in meo sanguine. 66. b

V

Valentinus nunquam negauit corpus domini in sancta Eucharistia. 249. a
Verbum ad elementum accedit, & fit sacramentum, quomodo intelligendum. 70. b
Verborum proprietates in Eucharistia collata cum proprietate verborum in baptismo. 8. b
Veritas corpus Christi in sacramento probatur. 12. b
Vinum in sacramento altaris quid designet. 236. a
Vinum transire in sanguinem Christi quomodo interpretatur Volanus. 70. a
Vini mystici potus in rebus mirabilibus ponitur. 235. a
Vaguentem vngi in monte quid significet. 236. a
Vnio nostra cum Deo duplex. 138. b. 146. a
Vnio nostra cum Christo quo-

modo fiat. 38. 39. 40. b. c. 43. a
Vnio spiritualis & corporalis nostra cum Deo quomodo fiat. 139. b. 140. a
Vnio spiritualis unde proficitur. 138. b
Vnionis nostrae cum Deo explicatio. 138. b
Volanus Polonus librum contra Eucharistiam vomuit. 6. b
Volanus ex Christiano, Iudaeum quomodo faciat. 12. a
Volanus Lateranense Concilium reiecit. 92. a
Volanus proprium sermonem cur in hyperbolicum transfiguratur. 79. b.
Volanus patronus naturae potius quam scripturae. 21. a
Volanus sua in nos ex Irenaeo obiectione coarguitur. 57. a
Volanus in Augustino praeterit ea, quibus non poterat respondere. 69. b
Volanus dum figuram suam in Eucharistia defendit, ad haeresim Pauli Samosatensis delabitur imprudens. 21. b
Volanus & Caluinistae nihil plus habent in suo sacramento, quam habuerunt Iudei in manna. 11. b
Volani commentum de spirituali communione corporis Christi redarguitur. 18. a
Voluntarie peccantes qui dicantur. 139. a
Vualdensis disputatio. 4. a
Vxorem diligere tamquam suum corpus, siue tamquam seipsum, quid sit. 143. a

INDEX.

Z

Zuinglius Lutheri discipu-
lus, & eius hæresis. 3.b

Zuingliani & Calviniani quo-
modo & in quo ostenduntur
esse similes Arianis. 34.W
& seq.

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pagina 3. a. linea 3. lege, cum; pag. 8. b. lin. 25. post aut, adde, cur;
pag. 16. b. lin. 14. post suavis, adde, est; pag. 19. a. lin. 4. lege *κατασκευασ-
ται*; pag. 21. b. lin. 28. loco *εποφυστην* sit, lege *Θεodoreus*; pag. 27. a. lin. 1.
lege *Den*; ibid. lin. 17. l. *introduit*; pag. 28. b. lin. 32. l. *sanguinem*; pag. 38.
a. lin. 16. l. *solâ*; pag. 41. a. lin. 8. dele *dei*; pag. 48. b. lin. 17. l. *innides tamâ*;
ibid. lin. 18. l. *sacra*; pag. 49. a. lin. 16. l. *hyperbelus*; pag. 50. a. lin. 9.
l. *quæ*; pag. 52. a. lin. 4. in marg. l. *superueniet*; pag. 53. b. lin. 2. l. *illum*;
ibid. lin. 23. l. *missi*, & dele, & pag. 56. b. lin. 22. l. *ouakiret*; pag. 58. b. lin.
21. l. *esset*; ibid. lin. 18. l. *quæ*; pag. 65. b. lin. 7. l. *Exodi*; pag. 66. b. lin. 1. in
marg. l. *Redarguitur*; ibid. lin. 38. l. *epi*; pag. 74. a. lin. 17. loco, *io*, *reponet*, &
pag. 75. b. lin. 26. l. *creationis*; pag. 80. b. lin. 24. l. *regis*; ibid. lin. 28. l.
l. *quæ*, & lin. 29. l. *quæ*; pag. 81. a. lin. 1. l. *quæ*, & lin. 9. *re*; pag. 83. b. lin. 10.
l. *quæ*; pag. 88. b. lin. 18. l. *alme*; pag. 90. a. lin. 8. l. *quæ*; ibid. lin.
20. l. *quæ*, & lin. 22. l. *quæ*; pag. 90. b. lin. 22. post, *sericibus*, adde,
sumptur; pag. 91. a. lin. 23. l. *per*; pag. 94. b. lin. 27. l. *gradibus*; pag. 97. a. lin.
18. l. *maiestate*; pag. 103. a. lin. 15. post, *vel*, adde, *ab eo*; pag. 104. b. lin. 27. l.
cur; pag. 110. a. lin. 18. l. *alier*; pag. 115. b. lin. 8. l. *canendo admonere*; pag.
120. a. lin. 28. l. *metere*; pag. 124. b. lin. 3. l. *κατασκευασται*; pag. 127. a. lin. 23. l.
l. *quæ*; ibid. lin. 24. l. *quæ*; ibid. lin. 29. l. *κατασκευασται*, & paulo post,
l. *quæ*; ibid. lin. 24. l. *quæ*; ibid. lin. 29. l. *κατασκευασται*; pag. 128. b. lin. 1. l. *quæ*;
pag. 129. a. lin. 18. l. *κατασκευασται*; pag. 132. a. lin. 30. l. *quæ*;
pag. 132. b. l. 2. post, *nobis*, adde, *panis*; pag. 134. a. lin. 3. l. *κατασκευασται*;
pag. 135. a. lin. 2. l. *respondeant*; pag. 183. a. lin. 1. dele, & et adde, & post
pag. 184. b. lin. 4. lege *Hæc*; pag. 184. b. lin. 3. lege *hæc*; pag. 202.
b. lin. 14. l. *quæ*; pag. 203. b. lin. 8. l. *habitate*; pag. 207. lin. 17.
dele, *qui est sanctus sanctorum*; & post a. lin. 20. ibid. post nomen *Christi*,
reponet hæc verba; *qui est sanctus sanctorum*; pag. 218. b. lin. 12. l. *quæ*;
ibid. lin. 20. l. *quæ*; pag. 219. a. lin. 2. l. *ad*; pag. 220. b. lin. 22. l. *come-
dere*; pag. 222. b. lin. 29. l. *quæ*; pag. 238. a. lin. 17. l. *quæ*; pag. 244. a.
lin. 14. l. *quæ*; ibid. b. lin. 5. l. *seculam*.

